

TO YACI PARSESTI

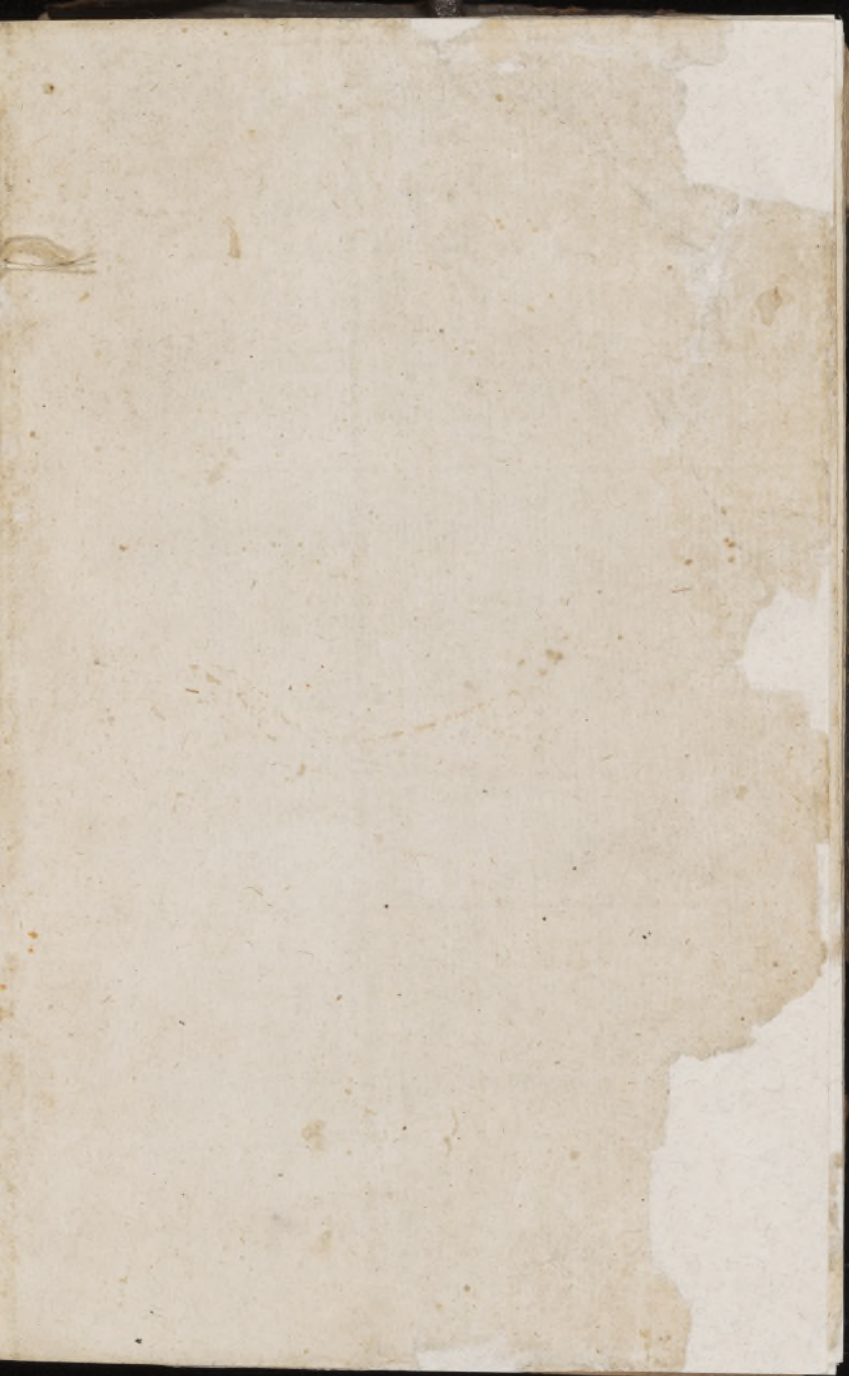

SAMUEL VID ME CONSOVE

Albertus a Rawa Antiqua
Vicecomes Ecclesie Collegie
Coviensis ac Pazochus
Koczierzewien. hunc li-
bellum possidet. Cum ami-
cis suis.

WIMBP
Opole

1873 st

A. 52

CONCIONES

IN EVANGELIA ET

EPISTOLAS,

A. 52.

QVAE

DOMINICIS DIEBUS POPULO in Ecclesia proponi solent: Ecclesiasticis omnibus moderni temporis summoperè utiles, è Tabulis D. LAURENTII A VILLAVICENTIO XERESANI elaboratæ:

NUNC VERO

Plurimis in locis cum sacrarum literarum, tum Catholicorum antiquorumq; Patrum scriptis diligenti cura supra omnes alias editiones aucta & locupletata:

PER

D. AEGIDIUM TOPIARIUM.

Salus per omnia semper iudicio, correctioneque
S. Sedis Apostolicæ.

PARS ÆSTIVALIS.

*Handls. D. Andreas Ryckelicki. Supra.
Poma Conu. Poma Tum. Ord. pro d.
dedit A. D. 1626 die 22 Nouemb.*

ANTVERPIÆ,

Apud Antonium Tilenium Brechtanum.

M. D. LXVIII.

1568

CONCIONES

IN EVANGELIIS ET

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAVTVM est Regio priuilegio, ne quis alius prater Christophorum Plantinum & Antonium Tilenium Cōciones in Euangel. & Epist. qua in precipuis & alijs totius anni festis & Dominicis diebus populo in Ecclesia proponi solent, è Tabulis D. Laurentij à Villanicientio Xeresani collectas, nec non ex S. Patrum, neotericorūq; Orthodoxorū scriptis, maximo studio auctas & locupletatas per D. Aegidium Topiarium, imprimat, aut alibi impressas vendat hinc ad sexennium, sub pœna confiscationis librorum, vt latius patet in litteris datis Bruxellæ 24. Decemb.

Subsign. De la Torre.

Idem cautum est in Consilio Brabantie ad totidem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori Priuilegio, quẽadmodum latius patet in litteris datis Bruxellæ 15. Ianuar. Anno Domini M. D. LXVI.

Subsign. De Perre.

INDEX ALPHABETICVS

HVIVS PARTIS ÆSTIVALIS DE

TEMPORE.

A	Ars medica nihil possit sine cælesti me- dico. 280 (152)
Ab Ierusalem in Iericho descendere pe- riculosum esse: proverbium 131	Ars tantum imitatur naturam, non superat. 73
Abraham sinus, limbus, locus gloriæ. 8	Attendendi sunt hæretici. 73
Abusus euangelij. 212	Attendendum a falsis prophetis. 79
Abuti bonis Dei. 92	Auari prius habent lucrum quam æternam felicitem. 18
Accusantia nos apud Deum quæ. 87	Audacia hæreticorum. 80
Adiutores nostri in alio seculo futuri. 93	Auditorum verbi officium erga pastores & prædicatores. 145
Adiutorium suum cur Deus nobis sub- trahat subinde. 161	Auditionibus verbi Dei tria necessaria. 180
Aduentus Christi futurus, qualis. 292	Auditum verbum Dei non est eun- dum ad spectacula. 45
Aduentus Domini primus in humilitate, post secundus in maiestate. 298	Aues & flores nobis velut præceptores proponuntur. 150 (260)
Aduersa quare immitat Deus. 239	Augustinus quomodo ad fidem cõuersus. Aures & oculi Christianorum beati. 124
In Aduersis non est occurrendum ad ma- gos. 233 (116. 196)	Auctoritas Moysi & prophetarum maior auctoritate mortuorum. 11
Adultus sola fide aliena non saluatur. 116	B
Afflictio præsens transitoria, gloria futura æterna est. 29	Baptizati cur sumus. 50
Afflictio utilis. 10	Baptismi consideratio. 50. 51
Afflictionibus cõturbari nõ debemus. 28	Beatitudo vera in quo consistat. 125
Afflictionibus omnes expositi sumus. 13	Bene sperandum de Deo, etiam cum vi- detur iratus. 236
Afflictionibus pij gaudent, prophani re- bus mundanis. 156	Benedicẽdũ Deo in ecclesia catholica. 158
Alteri faciendum, quod nobis fieri veli- mus. 250	Benedictio Dei quid. 65
Alienum auxilium in orationibus non aspirandum. 197. & sequent.	Benedictio ex promissione data est, non ex legẽ. 120
Ambitio ministris verbi Dei cauẽda. 143	Benedictio mensæ non incommoda. 4. 68
Ambulare, currere, & hoc genus vocabu- la motus, quæ significant. 276	Benefaciendum omnibus. 146
Ambulandum dignẽ Deo. 275	Beneficium dilectionis. 14
Amor boni mētibus hominũ infertus 128	Beneficium non recognoscere, maxima ingratitude pars. 14
Amor Dei quis 187. vt concilietur. ibid.	Beneficium prædicandũ ab eo cui fit. 141
Anabaptistarũ fermentũ cauendum. 33	Beneficia tria summa à Deo nobis col- lata. 278
Animus Christi qualis erga nos. 26	Beneficiis Dei non abutendum. 68
Angustiis in cunctis saluator Christus. 283	Benignitas Dei immensa poenitentibus oc- currit. 140
Anni plus quàm 40. Iudæis post mortem Christi concessi vt resipiscerent. 99	Bibendi necessitas nemini afferenda. 205
Annuatim nobis potentiam suam Deus ostendit. 67	Blasphemia cõmittitur tripliciter. 201
Appropinquare Deo quid sit. 24	Bona conscientia nobis, bona fama pro- ximis necessaria. 255
Arbori cur comparetur homo. 77	Bona vitæ charitatis fructus est. 117
Argumenta firma & infirma vnde su- mantur. 118	Boni patrisfamilias officium suos & verbo & exemplo ad fidem vocare. 239
Arma Christiana militiæ. 159. 214	Bonitas
227. 229.	* ij

Bonitas Dei ineffabilis. 16.	impressa. 211.	Christus Deus & homo.	191
imitanda.	39	Christus homo diues.	87
Bonitas & clementia Christi.	162	Christus iratus.	283
Bonū principū, bonū spondet finē.	242	Christus plus potest quàm homo spe-	
Bonum superius diffusum.	167	rat.	237
Bona post mortem, &c.	88	Christus quando, &c.	131
Bona temporalia nō sunt vocāda bona.	181	Christus templum Salomonis summe	
Bonorum consortia expectanda, malo-		honoraui.	108
rum fugienda.	286	Christus ter fleuisse legitur.	96
Bonorum triplicium dispensatores nos		Christus ybique, &c.	239
posuit Deus	92	Christus peccatores non horret, nec	
Bonis Dei bene uti quid.	92	pauperes spernit.	24
malē vii.	ibid.	Christus veterem legem, &c.	56
	C	Christus viduarum & pupillorum cu-	
Alumniis impiorum non omitten-		ram habet.	164
dum quin beneficiamus.	174	Christus vitæ & mortis Dominus.	163
Canes lingentes vlcera Lazari.	7	Christi animus qualis erga nos.	26
Canes quare dicti mali operarij, & falsi		Christi dies.	244
doctores.	261	Christi diligentia in prædicando.	44. 45
Cantica diuina salutaria, prophana can-		Christi exemplo perditos ad salutem re-	
tionem pestifera.	207	ducere debemus.	26
Capharnaum quid.	113. 232	Christi & mammonis præcepta diffe-	
Caro Christi diuinitati coniuncta ha-		rentia.	148
ber sanandi potestatem.	286	Christi fideles in verbo Dei constantes	
Caro Christi instrumentū diuinitatis est.	114	perseuerent.	101
Caro quid.	69. 134	Christi philanthropia, & hominum in-	
Carnis concupiscentia aufert homini		gratitudo.	140
cor.	19	Christiani membra sunt corporis Chri-	
Cautē ambulare, & prudenter.	203	sti.	95
Cerimoniz à quo sunt, & ad quid con-		Christiani multi Iudæis similes.	18
ducunt.	117	Christiani nomine, non re.	15
Charitas Dei erga nos ut probetur.	186	Christiani spiritus primitiæ.	31
Charitas Christi ergo leprosos,	139	Christianorum gloria.	297
Charitas fidem viuificat, & reliquas		Christianorum idola.	81
virtutes.	4	Christianorum mors, somnus.	287
Charitas fraterna in duobus consistit.	15	Christianorum sepultura honorifica esse	
Charitas qualis virtus.	169	debet.	160
Charitas res, &c.	2	Christianis primaria cura esse quæ de-	
Charitas, vita æterna, odium, mors		beat.	245
animæ.	14	Christianismus res seria.	279
Charitatis conditio præcipua.	173	Circumstantiis tot cur vsus Christus in	
Charitatis exemplum.	114. 197	paralytici curatione.	200
Charitatis fraternæ necessitas.	40	Clementia diuina magis ad indulgen-	
Charitatis præcepta quomodo à mul-		tiā prona, quàm ad vindictam.	25
tis violantur.	15	Comminationes diuinæ quò tendant	
Charitatem erga triplex genus homi-		nonnunquam.	251
num ostendit Christus.	138	Cōplantari similitudini mortis Christi.	53
Charitatem proximo debemus propter		Comporandi concertatio, crassum vi-	
tria.	3	tium.	205
Christus non solum cæli & terræ, sed		Cognoscere charitatem qua dilexit nos,	
etiam maris Dominus.	46	&c.	158
Christus & filius David, & filius Dei.	190	Cognitio legis & euāgelij necessaria.	148

Conatus omnis noster sine Deo inutilis.	46	Conuiuia Christianorum qualia esse debeant.	179
Concio legis.	246	euangelij.	247
Concio mirabilis.	249	tradita.	176
Concionator aliorum, &c.	100	Cœna patrisfa. magna quæ sit.	10. 17
Concionatores quæ imprecantur suis auditoribus.	157	Corinthij quales fuerint ante conuersionem.	94
Concionatorum quorundâ ineptia.	150	Corona nihil gloriosius decertanti.	265
Concionatoribus exemplum Christus.	45	Corpus animæ casa & tabernaculum.	288
Concordes in persecutione Christi Pharisæi & Sadducæi, alias discordes.	185	Corpus Christi ad humanam salutem efficax.	163
Condemnatio non omnis prohibita.	33	Corporis sanitas tantum curæ est quibusdam.	234
Condolendum proximis.	161	Coruorum zelotypia.	151
Condolentia Christianis necessaria.	146	Creaturæ per verbû Dei benedicendæ, ne per eas diabolus nobis noceat.	66
Condonandi officium in ecclesia requiritur.	254	Creaturarum gemitus.	29
Confidentia suiipfius contra legem est, & prophetas.	104	Creaturarum opprobria in reprobos in die iudicij.	67
Conscientia accusatrix nostra.	252	Credere euangelio, rudimentû salutis.	279
Conscientiæ infirmæ valis fœtilibus similes.	115	Credere non satis est Christiano.	82
Consecratio mensæ.	68	Crescere, augeri & proficere quid.	277
Consepeliri Christo per baptismum in mortem, quid sit.	53	Crimina & peccata differunt.	183
Conserui nostri angeli.	215	Crux Christi & sanctorum compedes Christianis decori sunt, nō probro.	159
Consummationis seculi signa prædicta, non item hora, & quare.	295	Crux & passio patienter ferenda.	28
Consolatio atque hortatio maximè necessaria.	155	Cultus Dei non intermittendus donec, &c.	67
Consolatio fidelium.	297	Cupiditas & ambitio à Deo reuocât.	213
Consolatio ingens Christum deficiente natura adiuuare posse.	239	Cupiditas humana valde inops.	163
Consolatio in omnibus calamitatib.	294	Cura & sollicitudo duplex.	149
Consolatio nō vulgaris pro miseris mortalibus.	50	Cura ventris quæ.	149
Consolatio peccatoribus maxima.	218	Curam nostri Deus habet.	23
Consolatio summa in afflictione, non pati vt fures, sed propter Christum.	43	Curationis morbi præposterus ordo.	199
Consolationes fidelium.	32	D	
Contagium lepræ quare ecclesia vitari præcepit.	138	Dæmones, diuinæ iustitiæ executores.	257
Contemnendi non sunt qui à Satana in aliquod crimen sunt præcipitati.	143	Dæmones habitant in aere.	226
Contemptus Dei, quàm grande peccatum.	148	Damnatorum penitentia.	9
Conuersati in cælis quid.	263	Damnationi vitanda studium summum est adhibendum.	12
Conuiuium manifestum quale.	55	Datores bonæ mensuræ qui.	36
Conuiuia quando confutanda, & quando non.	255	Debitori exactio tyrannica & crudelis.	254
Conuiuium felix, vbi homines iussu Dei discumbunt.	65	Debitori sumus spiritui ex fide data in baptismo.	69
		Defensionis & priuata vindictæ discretio.	255
		Desideriû primû sanctorum partum.	123
		Deuastationis templi typologia.	291

Deus iratus cui comparetur.	207	Diuitis vita vt arbor infrugifera.	117
Deus conferuat quod creauit.	150	Diuiti nulla defenfionis relicta argumen- ta.	11
Deus cordium explorator.	42	Diuites Chrifti exemplo pauperibus pa- nem frangant.	65
Deus curam quarentium fe agit.	67	Diuites & potentes Deum raro quarunt nifi flagellis admoniti.	233
Deus quomodo diligendus.	186	Diuites fine pauperibus fertiles & infru- ctuofi.	7
Deus neminem abiicit nifi prius ab eo abiectus.	218	Diuitia non femper criminofa.	6
Deus non eft personarum acceptor.	142	Diuitia vera qua: 181. 182. & dein.	
Deus pater Chrifti per naturam, nofter per adoptionem.	91	Doctores euangelici typus.	117
Deus videtur feuerus iuftis, & blandus peccatoribus.	198	Docendum prius vita quam doctrina, ex- emplo Chrifti.	37
Dei bonitas.	208	Doctrina contra superbiam.	28
Deo cura eft de nobis.	21	Doctrina & concionatoribus & audito- ribus maxime obferuanda.	145
Deo naturale ita eft diligere, vt igni cale- facere.	1	Doctrina & conciones difcernenda: qua: vera, qua: falfa.	244
Deo gratius nihil, quam vt illum laude- mus & gratias agamus.	206	Dominus quomodo venturus ad iudi- cium.	298. 299
Deo quid debeamus.	246.	Donorum Dei difpenfatores fumus non domini.	87
Deo proximo. ibid. animabus noftris. ibid.		Donorum fpiritus fancti genera tria.	94
Deo feruire quid.	148	Donis fpiritus S. quomodo vtendum.	95
Deitatis argumentum cognofcere cogi- tationem.	201	Dormitio iuftorum mors.	284
Diabolus quam offendatur fabbati fan- ctione.	176	Drachma perdita qua: fit.	27
Diabolus vitia virtutes efle mentitur.	225	Duo genera hominum in ecclefia.	180
Diabolo quomodo refiftendum.	23	Duo denarij, duo teftamenta.	130
Diaconi, oculi Epifcoporum.	256	E	
Dialogifmus Chrifti & Petri.	45	Ebrietatis mala. 206. & dein.	
Dicere & facere Chrifti nihil differunt.	164	Ebrietas fpirituallis.	ibid.
Dies, fides in Chriftum.	49	Ecclefia agro comparata.	218
Dies hominis, & dies Dei.	242	Ecclefia reformatio a capitibus exor- dienda.	101 (xta eft. 105
Dies prima, & dies altera.	130	Ecclefia duobus hominum generibus permi- le.	
in Die extremo quid futurum.	297	Ecclefia quate lepra: contagium vitari praecepit.	138
Dignitas, nullius momenti in caufa iuftifi- cationis. 132. non omnis Dilectio	188	Ecclefia arma orationes & lacrymae.	274
gem implet.	126	Ecclefia membra vnita fint.	170
Dilectio proximi cum modo eft.	126	Ecclefia: regnum & auctoritas diuerfa a regno mundi.	271
Dilectionis dei praeceptum omnium ximum.	186	Ecclefia: fimia haerefis.	74
Dilectionis praecepta duo.	132	in Ecclefia Dei quid praedicandum aut docendum.	290
Diligendus Deus propter fe, proximus propter Deum.	188	Ecclefiafticorum officium.	271
Diligere proximum, quid.	187	Eleemofyna in pauperes non fit parca.	66
Discipulorum Chrifti liberalitas.	65	Eleemofyna maior eft docere ignoran- tem, quam pascere efurientem.	90
Disputando cum haeticis tempus non terendum.	204	Eleemofyna non depauperat.	36
Diues impius apud Deum ignotus.	5	Eleemofyna duplex genus.	90
Diues & pauper obuiauerunt fibi.	5	Epicureorum doctrina refutata,	12
Diues mortuus duplici morte.	8	Epifco-	
Diues quando male vtitur diuitiis.	92		
Diuitis fepultura.	8		

Episcopus, nomen laboris.	178	Fides aliena quatenus & quibus profit.	
Episcoporum & aliorum prælatorū par- tes quæ.	196. 116	Fides docet Christum, & excitat ora- tionem.	136
Errores duo maximi in ecclesia hodie.	181	Fides, donum Dei.	112
Erubescencia peccatorum humilis deum placat, & gloriatio de malo iram pro- uocat.	263	Fides, Ecclesia fundamentum.	218
Essenorum siue Essæorum secta.	184	Fides & dilectio offerentium vnde col- ligatur.	196
Euangelium liber consolationum ple- nissimus.	247	Fides ex auditu.	137
Euangelium non humanum inuentum, sed diuina voluntas.	289	Fides ex miraculis imbibita, minus con- stans est.	236
Euangelium, opus bonum & in eo per- seuerare, Deo attribuendum.	241	Fides infusa, & fides acquisita.	112
Euangelium pacis cur dicta doctrina Christi.	227	Fides modica, & fides magna.	132
Euangelij Christi confirmatio.	243	Fides non sola profuit paralytico, sed obedientia.	200
Euangelium multi audiunt, non Chri- sti, sed diaboli.	124	Fides propria non aliena saluat.	196
Euangelium mundus contemnit.	214	Fides puerilis.	230
Euangelium triplici ratione à lege di- scernitur.	110	Fides non sola iustificat, sed &c.	108. &c.
Excidij ierosolymitani causa.	99	Fides principium iustificationis.	283
Execrabile est, Dei opus peccatis & im- pudicitis contaminari.	60	Fides subinde fouenda ne moriatur. ibid.	
Exemplum bonorum imitandum.	259	Fides vera quæ	248
Exemplum & error magis corrumpunt magnis auctoribus orta.	37	Fides eius natura. ibid.	
Exempla aliorum quo profunt.	83	Fides viuæ non mortuæ requiritur.	138
Exempla sanctorum imitanda.	266	Fidei augmentum semper nobis peten- dum.	231
Exercitus Dei, diuinæ iustitiæ executo- res.	214	Fidei initium progressus & finis.	229
Exhortatio Paulina huic tempori ma- xime necessaria.	102	Fidei nostræ dogmata varia.	52
Exitus viarum gentes.	218	Fidei solius doctrina non satis est ad vi- tam æternam.	82
Exspectare saluatorem quid.	263	Fidei opus præcipuū pugna spiritus.	135
Experta calamitas sero facit doctore.	10	Fidei exemplum in leprosis.	136
E		Fidei virtus magna.	283
Falsitas nulla inuenitur, quæ non ali- qua veritate palliatur.	74	Fide Christi venturi data benedictio ho- minibus à principio mundi.	219
Falsos prophetas diabolus non ad Iu- dæos aut gentiles mittit, sed ad Chri- stianos.	74	ex Fide cognoscimus Deū in nobis esse.	3
Felicitas hominū vnde æstimanda.	8	Fiducia in Deo collocanda siquādo nimis impetuosa tentatio nos obruit.	84
Felix necessitas quæ ad meliora compel- lit.	233	Filij Dei vnde innotescant.	70
Ferendum in sabbatho, à malis, nō à bonis.	175	Filij huius seculi mundum pro patria habent.	90
Festa nunquā melius obseruantur, quā cum opera misericordiæ exercetur.	173	Filiorū est obedire parentibus, &c.	47
Fidelis in spem contra spem credit.	64	Finendi mundi præludia.	294
Fidelis quare dicatur Deus.	183	Flere Christi.	56
Fides aliena peccatoribus opitulatur.	113	Fletus moderatus non prohibetur.	162
		Fœdus & pactum Dei cum Abraham.	119
		Fortunam gentes credunt in rebus hu- manis esse, non providentiam.	152
		Frugalitas antiquorum patrum.	64
		Fragilitas humanæ naturæ.	109
		Fratri periclitati ex fide succurrendū.	195
		Fructus legis & Euangelij.	111
		Fructus malæ arboris qui.	41

INDEX

Fructus peccati & iustitiæ, qui.	60	Hominis cognomine quando quis dignus.	237
Fructus quibus cognoscuntur falsi propheta.	75	Homines huius seculi tales, quales Iudei.	38
Fructus spiritus qui.	135	Homicidij 4. gradus.	55
Fructus vitium peccati, mors gehennalis. 62.	ibid.	Hora cœnæ quæ sit.	17
Furtum repugnat iustitiæ.	194	Hostis nullus capitalior fucato amico.	293
G			
Galea salutis.	228	Hostes nostri, qui, & quanta eorum potentia.	225
Gaudiû de peccatorib. cõuersis. 26. 27	19	Humana ratio solum carnalia & presentia spectat.	64
Genes per vias & sapies intelliguntur.	156	Humilitas duplex, externa & interna.	20
Genuum flexio manuumque eleuatio quid protestentur.	228	Humilitas & apud Deum & apud homines laudanda.	177
Gladius spiritualis verbum Dei.	31	Humilitas mater virtutum & custos.	168
Gloria filius Dei parata incomprehensibilis.	191	Hydropici curatio, eiusque fides.	172
Gradus summus colendi creatorem.	115	Hyems intempera peregrinantibus.	292
Grati hominis munus.	71	Hyminus tam in aduersis, quam in prosperis cadendus.	116
Gratiam Dei nos habere certi non sumus.	65. 158. 278	Hypocritarum prima malitia, simulata laudatio.	267
Gratiæ Deo agendæ pro beneficiis acceptis.	68	I	
Gratiarû actio post cibum sumptum.	94	Iola Christianorum.	81
Gratiarum donum quod sit.	4	Iericho, figura huius mundi.	127
Gratitudo & natura postulant vt amantes redamemus.	73	Iesus omnibus ad benefaciendum expositus.	275
H			
Hæretici, falsi propheta.	171	Imitator Dei quis.	32
Hæretici diuidunt Christum, & fidem sciunt.	38. 41	Impedimeta venientium ad cœnã tria.	20
Hæretici nostri temporis quales.	73	Impiorum crux, diuinæ punitionis initium.	28
Hæretici plus damni ferunt, quam Turca.	ibid.	Imprudentes, qui	204
Hæretici sunt simij.	83	Incredulitas discipulorum Christi.	64
Hæreticorum audacia.	169	Incredulitas Iudæorum multa & grauia peccata peperit.	79
Hæreticorum charitas hypocritica.	216	Incredulitas nostra arguitur.	137
Hæreticorum punitiones & pœnæ.	224	Infirmi officium quod.	136
Hæreticorum versutia fraudesque, infidiæ diaboli.	115	Infidelitas non sola à Deo punitur.	83
Hephetah Christi efficax.	97	Infirmi corporis & animæ committantur gulam, luxum, & cætera communia ferè diuinitus vitia.	232
Hierosolymitani excidij modus.	99	Infirmos esse aliquando præstat quam incolumes.	137
Hierosolyma sub quo Casare deuastata.	83	In infirmitatibus non murmurandum, sed, &c.	ibid.
Historias antiquas cur Paulus adduxerit.	167	Ingrati apud Deum ignoti.	141
Homo ad quid conditus.	22	Ingrato homine nihil peius.	248
Homo ebriosus ad nihil utilis.	168	Ingratitudo ventus vrens & exsicicans.	141
Homo generosæ mentis animal.	113	Ingratitudo hominum supplicio dignissima.	248
Homo primus quando surdus & mutus effectus.	126	Ingratitudo vitium abominabile.	143
Homo qualis esse debet.	192	Ingratitudinis præmium.	248
Homoq; vetus, & homo nouus.		Ingra-	

Ingratitudinis puniitio.	182	Iustitia vera compassionem habet, falsa	
Ingratitudinis puniitæ exempla.	249	indignationem.	226
Inimici crucis Christi qui.	260. &	Iustitiæ nostræ præcipuus scopus.	245
erga Inimicos qualiter nos gerere debeamus.	41	Iustitiam Dei querere, quid.	153
Intelligentes, qui.	204	Iusti qui sint, qui non.	104
Inuidorum mos, obseruare.	172	Iustorum mors, dormitio.	284
Inuitati ad nuptias qui sint.	210	Iustorum stupor & admiratio in iudicio.	301
Ira Dei non est turbatio, sed inflexibilitas iudicij.	214		
Ira Dei differt ab ira hominum.	56	L	
Ira Dei unde oritur.	ibid.	Lachrymæ Christi nobis magnificiendæ.	97
Ira iusta mater est disciplinæ.	57	Latrones, diaboli.	128
Ira locum facit diabolo.	193	Laudatio hypocritarum simulata.	168
Ire fructus.	55	Laudes Deo canendæ, & gratiarum actiones.	206
Iram sibi thesaurizare qui dicantur.	215	Lazarus, id est, adiutus.	6
Iter sanctorum, bona conuersatio.	276	Legalia cur obseruauit Christus.	142
Iudei falsò iudicabant de Christo.	25	Lepra spiritualis, id est, peccata, confitenda.	138
Iudei ingrau quomodo vocati se excusarunt.	17	Lepræ contagium vitare quare prohibet Ecclesia.	138
Iudeorum ingratitudo.	212	Lex cur data sit.	120
Iudei peccatoribus salutē inuidebant.	25	Lex charitatis, peculiariter lex Christiani.	147
Iudeorum calamitas omnium maxima, quia omnium grauissimè peccarunt.	98	Lex neminem iustificat.	120
Iudeorum dilectio angusta.	127	Lex non irritat Dei promissionem.	119
Iudeorum murmur contra Christum.	25	Lex per angelos data, euangelium per Christum.	121
Iudeorum reiectio, diuitiæ sunt gentium.	217	Lex quid.	246
Iudeorum sceleribus debita supplicia.	80	Legis totius summa.	125
Iudeorum similes multi Christiani.	18	Legis præcepta quomodo obseruanda.	176
Iudaicū bellū vnde traxerit originem.	98	Liberatio filiorum Dei quàm exoptata cunctis creaturis.	29
Iudex occidens secundum legem meretur.	56	Libertas culpabilis, & seruitus damnable.	60
Iudicare nemini licere priuata sententia.	59	Lingua & aures cur homini datae.	116
Iudicare non omnibus prohibitum.	33	Lingua male perniciēs in Ecclesia.	114
Iudicium Dei est, non hominum.	52	Linguae officium non sufficit Dei cultoribus ad salutem, sed & affectus requiritur.	82
Iudicia Dei alia quanti hominum.	237	Locus iudicij futuri.	185
Iudicium quando futurum.	301	Longanimitas quid in iudicio.	278
Iudicij die non erit nec excusationis nec veniæ locus.	220	Loricæ iustitiæ.	227
Iudicij extremi grauitas.	221	Lugere mortuos a impiis sit.	296
Iudicij extremi imago quare oculis subiicitur.	303	Lupus famis impatiens.	276
Iudicij futuri consideratio.	36. & deinceps.	Lupi vnde cognoscantur.	76
Iumentum Christi caro.	130	Lutheranorum vitia.	ibid. & deinceps. Vide
Iustitia Christiana, declinare malum, & facere bonum.	42	Hæretici.	
Iustitia duplex.	54	Luxuria in vino, vt effectus in causa.	205
Iustitia externa nulla est sine interna.	55	Luxus reprehendendus.	6
Iustitia falsa superbiam & fratrum contemptum patit.	105		

M		Ministerium duplex in Ecclesia, doctri- ne & exhortationis. 288
Magistratus diuino mandato cogi- tur punire scelera. 254	Ministrationes quæ dicantur. 94	
Magistratus doctrinam catholicam ab hæreticis vindicare deberet. 47	Miraculorum Christi fructus. 165	
Magistratus non debet tyrannidem ex- ercere in subditos, &c. 177	Miseria duplex, culpe & pænæ. 32	
Magistratus officium quod. 271	in Miseriis auxiliū à Deo petendum. 202	
Magistratui parendum, si nihil præcepe- rit contra Dei mandatum. 277	Misericordia Christi ineffabilis. 23	
Mala aperta argui & iudicari debent. 34	Misericordia Dei erga miseros peccato- res. 264	
Mala in hac vita toleranda. 218	Misericordia & iustitia in animatum iudicio. 37	
Mala vita multis causa ruinæ in hære- sina. 227	Misericordia in quo consistat. 32, 34, 35	
Mali & boni sunt in ecclesia. 218	Misericordiæ operibus hic nobis pro- spicere debemus in futurum. 89	
Malitia confunditur aliquoties, corrigi- tur nunquam. 267	Misericordiam in proximum exercen- dam esse. 32 (144)	
Malus triplici aspectu diligendus. 188	ad Misericordiam quid maximè inclinet. Modus diligendi Deū est sine modo. 126	
Mammon durus dominus. 148	Morbhorum corporis præcipua causa, peccatum. 199	
Mammonis & Christi præcepta disle- rentia. 148	Mores hominum varii. 18	
Mammona quid. 91	Morituri consolatio, fides & spes resur- rectionis. 298	
Mandatum primum & maximum. 191	Mors aliter diuites afficit, aliter pauperes. 8	
Manducatio, signum prosperæ valetu- dinis. 285	Mors infidelium quid. 296	
Manibus operandum triplici de causa. 194	Mors adolescentibus inopinata cur ob- ueniat. 162	
Manifestationes Spiritus sancti. 95	Mors Christianorum quid. 296	
Manuitorum qualis virtus. 168	Mors mendici gaudio plena. 8	
Mare, mundus. 48	Mors nulli ætati aut statui parcat. 161	
Mediator qualis sit Christus. 121 & 191	Mortis & vitæ dominus Christus. 15	
Mediatores Moyses & Christus. 121	Morte Christi mors nostra deleta. 2	
Medicæ qui viuunt, miserè viuunt. 280	Mortui moderate lugendi à fidelibus. 298	
Medici corporum quid primum facere debeant. 200	Mortui quomodo resurgent. 299	
Medici opera non spernenda. 235	de Mortuis non nimis dolendum. 296	
Membra Ecclesiæ debent esse vna. 170	à Mortuis non querenda veritas. 12	
Membra sumus inuicem. 193	Mundus quid. 223	
Membra vitij obsecuta, iustitiæ deser- uiant. 60	Mundi amore, maxima pars hominum ne ad Deum veniat cohibetur. 213	
Mendici præmium post mortem. 9	Mundi cursus mirabilis, variæque for- tuna. 12	
Mendici vita vt arbor frugifera. 6	Mundi nomen variè accipitur. 13	
Mense consecratio, vide Benedictio- nem. 193	Mundani mundum pro patria habent. 99	
Mensura retributionis honorū operū. 36	Murmurandum non esse in infirmita- tibus. 13	
Mentiri est diabolus imitari. 192	Murmurare quid sit. 82	
Mentiri inuicem non licere. 192	Muti & surdi hoc seculo. 113	
Mercès vectorū & pseudoprophetarū. 78	Mutis precibus nos iuuare debemus. 197	
Meritum proprium vbi deficit, alienum frustra imploratur. 89	Moyſes mediator. 121	
Meritis nō aduersantur diui Pauli verba. Meritis aut precibus nullus erit locus post mortem. 28	N aturæ humanæ malitia. 118	
	Nauicula, ecclesia. 49	
	Necessitas	

Necessitas legibus non adstricta.	176	Orandi modus.	156
Necessitates humanas quare Christus sustinuerit.	195	Orandum in tribulatione vt exaudiamur.	230
Negotiatio nequissima à Deo reuocat.	213	Orandū pro mortuis in peccato, &c.	198
Nemo de se presumere debet.	83	Orandum semper vt fides nobis conseruetur.	230
Nemo sibi in ecclesia sufficit.	47	Oratio ad quem dirigenda.	156
Nemini licere priuata sententia iudicare.	39	Oratio quid, & eius conditiones.	274
Nolle credere sine signis, contra naturam fidei est.	236	Orationis vere fructus.	107
Non cessandum in hac vita.	302	Orationes aliorum aliis profunt.	198
Non omnis dilectio legem impler.	188	Orationum nostrarum scopus qui.	159
Nouus Dei cultus nobis non institutus.	244	Oues perditas agnoscere nos debemus, vt nos querat Christus.	27
Noui testamenti prouinciam nemo per se idoneus obire.	109	Oues simplices Christiani.	174. à de- ibid.
Nox, impietas & peccatum.	49		p
Nox opportuna sceleribus.	193	Parabolam de ouibus, drachma, filio prodigo, eadem est medulla.	27
Numisma Cæsaris aurū, numisma Dei homo.	271	Paralyticus quem significat.	203
Nuptia religio catholica, & euangelium.	209	Paralytici curandi circumstantia.	200
Nuptiis euangelicis digni.	217	Parei in re honesta, in re nihili sepe etiā mala largi.	145
Nusquam tuta fides.	293	Parentum est erudire filios ad pietatē.	47
	O	Parceia iustorum, calum.	8
Odium inter pios & impios capitale est & perpetuum.	13	Pastores & verbi predicatorum honorandi.	145
Oeconomus substantiæ domus Dei quis.	87	Paterfamilias quis.	16
Offensarum remittendarū cōpensatio.	34	Patrisfa. est familiarum curam agere.	281
Officium legis & euangelij.	110. & 248	Patientia qualis virtus.	168. & 278
Officia ciuium regni Dei.	153	Patrinorum ad baptismum adhibendum institutio.	117
Omnia quæ nobis eueniunt, à Deo proficiuntur.	161	Pauci qui vetē credunt.	240
Onera alter alterius portare debemus.	47	Paulus cur antiquas historias adduxerit.	83
Operari non est post mortem.	88	Paulus duplici de causa imitandus.	259
Operationum diuisiones.	95	Paulus suam vocationem gratiæ Christi attribuit.	103
Opes salutare mundus non curat.	182	Pauli apostoli clemētia in præcipiendo.	59
Opprobria damnatis obijcienda à creaturis omnibus in die iudicij.	67	Pauperes à diuinis excipiendi, & quatenus.	89. 178. 179.
Opus bonum bene inceptum vt perficiatur, obstaculū non opponendū.	240	Pauperes, debiles, claudi, & cetera, qui intelligantur.	19
Opus nullum Deo gratum extra charitatem.	57	Pauperes quomodo dicuntur recipere diuites.	91
Opera bona gignunt spē, mala desperatio.	104	Pauperū & viduarū patronus Christus.	164
Opera bona quæ.	276	Pauperū ventres, horrea æternitatis.	36
Opera carnis quæ.	135	Pax duplex querenda.	41
Opera Gentilium qualia.	276	Pax locum facit Deo.	195
Opera sancta exercenda.	287	Peccare humanum: diabolicum perseuerare.	ibid.
Operum æstimatio in iudicio.	300	Peccatores cur susceperit Christus.	23
Operum euidens assertio.	ibid.	Peccatores triplicis sunt ordinis.	24
Operum ratio potissimum exigenda.	303		Peccatum
Operibus charitas dignoscitur.	187		
pro Operibus suis homo mercedem accipit.	79		

Peccatū ligat pedes & manus animæ. 222	Prælatorum vita, subditorum est re-	
Peccatum, morborum corporis præci-	gula.	281
pua causa.	199 Prælatos ignauos horrendum manet	
Peccatum non impunè committitur.	261 iudicium.	63
Peccati seruitus sterilis.	61 Præmium spiritui debita soluentium.	70
Peccata mundi tollere quomodo Chri-	Præpostera Phariseorum religio.	175
stus intelligatur.	201 Præsumere de se nemo debet.	83
Peccata quoduplicia nos apud Deum	Præsumptio humana, multa polliceri,	
accusantia.	87-231 præstare nihil.	249
Peccatum donorum Dei abusus.	ibid. Precationis opatio bona & vtilis.	22
Peccatorum gradus.	50 Pressuræ & mala Christianorum.	143
Peccatorum species.	11 Principes & potestates quare dicantur	
Pericula & supplicia aliorum, nos cau-	diaboli.	226
tiores reddere debere.	80 Priuatis hominibus non licet ex odio	
Perseuerandum in bono.	146 occidere.	36
Personā fictam nemo potest diu ferre.	75 Processus quales in die iudicii.	299
Personarum inspector non est Deus.	285 Prodigium & signum quomodo disse-	
Petrus domus Dei verum patremfami-	runt.	236
lias agit.	290 Promissio Abraham facta diu ante le-	
Petri apostoli doctrinæ magis quam Si-	gem.	119
monis hæresi adhibenda fides.	289 Promissio Christi non in multis facta,	
Pharisaica iustitia.	94 sed in vno.	ibid.
Pharisaica malitia.	200 Promissio ex fide datur Christi.	122
Pharisei oratio ob tres causas mala.	105 Promissiones Dei pluribus dantur, in	
Phariseorum commentum.	268 paucis implentur.	216
Phariseorum malitia.	172 Promulgatio vel donatio legis & euan-	
Phariseorum ora Christus obstruit.	26 gelij.	110
Phariseorum secta.	184 Propheta bonus ac malus vnde agno-	
Philosophia Christi.	154 scatur.	94
Piscatio Christi, capere animas.	48 Prophetes versus parui momenti hodie	
Pisces homines.	49 est.	195
Plagæ quæ intelligantur.	128 Prophetæ duplices.	71
Plebis attentio maxima in audiendo	Propheta falsi quomodo agnoscendi.	75
Dei verbo.	45 Prophetæ non tantum verbis, sed etiam	
Pœna maxima, nunquam dominum vi-	signis externis futura mala expresse-	
dere placatum.	257 runt.	96
Pœna contemptus Euangelij.	214 Prouerbiū, periculosum ab Hierusa-	
Pœnæ pseudoprophetarum duplices.	78 lem in Iericho descendere.	131
Pœnitentia dampnatorum.	9 Proximus Iudæorum, quis ipsis putare-	
Pœnitentiæ robur efficax.	253 tur.	127
Pompa funebri indecens, & nimia, da-	Proximus noster quis sit.	ibid.
mnabilis.	284 Proximus qualiter diligendus.	67
Possidere & seruire, diuersa sunt.	148 Proximus quis.	133
Post mortem nullus erit precum aut	Proximus vt diligendus.	3. & 15
meritorum locus.	88 Proximi vt sui ipsius amandi ratio.	187
Potens omnium terum Deus.	166 Proximis afflictis inseruiendum.	116
Potentia Dei annuatim ostenditur.	67 Proximis benefaciendum.	202
Præceptor verus Christus. 136. Præceptū	Prudentiæ imitandæ exemplum.	90
Dei non opus, sed affectū requirit.	14 Prudentia mundanorum qualis.	91
Præcepta dilectionis Dei & proximi cur	Prudentia spiritalis, quæ.	274
data.	126 Psalmorum in primitiua ecclesia canen-	
Prælati Ecclesiæ quales esse debeant.	125 dorum mos.	207
		Pseudo

Pseudodoctores mali operarij.	261	Resurrectio Christi probata. 102. & deia.	
Pseudoproph. fugiendi.	72	Resurrectionis articulus nulla alia re	
Pseudopropheta quamdiu in errore		melius intelligi potest, quam verbo	
persistunt, salubres fructus proferre		ore Dei prolato.	103
non possunt.	76. & 77	Resurrectionis futuræ argumentum.	287
Publicani pœnitentia, vera.	106.	Resurrectionis memoria animos Chri-	
eiusdem ofario bona.	ibid.	stianos in tribulationib. corroborat.	264
Publicani quales.	24	Rex noster Christus.	191
Publicæ ordinationes politiarum ob-		Rete piscatorium, verbum Dei.	48
seruandæ.	138	Retributio bonorum malorumq; actuû	
Pugnæ corporalis & spiritualis diffe-		disticta.	10
rentia.	134	Retributio operum in proximum col-	
Pupillorum & viduarum Deus semper		laturum futura.	36
curam gessit.	164	Ruina populi sæpe ex culpa sacerdotum	
		euenit.	100
Q uæstio Phariseorum insidiosa.	267	Ruptura retis, errores, hæreses, & schis-	
Quale consilium, tales & consiliarij. ibid.		mata.	49
Quales fuerimus erga proximos, talis			
erit nobis Deus.	35	S abbatum vt feriandum.	175
Quare in operibus bonis fructifican-		Sabbati sanctificatio quàm ingrata	
dum.	276	diabolo.	176
		Sabbatis licita per necessitatem, aliàs il-	
R atio reddenda de omnibus.	55	licita.	ibid.
Ratio quo pacto nos cogat ad diligen-		Sacerdotale munus.	274
dum.	188	Sacerdotium Iudaicum, ecclesiæ sacer-	
Reconciliatio cum proximo necessaria.		dorij figura.	138
57. eadem procrastinanda non est.	58	Sacramentum ecclesiæ externæ vti non sa-	
Rectè quis audiat & loquatur.	115	tis est.	82
Redamandi æquitas.	4	Sadduceorum secta.	184
Redemptio nulla ex inferno.	10	Salutaris res, humilis auditio verbi Dei.	
Remissio peccatorû magnû lucrum.	199		189
Regnum calorum, ecclesia.	250	Samaritanus quare vocatus Christus.	129
Regnum Dei quid potestatis habeat.	272	Sanctificare Deum in corde quid sit.	43
Regnum mundi caducum & tempora-		Sancti in vita inuocandi.	12
le contemnendum.	153	Sanctorum exempla imitanda.	266
Regnum Dei querere quid.	ibid.	Sanctitas hypocritica.	127
Regula viuendi.	44	Sanitas corporis fide aliena nonnunquam	
Regulus exemplum parentibus vt soli-		datur.	196
citi sint pro filiorum salute.	234	Sapere, intelligere ac providere quæ de-	
Reguli fides puerilis. 230. infirma. 233		beamus.	97
Religio catholica non verbis, sed rebus		Sapientia quid.	274
constat.	78	Sapientia vino obumbratur.	205
Religionis Christianæ summa imitari		Satan duplici via adoritur nos.	22
quem colis.	38	Satanas hostis nobis infestus.	223
Reliquiarum virtute multi ægri curan-		à Satana in aliquod crimen præcipitati	
tur.	286	contemnendi non sunt.	143
Reprobatorum sententia durissima.	210	Scientiæ sermo.	95
Resipiscencia, peccatorum salus.	27	Scriptura non est humano ingenio in-	
Resurrectio carnis futura.	296	terpretanda.	290
Resurrectio Christi, fidei articulum		Scutum fidei.	227
confirmat.	297	Sectæ Iudaicorum ures.	184
		Sementem vt feceris, sic metes.	146
		Seminare	

Seminare in spiritu, quid sit.	ibid.	Spiritus sanctus cur detur in baptis-	
Sententia formidabilis impiorum.	302	mo.	18
Sententia pronuntiata in omnes con-		Spiritui obediendum duplicem ob cau-	
tempores Dei & ecclesie.	19	sam.	69
Sententia vltima piorum.	300	Spiritu ambulare quid.	133
Sententia vltima placida & formido-		Spiritu Dei qui ducantur.	70
losa.	303	Spiritu vivere & ambulare quid.	144
Sepeliendi mos gentium.	160	Sponsus Christus Dei filius.	209
Sepeliendorum funerum mos ex sacris		Stabularij, apostoli, eorumque successu-	
litteris probatur.	ibid.	res.	130
Serpens in quo imitandus,	228	Stabulum quod.	ibid.
Seruire immunditie & iniquitati.	59	Studia nostra omnia in nomine domi-	
Seruitus duplex.	60	ni exordienda.	46
Seruitus peccati parit confusionem &		Studiorum nostrorum successus vnde,	
desperationem.	61	ibidem.	
Seruus quem misit pater familias, quis.	17	Stulti, qui temporalia nimium curant.	
Serui nupriarum, qui.	210	154.	
Seruorum officium, quod.	38	Stulti quod non intelligunt rident.	285
Signum inhabitantis spiritus sancti in		Superbia & ex bonis & ex malis facit	
nobis.	71	damnum suum.	106
Signa boni ac mali prophetæ agno-		Superbi de se magna præsumunt, de	
scendi.	94	aliis exigua.	144
Signa in exordio & legis & euangelij		Superborum poena.	177
quasi sigilla.	235	Superflua in vltus pauperum seruan-	
Signa non fidelibus data, sed infideli-		da.	66
bis.	ibid.	Surdus & mutus, generis humani ty-	
Signa quibus Deus Iudæos adducere vo-		pus.	113
lebat.	100	Surdi hoc seculo & muti.	ibid.
Silentium aliud laudatum, aliud illau-		Supererogatio quid.	131
datum.	174	Superstitionum quorundam præsum-	
Silentij tutum præmium.	42	prio confunditur.	302
Simile de baptismo.	51	Susplicere Christi in calum, quid.	114
Simile perelegans.	170. 146. 180. 197.	Suspiria Christi quo pertineant.	115
	202. 206. 209. 211. 222. 227. 243. 245.		
	259. 263. 267. 268. 271. 277. 287.		
	292. 302.		
Simulata æquitas, duplex est iniqui-		T Angere simbriam vestimenti do-	
tas.	269	mini.	282
Simulatio nulla diuturna est	75	Tauri occisi, altitia mactata, &c.	211
Sobrium esse & vigilare quid.	21	Tarditas humana in re animæ, arguen-	
Solicitudo abijcienda.	154	da.	234
Solitudinem & avaritiam Deus pro-		Templa ad orandum aptiora quàm alia	
hibuit, non prouidentiam & curâ.	150	loca.	107
Sors pro electione.	279	Temulentia spiritus bona.	206
Spangenbergi hæresis de penitentia.	52	Tenebræ exteriores, reproborum sup-	
Spes Christianorum.	183	plicia.	220
Spiritualis pugna interquiescere non		Tenebræ interiores & exteriores, quæ.	
permittit.	134	222	
Spiritualia nequitæ, quæ.	226	Tentate Deum quid sit.	81
Spiritus duplex, bonus, ac malus.	94	Tentandi Christi per legisperitum occa-	
Spiritus renouandus, & caro mortifi-		sio.	114
canda.	191	Tentationis exemplum.	284
		Tenta	

Tentationem perpeti pium est, & ad salutem necessarium.	84	Veri cognitio mentibus hominum inferta.	128
Terrena Christianis tractanda non sunt.	264	Veritas à mortuis non querenda.	12
Theſaurus euangelij ineffabilis.	208	Veritas liberè proferenda etiam ſi capitis periculum impendat.	270
Tibicines quare adhibebantur funebribus virginum.	284	Veritatis potentia.	125
Timor diffidentie abſciendus.	48	Veritatis præcones ſemper moleſtati & moleſtandi.	213
Trabs, graue peccatum, feſtuca leue.	38	Veritatis verbum nunquam ab infeſtatione immune.	185
Transfigurari quid.	164	Verſutia fraudeſque hæreticorum.	224
Transfigurationis hiſtoria.	189	Veſtis nuptialis.	210
Tria horribilia audiet, qui hic vocatorem domini audire renuit.	83	Veſtitus ornatus vbi reprehendendus.	6
Tria requiruntur in auditoribus.	180	Vicariis Chriſti quid muneris incumbat.	232
Tria ſciũ necessaria.	1	Victus & amiſtus nobis dantur à Deo ad neceſſitatem, non ad ſuperfluitatem.	66
Tria ſunt quæ Chriſtianorum animos in aduerſis ſuſtinent, ne ſuccumbant.	43	Vidua plorans in morte vnigeniti ſui.	162
Tribulationis & perſecutionis cauſa præcipua.	13	Vindicta, quid.	255
in Tribulatione Deus gloriſicandus.	25	Vindictæ cupiditas quantum malum.	258
in Tribulationibus fiducia in Deo habenda.	43	Viduarum & pupillorum pater Chriſtus.	162
Trinitatis myſterium Phariſæi non intelligebant.	109	Villicus non de fraude laudatus, ſed de prouidentia.	90
Tutum ſilenuj præmium.	42	Vinum & oleum quæ intelligantur.	129
		Vini uſus immoderatus quàm noxiuſ.	204
V ana gloria in rebus bene geſtis vitanda.	285	Virtus diuina occultari non poteſt.	285
Variis mediis nos vocat Deus.	167	Virtutes Chriſtianis maxime neceſſarias, diſſipant diabolus & hæretici.	41
Venditio quid ſignet.	252	Virtus omnis & robur noſtrum à Deo.	277
Ventres quare dicti falſi doctores.	261		224
Verbi Chriſti virtus.	285	Virtutis diuinæ & humanæ diſcrimen.	224
Verbum Dei & miracula inſtrumenta ſunt quibus Deus nos vocat ad fidem.	113	in Virtutibus non gloriandum, ſed in cruce.	115
Verbum Dei immutabile.	216	Viſitationis tempus cognoscere quid ſit.	99
Verbum Dei ſine ſignis ſufficiat ſideli.	235	Vita æterna, gratuitum Dei donum.	62
Verbi Dei energia quanta.	285	Vita hominis Chriſtiani, perpetua luſta.	133
Verbi Dei neglectus quàm pernicioſus.	79	Vita noſtra quomodo ad reſurrexionem Chriſti componenda.	12
Verbi miniſter tria habere debet.	180	Vita præſens habet exercitium mandatorum, futura ſolatiũ.	88
Verbi miniſtris Paulus an quo imitandus.	243	Viuis vt mala deſperationem, ita bona ſpem vitæ æternæ conſequendæ gi-	92
Verbum Dei & eccleſiam exhibere, enorme peccatum.	215	gnunt.	
Verecundia in oratione multum placet Deo.	106		

INDEX

Vna fides Christianorum.	170	Vocatio gentium.	218
Vnanimes omnes simus oportet.	40	Vocationem Dei hic audire renuens,	
Vnitās membrorum ecclesiæ.	170	tria horribilia audiet.	88
Vnitās qualis virtus.	160	Vocationem suam gratiæ Dei Paulus	
Vnus spiritus & vnum corpus eccle-		attribuit.	103
siæ.	ibid.	Voluntatem Dei nemo implet sine eius	
Vocatio Christianorum est seruire Deo		agnitione.	275
& proximo.	61	Vulnera peccata.	129
Vocatio Dei multiplex.	85	Vxorem & filios venundari quid.	252
Vocatio Dei quando fit.	256		

Liber hic cum suis annotationibus nihil habet S. Romanæ Ecclesiæ fidei contrarium aut Reipub. offensiuum: imo dignus est qui rursus imprimatur omnibus legendus. quod testor

Sebastianus Baer Delphius Coll. Ecclesiæ
S. Mariæ Hantuerpiensis Plebanus.

DOMINICA PRIMA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

Charissimi, Deus charitas est. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniā 1. Ioan. 4.
Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut viuamus per eum.
In hoc est charitas non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Charissimi, si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit unquam. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus quod in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu sancto dedit nobis. Et nos vidimus & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum saluatorem mundi, ut viuamus per eum. Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo. Et nos cognoscimus & credimus charitati quā habet Deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciā habeamus in die iudicii, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor penam habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos ergo diligimus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum odit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

In hac Epistola declarat Ioannes tria, scitu omnino necessaria. 1. Primò, ostendit charitatem Dei erga nos, cum ait: Deus charitas est. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut viuamus per eum. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

Tria scitu necessaria.

Triplici ratione conuincit Ioannes quanta charitate Deus nos dilexerit. Prima, quia charitas est, ideo naturale est illi diligere, sicut igni calefacere, ut speremus nos alia bona ab ipso Deo consecuturos meritis, quando immerentes ipse qui est amor, nos amare fuit dignatus. Hinc dixit elegantissimè Bernardus Christianis, qui anxii esse solēt, num Deus ipsos amet: Nemo, inquit, diffidat amari qui iam amat. Deus enim libenter

Triplici ratione declaratur quanta charitate dilexerit nos Deus. Deus naturale est diligere, ut igni calefacere

nostrum subsequitur amorem quem præcessit.

*Morte Christi
mors nostra
destruita.*

Secunda ratio est, quia misit Filium suum vnigenitum vt carnem assumeret, & nos redimeret per suam passionem & mortem, vt viuamus per ipsum. Antea eramus mortui ipse autem sua morte temporali aternam mortem nostram destruxit, & vitam resurgendo nobis donauit. Hinc dixit elegantissime Fulgentius epist. 5. de charitate ad Eugi. Deus qui nos prior dilexit, & dedit nobis charitatem, qua diligeretur à nobis, sicut non habentibus, ipse eam gratia præueniente, largitur: sic in nobis omnes reliquias mundanæ cupiditatis absumat, & nos spiritu seruientes in charitate perficiat.

Rom. 5.

Tertia ratio, In hoc sese prodit charitas Dei in nos, quia cum nos illum odio prosequeremur, ipse prior dilexit nos, vt quia iam per mortem Christi eramus resuscitati, per eandem mortem facta propitiatione, qui inimici eramus, deinceps reconciliati essemus amici. Hinc elegantissime dixit Paulus, Si cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem Filij eius, multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.

*Charitas res
pretiosissima,
ratione obiecti*

Charitas est res pretiosissima, ratione obiecti. Semper enim charitas respicit Deum, ipsumque super omnia diligit. Et si aliquando aliquid diligit, quod non sit Deus, diligit tamen id propter Deum, cum Deo, & in Deo, aded vt sine Deo, & præter Deum, aut contra Deum minimè quicquam in mundo amaret, etiam si parentes, filij, cognati, amici, diuitiæ, honores, & angeli sint.

*Item ratione
effectus.*

Deinde pretiosissima est charitas, ratione effectus. Tantæ enim est potentie, vt ex homine terreno & carnali constituat diuinum & spirituale, qui vnum sit cum Deo, & vnus spiritus fiat cum eo: ita & cum ipso sit Deus, & ipse maneat in Deo. Magnum opus est fides, scientia, prudētia, donum linguarum, & cognitio mysteriorum Dei: sed fides sine operibus mortua est, Iac. 1. Scientia inflat, charitas ædificat. 1. Cor. 8. Prudentia huius mundi stulticia est apud Deum. 1. Cor. 3. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, &c. 1. Cor. 13. Ne magnitudo reuelationum, &c.

*Charitas ceteris
præstat virtutibus.*

*Ioan. 1.
1. Timot. 6.*

2. Secundò, docet B. Ioannes charitatem quā debemus proximo, cum ait, *Charissimi, si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit vnquam.* Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis, &c. Ex hac charitate qua superius diximus Deum

nos diligere, consequenter inferitur, quòd teneamur nos intuem diligere & mutua charitate prosequi. quod tali argumento probat Ioannes: Ratio postulat, & natura dicat, ut nostri amantem redamemus: Deum autem qui nos prior dilexit, nemo vidit vnquam, ob idque nemo est qui ipsum agnoscat ac diligat: quia in diuina eius forma nullus vnquam mortalium in hac vita eum vidit (intelligo de lege communi:) possumus tamen Deum cognoscere per notitiam alicuius effectus, quem ipse sua diuina potentia, & admiranda virtute in nostris cordibus sit operatus. Nec est alius effectus, qui certius nobis testetur Deum habitare in nobis, quàm dilectio proximi. Nam si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est: quamuis Deum nemo vnquam viderit. Si aliquis scire cupit num Deus in ipso maneat, videat si proximum amet: quòd si amat sincere, confidat Deum in ipso, id est in suo corde & spiritu manere, ut qui ille vnicus sit qui in cordibus nostris per Spiritum sanctum diffundit illam charitatem, qua proximum diligimus. Et sic charitas Dei in nobis perfecta est: quia non tantum Deus nos diligit, verum etiam sui ac proximorum dilectores nos facit: in quo duplici amore vniuersa legis consistit perfectio, teste Christo, Luc. 10.

*Charitatem
proximo debemus propter
Deum.
Argumentum*

Est igitur nobis diligendus proximus. Primò, quia illa ratione possumus cognoscere Deum nobis amicum, & in nobis esse, & nos in ipso manere, hoc est in eius gratia: & ipsum in nobis manere tanquam in hospicio sibi grato, & domo amici, & templo sibi preparato. Ratio quare hoc quod diximus possumus sperare esse verum, est, quia dedit nobis de suo spiritu. Nam illa dilectio ac bonus affectus quo proximum amamus, non est de nostro spiritu, sed de Spiritu sancto, qui diffundit charitatem Dei & proximi in cordibus nostris. Hinc est quod ex charitate, quâ vnusquisque nostrum cognoscit se habere in proximum, inferet, Deum habitare in corde suo.

*Matth. 22.
Proximus quare
de re diligendus.*

Secundò est nobis diligendus proximus, ex hoc quod sequitur, Et nos, inquit, vidimus, & testificamur quoniam Pater misit Filium suum saluatorem mundi. Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo. Ostendit quomodo ex fide etiam possumus cognoscere Deum in nobis esse. Quia, inquit Ioannes, nos Apostoli vidimus, siquidem illi conuiximus, & audiuius vocem Dei Patris in monte Thabor: rursum audiuius vocem Patris à caelo missam; qua clarificauit Christum, ob idque hoc testificatur mundo, rem sic se habere. Quisquis igitur credens nostræ prædicationi, confessus fuerit Christum esse filium Dei, Deo consubstantiali, non autem filium fabri, is certò speret Deum in ipso manere, in ipsius corde habitare, ad ipsum tanquam ad amicum diuertisse.

*Ex fide cognoscimus Deum
in nobis esse.
Matth. 17.
Ioan. 12.*

Nam talem fidem ac confessionem non dedit natura, nec alia scientia humana: sed Deus qui habitat in nobis, & illustrat mentes nostras, iuxta illud Match. 16. Beatus es Simon Bar-ionā, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, &c.

Gratitudo & natura postulant ut amāre redamemus.

3 Tertiò Apostolus concludit, probans nos debere amare Deum, cum ait, Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum: & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Gratitudo & æquitas diuina postulant ut nos diligamus Deum, ut qui prior dilexit nos: & ex puro amore, non ex necessitate, sua bona nobis contribuit. Iustum est ergo ut amantem redamemus, & benefactorem tam gratiosum diligamus, idque ex sincera charitate. nec alia ratione id fiet, quam si proximum (quod ipse iubet) diligamus. Nā mendax est qui dixerit se Deum amare, & in proximum occultum gesserit odium. Fieri enim non potest, ut proximum, quem videmus hominem nobis similem, vicinum, vitæ æternæ capacem, odio prosequamur: Deum verò, quem nunquam vidimus, diligamus. Nemo credat se Deum amare, si proximum oderit. Hoc tandem habemus in mandatis à Deo, ut qui diligit Deum, & proximum diligat.

Charitas viuificat fidem, reliquasque virtutes.

Debent ergo concionatores populum Christianum in hoc nostro tam perturbato seculo, hoc præceptum de charitate Dei & proximi studio siuissimè proclamare: quando charitas est que viuificat fidem, ac reliquas virtutes, quibus iustificamur, ac de die in diem renouamur. Hanc charitatem prædicauit ad salutem necessariam Christus, Lucæ 10. Petrus, 2. Pet. 1. Paulus ad Rom. cap. 13. & Ioannes in hac Epistola. Hanc charitatem reiciunt hæretici: idèò in Deo non manent, neque Deus in ipsis.

Dogmata in hac Epistola.

- 1 Charitas, non sola fides, foras mittit timorem.
- 2 Charitas, non sola fides, vitam animabus nostris confert.
- 3 Ad salutem est necessaria dilectio Dei & proximi, nec desinit Ioannes solam fidem sufficere.

EPILOGVS.

Consolatorum quod Deus est charitas.

- 1 Mirè consolatorium, quòd Deum charitatem vocat: quo sermone, cernitissimo vinculo, nos constringit, ut nunquam diuellamur nec distrahamur ab eo, qui tam impense nos diligit. Et præceptum habemus, ut qui diligimus Deum, diligamus & proximum.

Benedictio mīsa non incommoda.

- 2 Commoda benedictio mense, Deus charitas est, &c. ut charitatis nominis immemores sic omnia in edificationem instituamus, siue ederimus: siue biberimus, contra vulgatissimum oblationis scelus, à quo Christianus abhorreat,

horreat, & dicat, Christus noster cibus sit, & fides noster potus, lati bibamus sobriam ebrietatem spiritus.

3 Paraneſis neceſſaria. Sic nos geramus, ut fiduciam habeamus in die iudicii, nec pudeſcamus ab eo in aduentu eius. Nam quis ſuſtinebit hæc tonitrua? Diſcedite à me operarii iniquitatis, Non noui vos: Ite maledicti in ignem æternum. Veſte ergo nuptiali nos ornemus, Apoc. 3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, &c.

Paraneſis neceſſaria.
Luc. 13.
Matth. 25. &
22.

DOMINICA EADEM,

EVANGELIUM.

IN illo tempore dixit Jeſus diſcipulo ſuo & turbiſ Iudeorum: Homo quidam diues erat, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quoti die ſplendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ulceribus plenus cupiens ſaturari de micis que cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabit. Sed & canes veniebant, & lugebant ulcera eius. Factum eſt autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno: Eleuans autem oculos ſuos cum eſſet in tormento, vidit Abraham a longè, & Lazarum in ſinu eius, & ipſe clamans dixit, Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac ſtamma. Et dixit illi Abraham, Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic conſolatur, tu vero eruaris. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, ut hi qui volunt hinc tranſire ad vos non poſſint, neque inde huc tranſire, Et ait, Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei, Habeo enim quinque fratres, ut teſteretur illis ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham, Habent Moſen & Prophetas, audiant illos. At ille dixit, Non pater Abraham, ſed ſi qui ex mortuis tret ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi, Si Moſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

Luc. 16.

Hoc Euangelium loquitur de duobus hominibus, diuite & medico. Pro. 22. Diues & pauper obuiauerunt ſibi, vtriuſq; operator eſt Dñs. & indicat tria. Primò, quomodo vixerunt. 1. Deſcribit autem Euangelista primo loco diuitis vitam, tamquam arborem infrugiferam, & hominem impium, immifericordem, inexorabilem, in quo nulla fides, nulla reluxit charitas, cuius fructus erant, quod induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide.

Vita huius diuitu ut arbor infrugifera.

Homo quidam erat diues, magni nominis apud homines, apud Deum verò obſcurus & ignotus, quantum ad approbationem. Hierem. 17. Recedentes à te, in terra ſcribentur, quam dilexerunt ſcilicet & quæſierunt. Vnde per Pſalm. dicit, Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Iuſtum quippe eſt, qui Deum in ſuis membris non agnoſcunt, ab ipſo non agnoſcuntur.

Diues impius apud Deum ignotus.

Pſalm. 17.
Matth. 25.

Diues erat, cui nihil deeſſe videbatur ad abſolutam huius mundi felicitatem. Neque tamen quia diues, ideo reprobatuſ

*Diuitia non
semper erimi-
nose, nisi acce-
dat luxur et ab-
usus.*

est, nec quia malè, vt furto, fraude, aut vsuris diuitias congesse-
rat. quia nec omnis est sancta paupertas, nec omnes diuitiar
criminosæ: sed vt luxuria infamat diuitias, ita paupertatem san-
ctitas commendat: sed quia omnino dissolutus erat, purpura
& bysso induebatur, & præterea omnibus delitiis vacabat, am-
bitioni deseruiens & voluptati. Fuit enim diues hic sibi prodig-
us, pauperibus verò tam avarus, tam impius & immisericors,
vt canes multò mitiores apparuerint.

*Vestium orna-
tus reprehen-
dendus ob pre-
tiositatem.*

Reprehenditur in eo vestium ornatus, ob pretiositatem,
quia nec Rex nec Princeps fuit, ad quos purpura spectat, Lu-
cæ 7. Ecce qui in veste pretiosa sunt, in donibus regum sunt.
Indignum quippe videtur miserum cadauer veste pretiosa ad-
ornari, de cuius pretio multi possent pauperes adiuuari. Deinde
superfluitas, de qua Bernardus: Nudi clamant, famelici con-
queruntur, nobis fame & frigore laborantibus, quid conferunt
rot mutatoria in perticis, vel multiplicata in cistis? Vide Iac. 5.
Hinc Luc. 3. Admonet Baptista, qui habet duas tunicas, det
non habenti, nam teste Hieronymo, aliena rapere cõuincitur,
qui ultra necessitatem sibi retinere comprobatur.

*Distum Ber-
nardi egregiũ.*

Tertiò, curiositas. quia Boëtius dicit, Oportet quem de lana
gloriarì, & vermẽ de serico, non hominẽ. Eccles. 11. In ve-
stitis ne glorieris vnquam. vide Isa. 3. & Sophon. 1. Quartò,
mollities. Nam bysso utebatur ad voluptatẽ carnis, contra quã
Paulus, Carnis curam ne feceritis in desideriis. 1. Pet. 2.

Rom. 13.

*Luxur etiam
reprehendendus*

Reprehenditur præterea in hoc diuitum luxur: quia ne quid
desisset ad oblectamentum corporis, comestabatur: & hoc quo-
tidie: nec mediocriter, sed magnificè, & ambitioni seruiens, &
luxui, & voluptati, ventrem pro Deo colebat: quod vitium Dei
obliuionem illi induxit, Osee 13. & Exod. 32. O quot his vi-
ciis & Deum offenderunt, & naturã quæ paucis contenta est.
Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, morieturini. Et Eccl. 37.
Noli audis esse in omni epulatione, &c. In multis enim elcís
erit infirmitas, &c. Luc. 21. Attendite ne corda vestra gra-
uentur crapula & ebrietate.

Aggrauabatur quoque peccatum huius, quia naturalis pie-
tatis oblitus, pauperi non subuenit, cum iuxta Sapient. Omne
animal diligit simile sibi, &c. Eccles. 13.

*Mendici vita
ut arbor fru-
giferã.*

Describit deinde Euangelista mendici vitam, tanquam arbo-
rem frugiferam, & hominem pium, qui suam paupertatem, fa-
mem, & crucem à Deo sibi impositam, patienter tulit: cuius fru-
ctus erant, quod fuit vlcerosus, & tam famelicus, vt cupierit fa-
tiari de micis cadentibus de mensa diuitis.

*Lazarus in-
terpretatur
aduersus.*

Erat huic multum dissimilis mendicus quidam, inquit Sal-
uator, obscurus & ignotus apud homines, sed clarus & notus
apud Dominum: cui nomen Lazarus, quod interpretatur ad-
iutus:

iutus: quia destitutus ab hominibus, sed adiutorem habuit Deum, id attestante Psal. 71. Animas pauperum saluas faciet: Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomē eorum coram illo. Sic quoque ad Moſen dixiſſe legitur, Te ipſum noui ex nomine. inueniſti enim gratiam coram me. Exod. 33. Item Prou. 10. dicitur, Memoria iuſti cum laudibus, & nomen impiorum putreſcet. Ambroſius inferſt ex hoc, quod pauperē nomine notar, rem geſtam Chriſtum narrare.

Nemo putet propter vtilitatem pauperum Deum feciſſe diuites, quos ſine diuitibus paſcere poſſet, ſicut Heliam, 3. Reg. 17. & filios Iſrael, Exod. 16. Deut. 8. ſed propter vtilitatem diuitum fecit pauperes: qui aliās infructuoſi eſſent & ſteriles ſicut granum non ſeminatum, Vnde Dominus monuit, Ioan. 12. Marc. 14. Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, & cum volueritis, poteltis illis benefacere.

Diuites ſine pauperibus ſtultiles et infructuoſi ut granum non ſeminatum.

Huic pauperi mendico nec domus erat, nec cibus, nec veſtis, ac ne corporis quidem proſpera valetudo. Iacebat vehementer infirmus ante veſtibulum domus, bis miſer, quare impium ei non ſubuenire. Nec admiſſus eſt vlcerofus intra domum, ne ſu neſto ſpectaculo contriſtaret oculos vnde quaque lauri conuiuij. Acceſſit ad miſeriæ cum ulū fames, intolerabile malum. ſiquidem minima petiit, micas quæ de mēſa cadebant ſcilicet, ſed non erat qui daret, cum canes illic eſſent panibus ſaturi. Secundum enim iudicem populi, ſic & miniſtri eius, Eccleſ. 10. & Rex impius omnes miniſtros habet impios.

Prou. 29. Cōditor noſter in vna re duo iudicia exhibuit.

Penſandum hic eſt, conditor noſter omnia quanta conſideratione diſpenſat. in vna re duo iudicia exhibuit. Dum enim egenum & vlceratum ante ianuam diuitis (vt ante oculos eſſet) & deliciis afluētis poſuit, in vna eademque re, & ex viſione pauperis, non miſerenti diuiti cumulam damnationis intulit: & rurſum ex viſione diuitis tentatum quotidie pauperem probauit: cui certē ad pœnam ſuſciceret paupertas, etiam ſi ſanus fuiſſet: & rurſum ſuſciciſſet ægritudo, etiam ſi ſubſidium adeſſet: ſed vt probaretur amplius, ſimul hunc & ægritudo & paupertas tabefecit: atque in ſuper vidit procedentem diuitem obſequentibus cuneis circumfulciri, & ſe in infirmitate & inopia à nullo viſitari. Sed nunquid in tantis malis blaſphemabat? num conuiuiabatur? num inceſſebat luxum diuitis? num inhumanitatem condemnabat? Nihil horum: ſed fortis erat & magnæ philoſophiæ. Fuit enim Lazarus tam modeſtus, vt quum prætereuntes corrugarent frontem, nihil tamen turbaretur, nec in Deum murmuraret.

Sed canes veniebant, & lingebant vlcera eius. Immifericordiam hominum damnabant canes vlcera lambentes. O ſeralem hominum crudelitatem! Aus ſociatur auibus, pecus pecoribus,

Canes lingētes vlcera daronabant hominibus immifericordiam.

piscis piscibus : solus tu homo consortem excludis, & feras includis : parietem vestis auro, & pauperes nudas vestimento, pauper panem petit & non accipit, & equus tuus aurum sub dentibus mandit. Audi quid beatus Ioannes dicat : Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

1. Cap. 3.

2. Secundo indicat præsens Euangelium, quomodo mortui sunt. Describit namque Euangelista diuitis & mendici mortem. Mors mendici fuit lata & gaudio plena. Nam cum moreretur Lazarus mendicus, deportatus est in sinum Abraham, in æterna gaudia, positus extra omnem fortunæ aleam. Paroecia namque iustorum est cælum, quod angeli ipsos deducunt, sunt enim huius paroeciæ ministri.

Mors mendici
gaudio plena.

Paroecia iustorum
cælum.

Quis non iudicasset diuitem illum absolutum exemplar felicitatis, & hunc Lazarum exemplar infelicitatis extremæ? Sed nequaquam ex his quæ contingunt in hac vita, æstimanda est hominis felicitas. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt, sed beatus populus cuius dominus Deus eius, Psalm. 1. 43. Subito rerum vices inuersæ sunt. Mors enim omnibus imminens, ut diuitibus finis est omnium voluptatum : ita afflictis terminus est omnium dolorum. Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Lazarus, qui neglectus erat ab hominibus dum viveret, mortuus ab angelis deportatus est in sinum Abraham. Hoc honore dignatus est eum Deus, quem diues non dignabatur testis suo. Apocal. 14. Beati mortui qui in Domino moriuntur. Sufficiebat quidem ad deportandum vnus angelus : sed propterea plures veniunt, ut chororum lætitiæ faciant.

Felicitas hominum non æstimanda ex his quæ in hac vita contingunt. Mors diuitibus finis omnium voluptatum, afflictis omnium dolorum terminus.

Abraham sinus
limbus, locus
gloriæ.

Sinus Abraham, qui ante passionem Domini limbus erat, requies nunc est æterna : secundum id, quod requies per absentiam omnis mali, sic fuit limbus : sed prout dicit super hoc præsentiam omnis boni, sic est locus gloriæ, ad quem animas defunctorum optamus peruenire. Dicitur Abraham sinus, quia pater credentium appellatur : in quo qui ex fide eius fuerunt, in aduentum Christi seruabantur.

Prouerb. 1.

Mortuus est autem & diues. Mors quippe sceptrum ligonibus æquat. Nec proderunt diuitiæ in die vindictæ. Mors ergo omnium communis : solum docet diuites hoc, quod homines sunt quæ admodum cæteri. Mortuus est diues morte naturæ & gehennæ, qui ante mortuus fuit morte culpæ. Psalm. 33. Mors peccatorum pessima. Mortuo enim homine impio, nulla erit ultra spes. Prouerb. 11. Huius ergo mors horrenda fuit & terribilis.

Diues mortuus
duplici morte.

Diues quomodo
sepultus.

Nam cum moreretur diues, sepultus est quoad corpus cum solemni pompa, & hoc in eminentiori illius seculi loco : sed anima eius sepulta est in inferno, in cemiterio & paroeciæ satanæ
vbi

vbi nulla spes redemptionis. Paroecia demonum est infernus: eius ministri sunt demones: qualis parochus, tales habebit deportatores, tale habebit & sepulchrum. Mat. 25. Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

3 Tertiò, continet præsens Enâgelium quale præmium post mortem consequuti sunt: & describit Euangelista primū mendici subsecutum præmium, nempe, sinum Abraham. Nam qui in summa paupertate & mœstitia vixit, cui nec honor sepulturae habitus est, iam perpetuo gaudio fruitur in sinu Abraham, in aeterna vita: quam in mercedem iustam suorum laborum accepit.

Premium mendici post mortē sinu Abraha.

2. Timot. 4.

Deinde etiam describit diuitis subsecutum præmium, nempe infernum. Nam qui tunc in summa rerum copia floruit, iā extrema inopia laborat: ita, vt viso Abrahamo & Lazaro in sinu eius, petierit guttam aquae frigidae in suae linguae refrigerium: sed audit, *Fili, recordare, &c.*

Premium diuitis infernus.

Sic nanque habet textus: *In inferno eleuans oculos suos cum esset in tormentis. nam oculos, quos culpa clauſerat, poena aperiebat. Isa. 28. Tantummodo vexatio dabit intellectum auditui. Vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius.* Sicut pauperi, dum viueret, grauiorem faciebat poenam iacere ante ianuam diuitis, & alia bona perspicere: sic diuiti mortuo augebat poenam in gehenna prospectus delectationis Lazari. Quemadmodum enim Dominus eiecit Adam è regione paradisi collocauit, vt continuò aspectans, sentiret à quantis bonis excidisset; sic & illum in grauius tormentis, vbi non minus durè tractabatur rerum suauium inopia, & omnium malorum copia, quam in vita se tractauerat molliter, condemnauit in conspectu Lazari. Sap. 5. Stabunt iusti, &c.

Genes. 3.

Pater Abraham, inquit, *miserere mei.* Patrem inuocabat, quem imitari in hospitalitate noluit. Ioan. 8. Insuper misericordiam stultus petit, qui nec sui nec aliorum misertus fuit, Prouer. 21. Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, clamabit & ipse, & non exaudietur: sed iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam.

Isa. 2.

Et mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Non enim poenitent damnati de peccatis, in quantum sunt Dei offensa, turpia & iniusta: sed vt sunt eis causa tanti supplicij. Vnde non ait: *Miserere mei, quia peccaui: sed, quia crucior in hac flamma.* In diuersis positus est tormentis, sicut fuerat in diuersis peccatis. Peccauerat in diuitiarum vbertate, hinc positus est in summa egestate, vt nec aquae guttam impetret: in linguae edacitate quam sequitur loquacitas: & quia in conuiuando magis loquacitate peccauerat, vt dicit Chrysost. in lingua grauius ardebat.

Damnati quo pacto poenitent.

Peccati diuersis succedunt diuersa tormenta.

pien. 11. Per quæ quis peccat, per hæc & punietur. Apocal. 18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.

Retributio bonorum malorumque actuum districta.

O quanta est subtilitas iudiciorum Dei, quam districtè agitur bonorum actuum malorumque retributio! Diues eum cui in hac vita misereri noluit, in suo iam supplicio positus, patrum querit. Guttam aquæ petiit, nec habebit, qui micæ pauperi negauit. Vnde dixit illi Abraham, *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua.* agnosce ergo rerum vices iam iuste mutatas. Et *Lazarus similiter mala.* Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. Sententia ista pauore indiget magis, quàm expositione. Nam si quæ bona agimus, timendum ne bonis prosperè succedentibus, remuneremur: vnde diues iste indicatur boni aliquid habuisse, ex quo in hac vita bona receperit: & Lazarus malum habuisse aliquid, quod purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ: & bona diuitis remunerauit felicitas transeuntis vitæ. Illum paupertas afflixit & torlit, istum abundantia remunerauit & reppulit. Nunc verò inuersis rerum vicibus, hic post afflictiones patienter toleratas refocillatur: tu verò post delicias, quibus te malè oblectasti, merito cruciaris. Pro superbis adibus habes tartarum, pro deliciis cruciatum æternum, pro iocis & cantionibus perennem eiulatum. Isa. 65. Hæc dicit Dominus: Ecce serui mei comedēt, & vos esuriētis: ecce serui mei bibēt, & vos sitietis: ecce serui mei lætabūtur, & vos confundemini: ecce serui mei laudabūt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis. Si ergo ægrotamus, si pauperes sumus, gaudeamus: accipiamus mala in vita nostra, vt postea recipiamus bona. Eligamus potius nunc cum Mose & populo Dei affligi, quàm temporalis peccati habere iucunditatem; Heb. 11. Non enim sunt condignæ pæsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Rom. 8. Addit Abraham: *Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire.* Ostendit quod non debeat adiuuari, nunc consequenter quod non possit. q. d. Super hæc omnia deploratio est vestra calamitas, quod ingens hiatus nos dirimit, posteaquam incommutabili Dei sententia, sua quibusq; sedes designata est. Videre possumus, transire non possumus: nos videmus quod fugimus, vos videtis quod perdidistis. Summa, In inferno nulla est redemptio. Mortuo enim homine impio, nulla erit vltra spes, Prouerb. 11.

Nulla in inferno redemptio. Experta calamitas sero facit doctorem, iuxta illud Sero sapiunt Phryges: et Piscator ielus sapit.

Et ait diues, *Rogo te pater Abraham, vt mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum.* Experta calamitas sero iam eum fecit & supplicem & doctorem. Nam modò tempus est meriti, Gal. 6.

2. Corint. 6. sed heu! Dedit ei Deus locum poenitentiae: sed ipse abusus fuit eo in superbia. Iob. 24. In caelo locus est praemij. Matt. 5. In inferno locus est tormenti. Iob. 10. Nec charitate, sed timore poenae petit, ne tali consortio cresceret etiam misero mali sensus. Nam ut peccatores in supplicio amplius puniantur, & eorum vident gloriam quos contempserunt, & de illorum etiam poenatorquentur, quos inutiliter amauerunt, sicut testatur Gregor. Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet, desiderium peccatorum peribit.

Psalm. III.

Ait illi Abraham, Nihil necesse est hac gratia Lazarum auocari à quiete sua, Fratres tui si voluerint esse frugi, habent Mo- sen & Prophetas, qui in suis libris illis loquantur.

At ille dixit, Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, poenitentiam agent. Quia ipse Dei verba despexerat, haec audire non posse suos sequaces aestimabat, dicens: Si quis ex mortuis certa renunciet, quam dira patiantur hic, qui illic vitam meo exemplo transigunt, quod verè omnes faciunt diuites, respicient, seseque reponent ad meliorem frugem ex inconsueta apparitione, & exhortatione fortius animati. O quot sunt tales qui dicunt, Quis venit ex inferno renuncians quid illic agatur? Sed isti sunt praetextus eorum, qui nunquam volunt, quod malè amant, relinquere.

Ait autem Abraham, Si Mo- sen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. quasi dicat, Maior est Mo- sis & Prophetarum autoritas, quam mortui alicuius. Ioan. 5. Si crederetis Mo- si, crederetis utique & mihi. Causaretur enim phantasma esse, aut daemonium: Iudaei scripturas de Christo audientes, neque mortuis resurgentibus crediderunt. Nam Lazarum fratrem Marthaë occidere voluerunt, Ioan. 12. Et quia non verè crediderunt Mo- si & Prophetis, hodie quoque Christo è sepulchro reddito, & ad dexteram Patris confidenti reclamant. Nihil ergo est in hoc diuite, quod possit ei patrocinari. Omnia enim argumenta defensionis huc diluuntur, omnesque viae precluduntur: ita ut nihil profusus sit reliqui, quod possit diues in excusationem adducere. Nam si dixerit, Tanta fuit mendicorum multitudo, ut nemo potuerit omnibus auxiliari. Euangelista contra ait, Erat quidam mendicus, non multi. Si dixerit, non noui eum: Euangelista contra ait, Lazarus vel Eleazar. Si dixerit, accepisset fortassis stipem, si non aliò se recepisset: contra ait Euangelista, Iacebat ad ianuam eius. Si dicere velit, Nò adeò agrotus fuit, potuisset operando manibus victum quærere: contra id dicitur, Erat vlcerebus plenus. Si etiam dicere voluisset, Non magna premebatur fame: contra id quoque dicitur, Cupiebat satiari de micis cadentibus de mensa diuitis. Sic omnes purgandi rationes tollit Euangelista, diuitemque facino-

*Autoritas
Mosis & Pro-
phetarum ma-
ior mortuorum
autoritate.*

*Diuiti nulla
defensionis re-
liqua argumē-
ta.*

facinorosum conuictum damnat, vt hominem impium, & ab omni humanitate alienissimum. Docemur hinc in die iudicii malos tanta æquitate iudicandos, vt vel minimæ defensionis non sit locus futurus. Si voluerit homo contendere cum Deo, non poterit ei respondere vnum pro mille.

Iob 9.

Mirabilis mūdi cursus, variaque hominum fortuna.

1 Historia Euangelica primò depingit nobis mirabilē mundicursum, variamque filiorum hominum fortunam: quorum alij sunt diuites, alij mendici: alij viuunt in omni rerum copia, alij squalescunt inopia summa: alius ridet, alius flet, alius gaudet, alius luget. hoc est mundi curriculum. Sed neque illi sunt dicendi felices, neque isti miseri, quoadusque veniat dies ille, qui illuminabit abscondita tenebrarum, &c. 1. Cor. 4.

Veritas à mortuis non querenda.

2 Docet quod non debeamus à mortuis veritatem querere, Deut. 18. Non inueniatur qui consulat Pythones & diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Debent enim Christiani credere scripturis sacris, & catholicis concionatoribus.

Sancti in vita inuocandi.

3 Docet sanctos inuocandos, sed in hac vita. Nam si iam eos inuocemus, iuuare poterunt. quemadmodum patet in Mose, Exod. 32. Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruorum, &c. Sic orat Azarias, Danielis 3. missus in fornacem ignis ardentis. Ne quæsumus, &c. 2. Machab. 15.

Ad damnationem euadendam summum est studium adhibendum.

4 Docet quod pius & catholicus homo, siue pauper sit, siue diues, debeat summum studium adhibere, vt bonis operibus vitam æternam promereatur, & æternam damnationem euadat. Datur enim æterna vita in mercedem operibus bonis in proximum ex charitate collatis: redditur verò æterna damnatio malis. Opera enim in die iudicii iudicaturus & requisiturus est Christus, iustus iudex.

Matth. 25.

EPILOGVS.

Exemplum incredulitatis in diuite epulone.

1 Exemplum incredulitatis in diuite epulone, viuente in voluntate gentium, in lasciuia, concupiscentiis, vinolentiis, comestationibus, & in immisericordia. Talem vitam sequitur æterna damnatio, Gal. 5. Ephes. 5. Apocalyp. 21. Exemplum fidei in Lazaro viuente, quod supererat tempus in voluntate Dei, summam pauperiem æquanimiter perferente, hic adiutorem Deum habuit, & sinus Abraha, hoc est, secreta cuiusdam quietis habitatio huic contigit.

Doctrina aduersus Epicureos.

2 Doctrina aduersus animalia ventris Epicureos Christianos qui volunt hic implere ventrem & alibi mentem, & à delitiis transire ad delicias, nemo enet Deus non iridetur. Hinc Lucas 6. cap V. vobis diuitibus, qui hic habetis consolationem vestram. V. qui saturati estis, quia esurietis. V. qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis, &c.

Vana veritatis expectatio à mortuis.

3 Vana est veritatis expectatio à mortuis, & de statu defunctorum certificatio: Mosen & Prophetas audire conuenit: & Christum perfectionem legis & Prophetarum, qui non audient exterminetur à populo, Actuum 3. Deuter. 18.

DOMINICA SECUNDA POST
TRINITATEM, EPISTOLA.

Charissimi, nolite mirari fratres si odit vos mundus. Nos scimus quoniam 1. Ioan. 3.
translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non
diligit, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis
quoniam omnis homicida non habet vitam aeternam in se manentem. In hac co-
gnouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos
debemus pro fratribus animam ponere. Qui habuerit substantiam huius mun-
di, & uiderit fratrem suum necessitatem habere, & clausit viscera sua ab eo,
quomodo charitas Dei manet in eo? Filii mei, non diligamus uerba neque lin-
gua, sed opere & ueritate.

In hac Epistola diuus Ioannes nobis proponit tria. 1. Pri-
mo declarat quæ sit causa præcipua tribulationis & persecu-
tionis Christianorum, & consolatur eos in cruce & persecu-
tione, cum ait, Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus. q. d. Qui ve-
rus Christianus est, non debet mirari si mundus, hoc est mun-
dani homines, ipsum odio prosequatur: quippe quia diuersa
est prorsus eorum affectio. Nam Christiani mundum con-
teinnunt cum eius pompis: mundani uero amant mundum
cum ipsius gloria & uanitatibus. Hinc est quod mundus suos
contemptores odio habeat, prosequatur, affligat, ac uariis cala-
mitatibus affectos ad mortem etiam trahat. Sic Christum, A-
postolos, Discipulos, Ecclesiam, Martyres, Virgines, Religio-
sos, Sacramenta ac Pietatem, odio prosequentes sustulerunt è
medio. Hos consolatur Christus, dicens, Nolite mirari si mun-
dus uos odit, quia me prius odio habuit. Et Ioan. 15. Si de mū-
do fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia ego elegi
uos de mundo, propterea odit uos mundus.

*Causa tribula-
tionis & per-
secutionis quæ*

Nihilominus uerus Christianus debet fidem, charitatem,
spem, uerbum, nomen, Ecclesiam, religionem, & gloriam cor-
de credere ad iustitiam, & ore liberè confiteri ad salutem. Co-
gitet se non uicturum in hoc seculo molliter tanquam in pa-
radiso aut in celo: sed expositum uariis afflictionibus. Exem-
plo sunt Abel, propter Deum interemptus, Gen. 4. Abraham,
propter Deum exul, Genes. 12. Dauid à Saule persequutus,
1. Reg. 18. Prophetæ lapidati, secti, occisi. Heb. 11. Apostoli
propter Deum trucidati, Act. 12. & Christus crucifixus.

*Afflictionibus
omnes expositi
sumus.*

Nechodie quidem uiuit Abel, qui non habeat suum Cai-
num: nec Isaac, qui non suum habeat Ismaelem: nec Iacob, qui
non suum Esau habeat: atque Dauid suum Saulem: Elias A-
chab: Ioannes Herodem: Petrus Simonem: Paulus Neronem:
Apostolus tyrannum, & Christus Pilatum habeant.

Et adhuc inter impios & pios Christianos capitale odium
est: idque Deus permittit nostræ salutis gratia. Nam ipsa re ex-
perimur nos superbiores, pigriores ac deteriores fieri, cū omnia
nobis

*Odium inter
pios & impios
est & capitale
& perpetuum.*

In summis periculis ad Deum confugiendum.

nobis eueniunt prospera: cum verò necessitates vrgent, summissæque in periculis versamur, & grauiter affligimur, ad Deum confugimus vt opem ferat.

Beneficium dilectionis.

2. Secundò, Apostolus ostendit fructus fraternæ charitatis, & damna odij fraterni, cum ait, *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte: omnis qui odit fratrem suum, homicida est: & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem, q. d. Nos scimus (id est scire debemus) q. translati sumus per baptismum de morte peccati ad vitam gratiæ, sed vnde hoc scire aut sperare queamus? Ex eo quod diligimus fratres. Dilectio hoc beneficium præstat nobis, vt per ipsam sciamus num anima nostra sit mortua, an viuua. Nam fraterna charitas non est opus hominis, sed donum Spiritus sancti, vnde illa dilectio nobis infusa est.*

Charitas vita æterna.

Ergo ubi charitas fraterna viget, ibi vita æterna. Est enim charitas quæ viuificat animas nostras, non autem sola fides. Et ubi odium fraternum & malus animus viget, ibi mors æterna. Nā odium est mors animæ: sicut charitas proximi eandem viuificat. Ergo omnes qui amant Deum & proximum, viuunt anima & corpore. Anima enim viuificat corpus, & charitas animam, & omnis qui odit fratrem suum, homicida est, occidit enim seipsum fraterno odio, non cultro, non gladio, sed luore.

Odium mors animæ.

In quorum itaque cordibus regnat charitas, in iisdem dominatur Deus: quos necessariò comitantur, vita, veritas, iustitia, fides, charitas, spes, & alia innumera bona. At in quorum cordibus regnat odium, in iisdem dominatur satan: quos necessariò comitantur, infidelitas, cupiditas, falsitas, error, odiū & mors.

Præceptū Dei non opus sed affectum requirit.

Præcepta Dei requirunt non tantum opus externum, sed intimos cordis affectus. Lex enim spiritualis est.

Dogmata hinc statuenda.

1. Charitas est quæ nos transfert de morte peccati ad vitam gratiæ.

2. Dilectio proximi est certum indicium, quòd sit Deus in nobis.

3. Odium fraternum occidit animam.

4. Omnes ocores fratrum suorum non habituros eternam vitam, vt qui homicidæ sint.

3. Terriò, proponit hic Apost. exemplum Christi, qui pro nobis animam posuit, cum ait, *In hoc cognouimus charitatē Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Filii mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate, q. d. Sicuti Christus pro nobis animā suā posuit, & sanguinē suū fudit, ita & nos debemus pro fratribus vitā ponere.*

Con-

Consistit autem fraterna charitas in duabus rebus: scilicet, ut fratri & proximo inserviamus, auxiliemur in omnibus necessitatibus, & de omnibus facultatibus nostris suppeditemus, ne lingua & verbis tantum videamur diligere, sed etiam opere & veritate.

Charitas fraterna consistit in duobus.

Deinde consistit fraterna charitas in hoc, ut si necessitas posceret, etiam pro fratribus & pro salute animarum eorundem, nostram vitam ponere debeamus, quando speramus nos non esse in peccato mortali.

Sed, o bone Deus, quid proximi causa faceremus, qui non libenter propter Deum & proximum frustum panis impertimur? vilissimum obolum largimur? nec leue conuitium patienter toleramus? Sumus Christiani verbo & lingua, non re. Quomodo enim potest esse verus Christianus, qui magistrum suum Christum, doctrinam magistrisui, & exemplum Christi & aliorum sanctorum non sequitur, nec servat, nec imitatur? Est autem preceptum Dei Patris, Diliges proximum tuum sicut teipsum, Leuit. 19. Preceptum Christi est, Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, Ioan. 13. Preceptum Ioannis, Qui dicit se in luce esse, &c. 1. Ioan. 2. & preceptum Pauli est, Qui diligit proximum, legem implevit, Rom. 13. Viderint ergo hi qui proximo conuitiantur, maledicunt, criminantur, falso detrahunt, & mala precantur, iis etiam a quibus nunquam sunt laesi, quum inimicos quoque debeant diligere & pro eis orare: viderint quoque hi qui proximi sanguinem & medullam exugunt, sudores & substantiam deuorant, & facultates perfraudes, dolos, versutias, & tyrannidem eripiunt, cum potius miseris patrocinari, consolari & auxiliari deberent. In hos non male quadrant proverbia, Homo homini lupus, homo homini diabolus.

Nomine non re Christiani sumus.

Præcepta charitatu quo pædo violantur à multis.

Concludit ergo Ioannes: Filioli, ne diligamus verbo neque lingua tantum, quæ charitas est fucata, ducens ad inferos: sed diligamus opere & veritate, quæ est charitas vera, perducens ad superos, in gloriam Patris, in vitam æternam. Amen.

EPILOGVS.

- 1 Mundi nomine sæpe vniuersa Ecclesia intelligitur, ut Ioan. 3. Non venit Filius hominis ut iudicet mundum, sed ut seruetur mundus per eum. Itē varie accipitur
2. Cor. 6. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, interdum ut in presenti loco, pro hominibus voluptati & impietati deditis, qui mundus odit Christi discipulos.
- 2 Encomion dilectionis fraterna, quæ transfert de morte ad vitam: Et qui non diligit fratrem, manet in morte.
- 3 Doctrina de diligendo proximo, non verbo nec lingua, sed opere & veritate, in distribuenda mundi substantia in egentes. Quare in damnofo statu sunt usurarii, inhospitalis, immisericores, avari homines.

Encomion dilectionis.

Proximus non verbo, sed veritate diligendus.

DO.

Lucæ 14.

IN illo tempore dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Homo quidam fecit cenam magnam, & vocavit multos, & misit seruum suum hora cena decurrere in civitatem, ut venirent, quia parata sunt omnia. Et ceperunt simul omnes se excusare. Primus dixit ei, Villam enim, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit, Iuga bovum enim quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit, Vxorem duxi, & ideo non possum venire. Et reversus servus, nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo, Exi cito in plateas & vias civitatis; & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduce huc. Et ait servus, Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo suo, Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cenam meam.

Bonitas Dei
ineffabilis.

HÆC parabola Evangelica complectitur tria. Primò, ineffabilem bonitatem Dei Patris, qui vult omnes homines fieri saluos. 1. Timot. 2. Propterea apparavit cenam magnam, & vocavit multos, præsertim Iudæos, quibus in primis data est promissio benedicti seminis. Unde sunt considerata, Primò, quis sit paterfamilias ille qui apparavit cenam, nempe Deus Pater æternus, qui in hac cena apponit nobis dilectum filium suum Iesum Christum: in cuius vera cognitione & amore consistit nostra beatitudo, dicente ipso Ioan. 17. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. & Ioan. 6. Ego sum panis vivus qui de cælo descendi, &c. In hoc Iesu Christo, & per hunc donavit Pater æternus nobis iustitiam, gratiam, remissionem peccatorum, & vitam æternam. 1. Corinth. 1. qui saluberrimi sunt animarum cibi.

Quæ sit illa
cena.

2. Quæ sit illa cena, nempe beatitudo æterna, ad quam vocati sunt omnes, quibus est Evangelium prædicatum, & vocantur modò, vocabuntur quæ perpetuò. iuxta illud præceptum Christi, Euntes in mundum uniuersum prædicate Evangelium omni creaturæ, Marci ult.

Quare cena
magna.
Psal. 144.

3. Quare vocetur cena magna, quia magnus est ille paterfamilias qui illam parat. iuxta illud David, Magnus Dominus, & magnitudinis eius non est finis. Et iterum Psalm. 94. Quoniam Deus magnus dominus. & Psalm. 88. Magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt: & rex magnus super omnes deos. Atque etiam propter cibum quem proponit: nempe doctrinam Evangelicam, Sacramenta, Christum ipsum, qui in Eucharistia (iuxta illud Ioan. 6. Ego sum panis vivus) omnibus accedentibus sacram ac caelestem illam cenam, proponitur: cuius virtute liberantur à potestate diaboli, mundi, carnis, atque inferni, & omni virtutum abundantia perfunduntur: idque

que non ad horam, vel diem, vel annum, sed æternum. Vnde dicitur cœna magna, quia æternum durat. Non habet finem sicut cœna mundana. Ioan. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Summa, oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.

1. Corint. 2.

4 Quæ hora cœnæ sit præstituta, finis seculi, quo Christus saluator mundi passurus atque moriturus erat. De quo Apost. Paulus, Nos sumus, inquit, in quos fines seculorum deueniunt, & 1. Ioan. 2. Filioli, nouissima hora est. Eo enim tempore misit Deus (Matt. 3. & 4.) Ioannem Baptistam clamantem & dicentem, Pœnitentiam agite. appropinquat enim regnum celorum. Ita & Christus atque eius Apostoli prædicabant, Matth. 10. & Act. 2. parata est omnia. Vnde in Græco ponitur cum articulo, Misi illum seruum suum, qui ipse Christus intelligitur, de quo Isaia 49. Et dixit mihi, seruus meus es tu, quia in te gloriabor. Item Philip. 2. Exinanivit semetipsum, formam serui accipiens. Definito quippe tempore, cum diabolus malitiæ mensuram impleveret, tunc ipse per incarnationis mysterium, & sanctam vitam omne genus malitiæ sanauit. Galat. 4. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum. Ad quid? dicere inuitatis ut venirent, qui specialiter fuerant Israelitæ. Matth. 15. Sed quia se indignos iudicauerunt æternæ vitæ, itum est ad Gentes, Act. 13. Nihil ergo restat, nisi voluntatem indispositam ad gratiæ susceptionem præparare. quia Christo immolato omnia sunt parata, & patet introitus regni caelestis. Vnde Bernardus: Festinemus ad locum tutiorem, ad agrum vberiore, ad pastum suauiore, ut habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio. Psalm. 30. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te! Item Psalm. 35. Inebriabuntur ab ybertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Quæ hora
cœna.

1. Cor. 10.

Seruus quem
misit pater
familias quis.

Est etiam hora cœnæ modò, spatium vitæ vniuscuiusque, qui prædicatorem aut confessarium audit docentem Euangelium, doctrinam catholicam, quæ nos de iis instruit quæ nobis dabuntur in illa cœna, quomodo nos oporteat ad illam accedere, quæ media, quæ conditiones sint necessariae. Mittit & modò paterfamilias seruum, qui multos inuitat ad cœnam.

Euangelium
docet media et
conditiones ad
hanc cœnam
accedendi.

5 Quæ eatur ad cœnam illam æternam, per ecclesiam catholicam: ea est ecclesia Romana Pontificia. ad hanc nos vocant cat. olici concionatores: ad cœnam diaboli vocant Lutherani suos sequaces.

Ingrati Iudæi
quomodo vo-
cati sese excu-
sant.

2 Secundò, hæc parabola cōplectitur ingratitudinē Iudæorum. Vocati enim ad cœnam venire solebant, sed excusabāt se.

b

Primus

Primus dixit, Villam emi, & necesse est me exire, & videre illam. Rogo te habe me excusatum.

Secundus dixit, Iuga boum emi quinque, & eo probare illa. Rogo te habe me excusatum.

*Varij hominū
tiores.*

Tertius dixit, Vxorem duxi, & ideo venire non possum. Hic depingit nobis Seruator varios hominum mores.

Alij venire ad Christum negligebant tum temporis, quia nimis lucro inhiabant terreno.

Alij, quia mundanis honoribus exaltati, se suaque magis, quam Christum curabant.

Alij humilitate Christi offensi (expectabant enim superbū, fastuosum, opulentum, carnalem regem) venire recusabant. Hinc Ioan. 11. dicebant, Si dimittimus eum sic, venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.

Alij, diuturna peccandi consuetudine irretiti, se venire posse negabant.

*Quales Iudei
tales & Chri-
stianorū quam
plurimi, ne di-
cam peiores.*

Tales quamplurimi & modò inueniuntur, qui etsi quotidianis Dei beneficiis, exhortationibus, concionibus, aliisque innumeris modis ad hanc cœnam celestem vocentur: seruum tamen, concionatorem, Episcopum, pastorem, vel negligunt, vel reiciunt, causantes se temporalibus rebus debere intendere magis, quam diuinis. Sic enim circa conseruandum & acquirendum honorem mundanum superbi occupantur & ambitiosi, vt diuina negligentes præcepta, ad æternos non aspirēt honores, nimia ambitione excæcati. Ioā. 5. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicē accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non queritis? Hinc Ecclesiast. 10. Initium omnis peccati superbia. Nam ambitio sic mentem impedit, ne se suo creatori subternat: quare gratiæ influxum percipere non valet. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. 1. Per. 5. Ideoque exeunt regimē negligentes proprium, & aliorum ambientes.

*Auari prius
habēt lucrum
quam æternā
felicitatem.*

Auari quoque sic rei domesticæ augendæ intenti, prius habent lucrū terrenæ possessionis, quam æternæ felicitatis, quinque sensus in terra vertendo occupant, quia in cœno temporaliū veluti sues nutriuntur, dominicam cœnam fastidientes. Habent hi quinque iuga, hoc est, quinque sensus terrenis occupatos, sicque addictos, vt sese explicare nequeant, quibus si Dominus dedisset sextū, is omnium esset occupatissimus. Vnde non immeritò dixisse videtur Eccle. 10. cap. Avaro nihil est scelestius. Nihil est iniquius, quam amare pecuniā. Hic enim animam suam venalem habet. Apostolus quoque Paulus nō ineptē vocat auaritiā idolorum seruitutem. Eph. 5. & 1. Timot. 6. dicit, Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes, exciderunt à fide.

Quia

Quia plurimi matrimonio abutuntur ad libidinem, & non ad procreationem prolis, sicut de illis septem viris habetur Tob. 6. Ideo per rem licitam intelligit illicitam libidinē, propter quam quisque talium dicit. Non possum venire. Sic auferit cor hominis species mulieris, & sic apostatare mulieres faciunt sapientes. Eccles. 19. Concupiscentia enim carnalis citius & leuius deiecit, & deiectum fortius ligat, & tenet. Vnde iste non rogat excusari, sed dicit, Ideo nō possum venire. Nam Gregorio teste, Luxuria vbi mentem occupauerit, vix aliquod bonum cogitare permittit, Olee 4. Fornicatio, & vinum & ebrietas auferunt cor.

Carnis concupiscentia auferit homini cor.

Vnde constat excusationes has, atque huiusmodi peccata vsque in hodiernum diem manere. De quibus Ioan. 1. cap. 2. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, &c.

Peccata huiusmodi explicatur breuiter.

3. Tertiō, complectitur præfens parabola vocationem gentiū. Cum enim Iudæi ad hanc cænam venire nollent, *tratus paterfamilias dixit seruo suo, Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, ac cecos & claudos introduc huc.* Commodè huc spectat illud Hiere. 5. Optimates Ierusalem cog. viam Domini, &c. Per plateas & vicos intelliguntur Iudæi, qui variis ceremoniis carnalibus atque imposturis populum astringebant.

Per pauperes, debiles, claudos, & cecos, intelliguntur discipuli, telonarii, publicani, piscatores, qui pauperes spiritu in locum pontificum & Pharisæorum successerunt. 1. Cor. 1. Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & quæ stulta mundi sunt, elegit Deus, vt confundat sapientes.

Matth. 15.

Quid per pauperes, debiles, &c. intelligi debeat.

Et cum adhuc locus esset in mensa, dixit seruo suo, *Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.*

Per vias & sepes intelliguntur gentes, quæ errantes sicut oues variis idolatriis, flagitiis, falsis cultibus dedicæ, circumseptæ tenebantur. Iudæis ergo ablātū est regnū Dei, & datū est genti facientis fructus eius, Mat. 21. De hac re audiat etiam Apostolus, Act. 13. Vobis, ait, oportebat primum loqui regnum Dei: sed quoniā repellitis illud, & indignos vos iudicatis eterna vita, ecce conuertimur ad gentes, &c. Audientes autem gentes, gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

Gētes per vias & sepes intelliguntur.

Tandem quo supplicio afficiendi sint neglectores huius cænæ, pronunciat Christus, Dico vobis, inquit, quod nemo illorum qui vocati sunt, gustabit cænam meam. Hæc est sententia, quam Christus pronunciat in omnes contemptores Ecclesiæ, sacramentorum, doctrinæ catholicæ, Pontificis Romani: sicut olim eandē contra Iudæos iustissimè pronunciauit. Hanc experientur omnes heretici nostri seculi, vt qui infigoi contumelia Ec-

Sententia pronuntiata in omnes contemptores ecclesiæ & Dei.

Apoc. 22.

clesiam, & eius caput Romanum Pontificem, quin & ipsam Christum afficiant. Malos quippe malè perdet, Matt. 21. Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.

Qui verò ad hanc sacrosanctam cœnam accesserint, atque ex fide & charitate opera produxerint: non solum in hoc seculo gratiam diuinamque benedictionem, verum etiam in futuro gloriam æternam sunt consecuturi, Amen.

EPILOGVS.

1 Parabola de vocatis ad cœnam proponit Iudeos & gentes, hoc est, omnes promiscuè nationes vocatas esse ut impleverit Ecclesiæ cœtus. Primum quidem Iudeos vocatos pro veritate Dei, ad confirmandas promissiones Patrum: ceterum & Gentes pro misericordia glorificasse Deum, Roman. 15.

Impedimenta
venientium ad
cœnam tria.

2 Remotiones & impedimenta non venientium ad cœnam paratam, lucrum terrene possessionis, concupiscentia carnis & oculorum, & superbia virtutis. Hinc versus huic loco aptissimus: Ambitiosus honos & opes & amica voluptas. Hæc tria pro primo numine mundus habet. Vnde pusillus grex est, cui aridet innocentia, veritas, iustitia, sed placitum est Patri dare illis pusillis regnum, Luca 12.

3 Horrendum iudicium quod minatur incredulis Iudeis. Nemo virorum qui vocati sunt, gustabunt cœnam meam, ita afficietur supplicis, qui Filium Dei conculcavit, & sanguinem Testamenti centem prophanam habuerit, & Spiritum gratiæ contumelia affecerit, Heb. 10.

Summa heroica.

Villa, boues, vxor, cœnam claufere vocatis.

Mundus, cura, caro, cælum claufere renatis.

DOMINICA TERTIA POST

TRINITATEM, EPISTOLA.

1. Pet. 5.

Clarissimi, humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis, omnem sollicitudinem vestram proyicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei que in mundo est vestra fraternitati fieri. Deus autem omni gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu modicum passus ipse perficiet, confirmabit, solidabitque. Ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Humilitas duplex, externa
& interna.

In hac Epistola Diuus Petrus facit tria. 1 Primò hortatur ad humilitatem, cum ait, Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. Est autem duplex humilitas: scilicet, externa, quum homo seipsum nihili facit, alios dignos asserit, neminem contemnit, paratus est ad inferuendum omnibus, etiam malis: quæ si processerit ex intimo corde, omnium est

est præclarissima. Altera est interna, qua homo naturam suam corruptam agnoscit, ac de omnibus suis solum, & carnalibus factis, operibus & meritis desperat, nec fiduciam aliquam in vita sua sola habet: sed in operibus Christi, & in suis spiritu Christi factis sperat. Ad hanc inuitat nos Iesus Christus Dominus noster, Matth. 11. Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Et Lucæ 14. Qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur. Item Matth. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Ille est verò humilis, & Deo illa est accepta humilitas, qua se quisque confitetur tam pauperem, ut nihil habeat boni, nec in carne nec in spiritu, cuius Deum non agnoscat authorem & datorem. Debemus autem humiliari sub potenti manu Dei, ut nos exaltet in tempore visitationis, hoc est, in die cum iudicaturus est mundum: vel in die quo tentatio nos inuasit, ne permittat nos succumbere: sed exaltet per victoriam, quoniam illi cura est de vobis. quasi dicat Petrus, Quamuis videatis vestrum regnum vastatum, & claram illam Ierosolymorum ciuitatem subuersam, nolite timere. Nam si vos humiles & patientes confiteamini Dei manum esse potentem, ob idque dignam, antequam omnis procumbat caro, ipse non permittet vos inuolui iisdem calamitatibus & miseris quibus alios oppressos videris. Et debetis hoc sperare, quia ipsi cura est de vobis, ac si dicat, Non modò pro vobis curam gerit, ut cibum, potum, vestes & cætera, quæ vobis necessaria sunt habeatis: sed etiam ut vos in omnibus tentationibus protegat, & vincendi gratiam præstet. Sic Deo curæ fuerunt Abraham, quando liberauit eum de Hur Chaldæorum, Genes. 12. Isaac, quando respondit ei per seruum Rebeccam, & liberauit à morte, Genes. 24. & 22. Iacob, quando defendit eum à furore sui fratris Esau, Genes. 33. Ioseph, quando liberauit eum à puteo, & fecit eum præsidem Aegypti, Genes. 37. & 41. Populus Israel, quando eduxit eum à seruitute Aegyptiorum, & pavit eum in deserto 40. annis, Exod. 14. Moses, quando seruauit eum in aquis, Ibid. 2. cap. David, quando liberauit eum ab insidiis Saulis, & seditione filij Absalonis, 1. Reg. 17. & 18. Elias, quando pavit eum percorum, & viduam Sareptanam, 3. Reg. 17. & Paulus, quando vocauit eum in via Damasci.

*Deo cura est
de nobis.*

Actor. 9.

2. Secundo inuitat diuus Petrus ad sobrietatem, vigilantiam, fidem, & patientiam in cruce & afflictione, cum ait, *Sobrii estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens cireuit, querens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei que in mundo est, vestre fraternitati fieri.* Est autem sobrium esse, nihil aliud quam à nimio potu cibisque gulæ appetitum temperare. Vigilare autem nihil aliud est, quam in tentationibus

*Sobrium esse est
vigilare quid.*

b 3

stare,

stare, ne ruamus per impatientiam: nec simus securi, quasi sola fides reprimat diabolus. non enim sola fides vincit tentationes, sed charitas. Vigilemus igitur sobrij in orationibus, intenci bonis operibus, vt cum lampadibus oleum in vasis fumentes exemplo prudentium virginum, sponso procedamus obuiam.

Matth. 25.

*Homo ebrius
fuit ad nihil
vtilis.*

*Satan duplici
via adoratur
nos.*

Debemus autē esse sobrij & vigilantes, quoniam ebriosus & homo veterno torpens, ad nullam rem honestam vtilis est, sed dormit, stertit, quiescit in peccatis, quasi sus in luto.

Adoritur autem nos satan duplici via, scilicet corporaliter, quando Turcæ & hæretici crudeliter in nostras ciuitates faciunt, & variis modis nos vexant & affligunt, nempe depopulantes arua, diripientes templa, succedentes ciuitates, interimentes, & variis cruciatibus afficientes nostros parentes, filios, fratres, vxores, amicos, & tollentes templa, sacerdotes, sacramēta, doctrinam, monasteria, religionem, nobis ipsis vitam ferro, igni, aquis, veneno, pestilentia, morbis: quemadmodum illis permittitur à Deo, & nos peccatorum nostrorum culpa quotidie experimur.

Altera via, qua nos adoritur satan, fit spiritualiter, puta in spiritu & animo, quando mentem & animam cruciat, pellendo, prouocando, & protrahendo ad varia crimina, eaque grauissima, quæ sunt causa perditionis, aufert ab oculis mentis Dei timorem, minas, supplicia, legem, vt liberius peccent. Sic protraxit Heuam matrem nostram ad contemptum & inobedientiam Dei, Gen. 3. & Dauid regem ad adulterium & homicidium.

1. Reg. II.

3. Tertiò precatur apostolus Petrus, vt Christiani in fide crescant & corroborentur, cum ait, *Deus omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque. Ipsi gloria & imperium in secula seculorum. Amen.*

*Optatio precat
ionis bona &
vtilis.*

Hæc est eximia precatōis optatio non solū conuassatis & coangustatis conscientijs bona, sed etiam vtilis & accepta. Vult autem dicere, Fratres afflictī, exules, & naufragi, ne tristemi, neque solliciti sitis. Deus enim qui auctor est omnis gratiæ, qua stare possitis, & resistere, ac vincere, qui vos ad æternam gloriam vocauit, nō ex vestris operibus & meritis: sed in Christo Iesu, id est, per Christum, is instaurabit, solidos faciet corroborabitque vos in fide, vt indies magis atque magis reddamini firmiores, robustiores, atque auctiores: vt inconcussi stare possitis aduersus mundum, satanam, & omnes potestas inferorum: quales sunt infideles & hæretici. Ad quos superandos Deus, qui est fons & auctor omnis gratiæ, dabit virtutem ac vires, quibus victoriam adipisci possitis.

Hoc si fecerimus, erit gloria nō nobis, sed Deo, qui vincendi, constan-

constantia, atque fortitudinis gratiam liberalissima sua misericordia præstitit. Ipsi igitur sit gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

EPILOGVS.

- 1 Humilitas animi, paupertas spiritus & vera modestia, Christianorum Doctrina con- animis sit plane infixa, pulcherrima doctrina contra superbiam radicem tra superbiam. omnis mali.
- 2 Mira consolatio, Deo nos cura esse, qui potentem manum habet. Quare Consolatio mi- cogitatum nostrum, & ut Hebræa vox explicatius loquitur Psal. 54. Onus ra, Deo nos cu- nostrum, id est, quicquid nos grauat, in eum iacimus. ra esse.
- 3 Fide, sobrietate, vigilantia, & omni quod dicitur pede oportet contra Diabolo quo- diabolus fraudulenter obambulantem hostem stare. Hac donat Deus om- modo resiten- nis gratia suis, qui & instaurat, fulcit, roberat, stabilis suos, ut qui glo- dum. riatur, in Domino gloriatur, 2. Cor. 10.

DOMINICA TERTIA POST TRI-
NITATEM, EVANGELIVM.

IN illo tempore, Erant appropinquantibus ad Iesum publicani & peccatores, Luc. 15.
ut audirent illum. Et murmurabant Pharisei & scribæ, dicentes, Quia hic pec-
catores recipit, & manducat cum illis: Et ait ad illos parabolam istam, dicens,
Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, & si perdidit unam ex illis, nonne
dimittit nonaginta novæ in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inue-
niat eam? Et cum inuenerit eam, imponet in humeros suos gaudens: & veniens
domum, conuocat amicos & vicinos, dicens illis, Congratulamini mihi, quia inueni
ouem meam quæ perierat. Dico autem vobis, quod ita gaudium erit in celo super
uno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta novæ iusti, qui non
indigent penitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, & si perdiderit
drachmam unam, nonne accendit lucernam, & euerit totam domum & querit di-
ligenter donec inueniat eam? Et cum inuenerit conuocat amicos & vicinas, di-
cens, Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico
vobis gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente.

HOC Evangelio Euangelista facit tria. Primò ostendit in- Misericordia
Christi ineffa-
bilis.
effabilem Christi misericordiam, qui publicanos & pecca-
tores ad se appropinquantibus, ut illum audirent, tam benignè
& clementer susceperit, qui omnes homines vult saluos fieri, &
ad agnitionem veritatis venire, 1. Timoth. 2. Huius susceptio-
nis causæ erant.

- 1 Quod venerat peccatores saluos facere, & malè habentes Causa cur Chri-
stus peccatores
susceperit.
curare. Matth. 9. Luc. 19. 1. Tim. 1.
- 2 Quod agnoscunt se peccatores, & Christum mundi salua-
torem. Qui abscondit scelera sua non dirigitur, vel prosperabi-
tur: qui autem confessus fuerit & reliquerit ea, misericordiam
consequetur. Prouerb. 28.
- 3 Quia cupiunt à peccatis liberari, & gratia spiritus sancti re-
pleri

pleri. Hier. 29. Inuocabitis me, & ibitis, & orabitis me, & ego exaudiam vos. Quæretis me & inuenietis, cum quæsieritis me in toto corde vestro.

4 Quia esuriunt & sitiunt iustitiam, & diligenter audiunt verbum Dei, non tantum vt credant, verum etiam vt ferid o-
bediant. Lucæ 11. Beati qui audiunt verbum Dei, & custo-
diunt illud.

Psal. 146.

5 Quia accedunt medicum aegroti, vt sanitatem consequan-
tur. Matth. 9. Psalm. Qui sanat contritos corde, & alligat con-
tritiones eorum.

*Publicani
quales.*

Sunt autem Publicani, qui per ciuitates populi Romani
redditus exigebant: hi quia impij exactores erant, malè audie-
bant à Iudæis. De huiusmodi exactoribus habetur Isa. 3. Ex-
actores populum meum spoliauerunt.

*Peccatores tri-
plices sunt or-
dinis.*

Sunt autem peccatores triplicis ordinis. Primi, qui prorsus
impij in profundo vitiorum iacent, Deum & homines contē-
nentes: cum his Christus nihil habet commercij. Prou. 18. Im-
pius cum in profundum venerit peccatorum, contēnit. Psalm.
Longè à peccatoribus salus.

Secundi, qui foris fucata sanctimonia laborāt, sed intus sunt
pleni hypocrisi & iniquitate. Matth. 23. Vae vobis Scribæ &
Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, &c.
Cum his fuit multum negotij Prophetis, Christo, Apostolis,
& nunc omnibus catholicis concionatoribus.

Iob 13.

Hos duos, nisi meliorem mentem induant, Christus non
suscipit, nec audit: sed negligit, adeò vt in suis iniquitatibus
moriatur. Non enim veniet in cōspectu eius omnis hypocrita.

Tertij sunt, qui peccata sua confitentur, dolent, pœnitent, &
eorum remissionem à Christo tunc, vel modò ab ipsius vicariis
petunt. Tales fuerunt Zachæus, Lucæ 19. Matth. cap. 9. Mag-
dalena, Lucæ 7. Publicanus, Lucæ 18. Hos Christus curat,
suscipit, sanat, mundat, sibi suoque æterno Patri recōciliat. Ve-
nit enim peccatores vocare ad pœnitentiam.

Lucæ 5.

*Appropin-
quare Deo
quid sit.*

Appropinquare nihil aliud est, nisi peccata cognoscere, & vo-
luntatem auersam ad Deum conuertere. quæ conuersio licet nō
iustificet, tamen ad iustificationem disponit, & Deus disposi-
tum ad perfectum perducit. Iacob. 4. Appropinquate Deo, &
appropinquabit vobis. Volens ergo à peccatorum vulneribus
sanari, ipsum accedat, & dicat, Cantic. 2. Sonet vox tua in au-
ribus meis. vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

*Christus pecca-
tores non hor-
ret, nec paupe-
res spernit.*

Curamus post eum, audientes ac intelligentes quòd peccatores non
horreat, pauperes non spernat. Non horruit confitentem latro-
nem, non lachrymantem peccatricem, non supplicantem Cha-
nanæam, non deprehensam in adulterio, non sedentem in te-
lonio, non supplicantem Publicanum, non negantem discipu-
lum,

lum, non persecutorem discipulorum, non ipsos denique suos crucifixores. Magis quippe natura diuinitatis clemens est & pia, magis ad indulgentiam prona, quàm ad vindictam. Nec vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Confugiat igitur miser ad misericordiam, reus ad reconciliatorem, immundus ad fontem, cœcus ad lumen, errabundus ad viam, moribundus ad vitam, saucius ad medicum, ouis quæ perierat ad pastorem piũ, peccatores ad Iesum, nempe qui saluum facit populum suum à peccatis eorum. Nam Iob dicit, Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu qui solus es? Ipse est qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, sicut ea quæ sunt. Rom. 4. & de lapidibus suscitatur filios Abraham.

Clementia diuina magis ad indulgentiam prona, quàm ad vindictam. Ezech. 18.

Iob 14.

Matth. 3.

2. Secundo indicat Euangelista murmurationem Iudæorum, Phariseorum, & Scribarum, qui tam venenosi & pestilentes homines fuerunt, quod clauderent regnum celorum ante homines, & ipsi non intrantes nec introeutes sinebant intrare, Matth. 23.

Murmur Iudæorum contra Christum.

Quia non tantum Christo aduersabantur, sed inuidebant quoque salutem peccatoribus: ideo dicunt, Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis: ac si dicant, Hic qui nouam quandam sanctimoniam proficitur, tamen non vitat malorum consortia, non cogitans quod malorum contubernio contaminentur boni. Eccles. 13. Qui tangit picē, inquinabitur ab ea. Idem 9. cap. Viri iusti sunt tibi conuiuæ. Et Psal. 100. ait, Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.

Venenosi ac pestilentes Iudæi peccatoribus salutem inuidebant. Luca 5. et 19.

Nec poterant ferre quod peccatores se Christo adiungerent, & verbum Dei audirent: sed nolebant vt ab ipso susciiperentur, neque vt ipse cum illorum turbis conuersaretur, iudicantes etiā quod ipsos esset peruersurus. Quare aiebant, Nos scimus quia hic homo peccator est, Et 7. seducit turbas.

Ioa. 9.

Præterea non dignabantur eum honore Prophetæ: sed vocabant eum hominem voracem, vini potatorem, amicum Publicanorum & peccatorum. Matth. 11. iudicantes illum ex conuictorum societate: quod iudicium aliquando fallit. Non enim omnes sunt egroti qui inter ægrotos versantur: nec omnes mali qui inter malos versantur. Noë enim vir iustus atque perfectus fuit, Genes. 6. Item Loth, Ibidem 19. 2. Pet. 2.

Iudæi falsò iudicabant de Christo.

In hoc igitur bifariam peccabant. Primo, quia diuina opera non intelligentes, arguunt, reprehendunt, & sinistrè interpretantur facta illa, quæ laudare atque extollere magis debuerant. Matth. 6. Nolite, inquit Christus, iudicare, & non iudicabimini: de ipso nanque dicit Sap. cap. 14. Odio sunt Deo impius & impietas eius.

Iudæi iudicantes Christum bifariam peccabant.

Secundo, quia peruersitate animi dolent de peccatorum cō-

uersione, & agrotantium curatione: præterea, quæ in bonam partem accipi poterant, in malam interpretantur: quum tamen dicatur Isa. 42. Calamum quassatum non conteret, & lignum fumigans non exstinguet. Et per Psalm. Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos. Gregorius, Ex qua re colligitur, quod vera iustitia compassionem habet, falsa indignatione: quamuis & iusti soleant rectè peccatoribus indignari. Sed aliud est quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo iustitiæ vel disciplinæ. Qui ergo de falsa iustitia superbiunt, cæteros despiciunt, nulla infirmantibus compassionem cõdescendunt: & quod se peccatores esse non credunt, eò deteriores peccatores fiunt.

Psalm. 144.
Vera iustitia
compassionem
habet, falsa in-
ignationem.

Duabus para-
bolis Christus
obstruit Phari-
sæorum ora.

3 Tertiò recenset duas parabolas, quarum euidentibus argumentis ora Phariseorum obstruit, & propriis ipsorum factis atque exemplis conuincit, declarans non solum non repellendos esse peccatores, quum respiciunt ex animo, sed & omnibus modis iuuandi sunt, vt ad meliorem mentem redeant.

Matth. 18.

Prior parabola est, *Quis ex vobis homo qui habet centum oues, & si perdidit vnā ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat donec inueniat eam? & quum inuenit eam, &c.* Posterior parabola est, *Quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmā vnā, nonne accendit lucernā, & euertit domū, quæritq; diligenter, donec inueniat? & quum inuenit, conuocat amicas & vicinas, dicens, Congratulamini mihi, &c.*

Animus Chri-
sti qualis erga
nos.

His parabolis docet Christus qualem erga nos habeat animum, quamque non auersetur peccatorem respicientem. Ezech. 18. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, & nō vt conuertatur à viis suis, & viuat? Sumus enim ouis perdita, quemadmodum Dauid fatetur Psalm. 118. dicens, Erraui sicut ouis quæ periit, &c. Nam sicut fidelis pastor ouē errantem & à viā deflecentem quærit, & inuentam in humeros ponit, & ad ouile cum gaudio reducit, sic Deus qui verus est pastor noster. iuxta illud Ioan. 10. Ego sum pastor bonus, nos qui eius oues sumus (iuxta illud Dauid. Psalm. 94. Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Item Isaia. 53. Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit) vocat, quærit, insequitur, & humeris impositos ad diuinas caulas reducit. Ita reduxit Adamum perditū, Manassē, 2. Paral. 33. Dauidem, 2. Reg. 12. Zachæum, Luc. 19. Matthæum, cap. 9. Latronem, Luc. 23. Paulum, Act. 9. Magdalenā, Luc. 7.

Matth. 11.
Exemplo Chri-
sti in proximis
perditis ad sa-
lutem reducē-
dis operam o-
mnem presta-
re debemus.

Atque eodem modo & nunc omnes nos quærit & vocat, ac suos humeros nobis offert. Cuius exemplo eandem operam in proximis nostris perditis ad bonam mentem reducendis præstare debemus. Vnicuique, ait Ecclesiasticus cap. 17. mandauit Deus de proximo suo.

Sumus etiam & drachma perdita, nam homo qui ad im-

ginem

ginem Dei conditus fuerat (Genes. 1.) peccando à similitudine sui conditoris recessit. Nam sicut diligens mater familias drachmam perditam quærens, domum scopis verrit, & lucernam accendit, & inuentam cum gaudio reportat: sic Deus (qui non propter infirmitatem sensus, sed pietatem affectus mulieri comparatur, Eccles. 24.) accendit lucernam diuini verbi. Psal. 118. & hanc primum posuit in synagoga, quando in monte Sinai dedic legem, Exod. 19. Accendit lucernam alteram multo splendidiorem & excellentiorem, Euangelium scilicet, quod non illustrat neque splendet, nisi in Ecclesia catholica, quæ est Romana, hac luce illustrat Ecclesia animas, occulta manifestat, conscientiam scrutatur, vt drachmam perditam quærat, sicut longè ante præuidisse videretur Sophonias 1. cap. Et erit, inquit, in die illo scrutabor Ierusalem in lucernis, &c. Euertit domum conscientia; nostræ scopis tribulationum afflictionūque. Repertas oues humeris impositas ad ouile cæleste reportat, vbi molliter in eius sinu requiescemus, tuti à satana & infernaliū laporum moribus, necnon à reliquis inferni, mortis, carnis, peccati, mundi, doloribus, & periculis immunes: vbi tandem cum angelis & cælestibus illis spiritibus in æternum gaudebimus, Amen.

*Dragma per-
dita homo pec-
cator quæ Deus
quesiuit accen-
dit verbi sui
lucerna.*

Agnoscamus nos oues perditas, vt nos Christus quærat: vt autem ipse nos quærat, ipsum rogemus. Ita Dauid Psalm. 118. Erraui sicut ouis quæ periit, &c. Ezech. 34. Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & in vniuerso colle excelsi: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, &c. Ad hoc quippe Christus venit in mundum, vt dispersos in vnum congregaret. Ioan. 11. Ambros. Multum debet nos accendere ad probitatem, vt agamus quod illis gratum sit, quorum affectare patrociniū, & offensam timere debemus. Deo ergo occasionem lætitiæ præstemus: quod fiet si dignè resipiscamus, ac in terris ambulantes conuersionem in cælis habeamus, teste Origine.

*Agnoscere nos
debemus oues
perditas, vt nos
querat Christus*

EPILOGVS.

1. Sicut paulo ante docuerat seruator iustum posse cadere per inertiam, vbi ait, Bonum est sal: si autem sal euauerit, in quo condietur? sic ostenditur hic, peccatorem posse sanari per resipiscentiam. Ezech. 18. Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor, &c.

*Resipiscentia
peccatoris salus*

2. Trium parabolarum de centum ouibus, de drachma perditâ, de filio prodigo, eadem est medulla, idem nucleus, videlicet peccatorem ex animo resipiscentem, cum gaudio recipiendum esse, iuxta id Isaiæ 42. Calamum quasi scissum non contres, & Rom. 14. & 15.

*Parabolarum
de ouibus, dra-
chma, filio pro-
digo, eadem est
medulla.*

3. Plus

*Gaudium de
conuersis pecca-
toribus magnū*

3 Plus de peccatoribus conuersis, quā de stantibus iustis gaudium in celo est. hoc non rapiamus in occasionem carnis, sed fructus dignos penitentia proferamus.

DOMINICA QVARTA POST TRINITATEM, EPISTOLA.

Roman. 8.

Fratres, existimo quod non sunt condigna passionis huius temporis ad futurā gloriam que reuelabitur in nobis. Nam expectatio creatura reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in libertatem gloria filiorum Dei. Scimus enim quod omnia creatura ingemiscit & parturit usque ad huc. Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri, in Christo Iesu Domino nostro.

*Crux & passio
patienter ferē-
da quare.*

In hac Epistola diuus Paulus facit duo. Primò hortatur nos & omnes Christianos, vt passionem & crucem nostram æquanimiter & patienter feramus. Oportet enim nos in cruce habere patientiam: scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia verò spem, spes non confundit, ad Rom. 5. Deinde oportet nos in cruce permittere Deo, vt nos veluti massam exerceat, contundat atque pinsitet, nec non illi cōcedere, vt nos asciat, dedolet, serret, atque expoliat, certò sperantes quicquid aduersū Deus nobis immiserit, id iusto iudicio fieri, & ad salutem afflictorum accidere.

Sapient. 3.

Oportet enim Christianos in hoc mundo cruce & passione renouari, & suam salutem operari. Quare feramus patienter, & speremus consolationem. hæc enim signa sunt quibus confidimus nos esse filios Dei, Hebræ. 12. Apocal. 3. Gaudeamus quoque nos ad hoc diuinæ beneuolentiæ speculum peruenisse. Iacob. 1. Neque detestemur, neque exhorreamus crucem & afflictiones, quum ipsa crux atque tribulatio magna sint experimenta diuinæ electionis. Exemplo sunt Iob & Tobias, &c.

Prover. 3.

Solet tamen interdum Deus etiam malos in hac vitā varijs supplicijs & poenis afficere, quæ nō ad correctionis eorum faciunt commodum, sed diuinæ punitionis sunt initium. Patet in Antiocho, 2. Machab. 9.

*Impiorū cruce
diuina puni-
tionis initium.*

2 Secundò consolatur nos Apostolus & omnes Christianos non conturbari debere, quod propter fidem & religionem ecclesiæ Romanæ, & conuersationem piam affligamur, sed alacriter progredi: id quæ propter tres causas. Prima est, quod cum Christo, in æterna vita coregnabimus, cum ait, Si tamen compatimur, & conglorificemur. Et 2. Tim. 2. Si compatimur, & coregnabimus: quasi dicat, Quemadmodum Christus suam omnē passionem euicit, & ipsa crux excessit in æternam benedictionem,

*In afflictioni-
bus non contur-
bari debemus
propter tres
causas.*

nem, sic oportebit afflictiones nostras in æternam salutē erumpere. Ait enim, Vbi ego sum, ibi & meus minister erit.

Ioan. 12.

Secunda causa propter breuitatem temporis, quo patimur, eū ait, *Existimo enim quod non sunt condigne passionēs huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.* Quasi dicat, Nostra in terris afflictio transitoria est, finem aliquando acceptura: sed gaudium & gloria sempiterna erunt. Nulla ergo inter hanc & illam comparatio. 2. Corinth. 4. Id quod in presenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis, &c.

Afflictio nostra in terris transitoria, sed gloria sequentura sempiterna.

Tertia est, propter creaturarum compassionem, eū ait, *Nā expectatio creaturæ, reuelationem filiorum Dei expectat.* Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quasi dicat, Idem accidit filiis Dei, quod omnibus creaturis euenit. Licet enim cōditæ sint ad laudem & gloriam Dei, tamen his abutuntur impij & mali, & redigunt eas in seruitutem diaboli, faciuntque ex eis miserrima mæcipia. Quemadmodum enim impij creaturas Dei malè tractant, imò Deum ipsum, & sanctum nomen eius blasphemant, & sacram eius sponsam Ecclesiam Romanam dedecore afficiunt, sic faciunt Dei filiis, omnia mala eis inferunt. Et quemadmodum omnes creaturæ sperant expectantque liberationem in nouissimo die futuram, sic filij Dei suam expectant redemptionem ad eundem diem.

Hæc est mirabilis concio, cui vix similem in Scriptura reperimus, nempe quod omnes creaturæ ingemiscant, sperent, & expectent liberationem filiorum Dei: cæli, sol, luna, stellæ, aër, terra, vaccæ, aquæ, maria & flumina, quod subiectæ sint malis & impijs hominibus, eisque cogantur inseruire & præstare obsequium ad omnia peccatorum genera designanda. Vellent enim potius obscurari & obtenebrescere, abundare pestilentia & morbis, sentes, tribulos, angues, viperas producere, spinas ferre, venena dare, exsiccare, quàm hoc perditissimis hominibus iniquis, malis, perueris latronibus, adulteris, blasphemis, impijs suppeditare lumen & fulgorem, nubes, halitum, aues & volucres, herbas, arbores, frumenta, vina, metalla, lanam, lac, butyrum, pisces, & nauium peregrinationes. Sapien. 5. Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturā ad vltionem inimicorum.

Concilio mirabili.

Et si nos aliquo modo experimur gemitus creaturarum, tamen Deus audit plenius. Nam si lapidem verberaueris & illiseris, emittit sonitum: si lignum frigeris, aut arborem succideris, edit fragorem: si animal aliquod iugulaueris, dat vocem, ouis balat, bos boat, porcus grunit, serpens sibilat, & vermiculū si calcaueris, sese impatienter reflectit. Sic angūtur omnes creaturæ,

Creaturarum gemitus.

turæ,

turæ, non secus atque mulier parturiens, clamantes, O quando veniet & illuceſcet dies ille, quo tandem in libertatem vindicabuntur omnes creaturæ? Quando appropinquabit tempus illud liberationis? nullus adhuc finis malorum? nullus terminus furoris atque cædis? O quando veniet principium & reuelatio, id eſt, manifeſtatio illius gloriæ, quam Deus filiis ſuis præparatam habet!

*Argumentum
a minori.*

*Chriſtiani Spi-
ritus promiſſis*

*Gloria filiis
Dei præpara-
ta incompre-
henſibilis.*

Coguntur creaturæ Deo parere uſque ad conſtitutum & à Deo decretum tempus. Si creaturæ quæ non ſunt conſequuturæ nec fruituræ tanta gloria, gemunt, ſubiectæ paſſionibus & corruptioni: multò magis debent filij Dei, quibus illa gloria eſt parata, afflictionibus exerceri, propter eum qui eos tribulationibus ſubiecit. Hinc eſt quòd Paulus Chriſtianos vocet primitias ſpiritus, quòd in his Dei ſpiritus incipiat operari, & peccata proculcare. Hoc vocat Paulus in fide & charitate crefcere, augeri, & in cognitione Chriſti proficere. Et huic proſectui eſt præparata illa gloriæ reuelatio, pro qua omnes creaturæ clamant. det illam nobis Deus per ſacraſſimam ſuam paſſionem, Amen.

Argumentum eſt, quòd gloria illa quam Deus ſuis filiis præparatam habet, ſit magna, tantæque magnitudinis, ut eius magnificencia, dignitas, atque ſublimitas omninò ſit incomprehenſibilis. hinc Paulus 1. Cor. 2. ait, Neque oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus iis qui diligunt eum.

Obſervatio.

*D. Pauli ver-
ba non aduer-
ſantur meriti*

Quando Paulus ait, Exiſtimo quòd non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, non aduerſatur meritis: nullo modo hoc intendit Apoſtolus. Nihil enim aliud docet, quàm afflictiones præſentis vitæ, quatenus ſunt afflictivæ, hoc eſt, ſecundum momentaneam & breuem moleſtiam quæ illis ineſt, minimè eſſe pares gloriæ futuræ, quæ æterna eſt. Porro quid dignitatis habeant ex eo quòd à piis hominibus & membris Chriſti propter Chriſtum ſuſtineantur: imò quid dignitatis habeat tolerantia paſſionum qua pius tolerat huius vitæ moleſtias: id nunc non agit Apoſtolus. id autem optimè intelligit, quanti ſit petendum id, quod ſe peſteſtatur Scriptura, pios homines, quos inhabitat ſpiritus Chriſti, eſſe filios Dei, & membra corporis Chriſti. Hæretici noſtri temporis, qui hunc locum adducunt contra merita iuſtorum, non vident ſe eodem argumento Chriſti merita tollere, quum paſſiones, quas ipſe in corpore perſtulit, fuerint momentaneæ, & gloria reddita pro iis æterna. Clarius intelliget qui aduerterit Paulum hic tolerantiam poenarum cum gloria fruitionis conferre, inter quas nulla prorsus eſt paritas.

EPILOGVS.

- 1 Consolatur Paulus fratres à premio & gloria futura, quæ reuelabitur in nobis, quæ est vehemens consolatio, calorum hereditas, & cum Filio Dei fraternitas. *Consolatio à premio.*
- 2 Consolatur ab exemplo, Quod omnis creatura ingemiscat & expectet reuelationem filiorum Dei, quæ erit in resurrectione corporis: in quo proponitur pugna fidei & dissidentia, spei & desperationis, & angeli desiderant gloriam sanctorum. *Consolatio ab exemplo.*
- 3 Summa consolatio in adoptione filiorum Dei. Nam ipse Spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quia sumus filij Dei. Si filij, igitur & heredes, heredes Dei, cohæredes Christi, Rom. 8. *Consolatio summa.*

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

In illo tempore dixit Iesus discipulis suis, Estote misericordes, sicut & Pater vester cælestis misericors est: Nolite iudicare, & non iudicabimini: Nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittetur vobis. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, replebitur vobis. Dicebat autem illis similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadunt? Non est discipulus supra magistrum: perfectus autem omnis erit si sit sicut magister eius. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem qua in oculo tuo est non consideras? Et quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine eijciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo trabem non vides? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc propicies ut educa festucam de oculo fratris tui.

Luca 6.

EVANGELIUM hoc complectitur tria. Primò, præceptum de misericordia in proximum exercenda, quod diuino exemplo confirmat. Præceptum est, Estote misericordes. Exemplum est, Sicut Pater vester misericors est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim sol nec elucesceret, nec calore suo terram foueret, omnia frigoribus consumpta marcescerent atque perirent. Si pluuia quoque terram non humectaret, exarescerent omnia, nec iumentis pabula, nec hominibus frumenta crescerent. Per solem enim confert Deus siccitatem, calorem, motum, atque vitam. Per pluuiam verò confert humiditatem, frigiditatem, succum & incrementum terræ. Per vtrunque conseruat omnia nascentia, arbores, plantas, herbas, frondes, vineas, gramina, & fruges, ac tandem omnia quæ non solum hominibus, sed etiam brutis animalibus sunt necessaria, quin & ipsos homines.

Præceptum, misericordiam esse in proximum exercendam, quod diuino confirmatur exemplo. Solis & pluuie quanta vis.

Huius ergo exemplo quantum in nobis est, prodesse studeamus vniuersis, & bonis, quò fiant meliores, & malis, ut nostra mansuetudine prouocentur ad meliorem frugem. Roman. 12.

Si

Siesurierit inimicus tuus, ciba illum, &c.

Miseria duplex, culpa scilicet & poena.

Quum ergo duplex sit miseria, Vna culpa, de qua Prou. 14. Miseros facit populos peccatum. Altera poena, scilicet aduersitatis & indigentiae, de qua Iob 14. Homo natus de muliere, repletur multis miseriis, maxime primae succurrendum est. Iacob. 5. quia excludit à regno, ducens ad aeternam miseriam. Sed quoniam altera nonnunquam adiutorio est ad gratiam & gloriam, teste Paulo 2. Corint. 4. Nobis tamen Dei iudicium ignotum: (sicut Rom. 11. scribit idem Apostolus) ideo quantum in nobis est, subleuanda. Prouer. 3. Misericordia & veritas te non deserant: circunda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam bonam, & disciplinam coram Deo & hominibus. Et Matth. 5. Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur.

Imitator Dei quis.

Quisquis igitur temporalia bona vel spiritualia aliis pro amore diuino largitur, quisquis in se peccantibus indulgentiam misericorditer tribuit, sicut sibi à Domino misericordiam praestari rogat, hic proculdubio imitator Dei efficitur. Talis fuisse diuus Stephanus legitur.

Act. 7.

Misericordia consistit in non iudicando & non condemnando.

2. Secundò, complectitur praesens Euangelium in quo consistat misericordia, quam erga proximum exercere debemus: nempe in non iudicando, cum ait, *Nolite iudicare, & non iudicabimini.*

& in non condemnando, cum ait, *Nolite condemnare, & non condemnabimini.* Charitas enim & misericordia vetant, ne suspicemur malè de proximo, & fratrem temerè iudicemus, imò magis omnia benè interpretemur, multitudinemque peccatorum operiamus. Meum est iudicium ait omnipotens. Contra maligna nostra iudicia, quae Saluator hic prohibet, dicit Apostolus Rom. 2. Inexcusabilis es, o homo, quisquis es qui iudicas, nam hoc ipso quòd alterum iudicas, teipsum condemas. Contra contractorium iudicium vel usurpatum dicitur, Tu quis es,

Rom. 14.

qui alienum iudicas seruum? aut tu quare spernis fratrem tuum? Suo domino stat aut cadit: stabit autem, potens est enim Deus statuere illum. Iacob. 4. Nolite detrahare alterutrum, fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, sed iudex. Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Contra friuola iudicia vide Coloss. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniae, aut Sabbatorum, &c. Contra dubia & falsa, Ioann. 7. habetur, Nolite secundum faciem iudicare, sed iustum iudiciū iudi-

Matth. 7. Dei est iudicium non hominum.

1. Cor. 4.

iudicate. Domino ergo omne iudicium permittendum. Psa. 49.
2. Tim. 4. Hebr. 12. Iustus se prior accusat. Prou. 18. Iniustus
ergo est quisquis alterum dente rodit Theonino. Sic Nabal iu-
dicauit Dauid, dicens, Hodie increuerunt serui, qui fugerunt
dominos suos, &c. 1. Reg. 15.

Anabaptistarum hic cauendum est fermentum, ne massam
catholicæ doctrinæ corrumpat. Hic non prohibetur magistra-
tibus, concionatoribus, parëtib, magistris, ne malefacta sub-
ditorum iudicent atque condemnent. Nam Christus ipse in-
stituit magistratum, deditque iudicandi potestatem: cui etiam
dixit, Rectè iudicate filij hominum. Psalm. 57. Isaia 1. Quæ-
rite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite
viduam, Deuterono. 16. Iustè quod iustum est exqueris. Et
Paulus iudicauit scortatorem Corinthiū. Et Petrus Ananiam
& Saphiram.

Anabaptista-
rum fermentū
cauendum.
Non omnibus
prohibetur iu-
dicare.

1. Cor. 5.
1. Tim. 5.

Condemnatio verò ex iudicio nascitur. Condemnamus
primò quum dicimus, Dignus est ille quem carnifex patibu-
lo suspendat, quem terra deglutiat, quem diabolus discerpat,
indignus in quem sol resplendeat, nec tantum verbis, sed etiam
secundò fit factò, quum eum quem indignum nostris officiis
iudicamus, aut non iuuamus, aut molestamus. Sed quemad-
modum non quodcunque, sed inordinatum iudicium prohi-
betur, ita non quæuis aliorum condemnatio, sed iniusta. Per-
mittitur etiam magistratui condemnatio iudiciaria, iuxta illud
Exod. 22. Maleficos non patieris viuere. Non enim sine causa
principes gladium portant. Ministri enim Dei sunt, vindices in-
tram ei qui malè agit. Rom. 13.

Non quæuis
prohibita con-
demnatio.

Rom. 13.

Instruitur igitur Christus priuatos homines, & quid ipsos o-
porteat facere, quid ipsis liceat, & quid non, apertè tradit, Chri-
stianis nec permittitur temerè iudicare, nec iniustè proximum
condemnare. Abraham, Isaac, Iacob, & omnes alij Patres
quum indigna paterentur, non condemnauerunt errantes, sed
magis excusauerunt, magis sua illis officia exhibuerunt. Quod
vnquam Dauid contra Saul verbum condemnatorium protu-
lit? & quibus non prosequeretur officiis? Et Moses etiam
iratus, non dixit, Domine, dignus est populus ille quem per-
das: sed ait, Obsecro, peccauit populus ille peccatum maxi-
mum, fecerunt enim sibi deos aureos: verum tu Domine di-
mitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo
quem scripsisti, Exod. 32. Et Apostolus optabat anathema
esse pro Israel. Christus quoque ipse factus est pro nobis ma-
ledictum, adeò non est suspitiosa vera charitas, nec cogitat ma-
lum, sed ex sincera mansuetudine, pietate ac simplicitate,
proximi dicta factaque, quæ quo animo fiant, dubia sunt,
in meliorem mauult interpretari partem. verum, cui charitas
deest,

Priuatīs homi-
nibus quid fa-
ciendum &
quid non.

Rom. 9.
Galat. 3.

deest, quid aliud faciat, quàm vt verbis & factis fratrem offendat, pugnetque illi qui dicit, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris?

Verbum hic beati Augustini obseruandum: In conuersatione, inquit, humana sunt aliqua, quæ rationabiliter reprehenduntur: sunt quæ non sine peccato iudicantur. Aperta enim mala, & argui & iudicari debent. Illa autem quæ ignoramus, an bono maloue animo fiant, iudicare non debemus, sed in meliorem semper partem interpretari. veniet enim tempus quo iudicentur, quando illuminabit Dominus abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, 1. Corinth. 4. De illis ergo iudicare nobis permittitur, de quib⁹ manifestum est, quia bono animo fieri non possunt: qualia sunt quæ ab Apostolo opera carnis nominantur, Gal. 5. De quibus Dominus, A fructibus eorum cognoscetis eos.

*Aperta mala
argui & iudi-
cari debent.*

Matth. 7.

*Miseretordia
consistit in re-
mittendo.*

Ceterum consistit misericordia in remittendo, cum ait, Dimitte, & dimittetur vobis. His verbis Christus vult, vt si quicquam sit quod iudicio sit subiectum, vnde fratres nostros iudicare atque condemnare possimus, non solum ipsos non iudicemus atque condemnemus, verum etiam alacri atque prompto animo quicquid tale in nos commiserint, ipsis remittamus, siue verbis, siue operibus nos offenderint. Augustinus: Quum multa sint eleemosynarum genera, quibus adiuvamur vt dimittantur peccata nostra, nihil tamen magis illa, quum ex corde remittimus quod in nos quis peccavit. Vult ergo Christus hoc verbo docere, si quid in nos admissum sit, forti animo susferamus. Pertinet autem fortitudo ad scientiam perferendarum iniuriarum, teste Cicerone 4. Tuscul. quæst. Præstate ergo vos viros fortes non ad vindicandum iniuriam, sed ad perferendas eas. Melior siquidem (Prouerbior. decimosexto) est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnato revrbium.

*Præceptum de
remittendis of-
fensis amplif-
sima promissio-
ne ornatum.*

Præceptum hoc de remittendis offensis, amplissima & lætissima promissione Christus, vt solet, exornat: vt si graue sit verbum illud imperiosum, Remitte, id leue, suaue, nimumque dulce fiat, considerata beneque perpenſa magnitudine illius promissionis scilicet, Et remittere vobis. quæ mox euēſtigio subsequitur. Ablegat nos ad orationem dominicam, in qua orantes dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Quasi dicat, Si vis remissionem omnium peccatorum seu debitorum à Deo obtinere, in te situm est: remitte proximis debita, id est, peccata, & remittentur tibi tua. Remitte homo, & remittet Deus: remitte temporalia, remittentur tibi æterna. O verbum incredibili misericordia, consolatione, & suauitate exuberans! Remitte,

te, & remittetur tibi, Matthæi sexto. Hinc monet Saluator, Quum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Marci 11.

Alioqui, quo ore Deum (vt cum Ambrosio loquar) conuenimus, vt nobis dimittat, si non absoluius nos? Homo homini referuat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur: Relinque proximo tuo nocenti te: & deprecanti tibi peccata soluentur. Colof. 3. Induite vos sicut electi Dei, viscera misericordie, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos. Contrà si contracti parciue fuerimus erga proximum, talem sentiemus & remunerationem, Mat. 18. Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remisistis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Eccles. 28.

Tertiò, misericordia consistit in dando: *Date*, inquit, & dabitur vobis. Mensuram bonam, confertam & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Hoc præcepto declarat Christus, quo pacto oporteat nos remittere. Est igitur ita remittendum, vt sedem ipsius odij aut indignationis quæ in corde locum tenet, inde prorsus exturbemus ac deiciamus. Aded vt è corde penitus liuoris aut amaritudinis omnis macula repellatur. Quod tum factum sperabimus, quando remissa culpa proximi, si inopia ipsum premi contingat, nos (modò per facultates liceat) nostris opibus ipsius miseras subleuemus. Idcirco Christus præcipit, *Date*. Vult vt etiam benefici simus in omnes, propter eum qui dat omnibus affluentem, & non improperat. Iacob. 1. Et ne, quod accidere solet, putemus hoc nobis decessurum, quod proximis elargimur, subiecit promissionem locupletissimam, omni veritate constantem, scilicet, Et dabitur vobis. Augustinus: Dicit tibi Christus, da mihi, dedi tibi, habuisti largitorem, habe debitorem, habe & fœneratorem. Proverb. decimonono, Fœneratur Domino qui miseretur pauperis. Non sit ergo porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta. Qualis fuerimus erga proximos, talis erit nobis Deus.

Er ne existimemus dona quæ nobis promittuntur, futura eiusdem conditionis atque illa quæ nos in nostros proximos conferimus, subiungit Christus, *Mensuram bonam, non malam: confertam, non vacuam: coagitatam & superfluentem dabunt vobis*, scilicet, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Das tu homo temporalia? dabunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus diuina: das caducas accipies æterna. Eccles. 4.

*Eleemosyna nō
depauperat sed
parat taberna-
cula aeterna.
Eleemosyna
quomodo dāda*

De eleemosyna hic, sicut in aliis multis Scripturæ locis perientiam habemus, neminem ea depauperari. Aeterna enim tabernacula parateleemosyna, Lucæ decimosexto. Hinc Act. 20. Beatius est dare, quàm accipere. Largireigitur, & dabitur tibi. Porro largire citò, da sponte, da ex certa commiseratione, vt donum tuum eleemosynæ nomen mereatur. Qui citò dat, bis dat: & hilarem datorem diligit Deus. Nulla enim est beneficentia, vbi nulla est beneuolentia, teste Ambros. 1. Offic. cap. 30. Hospitales estote, ait Petrus, 1. cap. 4. Sine murmuratione. Nam non tam munus, quàm animum æstimat Deus. Qui parced sementem facit, is parced messurus est: & qui seminat in benedictionibus, debenedictionibus & metet. Potens est Deus, ait Apostolus, efficere, vt totum beneficium in vos exuberet, vt in omnibus omnem sufficientiam habentes, exuberetis in omne bonum, quemadmodū scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus, &c. Hoc vult & Saluator hic, bonæ mensuræ mentionem faciens, hanc dabunt, inquit, vobis. Sunt etiam hi datores pauperes, qui à nobis acceperunt. Nam & sic infrā dicitur capite decimosexto, Recipient vos in aeterna tabernacula. Mensuram bonam, suffertam, conuasatam, & superfluentem Lazarus diuiti suppeditaſſet, ac à damnationis sententia liberaſſet, si ex vera compassione illi vel micas suæ mensæ cupitas dedisset. Dabunt, ait, illi quibus iam opera impenditis misericordiæ, quia causa erunt vt Deus det: docens quod non alius baiulus, non alius currus, nec alia nauis oneraria nobis esse potest, quo nostra illa præmittamus, nisi pauperum ventres. Hinc Chrysostomus vocat pauperum ventres horrea æternitatis.

2. Corint. 9.

*Datores bonæ
mensuræ qui.*

*Pauperū ven-
tres horrea æ-
ternitatis.
Marc. 4.*

Eadem mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis. Ambros. Non iniqua mensura rependet Deus: sed est ac si dicat, Ipsa iniquitas iudicandi, & iniqua mensura tibi nocet, te punit, & saepe non illum, de quo agis. Vel si rectè iudicas & metiris, tibi prodest, te saluat, & si aliquando non illum cui hæc impendis. Sic & in eleemosyna, quæ tamen magis pensatur quo ad affectum, quàm effectum. 2. Corint. 8. Patet etiam hoc in vidua duo minuta offerente, Marc. 12.

*Conclusio con-
cionis Corin-
thi.*

Hæc ergo sententia est conclusio concionis Christi, quæ, 1. Est Phrasis Hebraica, qua Christus Iudæos tunc temporis admonuit, & modò nos admonet illius tremendi iudicii: vt sciamus actiones nostras non ab homine, sed à Deo examinandas, Soph. 1.

*Retributio ope-
rum in proxi-
mum collato-
rum futura.*

2. Docet futuram retributionem illis operibus quæ in hac vita proximis contulerimus: & hoc nobis promittit suoque diuino & infallibili verbo confirmat se habiturum rationem bonorum nostrorum operum, vt iusto atque condigno præmio

cōpense in die iudicii, & id quidē vt alacriores & promptiores simus eleemosynis largiēdis, & vt de mercede præmij, Christi verbo confirmati non dubitemus, Matt. 25. Venite benedicti Patris mei, &c.

3 Docet etiam his verbis, in die iudicii iustitiam & misericordiam in nostris animabus iudicandis adfuturas: Iustitiam, vt speremus iustos sine præmio non futuros: misericordiam, vt quicquid sit imperfectionis, sua misericordia suppleat.

In animarum iudicio & iustitia & misericordia adferunt.

4 Docet tantum misericordiae vnumquemque fideiū à Deo in die iudicii consequuturum, quantum adhuc viuens ipse proximis ex charitate impartitus fuerit, 1. Corint. 3. Vnusquisque secundum suum laborem mercedem accipiet, Matth. 5. Beati misericordes, &c.

Dicebat autem & illis similitudinem, quod hæc magis insingeret animis suorum. Gaudet enim harum rerum collationibus vt, quæ sensibus omnium notissimæ sunt.

Similitudo. Matth. 5.

Nunquid potest cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foveam cadunt? His verbis denotat Iudæos esse cæcos, qui inuicem se, nisi Christus adsit, ad Patrem ducere minimè poterunt.

Ioan. 14.

Ita eodem modo nos docet, quod si peccator peccatorem iudicet, idem esse atque si cæcus cæcum dirigere velit, aut si discipulus magistrum docere præsumat. De cæcis illis dicitur Roman. 2. Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen in tenebris versantium, eruditorem insipientium, habentem formam cognitionis ac veritatis per legem. Qui igitur doces alium, teipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris? &c. Cato, Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. Si ecclesiastes delirat, si magistratus ineptit, si corrumpit sacerdos, qui stare poterit laicus? Labescente principe, cadat & populus oportet. Ignorantia ducis, est calamitas populi sequentis. Corruptum magis exempla (quod poëta ait) magnis authoribus orta. Hierem. 50. Grex perditus factus est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus. hæc ad primam similitudinem.

Exemplum & error magis corrumpunt magnum authoribus orta.

Sequitur secunda, Non est discipulus supra magistrum, hoc est, Si vocatus es ad prælaturam & magistratum, age, imitare & tu magistrum eum, cuius te discipulum esse iactas. Cœpit Iesus facere & docere, Act. 1. Tu quoque Christi exemplo prius vita ipsa, quam doctrina doce. Durum est (inquit Gregorius) vt qui nescit ferre moderamina vitæ suæ, iudex fiat vitæ alienæ. Si magistrum Iesum sequeris, nihil operis boni omitte, nihil mali committe, omnibus te submitte, nulli te præfers, amas omnes etiam infimos quoscumque perditos amicè quærens. Si magistrum audis, etiam si omnia quæ tibi præcepta sunt præsteris, seruum te inutilem dices: sic secundum tuam mensu-

Matth. 10. Ioan. 13.

Exemplo Christi vita prius docendum quam doctrina.

ram similis magistro tuo euades. Nam si magister vester qui Deus est, suas non vlciscitur iniurias: discipuli, qui homines sunt, magistrum secundum regulam perfectionis imitari debent, Ioan. decimotertio. Non enim par est potiorum esse discipuli conditionem, quam magistrorum, satis erit perfectus si magistro æquetur, & ipsum magistrum imitetur. Quasi ergo discipulus supra magistrum erigitur, quum Christianus quis iniurias audire dedignatur, seque suis viribus vlcisci conatur. August. Summa religionis Christianæ est; imitari quem colis. vnde sequitur:

*Summa reli-
gionis imitari
quem colis.*

Perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius: hoc est, qui & exemplo vitæ & religionis præceptis magistrum suum imitatur. Quisquis fecerit & docuerit, hic magnus, expositus, & perfectus vocabitur in regno Christi, Matth. 5. Minimus qui docet & non facit. Petenti da, cupienti mutuum accipere ne auerferis, inimicum dilige, & pro tua capacitate eris perfectus, quemadmodum Pater cælestis.

3 Tertiò complectitur Euangelium, quomodo Christus arguit temeritatem eorum qui alios iudicant & condemnant, sed ad sua vitia cæcutiunt. Quid, inquit, vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem que in oculo tuo est, non consideras? Trabem vocat Christus hypocrisin, philautiam, & talia grauissima quæque peccata, quæ apud Matth. 23. appellat camelum: festucam verò vocat leue peccatum dicto aut factò commissum, quod apud Matthæum muscam appellat. Ad quod Poëta alludit, Hæc tubera, illa verò appellans nauos. Sic Pharisei in Christo damnabant, quod beneficeret hominibus in Sabbato, Ioan. 9. Et in discipulis damnabant, quod illotis manibus cibum caperent, Matth. 15. quum ipsi interim enormibus vitiis maderent. Tales sunt & hoc seculo, qui otia, inertiam, luxum, concubinatum, furta & raptus, simoniam, sacrilegia, & talium vitiorum lernam dissimulant in se, & in suis, & rigidè animaduertunt in subditorum paruos defectus: hæreticos verò & precisos subinde condemnant, qui in quadragesimalis ieiunij tempore lactariis vtuntur, aut non ieiunant: anathema habent eos qui verbum Dei decretis præferunt humanis, quiue veritati consuetudines posthabent. Otiosè illis scriptum est, Non est regnū Dei esca & potus, sed iustitia & pax, & gaudiū in spiritu sancto. Non mediocriter illis hallucinatur. Hieron. d. Non mediocriter errat, qui minus bonum maiori præfert. Cessent hi camelum deglutiendo colare culicem: quin hoc potius iudicent, ne ponatur offendiculum fratri.

*Matth. 7.
Trabs graue
peccatum, fe-
stica leue pec-
catum.
Matth. 23.*

*Homines hu-
ius seculi tales
quales Iudei.*

Rom. 14.

*Hæretici no-
stri temporis
quales.*

Sic ex altera parte hæretici nostri temporis in monachis & clericis coniugia dicunt esse sancta: in reliqua autem plebe dicunt esse contractū qui nihil habeat sanctitatis, nec dicenda, nec esse sacramenta.

Dei præcepta contemnunt, & inutilia ad salutem temerè affirmant. Consilia de votis abrogant, & vt impia reiciunt. Relistunt veritati, quam Ecclesia catholica Romana ab ipsis Apostolis ad nostra vlque tempora retinuit. Reiciunt magistratus, docent omnem dissolutionem, permittunt omnia quæ carni, mundo, diaboloque deferuiunt, negant fornicationem esse peccatum.

Sunt pleni superbia, ambitione, ira, calumniis, perturbant rempub. Christianam.

Charitatem inutilem prædicant, fidem iactant, sed virtutem eius abnegant, meritis detrahunt, imò ne ipsis quidè diuis par-
cunt. non ergo mirum, quòd viuis graues sint & molesti.

Et quum sint pleni sceleribus, tamen sibi conuiuentes, suique obliti, peccata Pontificis Romani, Cardinalium, Episcoporum, Monachorum proclamant. idque vt populares animos sibi concilient, & odio atque inuidia Ecclesiasticum ordinem apud reliquam multitudinem grauent. His omnibus dicit Christus, *Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicies vt eduas festucam de oculo fratris tui.* Carpturum enim alios immaculatum oportet esse. Magnis enim obtenebratus peccatis, minora in fratre cernere nò potest. Vnde Greg. Imperitus est medicus & improbus, qui mederi me appetit, & vulnus proprium nescit.

Heretici quare sui obliti, in aliorum peccata, præsertim ecclesiasticorum proclamant.

Doctrina huius Euangelij est, nemini licere priuata sententia iudicare: iuxta illud Pauli, Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, &c. 1. Corinth. 4. Nam Deus potens est lapsum erigere, vt eum qui hodie sit Saulus, cras aut perendie faciat Paulum, & eam quæ iam peccatrix infamis est & abiecta, ætutum compunctam corde, Christus filiam agnoscat dilectam, Lucæ 7.

Doctrina nemini licere priuata sententia iudicare.

EPILOGVS.

1 Dei bonitas filiis Dei imitanda proponitur, vt simus erga gratos & ingratos benefici & misericordes. Energia Christianisimè posse benefacere iniuriis, ingratis non intelligentibus, Ephes. 5.

Bonitas Dei imitanda.

2 Christiani hominis est, proximi dicta & facta, dubia quo animo fiant, in meliorem partem interpretari, charitas non cogitat malum, 1. Corinth. decimotertio.

3 Similitudine festuca & trabis Christus humani ingenij cæcæ philantiam notauit, quæ est alièis vitiis offendi, nostris blandiri, & manticam nostram, i. peram à tergo, aliorum in fronte habere, cum vera bonitas in aliis sit inde xcellentior, in se vero animaduertat seuerius, Proverb. 18. Iustus in principio accusator est sui.

Similitudine, humani ingenij cæcæ notatur.

1. Pet. 3.

Charissimi, omnes unanimis in oratione estote, compatiētes, fraternitatē amatores: misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed ē contrariō benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. Qui enim vult vitam diligere, & diem videre bonos, coercet linguam suam a malo, & labia sua ne loquantur dolus. Declinet a malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & persequatur eam: quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes malum: Et quis est qui vobis noceat, si boni amulatores fueritis? Sed & siquid patiemini propter iustitiam, beati. Timerem autem eorum ne timeretis, & non conturbemini: Dominum autem Christum sanctificatis in cordibus vestris.

Omnes unanimis
simus oportet.

IN hac Epistola diuinus Petrus facit tria.

1. Primò ostendit quomodo nos gerere debeamus erga proximum, nempe esse unanimis, quod est habere idem velle, & idem nolle in rebus quæ pertinent ad Dei cultum, doctrinam fidei, publicam utilitatem, & salutem nostram. Ad hanc virtutem inuitat nos Christus, Ioann. 17. Pater sint vnum, sicut & nos.

Vult nos deinde similiter affectos esse, hoc est compatiētes, quod est alterum alterius onera portare, curam proximi agere. Ad hanc virtutem inuitat Paulus, Galat. 6. Alter alterius onera portate, &c.

Charitas fraternam oportet nos esse praeditos.

Præterea, ut simus fraterna charitate praediti, quod est alios fraterno amore prosequi, non ut amicos tantum, sed ut fratres. Ad hanc virtutem inuitat Christus, Ioan. 13. Mandatum novum do vobis, ut diligatis inuicem, &c.

Cæterum vult nos misericordes, quod est aliis, etiam cum periculo vitæ, subuenire in extrema calamitate constitutis, & omnibus angustiis & infortuniis, si possumus, eripere. Ad hanc virtutem inuitat in prima sua canonica B. Ioan. cap. 3. Si quis habuerit substantiam, &c.

Ephe. 4.

Tandem monet erga proximum nos debere affabiles esse, modestos & humiles, quod est esse faciles, mansuetos, comes, omnia in meliorem partem interpretari, omnia boni consulere. Ad hanc virtutem inuitat Salomon Proverb. decimoquinto, Sermo durus suscitatur rixas, responsio mollis frangit iram: & Paulus, Estote inuicem benigni, misericordes, &c.

Sunt autē eximiae virtutes, & omnibus Christianis ad salutem.

tem necessaria: verum satan eas dissipauit variis sectis, quales Mahomeri, Iudeorum & Gentium, dissipauit etiam hæresibus, quales sunt Lutheri, Caluini, Brentij, & Anabaptistarum, qui omnes charitatem & eius fructus ita aspernantur, vt illi hanc parui reputet, & cupiditatem maiori in pretio habeant. Hi amant dissidia, diuersa sectantur, cædes spirant, sanguinem sicut humanum, prædæ inhiant, & omnia crudelitatis genera charitati præferenda iudicant.

Hi hanc negent contra Paulum ad Corinthios, esse maiorem fidem & spe, inficienturque ipsam iustificandi habere virtutem.

Dissipauit quoque satan has virtutes, peccatis & vitiis. Nam nos, qui volumus haberi catholici, filij Dei, oues Christi, & eius fratres, ita sumus commaculati, vt expulsa charitate frequentius diabolus in sinum cordis nostri admittamus. Res est sanè lamentatione dignissima, & quæ sine magna animi commiseratione narrari minimè queat, videre nimirum Christianos tam alienos à studio charitatis, perinde ac si Christum de ea fugienda mandatum nobis dedisset. Quam parum calamitas proximi nos afficit: quam crudeliter eidem detrahimus, in negociis circumuenimus, vsque ad os rodimus. O quam procul abest, vt eius onera portemus. Verè prædixit Christus: Abundabit iniquitas, refrigescet charitas.

2. Secundò ostendit Beatus Petrus, quomodo nos gerere debeamus erga inimicos & persecutores, nempe non retaliantes malum pro malo, non dantes conuitium pro conuitio, quod est malefacta non malefactis, neque conuitia conuitiis rependere: sed e contrario, simus benedictes maledicentibus, quod est bona maleuolis precari, orantes pro inimicis & persecutoribus, quod est preces ad Deum pro inimicis & persecutoribus fundere. Harum virtutum euident exemplum sunt nobis Christus saluator Luc. 23. & B. Stephanus Act. 7.

Hac enim in vocatione sumus, non vt malum pro malo, neque conuitium pro conuitio reddamus, pro verberibus verba maledicta effundamus, vindictam expetamus, proximum circumueniamus aut lædamus, sed potius bona rependamus, bona loquamur, benedicamus, bona precemur, quæ honesta & iustitia sunt proponamus, & patienter omnia toleremus.

Multienim sunt qui coram blandiunt, occultè nocent: palam agunt amicos, clam obreptant: ore ferunt mella, corde venenum: ore prosperum diem precantur, animo verò lernam malorum. hi sunt fructus malæ arboris, quibus eueniet illud: Dilexit maledictionem & veniet ei, noluit benedictionem & elongabitur ab eo.

Hac doctrina damnatur, qui animis tam parum Christianis,

Virtutes hæc eximia & omnibus ad salutem necessaria, variis sectis dissipatae sunt. Caluinistarum & Anabaptistarum & aliorum sectarum charitatem.

Sunt item hæc virtutes dissipatae vitiis & peccatis.

Matth. 24.

Pro. 17. & 21.

Rom. 12.

1. Thess. 5.

Quomodo nos gerere debeamus erga inimicos.

Fructus malæ arboris qui.

Psal. 108.

ne dicam impiis, vindictam per multos annos occultam gerere solent, Ecclesiast. 28. Qui vindicari vult, à Deo inueniet vindictam. Damnantur & illi qui verba pessima, contumeliosa, & probrosa ingerunt proximis. Diffamatores verò, ac falli delatores, non tantum damnantur, verum etiam aeterno igni adiudicantur, Col. 3. Qui iniuriam facit, recipiet id quod inique gessit.

Quomodo debeamus nos gerere erga Deum.
Tsal. 33.

Tutum silentij primum.

Iustitia Christiana declinare malum, & facere bonum.

Duplex pax querenda.

Tertio ostendit Apostolus, quomodo nos gerere debeamus erga Deum, nempe si volumus vitam diligere, & dies videre bonos, & coërceamus linguam à malo, & labia ne loquantur dolum, vult dicere Petrus, Cui pax, gaudij, & tranquillitas in hoc mundo curae sunt, is compescat os suum, non solum in amicorum, sed etiam inimicorum contuberniis. Est enim tutum, ut dicitur, silentij primum, Deut. 32. Rom. 12.

Declinemus à malo, & faciamus bonum, Isai. 1. Psal. 30. ac si dicat, Si blasphemasti, & malum pro malo compensasti, caue eadem amplius committas, Pacere potius, & abstinere, omnia Deo committe, cuius est vindicta.

Quaeramus pacem, & persequamur eam: vult dicere, Quaeramus primum pacem internam, deinde apprehendamus & externam, ut cum illa amicitiam Dei nobis comparemus: hac verò cum amicis, ciuibus & vicinis, imò cum omnibus hominibus concordem viuamus. Pacem habere, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. quia oculi Domini super iustos: vultus autem Domini super facientes mala.

Simus bonitatis aemulatores, & non erit qui noceat, ac si dicat, Si interim patimur iniurias, aequo animo feramus, nec vindicemus, tum aduersarij nostra constantia victi desinent nos iniuriis & molestiis onerare.

Matth. 5.

Non turbemur, si aliquid aduersi acciderit: sed & si quid patimini propter iustitiam beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non turbemini, inquit, ut maxime det mundus damnum corporis, aut rerum. tamen vitae aeternae primum interciperi non potest, imò beati erimus, si illorum iniurias susque deque tulerimus.

Deus cordium explorator.
Sanctificemus Deum in cordibus nostris. Est enim Deus *scopus* cordium & cordium explorator. Vult dicere, Si Deus immiserit crucem, afflictiones & tribulationes, Deum laudemus, Deo gratias agamus, Deum glorificemus: non in gestibus externis tantum, sed etiam in cordibus nostris. Est autem Deum sanctificare, quando omnia opera nostra bona, & merita Deo, unde gratia merendi, & nos ipsos sanctificandi promanat, non nobis tantum adscribimus, quando etiam in omnibus afflictionibus & tribulationibus nomen Dei in spiritu & veritate inuocare & implorare possumus, demum quando omnia, siue

prospe-

prospera, siue aduersa nobis immittat Deus, boni consulimus, & patienter toleramus.

Si nunc Deus existimauit nos dignos, qui propter nomen eius aliquid pateremur, faciamus exemplo Apostolorum, qui glorificabant Deum, & ibant à conspectu concilij, quod digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati, Act. 5. faciamus exemplo Dauidis Regis, qui ait Psal. 33. Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo: & exemplo ipsius Iob, qui orbatus camelis, ouibus, asinis, ac liberis, Deum glorificauit, & dixit, Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? Dominus dedit, Dominus abstulit: Sicut Domino placuit, ita factum est, Sit nomen Domini benedictum, Iob 1. & 2. & Tobiae exemplo, qui cæcus factus, immobilis in Dei timore permanens, gratias agens Deo omnibus diebus vitæ suæ, Tob. 5. Hoc est Deum sanctificare & gratias agere, in vtriusque fortunæ temporibus, siue dies sit mater, siue nouerca.

In tribulatione exemplo sanctorum glorificamus Deum.

Porro duo sunt notanda ex hac lectione. Primò, verbum illud Petri, Sanctificate Dominum Christum in cordibus vestris. Petit sanctificationem cordis, quia sunt multi, qui cum videant se in Deum aut proximum nihil prorsus posse, tacent & impatientiam in corde celant. His iubet Petrus ut in corde & corpore sanctificent, id est, benedicant, laudentque Deum, qui aduersa immittit.

Notanda duo.

Secundò, consolabitur enim nos mirifice in afflictionibus scire quod non patiamur uti fures et latrones, sed propter Christum, quem mundus odit. proinde salus & æterna vita est nobis promissa. Si nunc in hoc mundo sunt tribulationes & angustia, erunt in futuro seculo pax, gaudiū, & æterna requies, Amen.

Summa consolatio pati non ut fures & latrones, sed propter Christum.

Tria sunt quæ Christianorum animos in aduersis sustinent ne succumbant. Primum est causa, Quando enim Christianus inquit atque diligenter explorat, qua de causa mundo sit exosus, quæ sit ratio quare homines ipsum derelinquant, fugiant, & variis ac grauibz incommotis afficiant: videritque non esse furtum, homicidium, blasphemiam, aut adulterium: sed religionem Christi & eius Ecclesiæ, Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, &c.

Tria sunt quæ Christianorum animos in aduersis sustinent, ne succumbant.

Secundū est nomen, Quando Christianus viderit nomē suū iniuria & malitia improborum hominū deformatū, & apud viros graues inuidia, odio, & mala fama grauatum per eum cuius vita est flagitiosa & scelerata: videritque ac senserit se immūnē ab illa macula, qua malus & peruersus animus voluit eum aspergere. Beati estis cum maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, &c.

Matth. 5.

Matth. 5.

Ter-

Tertium est primum. Quando enim Christianus contem-
platur excellentiam & magnitudinem illius gloriæ promissæ
patientibus iniuste, tunc animo letabundo & verè Christia-
no exultat catholicus ante tribunalia inimicorum, Turcæ,
Gentium, Lutheranorum, aliorumque hæreticorum. Letatur
vehementer, quando videt se vocari operarium, iustitiarium,
Romanensem papistam, omnia ista nomina maxime honori-
fica sibi esse arbitratur: peccum illa audit, commouetur, aut
indignatur, verum gratias agit Deo: Ibant Apostoli gaudentes
à conspectu consilij, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu
contumeliam pati.

Act. 5.

EPILOGVS.

Epitome do-
ctrinæ picta-
tu.
Regula viuē-
di vi.

- 1 Epitomen totius doctrinæ pietatis, mira breuitate Apostolicus Petri spi-
ritus complectitur, quæ præceptum charitatis explicatur, ut omnes simus
vnanimes, similiter affecti, fraternæ prædij charitate, &c.
- 2 Regula viuendi, ut dies bonos & vitam habeamus, linguam pusillum
hoc membrum, unde incoercibilia mala, modicam, declinare à malo, facere
bonum.
- 3 Beatitude est Christiani, quod mundo apparet calamitas esse, aduersa
inquam propter iustitiam pati, Matth. 5.

EADDEM DOMINICA

EVANGELIUM.

Luc. 5.
Matth. 4.
Marc. 11.

IN illo tempore, cum turba irruerent in Iesum, ut audirent verbum Dei,
& ipse stabat dextra stagnum Genezareth: & vidit ibi duas naues stantes
sicut stagnum. piscatores autem descenderant & lauabant retia sua. Ascen-
dens autem in vnā nauem, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pu-
sillum, & sedens docebat de nautica turbas. Ut loqui autem cessauit, dixit ad
Simonem, Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respondens
Simon Petrus, dixit illi, Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepi-
mus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent, conclusit piscium
multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum: Et annuerunt foris
qui erant in alia navi, ut venirent & adiuuarent eos: & venerunt & imple-
uerunt ambas nauticas, ita ut pene mergerentur. Quod cum videret Simon
Petrus, prociuit in genua Iesu, dicens, Exi à me Domine, quia homo peccator
sum. Stupor autem circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura
piscium, quam ceperunt. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæ,
qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus, Noli timere: ex hoc iam
homines eris capiens. Et subductū ad terram nauibus relicto omnibus secuti
sunt eum.

Maxima Chri-
sti in prædica-
do diligentia.

HOc Euangelium complectitur tria, 1 Maximam Chri-
sti in prædicando diligentiam atque sedulitatem. Stabat
enim Christus iuxta stagnum Genezareth, & cum vidisset
duas naues, ingressus nauem, quæ erat Simonis Petri, sedens
docebat turbas. Hinc sument exemplum concionatores. Sicut
enim Christus variis modis nobis ob oculos ponitur, ambu-
lans,

ians, stans, sedens, mari & terra peregrinans Iudæam, Galilæam, & fines gentium, prædicans in synagogis, plateis, desertis, & montibus: sic Prædicatores nihil intermittere debent, quod ad boni pastoris officium pertinet, etiam si unicuique habeant auditorem, vel Nicodemum, Ioan. 3. vel Mariam, Luc. 10. Talis concionator fuit Paulus, qui ab Ierusalem per circuitum usque ad Illyricum replevit Euangelium Christi, Rom. 15. & Act. 20. dixit, Non subterfugi quominus annuntiarem omne consilium Dei vobis.

Exemplum concionatoribus Christus.

Complectitur etiam hac prima parte maximam plebis in audiendo Dei verbo attentionem deutionemque. Stabat enim turba ad littus maris audiens verbum Dei. Nam sermonem Pharisaicum plerique fastidiebant, quod præter hominem nihil referret. Ipse autem erat docens sicut potestatem habens, Matt. 7. quia verba vite æternæ habebat, Ioan. 6. Quorum gratia reliquerat domos, villas, oppida. Nam immiserat Deus in eos famem, non panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Dei, Amos 8. Eratque illis sermo Domini pretiosus.

Maxima in audiendo Dei verbo plebis attentio.

Hinc sunt exempli auditores. Sicut enim populus Christum prædicantem sequebatur in synagogas, montes, desertum, & ad mare: sic Christiani sitienter verbum Dei audire debent. Nam hæc duo cohererent, docere, & audire. Sicut enim prædicatorum est docere, & catholicè, & sincère instituere: sic auditorum est, diligenter, attentè ac reuerenter audire, sanamque doctrinam animis insigere, iuxta illud Luc. 11. Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. utpote, quod illuminet intellectum, inflammet affectum ad amorem cælestium, audientes, & obaudientes faciat filios Dei, Ioan. 10. pascet animam ac sanctet, hominem sanctificet, à peccato liberet, postremo saluet & beatificet. vnde non minus delinquant, qui dormitanter negligenterque verbum Dei audiunt aut prorsus contemnunt, quam si corpus Christi in terrâ proiciant pedibusque conculcent. Contra quos dicit Dominus illud Psal. 49. Tu verò odisti disciplinam, &c. Non enim minori reuerentia & diligentia audiendum est verbum Dei, quam corpus Christi videndum & tractandum, Iac. 1. In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.

1. Reg. 3. Exemplum populo Christiano hæc turba.

2. Secundò complectitur dialogismum Christi & Petri. Absoluta namque concione dixit Christus Simoni, *Duc in altum, & laxate retia vestra in captivam*. Post prædicatum verbum mittit eos ad opus, in hoc morale memorabile nobis exhibens, nempe post auditum verbi, non ad spectacula vana, non ad negotia peccaminosa, non ad otia inertia, non denique ad choreas, ludos, crapulas & luxum abeundum, sed ad contemplationem, verbi que operationem, ut non frustra laudetur Ec-

Dialogismus Christi & Petri.

Post auditum verbum Dei non estandum ad vana spectacula, etc.

clesia

clesia in Proverb. cap. 3 i. vbi habetur, quodd otiosa panem nūquam comederit.

Omnis hominum conatus sine Deo inutilis. Simon Petrus respondet: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: quæ verba satis indicant omnes hominum conatus, consilia, & rerum agendarum actiones; fluxas atque inuolutes futuras, nisi exordium ex Dei virtute traxerint, Psal. 126. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Vnde non improbandus hic mos est, in initio cuiusque operis inuocare nomē Domini, eiusque implorare auxilium. Nam tale opus non potest non prosperum sortiri progressum & exitum. Sic Dauid fecisse legitur, Psal. 43. In nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

Omnia nostra studia in nomine Domini exordienda. In verbo autem tuo, inquit, laxabo rete. Docet hoc verbum omnia nostra studia, & actiones in nomine Domini exordienda, vt dictum est, vt prosperum sortiantur euentum. Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite, 1. Cor. 10. Item, Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu facite, gratias agentes, Coloss. 3.

Christus non solum Domini celi & terre, sed & maris. Concluserunt piscium multitudinem copiosam, ita vt rumpebatur rete. Hic docetur primum Christum non modo Dominum esse celi & terre, sed etiam maris. Quemadmodum enim Deus populo Israëlito, tantam coturnicum multitudinem miserat, & cooperta fuerint castra, Exod. 16. sic tantam hic piscium multitudinem & copiam dedit, vt ambas impleuerint naues, digna mercede promptam obedientiam remunerauit.

Studiorum nostrorum successus, prouentus, & incrementum profuat, nempe ex obedientia præceptorum Dei, iuxta illud Isa. 1. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. vide etiā Deut. 28. ad longum. Caterum docet hoc verbum, vt cognoscamus vnde studiorum nostrorum successus, prouentus, & incrementum profuat, nempe ex obedientia præceptorum Dei, iuxta illud Isa. 1. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. vide etiā Deut. 28. ad longum. Qui enim audierit verbum Dei, & ei obediuerit, hic sciat nihil sibi defuturum, quod corpori, vel animo possit prodesse, sicut habetur Matth. 6. Primum quarite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adicientur vobis, si modò vtamur mediis à Deo constitutis, quæ sunt laborare, operari, & sperare, quemadmodum hic Christus ait, Duc in altum, & laxate retia vestra, &c.

Duc in altum &c. omnis generis hominibus dictum. Quæ verba omnis generis hominibus dicta sunt. Nam quodq; officium suum onus habet & opus. Episcopis, pastoribus, concionatoribus dicit, Populū diligenter in sana & catholica doctrina instruite, sacramenta iuxta institutū, quod ecclesia Romana tenet, ipsis administrate, 1. Pet. 5. Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactē, sed spontaneē secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariē: neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

Magi-

Magistratibus dicit, Ecclesiam & doctrinam catholicam nō tantum honorate, verum ab impiorum hæreticorum, schismaticorum iniuriis & insultibus defendite, viduas & pupillos protegitē, malos afficite iustis suppliciis, piis ac iustis patrocinamini, pacem complectimini, & in omnibus iustitiam diligenter obseruate. Psal. 81. Iudicate egeno, humilem & pauperem iustificare. Isa. 1. Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Sap. 1. Diligite iustitiam qui iudicatis terram.

Magistratus Ecclesiam & doctrinam catholicā ab impiorū schismaticorū iniurijs & insultibus defendere debent.

Christianis, doctrinis variis & peregrinis nolite intendere. Hebr. 13. Obtemperate magistratui, primū sacro, deinde prophano. 1. Pet. 2. & Rom. 13. Quod vobis fieri nō vultis, alteri ne feceritis. Tob. 4. Mat. 7. Vnusquisque in ea vocatione in qua vocatus est maneat, atque in eadem Domino Deo seruiat.

1. Corinth. 7.

Parentibus ait: Erudite filios & familiam ad pietatē & gloriam Dei, & ecclesiæ Romanæ catholicæ, & proximi utilitatem. Filij tibi sunt, erudi illos & curua, &c. Filia tibi sunt, serua corpus earum, &c. Ecclē. 7. & Ephē. 6. Educate illos in disciplina & correptione Domini.

Parentum est erudire filios ad pietatem.

Liberis, Estote obediētes, fideles, veraces, mala consortia fugite. Ephē. 6. Colo. 3. Exod. 20. Cato, Cum bonis ambula. Psal. 17. Cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Ioan. 3. Cano. Charissime noli imitari malum, &c.

Liberorum est obedire & mala consortia fugere.

Breuit̃er omnibus dicit, Facite officium vestrum, & mei nō obliuiscamini. Obtemperate verbo meo, & omnia, si salutis animarum sit vtile, feliciter vobis cedent: sicut in discipulis hodie factum Euangelista docet.

Et annuerunt sociis qui erant in altera nauī, ut venirent & adiungerent eos. Docemur hic id cognoscere, neminem sibi in ecclesia sufficere, sed alterum alterius ope atque opera indigere, ut inuicem honore præueniamus ac humiliemur. Non potest autem dicere oculus manui: Opera tua non indigeo: Aut iterum caput pedibus, Non estis mihi necessarij, sed multo magis quæ videtur membra infirmiora esse, necessaria sunt.

Nemo sibi in ecclesia sufficit.

1. Corinth. 12.

Et veniunt & impleuerunt ambas nauiculas, ita ut penē mergerentur. Docent nos Apostoli isti alterum debere alterius onera portare, & sic adimplere legem Christi, Gal. 6. Nam frater qui adiunxat a fratre, quasi ciuitas firma. Prover. 18. Firmior esset ecclesiæ ciuitas, nec adeo vacillaret, si ecclesiæ proceres sibi mutuo suppetias tulissent in tuenda atque conseruanda fide catholica, atque hæretici in scindenda ea laborarunt: si, inquam, tantum laboris insumpissent in extirpandis hæresibus, quantum in congerēdis nummis, atque calicibus euacuandis defudarūt, non eō deuenisset Christiana respublica, non tot pisces extra nauim ecclesiæ miserē exularent, atque aberrarent. Sed cum dor-

Alter alterius onera portet necessē est.

Matth. 13.

dormirēt homines, venit inimicus homo & superfeminavit zizaniam.

Simon hoc miraculo territus, procidit ad genua Iesu, dicēs, Discede à me Domine, quia homo peccator sum, totam huius facti gloriam ipsi transcribens, & indignum se eius consortio iudicans. Sed quoniam non indignationē, sed humilitate Dominum repulit, ideo magis attraxit, Iacobi 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Stupor enim circumdederat eum in captura piscium, quam ceperant. Similiter autem & Iacobum & Ioannem, &c. ex tanti miraculi magnitudine. Sed primitiæ hæ sunt operum Christi, decimæ sunt, de quibus ait, Et vos maiora his facietis.

*Timor diffidē-
tiæ & pusilla-
animitatis non
reuerentiæ ab-
stergit.*

Et ait ad Simonem Iesus, Noli timere, post hac homines capies. Non excludit timorem reuerentiæ, cum initium sit sapientiæ, Psal. 110. sed pusillanimitatis & diffidentiae. Cor enim contritum & humiliatum non despiciet. Psal. 50. Post hac dabis operam nō ut nauim impleas piscibus, sed ecclesiam meam euangelicæ doctrinæ professoribus verbo, exemplo, & miraculis homines conuertendo.

Et subditi in terram nauibus,

*& relictis omnibus, secuti sunt Domi-
num.* Considera fidem, & deuotionem, ac obedientiam corū. Habentes enim præ manibus appetibile piscationis opus, ob mandatum tamen Domini reliquerunt suæ; secuti sunt Domi-
num, vacui sollicitudinē rerum corporalium, ac totis animis in hoc intenti, ut fierent piscatores hominū. Fuit quoque hæc piscatio Christi, capere & abducere post se animas, & hoc modo piscatus est hic Petrum cum suis piscatoribus.

*Piscatio Chri-
sti capere ani-
mas.*

*Mysterium
Euangelij.
Piscatura præ-
dicandi mini-
sterium.
Verbum Dei
Rete.*

3 Tertiō, Euangelium præfens complectitur mysteriū. Nam piscatura, est prædicandi ministerium. Ierem. 16. Verriculum siue rete, est verbum Dei, Mat. 13. non è Phariseorum laqueis, non è Philosophorum argutiis, sed è sacrorum voluminum præceptis, è Christi dictis factisque sic contextum, ut quamplurimos inuoluat, nec inuolutos sinat elabi. Felices ergo quos inuolutos sagena apostolica, de profundo criminum & errorum pertrahit ad auram liberiolem, è tenebris ad lucem, è sordido limo ad vitam puriorem, è vagis cupiditatibus ad innocentiam perpetuæ constantis studium. Neque enim pertrahuntur ad cadem, sed salutem. 2 Cor. 12. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos.

*Piscatores
Apostoli.*

Piscatores fuerunt Apostoli, & sunt modò concionatores, Mat. 4. Faciam vos piscatores hominum.

*Mare mun-
dus.*

Mare est mundus, variis rerū motibus sursum deorsumque fluctuans. Tumet per superbiam, feruet per auaritiā, spumat per luxuriā. 1. Ioan. 2. Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.

Pisces

Pisces sunt auditores. Habac. 1. Facies homines quasi pisces *Pisces homi-*
maris. Felices qui se capi sinunt, infelices qui fundum petunt, *nes.*
& sese in limo occultant, nec diuino illo verbi Dei verriculo se
capi sinunt.

Nauicula Petri Ecclesia est catholica, quæ à fide & dogma- *Nauicula ec-*
tibus diui Petri nunquam recedet. In hanc nauim conscendit *clesia.*
Christus, in hac manet, sicut pollicitus est. Matt. 28. Ecce ego
vobiscum sum vsque ad, &c. Hæc nauicula subinde quidem *Matth. 14.*
fluctuat. quia in turbulento huius sæculi mari natat: sed quo- *Matth. 16.*
niam Christum supremum nauclerum habet, nunquam mer-
getur, etiam si omnes inferorum portæ aduersus eam insur- *Luc. 22.*
rexerint.

Nox incredulitatem, impietatem, infidelitatem & pecca- *Nox impietatem*
tum significat. Dauid Psalm. 81. In tenebris ambulant, &c. *& peccatum.*
Paulus ad Ephes. 5. Eratis aliquando tenebræ, &c. Item nox *Rom. 13.*
præcessit, &c.

Dies, fidem in Christum, verbum Dei, & Euangelij prædi- *Dies, fides in*
cationem, quam Romana Ecclesia prædicat, significat. Cum *Christum.*
in hac piscatione, hoc est, Euangelij prædicatione, Christus
(qui mentium tenebras ac noctem expellit, & diem diuinæ sue
lucis inducit) non adfuerit, nihil capitur: vbi verd ex obedi-
entia & præcepto Christi laxauerimus retia prædicationis, tunc
pretiosissimis capturis retia replebuntur. Sic in die Pentecostes
Petrus vna piscatione in nomine Domini nostri Iesu Christi
facta, cepit animas circiter ter mille. Act. 2. & diuus Paulus
totam Asiam.

Ruptura retis significat schismata, hæreses, impios errores, *Ruptura retis,*
ac pestiferas sectas, quibus fidei concordia proscinditur. Sic *errores, hære-*
pseudoapostoli ruperunt rete Euangelicum in primitiua Ec- *ses, schismata.*
clesia, docentes circumcisionem necessariam Christianis. Act.
15. Deinde plusquam sexcenta genera hæreticorum ecclesiæ
catholicæ rete dilacerarunt, quos præuidisse videtur Petrus in
2. Canon. 2. cap. dicens, & in vobis erunt magistri mendaces,
qui introducent sectas perditionis. Sed etiam nostra tempesta-
te hæretici quamplurimi miserrimè doctrinæ Euangelicæ re-
te, magna animarum iactura, ruperunt ac rumpunt. Eius-
modi pisces non pertinent ad Dei mensam, sed ad satanæ cu-
linam. Exhibunt angeli, & separabunt malos de medio iusto-
rum, & mittent eos in caminum ignis. Dominus conferuet *Matth. 13.*
suam ecclesiam catholicam. Amen.

EPILOGVS.

1 Vt Christi vita exposita est publice vtilitati, & in primis gloriæ Dei,
ita & Christianorū vita esse debet, docet tacens, aperiens os suum, in mon-
te, in mari, in loco campestri, in templo, ubique saluatorem agens.

2 In narratione rei gesta iuxta carnem, nascentis & exuberantis ecclesiæ
d. *imago*

imago proponitur, hoc mysterium habens, ut homines innatantes eaducis rebus & procellis huius vite, capiat Christus, & huius ministri Apostoli & predicatorum.

3. Obserua diligenter quod Christus Petro, cui ter amorem professus oues committens, hic dicit, Eris homines capiens viuos, ut habet Græca translatio, contra crudelitatem, qua quidam malunt Iudeos, Turcas, & infideles occidere, & orro mittere, quam viuos Deo lucrificare.

DOMINICA SEXTA POST

TRINITATEM, EPISTOLA.

Rom. 6.

Gal. 3.

FRATRES, quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, & quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vite ambulemus. Si enim cõplantati facti sumus similitudini mortis eius, simul et resurrectionis erimus. Hoc sciẽtes quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non seruamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato, si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam uiuemus cum illo. Scientes quia Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem uiuit, uiuit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro.

Baptizati cur
simus.

Hebr. 12.

1. Pet. 2.

Ephes. 4.

Coloss. 3.

IN HÆC Epistola est encomiũ baptismi, in qua diuus Paulus ostendit tria. Primò, cur simus baptizati, cum ait: An ignoratis fratres, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vite ambulemus.

Vult dicere Apostolus, Si in Christum baptizati estis, Christi ducis vestri vestigia sequimini: si autem relapsi fueritis in peccata, resurgite memores fœderis inter Deum & vos facti in baptismo: atque rectam viam ingressi, nolite ad pristinam iniquitatis viam respicere: sed in bonis operibus puritate & animæ innocentia conseruatis, progredimini. Si autem Deus afflictionem immiserit, patienter sufferte. Quod si etiam moriendum erit, ne terreamini. habetis enim signum euidentissimum, quod Deus probet illorum mortem, qui in confessione Christi, & in operibus bonis, ac nouitate baptismi è uiuis discesserunt: in cuius rei certitudinem baptizato Domino aperti sunt celi.

Matth. 3.

Consolatio non
vulgaris pro
miseris mortali-
bus.

Hæc consolatio non est frigida aut vulgaris, hæc enim morientes adhortamur, dicentes, Ecce homo baptizatus, & in mundum positus, ut crucem, tribulationes, & afflictiones patiaris, exemplo Christi. Accepisti enim in baptismo literas atque sigilla, mortem tuam esse mortem Christi, & sicut Christus resur-

resurgens nouus homo vicit mundum, satanam, mortem, peccatum, infernum, & surrexit in aeternū victurus: sic tu quoque hostes tuos omnes deuinces. Hæc omnia pastor in baptismo Dei loco tibi pollicitus est. Ideo, inquit Paulus, quod omnes in baptismo (qui per mortem Christi habet efficaciam) sumus baptizati in Christo Iesu: id est (vt Græci patres docent) sumus cooptati, & insiti corpori eius mystico in mortē, id est, in configurationem mortis ipsius baptizati sumus. Est autem ratio huius assimilationis in hoc sita, quod sicuti Christus mortuus est vitæ mortali, ita qui ad eius assimilationē baptizantur, debent esse mortui peccatis. Chrysost. Sicut homo mortuus non peccat, ita nec baptizatus, qui mortuus est peccato, non debet amplius peccare. Idcirco in baptismo datur baptizatis Spiritus sanctus, quo mundū ac carnem vincere possint, & opera vitæ digna, quæque ex charitate veniant, præstare. Nam sine Spiritu sancti gratia, hæc nemo præstare potest. hic Spiritus sanctus datur per meritum mortis Christi.

Simile.

*In baptismo
quare datur
baptizatis Spi-
ritus sanctus.*

2. Secundò ostendit Apostolus, quid voverimus in baptismo, cum ait: Si enim complantati facti sumus similitudini moris eius, simul & resurrectionis erimus: hoc scientes, quia verus homo noster simul crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati, ut vlna nò feruimus peccato. Vult dicere: Abrenunciauimus in baptismo peccatis, & eorum illecebris, mundo, eisdemque pompis omnibus, satana, & omnibus eius astutijs, dolis, artibus, & odio in Christum, & in sponsam eius ecclesiam, & polliciti sumus nos fidem & charitatem erga Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum habituros, Charitatem etiam erga proximos, qui nobiscum sunt complantati, & ipsi Christo inhiati per baptismum, & veterem hominem cum omnibus eius concupiscentiis, & prauis affectibus mortificatuuros, & per omnem vitam contra peccata pugnatuuros.

In baptismo
quid voueri-
mus osten-
ditur.

Hæc promissa quasi in manibus Dei facta, ipse Deus suscipit, & confirmat. Virtute huius fœderis & pacti Deus se nobis obstringit, se fore nobis Patrem, Dominū, & Deum. Si hoc fœdus & pactum non esset factum in baptismo, & in aliis sacramentis, nullū tam exiguum foret peccatum, quod nos omni hora, omniq̃ue momento non posset damnare.

3 Tertio, ostendit hic, quid significet baptisimus, cum ait: Si autem mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam vivemus cum Christo, scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato: viventes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro. Vult dicere: Baptisimus ultra suam vim ritum & efficaciam significat mortificationem carnis, quæ nihil aliud est, quam peccata

Baptismus
quid signifi-

d 2

exhor-

exhorrescere, & eorundem horrore deterreri, iram Dei sentire, à peccatis recedere, & carnem spiritui subiectam reddere, & viuificationem spiritus, quæ nihil aliud est, quàm charitatem sequi, & amare. Nam sicut cupiditas necat animam, & charitatem expellit: ita charitas arcet, occiditque cupiditatem, & ipsa expulsa, viuificat animam. Vt autem sciamus nos, qui baptizati sumus in Christum & in eius mortem, virtutem habere ad hoc præstandum: si mortui sumus cum Christo, credimus quòd simul etiam viuemus cum Christo, hoc est: Si ad configurationem mortis Christi per baptismum & nos mortui sumus, credimus, quòd etiam viuemus non tantum vita carnis, sed etiam vita gratiæ, quæ viuificat animam.

*Baptismus nos
fit longe effi-
cacioꝝ Iudaorū
baptismo.*

Est autem admiranda prorsus Pauli sapientia, qua nos conatur inducere in amorem & studium nouæ vitæ, ne existimemus nos baptizatos, vt olim Iudæos, quorum baptismata tantum carnem, non autem animam abluebant. Baptisma nostrū admirabili virtute Spiritus sancti, qui in ipso operatur, delet peccata, ac satanam illaesa & intacta carne expellit. Quomodo id fiat, caro non potest capere. Nam non potest intelligere ea, quæ sunt spiritualia. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: nec potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. 1. Cor. 2. Hinc est, quòd Turca, Gentilis, ac hæreticus, non possint hoc intelligere, sunt enim carnales. Paulus autem nos docet, quòd spiritualia spiritualibus hominibus sint comparanda, non carnalibus.

*Quomodo
Christus re-
surrexit, ita &
nos vitam co-
ponamus oportet.*

Christus resurrexit immortalis, gloriosus, impassibilis, & gloria, atque honore coronatus. Ita nos debemus post baptismum nostram vitam componere, vt mente simus incorruptibiles, procurantes gloriosam animæ immortalitatē: & quemadmodum Christus resurrexit, vt post resurrectionē nouam vitam inchoaret, non amplius moriturus: ita & nos resurgamus à peccatis post baptismum nouam vitæ rationem inrituri, quæ nunquam fit moritura, nec peccatum habitura, quod occidat animam.

*Varia fidei no-
stra dogmata.
Hæretica sen-
tentia Span-
gementi pan-
tentiam nihil
aliud esse quā
recordationem
baptismi.*

Varia nostræ fidei dogmata hic declarantur, & stabiliuntur. 1. Hæretica est Spangembergi sententia, quam ex hoc loco Pauli conatur astruere, poenitentiam nihil aliud esse, quàm recordationem baptismi, & alia quæ ipse adfert. Non hic Paulus quicquam dicere instituit de sacramento poenitentiae: sed tantum intendit fideles ad amorem & studium nouæ vitæ accendere, & ad detestationem peccati prouocare: quæ duo tanta sollicitudine & vehementia vrget Paulus. nam absque illis nemo vnquam æternam potuit adipisci beatitudinem. Et nouæ vitæ studium finis est regenerationis nostræ præcipuus.

2. Ait Paulus per baptismum nos esse complantatos Christo.

Qua

Qua loquendi forma alludit ad infitionem, seu incorporationem plantæ. Augustinus in Enchirid. cap. 51. & Ambrosius in hunc locum, interpretantur elegantissimè hanc Pauli sententiam, asseruntque nihil aliud esse baptizari nos in mortem Christi, quàm baptismo nostro nos representare mortem Christi, in quantum in eo morimur iuxta peccati rationem, sicut ipse iuxta rationem corporis mortuus est.

Rursus, per baptismum nos consèpeli in Christo in mortem, nihil aliud esse, quàm aquæ nos immergi, in eum finem, ut efficiatur in nobis mors peccati.

*Per baptismum
còsèpeli in
Christo in mortem
quid.
Item complan-
tari similitu-
dini mortis
Christi quid.*

Rursum, per baptismum nos complantari similitudini mortis Christi, esse aliud nihil, quàm per baptismum nos incorporari Christo: sic, ut ex morte illius, tanquam ex radice, similem quandam mortem hauriamus. Ex quibus liquet sacramentum baptismi non esse signum tantum iustificationis, quæ vel per fidem præcedentem sit facta, vel per fidei motum in baptismo excitatum impetretur, quemadmodum volunt Lutherani, sed esse tanquam organum quoddam diuinitus institutum, per quod, vel ad quod adhibitur Deus operetur remissionem peccati, quam neque fidei, neque poenitentia motus, ut plurimum efficere potuisset. Dicimus, ut plurimum, quia esse fides quædam tam vehemens & ardens, ut ante sacramentum adhibiturum remissionem efficiat peccatorum, ut eruditissimè docet Augustinus, de baptismo contra Donatum libro 4. cap. 22. & sequentibus. Verùm hæc in paucis admodum inuenitur. Quod autem obijciunt ex Tertulliano de poenitentia, neminem debere baptizari, nisi qui antè fuerit corde lotus, nihil officit huic doctrinæ: imò magis eam stabilit. Nam lotionem intelligit non eam, quæ prorsus mundat à peccatis, sed poenitentiam ex fide ortam: quæ hætenus lauat mentem & purgat, quod ipsi vitia & sordes peccatorum displiceant, non autem quod sordes auferat. Nam hoc apertè dicit esse munus sacri baptismatis. Ad eundem modum intelligendum est, quod eodem libro dicit, mortem peccatorum debere præcedere baptismum, siquidem per mortem intelligit renunciationem peccatorum, siue poenitentiam.

EPILOGVS.

1 Baptismus sacramentum est poenitentia, & principium Christianismi, ut quia propter nos Christus mortuus & sepultus est, & resurrexit, nos quoque ad passionis sue similitudinem, voluntates & cupiditates nostras crucifigamus, & in baptismo mysterium mortis, sepulture, & resurrectionis eius imitemur.

*Baptismus sa-
cramentum &
Christianismi
principium.*

2 Precipuum opus fidei est pugna spiritus cum carne, ne quis putet Christianam vitam mollem esse, & delicatam. Destruere corpus peccati, fides.

*Precipuum opus
fidei.*

Et ultra non seruire peccato, hoc opus est, hic labor est.

Concio de Christo
paranetica.

3 Concio de Christo paranetica, ut à vitis abstineant, contra quæ efficacissimum remedium est, ut homo se cogitet mortuum, iuxta illud Eccl. 7. Memorare non finem tuum, & in æternum non peccabis: & Consolatoria, ut per hunc de æternitate vitæ securi simus.

DOMINICA EADEM,

EVANGELIUM.

Matth. 5.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulo suo, Amen, amen dico vobis: nisi abundauerit iustitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum celorum. Audistis, quia dictum est antiquum, non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, racha, reus erit concilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Si ergo offeres munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.

HOc Euangelium complectitur tria. 1. Primò, docet ac distinguit falsam Iudæorū iustitiam à vera iustitia Christianorum.

Iustitia duplex.

Iustitia Pharisaica.

Est autem duplex iustitia. Prima, mundana, externa, & civilis est. Hæc quoque est duplex, Pharisaica seu hypocritica, quæ est quedam accurata ceremonialis externorum præceptorum obseruantia: cui exactè obseruandæ, neglecta vera cordis pietate, quia attentè studebant Pharisei, ideo hypocriticam iustitiam eos habuisse dicimus. De hæc Pharisaica iustitia diffusè agit Saluator in eos, Mat. 23. & Paulus Rom. 10. dicēs, Ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Talem habent modò, qui idem faciunt: quibus etiam dicitur: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, Matth. 6. Altera philosophica est, quæ externum hominem tantum ornat, neglecto animo, tribuens unicuique quod suum est. Hanc inseuit Deus rationi, ut neminem lædamus, sed omnibus bene faciamus, quemadmodum Christus ait Mat. 7. Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, facite & vos similiter, &c. Hanc vocant Philosophi distributiuam iustitiam, ut quæ unicuique quod suum est, tribuat. Hæc constant republicæ in pace & tranquillitate. Hæc quamuis in se bona sit, tamen quando sine Christo fit, reiiicitur, Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Iustitia Philosophica.

Rom. 14.

Iustitia spiritalis.

Secunda iustitia, spiritualis est & interna, & hæc est interna quedam exhibitio fidei, charitatis & religionis, aliorumq; affectuum interiorum, qui nobis partim in Deum, partim in proximi-

proximum nostrum præcepti sunt: vel est quadam obseruantia præceptorum legis & Euangelij, quæ nobis data sunt per Christum amore iustitiæ, non timore pœnæ. Hæc dicitur iustitia Christiana, Euangelica, fidei, vera, sincera. Sic Iob dictus est iustus, Iob 1. cap. Sic Zacharias cum Elizabetha, Luc. 1. & Simeon, Luc. 2. dicti sunt iusti.

2. Secundò, declarat per explanationem quinti præcepti, Non occides, nihil apud Deum valere iustificationem externam, si interna non accesserit. Enumerantur autem hic quatuor gradus iræ, siue homicidij.

1. Sunt cogitationes ulciscendi in corde accensæ, vt odium, inuidia. 1. Ioan. 3. Qui odit fratrem suum, homicida est.

2. Sunt signa iracundiæ, gestusque furoris, Mat. 5. Qui dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio. Raca, teste Hieronymo, vox indignantis est, proprium Iudæorū, id est, vacuus siue inanis; quæ nos possumus vulgata iniuria, absque cerebro nominare.

3. Sunt verba irato pectore prolata. Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehenna ignis. Fatue, manifestum est conuiuium charitatem destruens. Augustin. Hoc vltimum quod grauissimum esse sonat, admonet gradus quosdam esse factos à leuioribus ad grauiora, donec ad gehennam ignis veniretur. Non enim reatus ipse haberet gradus, nisi etiam gradatim peccata commemorarentur. Vnde in primo, est ira sola in animo: in secundo, sonus aliquis incertus, motum animi significans: in tertio, manifestum conuiuium. Vnde etiam tres gradus reatus. Iudicij, in quo datur locus defensionis: Concilij, id est, confessus iudicium: quando non agitur cum ipso reo, vtum sit damnandus, sed fit collatio, quo supplicio sit puniendus, quem constat damnatum: Gehennæ ignis, quæ nec damnationem habet dubiam, vt iudicium, nec damnati pœnam, vt concilium: quia certam habet pœnam, & cum hoc, extremam. Tot modis plectitur, qui nondum progressus est vsq; ad homicidiū, sed homicidio confinis est quisquis excidit à charitate. Nondum exemit gladium, sed percussit animo, quisquis iratus male voluit. Percussit lingua, quisquis iratus conuiuium dixit: fortassis & occisurus, nisi pœnam metueret. Tutior est ergo ab homicidio, quisquis iram & odium penitus exemit ex animo: quia quidem ex radice pullulant homicidia. Odij ergo extrema linea est occidere: charitatis extrema linea est, occidenti etiam bene velle.

4. Sunt fructus iræ, nempe ipsum homicidium. Qui autem occiderit, reus erit iudicio. hoc est, Qui prætermisso iuris ordine occiderit, reus erit iudicio condensationis. Leu. 24. Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur: Lex enim punit secundum pœnam talionis, vt patet ibidem. Non autem intelligitur

Iustitia externa nulla est sine interna.

Exod. 29.

Deut. 5.

Homicidij gradus quatuor.

Raca, quid.

Manifestum conuiuium quale.

Peccata habent gradus.

Matth. 5.

Fructus iræ.

1. Cor. 5.

Iudex occiden-
secundū legem
meretur.Priuatū homi-
nibus non licet
ex odio occide-
re.

Rom. 13.

Christus vete-
rem legem ad
affectus trans-
tulit.Ira Dei & ho-
minū differunt.Ira Dei quæ,
& unde ori-
tur.

hic occisio secundum legem. Nam Exod. 22. præcipitur: Maleficos non patieris viuere: quos si iudex non occidat, peccat, non quærens commune bonum. aut iuxta Paulum, tollere malum è medio, ne tota massa corrumpatur. Hinc Saul regno priuatus est, 1. Reg. 15. non occidens Agag, regem Amalechitarum. Et 3. Reg. 20. dictum fuit Achab regi Israël, Quia dimisisti virum dignum morte, scilicet Benadab regem Syriæ, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo illius. Occidens enim secundum legem iustitiæ meretur, Exod. 32. Consecrasti, inquit Moyses, hodie manus vestras Domino, vnusquisque in filio suo, & in fratre suo, vt detur vobis benedictio.

Intelligitur ergo de iis, qui præter iustitiæ ordinem ex passione occidunt: de quibus ait Seruator Matth. 26. Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Nam principes non sine causa gladium portant: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Sequitur: Ego autem dico vobis, quia omnis, qui nascitur fratri suo, reus erit iudicio, &c. Chrysostomus, Considera plenam legislatoris auctoritatem. Prophetæ dicebant, Hæc dicit Dominus: quia illi, vt serui, ea, quæ Domini sunt annunciabant: hic autem, vt filius, ea quæ patris & suæ sunt, illi cōseruis prædicabant, hic suis seruis legem ponebat, dicens, Ego dico vobis, quia omnis qui irascitur, &c.

Christus vniuersam legem ad affectus transtulit, vt homicidæ appellatione contineantur, qui re ipsa cædem faciunt: deinde omnes, qui affectu, hoc est, oderunt, v. Ioannis tertio: Moses posuit securim ad ramos arboris, dicens: Non occides: Christus verò ad radicem, quando dixit: Si quis irascitur, &c. Moses prohibebat manum, Christus autem animum, id est, affectum malum. Siquidem professionis sublimitas exaggerat culpam, vt quod in veteri lege sit homicidiū, hoc in noua sit impotens animi motus ad vindictam. Primus enim ad homicidium gradus est, irasci. Graue ergo facinus admisit apud Deum iudicem, qui fratri malè voluit, qui amandus est non odiendus.

Differunt autem ira hominum, & ira Dei. Ira hominum dicitur, quia hæc ab irato pectore, & charitate nudo profluit: & nihil aliud quærit, quàm vindictam. Hæc hominū ira scelerata, omnium malorum radix ita cor hominis corripit & exasperat, vt facili ductu sequantur inde pleraque flagitia. sic Cain iratus fuisse legitur, Gene. 4. vnde ex appetitu vindictæ occidit fratrem suum Abel.

Ira Dei dicitur, quia hæc ex puro cordis amore, & vero zelo honoris ac cultus diuini promanat. Hanc habuit Phinees, quando occidit Israëlitam, & scortū Madianitidem, Num. 25.

Habuit

Habuit & Dauid, quando testamento statuit, vt Ioab atque Semei capitali poena plecterentur, 3. Regum 2. Moses quoque quum vno die iussit occidi tria millia hominum, Exod. 32. Itē quando Aegyptium occidit, Ibidem 2. cap. Dauid Goliath, 1. Regum 17. Sanson omnes idololatrias, Iudic. 16. Iudith Holoternem, Iudith 13. Iahel Sisaram, Iudic. 4. Elias quinquagenarios regis Achab, 4. Regum 1. Dauid quando de Syris occidit septingentos currus, 2. Regum 10. Paulus qui Corinthum tradidit Satanæ, 1. Corinth. 5. Talem iram habet Ecclesia, cum per excommunicationem punit peccatores in peccatis absorptos, Matth. 18. Item magistratus, quando malos supplicii iustis afficit, Parentes quoque, dum proles corripunt. De hac ira Augustinus dicit, Irasci fratri vt corrigatur, nullus sanæ mentis reprehendit, huiusmodi enim motus de amore boni, & de sancta charitate veniunt, & rectam rationem sequuntur. Sine hac ira nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur: sed vitia seminantur, nutriuntur negligentia, & non solum mali, sed & boni incitantur ad malum, teste Chrysostomo. Vnde Ecclesiast. septimo dicitur, Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Sic Dominus in synagoga respexit cum ira suos obseruatores, contristatus super cecitate cordis eorum, Marci tertio. Summa, Iusta ira mater est disciplina. Non enim fratri irascitur, qui vitio irascitur.

3. Tertiò adhortatur ad reconciliationem, duplici via & modo, scilicet, amica inuitatione, quum ait, Cum offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: et tunc veniens offers munus tuum. Vult dicere, Nullum Deo opus gratum erit & acceptum, nisi proximo quem læseris, reconciliatus fueris, & cum eo redieris in gratiam, 1. Corint. 13. Nam teste Bernardo, Ingratum est Spiritui sancto quicquid obtrahis, neglecto eo ad quod teneris. Prouerb. 15. Victimæ impiorum abominabiles Domino. & vigesimoprimo capite, Facere misericordiam & iudicium, magis placet Deo quàm victimæ. Hac de causa acriter egit cū ipsis Scribis & Phariseis, Mat. 23. dicens, Vae vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui decimaritis mentham, & anetum, & cuminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.

Grauius minis hortatur quoque ad reconciliationem, quū subiungit, Esto consentiens aduersario tuo dum es in via, ne tradat te aliquando iudici, & iudex tortori. Amendico tibi, non exabis inde, nisi persolueris nonisimum quadrantem. Vult dicere, Si quispiam te læserit, idemque rogat vt ignoscas, tunc ex officio charitatis & Christi

Ira iusta mater est disciplina.

Via duplici ad reconciliationem adhortatur.

Nullum opus aut sacrificium Deo gratis extra charitatem

Eph. 4.

mandato, remittere debes peccata, quemadmodum Christus fecit, quum ait, Pater, remitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Quod si non rogatus fueris, tamen promptum animum habes ad condonandum, idque citò, iuxta illud, Sol non occidat super iracundiam vestram.

Graui itaque pondere aestimandum est illud diuinum mandatum de reconcilianda pace cum fratre. Non poterit impunè frater fratrem contemnere, neque homo hominem negligere, quum audiat Deum ipsum tanti hominem facere, vt non prius beneficium acceptum aliquod habeat, quàm fratris offensæ gratiam procurauerimus. Eccles. 28. Qui vindicari vult à Domino, inueniet vindictam: & peccata illius seruans, seruabit. Relinque proximo tuo nocenti tibi, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruatur iram, & à Deo querit medelam? In hominem similem sibi nō habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruatur iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari. Non enim prodest Deo offerre verba nostra per gratiarum actionem, & corpora per carnis macerationem, ac res per eleemosynarum largitionem, nisi & corda offeramus per veram dilectionem: sicut claret in Phariseo, Luc. decimo octauo, Plus querit Deus quem redemit sanguine suo, quàm quod tu inuenisti in horreo tuo.

*Reconciliatio
procrastinada
non est propter
incertum vitæ
nostræ exitum.*

Et quum vitæ nostræ incertus sit exitus, non debemus reconciliationem in horas, in dies, aut in annos extrahere: sed statim in hac vita aduersariis reconciliari. Quod si in gratiam non redieris, tunc tua conscientia in extremo iudicio te accusabit, atque ita conuincet, vt tradaris iudici, atque mox iudex tradet te tortori, vt in carcerem coniectus inde in aeternum non possis liberari, quoniam in inferno nulla est redemptio. Cogiter igitur homo quilibet, vitamque suam ita instituat, vt Christiana iustitia, hoc est, viua fide, & operibus charitatis munitus, & redimitus inueniatur: tunc in futuro seculo vitam aeternam consequetur.

EPILOGVS.

1. Observanda probe Christi philosophia, ab initio capitis quinti de beatitudinibus, & consequenter vbi diuinam legem explicat, non obiectans antiquæ legi, sed veterem comparatione nouæ imperfectam ostendens, Hebr. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex.

2. Discrimen inter iustitiam Phariseorum, quæ tantum in externis versatur, & Christianorum, à quibus corriguntur.

3. De reconciliatione & ignoscentia, de tempore iræ opportuno importuno, & quanta mala ex ira necessarij loci. Vbi videmus charitatis præci-

puam

quam curam Christo esse, & acceptissimum Deo sacrificium, quod & laici iuxta Chrysost. offerre debent.

DOMINICA SEPTIMA POST

TRINITATEM, EPISTOLA.

Fratres humanum dico propter infirmitatem carnis vestre. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditie & iniquitati ad iniquitatem, ira nunc exhibete membra vestra seruire iustitie in sanctificationem. Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitie. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis: nam finis illorum mors est: nunc vero liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, hanc vero vitam æternam. Stipendium enim peccati, mors est: gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu domino nostro.

Rom. 6.

Hac Epistola Paulus facit tria. 1. Primò, exhortatur Romanos & omnes Christianos ad studium virtutis, quum ait, Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditie, & iniquitati ad iniquitatem, ira nunc exhibete membra vestra seruire iustitie in sanctificationem. Vult dicere, Quamuis ratione mei ministerij, quo apud vos diuina institutione promotus vtor, & ratione necessitatis eius rei, de qua sum dicturus, plura & grauiora à vobis exigere poteram, dicere enim poteram, quod scriptum est olim dixisse Baruch 4. Sicut fuit sensus vester, & erraretis à Deo, decies tantum iterum conuertentes requiretis eum: tamen quum vestra infirmitas sit mihi perspecta, ad mitiorem & tenuiorem iustitiam vos exhortor. Humanum dico, id est, facile est quod dico, idque non quia non opus sit vobis, vel quia rei dicendæ dignitas non maiorem & ampliorem requirat exhortationem: sed propter infirmitatem carnis vestre. Perfectis enim sunt perfectiora præcepta danda. Hebræor. 5. Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro ipsa consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali. 1. Corinth. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Infirmioribus verò danda sunt leuiora præcepta, Hebr. 5. Facti estis quibus lacte opus est, non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expertus est sermonis iustitiæ. paruulus enim est. Hinc 1. Corinthior. 3. dicit, Tanquam paruulis in Christo lac potum dedi vobis, non solidam escam.

Apostoli
elementia in præ-
cipiendo.

Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditie & iniquitati, &c. id est, carnalibus vitiis, & omni peccato discordanti ab æquitate legis diuinæ, ad iniquitatem. Nisi enim protinus peccatum per poenitentiam deleatur, mox suo pondere ad aliud

Seruire im-
munditie &
iniquitati

tra-

trahit. Hoc peccatum vocat Isaïas, funiculos vanitatis, vinculū plaustrī, Isaïæ 5. Item cap. 58. vocat funiculos deprimentes, colligationes impietatis, atque catenam, &c. Ita nunc exhibete eadem membra seruire iustitiæ, & hoc in sanctificationem, vt iuxta illud Deuteron. 18. perfecti sitis, & absque macula cum Deo vestro, & in sanctitate & iustitia ambuletis coram ipso omnibus diebus vestris, Luc. 1.

*Membra
qua vitij
seruiant,
nunc iustitiæ
deserviant.
Seruus du-
plex.*

Hinc notabimus seruitium esse duplex, alterum peccati, alterum verò iustitiæ. Est enim seruire peccato nihil aliud, quàm seruire satanæ, qui est mendacij atque omnium scelerum pater. Seruire autem iustitiæ nihil aliud est, quàm seruire Domino, qui est veritatis, gratiæ, & salutis author.

Dogma vtique hic est manifestū, & expresso Dei verbo confirmatum, Deum à Christianis exigere ministeria & officia, non tantum intellectualia, verū etiam voluntatis affectuum, & omnium membrorum. Sicut etiam satis constat in infami illa peccatrice cōuersa. Errant ergo, & contra verbum Dei docent, qui dicunt, Deum nullo in loco habere legis obseruantiam: & perinde esse si Christiani illam seruant, nec pe.

Lucæ. 7.

*Execrabile
est, Deo opus
peccatis &
impudicijs
contaminari.*

Quasi Apostolus summam dicat, Non solum est horribile dictū, sed etiam execrabile, quoddam elegans, & aspectu iucundum Dei opus nempe corpus & anima hominis ad similitudinem Dei conditum, tantis peccatis conspurcetur, sceleribus impudiciæ contaminetur, in seruitutem diaboli, carnis & omnium vitiōrum, & tandem infernale barathrum præcipitetur. Indignum est prorsus, vt is, qui Christi sanguine fuit redemptus, & in filium Dei adoptatus, fiat sua voluntate mancipium peccati, & diaboli scortum. Glorificate ergo & portate Deum in corpore vestro.

1. Corint. 6.

2. Secundo docet Paulus quales sint peccatorum fructus, & fructus iustitiæ, cum ait, Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Nunc vero liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. Vult dicere, Quando post vestras concupiscentias euntes peccatum vobis adeo dominabatur, vt eius vilissīma essetis mancipia, liberi fuistis iustitiæ: hoc est, manumissi & exempti fuistis à pulcherrimo statu iustitiæ. Est phrasis Scripturæ sacræ. Qui seruus est peccati, liber est iustitiæ: & qui seruus est iustitiæ, liber est peccati.

*Libertas cul-
pabilis, & ser-
uitus laudabi-
lis.*

*Fructus pec-
cati & iusti-
tiæ qui.*

Hinc primò notabimus fructus esse duplices, scilicet Peccati, nempe impietatem, iniquitatem, immunditiam, infamiam, sectas, & conscientiam malam: & iustitiæ, nempe pietatem, æquitatem, fidem, charitatem, puritatem, conscientiam bonam, gratiam, & meritum. Vtitur autem his vocabulis, Serui & Li-
beri,

beri, non tantum quia fuerunt in frequenti usu Romanorum, verum etiam quod in scriptura sacra deprehendamus Christum frequenter usum iis vocibus. Dixit enim Ioan. 8. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Præterea ut illa artificiosa loquendi forma ipsos trahat ad destinatam suam admonitionis sententiam. De seruitute peccati & carnis, & eius captiuitate loquitur Christus, Ioan. 8. Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Item Petrus 2. Epist. 2. cap. A quo quis superatus est, huius & seruus est. & Paulus ad Rom. 6. Cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ, &c.

Deinde hinc obseruabimus opera seruilia peccati parere confusionem, & suos authores confundere. Nam inquit carnalibus seruis & mancipiis peccati, liberis iustitiæ, seruitoribus concupiscentiarum, *Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* Mala opera & turpia pariunt suis authoribus primò confusionem, quod perspicuum efficitur ex factis Adami, Eux, & Publicani, quorum illi quum audissent vocem Domini ambulantis ad auram post meridiem, absconderunt se à facie domini Dei in medio ligni paradisi: vocauitque dominus Deus Adam, & dixit ei, Vbi es? qui ait, Vocem tuam audiui in paradiso, & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me, Genes. 3. Ille autem stans à longè, non audebat oculos suos leuare, & percutiebat pectus suum, dicens, Domine, propitius esto mihi peccatori.

*Peccati seruus
stultus.*

*Seruitus peccati parit
confusionem &
desperationem*

Luce 18.

Deinde pariunt suis authoribus desperationem, quod liquet ex factis Cain & Iudæ, de quibus dicit Scriptura Gen. 4. quod Cain dixerit ad Dominum, Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear, &c. & quod Iudas projectis triginta argenteis in templo, recessit: & abiens laqueo se suspendit, & suspensus crepuit medius.

*Matth. 27. &
Act. 1.*

Vult summarim dicere Apostolus, Vocatio omnium Christianorum est, seruire Deo & proximis. Nam ad hoc nos esse liberatos à peccato, ut seruiamus Deo & proximis, testatur scriptura, Iosue 22. Exod. 23. Deut. 18. Iosue 24. Ut seruiremus Deo, redemit nos Christus, 1. Thessal. 1. & ut seruiamus inuicem, Galat. 5. Paulus seruus omnium, 1. Corint. 9. Cum liber essem, inquit, omnium me seruum feci, ut plures lucrifacerem, &c. Constat manifestè ex his locis quod Christiana religio exigit à Christianis non solum fidem, sed etiam reliqua opera, quibus inseruitur Deo & proximis. Qui bona egerunt, inbunt in vitam æternam.

*Vocatio Christianorum est
seruire Deo &
proximis.*

Ioan. 5.

3 Tertiò ostendit Paulus, quæ præmia reddat Deus peccatis, & quod sit stipendium iustitiæ, quum ait, *Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.* Vult dicere, Id quod rependit Deus his qui militauerunt peccato, est

*Vita aeterna
gratium Dei
donum.*

est mors gehennæ: Gratia autem Dei, vita aeterna, id est, gratuitum donum Dei, est vita aeterna. Doctissimè Augustinus, ut solet, differt in Epistola ad Sixtum 105. de huius loci explanatione. Et libro de gratia & libero arbitrio, cap. 6. vsque ad caput 11. Gratis, inquit, datur vita aeterna, non quia ex meritis non datur, sed quia gratis data est gratia bonæ vitæ cui datur. Sicut ergo dixerat Apostolus, Stipendia peccati mors: sic dicere poterat, Stipendia iustitiæ vita aeterna. & hoc consequentia postulabat. Sed ut indicaret fontem bonæ vitæ, & unde proficiantur operum merita, quibus tanquam operum merces redditur vita aeterna, dixit, Gratia Dei, vita aeterna.

Observandum quoque occurrit hic opera iustificationum fieri in sanctificationem: hoc est, ad sanctificandos magis suos factores. Nam quemadmodum opera mala non tantum ostendunt internam malitiam cordis & damnatæ radices, unde procedunt: sed etiam continuis suis iniquis actionibus aggrauant, & maiorem faciunt malitiam, & culpam eorum qui talia agunt: Ita opera iustorum, quæ iustitiæ fructus dicuntur, & sunt, non tantum indicant ac testantur internam fidem & charitatem in Deum & proximum, verum etiam efficiunt ut nostra iustitia atque sanctificatio novis operum accessionibus magis crescant atque augeantur: quod Paulus aperte testatur, quum dicit, Romanos, quando iam sunt liberati à peccato, & translati ad serviendum iustitiæ, habere fructum in sanctificationem, id est, fructus seu opera ipsorum tantæ iam esse virtutis & valoris, propter Christi passionem & meritum, ut non solum profint ad tollendam omnem confusionem, verum etiam ad sanctificandas magis ac magis illorum animas ex Christi sanguine & meritis: sperantque se non habituros stipendium peccati, scilicet mortem æternam, sed iustitiæ, scilicet vitam æternam. Summa, Vult dicere, Si peccatis inseruierimus secuti satanam, premium meritorum erit ignominia, & æterna damnatio, Apocal. 21. Si autem iustitiæ inseruierimus sequuti Christum, premium meritorium erit gratia, misericordia Dei, & vita æterna, Amen.

*Ultimus fructus peccati
mors gehennæ.
Ultimus fructus iustitiæ
vita æterna.*

EPILOGVS.

- 1 Benigna exhortatio Apostoli, ut iustitiæ, sanctificationi studeamus, quæ Dei voluntas est, dimissa omni voluntate Gentium, quæ est in immundiciis, 1. Thess. 4.
- 2 Pudorem quendam intulit Apostolus, teste Origene, ut saltem dependant hoc iustitiæ & sanctificationi, quod prius immunditiæ & iniquitati detulerunt.
- 3 Fructus fructibus comparat, quia stipendium laboris fructus est, stipendium peccati mors, donum autem Dei, vita æterna. ubi meritorium

¶

institium nostrarum tenuitas declaratur, & fides in Christum Iesum commendatur.

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

In illo tempore, Quum turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis suis, ait illis, Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducant: & si dimisero eos re-
Marc. 8.
 iunos in domos suas, deficient in via. Quidam enim ex his a longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui, Vnde istos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Et interrogavit eos, Quot panes habetis? Qui dixerunt, Septem. Et praecepit turba discumbere super terram: & accipiens septem panes, gratias agens, fregit, & dabat discipulis suis ut apponerent: & apposuerunt turbae. Et habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit, & iussit apponi. Et manducaverunt & saturati sunt, & sustulerunt quod superauerat de fragmentis septem sporas. Erant autem qui manducaverunt quasi quatuor millia, & dimisit eos.

Hoc Evangelium complectitur tria. 1. Primò, clementiam & bonitatem Christi, quæ relucet ex dialogismo, quæ Christus habuit cum discipulis. Christus nanque ait, Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducant, & si dimisero eos, &c.

Videbat numerosum populum sequentem, non solum corporis alimenta, sed etiam animæ cibum, hoc est, verbum Dei esurire. Dolebat præterea populum non aliter atque dispersas oves non habentes pastorem, oberrare. Habebant quidem multos pōtiffices, sacerdotes, leuitas, pharisæos, sadducæos, scribas: sed quia lucro nimium erant intenti, doctrinæ legis & Prophetarum, cultusque diuini obliuiscabantur. Hier. 6. A minore usque ad maiorem omnes avaritiæ student, & à propheta usque ad sacerdotem, cuncti faciunt dolum. Idcirco Christus, qui verus erat pontifex, verus sacerdos, verus leuita, verus scriba, verus pater ac dominus, quod illi dispergebant colligit, quos illi esurire sinebant pascit, quos in perditionem ire sinebant saluat. Ezech. 34. Hæc dicit dominus Deus, Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, ut ultra non pascant gregem, &c.

Vtinam & inter catholicos tales non inueniantur Episcopi, pastores & sacerdotes, qui & si videant populum esurientem doctrinam sanam, catholicam, Apostolicam, non tamen curent, nec vlla miseratione tangantur, quos profecto horrendum illud extremi diei manet iudicium, quibus Amos sexto interminatur, Væ eo quod bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil compatiuntur super contritione Ioseph.

*Prelatos igna-
 uos horrendum
 manet iudiciū*

*Incredulitas
discipulorum
sepe prodit.*

*Ratio humana
solum carnalia
& presentia
spectat.*

*Fidelis in sp̃e
contra sp̃em
credit.*

Cap. 16.

*Frugalitas an-
tiquorum pa-
trum.*

Hi deberent Christum imitari, ac dicere, Misereor super turbam, quam Christus mihi commisit. Sed heu miseros subditos, quibus cum austeritate imperatur, & cum potentia, Ezech. 34. qui disperduntur & dilacerantur à suis pastoribus potius, quam diligantur, Iere. 23. Discipuli respondent, *Vnde istos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?* Incredulitatem suam produnt. Nam si pistrinum & macellum ad manum habuissent, in maiorem spem fuissent erecti. Nunc autē omnino desperant populum satiari posse, quā nihil sit vnde venter expleri queat. Sic olim Iudaei increduli male loquebantur de Deo, dicentes, Nunquid poterit parare mensam populo suo in deserto? Psal. 77. Simili diffidentia tenebatur Moses quum diceret, Cur afflixisti seruum tuum? Quis dabit nobis escas carniū? & ait Moses, Sexcenta millia peditum huius populi sunt, & tu dicis, dabo eis esum carniū mense integro? Nunquid ouium & bouum multitudo cederet, ut possit sufficere ad cibum? Vel omnes pisces maris in vnum congregabuntur, ut eos fariant? Cui respondit Dominus, Nunquid manus Domini inualida est? iam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur, Num. 11. Sic solet humana ratio solum carnalia spectare, nec lōgius quā presentia prospicere, quā nisi adsint, iam desperat, nescia quo se vertat, in nummos, non in Dei verbum, respiciens, quo ait Marth. 6. Querite primum regnum Dei, &c. & illud, Psal. Junior fui, etenim senui, nec vidi iustum derelictum, &c. Contrā verò fidelis cum fideli Abraham in spem contra spem credit, nimirum hoc possibile esse apud Deum, quod impossibile videtur hominibus.

Christus interrogat discipulos suos, *Quot panes habetis?* Non quarebat tanquam nesciret, sed ut miraculum quod editurus erat, eò manifestius redderetur, omnibusque conspicuum esset, nihil illi impossibile esse, quodque ipse idem esset qui Israëlitas 40. annos pauisset manna à caelo, ut refert Sapiens ibidem.

Vbi ergo doctrina pauit turbā mente, mox de panibus mentionem facit, ut eos pascat in corpore, quatenus declaret sese esse qui dat escam toti homini, carni & spiritui. Psal. Oculi omnium in te sperant, Domine, & tu das illis escam in tempore. aperis tu manum tuam, & imple omne animal benedictione.

Discipuli respondent, Septem, illosque non magnos nec multos: ad eam exiguam curam carnis habuerunt sancti illi viri. Olim enim patres nostri contenti fuerunt pane & aqua, Eccle. 29. Ioannes Baptista melle & locustis. Temporibus Hieronymi, Anachoretæ pane & leguminibus & oleribus, quæ solo sale condiebantur, viuebant. Paulo cibum & vestimenta palma praebebat. hac Hieronymus de regula Monachorū. In qua etiam testatur Iesum & angelos eius, se vidisse quēdam in ere-

mo

mo quadam per triginta annos inclusum, atque ibidem hordaceo pane & lutulenta aqua victitantem, & alterum qui in cisterna veteri per dies singulos quinque carycis sustentabatur. *Caryca est pro*
Quid tamen nos ventris animalia, tale vnquam fecimus, qui prae sicuti sicca
 variis & opiparis ferculis vix contenti sumus? Ventrem pro Deo colimus. Eccles. 37. Noli auidus esse in omni epulatione, & ne effundas te, &c.

Et precepit turba discumbere super terram, ad cibum capiendum, vtpote cui potestas erat multiplicandi illos panes in quatuor millia virorum, reuocans ad memoriam Dei verbum ad Heliseum olim factum, Comedent, & supererit. *4. Reg. 4. cap.*

Felix conuiuium, vbi famelica turba discumbit iussu Iesu. *Conuiuium fe-*
 Id fit quoties populus auidus sermonis Euangelici, conuenit *lix vbi homi-*
 in basilicam, auditurus Iesum per os boni concionatoris lo- *nes iussu Iesu*
 quentem. Nam multi non alio animo veniunt in sacram con- *discumbunt.*
 cionem, quam quo vulgus solet venire in theatrum spectaturum prophanam fabulam. quare famelici discedentes & inanes à Domino pasci non merentur. Qui vult à Domino pasci, Iesu discumbat iussu oportet, idque super terram. Sedent super terram, qui omnibus terrenis superiores sunt, & calcant ea.

2. Secundò completitur Euangelium potentiam Christi. *Gratis Deo*
 Nam panibus acceptis, gratias egit Deo Patri, vt nos eius exem- *agenda pro be-*
 plo de beneficiis acceptis grati simus. 1. Thes. 5. In omnib⁹ gra- *nes sicut acceptis*
 tias agite. Item Ephes. 5. Gratias semper agentes de omnibus, psallentes & canentes in corde vestro Domino.

Fregit, & dedit discipulis suis vt apponerent iustis: dogma dans hu- *Diuites Chri-*
 ius seculi opulentibus, ne panem suum soli comedant, sed dis- *sti ex oplo pau-*
 pergant, dentque pauperibus, iuxta illud Isaia 58. Frange esu- *peribus panem*
 rienti panem tuum, &c. vt & ipsi cum sancto Iob 31. dicere pos- *frangant.*
 sint, Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea, quia ab infantia creuit mecum misratio.

Et discipuli apposuerunt turba. Acceptos panes, neque sibi recon- *Discipulorum*
 dunt aut ipsi deglutiunt, vt vt pauci erant, sed libenter & hila- *liberalitas.*
 riter distribuunt, exemplum dantes eleemosynarum dispensato- ribus, ne quid sibi reseruent, aut ad proprium luxum abutatur. Eccl. 4. Fili, eleemo synā pauperis ne defraudes, scilicet tibi appropriando, quod tibi commissum est vt pauperibus elargireris.

Iussit & pisciculos, quos benedixisset, apponi. Benedictio quippe Dei aliud nihil est, nisi donorum diuinorum collatio, eorumque *Benedictio*
 multiplicatio, quemadmodum satan proficitur Iob. 1. dicens, *Dei quid.*
 Operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra. Vnde in principio mundi creatoris benedixit, confe-rens eis naturale uirtutem. Et quia cibi (de quo iam agimus) multiplicatio supernaturalis fuit, ideo singulari benedictione indiguit.

*Creatura per
Dei verbum
benedicenda,
ne per eas dia-
bolus nobis no-
ceat.*

Et quia diabolus per ea quæ ad vsum nostrum sunt, nobis nocere studet, teste Chrysost. ideo Christi exemplo per orationem cibis benedicendus. 1. Timo. 4. Omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Ideo monet 1. Cor. 10. Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

*Virtus et ami-
ctus nobis dā-
tur à Deo ad
necessitatem,
non ad super-
fluitatem.*

Comederunt & saturati sunt. Comederunt omnes non ad luxum, sed ad saturitatem. Ideo enim dat nobis Deus cibum, vt saturemur, & non vt excedamus. Vnde dicit Luca 21. Attendite ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate, &c. Item Apostolus Rom. 13. Non in comestationibus & ebrietatibus, sed Ecclesiast. trigelimo primo, vt ere quasi homo frugi quæ apponuntur tibi.

*Eleemosyna in
pauperes non
sit parca.*

Cæterum quodd aluerit eos ad saturitatem, docere voluit nō oportere parcā in pauperes esse diuitum beneficentiam. Tobia 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Præmium enim bonum thesaurizas tibi in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato liberat & à morte, & non patietur animam ire in tenebras. Item Eccles. 4. Animam esurientem ne despexeris, & non protrahas datum angustianti.

Væ auaris, qui nec solū sua non dant, sed & caritatisannonæ, hoc est famis, intolerabilis mali occasio sunt. de quibus Prouerb. 11. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.

*Eleemosyna in
pauperes erogata non in-
stura, sed lu-
crum est.*

Et sustulerunt quod superauerat de fragmentis septem sportas. Ex quo satis constat, nullam eum iacturam facere qui largus & beneficus est in pauperes, sed maximum lucrum, id confirmante Salomone Prou. 11. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt aliena, & semper in egestate sunt. Item Prou. 19. Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Honora ergo Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua, &c. Et Luca 6. dicit Saluator, Date, & dabitur vobis, Act. 20.

*Superflua in
vsum pauperū
seruanda.
Lucæ 11.*

Docemur hic quoque superflua mensarum fragmenta, ne sinamus abliguriri, sed prudenter in vsum pauperum debere seruari, & vtiliter expendi, iuxta pœticum hoc, Non minor est virtus quā querere parta tueri. Quod superest, date eleemosynā.

Et erant qui comederant fere quatuor millia, extra paruulos & mulieres, vt refert Mat. 15. cap. Vtinā tot ac tanti cū simili feruore verbi Dei confluant ad basilicam. Nec dubium quin tales auditores bona terræ comederēt. Diffusè idem ostenditur, Deu. 18.

A cultu diuini non seculi. Et dimisit illos. Nec ausi sunt abire nisi à Christo permisi, & rite peractis omnibus quæ ad salutem erant. Quo docemur ne præsumamus recedere à templis (quod sine pusillorum scanda-

lo fieri nequit) nisi cultu diuino, Deiſque verbo debitè peracto. *dñ, niſi omni-*
Melior eſt enim ſinis orationis, quàm principium, Eccle. 7. Sic *bus ad eū per-*
Maria & Ioseph non diſceſſerunt de templo, quin prius omnia *timenſibus riſè*
perfectiſſent quæ lex iubebat, Luc. 2. *peractis.*

Hanc admirandam potentiam adhuc nobis oſtendit. Nam *Potentiam ſuā*
ſuppeditat nobis frumenta in cibum, vina in potum, lanam & *admirandam*
linum in veſtitum, ligna & ſtramen in uſum ignis, vt vera ſit *annuatim no-*
ſententia illa Geneſeos, quòd omnia propter hominem ſunt fa- *bus Deus oſten-*
cta, Geneſ. 1. Nam in vere aperit terrā, & facit apparere flores: *dit.*
in æſtate profert ex terra ceraſa, pruna, frumentum, triticum,
hordeum, &c. In autumnno autem profert mala, pyra, nuceſ: in
hyeme verò quiſque ſua bona diſponit, triturat, maſcat, defæ-
cat vina, ac reliqua præparat.

3 Tertiò Euangelium præſens complectitur uſum huius mi- *Deus querem-*
raculi, nempe vt credamus firmiter Chriſtum eſſe panem viuū *tiū ſe curā agē*
qui de cælo deſcendit, & dum ipſum ſequimur, Deum noſtri cu-
ram gerere, ſi modò primum quæramus regnum Dei & iuſtitiā
eius. Nam hoc vult Deus, vt Chriſtianus ſuppliciter oret, ver-
bum eius libenter audiat, eiſque credat & obediat, rebus ſacris,
vbi Chriſti peraguntur myſteria, ſedulo interſit, Deum laudet
atque glorificet, laboribus intentus officium ſuum agat, accum-
bens menſæ, quod Dominus dederit cum gratiarū actione ſu-
mat. Hic ponamus ob oculos promiſſiones Dei, quæ paſſim
in ſcripturis habentur: inquirentes Dominum non minuentur
omni bono. Pſal. 33. Non eſt inopia timentibus Dominum. I-
bid. Iunior fui, etenim ſenui, & nō vidi iuſtum dereliſtum, nec
ſemen eius querens panem. Pſal. 36. Iacta ſuper Dominum cu-
ram tuam, & ipſe te enutriet, &c. Pſal. 54. Harum promiſſio-
num veritatem confirmat creatio omnium animantium in ſer-
uitutē & in uſum hominis. Eandem etiam confirmat hodierni
Euangelij miraculum. Alter uſus eſt, vt diligamus proximum
quemadmodum Chriſtus nos dilexit, ne reperiamur immites
& ingrati, cū vniuerſæ creaturæ nos in extremo iudicio ſint ac-
cuſaturæ: cū dicturus eſt ager, Fructus tibi protuli, & cibum
ſuppeditaui: vinea diſtura eſt, Vinum optimum tibi fudi in po-
tum: ouis, Vellera & lanæ in veſtitum dedi: aer, volucres: & a-
qua, piſces tibi ſuppeditaui: terra, aurum, argentum, & cuncta
metalla: deinde herbas, flores, frondes & fructus tibi protuli.
Sol, luna, ſidera dicent, Per diem atque noctem tibi illuximus:
tu autem iis omnibus peſſimè abuſus es ad ingluuiem, volup-
tatem, ſuperbiam, auaritiā, &c. contempto proximo, negle-
ctis miſeris & egenis. Quod hæc omnia in noſtram condēnationem
ſint inſurreſtura, ſcriptura teſtatur, Armauit omnem crea- *Sapien. 5.*
turam contra inſenſatos.

Damnat etiam præſens miraculum immenſam & inſatiabi-

lem cupiditatem illorum, qui tantum diuitiis corradendis inhiant, vt non solum animarum suarum obliuiscantur, verum & ipsum Christum derelinquant & negent, tantum abest vt ad desertum ipsum sequantur.

*Beneficiis Dei
non abutendū.*

Lucæ 16.

Docet praterea ne abutamur Dei beneficiis, neque profundamus in turpitudinem: sed moderatè viuamus, vt semper in promptu sit vnde proximo benefacere possimus. Sed multo aliter solet in mundo accidere. Nam quibus Deus largiter benedixit, sunt nimis parci & immisericordes, sunt nimis prodigi, turpiter omnia profundentes. patet in epulone.

Matth. 25.

Pij verò de beneficiis acceptis Deo gratias agunt, ipsius voluntatem faciunt, verbum Dei à catholicis concionatoribus in catholica Ecclesia, quæ est Romana, diligenter audiunt, proximum adiuuant, & eius quantum possunt misereantur. Hos Christus ita se sequentes suscipit, horum curam gerit, eorum pascit corpora, qui diligentius quàm possunt student cibo vitæ animam pascere. Hi audituri sunt, Venite benedicti Patris mei, &c.

EPILOGVS.

1 Perpetua beneficentia exemplum in Christo, quo docet nihil desuturum his qui sincera fiducia ei adherent.

2 Argumenta diuina humanæque natura in Christo redemptore. Quod affectu misericordie tangitur, humanitatis est, quod de septem panibus & paucis pisciculis satiat quatuor millia, diuina opus est virtutis.

*Consecratio
mensæ.*

3 Gratiis actis, fregit & dedit discipulis vt apponerent. hinc doctrina, vt cum gratiarum actione edamus & bibamus. Ipse enim aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Oratio ante cibum ex Chrysost. Benedictus Deus qui me pascis à inuenture mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitiis & gaudio corda nostra, vt semper satis habentes, ad omne bonum opus abundemus in Christo Iesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum sancto Spiritu in secula. Amen. Gratiarum actio ex eodem:

*Gratiarum
actio.*

Gloria tibi Domine gloria tibi sancte, gloria tibi rex, quoniam dedisti nobis escas. Gaudio & lætitiis reple nos in Spiritu sancto, vt inueniamur in conspectu tuo acceptabiles sine verecundia, quando unicuique reddes secundum opera sua.

DOMINICA OCTAVA

POST TRINITATEM, EPISTOLA.

Rom. 8.

Fratres, debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem Spiritu facta carnem mortificaueritis, viuetis. Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore sed accepistis Spiritum adoptio-

adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij Dei. Si autem filij Dei, & heredes, Haeredes quidem Dei, coheredes autem Christi.

In hac Epistola Paulus facit tria: Primò, manifesta sententia pronuntiat nos esse debitores Spiritui, quum dicit, Fratres, debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem Spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Quasi dicat, Nos Christiani qui semel in sacramento fidei, Baptismo scilicet, obstrinximus fidem nostram, promissimusque diabolo cunctisque eius astutiis renunciaturus, atque Deo Patri, Filio, & Spiritui sancto inseruituros, & in ipsos non tantum credituros, verum etiam summo amore atque charitate prosequuturos, carnem quoque vnà cum concupiscentiis mortificaturos, & Spiritui obtemperaturos. Et ex illa fide data debitores sumus, non carni, sed Spiritui. Est autè caro quicquid ex carne natum est, vt totus homo cum corpore, anima, ratione, & sensibus omnibus. Sapient. 7. Spiritus autè est quicquid intra vel extra hominem uiuit, ad seruitutem Dei trahens, & ad futuram vitam promerendam opportunum.

Debitores sumus spiritui ex fide data in baptismo.

Debemus ergo obedire non carni, quod exponens Paulus addit, vt secundum carnem viuamus, id est, vt eius desiderijs obtemperemus. Non debemus seruire carni, quia spiritum Dei accepimus. ideo secundum Spiritum viuendum est, & non secundum carnem.

Debemus obedire Spiritui propter duas causas. Primò propter Deum, qui nobis Spiritum sanctum donauit ad carnem nostram coercendam: pro quo beneficio seruire ei debemus. Secundò, nostra ipsorum causa, quia in eo obsequio quo Spiritui sancto obedimus, posita est nostra salus, prosperitas & aeterna vita, vel nostrum infortunium, damnatio & miseria aeterna. Ioan. 12. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.

Spiritui obediendum duplici ob causam.

Sumus etiam debitores Spiritui sancto propter varias causas, quia per ipsum vocati sumus ad fidem istam in qua itamus, & gloriamur in spe filiorum Dei.

Rom. 5.

2 Quia eius virtute inuocamus Deum, & clamamus, Abba pater, Rom. 8.

3 Quia adiuuat infirmitatem nostram, Rom. 8.

4 Quia eius diuina ineffabilique operatione & virtute in baptismo per sanguinem Christi adoptati sumus in filios Dei.

Rom. 6.

5 Quia ipse facit nos templa Dei, & habitat in nobis.

6 Quia dat nobis virtutem, & diffundit charitatem in cordibus nostris, per quam legem implemus, & vitam promeremur aeternam.

1 Cor. 3. 6.

7 Quia ipse testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus

Rom. 5.

filij Dei: vnde incomparabilem consolationem animis nostris acquirimus.

Rom. 8.

8 Quia virtutem suppeditat, qua diabolus, mundum, carnem, & omnes tentationes, si volumus, vincere possumus.

2 Secundò, causam ostendit Apostolus quare spiritui simus obnoxij, quam esse duplicem conuincit, quum dicit, *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Quasi dicat, Christus Iesus est natura filius Dei, & de illo ait Luc. 4. cap. quod agebatur à Spiritu sancto. Iustum est etiam vt & filij adoptiui agantur à Spiritu sancto. Cognoscuntur autem filij Dei ex mortificatione carnis. Non enim acquiescunt pij carnalibus desideriis, nec applaudunt voluptatibus: sed lapsi per poenitentiam resurgunt, & secundum Dei voluntatem atque præcepta viuunt. cognoscuntur quoque ex ductu Spiritus sancti.*

Filij Dei vnde innotescant.

Spiritu Dei qui ducantur.

Ducuntur autem spiritu Dei, in quibus verus Adam crucifixus est, & caro mortificata. Et hi habent spiritum adoptionis, quia tali affectu sunt præditi, quo affectu filij in parentes. Et isti sunt sub Euangelio, scientes & confitentes sese iustificari & saluari per sanguinem Iesu Christi, cuius virtute potuerunt carnem spiritui rebellantem in seruitutem redigere: & facta, id est, tentationes à carne pullulantes mortificare, quod facientes vitam merentur æternam.

Non ducuntur autem spiritu Dei, in quibus vetus Adam adhuc viuunt & regnat. Et hi habent spiritum seruitutis, quia tali affectu sunt præditi, quo affectu serui in dominos. Et isti sunt sub lege, volentes solis operibus & meritis suis sine Christo, fide & charitate iustificari atque saluari, Rom. 10. Quæ quanta sit temeritas, quam graue & horrendum peccatum, iudicabit facile qui pretiosissimi sanguinis Christi fuerit aestimator. Rom. 3. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

Premium spiritui debita soluentium.

3 Tertiò ostendit hic Apostolus quid præmij maneat eos qui spiritui debita soluunt, quum dicit, *Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro quoddam sumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Quasi dicat, Ne existimetis beneficia hæc adoptionis, nempe & donationis spiritus sancti ita esse autoritate destituta, vt quauis non possimus omninodâ certitudinem habere quoddam simus filij Dei, & quoddam eius habeamus spiritum, nullam proinde habeamus consolationem. Nâ hæc sunt signa vnde confidimus nos habere spiritum sanctum, & Dei filios esse, ac eius gratiam & fauorem habere propitiū, scilicet quoddam clamamus, Abba Pater. Vult dicere Paulus, Christiani, qui Romæ vel alibi estis, si vllum vos tenet desiderium*
in-

Intelligendum spiritus sanctus habiter in vobis, hoc fit vobis primum signū, si magno cordis affectu & magna fiducia post baptismum conservata innocentia, clamatis in precibus vestris, Abba, hoc est, Pater, sperate, confidite spiritum sanctum in vobis esse. Nam vox illa Abba cum fervore prolata, non fuit edita virtute spiritus nostri solius, nec nostra sola voluntate, teste Paulo, qui definiuit neminem posse dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.

Signum inhabitantis Spiritus Sancti nobis.

2 Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij Dei. vult dicere Paulus, Si post baptismum vivitis iuxta præcepta Dei, & eius mandata ex charitate servatis, motusque pios & sanctos, & bonos affectus erga Deum & proximum sentitis, sperate vos habere spiritum sanctum. Nam motus illi sancti, & affectus puri & boni ac iusti ex charitate procedentes, non producuntur à carne, nec à solo spiritu nostro: nam manifesta sunt opera carnis: sed spiritus sanctus illos creat & format in nobis, dicente Paulo: Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, & Christo. Sine me nihil potestis facere, Ioan. 15.

1. Cor. 12.

2. Cor. 3.

Nihil iuvat hic locus Lutheranos, quem pro suo falso dogmate astruendo de certitudine gratiæ retorquere solent. Non enim dixit Paulus, pro certo statuite, firmiter credite vos habere spiritum sanctum, nec dixit, Spiritus sanctus reddit vobis testimonium infallibile & certum, quod in vobis habiter, sed ipse spiritus sanctus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij Dei: quod testimonium inde statuitur, si in baptismo adoptati sumus in filios Dei, & accepimus spiritum sanctum, & baptismo obsequuti sumus mandatis nostri Patris, & illa fecimus quæ spiritus sanctus nobis suggessit: proculdubio speramus spiritum sanctum in nobis habitare, quando nihil est quod ipsum expellat nisi peccatum.

Sapient. 2.

Hinc ait Paulus, Quod si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, qui gratia factus est filius, & gratis filiorum ius in æternam hæreditatem accepit in baptismo. si tamen compatimur, ut glorificemur. Conditionem posuit Paulus, ad consequutionem æternæ hæreditatis necessariam. Det nobis Dominus pro sua misericordia illam hæreditatem, Amen.

EPILOGVS.

- 1 Adhortatio Paulina, docens necessarium esse bene operari, debitores enim sumus.
- 2 Hanc adhortationem confirmat à penis & à premiis. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Eccles. 18. Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.
- 3 Dignitas credentium, per spiritum sanctum agnoscendum & invocandum.

rium Deum, quod in hac clamat, Abba Pater, quod filij sunt & heredes, heredes Dei, coheredes Christi, hac mirè consolantur terribis conscientias.

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

Matth. 7.

In illo tempore dixit Iesus discipulis suis, Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Agitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Non omnis qui dicit mihi, Domine, domine, intrabit in regnum celorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in celis est, ipse intrabit in regnum celorum.

Cauendum à
pseudopropheta-
tis.

Hoc Euangelio Christus facit tria. Primum monet ut caueamus à pseudoprophetis. Deut. 13. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequamur deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis, non audies verba prophetæ illius aut somniatoris, quia tentat vos dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non in toto corde, & in tota anima vestra. Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum time, & mandata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis, &c.

Propheta du-
plex
Propheta veri-
gu.

Sunt autem prophetæ duplices. Primi sunt veri, qui verbum Dei fideliter atque lynceriter annunciant, veraque doctrina populum instituunt, docentes seruare mandata Dei ac seniorum traditiones: ut quæ ad salutem sunt necessaria, quemadmodum Ecclesia catholica docet, & ab Apostolis accepit, 2. Thes. 2. De his item dicit Paulus, 2. Cor. 4. quod prædicabant non ad alterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis, commendantes semetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Tales fuerunt olim Prophetæ, Apostoli, Discipuli, & primitiua ecclesiæ Episcopi: tales sunt & modo prædicatores & Episcopi, qui doctrinam Apostolicam, quam Romana tenet ecclesia, prædicant, & populo Christiano annunciant. De quibus Ephes. 4. idem Apostolus loquitur, Quosdam dedit Apostolos, quosdam Prophetas, alios Euangelistas ad ædificationem corporis Christi. Item 1. Cor. 14. Qui prophetat, inquit, loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem Ecclesiæ. Chrysost. Catholici doctores si peccatores fuerint, serui quidem carnis erunt, non tamen lupi rapaces, quia non habent propositum perdere Christianos.

Se-

Secundi prophetæ sunt falsi, qui speciosis verbis falsam doctrinam exornantes, ac dogmata Apostolorum, prophetarum, conciliorum, sanctorumque patrum, quæ Romana tenet Ecclesia corruptentes, veritatis prætextu plebem simplicem ac rudem seducunt. Cuius generis olim tempore legis Mosaicæ fuerunt, Baalithæ, 3. Reg. 18. & 19. Molochithæ, 3. Reg. 11. Mali Pharisæi & seniores, Matt. 15. Astarothitæ, 1. Reg. 7. Baalimitæ, Iudic. 2. Tales fuerunt in primitiua Ecclesia, Symoniani, Cherinthiani, Nicolaitæ, Hebionitæ, Nestoriani, Sabelliani, Arriani. Sunt & nostris temporibus his simillimi, Lutherani, Melächtoniani, Zvingliani, Anabaptistæ, Calviniani, Brenntiani. Hi omnes sunt falsi, & infernales prophetæ, qui imitantes patrem suum qui ab initio fuit mendax, & in veritate non stetit, ita & ipsi sunt mendaces, cupidi inuentores malorum, parentibus non obediētes, incompōsiti, absque fœdere, sine misericordia. Qui cum sanam Apostolicam doctrinam, quam Romana tenet ecclesia, cognouissent, non perstiterunt in ea, sed euauerunt in cogitationibus suis, & putantes se esse sapientes, stulti facti sunt, & stultos sequaces suos fecerunt.

Propheta falsi

qui.

2. Timot. 3.

Rom. 1.

Ab his monet Christus ut caueamus. Attendite, inquit, à falsis prophetis, quia falsa annūciant, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces. Vult dicere Christus: Ostendi vobis veram Christianæ pietatis viam: quam si tenueritis, saluabimini. Sed videte ne latan, qui calcaneo vestro semper infidiatur, vos per falsos prophetas seducat.

Attendite, vox digna his nostris temporibus. Nihil ouibus tam infestum ut est lupus, qui tantum earum interitum vult vel cupit, neque ob aliud ouibus se iungit, quam ut perdat: sic hæretici, &c. vnde cauendi sunt. Nulla peltis perniciosior quam falsa doctrina. nec Turca tantum damni inferre potest, quantum hæreticus: vnde eos cauēdos dicit Christus, &c. Nec simpliciter dicit Christus: Cauete eos, vel aspiciate, sed attendite, quasi dicat: Non se ostendent sicuti sunt. ubi enim res certa est, aspicitur, id est, simpliciter videtur: ubi autem incerta, attenditur, id est, cautè consideratur. Fallitas non se ostendit ut est, alioqui facile deprehenderetur, timet lucem, quærit fucum: veritas autem non indiget fūco, sed venit ad lucem. Ioan. 3. si lupus, si sua pelle & sua voce prodiret, facile agnosceretur, facile eum fugerent oues. Propter quod vigilate, ait Paulus, Act. 20.

Attendite, vox digna his nostris temporibus.

Hæretici plus damni inferunt quam Turca. Hæretici non solum cauēdi, sed attendendi sunt.

Falsi quippe sunt ob falsificationem iustitiæ, & ordinationis diuinæ, quia veniunt, non expectant legitimam vocationem. Rom. 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? non mittuntur, & curreunt. Ipsi se ingerunt diuinis rebus & officiis tractandis. de his Ierem. 23. Non mixtebam prophetas, & ipsi

Hæretici falsi propheta varias ob causas.

currebant : non loquebar ad illos, & ipsi prophetabant, &c.

*Diabolus non
mittit falsos
prophetas ad
Iudeos aut ge-
ntiles, sed ad
Christianos.*

Non ad Gentiles, non ad Iudeos, non ad Turcas, sed ad vos Christianos veniunt. Ad illos diabolus non mittit suos falsos prophetas, quia ipsos captiuos in sua tenet potestate. mittit ad Christianos, vt illos ab illo angelorum choro separet, vt gloria quam sperant deturbet, vt quam tenent ecclesiæ viuitatem & gratiam ipsis auferat. Sic cōtra Eliam misit Baalitas, 3. Regum decimo octauo. Contra Michæam quadringentos circiter prophetas falsos, 3. Reg. vigesimo secundo. Sic nunc proxime contra ecclesiā Romanam misit diabolus Lutherum, Brentium, Caluinum, &c.

*Falsitas nulla
inuenitur, quæ
non aliqua ve-
ritate pallie-
tur.*

Falsi sunt propter fucatam vitæ sanctimoniam. quia in vestimentis ouium veniunt, hoc est, sub prætectu iustitiæ euāgelicæ. (Nam Dominus iustos oues nominat, Matth. vigesimo quinto.) Nulla enim falsitas inuenitur, quæ non aliqua veritate pallietur, 2. Corinth. vndecimo. Nam pseudoapostoli sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. & non mirum. Ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis. Non est ergo mirum, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum. Satis patet ex his verbis, quod non loquitur Christus de Gentilium aut Iudeorum doctoribus, sed de his, qui ouinam vestem prætendunt, hoc est, qui Christiano nomine sese venditant, speciem quidem habentes pietatis, sed virtutem eius abnegantes. Vestimentum ouile non de externa illa veste accipi debet, sicuti factiosi falsi obijciunt Ecclesiasticis catholicis, sed significat speciem Christianitatis, quam ipsi habentes à foris, abintus confessionis efficacitate sunt gentiles. Sed fortè dices, inquit Chrysost. Quomodo dicere illos possum non esse Christianos, quos video Christum confitentes, altare habentes, sacrificium panis & vini (quod cœnam dominicam vocat) offerentes, baptizantes, scripturas sanctorum legentes, omnem ordinem sacerdotij habentes : Vir sapiens, Si non confiterentur Christum, & manifesta esset gentilitas eorum, nemo non sibi caueret. Intellige ergo fucum. Simia hominis habet membra, & per omnia hominem imitatur, nunquid propterea dicenda est homo? Sic & hæresis omnia ecclesiæ habet & imitatur mysteria, sed non sunt ecclesiæ, vt illa specie pietatis fallant incautos, quos Apostolus, vt dictū est, vocat ministros satanæ, transfigurantes se in apostolos lucis.

*Hæretici sunt
simij.*

*Hæresis omnia
Ecclesiæ habet
& imitatur
mysteria.*

Falsi quoque sunt ob falsitatem doctrinæ. Nam intrinsecus sunt lupi rapaces, imò vt alio loco dicit, fures & latrones, & quidem omnium perniciosissimi, vt qui non temporale quiddam, sed veram animæ salutem auferat. Mali autem homines & seductores, proficient in peius, errantes & in errorem mit-

2. Tim. 3.

tentes.

tentes. Rapiunt enim veritatem ab intellectu, charitatē ab affectu, sanctitatē ab effectu: sic animas ab Ecclesia & Christo, secum in æternum rapiunt exitium. Ezech. 13. Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in deserto prophetæ tui Israël, vident vana, & diuinant mendacium, dicentes, Ait Dominus, cum Dominus non miserit eos, & perseverauerunt confirmare sermonem. Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiēdas animas. Et cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum: & violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ nō viuunt, mentientes populo meo credenti mendaciis. Ab his dehortatur nos Christus tanquam à lupis rapacibus. Idem facit Paulus, Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessum meum lupi rapaces in vos, non parcentes gregi, & ex vobis ipsi exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se, propter quod vigilate. Item Rom. 16. Fratres, rogo vos vt obserueris eos, qui dissensiones & offencula præter doctrinā quam didicistis faciunt, declinate ab illis, huiusmodi enim Domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suo ventri, & per dulces sermones seducunt corda innocentium. Corruptunt enim bonos mores colloquia praua.

Act. 20.

I. Corinth. 15.

2. Secundo, indicat Christus quomodo falsi prophetæ sint agnoscendi, ne quis dicat, circumuentus sum atque deceptus, manifestam discretionem ex operibus ostendens, & ait: A fructibus eorum cognoscetis eos, q. d. facile deprehendes simulationis præstigium, si propius inspexeris non titulum aut vestem, sed ipsa facta, quæ produnt animum insyncerum. Seneca: Nemo potest diu ferre personam fictam, sed citò in naturam suam incidunt, quibus non subest veritas.

*Tropheta falsi
quomodo sint
agnoscendi.*

*Personam fictam
nemo potest diu ferre.*

Deprehenduntur autem hi fructus ex scripturis & patribus esse quinque.

1. Habent speciem pietatis, virtutem eius abnegantes, Lutherani simulant se sanctos, virtutem autem sanctitatis, scilicet charitatem, negant ad salutem necessariam, 2. Timoth. 3.

*Fructus è quibus
agnoscuntur, falsi prophetae, qui.*

2. Sunt voluptatum amatores, idè reiciunt ieiunia, abstinentiam, vota contemnunt, sacerdotibus vxores permittunt, penetrant domos muliercularum, vxores ac bona docent esse communia.

3. Magistratus negant & omnem libidinem fornicationis impune committi confirmant. hi sunt fructus falsæ doctrinæ

ac

ac pseudoprophetarum. Paulus ibidem.

1. Pet. 2.

4 Sunt auctores sectarū, solam fidem statuentes, opera inutilia autumant, merita operum irrident: atque ita hominem iustificari & saluari prædicant.

5 Impudentes scripturas pro suis dogmatibus astruendis iactant, & suo modo interpretantur, in ipsisque intelligendis ecclesiæ sententiam reiiciunt. Tertul. lib. de carne Christi. August. de Gene. contra Manichæos lib. 2. cap. 8. Superbia omnium hæreticorum mater. Chrysost. Gal. 5. Hæresion mater est cupiditas principatus. Cypr. lib. 4. epist. 9. Vnde enim schismata & hæreses abortiæ sunt & oriuntur, nisi dum Episcopus qui vnus est, & ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur? & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur? Ex his fructibus cognoscimus falsos prophetas.

Lupi cognoscuntur a tribus, a violentia, calumnia, & impatientia.

Cognoscuntur item lupi, teste Augustino, à tribus. Primum, est violentia, quia sanguine gaudent, sic isti dissensionibus, sectis, &c. sicut ostensum est ex Paulo, Rom. 16.

Secundum, est calumnia, quod pulchrè ostendit Chrysost. Si quis, inquit, lupū cooperiat pelle ouina, quomodo cognoscet illum, nisi aut per vocem aut per actum? Ovis inclinata dorsum balat, lupus in aëra conuertit caput suum contra cælū, & sic ululat. Qui ergo secundum Deum vocem humilitatis & confessionis emittit, ovis est: qui verò aduersus veritatem turpiter blasphemias ululat contra Deum, lupus est, sicut dicit propheta: Iniquitatem in excelsis locuti sunt, posuerunt in cælum os suum. Ovis herbam māducat, lupus carnibus delectatur. Quem videris ergo de pratis scripturarum herbas floridas iustitiæ colligentem, ovis est: quem autem videris in sanguine persecutionis gaudentem, lupus est.

Psalm. 72.

Lupus famis impatiens.

Tertium, est Impatientia. Lupus enim famis impatiens est. Cum enim propria spectent commoda, nō Dei honorem, nec animarum salutem, cum ceperint hæc eadem aliquibus temptationibus illis subtrahi vel negari, quæ isto velamine vel consecuti sunt, vel consequi cupierunt, tunc necesse, vt appareat verum lupus in ouilla sit pelle, an ovis in sua. Si ergo vitam & mores attentius obserues, inuenies eos sibi placentes, suis commodis, bique seruientes, elatos, vindices, inuidos, obrectatores, gloriæ sicientes, nonnunquam & ventri deditos, & omnino suum negotium agentes potius, quàm gregis & Evangelij, quæ quasi ex diametro pugnant cum fructibus Euangelicæ mentis.

Pseudoprophetae quando in

Nunquid colligunt de spinis vnas, aut de tribulis ficus? Hac similitudine vult Christus ostendere impossibile esse, vt pseudoprophetae (quando in errore suo persistierint, & ex errore doceant)

sint) aliquam bonam doctrinam de se producant, aut salubres fructus proferant. Chrysostomus, Sub spinis nullum animal requiescit, nisi serpentes, nemo pacem habet, sed demones ibi habent cubilia. Vitis Christus, palmites fideles, Ioan. 15. Qui vuas bonæ conuersationis ferunt. Sicut autem spina vel tribulus quacunque parte tangitur, pungit: sic iniquitate isti pleni sunt: quare euangelicos fructus ferre non possunt, Iacobi 3. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcē & amarā aquam? Nunquid potest fratres mei ficus vuas facere, aut vitis ficus? sic neque salsa dulcem potest facere aquam. Neque enim qui sincero est animo, potest non factis exprimere sinceritatem affectus sui: neque rursus qui vitiato est animo, potest ea præstare factis, quæ verè bonum arguunt: tametsi præstigiis ac specie sanctimonie nonnunquam imponat incautis hominibus, certè Deo non potest imponere.

*errore persistit
salubres fru-
ctus proferre
non possunt.*

Vult quoque hac antithesi Christus ostendere naturam pseudoprophetarum, Vitis lignum est debile, & ad structuras inutile, Ezech. 15. Contrà, spineta ita florent, vt videantur saccarum productura, sed tandem lapidosa corna producunt.

*Antithesi pul-
chra ostendit
Christus natu-
ram pseudo-
prophetarum.*

Ficus verò est arbor vulgaris, quæ cum floribus fructum gignit. Contrà, tribulorum germina nihil aliud proferunt, quàm lappas, hamataque spicula. sic heretici factionis verbis suis aureos atque diuinos montes pollicentur: at valles profundas & cœnoscas inferni conferunt.

Omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit. Arbori comparat hominem, eo quod potest à sterili peccato in virtutem inferi. Arbores bonæ sunt pij ac fideles homines, qui secundum Dei præcepta viuunt, vt si princeps, magistratus, paterfamilias, sacerdos, episcopus, seruus, ancilla, ac cæteri fideles fidem habentes, Dei mandatis obedientes, faciant id quod ex officio debent. Horum boni fructus sunt obedientia legis, id est opera, quæ secundum mandata Dei ex fide fiunt, & ad Dei gloriam, & proximi commodum referuntur.

*Arbori cus
comparatur
homo.*

Arbores autem malæ sunt impij, infideles & apostatæ, heretici, schismatici, qui contemptores sunt Ecclesiæ, & peccatores impoenitentes. Fructus mali istorum sunt opera, quæ fiunt contra fidem, aut contra charitatem, quantumuis externo splendore præluceant.

Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere. Non dicit Dominus, impossibile est malum ad bonum conuerti, nec bonum negat in deterius posse labi, sed quantum diu malitiæ affixus est, non posse bonos fructus asserre. Confule Chrysostomum super hunc locum, in opere imperfecto.

*Merces vero-
rum & pseu-
dopropheta-
rum.*

3 Tertiò ostendit mercedem verorum, & pseudopropheta-
rum, & ait, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in
ignem mittitur.* Exciditur primò per deuitationem, Matth. 18.
& Tit. 3. Hæreticu n hominem post vnam & secundam cor-
reptionem deuita. Secundò exciditur per mortem, Psalm. 48.
Diad. cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum
illo gloria eius. Tertiò per æternam damnationem, Matt. 13.
Exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, &c.
Vult dicere Christus, impossibile esse, eos vitare æternam dam-
nationem qui mali fuerint, & mala opera fecerint, atque in eis
vitam finierint, Hebr. 6. Terra quæ spinas & tribulos germi-
nat, abiecta est & maledictioni proxima, cuius maledictio est
in combustionem.

*Pœna duplex
pseudoprophe-
tarum.*

Duas ponit pœnas, excidi, & in ignem mitti. Multi autem
gehennam timent & horrent, ego autem casum illius gloriæ
multò maiorem gehenna casum esse aio, inquit Chrysost. In-
tolerabilis gehenna. verùm si mille ponat quis gehennas, ni-
hil tale dicit, quale est ab illa gloria beata excidere, odio Chri-
sti haberi, audire: Non nouivos. Freniùm decem millia ful-
mina melius est sustinere, quam faciem mansuetam videre
auerſam à nobis, & tranquillum illum oculum non ferentem
videre nos.

Si ergo peccatū omissionis pœnam meretur æternam, Ioan.
15. Omnem palmitem in me non ferentem fructū, tollit eum.
& Matt. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternū. Esuri-
ui, & non dedistis mihi manducare, &c. peccatum commis-
sionis quid meretur? Verè quantum glorificauit se & in deliciis
fuit, tantum dabitur illi luctus & tormenti.

Apec. 18.

*Religio catho-
lica nō verbis,
sed rebus con-
stat.*

Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum celorum:
Vult dicere, religionem catholicam non verbis, sed rebus con-
stare, nec intraturos in regnum celorum, qui clamantes & ia-
ctantes solam fidem, dixerint, Domine, Domine, cum re ipsa
longè aliis dominis seruiant, Mammonæ, ventri, ambitioni,
&c. Neque enim titulus Christianum facit, sed vita. Frustra
folia rectæ confessionis iactitant, qui bonos fructus nō osten-
dunt. Iacob. 2. Fides sine operibus mortua est. Gal. 5. In Chri-
sto Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed
fides quæ per charitatem operatur. *Sed qui facit voluntatem Patris
mei qui in celis est, ipse intrabit in regnum celorum,* hoc est, *Qui* verè
repudium miserint terrenis cupiditatibus, & ex animo ob-
temperauerint voluntati patris mei, cuius voluntatem ego vo-
bis prædico, hos dignabor regno celorum. Summa: Vult di-
cere, regnum celorum non alia ratione acquirendum, quam
ratione operum.

His Christi sententiis confirmatur dogma Catholicorum,
scili-

scilicet damnationem aeternam inferni illis imminere, qui non fecerint bona opera: aeternam verò vitam his, qui fecerint, non his qui crediderint tantùm, sed fecerint voluntatem patris.

Iohan 5.

Aduerte etiam hic quantum nostra interfit attendere & cauere à falsis prophetis. periit Asia, periit Græcia, periit Africa, quare? quia verbum istud Christi neglexerunt, Attendite à falsis prophetis.

EPILOGVS.

1 Doctrina Christi est, vt caueamus non solum ab apertis inimicis, quò porci sunt & canes, de quibus in Apoc. 22. & 1. Cor. 5. sed & ab occultis, qui cum sint vita ptauitate corrupti, tamen virtutis speciem præ se ferunt. Idem Paulus Rom. 16.

2 Quibus fructibus boni malus discernuntur, Apostolus ostendit, Galat. 5. d. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, contentiones, emulationes, ira, rixa, dissensiones, hæreses, inuidia, homicidia, ebrietates, commensationes, &c. Fructus enim spiritus est charitas, gaudium, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, his similia. In his enim fructibus qualis sit vnusquisq; cognoscitur homo. Hoc hic similitudine à communi hominum exemplo desumpta, docet Christus, dicens, Nunquid colligunt de spinis, &c. vt inde cognoscamus bonos à malis.

3 Fidem requirit, sine qua præcepta Dei non seruantur, nec sunt bona opera.

DOMINICA NONA POST TRINITATEM, EPISTOLA.

FRATRES, non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. Neque idololatra efficiamini sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est, Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia. Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Neque murmurauerunt, sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore: Hac autem omnia in figura contingebant illis: Scripta autem sunt ad correptionem nostram; in quos fines sæculorum deueniunt. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. Tentatio vos non apprehendat nisi humana: Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum temptatione prouentum, vt possitis sustinere.

1. Corinth. 10.

IN HAC Epistola ostendit Paulus Iudæos in quinque genera peccatorum ob incredulitatem prolapsos.

*Incredulitas
Iudæorū multa & graua peccata peperit.*

1 Primò, in prauas cupiditates, cum ait: Non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt.

2 Secundo, in scelus idololatriæ, cum ait: Neque idololatra efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

3 Ter-

3 Tertio, in scortationes & stupra, cum ait, Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.

4 Quarto, in tentationes quibus tentauerunt Deum, cum ait: Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & a serpentibus perierunt.

5 Quinto, in murmurationes contra Dominum, cum ait: Neque murmuraueritis: sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.

Supplicia sceleribus Iudeorum debita, qualia.

Exod. 32.

Numer. 25.

Et propter hæc scelera ingentibus suppliciis sunt affecti. Nam propter eorum concupiscentiam, dum adhuc escae erant in ore ipsorum, ira Dei descendit super eos, & occidit pingues eorum, Psal. 77.

Propter idololatriam interfecta sunt 33. millia virorum.

Propter fornicationem occisa sunt 24. millia virorum.

Propter tentationes, cum dixerunt, Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo: Misit Dominus serpentes ignitos in populum suum, & mortui sunt multi, Num. 21.

Propter murmurationes & inobedientiam, perierunt 14. millia hominum & septingenti, absque his qui perierunt in seditione Core, Dathan, & Abiron, quos terra deuorauit.

Numer. 16.

Supplicia & aliorum pericula nos cautiore reddere debent.

Eiusmodi supplicia sunt & nobis Christianis metuenda, quibus cautiore effici debemus, ne consimili peccato in damnationem consimilem, imò longè grauiorem incidamus, iuxta poeticum illud, Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Pestilente nanque flagellato, id est peccatore, stultus, id est, alius peccator sapientior fieri debet, Prou. 19. Et hoc est quod loquitur Dominus Deut. 19. Auferes malum de medio tui, ut audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam talia facere audeant. Quare ait Paulus, Hæc in figura facta sunt nostri. Illæ enim pœnæ figuræ erant earum quæ nobis debentur, si Dei in nos gratiæ fuerimus ingrati. Et sicut donorum acceptorū magnitudine illos excedimus, sic & pœnis atrocioribus afficiemur, si nec illorum exemplo correcti, delinquentes Deum offendimus.

Apoc. 2.

Facta sunt ergo hæc in figura nostri, ne simus concupiscentes rerum malarum, quemadmodum illi concupierunt, ut nō ladamur morte secunda. Nam teste Beato Iac. 1. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. quam præfigurabat ignis Domini, quo puniti sunt pingues Israël, Psal. 77. concupiscentes concupiscentiam in deserto, ut inde disceremus momentaneas carnis delicias gehennæ incendiis compensandas, sicut satis constat in purpurato illo epulone, apud Lucam 16.

Facta

Facta sunt quoque hæc, ne simus cultores idolorum: sicut illi adorauerunt vitulum, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. hoc est, ne iuxta illud Osee 8. Aurum nostrum & argentū, ventremq; nobis faciamus idola, dicentes, Hi sunt dii qui nos ab omni inopia liberatos felices reddunt & securos, quod est (moram faciente Domino, & longanimiter expectante) interim impeterritè bibere, comedere, inebriari, pecuniæ thesauros coaccruare, ne nos dies Domini inexpectatus opprimat oscitantes. Luc. 21. Attendite vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. tanquam laqueus enim superueniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Item Matth. 24. & Luc. 12. Veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. illic erit fletus & stridor dentium.

Idola Christianorum.

Deinde ne inquinemur stupris, fornicationibus, adulteriis: sicut quidam illorum his peccatis polluti fuerunt, ne extremum gaudij nostri luctus occupet, neque nobis contingat quod Noëmitis & Sodomitis propter similia vitia accidisse legimus, Gene. 6. & 19. Luc. 17. Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Heb. 13. Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, &c. regnū Dei possidebunt, 1. Cor. 6. Ephes. 5. Sed Apoc. 21. Pars illorum erit in stagno ardenti, &c.

Matth. 24.

Quartò ne tentemus Christum, sicut quidam illorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt, ne hæreditemus post mortem serpentes infernales, & bestias & vermes, Eccles. 10. Est autem tentare Deum, de Deo dissidere, de ipsius ope mente perfida desperare, per signum aut portentum aliquod de potentia Dei velle sumere experimentum, quomodo illi qui Christo Domino dixerunt, Magister volumus à te signum videre, Matt. 12. Deut. 6. Non tentabis Dominum Deum tuum. Sapient. 1. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. quoniam inuenitur ab his qui non tentant illum.

Tentare Deum quid sit.

Quintò, ne murmuremus, sicut quidam eorum murmurauerunt, & interempti sunt ab interminatore, ne cum malignantibus exterminemur ex hæreditate cælesti, Psalm. 36. incidamusque in exterminium regis locustarum, angeli nempe abyssi, cui nomen Hebraicè Habaddon, Græcè autem Apollyon, & Latinè habens nomen Exterminans, Apoc. 9. Sap. 1. Custodite vos à murmuratione quæ nihil prodest, & à detractatione, parcite linguæ. quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit, & tumultus murmurationum non abscondetur. Est

E

autem

*Murmuratio
quid est.*

autem murmuratio querela irrationabilis de iis, quæ ferendæ sunt patienter: qualis erat illorum contra Dominum, tum propter laborem itineris, tum propter defectum aquæ, carnum, &c. tum etiam propter protensam difficultatem obtinendi promissam hereditatem: quæ nimirum murmuratio processit ex perfidia & dissidètia, quæ grauissimè offensus fuit Deus. Itaque ne murmuraueritis, inquit, nihil ferre valentes, ac dicentes, Quando aduenient bona, & mala cessabunt? sed patientes estote, ait beatus Iacobus, vsque ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens, &c.

Vult ergo dicere Paulus, Nos Christiani satis arbitramur esse, si ore dixerimus, Credo, credo: pro certo statuo me esse Christianum, Indubitata & certissima fide id mihi persuado: sed debemus aduertere, quoddæmones credant & contemiscant, Iaco. 2. Refert & Marcus 5. quoddæmonis dicebant, Iesu fili David, quid mihi & tibi? &c.

Cap. 29.

Satis arbitramur esse, si auribus aduertimus Euangelium, legem, & alias sacras Ecclesiæ doctrinas: sed debemus aduertere, quod Isaias habet: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

1. Corinth. 11.

Satis denique arbitramur esse, si corporaliter tantum & externè vsi fuerimus sacramentis. Sed aduertere quoque debemus quod Paulus dicit: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, non diiudicans corpus Domini.

Vnde statuuntur hæc dogmata nostræ fidei.

*Vitam eternam
non habebunt
qui docent at-
que docentur
doctrinam so-
lus fidei.*

1 Non habituros vitam æternam, qui docent atque docentur doctrinam solius fidei, dicente Domino Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum celorum. Contra expressum Dei verbum docent hæretici, solam fidem sufficere, ne Deus nos puniat. Et cum falsam hanc persuasionem imbiberint, hominibusque proposuerint, ipsi & sectatores ipsorum sunt concupiscentes malorum, idololatæ, fornicarij, detractores Ecclesiæ Dei. Sciant igitur Deum fore horum scelerum vindicem.

*Deum à suis
cultoribus non
exigit tantum
linguæ officium,
sed etiam cor-
dis affectum.*

2 Deum exigere à suis cultoribus, non tantum linguæ officium, verum etiam cordis affectum, dicente Apostolo ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, & Christo Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Si illi qui Christum videbant & audiebant, fuissent beati: profecto forent beatissimi Scribæ, Pharisei, Seniores, Leuitæ, Principes, Sacerdotes, qui omnes Christum viderunt & audierunt. Sed non comparatur animarum beatitudo, oculari visione, sed spiritali fide, charitate, spe, humilitate, & iustitia. Fuere quidem felices, qui conspexerunt Christum na-
ture

tum, eundemque audierunt prædicantem, & admiranda operantem: sed non tam felices atque illi, qui in ipsum credentes, secuti sunt illum.

3 Deum punire alia peccata præter infidelitatem. Non est enim concupiscentia, fornicatio, & murmuratio, infidelitas: nihilominus Paulus docet, Deum ista puniuisse, & quidem grauissimè. Falsa igitur & temeraria est eorum doctrina, qui asserunt hominem propter infidelitatem duntaxat eternis cruciatibus dignum reddi.

Peccata alia præter infidelitatem etiam à Deo puniuntur.

Sextò, declarat Paulus quorsum antiquas illas historias adduxerit, in quibus peccata, & eorum singularia tractantur supplicia, nempe, ne Corinthij forsan dicerent, illa ad se non spectare, quanuis verissima essent omnia, quæ Paulus tam longa oratione dixisset, ut qui nec Iudæi essent, nec cū illis ista commisissent peccata. Subdit itaque Paulus:

Paulus quorsum antiquas historias adduxerit.

Hæc omnia in figura contingebant illis, eaque propter peccata sua, ut illorum temporalibus poenis sempiterni gehennæ cruciatus figurarentur, utque iisdem illorum poenis, iniquitatē nostram Deo iudite districtè vel hic, vel in futuro plectendam agnosceremus. Siquidem eo grauiora nos supplicia manent, quo beneficiis sumus maioribus dotati.

Luca 12.

Scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deueniunt. In nostram utilitatem omnia illa commemorat Apostolus, ut si tantis exemplis deterriti, in Dei timore permaneremus, euadamus illa supplicia, & gloriam ineffabilem comparemus. Quod si horum obliti, talia commiserimus, augeretur nobis poena, iuxta illud, Luc. 12. Seruus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens, vapulabit multis. Ait Paulus non tantum scripta esse ad correptionem Corinthiorum, verum etiam fines seculorum in eosdem deuenisse: ut audientes Corinthij se in ea incidisse tempora, quæ seculi terminò sint vicina, magis reddantur anxij atque solliciti, maioriq̃ue concutiantur timore diuini iudicij, & desinant malè agere; iuxta illud, Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Exemplis aliorum à malo deterreti, & ad timorem Dei incitati nos oportet.

Eccle. 7.

Conuincit hic locus audaciam quorundam hæreticorum nostri tēporis, qui legi redarguenti crimina, & supplicia ostendenti respondent, Quid Christiano cum Mose? quid filio cum seruo, atque lege? His respondet Spiritus sanctus per Paulum: Omnia scripta sunt ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deueniunt.

Audacia hæreticorum.

Tandem concludit Paulus, dicens, Qui stat, videat ne cadat. Vnumquēque nostrum de seipso præsumere vetat, ne se putet aliquid esse cum nihil sit, quasi dicat, Iudæi quondam etsi beneficiis Dei cumulati fuerint, nihilominus tamen perierunt.

Nemo de seipso præsumere debet.

Quamobrem eorum consideratione, qui se existimat stare per fidem rectam, & opera bona, videat ne cadat. Nam dicit Chrysostomus, Nouimus multos ad ipsius calci verticem ferè conscendisse, omnes virtutes numero habuisse, deserta deuiaq; loca, à vita hominum aliena coluisse ac denique feminam neque in somnis quidem vidisse, & tamen negligentia lapsos ad vitiorum barathrum deuenisse. Adhuc enim in pralio decertamus, vnde nec gloriari debet accinctus vt discinctus. Nam etsi spiritus promptus est, caro tamè infirma, Mat. 26. Videat ergo quisque quomodo cautè ambulet.

*Tentationem
perpeti pium
est, & ad sa-
lutem necessa-
rium.*

Tentatio vos non apprehendat, nisi humana, id est, exigua quædam & mediocris, vel etiam talis quæ ad culpas duntaxat veniales (sine quibus in hac vita non viuitur) adducit. Tentationem quippe perpeti pium & sanctum est, & ad salutè omnino necessarium, sine qua nemo hominū potest transigere hanc mortalem vitam, teste Iob 7. Militia est vita hominis super terram: sed vult Apostolus ne cuiuslibet maximè mortalis criminis tentationi consensum præbeamus, vt quæ plerosque ad horribilè inferni casum deducat, 1. Pet. 1. Modicum nunc oportet contristari in variis tentationibus, vt probatio vestræ fidei multò pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem, in reuelatione Iesu Christi. Item Iaco. 1. Beatus vir qui suffert tètationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.

*Fiducia in Deo
collocanda, si
quando nimis
impetiosa ten-
tatio nos ob-
tinet.*

Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Quod si nimis impetiosa tentatio nos obruat, vult Apostolus vt omnem nostram fiduciam in Deo collocemus, atque in omni necessitate oculos nostros dirigamus ad eum, qui se semper electorum suorum protectorem fore promisit. Ipse nanque unicuique fideli pollicitus est, dicens, Psalm. 90. Quoniam in me sperauit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Rursum Hierem. 1. & 15. cap. Bellabunt aduersum te, & non præualebunt, quia ego tecum sum vt liberem te, dicit Dominus. Nullatenus ergo fieri potest, vt ipse patiatur vos pro se tribulatos tentari supra id, quod potestis ferre. Licet enim multe sint tribulationes iustorum, tamen de omnibus his liberat eos Dominus, quia vel hos cadere non sinit, vel lapsos erigit, faciens etiam cum tentatione prouentum, id est, virtutis augmentum. Patuit in Abraham, Genes. 22. Iob ibidem 1. Ioseph, Gen. 39. Tobia ibidem 2. Multisq; Christi Martyribus, quos omnes ed gloriores tentatio effecit, quo fuit ipsa vehementior. Per hanc electos suos Dominus tan-

quam

quam aurum in fornace probauit, & inuenit eos dignos se. *Sap. 3.*

1 Dominus fidelis est, non finit suos tentari supra id quod possunt. Psalm. 95. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. *2. Pet. 2.*

2 Nullum peccatum relinquit Deus impunitum. Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicii reseruare cruciandos.

EPILOGVS.

1 *Que scripta sunt*, propter admonitionem nostram scripta sunt, ne putemus impune peccare nos. qui paruulis aut radibus non pepercit, is nec nobis parceret, qui legis perfectionem accepimus. *Va nobis si tantam negleximus salutem, Hebr. 2.*

2 Variis & horrendis exemplis hortatur, ut quia per baptismum in familiam Christi aptati sumus, ab omni vitiorum commercio simus immunes. Ne simus concupiscentes rerum malarum, ne simus simulachrorum cultores, ne stupris inquinemur, ne tentemus Christum, ne mutinemur.

3 Consolatio à fidelitate Dei, qui pollicitus est sui nominis causa tribulationem sustinentibus se adfuturum, nec permissurum tentari supra id quod possint ferre, Vide Matth. 14. ubi discipulis graui maris periculo perturbatis dicitur à Christo: Habete fiduciam, ego sum, &c.

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis! Homo quidam erat diues qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona illius: & vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris amplius villicare. Ait autem villicus intra se, Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubescio. Scio quid faciam, ut cum amorus à villicatione fuero, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo, Quantum debes domino meo? At ille dixit, Centum cados olei. Dixit illi, Accipe cautionem tuam, & sède: citò scribe quinquaginta. Deinde alij dixit, Tu verò quantum debes? Qui ait, Centum coros tritici. Ait illi, Accipe literas tuas, & scribe octoginta. Et laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius seculi prudentiores filij tui in generatione sua sunt. Et ego vobis dico, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.

Luca 16.

IN hoc Euangelio tria facit Christus.

1. Primò vocauit dispensatorem iniquum, cui ait: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ. Sic nos quoque vocat Deus. Primò per internam inspirationem Spiritus sancti, cum in mentem nostram incidunt cogitationes bonæ de Deo, de poenitentia meditanda, de vita rectius instituenda.

Vocatio Dei
multiplex.

Prouerb. 8. O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.

2 Nos vocat per externam prædicationem verbi Dei, vt cum audimus Deum peccata punire, rationem vitæ humanarumque actionum habiturum, conuersos suscipere, confitentibus condonare, &c. Sicut illud Saluatoris, Matth. 3. Pœnitentiam agite, appropinquet regnum celorum. Et illud Luc. 13. Si pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis.

Rom. 2.

3 Vocat per varias calamitates, afflictiones, morbos, bella, pestilentiam: quibus nos ad pœnitentiã vocat. Gregor. Mala, quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt, iuxta illud Psal. Imple facies eorum ignominia, & querent nomen tuum Domine. Modum vocationis vide, Gene. 2. 3. vbi dispensatorem suum, imò potius bonorum suorum dissipatorem vocauit Adamum, dicens, Adam vbi es?

Hic vocat clementer, vt nosmetipsos diiudicarem, ne iudicemur. Sed conqueritur, Prouer. 1. Vocauit, & tenuistis, extendi manus meas, & non aspexistis: sed despectistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ideo qui hic vocantem contemnunt, in iudicio velint nolint suo malo audire debebunt. Ego quoque in interitu vestro ridebo, inquit, &c. Dicit igitur, *Redde rationem de omnibus, Cogitationibus.* Sap. 1. In cogitationibus enim impij interrogatio erit: *Vobis.* Matth. 12. De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, de ipso reddent rationem in die iudicii. Quid ergo de blasphemis? &c. *Operibus,* Ecclef. 12. Cuncta quæ sunt adducet Deus in iudicium, &c. imò etiam de ipsis *operibus bonis*, qua scilicet intentione fuerint peracta, Psal. Cum accepero tempus (ait) ego iustitias iudicabo. Quod si iudicaturus est iustitias, quanto magis iudicabit iniquitates?

Ratio reddenda de omnibus.

Bonis spiritualibus & corporalibus, an animam, quam Dei filius morte sua redemit & sanguine lauit, sordidaueris. Non enim estis vestri, inquit Apostolus, empti estis pretio magno. glorificate & portate Deum in corpore vestro, 1. Corint. 6. An corpus Dei templum stupris, adulteriis, molliciebus inquinaueris. Si quis templum Dei violauerit, disperdet eum Deus, Ibidem. Qualiter bona temporalia acquisiisti, an vt raptor, fur, symoniacus, vsurarius, deceptor & fraudulentus. Qualiter retinuisti, an malè retinens nolueris aliena restituere, an nolueris de tua substantia egenorū inopiam releuare, an multò magis in pecunia totam spem constituens, & eam aliis inuidens malueris in terram moriturus defendere. Qualiter expendisti, an gula, alea, superbia, pompa, deliciis carnis, vel aliis superfluitatibus inutiliter turpiterque dilapidaueris. *De sensibus etiam externis & internis.* Oportet enim nos omnes manifestari

stari ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque prout gessit 2. Corinth. 5. in corpore, siue bonum, siue malum.

Homo iste diues, mediator Dei & hominum, homo est *Christus ho-*
Christus Iesus, 1. Timoth. 2. diues in cælo & in terra. Matth. *mo diues.*
28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Psal. 23.
Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi
qui habitant in eo. diues in misericordia, Ephes. 2. Diues in
omnes qui inuocant illum. Roman. 10. Decius plenitudi-
ne nos omnes accepimus. Ioan. 1. Vt quicquid habemus siue
in bonis fortunæ, siue in bonis gratiæ, siue gloriæ, totum ab
eo tenemus. Omnia dat Dominus, non habet inde minus.
Verus enim Salomon est, de quo legimus 2. Paralip. 9. quia
magnificatus est in diuitiis & gloria super omnes reges totius
mundi.

Oeconomus substantiæ domus Dei est homo, propriè au- *Oeconomus*
tem omnis Christianus, qui in baptismo sui accepit villicatio- *substantiæ do-*
nem, & proximi quem iuuare debet. 1. Petr. 4. Vnusquisque *mus Dei, est*
sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, si- *homo, propriè*
cut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Innuit hoc eu- *autem omnia*
dentiùs parabola illa euangelica, Matt. 25. vbi nobilis domi- *Christianus.*
nus conuocatis seruis suis tradidit illis bona sua, & vni dedit 5.
talenta, alij 2. alij verò vnum. Beda vult vt ex hoc vocabulo
dispensatoris, discamus, eos qui pecunias habent & cætera *Donorū Dei*
dona, eorum dominos non esse, sed alieni boni dispensatores. *dispensatores*
Opinio quædā inter homines (ait Chrysost.) est erronea, quæ *sumus, non*
auget crimina, & minuit bona. Ea verò est opinari, quòd ea *domini.*
quæcunque possidemus in vsu vitæ, possideamus vt domini,
& ideo etiam opportunè ea apprehendimus tanquam bona
precipua, cum tamen contrarium docet hoc vocabulum euan-
gelicum, villicus siue oekonomus. Neque positi sumus in hoc
mundo vt domestici, sed tanquam aduenæ & peregrini. Quid
ergo inaniter superbis terra & cinis? Apoc. 3. Dicis, quia diues
sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia pauper es,
& cæcus, & nudus, 1. Corinth. 4. Quid habes quod non acce-
pisti? quid igitur gloriaris quasi non acceperis? Hiere. 9. Non
glorietur sapiens in sapientia sua, &c.

Is delatus est quòd profusior, quàm par esset, dissiparet bona
ipsius. Desert nos ante Deum omnia perlustrans veritas, Pro- *Accusantia*
uer. 15. In omni loco oculi Domini contemplantur, &c. Hi- *nos apud Deū*
re. 29. Ego sum iudex & testis, Angelica pietas, Matth. 18. *que.*

Diabolica peruersitas, quæ nec iustis parcit, Iob. 1.

Apoc. 12.

Conscientiæ puritas, Rom. 2. Isa. 66. Marc. 9.

Peccati enormitas, Genes. 4. & 18.

Oppressio pauperum, Exod. 3.

Mercēs detenta laborum, Iacob. 5.

2 Secundò ab officio deposuit dispensatorē iniquum, cui ait? *Iam enim non poteris villicare.* Qui hic vocationem Domini audire renuit, tria horribilia audire debet. Primò verbum increpationis, sicut dictum est: *Qualia audio de te? sic meis ditato, incretillato, acclato bonis, prauento in benedictionibus rerum mearum, constituto dispensatore, & deprehenso dissipatore? Quare audio clamorem tanta de te scelera resonantem, tam antiqua, tam longi temporis vitia accusantem? Dissipasti bona mea temporalia, corpus inquinasti, animam peccatis sordidasti & corrupisti.*

Tria horribilia audiet, qui hic vocationē Domini audire renuit.

Secundum verbum discussionis, scilicet, *Redde rationem villicationis tue.* Sanè verbum anxium, verbum durum, verbum iugiter præmeditandum, & summè pauendum. Totius vitæ & omnium quæ cogitatione, locutione, & operibus & omissionibus gessisti, redde rationem.

Tertium verbum auulsionis amarissimæ ab hac vita, *Iam non poteris villicare.* In morte enim omnis ab homine aufertor villicatio, ita vt exinde nec bene nec malè possit operari. Et quis possit verbis explicare, quantus irruat animæ dolor, quæ tæ hanc premant angustia, cum instante iam hora mortis intelligit sibi dici quòd vltèrius villicare non possit, cum iam spatium poenitendi non datur vllum, quia iam tunc tempus reddendæ rationis est, non villicationis exercendæ. Audiamus igitur nunc consilium salutis, dum precibus, & agendæ poenitentia locus datur. Audiamus dicentem, Ante iudicium & mortem para iustitiam. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Post mortem nullus erit precum aut meritorum locus.

Videamus nunc quid dispensator fecerit: Primò ait intra se, *Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem?* De morte est intelligendum, postquam nullus erit precum aut meritum locus, sed vbi ceciderit lignum, ibi erit, Eccles. 11. *Qualis enim per mortem recipitur homo in carcerem, talis & ante iudicem præsentabitur.* Dicat igitur intra se qui se præcogitat moriturum, & sanum consilium inquirat, qui inique se gessit in sua villicatione dicens: *Quid faciam?* Augustinus felices eos vocat, qui dicunt in tempore & serid, *Quid faciam?* qui quotidie cogitant se morituros. Melior enim est finis orationis, quam principium.

Vita præsens habet exercitiū mandatorum, futura solatium.

Fodere non valeo, mendicare erubesco. Duobus modis solet egenus consulere necessitati, aut operando videlicet, aut mendicando: sed in neutro horum villicus iste salutis suæ præsidium constituere voluit. *Fodere, inquit, non valeo.* Post transmigrationem hinc factam non est tēpus operandi. Vita præsens habet exercitium mandatorum, futura solatium. Si nihil operatus es hic, frustra in futurum speras. Nam in alia vita, nec bona, quibus

quibus adiuetur ad gloriam, potest anima operari, nec ipsa bona potest ab aliis mendicare. Operari tunc nemo potest, nec arare, quia hyems est: tempus autem præsens, æstas est. Quamobrem hortatur Sapiens Prou. 6. Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat in hyeme. Et Saluator, Ioan. 9. Operamini dum dies est, quia nox venit in qua nemo potest operari.

Mendicare erubesco. Aeternæ vitæ subsidia tunc emendicare fas non erit: quando iam istiusmodi mendicis dabitur nihil. Exemplo est quondam diues epulo, Luc. 16. Ait iterum Salomon, Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo & non dabitur ei. Ergo dum tempus habemus, ait Apostolus Galat. 6. Operemur bonum ad omnes. Idem 2. Cor. 6. & Ecclesiast. 9. Vbi enim deficit meritum proprium, alienum frustra implo-
ratur. Nec debet quisquam ab alio expectare quod non meruerit ipse: quandoquidem unicuique vix sua iufficiunt, vbi vix iustus saluabitur. 1. Petr. 4. Bonum igitur facientes, ait iterum Apostolus: Non deficiamus, tempore enim suo metemur, Galat. 6.

*Meritum proprium, vbi deficit, alienum frustra implo-
ratur.*

Scio quid faciam, ut quum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Salubre itaque hic sibi consilium adinuenit, quomodo modicum exponeret, & reciperet multum. Huc igitur spectat tota parabola intentio, videlicet ut quisquis sibi malè conscius, futurum Dei formidat iudicium, hic dum rerum domini sui potitur, beatos pauperes sibi facere curet amicos, quatenus impensæ miserationis commercio, & ipse apud Deum misericordiam consequatur, Luc. 6. Date, & dabitur vobis. Quoties enim quis exitum suum percipiens, leuat beneficio sarcinā delictorum, vel relaxando debita debitori, vel tribuens inopibus copiam, ea quæ sunt domini largiens, multos amicos & consiliarios acquirit, præbituros sibi coram iudice testimonium bonitatis, non vocibus, sed bonorum operum ostensione. Nunc scio, inquit, quid maximè opus sit, ut quum per mortem mihi bona domini mei subtraherentur fuerint, per aliorum suffragia in vitam beatam recipiar.

Misericordie operibus hic nobis prospiciendum in futurum

Diuites enim domos habent in terra, pauperes autem præclaras mansiones in cælo habent, dicente ad ipsos Domino, Beati pauperes spiritu, quia vestrum est regnum Dei. Libenter itaque diuites recipiant pauperes in aliquantulam rerum suarum partem, & in domos suas in terra, ut à pauperibus recipiantur in cælo.

Luce 6.

Secundo, conuocat ergo singulos debitores domini sui, & dicit primo, *Quantum debes domino meo? At ille dixit, Centum calos*

f 5

olei.

olei. Cui dixit, Accipe cautionem tuam, & scribe quinquaginta. deinde dicit alteri, Quantum debes domino meo? At ille dixit, Centum coros tritici. Cui dixit, accipe & tu cautionem tuam, & scribe octoginta.

Quod de cadis centum 50. scribi fecit à debitore, & de centum coris tritici 80. sic accipi potest, quòd omnis qui indigentiam cuiuslibet pauperis sanctorum, vel ex dimidia parte, vel certè ex quinta, quantum viginti vel quinquaginta ad centum sunt, alleuiauerit, certa suæ misericordiæ sit mercede donandus, iuxta id, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Matth. 5.

Eleemosyna
duplex generis.

Per oleum & triticum quæ villicus erogauit, ut sibi pararet amicos, duplex eleemosynæ genus designatur. Nam oleum eleemosynas spirituales, triticum verò corporales designat. Si quis ergo de scientia quam à Deo accepit, doctrinam impartitur ignorantibus, consilium dubitantibus, correctionem delinquentibus, merenti consolationem, remissionem inimico, talis dat de oleo domini sui. Quisquis ergo dicit se non posse fodere, aut mendicare, saltem de oleo domini sui erogare non negligat.

Maiores eleemo-
sina est docere
ignorantes,
quàm pascere
esurientes.
Daniel. 12.

Qui autem dat panem esurienti, sitienti potum, hospitium egeno, nudo vestimentum, infirmos aut incarceratos visitat, iste domini sui triticum donat. nec otiosum quod de oleo dimidiam, de tritico quintam partem erogauit. Nam plus est animabus immortalibus, quàm morituris corporibus subuenire. Maiorem facit eleemosynam, qui impendit doctrinam ignorantibus, quàm is qui dat panem esurienti. Si ergo hi qui de mammona sibi faciunt amicos, à quibus in æterna tabernacula recipiantur, commendantur, multò magis hi qui spirituales largiuntur epulas, certissima debent spe summæ retributionis erigi.

Villicus lauda-
tur nò de frau-
de, sed de pru-
dentia.
Documentum
prudentiæ imi-
tandæ.

3 Tertiò, laudauit dominus villicum iniquitatis, quòd prudenter fecisset, de quo ait, Filij huius seculi prudentiores filiis in generatione sua sunt. Non de fraude, sed de prouidentia. sicut serpens non de veneni profusione, sed capitis conseruatione nobis imitandus & laudandus proponitur. Matth. 10. Estote prudentes sicut serpentes. Datur ergo hic nobis documentum prudentiæ imitandæ. Quicquid enim habemus, Domini est. vnde si de huiusmodi suis bonis nobis collatis largas eleemosynas faciendo nobis in futurum prospexerimus, & ipsi ab eo laudabimur, & dicetur, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. intra in gaudium Domini tui.

Matth. 21.

Filij huius se-
culi qui mun-
dum pro patria
habent.

Filij huius seculi, qui mundum pro patria habent, & in terrenis hereditatem quarunt, seculo se conformant, qui laudant omnia quæ in terra lucrosa sunt. 1. Ioan. 4. Diligentes sunt

In temporalibus acquirendis, conseruandis, expendendis, euitandis rerum temporalium damnis, euadendis hostium insidiis, filius lucis, hoc est Dei. Quis tanto studio curat Deo placere, quanto se comere, ornare cernuntur vanæ mulieres vt placeant mundo?

Dicuntur autem filij huius seculi non sapientiores, sed prudentiores filiis lucis, non absolute, sed in generatione sua, in his quæ ad carnalem spectant generationem: sic cattus clarius videt homine, non ad legendas literas, sed ad capiendos mures: sic bubones & noctuæ melius noctu vident quam homines, simpliciter tamen melior & acutior est visus hominis, quam illorum, quorum intuitum nox illuminat, dies excecatur. Noctu quidem & in tenebris vident ad hoc solum vt prædā rapiant. Ad quid autem tendit prudentia filiorum huius seculi, nisi vt decipiant pauperem & inopem? Insidiatur, inquit, vt rapiat pauperem, &c. Hæc est planè prudentia vsurariorum, furum, raptorum, sacrilegorum, symoniacorum, ambitiosorum, adulterorum, &c. quorum quisque in nocte & in tenebris peccatorum absente sole iustitiæ, suæ voluptati, quasi cuidam prædæ rapiendæ intentus est, dormitantibus interim filiis lucis in his quæ Dei sunt, & æternæ salutis.

Prudentia filiorum huius seculi qualis.

Concludit itaque Dominus, inquit, Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Quasi dicat, Exemplo huius œconomi prospicite vobis in futurum, erogatis in pauperes Domini vestri facultatibus, vt cum magno fœnore reportetis mercedem cælestem, cui grata est huiusmodi vsurâ. Matth. vigesimo quinto, Fœneratur vtique Domino, qui miseretur pauperis.

Proverb. 19.

Vt quum defeceritis, scilicet per mortem. tunc enim deficit vita, deficit mundus, deficiunt amici & parentes, deficiunt opes, deficit tempus ac possibilitas bene operandi: recipiant vos in æterna tabernacula. Ipsi pauperes recipere dicuntur diuites, eo quod causa sint suis benefactoribus hæc possidendi. Ecce quàm sit vtile diuitias pauperibus erogare. Marc. 10. consultit Christus, dicens, Da pauperibus, & habebis thesaurum in celo.

Pauperes quomodo dicuntur recipere diuites.

Mammona sunt diuitiæ collectæ, quæ supra quotidianam necessitatē & vsum iniqua cupiditate in auaritiā retinentur: quibus citra propriū incōmodū proxim⁹ egēs adiuuari possent.

Mammona quid.

Mammona iniquitatis diuitiæ, quod homines huiusmodi diuitiis turpiter abuti solent. Hinc prouerbiū, Hinc prouerbiū, Omnis diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Ecclesiast. 3 1. Beatus diues qui inuentus est sine macula, &c. Has diuitias vocant Christus mammona iniquitatis, Paulus cupiditatem, quæ est radix omnium malorum, 1. Timot. 6. Poëtæ Plutum, & irritamentum malorum.

Mammona iniquitatis cur dicitur utia dicantur

Qui

Qui fecerint sibi amicos, pauperes scilicet Christianos, de mammona iniquitatis, iusto Dei iudicio recipientur in diuina ac caelestia illa tabernacula angelorum, sanctorum ac cunctarum virtutum caelestium. Sicut Lazarus, Abraham, Lot, Tobias, David, &c. Debemus enim pauperes adiuuare, & in omnibus necessitatibus manum porrigere.

Bona enim opera in extremo iudicio non testabuntur tantum nostram fidem atque charitatem, verum etiam mortuis promerebuntur nobis vitam aeternam, in mercedem & iustitiae stipendium.

Vitium ut mala desperationem, ita bona spem & fiduciam vitae aeternae consequenda gignunt, & augmentum gratiae pariunt. Qui mala operafecerint, etiam diuino ac iusto Dei iudicio in aeterna tabernacula inferni recipientur, Ioan. 5.

Haec historia monet ut quisque in sua vocatione sic viuat, ut in iudicio extremo coram Deo consistere possit, non tantum conscientia salua, verum etiam bonorum operum praesidio munitus, ut ipsorum dignitate per sanguinem Christi, se recipiendi in diuina illa tabernacula fiduciam quandam habere possit, 2. Tim. 4. Bonum certamen certavi, &c. De reliquo reposita est mihi corona iustitiae, &c.

Posuit enim Deus nos dispensatores super triplicia bona: Mundi, ut sunt opes, domus, ager, praedia, armenta: corporis, ut sunt robur, sanitas, &c. animi, ut ratio, memoria, ingenium, &c.

Sunt etiam Episcopi & pastores dispensatores mysteriorum Dei, sacramentorumque ecclesiae, ac doctrinarum sacramentorum, 1. Corinth. 4.

Sunt dispensatores omnes Christiani, fidei, charitatis, spei, & aliarum diuinarum virtutum.

Quibus bene vtitur, quum eis vtitur ad laudem, honorem atque gloriam Dei: deinde ad consolationem, vtilitatem ac subdium proximi: postremo ad necessarios nostrae commoditatis vsus. Tunc dicit nobis paterfamilias illud quod pollicitus est Matthaei vigesimo quinto, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.

Male vtitur quum existimamus omnia quae à Deo creata sunt, nempe frumenta, vina, pecudes, feras, pisces, aues, ac reliqua vniuersa, ad libidinem nostram, ad comestationes, ad ebrietatem, & ad turpissimos abusus esse producta. Indeque causantur nouatores, non obseruandos dies, nec habendam rationem dierum, idque ex creatione eis esse permissum, ut omnia simul & semper lux libidini explenda apponant. sed hoc docent haeretici. aliter Christus catholicorum caput.

Male vtitur diues, nobilis, mercator, artis diuitiis quae Dei sunt

Vitium ut mala desperationem, ita bona spem & fiduciam vitae aeternae consequenda gignunt.

Bonorum triplicium dispensatores posuit nos Deus.

Bona Dei bene vti.

Bona Dei male vti.

Diues quando male vtitur diuitiis.

sunt dona, si laruis, alea, aut aliis modis turpioribus ipsas profundat. Audiet profectò tremendam illam vocem, Redde rationem villicationis tuæ.

Abutuntur, quando indignis & immerentibus ipsa administrant: quando malos, famosos, & impœnitentes à sacratissimis illis rebus non arcent: quando non sincere annuntiant verbum Dei Episcopi & Pastores.

Malè vtuntur Christiani, quando non credunt Christo nec eius ecclesiæ, nec veritati catholicæ: quando credunt illa quæ non sunt credenda, aut amant illa quæ non sunt amanda, aut sperant illa quæ non sunt speranda. His omnibus dicit Christus, Redde rationem villicationis tuæ.

Huius Euangelij doctrinà confirmantur quamplurima dogmata.

- 1 Mundum non futurum æternum, sed temporalem: contra quosdam Philosophos.
- 2 Post hanc vitam futura tabernacula æterna, cōtra Atheos.
- 3 Iudicium futurum, contra Mauros & Turcas.
- 4 Opera examinanda, non tantum fidem: contra Brentium hæreticum.
- 5 Sanctos quos viuentes veneratissimus, pauperes quos iuuimus, nobis fore atque esse in alia vita propitios, amicos, atque fauorabiles.
- 6 Quod eleemosynis aliisque operibus bonis eorum fauorē, opem, & intercessionem nobis dum viuimus, impetremus.

EPILOGVS.

- 1 Christus opinionem hanc eximit, quam habent plerique mortalium, nos non esse dominos rerum quas posidemus, sed curatores & dispensatores.
- 2 Socordia nostra taxatur, quòd homines mundo seruientes de vita corporis solliciti sunt, nos in prospiciendo æterna non simus diligentiores.
- 3 Docet Christianum debere per omnem occasionem studere, vt proximo beneficiat, vt proximum subleuet, consoletur, exhortetur, doceat. Hæc benignitas non peribit, sed reseruetur in vitam futuram.

DOMINICA DECIMA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

FRatres, scitis quoniam cum gentes essetis, ad simulachra muta prout ducere. 1. Cor. 12.
 mini, euntes. Ideo notum vobis facio, quod nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Diuisiones vero gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum. Alteri fides in eodem spiritu: alij gratia

na sanitatum in uno Spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hac autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.

Corinthij quales fuere ante conuersionem.

In hac Epistola Paulus facit duo. 1. Primò, ponit breue exordium, indicans qui fuerint olim, & qui nunc sint Corinthij, quum ait, *Scitis quoniam quum Gentes essetis, ad simulachra multa prout ducebamini euntes. Quasi dicat, Non ignoratis quales olim homines fueritis, prorsus expertes diuinæ cognitionis, nihil de Christo, verbo Dei, fide & charitate scientes: sed non aliter ac bestia trahebamini ad creaturas, & cultum simulachrorum, ac velut rationis non compotes, idola diabolica vero Deo prætulistis, similes iis quos coluistis & adorastis. quando verò iam Deum cognouistis, merito debetis multò aliter sentire atque vos gerere, quàm prius. Ecclesiast. 17. Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua. Idem 21. Fili, peccasti, ne adiciās iterum, sed de pristinis deprecare, vt remittantur tibi. Gregor. Necessarium est ei qui vult se omni modo purgare à peccato, primas ipsas culpas succidere.*

Signa tria per quæ temporibus Apostolorum bonus ac malus propheta agnoscebat.

Spiritus duplex.

2. Secundò, aggreditur narrationem in qua ex ordine enumerat tria. Primò, ponit vera signa, quibus tum temporis bonus ac malus agnoscebatur Propheta. Nam nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Hoc est, Nemo Iesum confitetur, &c. Sic nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu: hoc est, Iesum dicit anathema. Quasi dicat, Spirituum est vobis habenda ratio. Nam spiritus est duplex, Bonus, atque hic non potest author esse mali: & Malus, qui non potest esse author veræ virtutis. Ex differentia horum spirituum infert Paulus cognoscendos esse veros & falsos prophetas.

Nam nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Hoc est, Quicumque propheta ad vos instituendos accesserit, si in sua doctrina detraxerit Christo, aut eum execratus fuerit, hic non loquitur in virtute Dei, sed diaboli. atque hinc cognoscetis falsum esse prophetam.

Et nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Hoc est, Quicumque verò commendauerit Christum, & eius diuinitatem atque humanitatem verè confessus fuerit, & iuxta Ioann. priori epist. cap. 4. Christum Iesum in carne venisse, verus est propheta.

Genera tria donorum Spiritus sancti, quæ inquit, diuisiones gratiarum sunt, sed idem Spiritus. Sunt autem gratiæ, cum quis eam gratiam habet à Deo & spiritu sancto, vt possit loqui de sapientia diuina, cognitione Dei, fide, charitate, patientia, catholica doctrina, & sacra scriptura.

2. Explicat tria genera donorum spiritus sancti, quum inquit, diuisiones gratiarum sunt, sed idem Spiritus. Sunt autem gratiæ, cum quis eam gratiam habet à Deo & spiritu sancto, vt possit loqui de sapientia diuina, cognitione Dei, fide, charitate, patientia, catholica doctrina, & sacra scriptura.

Ministrationes Diuisiones ministrationum sunt, sed idem Dominus. Sunt autem ministræ-

nistraciones, cum quis eam gratiam habet à Deo & spiritu sancto, ut possit facere officium suum diligenter in vocatione sua, cantando, legendo, orando, prædicando, & exhortando.

Diuisiones operationum sunt, sed idem Deus. Sunt autem operationes, quum quis eam gratiam habet à Deo & spiritu sancto, ut possit edere miracula & prodigia: ut eicere dæmonia, & sanare ægros, &c.

Operationes.

Idque totum ad vtilitatem & ædificationem ecclesiæ Christianæ, non ad propriam vtilitatem.

Vnicuique enim datur manifestatio Spiritus. Nam huic datur per spiritum.

Spiritus S. manifestaciones quæ & quales

Sermo sapientiæ, quando quis nouit de scripturis diuinis loqui, & ad vnguem scire quid sit lex, Euangelium, fides, opera, gratia, peccatum.

Sermo scientiæ, quando quis in vocatione sua nouit quid faciendum, quid omittendum.

Fides, quando quis verbum Dei secundum sensum ecclesiæ catholicæ intellectum, mordicus tenet & cõfiteatur, etiam cum vitæ periculo. Act. 6. Stephanus ita fecit.

Gratia sanitatum, quando quis sanare potest ægros, ut in primitiua Ecclesia, Marc. 16.

Operatio virtutum, quando quis eicit dæmonia, suscitatur mortuos, montes transfert, & similia edit miracula.

Prophetia, quando quis nouit prædicare veritatem catholicam, quam Romana tenet ecclesia, & eodem modo reliquas scripturas interpretari.

Discretiones spirituum, quando quis potest probare spiritus an boni sint, an mali, veraces an mendaces.

I. Ioan. 4.

Genera linguarum, quando quis potest variis linguis loqui, ad Ecclesiæ ædificationem, Act. 2.

3 Docet quemadmodum vti debeamus donis spiritus sancti, adducens à corporis humani membris pulchram similitudinem. Quemadmodum, inquit, corpus vnum est, & membra habet multa, omnium autem membrorum, cum sint multa, quodlibet suum habet officium: oculi vident, aures audiunt, os loquitur, manus laborant, pedes ambulant, sicque inuicem mutuis officiis sunt obstricta, ut nulla prorsus exoriantur dissidia, ut alia aliis inservientia, perpetuam conseruent concordiam. Quod si vnum membrum benè habet & letatur, reliqua quoque gaudio perfusa exultant: quod si vnum membrum affligitur, reliqua quoque dolore plena tristantur, & compatiuntur.

Spiritus sancti donis quomodo vti debemus

Sic omnes Christiani membra sunt corporis Christi: alius propheta, alius apostolus, alius euangelista, alius ecclesiastes, alius magistratus, alius coniugatus: breuiter, quicunque sunt in

Christiani membra sunt corporis Christi.

Christo

Christo baptizati, siue Iudæi, Gentes, serui, liberi, viri & mulieres, ad hanc communionem pertinent, vbi Christus caput est, qui est benedictus in secula, Amen.

Mirabili artificio Paulus conatur omnes Christianos ad vnitatem mutuam, pacem, & concordiam attrahere.

EPILOGVS.

1 Adhortatur Corinthios, vt relicta impia religione, moribus ac ritibus impiis, veram & sanctam religionem & pios mores assumant, vt quicquid gerant, appareat afflatu spiritus geri.

2 Commendatio gratiæ Dei, quæ carens homo spiritui veritatis in idololatriam impellitur, quam contra habens corde credit ad iustitiam, ore confitetur ad salutem.

3 Gratiæ & donationes spiritus sancti diuise, non ipse spiritus, diuisiones donorum, ministeriorum, operationum: omnia hæc in salutem & vtilitatem multorum.

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

Lucæ 19.

IN illo tempore, Quum appropinquasset Iesus Ierusalem, videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens, Quia si cognouisses & tu, & quidē in hac die tua, quæ ad pacem tibi nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia veniens dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus visitationis tue. Et egressus in templum, cepit eicere vendentes & ementes, dicens, Scriptum est, quia domus mea domus orationis est: vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat quotidie docens in templo.

Christus ter
fleuit.

Hoc Euangelium complectitur tria. 1 Primò commiserationem Christi super excidio Ierosolymitano. Videns enim Iesus ciuitatem, fleuit super illam, dicens, Si cognouisses & tu, &c. Legitur autem Christus ter fleuisse.

Primò in resurrectione Lazari, Ioan. 11. propter Iudæorum cecitatem.

Secundò, in ingressu Ierosolymitano die Palmarum, Lucæ 19. propter deuastationem Ierusalem.

Tertio, in cruce, propter ingratitudinem hominum.

Isaiæ 1.

Hebr. 5.

Propheta non
tantum verbis,
sed et externis
signis fu-
tura mala ex-
presserunt.

Propheta olim futuras calamitates prædicturi, solent non tantum verbis, sed etiam externis signis, & fletibus, & gestibus grauitatem futurarum calamitatum exprimere. Isaias ambulabat nudus & sine calceis, quum Assyriorum captiuitatem prædixit, Isaiæ 20. Ieremias ambulabat iniecta collo cathena, quum prædiceret calamitatem Babylonicam, Ierem 27. Ionas nudus, sicut piscis ipsum euomuerat, Nininitis ipsorum excidium prædixit, Ion. 3. Ezechiel sumpsit laterem, & descripsit in

in eo civitatem Ierusalem, & ordinavit aduersus eam obsidionem, Ezech. 4. Nuditas Isaia, cathena Ieremie, later Ezechielis signa erant confirmantia sermones Prophetarum.

Sic Christus flens prædicit ruinam Ierosolymitanam, vt vel illa ratione Ierosolymitanos ad pœnitentiam emolliat, & ad suam salutem procurandam excitet. Non enim lætatur in perditione viuorum, Sap. 1. Ezech. 18.

Flet etiam Christus ob nimium nostrum risum: flet vt vel sic nos doceat quàm inuitus nos puniat, Isa. 1. Heu, inquit, consolabor de hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis: fletque quia tunc videbat Ierosolymitanos ridentes ac lætantes quum malefaciebant, & exultantes in rebus pessimis. Proverbior. 2. Laudabatur peccator in desideriis suis, & iniquus benedicebatur, Psalm. 9. Flebat Christus eorum fletum euestigio subsequuturum. Ideo dicebat illis Lucæ sexto, Væ vobis qui nunc ridetis, qui plorabitis. Ex Prophetis cognoscimus Iudæos tunc voluptatibus & risui immundico fuisse deditos.

*Christus flet
nostrum nimium
risum.*

*Flet vt ostendat
quàm inuitus nos puniat.*

*Lachryma
Christi nobis
magnificanda.*

Discamus & nos modò magnificare lachrymas Christi, & cum illo flere, vt in æternum rideamus, vt abstergat ipse lachrymas ab oculis nostris, Apoc. 21. Væ enim illis, quibus nec consideratio alieni periculi, nec proprii delicti ad lachrymas mouet. August. Scitote, fratres, quòd post mundi gaudia, æterna sequuntur lamenta: quia nemo potest hic & in futuro gaudere. Si hic gaudere cupis, scias te exulem patriæ: si hic ploraueris, cælestis patriæ ciuis constitueris. Lucæ 6. Si quæ ergo est presentis temporis, ita agenda est letitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicii à memoria recedat. Proverb. 28. Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mētis est duræ, corrueat in malum. Hinc admonet Ecclesiast. 11. In die bonorum ne immemor sis malorum. Et Moses in Deut. 32. Gēs absque consilio atque prudentia, vtinam saperent atque intelligerent, ac nouissima prouiderent.

*Que debeamus
sapere, intelligere,
ac prouidere.*

Saperent, Dei benignitatem eos ad resipiscentiam inuitantem. Rom. 2. 2. Pet. 3. & peccati fœditatem, Hierem. 2.

Intelligerent, mundanorum vanitatem, Ecclesiast. 2. Breuitatem, Sapient. 5. & humanam calamitatem, Iob. 14. Isa. 40. Eccles. 40. 1. Ioan. 2.

Prouiderent nouissima, mortis ineuitabilitatem, 2. Reg. 14. Hebræor. 9. Iudicij æquitatem, Ecclesiast. 12. Matt. 12. Sap. 1. 1. Corinth. 4. Gehennæ ignis intolerabilem cruciatum, Apocal. 6. Isaia 2. Osæ 10.

2. Secundo, complectitur præsens Euangelium formam & modum excidij Ierosolymitani, quando Christus ait, Venient dies in te, & inimici tui circumdabunt te vallo: circumdabunt te, & eoangu-

*Modus excidij
Ierosolymitani*

stabunt te undique, ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem. Quia non intellexerunt pacem Dei. Prædixit eis bellum mundi quod erat eis superuenturum in ultionem, qua nunquam pertulerunt grauiorem, vt vel sic respicerent, qui nec signis, nec virtutibus, nec beneficiis, & tan dem miserationibus emolliri potuerunt.

Est tolerabile quum hostes irruptionem faciunt, & abducta præda recedunt. Est terribile quum ciuitas premitur obsidione, & vallo cingitur. Est terribilius quum expugnatur, & incolæ omnes trucidantur. Est terribilissimum quum muri, turres, & structuræ omnes diruuntur, & solo æquantur. Extrema omnium fortuna est per vniuersum mundum dispergi, nusquam honorem, nec quietem, nec vllam consolationem inuenire. Magna & omnium maxima fuit Iudæorum calamitas: siquidem vsque in hodiernum diem durat eorum per vniuersum dispersio. Inde inferimus grauisimè ipsos peccasse, vt qui prophetas non cognouerint, Christum atque ipsos occiderint, eorumque conciones neglexerint. quæ omnia grauisimo atque horrendo excidio corporum & animarum damnatione solet Christus punire. Discamus nos prophetas Christi, id est, prædicatores, episcopos, pastores non insequi, sed eorum doctrinas sequi & amare, & ad eorum normam vitam instituere, ne æternum puniamur.

Iudæorum calamitas omnium maxima, quia omnium grauisimè peccarunt.

2. Paral. 20.

Iosephus describit deuastationis vrbis Ierusalem.

Bellum Iudæicum unde traxit originem

Hic queritur 1. Quis deuastationem illam Ierusalem memorie prodiderit, nempe Iosephus lib. 7. belli Iudæici: item Hegeſippus & Eusebius Cæsariensis.

2. Vnde bellum illud traxerit exordium, nempe à Floro Iudæorum procuratore, insatiabilis auaritiæ atque tyrannidis homine, qui seditionis occasionem dedit, & arma sumenda contra Romanos suavit. Quauis enim populus Iudæorum propter hanc scelestissimam impietatem quoddam filium Dei non cognouerit, vastatus, captus, dispersus & derelictus sit vsque in præsens, quemadmodum à Daniele 9. cap. apertissimè est prædictum: Non erit, inquiens, eius, videlicet Christi populus, qui eum negaturus est, & ciuitatem, & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo & finis eius vastitas, & vsque in finem perseverabit desolatio. Veruntamen Romani tunc adhuc Gentiles, non zelo Christi, sed alia intentione demoliti sunt Ierusalem ac Iudæam, utpote, quia rebelles fuerunt Romano imperio. Sic etiam tempore Zedechie regis, 4. Reg. 3. 5. vastati sunt à Chaldeis propter idololatrias suas & innocentium ac prophetarum occisionem. Chaldæi tamen ex ambitione & auaritia, crudelitate, & praua intentione hoc fecerunt, 2. Paral. vigesimo sexto.

Sacerdotes frustra hortati sunt Iudæos ad pacem.

3. Queritur, num sacerdotes adhortati sunt Iudæos ad pacem, Etiam;

Etiam: sed nihil profecerunt, & id quidem Deo permittente.

4 Sub quo Cesare fuerit deuastata Ierosolyma, sub Vespasiano, qui misso Tito filio suo, iussit vt omnibus viis obseſſis, Ierusalem potenter oppugnaret, id quæ ipſo Paſchæ feſto. Hæc olim prædicta ſunt per Balaam, Num. 24. Venient, inquit, in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabūtque Hebræos, & ad extremum etiam ipſi peribunt.

5 Quando expugnata fuerit Ierusalem, octauo ſcilicet Septembris.

Quo menſe expugnata Ieroſolyma.

6 Quomodo expugnata. Tanta cædes ibi facta eſt, vt difficile ſit dictu. Armati trucidabantur, ſuperſtites vendebantur, & per totum orbem diſpergebantur. Iosephus lib. 6. cap. 15. belli Iudaici dicit, quod in illa obſidione mortui fuerunt gladio, fame & peſte, vndecies centena millia, nonagintaſeptem millia venditi, triginta denario vno, ſicuti emerant Dominum triginta denariis.

His docemur Deum ſolitu punire ciuitates, regna, oppida, familias, quando publica peccata impunè in illis committuntur, omniumque ſuffragiis peccatores defenduntur: ſic Sodoma & Gomorra igni conſumpta, mundus diluuiſo deletus, Ierusalem à Romanis truculenter exciſa. Idem iudiciu timeant omnes, ſi illo peccati genere Deum ſibi inſenſum reddiderint.

Tertiò, complectitur cauſam excidij Ieroſolymitani, quum dicit, *Eò quod non cognoueris tempus viſitationis.* Gregorius, Creator quippe omnium per incarnationis myſteriu hanc viſitare dignatus eſt, ſed timoris & amoris ipſius recordata non eſt. vnde conqueritur Hierem. octauo, Miluus in cælo cognouit tempus ſuum, turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui, populus autem meus non cognouit iudiciu Domini. Item Iſaia 1. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſina præſepe domini ſui: Iſrael autem non cognouit, & populus meus non intellexit.

Cauſa excidij Ieroſolymitani

Cognoscere nihil aliud eſt, quàm audire verbum Dei, ac fideliter corde cuſtodire, & ei ex charitate ſeruire, Lucæ vndecimo, à peccando ceſſare, veram poenitentia agere: ſicut Zachæus & Publicanus, Lucæ decimo octauo, & decimonono. Eccleſiæ Romanæ obedire. Non cognoscere nihil eſt aliud, quàm contemnere verbum Dei, nec ipſi credere, nec obedire. 1. Reg. 15. peccando pergere, in peccatis obſtinatè perdurare, eccleſiam, ſacramenta, ſacerdotiu, Chriſtum ipſum ac eius Apoſtolos, Epiſcopos ſcilicet reicere: quod faciunt hæretici, ſicut olim Pontifices, Phariſæi, atque Scribæ faciebant.

Cognoscere tempus viſitationis quid ſit.

Deus enim ad agenda poenitentiam annos plus quadraginta Iudæis conceſſit poſt Chriſti mortem, adeò tamen non reſipue-

Non cognoscere quid.

Anni pluſquàm quadraginta Iudæis conceſſi poſt Chriſti mortem, vt reſipuerent.

in templo. Quia verò redemptor noster prædicationis verba nec indignis & ingratis subtrahit, postquam disciplinæ rigorem eniando peruerfos tenuit, donum gratiæ mox ostendit. Fecit quod docuit, Matth. 5.

EPILOGVS.

- 1 Christus fletit Iudeos cecitate mira tempus aduentus gratiæ non intellexisse, imò post aduentum inter eos versantem gratiam non agnouisse.
- 2 Hierusalem quæ obstinate spernit Dei visitantis misericordiam, tempus vindictæ omnium grauissimè sensit. Iosephus in libro de bello Iudæico, captiuorum omnium qui toto comprehensi sunt bello nonaginta septem milia, mortuorum per omne tempus obsidionis undecies centena milia. De muliere quæ propter famem filium coxerat, libro 7. cap. 81. hoc prophetatum erat, Deut. 28.
- 3 Ingressus in templum Christus eiecit ementes & vendentes, ostendere volens, auaritiā & quantum fore capitales pestes ecclesiæ suæ, quam templum illud figurabat. docens etiam nunquam veram Ecclesiæ reformationem futuram, nisi incipiat à capitibus, Ezéch. 9.

DOMINICA VNDECIMA POST
TRINITATEM, EPISTOLA.

Fratres, notum facio vobis Euangelium quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod saluamini, qua ratione prædicaui vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod & accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quia sepultus, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas, & visus est Cephe, & post hoc undecim: Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque ad huc: quidam autem dormierunt: Deinde visus est Iacobo: deinde Apostolis omnibus: Nouissimi autem omnium tanquam aborruo, visus est & mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit. 1. Cor. 15.

In hac Epistola agit Paulus de resurrectione mortuorum, & facit duo. 1. Primò admonet Corinthios, imò omnes Christiani fideles, ut in verbo Dei fortes & constantes perseuerent, quæ ait, Notum vobis facio fratres Euangelium, quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini. Quæ ratione prædicauimus vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Quasi dicat, Opere pretium est vobis iugiter initare, verbum Dei inculcando, ruminando, repetendo, cogitando, ut quod sincere prædicaui, in corde vestro conseruetis. Summo enim studio Euangelium audistis, suscepistis in baptismo veram fidem, & spiritum sanctum consecuti estis: cur igitur à doctrina sana deficiente, admittitis diabolica dogmata? cur per inania colloquia impiorum errores, ac satanæ mendacia patimini vos à pseudoapostolis seduci?

*Christi fideles
hortantur ut
in verbo Dei
fortes & con-
stantes perse-
uerent.*

Quòd si meam doctrinam cum illorum concionibus contuleritis, facillè videbitis hanc eandem incorruptam, ipsumque Dei verbum esse. Quod igitur ex me audistis, tenete mordicus, & pseudo prophetarum execrabiles officinas proiците.

*Exhortatio
Paulina huic
seculo maxime
necessaria.*

Quadrant mirificè hæc verba Pauli conditioni huius temporis. Nunquam enim magis fuit necessaria hæc exhortatio populo Christiano, quàm hodie, quando tot ac tam peruersi pseudoapostoli emergunt, à quorum doctrinis falsis & peruersis maxime nos docet cauere. Vereor de quibusdam ex nostris idem posse conqueri, quod olim de Galatis conquerebatur Paulus, dicens, Miror quòd sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi, Galat. 1. Item 3. cap. O insensati, quis vos fascinauit non obedire veritati? &c.

*Iona 2.
Osè 13.
Ioan. 20.
Resurrectio
Christi confir-
matur tribus
testimoniorum
generibus.*

2. Secundò reuocat Apostolus Corinthiis atque omnibus fidelibus in memoriam resurrectionem Christi, quam confirmat tribus testimoniorum generibus. Primum depromptum est à sacrario scripturarum, contra vertiginosos spiritus, qui scripturam, decreta Ecclesiæ, & externum verbum Dei contemnentes, intuentur in cælum, inhiantque vocem caelestem, quum tamen spiritus sanctus omnia sua consilia, ministeria & mysteria Ecclesiæ suæ sponsæ declarauerit, atque scripturis sacris ab Ecclesia approbatis incluserit, vt nemo causari possit, aliud querendum diuersum aut contrarium huic doctrinæ, quana semper Ecclesia pro vera & catholica habuit & approbavit: deditque Christum Ecclesiæ suæ spiritum sanctum, qui ipsam omnem doceret veritatem in scripturis minus manifestatam, Ioan. 16.

*Apostoli &
discipuli resur-
rectionis testes.*

Alterum depromptum est à fide testium, à quibus post resurrectionem suam Christus est visus: è quorum numero sunt Petrus, Lucæ vltimo: Apostoli vndecim, Matth. vltimo: quingenti fratres, 1. Corinth. decimoquinto: Iacobus, omnes discipuli, Actor. 1. & 10. qui veri certique resurrectionis Christi testes sunt.

*Paulus resurre-
ctionis Christi
testis.*

Tertium depromptum est à seipso, quum ait, Nonissimè omnium tanquam abortiuo, visus est & mihi. Quasi dicat, Quemadmodum per abortionem partus editur intempestiuus, ita me synagoga mater abortiuit: quæ quum spiritualem me debuerat parere, edidit immaturum foetum, mortis scilicet filium, qui Christum, Euangelium & Ecclesiam persecutus sum.

Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Quasi dicat, Licet vltimus sim Apostolorum, & indignus vocari Apostolus, tamen quia vocatus à Christo, & ad dignitatem Apostolicam promotus,

motus, possum de resurrectione Christi æquè benè atque alijs Apostoli testari.

Gratia autem Dei sum id quod sum : & gratia eius in me vacua non fuit. quasi dicat, Ego vobis diuinitus à Deo datus, attuli vobis per gratiam Dei Euangelium, vt pretiosum thesaurum. Talem igitur me, non alium ætimabitis. *Gratia Dei attribuit Apostolus suam vocacionem.*

Sed abundantius omnibus laboravi. quasi dicat, Non sum è numero pseudoprophetarum, qui falsim aberrantes seipfos constituunt verbi & Ecclesiarum ministros: sed possum reuera dicere me diuinitus vocatum, & multum plus cæteris omnibus præstitisse.

Non ego, sed gratia Dei mecum: id est gratia Dei quæ mihi adest. quasi dicat, Quod ad personæ meæ imbecillitatem pertinet, patiar me à quolibet reprehendi: sed quod attinet ad officiũ, non feram aduersariorum calumnias. Has non habent notas nostrę tempestatis hæretici, atque ideo vitandi.

Vult autem Paulus in hac epistola ostendere nullo medio, nullaquæ alia re melius intelligi posse articulum fidei nostrę de resurrectione mortuorum, quàm verbo Dei ore prolato. Quod si fuerit ereptum, impossibile nobis erit vel minimum articulum conseruare, ac in leuissima tribulationum tentatione consistere posse, qui similes sumus infantibus lactentibus. Horum res sunt saluæ, dum in materno gremio recumbentes, vbera sugunt: ita nos quoque in portu & tutissima statione nauigamus, dum in diuino Patris gremio requiescimus. Est autem gremium Dei Ecclesia catholica Romana, ad quam tanquam ad columnam & firmamentum veritatis recurrere debent cuncti qui filiorum Dei splendidissimo titulo sunt decorati. Hęc sola conseruat Dei verbum in sua puritate immune ab omni hæreseos & falsitatis fermento.

Articulus de resurrectione mortuorum nulla alia re intelligi potest, quàm verbo Dei ore prolato.

Gremium Dei ecclesia catholica Romana.

EPILOGVS.

1 Clara breuitas totius Euangelij, in quo stare oportet, per quod salutem consequimur. Christus mortuus est pro peccatis nostris iuxta scripturam, & resurrexit iuxta scripturam.

2 Christus est saluator ille mundi quem Moses & Prophete annuntiaverunt, ideo in scripturis predictum esse commemorat.

3 In asserenda resurrectione diligens est Apostolus, visus est Cepha, post hæc vnde deinde plusquam quingentis fratribus, Iacobo, Apostolis omnibus, noni sime Paulo. Nam qui articulum resurrectionis negat, multa negabit, quod recte credamus quod verbum auditum rectum sit, quod Apostoli recte doceant, & Dei Apostoli sint, quod Deus verax, quod sit Deus. Summatim, Saducaus erit, Matth. 22.

Luce 18.

IN illo tempore dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur ceteros, parabolam istam, Duo homines ascenderunt in templum ut orarent, unus Phariseus & aliter Publicanus. Phariseus autem stans, hæc apud se orabat, Deus gratias ago tibi, quia non sicut ceteri homines, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus: Ieiuno bis in Sab- bato, decimas de omnium quæ possideo. Et Publicanus stans à longè, nolens nec oculos ad caelum levare, sed percutiebat pectus suum, dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. Amen dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

*Confidētia sui
ipsum contra le-
gem est &
propheta.*

*Opera bona gi-
gnunt spem, ma-
la autē despe-
rationem.*

*Iusti non sunt
qui suam iusti-
tiam non Deo,
sed sibi referant
acceptam.*

Hoc Evangelio continentur tria. 1. Primò narrat Euan- gelista quorundam hominum vitia, quum ait, Dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant. Hoc faciebant contra doctrinam legis ac Prophetarum. ait enim propheta Ieremias cap. 17. Maledictus homo qui confidit in homine, & spem suam ponit in brachio carnis suæ. David quoque dicit, Qui confidunt in do- mino sicut mons Sion, non commovebitur in æternum, Psal. 124. Lex habet: An speras in baculo arundineo atque contra- cto Aegypto? 4. Reg. 18. Erant de illorum numero, de quibus Luc. 16. Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra, quia quod hominibus est altum, ab- ominatio est ante Deum. August. in Psalm. 3. 1. docet non esse præsumendum de operibus, sed bene sperandum. Opera bona gignunt spem, sicut mala desperationem. docet ibidem tacenda opera nostra, & damnanda nostra peccata. Periculosa ergo res est confidere de propriis meritis & propria iustitia, & credere se securum, quum nemo securus esse debet in via ista, quæ tota tentatio nominatur, Iob 7. Vnde de confidentia securita- tis ait Augustinus, Multum strenuus est qui illuc ire contendit, ubi multos meliores se corruisse conspicit. Quis Lucifero cla- rior? quis Sansone fortior? Dauide sanctior? Nabuchodonoso- fore potentior? Petro feruentior? qui tamen omnes propter præsumptionem corruerunt. Ideo persæpe quem tentationis certamen superare non valuit, securitas prostravit. Nihil igitur securius, quàm nos totos Deo committere, qui novit præstare congrua profutura suis cultoribus. Vnde Ecclesiast. 7. dicitur, Non te iustifices ante Deum, quia agnitor cordis ipse est Deus. Nam si celi non sunt mundi in conspectu eius, quanto magis abominabilis & inutilis homo? dicit Iob decimoquinto. Qua- re qui se existimat stare, videat ne cadat, 1. Cor. 10. Sequitur:

Tanquam iusti. hoc ideo dicit, ut doceat non verè fuisse iustos: nam si verè iusti fuissent, iustitiam suam non sibi, sed Deo

retu-

retulissent acceptā. Tales erant de quibus Sapiens agit: Eccl. 8. Vidi, inquit, impios sepultos, qui etiam cum adhuc viuerēt, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum opera haberent. Addit,

Et aspernabantur ceteros. Hæc est enim propria pestis superbiæ, *Iustitia falsa* vt quanto plus de se presumit, tantò magis alios despiciat. *superbiam & contemptum parit fratrum,* Falsa nanque iustitia superbiam & contemptum parit fratrum, *fratrum contemptum parit.* vera autem amorē atque humanitatem. Ideo hi ceteros aspernabantur, quia falsa iustitia inflati, alios peccatores arbitrabantur & iudicabant, de talibus dicitur Eccl. 21. Pes fatui facilis in domum proximi. Horum saltum & supercilium Christus adducta parabola deprimit.

2 Secundo, duorum hominum orationes hic continentur, quorum alter Phariseus, alter verò Publicanus. Iudicio hominum, & proprio, erat ille iustus & sanctus: hic verò impius ac malus. Duobus generibus hominum permixta est Ecclesia, *Ecclesia duobus hominum generibus permixta est.* scilicet electorum & reproborum. Hæc autem vita cum inter cælum & infernū sita sit, & in medio subsistat, ideo vtrarumque partium ciues recipit. Quandiu durabit ecclesia militans, in te continebit bonos & malos, tanquam acres cum tritico in area, sed cum venerit Christus iudex tenens ventilabrum in manu sua, purgabit aream suam, in fine mundi: hic ergo boni & mali similes sunt in actione apud homines, simul accendunt in templum, simul orant, simul celebrant diuina, simul accipiunt sacramenta, avarus & largus simul eleemosynas dant: simul ieiunant luxuriosus & castus. Deus verò discernit voluntates & intentiones. Vnusquisque enim ex fructibus suæ intentionis pascit conscientiam suam. Nam reprobi quicquid agunt intentionaliter ordinant ad terrena, ad vanam gloriam: boni verò ad cælestia, & ideo orationes reproborum repelluntur. Hier. 14. Cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum, etli obtulerint holocausta & victimas, non suscipiam, quoniā gladio, & fame, & peste consumam eos: orationes vero bonorum exaudiuntur, iuxta illud Isai. 65. Et erit antequam clament, ego exaudiam, &c.

Vterque intrat in templū facturus idem opus, vterque orat. Phariseus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in sabbatho, decimas de omnium que possideo. Auguit. Quid rogauerit, quære in verbis eius, & non inuenies. accendit orare, noluit Deum rogare, sed se laudare, contra illud, Prou. 27. Lauder te alienus, non os tuum: extraneus, non labia tua. Et ideo oratio Pharisei erat mala.

1 Quia legibus à Christo constitutis non fiebat. Dicit Christus Matth. 6. Orantes nolite multum loqui, & Cum oratis,

Pharisei oratio ob tres causas mala.

non eritis sicut hypocritæ, &c. Vide quæ sequuntur.

2 Quia contra præceptum Christi, Luc. 6. Nolite iudicare, & non iudicabimini, Nolite cōdemnare, &c. iudicabat seruū alienum, qui domino stabat aut cadebat, Rom. 14. & contra dictum Ecclesiast. 7. ubi ait: Ne irrideas hominem in amaritudine animæ. est enim qui humiliat & exaltat circumspector Deus.

3 Quia ex solo suo iudicio, præsumptuosa superbia se iustificabat contra doctrinam Apostoli dicentis: Nihil mihi conficius sum, sed in hoc iustificatus non sum, 1. Cor. 4. Et Iob 9. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me, &c. Eccle. 7. Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est. 1. Ioan. 1. Si dixerimus quoniam nō peccauimus, mendacem facimus eum, &c. Chrysost. Superbia & ex malis & ex bonis facit damnū suum. si iuxta se habet miserum, inde inflatur: si felices, inde liuore torquetur. E contra humilitas, quæ si habet iuxta se miserum, compatitur: si felicem, inde humiliatur, reputans se illo inferiore.

*Superbia et ex
malis & ex
bonis facit dā-
num suum.*

Hic orator totus vanus fuit. Nam eleemosynam petere venit, & diuitias suas ostendit. s. bona opera, cū dixit: *Ieiuno bis in sabbatho, decimas de omnium quæ possideo.* Ieiunium opus utique bonum est in se & pium, in lege, prophetis, & Euangelio approbatum. Sic decimas soluere ex lege & prophetis præcipitur, Exod. 22. Leuit. 27. Numer. 18. Deut. 14. Malach. 3. Sed fraudem facimus Deo, quotiēs de bono opere nostro nosmet ipsos, non Deum, laudamus. Nihil enim bonum ante Deum nisi ex re bona. hinc Eccle. 26. Fatuorum gratiæ effundentur, & 34. Dona iniquorum non probat Altissimus. Isai. 58. Grego. Tunc veraciter hoc quod agit homo bonum est, quando ei placere concupiscit, à quo est.

Pœnitentiæ vera formā publicanus ostendit.

Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens, Deus propitijs esto mihi peccatori. Hic totus sibi displicens ob peccatorum conscientiam, procul absistebat à sacris, & non tam loco, quàm gestibus, & sermone, ac compunctione cordis distabat à Phariseo, ostendens in se verè pœnitentiæ formā. Atque ea de causa oratio publicani erat bona.

1 Quia procul stans ob diuinæ maiestatis timorem, quam se nouerat offendisse, non audebat ex humilitate oculos ad cælum tollere. Oratio nanque humiliantis se, penetrat cælos. Eccle. 35. Quantò quisque sibi vilior, tantò Deo pretiosior. Excelsus enim Dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit, Psal. 137. Oculos quibus illicita & terrena caelestibus prætulera, & eum qui in cælis est offenderat, præ pudore in cælum leuare nō audebat. Ambros. In ipsa oratione nostra multum verecundia placet, multum conciliat gratiæ apud Deum.

*Publicani oratio quatuor ob
causas bona.*

*Verecundia in
oratione mul-
tis placet Deo.*

Deum. 1. Esdr. 9. Deus meus confundor & erubescō leuare faciem meam ad te. quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cælum, &c.

2 Quia ex corde contrito percutiebat pectus, quoddam mala cogitauerat, vt exciret quod obdormierat, quasi supplicium sibi de seipso exigens, ac si dicere voluisset: Cor contritum & humilitatum ô Deus ne despicias. Psal. 50. & illud Dan. 3. In animo contrito & spiritu humilitatis suscipiar à te Domine. Augustin. in Psal. 31. tractat de rursione pectoris, quæ est obtritio cordis. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiar: & hæc sunt quæ coinquinant hominē. Sicut ergo per cordis auersionē à Deo in peccatum cecidimus, ita oportet per conuersionem ad Deum redire. Nam magna est misericordia Domini, & propitiatio illius in conuercentes ad se, Eccl. 17.

3 Quia vera confessione se verè peccatorem, & non alios accusabat: iuxta illud: Iustus in primis accusator est sui, Proverbiorum 18.

4 Dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori. Ore quo multa nociua locutus fuerat, diuinæ supplicat misericordiæ, dicens: Deus in cuius nutu cuncta sunt posita, tibi semper humilium & mansuetorum placuit deprecatio, qui dicis, Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris, &c. propitius esto. habes enim semper posse & scire. rogo ergo te velle. Misereris enim omnium, qui omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter poenitentiam. Sap. 11. Mihi quem fecisti, Malach. 2. peccatori, iam amplius non peccanti. O brevis sed fructuosa oratio, quæ impetrat peccatorum remissionem, infusionem gratiæ, & vitæ æternæ collationem! hæc sunt enim quinque verba; de quibus *Oratio publicani fructuosa.*

1. Cor. 14. Apostolus ait, Volo quinque verba sensu meo loqui, quàm decem millia verborum lingua. Ecce diuinum mysterium in quo peccatorum conuersio & salus quinque verbis exprimitur. scilicet. Deus propitius esto, &c. Quæ si quis contrito & humiliato corde dixerit, descendet iustificatus in domum suam, & propitiabitur ei Deus, sicut dicitur Hiere. 18. 26. & 36. Reuertatur vnusquisque à via sua pessima, & propitius ero iniquitati & peccato eorum, ait Dominus Deus. Atque hæc prædicta in vero orante requiruntur.

In templum hi duo homines oraturi ascendebāt. Item Petrus & Ioannes Apostoli, templum ascendunt vt orent. Act.

3. Quamuis vbique liceat Patrem orare & adorare in spiritu & veritate: dicente Psal. In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino; conuenientissimè tamen id fieri debet in templo, vbi omnes fideles conueniunt. Impossibile enim *Templa alijs locis ad orandum aptiora.*

enim est multorum preces non exaudiri, dicente Christo, Mat. 18. Si duo ex vobis consenserint, &c. Lutherani, Brentius & Calvinus (qui sibi videntur sanctiores & doctiores his Apostolis) contra Christi statutum docent templa negligenda, & in sordidas officinas conuertenda suadent, faciunt domū Dei, quæ domus est orationis, speluncam latronum. Templum illud Salomonis in tanta religione habuit Christus, vt nec vas aquæ per illud transferri permiserit. Marci 11. Quanto in maiori honore, nostra debemus habere templa, in quibus sacramenta à Christo Iesu instituta, fidelibus administrantur. Augustinus, In oratorio nemo aliquid aliud agat, nisi ad quod est factum. Psal. 28. In templo eius omnes dicent gloriam.

3 Tertiò continetur hæc sententia lata, & iudicium factum à Christo de illis duobus hominibus, de quibus dicit: *Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. Quia omnis qui se exultat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.* Christus hæc tam constanti sententia docuit diuersitatem meritorum Pharisei & Publicani. Oratio hominis placentis sibi non ascendit ad cælum, sicut lapis emissus non pergit ad cælum: sed recidit in iacentem. Econtra, oratio humilantis se nubes penetrat, &c. Eccles. 35. Docuit etiam quis sit fructus orationis, quæ cum humilitate vera atque contrito corde & vera confessione peccatorum fit, nempe iustificatio, & salus, Iob 22. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. Pro. 29. Superbū sequitur ignominia, & humilem spiritu suscipiet gloria. hypocrita atq; fiduciaij de Christi iustitia, & de sua apprehensione vel persuasione stultè presumētes, docent solam fidē iustificare. Si sola fidē iustificatio cōtingit, ergo male fecit publicanus quod procul stabat, nec oculos ad cælum audebat leuare, & quod peccus percutiebat, & verè se peccatorem confitebatur. At dicit hæreticus, Hæc omnia fuerunt superflua in illa oratione. Si posuit publicano contingere iustificatio sola fidē, hæc profectò superflua fuerunt: atque adeo Phariseus descendit iustificatus in domum suam: quia (& si nolis) habuit veram fidem, alioquin non dixisset: Deus gratias ago tibi, &c. nec ascendisset in templum.

Sed Christus manifestè tradidit solam fidem non iustificare. Docet publicanum iustificatum fuisse ex humilitate, contritione, confessione, & ex fidē quæ per dilectionem poenitentiae partes operabatur.

Phariseus autem non descendit iustificatus in domū suam, quia quanuis habuit veram fidem, tamen habuit annexam superbiam, arrogantiam, malum iudicium, & alia vitia: non autem charitatem. Ideo hic fuit humiliatus, ille verò exaltatus. Augustin. Audisti sententiam, caue causam. Aliud dico, audi-

Christus templum Salomonis in summo honore habuit.

Fructus vera orationis, qui.

Fides sola non iustificat, sed ea quæ per dilectionem & alias virtutes operatur.

audisti sententiam, caue superbiam. Eccl. 10. Initium omnis peccati superbia. Sed omnes humilitatem inuicem insinuate: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, 1. Pet. 5.

EPILOGVS.

1 Parabola est de humilitate contra superbiam. Superbia Dei contemptus est. Contra hanc saepe loquitur seruator. Nam hac passio in primis vexat homines.

2 Queritur quare Phariseus suum encomium proferens damnatur, Iob idem faciens coronatur? Responso, Phariseus dicebat criminando alios, nulla ratione cogente: Iob coactus est per amicos & calamitates dicere innocentiam suam. Sic Paulum ut seipsum commendaret, coegerunt pseudoapostoli. 2. Cor. 11.

3 Doctrina, omnis qui se humiliat, exaltabitur. Quare discamus hic ut quisque apud se supplex ac submissus obsecret, Deus esto mihi peccatori propitiu.

DOMINICA DVODECIMA POST

TRINITATEM, EPISTOLA.

Fratres, Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum: non quod 2. Corinth. 3.
sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos facit ministros noui Testamenti, non littera, sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si ministratio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut filij Israel non possent intendere in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius quae euacuatur, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis in gloria est, multo magis abundat ministerium iustitiae in gloria.

IN H A C Epistola Paulus facit duo. Primò indicat humanæ naturæ fragilitatem, cum ait: Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum: non quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos facit ministros noui Testamenti, non littera, sed spiritu. Quasi dicat, Quod utiles sumus ad inferuendum Ecclesiae, & ad prædicandum Euangelium, non profluit ab ingenij nostri virtute, & à viribus & sufficientia nostra, sed opus est Dei omnipotentis auxilio. Afferit illis verbis Paulus, neminē in terris esse, quantumvis pium, doctum, & sapientem, qui per se tantum sit idoneus ad obeundam prouinciam noui Testamenti. Nam post peccatum Adami, natura hominis adeo est spoliata gratuitis ac in naturalibus læsa, ut per se nihil prorsus quod æternā mereatur vitā, possit prestare. Et in rebus humanis nisi diuinitus adiuta, frequenter allucinatur. Hinc est quod dicit Paulus, Nō quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed

Fragilitas humane naturae indicatur.

Nemo in terris idoneus ad obeundam prouinciam noui Testamenti.

suffi-

Ioan. 13.

sufficientia nostra ex Deo est. Et Christus, Sine me nihil potestis facere.

Quicquid igitur in nobis boni habemus, id operatur gratia diuina: siue id sit in ministerio prædicationis, siue in administratione alterius functionis sacræ. Quare semper orandus est Deus. Si enim esuriens properas ad mensam, sitiens ad cellam vinariam, & defessus ambulando ad lectum: cum non ad Deum refugis, cum laboras penuria fidei, charitatis, spei, iustitiæ, sapientiæ, patientiæ, & similibus virtutum?

*Discrimē Legi
& Euangelij.*

2. Secundo, ostendit Apostolus Legis & Euangelij discrimen, cum ait: *Litera occidit, Spiritus autem viuificat.* Quod si ministratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent intendere filij Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? Discernit autem Paulus Euangelium à Lege triplici ratione: scilicet, Primo, Promulgatione vel donatione. Nam in datione Legis in monte Sinai, nihil aliud videbatur, quàm aëris intemperies, nubes tenebrosæ, fumus, atque vapor igneus, ibi nihil audiebatur aliud quàm tonitrua, fulgura, turbines ventorum, clangores buccinarum: sed in manifestatione Euangelij in præsepio, non videbantur nisi Angeli, qui cantabant, Gloria in altissimis Deo, Luc. 2. Pastores, qui dicebant, Transcramus vsque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum est, Ibidem. Reges, qui Christum adorabant, & offerebant aurum, thus, & myrrham, Mat. 2. In baptismo & monte Thabor non videbantur nisi Spiritus sanctus & vox Patris, qui testabantur voce placidissima Christum esse Dei filium.

*Ratione triplici
Euangelium à Lege
discernitur.*

*Promulgatio
vel donatio
Legis & Euangelij.*

Mat. 3. & 17.

Præterea audiebantur voces tam suauis, ut Lucas dicat cap. quarto, admiratos fuisse omnes in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore Christi: & Ioan. cap. 7. dicat, ministros missos ut apprehenderent Iesum, respondisse, Nunquam sic locutus est homo, &c.

Erant in monte Thabor, fulgidum lumen, facies resplendens, vestes albæ sicut nix, claritas cælestis. In illo autem loco ubi erant omnes congregati, Act. 2. iucundum colloquium, concio prædicatum variis linguis magnalia Dei. quæ historiæ significant naturam Legis & Euangelij. nam Lex ante gratiā terrebatur conscientias peccantium, & ob oculos statuebat admissa delicta, & æternam comminabatur damnationē. Euangelium verò annuntiat gratiam Christi, quæ consolatur conscientias terrore concussas, & ostendit, ac vocat nos ad Deum, qui peccata & mortis perpetuæ damnationem & maledictionem auferre potest, & donare æternam vitam.

*Officiū Legi
& Euangelij.*

Deinde officio vel ministerio discernit Euangelium à Lege. Nam officium Legis est, ut iubeat, veter, urgeat, cogat, & in homi-

homine odium & iram excitet, & minetur mortem sempiternam: sed munus Euangelij est, consolari, rogare, monere, vti verbis melle fluentibus, dare Spiritum sanctum, reddere hominem facile, promittere gratiam implendæ Legis, docere quemadmodum sit comparanda vita æterna. Scripta autem est Lex in tabulis lapideis, Euangelium verò in tabulis cordis carnis, & in credentium animis. Significant autem huiusmodi tabulæ lapideæ, humanas vires diuini Spiritus expertes: tabulæ verò carneæ, siue cordis, significant veros Christianos, viua Spiritus sancti vasa atque templa, quos Spiritus Dei regit atque ducit, 1. Corinth. 3. & 6. Quemadmodum enim ægrè scribitur in lapide, quòd difficulter hæreat atramentum: ita parùm efficiunt humanæ vires in rebus diuinis, nisi fuerint Dei gratia perfusæ.

Tertiò discernit Euangelium à Lege fructuum ratione. Nam fructus Legis sine gratia sunt, metus, terror, ira Dei, comminatio, maledictio, damnatio, cauteriata conscientia, mors æterna. Sed fructus Legis cum gratia, siue Euangelij, sunt gaudium, consolatio, iustitia, bona conscientia, remissio peccatorum, perfectio virtutum, operum merita, vita æterna. Nam Lex quidem ostendit quæ sint necessaria ad salutem, sed non præstat spiritum perficiendi. Euangelium verò non solum ostendit quæ sint necessaria ad salutem, sed confert quoque spiritum perficiendi. is tamen spiritus nulla litera comprehendendi, ac nullo atramento depingi potest: sed viua est Spiritus sancti scriptura, cordibus credentium insculpta, quam Iudæi & Rabbinii, velamen oculis obuolutum habentes, non recipiunt. Ideo obcæcati & indurati perseuerant in mortua litera, nunquam peruenientes ad vitam Spiritus: Christiani verò intimo cordis affectu, & cum gaudio suscipiunt: à Lege sumentes hoc dictum, Cognosce teipsum: ab Euangelio, Cognosce Iesum Christum. hic enim est verus processus ad regnum Dei, ad quod nos perducere dignetur diuina maiestas. Amen.

*Fructus Legis
& Euangelij.*

EPILOGVS.

1 In causa salutis animarum, nihil nostra sapientia aut virtute possumus, omnis nostra idoneitas, vt sic loquamur, ex Deo est. Hinc Ecclesia pro ministris verbi serio orat, Da seruis tuis vt cum omni fiducia loquantur sermonem tuum, loquantur eloquia Dei, ministrent in virtute, vt glorificetur Deus per Christum.

2 Officia Legis & Euangelij. Lex litera est. Ecce Legem: Non concupisces. Ego dico nisi te adiunget gratia, ardentius concupisces. Hoc est quod dictum est, Litera occidit, spiritus autem cor immutat & viuificat.

3 Gloria Legis & Euangelij, ministerium damnationis, mandata Legis vocat, iustitia ministerium, gratiam saluatoris, cui superabundantiæ gratiæ attri-

attribuit, recte de natura rerum, vt homo diuinus iudicans. Cyrill. in Ioan. super illud, Gratiam pro gratia.

DOMINICA EADEM,

EVANGELIVM.

Marc. 7.
Matth. 15.

IN illo tempore, Exiens Iesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilee inter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, vt imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba scorsum, misit digitos suos in auricular eius: & exspuens tetigit linguam eius, & sufficiens in calum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, adaperire. Et statim aperta sunt aures eius, & solutum est vinculum linguae eius, & loquebatur recte. Et praecepit illi ne cui dicerent. Quanto autem magis eis praeceperat, tanto plus praedicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes, Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

PROPONUNTUR nobis hoc Euangelio duo exempla. Primò, fidei operantis per charitatem in his viris, qui firmiter credunt Christum afflicto homini mederi posse. Quæ fides illis persuasit Christi tantam esse potetiam, vt manus tantum contactu ægrum iuuare posset. Hæc fides deprehenditur ex illorum facto. nam si fides illis non fuisset, ipsaque firmissima, nunquam de Christi potentia tantam virtutem sibi persuasissent, nunquam credidissent Christum posse sanare ægrum, neque de ipso ad Christum adducendo cogitassent, nec deprecari fuissent, vt Christus eum sanitati restitueret, vt scilicet imponeret illi manum.

Frates Dei de-
notum.

Hæc fides primò prouenit ex Dei dono. Nam Ioan. 1. cap. docet, quòd Christus solus illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum. Paulus Eph. 2. affirmat fidem donum esse Dei: Gratia, inquit, saluati estis, per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, &c. Et Rom. 12. Vnicuique diuisit Deus mensuram fidei. Et 1. Corint. 12. Alteri fides in eodem spiritu, & Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum: quem locum Augustinus, Chrysostomus, ac reliqui omnes interpretantur de fide. Nemo potest credere in Christum, nisi is cui Deus dederit fidem. Et Act. 13. legimus quòd prædicantibus Paulo & Barnaba Antiochiæ, crediderunt quotquot erant præordinati à Deo. Et in ciuitate Philippis, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas colonia, loquente Paulo multis mulieribus quæ conuenerant, quadam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum; colens Deum audiuit: cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebatur à Paulo: hanc fidem vocant Theologi infusam. Est enim diuinitus infusa; nullis humanis meritis acquisita. Fides horum hominum inde cognoscitur, quòd Christum credant.

Fides infusa.

dant potentem ad suum agrum sanandum.

Secundo fuit his hominibus fides acquisita ex optima quam de Christo audierant, fama. Audierant clementissimum at benignissimum erga omnes esse: adeo ut nunquam aliquem eorum qui ad ipsum confugissent, absque consolatione demississet. Audierant omnibus opem tulisse, miracula maxima mirabili potestate fecisse. His tam præclaris factis credentes ad Christum concurrunt pro surdo deprecaturi. Fides, inquit Paulus, Rom. 10. ex auditu, auditus autem per verbum Christi, Ex scripturis deprehendimus verbum diuinum instrumentum esse, quo Deus nos vocat ad fidem. Idem de miraculis patet in Sergio Paulo, Act. 13. & Ioan. 2. dicitur, quod multi Iudæorum crediderunt in nomine eius, videntes signa quæ faciebat. Et ca. 10. dicit Christus: Si mihi non vultis credere, operibus credite.

*Verbum dei
& miracula
instrumentum
sunt quibus
deus nos
vocat ad
fidem.*

Beda: Surdus ille & mutus, quem mirabiliter dominus sanauit, genus designat humanum. Obsurduit nanque homo ab audiendo diuino verbo, postea quam mortifera serpentis verba contra Deum tumidus audiuit. Mutus à laude conditoris effectus est, ex quo cum seductore colloquium habere præsumpsit. Et quod de radice vitiosum germinauit, vitiosus multo propagari coepit in dilatactione ramorum: ita ut veniente in carne Domino (exceptis paucis de Iudæa fidelibus) totus pene mundus ab agnitione & confessione veritatis, surdus erraret & mutus.

*Surdus &
mutus genus
designat hu-
manum.*

*Primus ho-
mo quando
surdus &
mutus effe-
ctus sit.*

Sed etiam miserabilis surdus est, cui non sunt aures ad audiendum sermonem Dei: quem Psal. similem aspidis surdæ dicit, obturantis aures suas, ne audiat vocem incantantis. Talis surdus Pharaon olim erat, qui nolebat audire Moysen, cui sic aiebat: Recede à me, & caue ne ultra videas faciem meam. Nam quocumque die apparueris mihi, morieris Exod. decimo. Peius item mutus est, qui non habet linguam ad confessionem suæ turpitudinis, ac diuinæ misericordiæ. Nam sine auditu fidei & diuinæ inspirationis gratia non intrat, & sine confessionis verbo culpa non exit. Prouerb. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Talis ergo miser, qui linguam non habet, vnde salutem petat à Domino, nec aures quibus percipiat vocem Iesu, etiam mortuorum excitatricem, opus habet auxilio, hoc est, fide & precibus eorum, qui audire & loqui verbum Dei longo didicerunt vsu, quibus offeratur diuinæ pietatis aspectui sanandus. Nam sic visum est clementissimo domino, ut aliena etiâ fides opituletur peccatoribus Iob, 42. Seruus meus Iob orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, ut non vobis imputetur stulticia, dixit dominus ad Eliphaz Themanitæ, & ad duos amicos eius. 1 Ioan. 5. Qui scit fratrem suum peccare pec-

*Surdi qui
modo sunt*

*Muti hoc
nostro seculo
qui sunt.*

*Aliena si-
des opitu-
latur pecca-
toribus.*

h catum

catum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem, scilicet vitæ temporalis.

2 Secundò, proponitur hîc nobis exemplum charitatis in Christo, qui respiciens fidem illorum, miseretur hominis, atque medetur. Vtitur autem hîc multis caeremonijs. Nam,

Charitatis exemplum in Christo.

1 Apprehendit eû de turba seorsum, vt ostenderet, ei qui ad Christum & eius pietatem atque cõuersationem accedere velit, necesse esse, vt ab omni consortio famosorum peccatorum distractus, in tranquilla pace ad Deum sese conuertat. 1. Corinthiorum quinto: Si quis frater nominatur, aut fornicator, &c. (id est, famosus fornicator) cum eiusmodi nec cibum sumere. Sic distinguit August. cap. 2. libro de fide & oper: & alibi. Turba nanque vt plurimum impedit spiritalis sanitatis receptionem. Nam qui tangit picem, inquinabitur ab ea, &c. &c. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Vnde hoc expertus Seneca, dixit: Quoties inter homines fui, minor homo redij. Idè consulit Dominus Iere. 51. Fugite de medio Babylonis, & saluet vnusquisque animam suam.

2 Misit digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius: vt ostenderet futuris temporibus falsos doctores suborituros, qui Christi carnem, & sanctorû reliquias contumelijs essent affecturi. affirmantes ac temerè docentes illam non esse adorandam, & has nõ esse venerandas. Tales sunt Lutherani, Bren- tiani, atque Caluinistæ, qui omnes sputo & tactu Christi confutantur ac destruuntur. Nam caro Christi, & quicquid ex ea procedit, instrumentum est diuinitatis eius vim habens curatiuam.

Caro Christi instrumentum diuinitatis est.

Suspensus Christi in celum quid nos doceat.

Suspexit in celum, vt ostenderet vbi salus animæ & corporis sit quarenda, vnde expectanda: nempe à Deo, qui est in celis. Psal. 120. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxiliû mihi: Auxilium meum à Domino qui fecit celum & terram. Iaco. 1. Omne datum optimum & omne donum, &c.

Lingua modicum membrû, damnum magnum attulit Ecclesie.

4 Ingemuit, super linguam, modicum quidem membrû, sed inquietû, plenum veneno morifero, magnamque sylum incendentem, Iaco. 3. Prospexit enim quantum damni Ecclesiæ esset allatura hæreticorum & murmuratorum maledicentia: quod liquet ex dictis & scriptis Lutheri, aliorumque hæreticorum, quorum sermo serpit vt cancer. 2. Timo. 2. & 3 cap. Mali homines & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes.

Quare super auriculas Christus ingemuit.

Ingemuit etiam super auriculas, quia prospexit homines libentius audituros diabolicas & hæreticas doctrinas, quam sanam & Apostolicam: qualis est illa quam Romana tenet Ecclesia. Isaia 42. Quis cecus nisi seruus meus, & surdus, nisi ad quem nuntios misi? 2. Tim. 4. Erit tempus cum sa-

nam

nam doctrinam non sustinebunt, &c.

Suspiria Christianos deberent quoque facere ingemiscere *Suspiria Christi* pro nostris & aliorum erratibus. Gemuerunt & fleuerunt *sti nos incitab* olim Israëlita super miserabili synagoga statu. Eze. 9. Quis *ut pro nostris* verò dabit (vt cum Propheta loquar) lachrymas oculis nostris, *et aliorum erratibus ingemiscamus.* vt ploremus eos quibus aures mentis sic occupatæ sunt cupiditatibus terrenis, vt non queant audire verbum Dei? quibus lingua sic impedita est, & infecta vitiosis affectibus, vt non sapiant caelestia, vt muti sint ad suæ malitiæ confessionem, & ad deprecandam Dei misericordiam? Paulus lugeat eos, qui post. *2. Cor. 12.* quam peccauerunt, non egerunt poenitentiam super immunditia & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt. Ad Philip. 3. deslet inimicos crucis Christi.

5 Ait Hephethah, quod est adaperire. Qui ingemuit vt homo nunc imperat morbo, vt Deus & dominus, cui necessarîo omnia obediunt. Præcipit virtus, & continuò obtemperat sanitatis effectus. Hephethah Christi, non sensus modo, sed & animam hominis, imò etiam cælum & infernum penetrat. sicut illud: Tabita cumi. Marc. 5. Psal. 148. Ipse dixit & facta sunt. Et Sap. 16. Tuus, domine, sermo qui sanat omnia. Tu es domine, qui vitæ & mortis habes imperiũ, deducis vsque ad portam mortis & reducis. Sequitur:

Hephethah Christi efficac.

Et statim aperta sunt aures eius: Solutum est vinculum lingue eius & loquebatur rectè, hoc est, non turbidè, neque blesè, sed planè & articulatè. De recta locutione, & recto auditu, ait D. Hieronymus: Ille solus rectè loquitur, vel Deum cõfitendo, vel alijs prædicando: ille rectè audit cuius auditũ vt caelestibus possit auscultare & obsecundare mandatis, diuina gratia referat: cuius linguam Dominus tactu sapientiæ, quæ ipse est, ad loquendum instruit. Soluitur lingua ad hymnos, cantica & psalmos: soluitur, vt eructet verbum bonum, quod non possunt minæ cohibere. Verbum enim Dei non est alligatum. *2. Tim. 2.*

Quis rectè loquatur & audiat.

6 Præcepit ne cui dicerent. Noluit huius mundi diuitias aut laudes querere: sed tantum Dei gloriam, & animarum salutem: docens, inquit Hieronymus, non in virtutibus gloriandum esse, sed in cruce & humiliatione, Galat. 6. Mihi autem absit gloriari &c. ne bonæ nostræ actiones, per inanem vulgus fauorem supernæ retributionis munere priuentur, Matth. 6.

Non in virtutibus gloriamdum, sed in cruce.

Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui. Quæadmodum est hominis verè benefici nō exigere laudem pro beneficio, ita grati est hominis, hoc impensius referre gratiam, quodd qui beneficium dedit, nullam expectet gratiam. Tobia 12. Opera Dei reuelare & confiteri honorificum est. Ecclesiastici 43. Benedicentes

Grati hominis est pro beneficio accepto gratias rependere.

Dominum, exaltate illum quantum potestis, maior est enim omni laude.

Hymnus gratulabundus: Bene omnia fecit, cum in prosperis, tum in aduersis decantandum.

Hymnum eum, ô vtinam nos cum in rebus prosperis, tum in aduersis Domino decantemus, dicentes: Bene omnia fecit, iustus & bonus in omnibus viis suis. Olim Iob quasi simile dixit: Dominus dedit, Dominus abstulit: sit nomen Domini benedictum.

Hæc duo membra, lingua, & aures exhibuerunt olim Christo, & exhibent hodie Ecclesiæ Romanæ catholicæ negotium. Verbū enim Dei non potest tractari, nisi per linguā & aures.

Lingua & aures negotij Christi & eius Ecclesiæ instrumenta.

Oportet enim vt lingua verbum Dei pronuntiet, & fidem inter Turcas, Gentiles, & Lutheranos, aliosq; hereticos constanter profiteatur. Rom. 10. Ore autem confessio fit ad salutem. 1. Pet. 3. Estote parati reddere rationem de ea, quæ in vobis est, spe, omni poscenti.

Sic oportet vt aures audiant verbum Dei. Quodd si ea membra sustuleris è medio, nullum remanebit discrimen inter ethnicos & Christianos, inter hæreticos & catholicos. Christianus habet aures ad audiendum verbum Dei in Ecclesia catholica Rom. Ethnicus autem & hæreticus non habent. Bonus bona audit, malus non nisi mala.

Fideli aliena alteri prodesse potest ad sanitatem corporis acquirendam, sic quoque ad propriam fidem comparandam. Adultus nimis saluari potest fide aliena.

Hoc Euangelio docemur, 1 Fidem alienam posse alteri prodesse ad acquirendam sanitatem corporis. Centurio enim cum fide orans obtinuit sanitatem corporis famulo suo, Matt. 8. Et Cananæ filiæ suæ, Mat. 15. Potest etiam fides aliena adiuuare ad comparandam propriam fidem, qua quis saluari possit: vt oratio Stephani ex fide, Paulo adolescentulo profuit, August. ser. 2. & 4. de S. Stephano: Si S. Stephanus sic non orasset, Ecclesia Paulum non haberet. Vt Monica suo filio Augustino, de qua sic dixit Ambrosius: Impossibile est vt filius tantarum lachrymarum pereat. Item Ambrosius eidem Augustino: Neminem tamen adultum saluari posse fide aliena, scriptura apertè testatur, Heb. 11.

Vult & potest Christus nobis opem ferre in quacunque tribulatione.

2 Vt firmiter credamus Christum posse, & velle nobis afflictis, in quacunque tribulatione opem ferre, modò suæ gloriæ promouendæ, & vtilitati animarum sit profuturum. Ob idque totam nostram spem in ipsum reclinandam. Rom. 5. Spes non confundit. Psal. 24. In te confido, non erubescam.

Proximis afflictis inferendum.

3 Vt proximis afflictis inferuiamus, cunctisque hominibus, & verbo, & opere, & cōsilio prosimus, & auxilio. In his enim duobus, fide & charitate, consistit tota ratio Christianæ vitæ: quæ virtutes vti separari possunt, ita altera sine altera ad salutem nihil prodesse potest. Galat. 5. Iaco. 2.

Deus cur hominum linguam

4 Vt custodiamus linguam & aures, quemadmodum Deus nobis sua membra dedit pura & innoxia: ne patiamur ea falsis doctrin-

doctrinis atque mendaciis Lutheranorum, aut aliorum hæreticorum contaminari, sequentes consilium Ecclesiæ. 28. dicentis: Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Deinde gratias agamus Christo de collatis in nos beneficiis: & faciamus in vocatione nostra consilium Pauli, 1. Corin. 14. Omnia honestè & secundum ordinem, &c.

5 Vt deprecemur clementissimum Patrem, vt nobis propter Iesum Christum dignetur largiri gratiam atque robur, quod possumus iuxta sua madata viuere, quemadmodum de verbo Dei loquimur, & audimus: nefurdi atque in sempiternum muti reperiamur, sed Dei gratiam atque benedictionem in hac vita consequamur, & post, vitam æternam. Amen.

Viri isti qui adducunt surdum & mutum ad Christum, sunt concionatores, confectores, boni consultores, sancti ac reliqui iusti, qui bono exemplo ac sana doctrina peccatores ad Christum adducunt vel pœnitentia, vel exhortationibus, vel suis intercessionibus, vel operibus bonis, & orationibus. Nam oratione, ieiuniis, lachrymis, atque carnis maceratione placatur Deus, eius gratia promeretur, & nobis reconciliatur, Heb. 13. Verbo audito acquiritur fides, Rom. 10. Bona vita charitatis est fructus, qua æternam vitam promeremur. Ex hoc Evangelij loco Ecclesia instituit in baptismo paternos vocandos, qui vt filij Ecclesiæ pro baptizando fidem profiterentur. Reprehendant hæretici Christum qui in huius ægri curatione tot ceremoniis fuit usus: cum vnico verbo illum curare potuerit. Discant catholici, Ecclesiam catholicam Romanam ex Christi instituto ceremonias habere, vtpote in baptismo & in aliis conferendis sacramentis, Marc. 16. Multum enim iuuant ad cultum Dei deuotius persoluendum. Hinc Ietro olim Moysi consuluit, dicens, Exod. 18. Ostendas populo tuo ceremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

Viri isti quos designant in Ecclesia.

Bona vita charitatis fructus est.

Mos instituti paternos in baptismo vnde orum habuit. Ecclesia Catholica ex Christi instituto ceremonias habet.

Ceremonia ad quid conducant.

EPILOGVS.

1 Miraculum quo Dominus sanat surdum & mutum, testatur adesse Messiam, de quo Isaias predixit, cap. 35. Tunc aperientur oculi cecorum, & aures surdorum patebunt.

2 Typus Evangelici doctoris apprehensum abducit à turba: sic oportet à via lata, per quam multi ambulant in exitium, abducere & reuocare ad pusi gregis consortium, cui placet veritas, innocentia, iustitia, qui dicat cum sponso, Can. 6. Reuertere Sinitis, reuertere vt intueamur te, & illud Isa. 46. Redite prauaricatores ad cor.

Typus euangelici doctoris.

3 Laus solius Dei. Omnia bene fecit, Moses dicit, Genes. 1. Vidit Deus cuncta que fecerat, & erant valde bona. Deut. 32. Dei enim perfecta sunt opera. Nemo mortalium diuina bene fecit, Christus Deus est.

DOMINICA DECIMA TERTIA POST

TRINITATEM, EPISTOLA.

Galat. 3.

Fratres, Abraham dicta sunt promissiones, & semini eius. Non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno. Et semini tuo qui est Christus. Hec autem dico testamentum confirmatum à Deo, quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem. Nam si ex Lege hereditas, iam non ex promissione. Abraham autem per repromissionem donatus Deus. Quid igitur Lex? propter transgressionem posita est, donec veniret semen cui promiserat: ordinata per Angelos in manu mediatoris. Mediator autem, unus non est: Deus autem unus est. Lex ergo aduersus promissam Dei? absit: Si enim data esset Lex, quæ posset viuificare, verè ex Lege esset iustitia. Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.

IN HAC Epistola agit Paulus tria. 1. Primò ratiocinatur ab humanis pactionibus ad solenne illud fœdus, quod Deus cum Abrahamo pepigit, cum ait: Fratres (secundum hominem dico) tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit aut superordinat. Vult dicere, Fratres, loquor secundum consuetudinem quam homines in suis contractibus ciuilibus obseruant: Si in testamento ab homine condito nemo quicquam rescindit aut immutat, demit, vel addit: quanto magis id oportet in testamentis aut promissionibus diuinis fieri, ut prorsus habeantur incommutabiles & immobiles? Non sunt enim humana diuinis comparanda. Estque argumentum satis firmum, cum ab humanis ad diuina argumetur, modò ab ordinatione diuina. Exempli gratia: Christus ait, Si vos cum sitis mali, nostis dare bona filiis vestris: quanto magis Pater vester cœlestis dabit bona petentibus se? Luc. 11. Item Paulus ait, obediendum esse hominibus, quãtò magis Deo? Rom. 13. Rechabitar obediuerunt patri suo, ut non biberent vinum diebus vitæ suæ: quanto magis nos obedire debemus Deo? Ierem. 35.

*Argumenta
facta firma
cum ab huma-
nis ordinatione
diuina, argu-
mentamur.*

*Argumenta ab
effectibus hu-
manis parum
firma.*

*Natura huma-
na malitia.*

Si autem ab affectibus humanis sumuntur argumenta, non valent. Exempli gratia: Homo diligit seipsum super omnia, ergo multò magis diligit Deum. Item, Diligo meipsum, ergo plus Deum: minus bonum diligo, ergo plus maius bonum. Quia affectus malos diligere, non est ordinatio diuina, sed diabolica deprauatio. Qui enim amat vitam suam in hoc mundo, perdet eam, Ioan. 12. Verum quidem est, quòd nemo possit carnem suam odio habere, Ephes. 5, nec hoc iubet Deus: sed ne quis amet se plus quàm Deum, nec sua plus quàm animam propriam. Sed ea est nostræ naturæ malitia, ut potius nos amemus, quàm Deum, malumusque nostram facere voluntatem, quàm Dei.

2. Secundò recenset Apostolus quale fuerit fœdus illud, aut pactum

pactum Dei, cū Abrahamo initum, & quando datū, cū ait: *Fœdus ē pā-*
Abrahæ dicta sunt promissiones, sicut in Genes. legitur per diuersa *Abrahæ*
 capitula, Genes. 12. 15. 22. 26. & 28. Et semini eius: More He- *quale sit, ē*
 braico loquitur, Abrahæ dicta sunt promissiones, id est, facta *quādo datum.*
 sunt promissiones: & semini eius, tanquā in quo, & per quod
 implendæ essent, respicit Apostolus scripturam supra citatam,
 quæ est Gen. 22.

Non dicit, Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in vno. Et semini
 tuo, qui est Christus. Vult dicere, dicit liber Geneleos, semini A-
 brahæ factas fuisse promissiones, & non seminibus, ne quis
 existimaret promissiones illas factas fuisse in multis Iudæis,
 sed in vno tantum, qui est Christus. Huc spectat illud Psalm-
 ographi, Benedicentur in ipso omnes tribus terræ, & omnes
 gentes magnificabunt eum. Et hoc Danielis 7. Omnes populi
 tribus & linguæ seruient ei. hinc promissione completa ser-
 uator ait, Ioan. 14. Nemo venit ad Patrem, nisi per me, id
 ipsum quoque subsignauit Apostolorum princeps, Act. 4. Nō
 est, inquit, aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo
 oporteat eos saluos fieri.

Promissio fa-
cta est non in
multis Iudæis,
sed in vno
Christo.

Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadringen-
 tos & triginta annos facta est lex, nō irritum facit ad euacuandam promif-
 sionem. Vult dicere, Promissiones, quas scriptura continebat,
 erant literæ testamenti Dei. hæc literæ pauld pōst confirmatæ
 sunt & munitæ sigillis circumcisionis, & multo pōst aliis cære-
 moniis legalibus. Ordo ergo verborū iste est, Lex scripta quæ
 facta est, id est Mosi data in monte Sinai post quadringentos
 & triginta annos incipiendo hanc computationem annorum
 à tempore promissionis, quæ primò facta est Abrahæ venienti
 de terra Chaldæorum, non irritum facit testamentum confir-
 matum, id est, promissionem Abrahæ factam per Christum
 tunc adimplendam, modò impletam, atque diuino iuramen-
 to firmatam, non cassat neque falsificat, ad euacuandam pro-
 missionem, hoc est, ita vt præfatam promissionem, prius suo
 effectu, seu eius impletionem impediatur: quod tamen faceret, si
 per Legem daretur benedictio illa præfata, quæ est hæreditas
 seu salus æterna. hæc namque promissio ad Abraham facta est
 diu antequā Lex Mosi data est, & antequā Mosès natus est. Si
 ergo bonū per eam promissum vipote benedictio ista daretur
 per Legē, primò sequeretur quod non esset ex promissione. Se-
 cundo, quod frustra fieret mentio de semine Abrahæ, quod est
 Christus. Tertiò quod Abraham, Isaac & Iacob, cæteri que
 electi qui ante Legem fuerunt, diuina benedictione seu gra-
 tia caruissent, nec æternam hæreditatem iam essent adepti,
 quoniam ante legislationē defuncti sunt. vnde certissimè con-
 stat, quod à principio mundi per fidem Christi futuri dabatur

Lex non facit
irritam Dei
promissionem.

Promissio A-
brahæ facta
diu ante Le-
gem.

Per fidē Chri-
sti futuri data
sunt hominibus
benedictio à
mūdi principio

hominibus benedictio gratiæ ac salutis, idcirco subiungitur:

Nam si ex Lege hæreditas: Hoc est, si virtute legis scriptæ datur hominibus gratia felicitasque æterna, iam non ex promissione Dei daretur, & sic Abraham esset frustratus spes sua, quod dici non potest, nam Lex quadringentis & triginta annis post promissionem de Christo, Abrahæ data, non sustulit eam, neque si citius venisset, aliquid derogasset ei.

Abrahæ autem per repromissionem, sibi de Christo factam sæpius, seu per fidem Christi promissi: *donavit Deus,* hæreditariam scilicet benedictionem cælestem, de qua in Genesi cap. 15. ait ad eum, Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Summatim vult dicere, Ex promissione data est benedictio, non ex Lege, Lex exigit: fac hoc. Promissio donat: Accipe hoc. Hic notabimus quid sit promissio & Lex, & quantum distent, quod nempe Lex dominium habeat in carnem, promissio autem regnet suauiter in conscientia. Exerce igitur homo Legem in terra, & ambula carne in terris, per charitatem: Exerce quoque promissionem in cælestibus: & ambula spiritu in paradiso, per contemplationem, Coloss. 3.

*Benedictio ex
promissione
data est, &
non ex Lege.
Promissio &
Lex quantum
discrepent.*

*Benedicere
quid sit.
Benedictum
semen Abra-
hæ promissum
Christus.
Promissio da-
ta non ex de-
bito, sed ex
mera gratia.*

Proinde notabimus hîc, quod benedicere, sit à maledicto legis, à peccatis, satana & inferno liberare. Tertiò, quod benedictum semen, est Christus, qui Abrahæ veluti testamento promissus atque donatus fuit. Hanc promissionē dedit Deus, 1. Adæ in paradiso, cum dixit ad serpentem, Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum, & semen illius, Genes. 3. 2. Ante Circumcisionē Abrahæ anno decimoquinto, cum dixit, In semine tuo benedicentur omnes gentes, Gen. 12. 13. 22. Et ante Legis traditionem annis quadringentis atque triginta, ut omnes homines viderēt, à Deo non esse datum huiusmodi testamentum ex debito, sed ex mera gratia.

*Lex cur data
sit.*

3. Tertiò, recitat Apostolus cur data sit Lex, satisfaciens nostræ dubitationi, quia ex præinductis sequi videretur, Legem fuisse omnino inutile, cum ait, *Quid igitur Lex?* id est, Ad quid data est, & quæ eius utilitas? Respondet, *Propter transgressionem posita est:* id est, propter peccata hominū reprimēda ac puniēda data est, ut saltē timore pœnarū quæ determinātur in Lege, retraherentur à vitiis, *Donec veniret semen cui promiserat,* id est, Christus per incarnationē suam mundū intraret, de quo Deus promissit, quod per ipsum implerētur promissiones ad Abrahā factas, Gen. 22. Summatim vult dicere, sicut res distinctæ sunt, sic vsus rerū. Lex ne sibi vsurpet alienū officiū, & vsum, scilicet iustificationis ante gratiā, quia neminē iustificat, nec ad perfectionem quicquam adducit, Hebr. 7. Nec id mirum, ut quæ non in hoc data fuerit, idcirco illud officium debet relinquere gratiæ, promissioni, fidei & charitati. Est autem duplex Legis vsus,

*Lex neminem
iustificat.*

*Legis vsus
duplex.*

usus, ciuilibus, ordinatus ad transgressiones coercendas & Theologicus, siue spiritualis ordinatus ad transgressiones augendas & reuelandas. Post gratiam verò hæc eadem facit in malis, sed in bonis, cum gratiâ habeant, superant eas concupiscentias, quas lex iubet coercendas, & implent legem vltro. Lex tantisper dominatur in conscientia, dum fructum seminis benedicti peccator per fidem & sacramentum non fuerit consequutus.

Ordinata per angelos, id est, lex ordinatè collata à Deo per angelos Moï, atque per Moïen populo, sicut in Act. 7. Stephanus dixit Iudæis, Accipistis legem in dispositione angelorum, In manu mediatoris. hoc est, lex ista posita est in potestate Christi, ita quòd potuit eam immutare, perficere, ei que finem imponere, nec esset necessariò ei subiectus: Propter quod apud Matth. 12. protestatur, d. Dominus est filius hominis etiam sabbati. Mediator autem vnus non est: duntaxat, sed duorum extremorum, inter quæ mediat, eadèque conuertit. Deus autem vnus est, in essentia, hoc est, licet Christus sit mediator Dei & hominum, 1. Timoth. 2. est tamen idem Deus cum Patre & Spiritu sancto. vult ergo dicere Apostolus, lex per angelos tradita est, Euangelium per ipsum dominum. Quare Euangelium excellit legem: quia lex est vox serui, Euangelium autem vox est Domini.

Lex per angelos data Euangelium per Christum: Mediatorem Moïse & Christum. Moïses qualis mediator. Mediator qualis sit Christus.

Sunt autem mediatores, Moïses qui agit mediatorem inter legem & populum, quentadmodum fatetur, Deut. 5. Ego sequester & medius fui inter dominum & vos, tamen non tollit terrorem cōscientiæ: sed reuelat iram Dei, atque auget peccata, Rom. 5. & 7. Et Christus, qui agit mediatorem inter Deum & hominem, opponit se iræ legis & tollit eam & satisfacit legi in suo corpore per semetipsum: datque gratiam & spiritum, quo ab eius maledicto liberemur, Gal. 3.

Inter Deum & Deum non est mediator. Deus enim neminè offendit: ergo non indiget mediatore. Lex ergo aduersus promissam Dei id est, nunquid sequitur ex his quòd lex sit promissioni diuinæ contraria, ita quòd ex lege datur salus & gratia? Abiit, inquit, promissio non mittitur lege, sed veritate Dei, non enim promissit Deus, nostra motus dignitate, meritis, operibus: sed ex mera gratia, bonitate, & misericordia promissit.

Si enim data esset lex quæ posset viuificare: vitam gratiæ conferendo, atque ad vitam gloriæ perducendo, verè ex lege, id est, legis obseruantia, esset iustitia, infusa ac meritoria, sufficiens ad salutem, absque fide Iesu Christi. Sed lex non est data ad iustificandum, viuificandū, & saluandum: sed ad occidendū & dānandum, contra opinionem omnium hominum. Sed conclusit scriptura, id est lex vetus, seu Mosàicæ legis scriptura, omnia genera hominum, seu vniuersos Iudæos, sub peccato, nō solum

originali, sed etiam actuali. Per legem nanque erat directè peccati cognitio, Rom. 7. ac indirectè peccati augmentatio. 1. quia in vetita nitimur, id est, ad prohibita magis afficimur. 2. quoniam post prohibitionem grauius est peccare, quàm antè. hinc ait Psalm. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, &c. Et Isaiæ 53. Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit.

Vt promissio, id est, promissa beatitudo & gratia ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Quia per fidem Christi venturi salutem adepti sunt electi, qui ante aduentum eius fuerunt, nec opera illorum meritoria erant, nisi per fidem hanc, quemadmodum electi qui postea extiterunt per fidem Christi incarnati & missi, salutem sunt consequuti & consequuntur quotidie. Politia nanque & omnium gentium leges, quantumuis bonæ & necessariae, si sunt extra fidem Christi, nullum habent meritum ad vitam conferendam suis obseruatoribus, nisi accesserit promissio ex fide Iesu Christi, qui est glorificandus in secula. Amen.

*Promissio ex
fide datur Ie-
su Christi.*

EPILOGVS.

1 Repromissiones ad Abraham ante quadringentos triginta annos datae sunt, quod in semine suo, quod est Christus, vniuersae nationes benedicerentur. Et Iesus Christus minister fuit circumcisionis pro Veritate Dei, ad confirmandas promissiones Patrum, Rom. 15.

2 Lex propter transgressionem posita est, ut acciperet homo precepta, superbi de viribus suis fidens. in quibus deficiens, & factus etiam praenicator, liberatorem, saluatoremque requireret.

3 Lex data est ut gratia quaereretur. Gratia data est ut lex impleteretur. nisi lex esset, conscientia non esset, peccatum non cognoscitur, non humiliaremur, atque ita gratiam non desideraremus. Concluit ergo hac omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi datur credentibus.

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

Lucas 10.

IN illo tempore dixit Iesus discipulis suis, Beati oculi qui vident quae vos videtur. Dico autem vobis, quod multi prophetae & reges voluerunt videre quae vos videtis, & non viderunt: & audire quae vos auditis, & non audierunt. Ecce quidam Legisperitus surrexit tentans eum, dicens, Magister, quid faciendo vitam aeternam possidebo? At ille dixit ad eum, In lege quid scriptum est? quomodo legis? Et ille respondens, dixit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua, & proximum tuum sicut teipsum. Dixitque illi, Recte respondisti: hoc fac, & viues. Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum. Et quis est meus proximus? Sufficiens autem Iesus, dixit, Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt.

Lucas 10.

vant etiam, & plagis multis impositis, abierunt seminuus relicto. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via, & viso illo, prateriit. Similiter & Leuita quum esset secus locum, & videret illum, portransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum, & videns eum, misericordia motus est, & approprians alligauit vulnera eius infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, Curam illius habe, & quodcunque supererogaueris, ego quum rediero, reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? Et ille dixit, Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus, Vade, & tu fac similiter.

In hoc Euangelio Christus potissimum tria facit. 1. Primo prädicat discipulos suos beatos, non ab oculorum exteriori visu: alioqui enim omnes qui vidissent Christum, nempe Pontifices, Pharisei, Pilatus, milites atque Iudæi omnes, & Gentes, beati prædicarentur & essent: quod est falsum. Nam de istiusmodi dicit Saluator Ioann. decimoquinto, Nunc autem viderunt, & oderunt & me & Patrem meum. Sed propter salutiferi temporis præsentem gratiam. Quia is apparuit in carne, quem omnes Prophetæ prædixerunt, Baruch. 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, nempe benedictum semen Adæ, Abrahæ, & Dauidi promissum, quod contritum esset caput serpentis, in domo Iacob regnaturum, Genes. tertio. Lucæ primo, Super solium Dauid sessurum in æternum, in quo benedicerentur omnes gentes, Genes. vigesimo secundo. & quod redempturum esset Israel, Psalm. 129.

Si regina illa Saba dixit Salomoni, 3. Regum decimo, Beati viri tui, & beati serui tui, qui astant coram te semper: & audiunt sapientiam tuam: quis non beatum eum arbitraretur, qui tantum mundi saluatorem præsentem audiret atque videret? Abraham gaudebat, quod in spiritu videret Christum nasciturum, Ioann. octauo. Prophetæ eius præsentiam lachrymis, suspiriis, gemitibusque videre optabant. Exodi quarto ait Moyses, Domine mitte quem missurus es. Dauid orauit Psalm. 143. Domine inclina caelos tuos & descende. Item septuagesimonono Psalm. Excita potentiam tuam & veni, ut saluos facias nos. Ostende faciem tuam, & salui erimus. Et sponsa in Canticis primo capite, Osculetur me osculo oris sui. Item octauo capite, Quis mihi det te fratrem meum? Ilaias quoque dixit sexagesimo quarto capite, Utinam disrumperes caelos & descenderes. Simeon petebat ne ei viuus discederet prius, quàm Christum natum videret, Lucæ secundo. Augustinus desiderabat Romam videre florentem, Paulum in sermone, Christum in carne, nec voti cōpotes facti sunt, eo quod necdum plenitudo illa temporis aduenerat, in qua decreuerat Deus

Pater

Beati discipuli prædicantur, non ab oculorum visu, sed ob tēporis præsentem gratiam.

Sanctorum primum pium desiderium.

pater mittere filium suū in similitudinem carnis peccati. Apostolorum itaque felicitas plusquam regia, eorūque dignitas plusquam prophetica prædicatur, qui omnia propter ipsum reliquerant, & multa perpeffuri erant. Viderunt namque eum benignè conuersantem, audierunt gratiose prædicantem, viderunt virtuosè operantem Ioan. 10. miraculosè se transfigurantem, Math. 17. 2. Pet. 1. gaudiose resurgentem. Ioan. 10. gloriose ascendentem, Act. 1. & quod oculis viderunt, hoc corde crediderunt ad iustitiam, & ore confessi sunt ad salutem.

Prædicabatur olim ante Christi aduentum Euangelium de Christo venturo, sed propheticiis figuris, & oraculis inuolutū. Prædicabatur quoque Christus nasciturus, sed nō in vniuerso mundo, sed in Iudæa tantum: non omni creaturæ, sed quibusdam familijs & certis hominibus, veluti Simeoni, Annæ, beatæ Virgini, & eius parentibus Zachariæ & Elizabeth. Sed modò in vniuerso mūdo, & omni creaturæ prædicatum est Euangelium hoc. O nos beatos, ô beatos oculos, qui vident quæ nos videmus! ô beatas aures, quæ audiunt quæ nos audimus. Auditur à nobis Christus quoties catholico sensu verbum eius denunciatur: iuxta illud, Qui vos audit, me audit. Et qui verè fidei mente præditi sunt, videntur sibi videre & audire omnia miracula, omnemque doctrinam oris Christi, quoties per lectionem Euangelicam tremendaque mysteria, doctrinam Christi & facta Ecclesia fidelibus representat. Hinc dicit, Ioā. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt. Par itaque nostra fors Apostolorum beatitudini, qui oculis fidei videmus Christum filium Dei viui, hoc est, verū Deum ex Deo exiisse in mundum, & ex virgine verum hominem natum. 1. Ioā. 4. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est, quique eundem glorificatum iam, & gloriosum mente contemplamur, propediem eocum ipsis angelis fruituri, Matth. 15. 1. Cor. 15. 1. Iſa. 33.

*Matth. 16
Ioan. 15*

*Aures & oculi
Christianorum
etiā prædicantur
beati.*

*Sors nostra par
est Apostolorū
beatitudini.*

*Euangelium
multi audiunt,
non Christi, sed
diaboli.*

*Occasio tentandi,
vnde.*

Sunt etiam multi principes, sunt aliquot reges, sunt multi populi qui audiunt Euangelium, sed non Euangelium Christi, sed diaboli, hoc est hæreticorum. De his dicit Ecclesia, O miseros oculos, qui vident quæ vos videtis: ô miseras aures, quæ audiunt quæ vos auditis! Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Iesus est Christus? Hic est antichristus qui negat patrem & filium, 1. Ioan. 2. Item 4. cap. Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est. & hic est antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est.

Et ecce quidam legispiritus surrexit, tentans illum. Occasionē tentandi sumpserat ex verbo Christi quo dixerat, Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Sed totus arrogans fuit legispiritus iste superbus, ac dolosus. Opinabatur enim, quod ex responsis supplantare Dominum posset. Hinc surrexit, vt ab

omnibus videretur & audiretur, ac doctus haberetur, ac velut ex intima legis cognitione quæstionem propositurus. Nā Paulus ait 1. Corinth. 8. Scientia inflat. sed teste Ambrosio. erat verba legis tenens, & vim legis ignorans.

Magistrum nominat, quo facilius decipiat. Prouerb. vnde cimo, Simulator ore decipit amicum suum. Vnde Chrysostomus. Significat hic sanctorum laudatores, non imitatores, vel curiosos doctores, qui ore quidem magna prædicant, & opere nec minima seruant, Matth. 23.

Matth. 22.

Marc. 12.

Sanctorum laudatores, non imitatores.

Quid faciendo, inquit, vitam æternam possidebo? Hoc tamen opinabatur non auditores aut nudè credentes iustos fore, sed factores legis, Roman. 1. Tradux quippe professio est, fideles eos qui benè agunt iustificatos, in æternam beatitudinem recipiendos, eos verò qui malè egerunt, in ignem æternum deturbandos, Ioan. 5. Matth. 25. In possessione autem vitæ æternæ vera consistit beatitudo, quæ omnem perfectionem includit, & imperfectiōem excludit, Apocalyp. 21. Solus autem verè beatus dicendus est qui vitam æternam possidet, cum securitate non amittendi. quare angeli ante confirmationem non fuerunt beati.

Beatitudo vera consistit in possessione vitæ æternæ.

Dominus tentatorem legis ad legem reducit, in qua mirè gloriabatur, ut suis verbis sibi ipsi satisfaceret. Quod quæris ex me, inquit, hoc alij debebant ex te discere, siquidem tu legis scientiam profiteris. In ea quid scriptum est? Magnates item Ecclesiæ hic admonens, ut quemadmodum dignitate plebi prænitent, ita & religionis & eruditionis eminentia cæteris præstare studeant, ut iuxta Diui Petri sententiam, 1. Canon. tertio cap. sint parati semper ad respondendum cuilibet petenti rationem, &c.

Prælati Ecclesiæ ut dignitate prænitent, ita religione & eruditione cæteris præstare debent.

Potentia veritatis.

Maxima philosophica.

Respondit quæ legerat, non quæ fecerat. En veritatis potentiam. Velint nolint maligni, veritas Domini manet in æternū. Quo magis inimici veritatis & tentatores fidei insurgunt, eo magis veritas elucescit. Opposita namque iuxta se posita magis elucescunt. Legis peritus hic Christi potentia, instar Capharæ prophetantis verbum Domini, secundum veritatem interpretatur. Præcepta legis (quæ secundum Lyranum ex Rabi Cambaio, sunt sexcetera & tredecim) artificiosa methodo complexa recenset, ex Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum, &c. & proximum tuum sicut teipsum, Leuit. 19.

2. Secundò igitur complectitur duobus his præceptis totius legis summam, & ait, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum. Hoc est, nulla creatura tibi sit tam chara in mundo, quam Deo præferas: nullaque sit in te animæ & corporis facultas aut potentia, cuius virtutes in Deo amando non

Summa totius legis duobus præceptis comprehenditur.

non adhibeas. Omnes cogitationes tuæ, verba, opera, consilia, cedāt Deo: Omnia quæ habes & possides copore, anima, carne, spiritu, mēbris, neruis, sensibus, submitte Deo: vt omnia à capite vsque ad calcem, internè & externè, Deo & proximo sint subiecta, idque sine rancore & tadio: nihil impudicum videātur oculi, impurum aut obscœnum audiant aures, nihil turpe loquatur os, nil mali faciant manus & pedes, ac reliqua mēbra: nihil mali cogitet cor, aut velit voluntas, nihil mali meminerit memoria, aut mali intelligat mens. In summa oportebit hominem esse cogitatione sanctum, verbis humanum & modestum, operibus iustum, visu castum, sermone verè candidū, corde iustum, animo simplicem, conscientia mundum.

*Hominem quo
modo esse oportet.*

*Modus diligendi Deum
est sine modo.*

*Dilectis proximi est
quodammodo.*

*Duo circa dilectionem
proximi obseruanda.*

Matth. 20.

*Præcepta dilectionis Dei
& proximi
data sunt.*

In dilectione Dei modus non ponitur, quia teste Bern. Modus diligendi Deum est sine modo. Quia creator ad esse, Malach. 2. & Conseruator, Sap. 11. quia recreator ad bene esse, Ioā. 1. Iacobi. 1. & glorificator in optimo esse. Psal. 83. Gratiā & gloriā dabit Dominus. In dilectione verò proximi ponitur modus, quem eodem affectu diligere quo nos iubemur. Augustinus, Beatus qui amat te, & amicos in te, & inimicos propter te: Solus enim nullum charum amittit, cui omnes chari sunt in illo, qui non amittitur. Sic ad eundem finem quo te ipsum diligis, diligendus est & proximus. id est, ad gratiam in præsentī, & gloriā in futuro.

Duo circa dilectionem proximi obseruanda, vt beneficii impensione foueatur, & malitia nulla lædatur, Mat. 7. Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Et quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias, Tob. 4. hac nimirum de causa, quia omnes fratres sumus, Matth. 23. vnum patrem habentes. Malach. 2. Matthæi 6. Eodem fonte regenerati, Ioā. 3. Ephes. 4. Eodem pretio redempti, 1. Corint. 6. & 1. Pet. 1. Eodem pabulo recreati, 1. Cor. 10. Eodem præmio remunerandi.

Hæc præcepta ideo data sunt, vt nostram fragilitatem & imbecillitatem ex eis discamus, & ad Dei misericordiam suspiremus. Nam si hæc præcepta respexerimus, & contemplati velut in speculo fuerimus: animaduertemus nos legem Dei ne à limine quidem salutasse, nedum perfectè compleuisse, vt merito dicere debeamus quod serui inutiles simus, Luc. 17. Quemadmodum & Christus huic legisperito respondet, Hoc fac, & viues: quasi nondum quicquam facisset: ac si diceret, Tenes quid sit optimum, nihil superest, nisi vt præstes quod intelligis. Id si feceris, viues. 1. Ioan. 3. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Neque enim cognitio legis dat vitam, sed obseruatio. Per actiones namque legis, non per solam

solam fidem, ex definitione Christi, & vltima eius sententia, viuimus in gratia, & æternum viuemus in gloria: nō, inquam, sola fide, quemadmodum falsi prophetæ docent miserum populum.

Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Huic hominum generi mos erat perpetuus corā mundo sanctuli velle haberi, etiam si alias pessimi omnium erant, sicut Matth. 23. Dominus sepulchris dealbatis eos comparat, & discipulos præmonet, ne ad illorum exemplum iustitiam suam faciant coram hominibus, vt videantur ab illis, Matth. 6. Quid enim proderit nobis, si ipso Helia & Ioanne baptista sanctiores pareamus hominibus, cum interim Deo intrinsece simus nephandissimi, pleni odio, auaritia? &c. Nemo ergo se iustificare præsumat. quisque hoc malum in se falsæ iustitiæ impugnare conetur, nemo coronet seipsum, iudicet potius & humiliter seipsum, homo & dicat, Inutilis seruus sum, quod facere debuifeci, Hie. 9. Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis, &c. Nam omnes iustitiæ nostræ sunt sicut pannus menstruatus. Isa. 64. Et Paulus dicit, Nihil mihi conficius sum, sed in hoc iustificatus non sum.

*Sanctitas hy-
pocritica.*

Domini ergo responso tactus Phariseus, quoniam tumebat inani gloria, perinde quasi abundè præstitisset præceptū de diligendo Deo quæstionem mouet de proximo quasi Deum diligeret, qui in proximum immitis ac maleficus esset. Iudæi verò proximum neminē fermē interpretabātur, nisi de suæ gentis hominibus, existimantes sibi fas esse odisse externos, fallere, imponere, ipsique scenerari, Deut. 23. nec in hos quicquam conferre beneficij. Vnde responsum Domini, quod erat detectio captiosæ interrogationis suæ, in sui laudem & gloriam (prout moris est superborum) conuertens, quoddā rectè respondisset, volens doctior & iustior apparere, maioris fauoris factus est audis.

*Iudeorum dī-
lectio angusta.*

3 Tertio ergo Saluator, quoniam conditor ipse erat, sciens nos omnes vnā creaturam, non opibus neque dignitatibus, sed natura, definit proximum, atque eleganti parabola ostendit quismam sit proximus: quasi dicat, Ne igitur putes, quia iustus es, quoddā nullus tibi similis sit. Omnes enim qui eiusdem naturæ sunt, proximi tui sunt. Sis igitur vicissim tu illis proximus, non loco, sed affectione. Locuturus itaque Dominus de primi hominis casu, suspexit in cælum. & ait,

*Proximus quis
sit, eleganti pa-
rabola osten-
ditur.*

Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho. Ambros. Iericho figura huius mundi est, qui vt luna mutatur, in quem de paradiiso, hoc est, beatitudine cœlestis Hierusalem eiectus Adam, prauaricationis prolapsione descendit ad miseras & defectum huius vitæ mutabilis & erroneæ, cum intumescere

*Iericho figura
huius mundi.*

scipit.

cœpit: cui non loci, sed morum mutatio, naturæ suæ fecit exilium, Psalm. quadagesimooctauo, Homo quum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Latroes diaboli.

Incidit in latrones, (scilicet potestatem diaboli transfigurantis se in angelum lucis, 2. Corinth. 11. quum sit angelus noctis) in quos non incidisset, nisi iis mandati celestis deuius, se fecisset obnoxium.

Despoliatio est gratiæ spiritualis ablatio.

Qui etiam despoliauerunt eum, hoc est, indumenta gratiæ spiritualis, immortalitatis scilicet & innocentiae, id est, iusticiam originalem abstulerunt. Vnde protinus ac spoliatus erubuit, faciens sibi perizomata, cui Dominus postea tunicas facit pelliceas, Genes. 3. emittens de paradiso voluptatis, & plagis impositis. Plagæ sunt naturalia vulnerata per culpam, qua humanæ naturæ integritas violata, & mors quasi fossis visceribus induta est: quod pulchrè de se fatetur Paulus Rom. 7. dicens, Scio quod non est in me, hoc est, in carne mea, bonum, &c. lege ibidem. Item Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, &c.

Veri cognitio inserta est mentibus hominibus.

Abierunt seminiuo relicto. Nam immortalitatem eruere, sed rationis sensum abolere non poterant, quin homo Deum sapere & cognoscere posset, quia (secundum Boetium) mentibus hominum inserta est cognitio veri, & amor boni. Psalm. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti leticiam in corde meo. Habebat autem homo & ante lapsum in intellectu limpiditatem, in affectu rectitudinem, in memoria firmitatem, in affectu seu operatiua virtute fortitudinem, in sensu obedientiæ promptitudinem: at per peccatum intellectus factus est umbratilis, voluntas vertibilis, memoria labilis, virtus ad standum debilis, sensus rebellis. O deploranda commutatio conditionis humanæ! Aded miseros fecit homines peccatum.

Prover. 14.

Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo, præterit. Similiter & Leuita quum esset secus locum, & videret eum, pertransit. Sacerdos verò legalis & Leuita eadem via descenderunt, quia vna, qua & omnes, mortis conditione præuaricationis & peccati descenderunt: vnde necesse habebant sicut pro populo, ita & pro se hostias offerre, Hebr. 9. sed nec sacerdos, qui ob religionis professionem potissimum præstare debuerit Dei præceptum, nec Leuita, à quo merito quis expectasset obseruationem præcepti diuini, quicquam opis attulit fratri ac populari suo. Lex enim & Prophetæ vulnera ostendere, non autem curare potuerunt. Per legem enim cognitio peccati, Rom. 3. Sed nihil ad perfectum adduxit lex, Hebr. 7. Item 10. Impossibile est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum, dicit, hostiam & oblationem noluiisti, corpus

pus autem apstasti mihi: holocaustomata & pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi, Ecce venio: In capite libri scriptum est de me, vt faciam Deus voluntatem tuam, in qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Christi Iesu semel.

Samaritanus autem quidam iter faciens. Samaritanus hic Dominus Iesus est, qui aliquando à Iudaïs probri gratia talis dictus est, sed non offendit vniuersas orbis nationes ignominia vocabuli, quum rem nominis experiantur salutarem. nam Syris sonat custos. Ipse namque custodiens paruulos Dominus, Psalm. 144. & verus pastor, qui nihil è suis perire patitur, vnde venit querere & saluum facere quod perierat.

Samaritanus dominus Iesus, quia verum custos.

Lucæ 19.

Iter facit, hoc est, propter nos homo factus iter presentis vite arripuit. Ioan. 1. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & Ioan. 16. Exiui à Patre, & veni in mundum, non tamen descendit eadem via: quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

1. Pet. 2.

Venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. Descendens namque è caelo, visere faucium dignatus est, quoque facilius opitulari posset, assumpta hominis natura, accessit proximè ad hominem, videns, ac visus, ac misertus nostræ calamitatis, Hebræor. 2. Vnde debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi. Et Romanorum octauo, Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne, &c.

Et appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, id est, peccata curauit, & vires animæ spiritualiter vulneratas, per virtutem passionis, & gratiarum charismata reformauit, deinde per sacramenta baptismi ac poenitentię realiter suppleuit. vnde bene de eo dictum est, Isaia 13. Verè languores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit. Item Paulus Colos. 2. Et vos quum mortui essetis in delictis, conuiuificauit cū illo, donans vobis omnia delicta, delens quod aduersum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.

Vulnera peccata.

Vinum, est sermo eius terrore ad compunctionem incitans, Psal. 59. Potasti nos vino compunctionis. Quale est illud Luc. 13. Si poenitentiam non habueritis, omnes simul peribitis.

Vinum sermo ad compunctionem inducens.

Oleum est sermo consolatorius, spem veniæ poenitentibus promittens. Matth. 4. Poenitentiam agite: appropinquabit regnum celorum. Item Matth. 11. Venite ad me omnes, &c. Itē, Si quis sitit, veniat ad me & bibat, &c.

Oleum sermo consolatorius. Ioan. 7.

Et imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam

*Iumentū Christi
sui caro.*

eius egit. Iumentum caro Christi intelligitur, non ob bestialem vtilitatem, sed propter obedientissimam subiectionem, atque promptissimam seruitutem: qua animæ diuinitatiq̃ue Christi semper paruit, ac seruiuit, vnde vir obediens loquitur Deo Psal. 72. Vt iumentum factus sum apud te. Iumento sauciū imposuit: nam ouem perditam humeris imposuit, & gaudens domum reportauit, Luc. 15. Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.

*1. Pet. 2.
Homo quando
super iumentū
imponitur.
Stabulū quod.*

Tunc autem homo super iumentum imponitur domini & in stabulum ducitur, cum ad baptismum veniens, fidē sanctæ Trinitatis percipit, & in societate sanctæ ecclesiæ collocatur, Ioan. 3. Est enim stabulum, diuersorium meritorium, vbi viatores suas deponunt sarcinas, & animalia reficiunt: sic in ecclesia peccatores deponuntur onera, & reficiuntur lasi pabulo verbi diuini, quo nullus ingreditur, nisi ductu Christi, Ioan. 10.

Curam vulnerati egit personaliter, qui nullum peccatorem, quamuis humilem & abiectum auersatus est, fidem suam, fideiq̃ue dogmata dando: nam quamdiu in hoc seculo fuit, valde exstitit pro hominum salute sollicitus, ad prædicandum hac illacq̃ue discurrens, miracula faciens, pro hominibus orans, multos conuertens, discipulos quoque ad prædicandum mittens. Luc. 10. Et Petrus ait Actor. 10. Iesum vnixit Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo.

Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, Curam illius habet: & quodcumq̃ supererogaueris: ego cum rediero, reddam tibi. Nō vacabat Samaritano nostro diu in terra manere, redeundū erat vnde venerat. Itaque altera die. i. post resurrectionē suam, quando amplior æternæ lucis splendor, quā ante passionem effulsit in mundo (nam prima dies incarnationis erat, quando sedentibus in regione vmbre mortis, lux orta est eis, Isaia 9. protulit duos denarios. i. duo Testamenta. Vnius enim regis imaginem vtraque tenent, nempe quod eloquia Dei sint, hinc aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas, Lucæ vigesimo quarto.

*Stabularij a
postuli eorum
que successores*

Hospites aut stabularij, quibus ipse proficiscens in cælum, sauciū curandū cōmittit, promisso in cælis præmio, si quid ex abundantia charitatis supra quam præceptum erat, impenderint sanando misero, sunt Petrus, cui dixit Ioan. 21. Pasc oves meas, ceteriq̃ue Apostoli, quibus etiam dixit Matthæi 28. & Marci 16. Euntes docete omnes gentes, eorumq̃ue successores in Ecclesia, Episcopi & pastores: quibus etiam, 1. Pet. 5. commissum est, Pascite qui in vobis est gregem domini.

Supererogauit Paulus, Ioānes, Petrus, Iacobus, Iudas, reli-
quique

quique doctores Ecclesiæ, cum suis scripturis duo testamēta clariora reddiderunt. Vnde ait Apostolus, 1. Thess. 4. Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit etiā Spiritum sanctum in nobis. Supererogatio est cōsiliū continentiae, *Supererogatio quid.* 1. Cor. 7. Item labor quo Apostolus se sustentauit, gratis Euāgelium annuncians. 2. Thess. 3. Quorū singulus dicturus est: Duos denarios tradidisti mihi, ecce alios duos præterea superimpēdi. Cui & dominus dicit, Euge serue bone & fidelis, quia *Matth. 25.* in pauca fuisti fidelis, supra multa te cōstituam: intra in gaudiū domini tui.

Rediturus namque est Christus in morte, vel in futuro iudicio. Ioan. 14. redditurus unicuique propriam mercedem secundum suum laborem. 1. Corinth. 3. Apoc. 22. Ecce venio citò, & merces mea mecum est, dare unicuique iuxta opera sua. De hac mercede habetur, Dan. 12. Qui ad iusticiam erudiunt multos, quasi stellæ fulgebunt in perpetuas æternitates.

Christus quando rediturus.

Adaptat autem dominus parabolam, dicens: Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit, Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus, Vade & tu fac similiter. al-ludens quæstioni factæ: Quid faciendo? Docere itaque vult, ut parati simus ad misericordiam, & conemur esse proximi ijs, qui indigent nostro subsidio.

Proximi qui indigent nostro subsidio.

Parabola planè hæc tota est parænetica. Primò ex ea possumus sumere prouerbiū, & dicere, periculosum esse ab Ierusalem in Iericho descendere, hoc est, ab ecclesia in hæreticorum latibula delicere, vel è vita monastica ad secularia negotia redire, &c.

Prouerbiū periculosum ab Ierusalem in Iericho descendere.

Præterea, legis sacerdotes hic pessimè audiunt & traducuntur in misericordiæ inhumanitatisque, sacerdotes noui Testamenti infamiam eam ver. test. sacrificulorum abolerent, sed pro pudor, perpetuant, imò etiam augment. Mulicorum & equi aurum inter dentes mandunt, & pauperes fame pereunt, ut non ineptè de eis verificetur illud, Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuci, nihil patiebantur super contritione Ioseph, Actos 5.

Huiusmodi quoque verbis conuincit Christus Legis peritum cum omnibus Iudæorum proceribus, utpote pontificibus, Phariseis, sacerdotibus, scribis, nondum impleuisse legem: docetque non sufficere ad salutem fidem solam, nisi charitatis opera accedant. Credebat sacerdos, credebat Leuita, sed proximo charitatis opera non impendebant: ideo hic à Christo reprehenduntur, & tacitè damnantur. Quid tergiuersantur hic hæretici, qui manifestè errantes, & volentes Christi doctrinam reiciunt? Det illis Deus meliorem mentem. Amen.

Sola fides non sufficit ad salutem.

Docemur etiam dignitatē nullius esse momenti apud Chri-

*Dignitas nul-
lus momenti
in causa iusti-
ficationis.*

stum in causa iustificationis. Nam dignitas nos facit maiores, sed charitas meliores. Maioris dignitatis erat sacerdos ac Leuita, sed melior Samaritanus: quia charitatem habuit, exercuitque in proximum. Sacerdos & Leuita ratione officij, vel sanguinis coniunctione, merito debuissent curam vulnera Iudæi suscipere, sed nihil minus fecerunt, nam viso eo prætereunt. Samarita, quem Iudæi odio prosequuntur, misericordia motus, accessit, curam eius egit. Quod exemplum iussit Christus Legis peritum imitari, dicens, Vade, & tu fac similiter, hoc est, Non solum amicis tuis, sed etiam inimicis tuis, atque his qui tibi malefaciunt, benefac, Prouerb. 25. Matth. 5.

Aliud mysterium.

Nota.

Omnes per sacramentum baptismi ciues facti sumus Ierosolymæ cælestis, in librum Dei inscripti, & in castra Christi ingressi: vt sub illius signis, tanquam fideles stipendiarij fortiter contra satanam, & mūdum & carnem pugnemus. Sunt enim nobis proposita optima stipēdia, remissio scilicet peccatorum in hac vita, gratia ad actiones iustitiæ perficiendas: in futura verò vita, est nobis proposita vita æterna, quam quotidianis pugnis, atque alijs operum meritis, coronam iustitiæ nobis comparabimus. Sed descendantibus nobis ad Ierusalem, hoc est, si animus & voluntas in mala opera inclinauerint, ita vt ad impiam ciuitatem Iericho, & ad voluptates huius seculi descendamus, incidimus in latrones, in diaboli potestatem, qui nos spoliat, gratiam eripit, animam sauciat, corpus fœdat, atque in omnibus naturalibus & spiritualibus viribus vulnerat: ita vt quamuis fidem non auferat, debilitet tamen, charitatem adimat, in spe fluctuantes faciat: omnibusque corporis & animi bonis gratuitis sublati & naturalibus læsis, seminiui relinquamur. Sacerdos & Leuita, hoc est, lex, Iudaismus, Lutherani nos deserunt: Samarita, Iesus Christus filius Dei, accedit, vulnera nostra obligat, infundens oleum & vinum, facit nobis prædicari legem & Euangelium, sine quibus impossibile est consequi vitam æternam. Deinde ponit nos in suū iumentum: hoc est, humeris suis impositos transfert ex itinere diaboli in xenodochium Dei, quod est Ecclesia catholica Rom. Comendat nos verbi diuini ministris, donec ab omnibus peccatis erepti & sanati, transportemur cum electis in cæleste diuersorium, in vitam æternam. Amen.

EPILOGVS.

Beatitudo discipulorum.

1 Beatitudo discipulorum Christi, quibus se & Patrem filius Dei reuelauit, & mysteria regni calorum sapientibus & prudentibus abscondita aperuit, Matth. 11.

Duo præcepta dilectionis.

2 Duo præcepta de diligendo Deo & proximo, complectentia quid sit optimum. Atqui non cognitio sed observatio vitam dat.

3 **Quis sit proximus**, ex parabola ostenditur. Iudæi proximi nomen de sua gentis hominibus interpretabantur, putantes sibi fas esse odisse non proximos. declarat Christus quenquam, siue Gentilis siue Iudæus, qui opera nostra indiget, cui exhibendum est opus misericordiae, nobis proximum esse.

DOMINICA DECIMA QVARTA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

Fratres, spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis: Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur: ut non quæcunque vultis, illa faciatis: quod si spiritu duceamini, non estis sub lege. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, ira, rixa, dissensiones, secta, hæreses, inuidia, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis si ut prædixi: quamnam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex: qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitio & concupiscentiis. Galat. 5.

In hac Epistola Paulus facit tria. 1. Primò, hortatur Christianos ut in spiritu ambulent, hoc est, ut prauis affectibus & concupiscentiis carnalibus resistant, & acceptam fidem ac charitatem bonis operibus exerceant, ut scilicet, carni non per omnia morem gerant, occasione vlciscendi nacta, non se vindicent, in turpitudinem aliquam non consentiant, & bonis operibus insistant. Hoc est quod dicit, *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis*. Quasi dicat, Non eritis à malis cogitationibus immunes & vacui. Nam satan, mundus, & homines mali, anam vobis præbebunt ad iram, vindictam, inuidiam, ac odium: quæ vitia non nisi per diuinum auxilium deuitare potestis, & efficere, ne in eadem crimina consentiatis: ut testatur exemplum in vitis Patrum, de fratre à malis cogitationibus liberari cupiente. Omnia nostra sufficientia ex Deo est, inquit Apostolus.

Spiritu ambulare qui 1.

2. Secundò, describit hic Christiani hominis vitam, nempe luctam perpetuam contra diabolum, mundum, carnemque propriam, quum ait, *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem*. Docetque qualibus consolationibus & armis eiusmodi athletæ ac pugiles sint confirmandi, ne desperabundi in grauibz tentationibus animum despondeant, carni acquiescant, desciscant, & in lucta deficiant. Nam eiusmodi hostes, & eorum lucta durabunt per totam hominis vitam, & nulla certa pax in terris speranda est: sicut Christus ait Ioan. 1. 6. In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem.

2. Cor. 3.

Vita hominis Christiani, per pressuram lucta.

In pugna corporali aliquando interquiescere licet, in spirituali nunquam.

In pugna corporali licet aliquando interquiescere: ut hyberno tempore, & diebus induciarum: in spirituali autem non licet vel ad momentum arma deponere: sed semper paratos in acie stare & pugnare. Nam aduersarius noster diabolus non dormit, sed tanquam leo rugiens circuit, quarens quem deuoret, 1. Pet. 5.

Lucta D. Pauli.

Hanc luctam sentiebat Paulus in membris suis: & eius importunitate, atque continua rebellionem fatigatus dicebat, Video aliam legem in membris meis, captiuantem me in lege peccati. Non quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio: id est, ut inquit August. Volens concupisco contra legem Dei. Scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi: perficere autem bonum non inuenio, Roman. 7. Tantam vim inferebant hi luctatores Paulo, ut voce lamentabili exclamaret, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et cognoscens vnde speranda sibi esset virtus ad vincendum, ait, Gratia Dei per Iesum Christum.

Nemo propria virtute victor in hac pugna.

Discamus hinc neminem propria sua virtute ac viribus posse in hac lucta victorē euadere, nisi gratia Dei per Iesum Christum. In Deo faciemus virtutem, ait Psalm. 59. Item Psalm. 43. Brachium eorum non saluabit eos: sed dextera tua & brachium tuum, &c. In te, ait ibidem, Inimicos nostros ventilabimus cornu: & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

Obiectio tacita diluitur.

Mox quædam subiicit Apostolus, dignissima profectò quæ considerentur ab omnibus Christianis: nempe, Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Diluit autem hic Apostolus tacitam obiectionem, quam viri iusti obicere poterāt: scilicet, Est graue admodum, & perturbat maximè nostras conscientias, non posse non concupiscere, & habere legem, quæ tanta seueritate & imperio iubeat, Non concupisces. Quibus respondet Paulus, Si spiritu ducimini, non estis sub lege. q. d. Qui semel consecutus in sacramentis spiritum gratiæ, & eius instinctus obseruat ac sequitur, totumque se præbet gratiæ spiritus: talis lex non est molesta, nec cogitur lege, sed est supra legem: quia etiam si lex non esset, præstaret tamen ea quæ legis sunt: nam non modò propter legem displicent concupiscentiæ, sed etiam propter gratiam spiritus sancti, cui obtemperare magis libet, quam desiderijs carnis. Ideo ait, Non estis sub lege illa quæ prohibet concupiscere, quæ est decalogus. Alij dicunt, Non estis sub lege accusante & damnante. 1. Timo. 1. Lex iusto non est posita, sed iniustis & non subditis, impijs & peccatoribus, &c.

Cetero quid.

3 Tertiò, numerat Apostolus ex ordine opera carnis, & fructus Spiritus. Vocat autem carnem totum hominem cum corpore,

pore, anima, ratione, sensibus, qui licet de rebus spiritualibus differat, scribat, cogitet, aut meditetur, quemadmodum Pharisæi, Sadducæi, Scribæ, Lutherani, Calvinistæ, Anabaptistæ, & sacramentarij: tamen nihil aliud quærit, quàm quod ad carnis utilitatem aut vitam temporalem pertinet. Sunt autem opera carnis, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, ira, rixa, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: de quibus dico, Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Idem ostendit Eph. 5. & Apoc. 21. & 22.

*Opera carnis
qua.*

Vocat autem spiritum totum hominem cum corpore, anima, ratione, & sensibus: qui licet circa res externas versetur, quemadmodum Christus quò lauit discipulis pedes, Ioan. 12. & Petrus, quum piscaturam exercuit cum alijs discipulis, Luc. 5. tamen nihil aliud quærit, quàm quod ad spiritum atque vitam æternam pertinet. Sunt autem fructus Spiritus, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex, crucifixerunt enim carnem suam cum vitijs & concupiscentijs.

Spiritus quid.

*Fructus spiri-
tus qui.*

Et sicut cognoscimus arborem ex fructibus, an sit bona vel mala, dulcis vel amara: sic ex operibus cognoscimus hominem, an sit carnalis aut spiritualis. Non enim potest caro sibi temperare, quin semper sese prodatur per opera iam dicta. Non potest arbor mala bonos fructus facere, Matt. 7. nec etiam potest spiritus infrugiferus esse. Omnis arbor bona fructus bonos facit, Matth. 7.

Simile.

EPILOGVS.

- 1 Præcipuum fidei opus, pugna spiritus cum carne, ne quis putet Christianam vitam esse mollè & otiosam. Peccata semper oppugnant. Hi sunt Moabita, Ammonita, hostes nostri, cum quibus nullas inducias habere, sed semper in conflictu esse oportet: Militia est vita hominis super terram, Job. 7.
- 2 Opera carnis, adulterium, fornicatio, &c. Qui talia agunt, regni Dei heredes non erunt.
- 3 Fructus spiritus, charitas, gaudium, pax, &c. Aduersus huiusmodi non est lex. Qui Christi sunt, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentijs.

*Opus fidei præ-
cipuum pugna
spiritus.*

Opera carnis.

*Fructus spiri-
tus.*

DOMINICA EADEM.

EVANGELIUM.

IN illo tempore, Dum iret Iesus in Ierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam. Et quum ingrederetur in quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè, & leuauerunt vocem suam dicentes, Iesu præceptor, miserere nostri. Quos ut vidit, dixit, Ire, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Unus autè ex illis, ut vidit

Luce 17.

quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes eius gratias agens: & hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus, dixit, Nonne decem mundati sunt, & nouem ubi sunt? Non est inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Et ait illi, Surge & vade, quia fides tua te saluum fecit.

*Fidei exemplū
in leprosis.*

EVANGELIUM hoc complectitur tria exempla. 1. Primū, exemplum fidei in decem leprosis. Cū enim Dominus ad purgandam animam nostrā lepram, per sui sanguinis effusionem ad locum passionis iret, non reformidans gentem quamlibet atrocem, quamlibet effusionem sui sanguinis auidē sitientem, pertransiit prius Galilæam: qua peragrata ingrauit Samariam, quæ interiaceret Iudæam & Galilæā, vt patet Ioan. 4. quia non illibenter conuersabatur apud Samaritanos & Galilæos, vt qui faciliōres erant ad amplectendam Christianam religionem, quam Iudæi ceteri, vtcunque illi rē his contemnerentur. Et quū ingrederentur castellum, occurrerunt ei decem leprosi.

Horum ergo fides deprehenditur ex eorum factis. Nam occurrerunt Christo, puta ante castelli ingressum, quia Leuit. 13. praeceptum erat, Omni tempore quo leprosus es, solus habitabit extra castra.

Steterunt à longē. loco quidem, sed oratione appropinquabant. Psalm. 144. Propē est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate.

*Fides docet
Christum, &
excitat oratio-
nem.*

Leuauerunt vocem, internæ deuotionis testem, dicentes, Iesu præceptor, miserere nostri. Nam fides vera docet & ostendit Christum, excitat orationem, ostendit quomodo sit inuocandus, & quid de illo nobis videamus polliceri, nempe eum posse & velle nostris malis mederi. Et quia proculdubio hæc omnia hi leprosi sibi pollicebantur de Christo, & credebant, ideo currūt ad Christum, vtpote cui soli reseruata sit huius morbi medicatio: sicut patuit in Naaman Syro, 4. Regum 5. & Azaria & Ozia regibus, 4. Reg. 15.

Pro nimia reuerentia stant à longē, sicut & Publicanus stetit legitur, Luc. 18. Clamant, Iesu præceptor, miserere nostri.

Breuis quidem hæc est oratio, sed efficax. nullum verbum frustraneum vel temerarium. Tria dicunt, scilicet, Iesu: vt declarant se credere illum verum & vnicum saluatorem esse, qui absolutam potestatem in vitam & in mortem habeat, cui salus & omnes ægritudines pareant, Sap. 16.

*Officium infirmi
quid.*

Præceptor dicunt, vt declarent se paratos esse, qui Christo tanquam omnium magistrorum præstantissimo obtemperare velint. Et hoc officium infirmi est, qui, modò sanari cupiat, vt præcepta medici non respuat, sed præscriptis pharmacis diligenter & libenter vtatur. Tituli quoque Iesu adiectio est, quod præceptorem vocant: Verē præceptor est Christus, qui dedit

*Verus præceptor
Christus.*

dedit nobis præcepta salutis & vitæ, cuius verba solus habet, teste Petro. Ioâ. 6. Præceptor est, quia ipse dixit & facta sunt. Hinc etiam præceptorem eum vocauerunt Apostoli. Luc. 5. 8. 9. & 21. Dicunt ergo Præceptor. q. d. cum Salomone, Sap. 12. Subest enim tibi, cum volueris posse. Tu præcepisti vêtis & mari, & obedierunt, Tu præcepisti adolescentulo vt surgeret, & statim resedit, Luc. 7. Præcepisti filix archisynagogi, dicēs: Tabicha cumi. & confestim reuixit. Sic præcipe lepræ nostræ, & mundabitur per te fontem viuum.

Matt. 8.

Marc. 4.

Marc. 5.

Dicunt tertio *Miserere nostri*, vt testentur, se vltro agnoscere suam miseriā: ideoque misericordiā à Domino exposcunt, vt qui nulla habebant quæ allegare possent merita, ad misericordiam prouocāt, qui iustitiam ferre non possunt: quomodo inquebat Dauid: Non intres in iudicium cum seruo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, Et rursum: Si iniquitates obseruaueris, Domine quis sustinebit? Hoc perpendebant leprosi, & ideo misericordiam petunt, nimirum scientes se ob enormia peccata lepra percussos. Nam sicut ex Euangelijs patet, eiusmodi plagæ vt plurimum pœnæ sunt peccatorum, Matth. 9. Ioan. 5.

Tsal. 142.

Tsal. 129.

Et nos quoque hæc in exemplum capiamus, quoties in varias inciderimus infirmitates, ne murmuremus contra Dominum, neque putemus nobis iniuriam fieri, sed potius cogitemus Deū pro misericordia sua sic nos visitare propter peccata nostra, vt nobis ad se rursum per pœnitentiā conuerlis, & peccata nostra condonare, & in perpetuū benefacere possit. Deinde non dubitemus, quin omnes tribulationes, angustias, calamitates, afflictiones nostras nobis auferre possit, si modò velit. Postremo firmiter credamus, Deum haud dubiè ex mera & liberali sua gratia nobis velle auxiliari & subuenire, quando noverit hoc in rem nostram fore.

Non murmurandum in infirmitatibus, sed cogitandum Deum pro misericordia nos visitare.

Præstat autem aliquando infirmos esse, quàm incolumes. Bonum mihi, inquit Dauid, quod humiliasti me. Et Paulus 2. Cor. 12. libenter gloriatur in infirmitatibus suis, sciens virtutem in infirmitatibus perfici.

Præstat aliquando infirmos esse quàm incolumes.

Sed vnde ipsis leprosis hæc fides? Ex auditu, ex rumoribus quos illi adferebāt, qui per portas ciuitatis egrediebantur, prædicātes magnæ fidei Christi potentiam, benignitatem, excellentiam, atque amplissimā dignitatem in omnes miseros atque calamitosos, quibus vltro omnem opem ferebat. Inde credunt eundem sibi fore beneuolum atque potentem ad sanitatem conferendam. Hinc damnantur sacerdotes, Pharisei, scribæ, seniores: qui cum quotidie viam eius vocem audirent, mirificaque facta viderent, nihilominus in eum credere nolebant. Damnatur & nos, qui non minus reprehendendi sumus,

Fides ex auditu.

quàm Iudæi, atque utinam non etiam leproforum testimonio condemnandi: qui etsi quotidie audimus euangelia & miracula Christi, non tamen ei obtemperamus, neque eius mandata exequimur.

*Charitatē erga
triplex genus
hominū ostendit
Christus.*

2 Secundo complectitur exemplum charitatis in Christo. Ostendit enim Christus charitatem suam erga triplex genus hominum, scilicet:

1 Erga Sacerdotes, ad quos remisit leprosos, ut offerret munera, quæ fuerunt in lege præcepta Leu. 14. ut hoc miraculo conuicti, diuinā virtutē in Christo cognosceret, neque vllā excusationē in die iudicii haberet. Hinc dixit Ioan. 15. Si opera nō fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum nō haberet: nūc autem excusationē non habet de peccato suo. Rationē addit, dicēs: Nunc autē viderūt, & oderunt me, & patrē meum.

*Publicæ ordi-
nationes politi-
arum obser-
uanda.*

Misit quoque leprosos ad sacerdotes, ut doceret conseruandas esse publicas politiarū ordinationes. In politia enim Moisi constitutum erat, ut leprosi iudicarentur à sacerdotibus: & si quidem sacerdotes pronuntiarent eos lepra immundos, separarentur: si autem mundos, reciperentur iterum in publicam ciuium familiaritatem. Et hæc ordinatio nec impia fuit, nec superstitiosa, sed Reip. necessaria, videlicet, ne sani à contagiosis inficerentur.

*Ecclesia quare
lepræ contagiū
vitari prohibet.*

Mittit ergo Christus eos ad sacerdotes, ut significet se venisse non ad turbandas, sed potius conseruandas publicas & necessarias rerum publicarum ordinationes. Sic Ecclesia quoque eius morbi contagium vitari prohibet, non ut charitates illis mutæ officia denegentur contra Isa. 58. Carnem tuā ne despexeris: neque ut iudaizemus, aut Moisi serui & legis simus: sed à lege liberi, Gal. 5. velut politici ea quæ reipublicæ profutura credimus, prouideamus. Sic etiam in puerperis, tēpus illarum curæ præstitutum, Leuit. 12. in Ecclesia obseruatur, non legis Mosaicæ timore. Deut. 27. sed honestatis amore. Non ergo iudaizamus morbida vitæ, sed neq; Christianismo satis respondemus, viscera miserationum exuentes 1. Ioan. 3. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum, &c. Iac. 2.

*Sacerdotium
Iudaicum ec-
clesiæ sacerdo-
ty figura.*

Misit insuper leprosos ad sacerdotes, ut sacerdotiū Ecclesiæ, cuius illud figura fuit, commédaret. Nullum vnquam Dominus quibus hæc corporalia beneficia exhibuit, inuenitur misisse ad sacerdotes, nisi leprosos: quoniam sacerdotium Iudaicum figura tantum erat futuri sacerdotij regalis Ecclesiæ. Si enim sacerdoti typico oportebat illos ex præcepto ostendere lepram: ita sacerdoti euangelico detegere conuenit, aperire, & confiteri lepram spiritualem. i. peccata. sicque in regulis fidei ac religionis instructi, pristinæ munditiæ & pulchritudini resti-

*Lepra spiri-
tualis, id est,
peccata con-
sistenda.*

restu-

restituuntur. Quamuis etiam dominus qui verus magister est, interna sua eruditione quid tenendum sit valeat inspirare, magna tamen dispensatione vult doctoribus obsequi: vt per hoc qui docendi sunt, magna humilitate solidentur, & ad capefenda fidei sacramenta capaciores efficiantur. Sic Paulus, qui per reuelationem Euangelium, nō per hominē accepit, Gal. 1. Ad Ananiam missus est, Act. 9. Et per reuelationem ascendit Hierosolymam ad conferendū cum Apostolis, ne in vacuum curreret, aut cucurrisset, Gal. 2. Quilibet ergo qui vel haretica prauitate, vel Iudaica infidelitate, vel superstitione Gentili, tanquam variis coloribus lepram repræsentantibus, infectus est, nisi ad Ecclesiam festinarit, & colorem veræ fidei exhibuerit, non mundabitur. Prou. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordia in consequetur. Legimus Matthæi 3. confessos esse homines. & Act. 19. Multi credentium veniebant, confitentes & annunciantes actus suos. Narra ergo si quid habes, vt iustificeris, Isa. 43. Fidelis est enim Deus, si confiteamur peccata nostra, remittet nobis.

1. Ioan. 1.

2 Ostendit charitatem suam Christus erga leprosos, quos, misericordia motus primū vidit, deinde mundauit: nec indignabatur ob eorum ingratitude, quam sciebat ipsos post sanitatem recuperatam habituros: neque illis beneficium negauit. Præclarum hoc charitatis exemplum imitentur mammonistæ, vt quoties ad obeunda sua negotia terras & regna perambulent, in leprosos, claudos, cacos, vlcerosos, aliosque pauperes secus vias mendicantes, oculos misericordiæ figant, largasque eleemosynas contribuant. Ad quod adhortatus est suum filium Tobias senior, 4. cap. dicens, Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab illo paupere: ita enim fiet, vt nec auertatur à te facies Domini. Petrus & Ioannes Apostoli miserentur pauperis claudi, ad portam templi sedentis, Act. 3.

Charitas Christi erga lepro-
sos.Præclarum
charitatis Christi
exemplum
mammonistis
imitandum.

3 Charitatem suam ostendit erga Samaritanum, cuius miseretur, eumque lethaliter vulneratum curat: nihil morans quod Samaritanus esset atque alienigena, cū quo Lex ipsos Iudæos familiariter agere prohibebat, Ioan. 4. docens nimirum charitatem nostram non tantum ad nostræ nationis pauperes, sed etiam ad externos debere extendi.

Iob. 31.
Luce 10.

Itē, inquit, ostendite vos sacerdotibus: & factum est, dum irent, munda-
ti sunt: ne Legis virtute & non Christi crederentur munda-
ti, & vt meritum fidei & obedientiæ ostenderetur. Similem historiam habemus, 4. Regum 5. de Naaman Syro, ab Eliseo à lepra curato. Cū enim venisset ad eum cum equis & curribus, vt curaret illum, dixit illi Propheta: Vade, & lauare
septies

septies in Iordane, & mundaberis. Quod cum seruorum suorum suauis fecisset, mundatus est.

*Sola fides non
sufficit ad sa-
lutem.*

Ex hoc facto Christi deprehendimus solam fidem non sufficere, vt Christo placeamus, & eius gratiam consequamur. Hi leprosi fidem habebant, qua credebant Christum posse ipsos sanare: firmiterque statuebāt, quod hoc essent consecuturi. Nihil min⁹ tamen sunt consecuti, non fuerunt enim sanati: nec fuissent vnquam nisi fidei obedientia accessisset. Non fuerunt liberati à lepra, quando crediderunt tantum, sed quando credentes obtemperarunt, vt intelligeremus quod animam nō mundet sola fides, sed fides quæ obedientiam coniunctam habet, Iacob. 2.

*Benignitas Dei
immensa pec-
catoribus pe-
nitentibus oc-
currit.*

Elicitur quoque ex hoc facto immensa Dei benignitas, quæ peccatoribus votum emendandi habentibus, ac præceptū Domini implendi, occurrit, & ipsos mundat: id est, culpam atque reatum remittit, antequam ad suos etiam perueniant vicarios: quibus dixit, Ioan. 20. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Hinc Dauid ait: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sap. 6. Præoccupat qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat, Ila. 64. Occurristi latanti & facienti iustitiam. Sic pater occurrit filio reuertenti, ruens in oscula & amplexus, Luc. 15. Vult tamen quod perueniant, & iussu capeſſant iuxta suam ordinationē, & hac nimirum de causa postquā illum alium leprosum mundasset, misit eum, vt ostenderet se sacerdoti, vt eius iudicio iudicaretur.

Matt. 8.

3 Tercio, complectitur hoc Euangelium exemplum ingratitudinis in nouem Iudeis, & gratitudinis in vno Samaritano. Erat par omnibus fiducia, sed dispar erat gratitudo. Nam nouem Iudæi, qui se populum Dei gloriabantur, sanati non redeunt, nec gratias agunt Christo: quibus melius fuisset leprā perpetuam in corpore pertulisse, quā animæ leprā, qua nunquam liberari poterunt, incurrisse. Ob oculos duo hic ponuntur, videlicet Christi Iesu philāthropa, ac hominū erga Deum ingratitudo. Videmus enim quā facilis sit Deus ad opitulandum miseris leprosis: & videmus quod vix tandem decimus inter eos, qui conualuerunt, Christo gratias agit. Nos verò horum ingratitudinis exemplum fugiamus, ne verificetur in nobis vulgo factatum prouerbiū: Infirmum postquam conualuerit, peiorem factum, Ierem. 5.

*Duo hic ob o-
culos ponuntur
Christi philā-
thropa ac ho-
minum in-
gratitudo.*

Impletum est illud Iſai. 1. Bos cognouit possessorem suum, & asinus præſepe Domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Vnde Dominus, sciens, beneficium ad omnes peruenisse, & taxare volens illorum ingratitudinem,

tudinem, qui tantum Dei suffragari beneficium studuerunt, ait de his nouem: *Nonne decem mundati sunt, & nouem ubi sunt?* Ingratos quasi ignotos requirit ubi sint, sicut Adā, Gen. 3. Adam *Ingrati apud Deum ignoti.* ubi es? Sicut enim ingratus diuinum non recognoscit beneficium, ita nec Deus ipsum notitia approbationis. O custos Israël bone Iesu, si tu eos nescis, quis sciat? O durum verbum, Nescio vos: Hæc vox habet expressionem reiectionis totius *Matth. 25.* populi Israël, Ingratitudinis ultio, exprobratio beneficij. unde sequitur, *Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Seneca, Maxima pars ingratitude est beneficium non *Verbum notatu dignum.* recognoscere. Ideoque quanto maiora fuerint alicui beneficia præstita, tanto grauiora ei peccanti, & ingrato restant iudicia, & (vt ait quidam) nil adeo indignationem prouocat Dei, sicut ingratitude. Ipsa est beneficiorum Dei exinanitio, & meritum exterminatio. Ingratitudo est ventus vrens, exsiccat *Ingratitudo ventus vrens, & exsiccat.* fontem misericordiae, Bernardo teste.

Vnus autem ex decem sanatus rediit, & gratias egit Deo: nempe Samaritanus, non ex populo Dei, non ex ouili Christi: sed eorum numero, quos omnes Iudæi pro hæreticis habebant. Penet etiam in omnibus Euangelij locis, Iudæos ad fidem, misericordiam & gratitudinem tardos, & gentiles promptos & paratissimos fuisse inuenimus, Ioannis 4. Lucæ 10. & hic, 17.

Licet enim debeamus benefacere tacita laude hominum, hi tamen quibus beneficit, predicare debent beneficium, vt ex hoc Deus laudetur, & ceteri ad idem tali exemplo moueantur. Venite, ait Psalm. 65. audite, & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ, &c. Idem, Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum, &c. Felix qui cum hoc Samaritano ad singula dona gratiæ reddit ad eum, in quo omnis est plenitudo gratiarum: & dum pro acceptis non ingratum se exhibet, locum in se facit gratiæ amplioris, Ephes. 5. Gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri. 1. Thes. 5. In omnibus gratias agite. Ideoque Christus dixit huic Samaritano, *Surge, vade, quia fides tua saluum te fecit*, quæ te ad gratias agendas inclinauit. Qui ergo humiliter sic infirmitatem suam agnoscens, ante Deum iacuit, diuina consolatione surgere ad fortiora opera, & ire crescendo vsque ad perfectum iubetur. Psalm. 83. Ibunt de virtute in virtutem, &c.

Hinc discamus genus aut personarum dignitatem nihil prorsus facere ad iustificationem, aut ad Christi amicitiam conciliandam. *Quæ hinc nobis discenda.*

Deinde, verum illud esse quod Christus dicit, Multi sunt vocati, pauci vero electi, Mat. 22.

Præte-

Matt. 21.

Præterea, regnum Dei Iudæis propter ingratitude[m] ereptum esse, & Gentibus ex gratia datum & concessum, Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti, &c.

Postremò, quod ob eandem causam Germani, Angli, Scoti, aliique complures amiserint Ecclesiæ catholicæ regnū, quodq; ipsis dominetur diabolus.

Discant ergo hic etiam catholici animum gratum Deo exhibere, ne & ab ipsis auferatur regnū Christi, quod ad Indos iam videtur migrare.

Tria hæc exempla nobis ob oculos semper habenda.

Hæc tria exempla semper ob oculos habere debemus: vt scilicet fidē discamus ab his leprosis, charitatis opera (quæ necessaria sunt ad salutē) à Christo, & gratitudinē à Samaritano. Si ergo nunc ingrati sunt homines quibus benefecimus, imitemur in hoc casu exemplū Dei patris, qui solem suum oriri facit super bonos & malos: atque hoc exemplum Christi, qui non denegat sua beneficia his, quos sciebat fore ingratos. Mercedē & gratiam, quarū hi nullam habent rationē, Christus nobis in libro vitæ rependendam scribit. Deinde cū & nos lepra animæ, hoc est, peccatis infecti simus, debemus leproforū exemplo Christo occurrere, firma fide procul cum istis leprosis, & cum publicano stare, atque agnoscentes ac dolentes nostrā lepram, hoc est, nostrā peccata, clamare, Iesu præceptor, miserere nostri. Consecuti auxilium, debemus rursus de beneficiis acceptis Deo gratias agere. Si id fecerimus, ne dubitemus, quin cū Samaritano audituri simus: Surge, vade, fides tua te saluū fecit, id est, Vade, exulta: nam per fidem es consecutus corporis salutem, & per eandem impetrabis charitatem & alias virtutes, quibus non tantū anima tua iustificata à lepra peccatorum liberabitur, verū etiam in æternum in calis corona iustitiæ decorata letabitur. Amen.

EPILOGVS.

1 Emanuele[m], Esa. 7. & 8. in terris suam virtutem ostendisse, terraque suæ latitudinem gloria sua impleuisse, hæc præsens lectio nobis clare declarat, Baruch 3. ait Deum in terris visum, & cum hominibus esse conuersatum. Certū oraculum, Iesus Nazarenus sanat tam externos quā contribulatos, quia Dominus vniuersæ terræ, quia Dominus & saluator omnium. Rom. 3. Non est Iudeorum Deus tantū, sed & Gentium. Item Rom. 10. Non est distinctio Iudei & Græci. Nam idem Dominus omnium, diues in omnes inuocantes se. Omnis qui fidit illi, non pudebit, Psal. 30. & quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

Deus non est personarum acceptor.

Iohel 2.

Legalia quare obseruauerit Christus.

2 Christus legalia obseruauit, quod pater ex titulo vite Christi, ex circumcisione, oblatione in templo, immolatione agni Paschalis. Ideo ex præcepto Legis, Leuit. 14. vt emundati à lepra, sacerdotibus se offerrent, præcepit ostendere se sacerdotibus, vt doceret diuinæ Legi semper pro tempore parendum, Matth. 5. Non veni soluere Legem, sed adimplere.

3. Quam abominabile vitium sit ingratitude, & quod propter hanc merito Iudæi sint reiecti, & Gentes inobedientiam fidei admissæ. Alienigena dicitur, Fides tuæ seruauit: & Iudæis, Auferetur à vobis regnum, &c. *Vitium abominabile ingratitude.*
 Matth. 21.

DOMINICA DECIMA QUINTA POST

TRINITATEM, EPISTOLA.

Fratres; si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus: Non efficiamur inanis gloriae cupidi, inuicem promouentes, inuicem inuidentes. Fratres, etsi praecupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis: Considerans temetipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis Legem Christi: Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducat. Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero: unusquisque enim onus suum portabit. Communicet autem is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis. Nolite ergo errare, Deus non iridetur. Quis enim seminauerit homo, hac & metet: quoniam qui seminat in carne & metet corruptionem: Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet uitam æternam. Bonum autem facientes non desiciamus. Tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. *Galat. 5. & 6.*

IN HAC Epistola Paulus facit tria.

I Primò adhortatur ministros verbi Dei, ut caueant ambitionem, ac propriæ laudis cupiditatem, Ideo ait, Si viuimus spiritu, spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriae cupidi, inuicem promouentes, inuicem inuidentes. Gregorius, Sancti non solum gloriam supra modum suum omnino non appetunt, sed etiam hoc ipsum refugiant, quod se habere sciunt. Magnus ergo unusquisque esse studeat, sed tamen aliquo modo esse se nesciat, ne dum si sibi magnitudinem arroganter tribuit, amittat. In omne quoque quod scit sese mens deprimat, ne quod virtus scientiæ congregat, ventus elationis tollat. Abominatio quippe est Domino omnis arrogans, Prouerb. 16. Et qui se iactat & dilatat, iurgia concitat, Prouerb. 28. Imò, effusio sanguinis in rixa superbiorum, dolor autem consumit illos antequam moriantur. Eccles. 27. Qui autem laudari non appetit, nec contumeliam sentit, ait Hieronymus. Non perdas itaque labores propter humanam gloriam, neque futuram æternam gloriam tradas pro paruis & temporali gloria. Gloria enim humana in puluerem redigitur, & honor eius extinguatur super terram: gloria autem virtutum glorificat in secula.

Ambitio ministris verbi Dei cauenda.

Deinde monet Apostolus, ne contemnant & proculcent eos qui fuerint in aliquod delictum aut crimen à satana præcipitati, *Non contemnendi qui à satana præcipitati,*

*vana in ali-
quod crimen
sunt præcep-
ta.*

*Isa 42.
Ezech. 34.*

*Miserordiam
quid omnium
maximè in-
clinat.*

Isaia 53.

*Superborum
est magna de
se præsumere,
de alijs exigua.*

1. Corint. 3.

*Spiritu viuere
& ambulare
quid.*

cipitari, cum ait, Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Hæc dicit, ne forsân inflatione irreprehensibilis vitæ, eum qui peccato circumuentus est, spernendum putent & abiiciendum, q. d. Nequaquam hoc faciatis, quin potiùs instruite eiusmodi, calammum quassatum non conterentes, & linum fumigans non extinguentes, quod confractum aut infirmum est in Christi grege non abiicientes: sed illud potiùs alligatione curate in spiritu lenitatis, quia fratres estis, tametsi primatu superiores.

Considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Nihil enim sic inclinat ad misericordiam, ac proprii periculi cogitatio. Et ita Apostolus non voluit eos deesse correptioni, nec tamen studere contentioni. Nam, teste Sapiente, Prouerb. 15. Sermo durus suscitatur iras, &c. maximè in paruorum seueriori correptione delictorum. Stultum enim est vt muscam interempturus securum arripias.

Postremò hortatur, vt alter alterius onera portet, si volumus adimplere legem Christi, qui omnium nostrum peccata portauit: qui & præcepit, vt inuicem diligentes alterutrorum improbitates & onera portemus, minimè autem aliorum vitia palpemus.

Nam qui se existimat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. Superborum enim est, magna de se præsumere, de alijs verò exigua. quare in alios seueri, sibi indulgent omnia. Vult ergo Apostolus, vt vnusquisque humiliter & submissè de se sentiat, arguitque eum nullius esse momenti, qui alicuius se dixerit.

Hortatur etiam, vt vnusquisque suum opus probet, & sic in semetipso tantum, & non in altero habeat gloriam, quasi dicat, Opus suum probet, hoc est, discutiat, & probatum reddat vnusquisque, vt sic habeat oleum in lampade sua, id est de rebus à se bene gestis in sua conscientia gaudium, nec opus illi sit, vt oleum peccatoris impinguat caput suum. Minuit enim se probantis conscientia secretum, quoties ostendendo quis factum recipit famæ pretium, inquit Boëtius.

Vnusquisque enim onus suum portabit. Nam culpis alienis nemo inquinatur, nisi vel consentiendo, vel imitando, vel laudando, vel alio quouis modo alienas culpas fecerit suas. vnusquisque ergo propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, Item Psal. 61.

Est autem spiritu viuere & ambulare nihil aliud, quàm in Christum credere, ipsumque amare, nec non prauis affectibus & concupiscentiis resistere, & charitatis opera præstare. Ergo qui credit in Christum, is, si baptizatus est, accipit Spiritum sanctum,

sanctum, & per eundem vivit, & facit omnia opera bona. Qui autem non credit in Christum, is caret Spiritu sancto: neque id tantum, verum maligno spiritu captus, capitur ad mala opera perpetranda. Sicut patuit in Saule, 1. Reg. 17. & in Sedecia filio Chanaana, percutiente Michæam prophetam Domini, 3. Reg. 22. 2. Paral. 18.

2. Secundò admonet Paulus auditores verbi, ut animarum curatores, pastores, & predicatores verbi, dignentur honore, iuxta illud, 1. Tim. 5. Qui bene præsumt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina, & vitæ necessariis, cum ait, *Communicet autem is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis. Nolite errare: Deus non invidetur. Que enim seminauerit homo, hæc & metet.*

Pastores & verbi predicatorum honorem.

His verbis instituit auditores verbi, quomodo sese erga concionatores & suos pastores gerere debeant, nempe, ut in omni necessitate illis subueniant, atque suarum rerum copia illorum inopiam subleuent. Quemadmodum ait Christus, Luc. 10. Dignus est operarius mercede & cibo suo. Et Paulus, 1. Corint. 9. Dominus ordinavit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere, &c. Non alligabis os boui trituranti, Deut. 25. Nec id mirum cuiquam videatur, cum sic diuinæ legis instituto vixerint olim sacerdotes & Leuitæ, sicut in Deuteronom. 18. cap. dictum est à Domino. Non habebunt sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo Israël, quia sacrificia Domini, & oblationes eius comedent, & nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est hæreditas eorum, sicut locutus est illis: imò & ipsos Gentilium sacerdotes à republica fuisse nutritos, testimonio sunt sacerdotes Aegypti, qui tempore famis sub Ioseph non fuerunt compulsi vendere possessiones suas ut ceteri, eo quod statuta cibaria ex horreis publicis eis præstabantur, prout in libro Geneseos videre licet.

Auditores verbi quomodo se gerere debent erga pastores & concionatores.

Cap. 47.

Providens autem Apostolus quosdam prætexturos paupertatem, ut vel sic præceptum eludant Apostolicum, aut certe errata sua excusatos comparatione delinquentis, doctoris subdit, dicens, *Nolite errare. Deus non invidetur. Que enim seminauerit homo, hæc & metet. Quali dicat, Nemo se vanè excuset, quia Deus non potest falli. Qui enim scit corda vestra, non ignorat facultates vestras, dicente Salomone, Prouerb. 24. Si dixeris, Vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatore animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini iuxta opera sua. Plerosque non piget bonam suarum facultatum partem in carnis commodum dependere, qui tamen de huiusmodi sumptibus non queruntur: multo magis æquum est vos in*

Flerique in re honesta parci, in re nibili, ne dicam mala, largi.

lc

com-

commodum & fomentum animæ facultates terrenas collocare. Nam quæ seminauerit homo, hæc & metet, id est, horum mercedem recipiet.

Sed qualis est hæc permutatio? Datur enim aurea pro areis, spiritualia pro corporalibus, æterna pro terrenis & fluxis, cælestia pro obolo & denariolo. Quare Paulus addit comminationem, & ait, *Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem*. Vult dicere, Ita natura comparatū est, vt talem fructū accipiat homo, quale est solum in quo seminatur. caro nostra obnoxia est corruptioni: qui obsequitur naturæ corruptæ, corruptionē perpetuam habebit, Rom. 8. Si secundū carnem vixeritis, moriemini. Pecora nimirum impinguntur ad eadem.

*Ut quisque se-
mentem fece-
rit, sic & me-
ret.*

Simile.

*Quid semina-
re in spiritu.*

Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Vult dicere, Qui autem seminat in spiritu, &c. August. inquit, quod seminare in spiritu, est fide & charitate seruire iustitiæ. Qui igitur in hac vita obsequitur nouo homini, qui secundū Deum creatus est, seminat in spiritu. Colligit autem qui seminat in spiritu, fructum spiritualem & æternum. Rom. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Item, Ioan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.*

*Beneficiendū
omnibus.*

2. Thess. 3.

2. Cor. 9.

3 Tertiū monet omnes Christianos, vt proximos iuuent, & omnibus hominibus beneficiant: ita vt in præstandis beneficiis, & exercenda liberalitate non defatigentur, nec vincantur ingratitude aut malitia eorum quibus beneficiunt. hinc ait Paulus, *Bonum autem facientes, non desiciamus, tempore enim suo metemus non deficientes*. i. non defatigati, Quasi dicat. Tempore messis feretis amplissimū fructum sationis vestræ. Nam qui parçè seminat, parçè & metet, ita & qui seminat in benedictionibus, debenedictionibus & metet, & hoc tempore suo. Siquidem omnia tempus habent, Eccl. 3.

Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Quasi dicat, Donec dies est, operemur. Nam vbi nox venerit, operari nō poterimus, Ioan. 9. & in tenebris ambulantes, nesciunt quo vadant.

*Perseuerandū
in bono quod
probat a si-
mili.*

Perseuerandum est igitur in operibus bonis. Qui enim non perseuerant, similes sunt ignauis agricolis & olitoribus, qui postquam ararunt & seminarunt, & plantarunt, opus relinquunt imperfectum, cum multa adhuc necessaria sint. Seminant igitur Christiani in presenti vita, ne in futura vita spiritali messe priuentur. Spe & patientia desiderium suum fideles sustineant atque refrænent: tum certò Christi promissione metent vitam æternam.

*Condolentia
Christianis
necessaria.*

Dogmata.

1 Christianis necessaria est condolentia erga proximos peccā-
tes.

tes, quos in spiritu mansuetudinis & lenitatis debent instruere, & ad poenitentiam exhortari.

2 Debemus nos ipsos considerare: hoc est, nostram fragilitatem, & figmentum nostrum, quod tot casibus atque miseriis obnoxium est, atque proximi, quod cecidisse videmus. Hinc in proverbio dicitur, Tecum habita, ut noris, quam sit tibi curta supellex.

3 Ex diuino iure debent auditores verbi Dei concionatoribus honorem exhibere, eisdemque victum & amictum subministrare.

EPILOGVS.

1 Christianorum est fructus spiritus edere, & procul abesse à carnis operibus.

2 Pro lapsi in culpam, blandè & leniter sunt restituendi & erigendi.

3 Lex charitatis peculiariter lex Christi est. Charitatem vocat Paulus *Charitatis lex* edificare proximum, omnes eiusdem corporis membra ducere, omnes unum in Christo putare, de fratris commodis, ut de tuis, gaudere, incommodis mederi velut propriis, mansuete corripere errantem, docere nescientem, erigere lapsum, consolari deiectum, adiungere laborem, subuenire egenti. In summa, omnes opes & studia huc referre, ut quam multis prodis in Christo, primum quidem domesticis fidei, deinde omnibus, ut charitatem committetur dilectio.

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

IN illo tempore, Dixit Iesus discipulis suis: Nemo potest duobus dominis *Matth. 6.* seruire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca, et corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia celi, quoniam non serunt neque metunt, neque congregant in horreo, & pater vester celestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans, potest adiciere ad staturam suam cubitum unum? Et de vestimentis quid solliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo cresunt, non laborant, neque nunt, & dico autem vobis, quod nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis. Si autem scinum *prout polne* agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modica fidei? Nolite ergo solliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut qua operiemur? Hac enim omnia gentes inquirent: Scit enim pater vester celestis, quia his omnibus indigetis: Querite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adicientur vobis.

HOc Euangelio indicantur tria. Primum, neminem posse duobus dominis seruire, scilicet Deo & Mammonæ. habent enim contraria præcepta. Deus vult ut opem feramus egenis, ut paremus nobis thesauros in caelis, sibi soli fidamus, non

nobis, non aliis hominibus, non diuitiis: Deus confert cōscientiis pacem, & serenitatem, ducit hominem ad portum salutis.

*Quomodo ex
co. rarijs pre-
ceptis Deus
differat à
mammonæ.*

Mammon verò negat suffragium egenis, vult vt opes colligamus in terra, vult diuitiis fidamus, confert conscientiis curam & dolorem, inhiat iniusto lucro, retinet & inuadit aliena, est radix omnium malorum, irretit homines laqueis diaboli, & immisericordes facit. Ideo his duobus dominis nemo potest simul salua conscientia seruire. Aut hunc odio habebit, scilicet diabolus, quia nemo diabolus diligit, teste Augustino, etsi sua cupiditate implicatus subdatur ipsi. horribilis enim & terribilis est, &c. Abac. 1. aut huic adhærebit, scilicet Deo, quia nec Deum potest quis verè secundum quod consideratur, vt creator, conseruator, & glorificator, odisse: licet quantum ad id quod est punitor & vindicator culpe, à peccatoribus habeatur odio, Ioan. 15. & Psal. 73.

*Quisquis ser-
uit mammo-
næ, durum pa-
titur domini.*

Aut alterum sustinebit, scilicet diabolus. durum quippe & perniciosum patitur dominum, quisquis seruit mammonæ. Hier. 9. Vt iniquè agerent laborauerunt. Idem 16. Seruietis diis, qui non dabunt vobis requiem: & alterum contemnet, scilicet Deum. Hinc elicitur omne peccatum contemptum esse Dei, quem à se auferri optabat Dauid, dicens, Psal. 118. Aufer à me opprobrium & contemptum. Contemnitur autem ab illis, qui peccantes, de impunitate scelerum sibi blandiuntur, putantes aut nescire Deum scelera sua, aut visa statim indulgere, qui nesciunt quòd dissimulando eos diuina bonitas ad pœnitentiam prouocet, Rom. 2. Cuius enim tâta misericordia credi potest, sicut eius qui donat omnia peccata conuersis, Ezechiel. 18. & oleastrum facit participem pinguedinis oliuæ, Rom. 11. Et cuius tanta seueritas, quàm eius, qui naturalibus ramis non pepercit, sed propter infidelitatem fregit. Rom. 11. Ne addas ergo peccatum super peccatum, & ne dixeris, Misericordia Dei magna est, & ipse miserebitur multitudinis peccatorum meorum, quoniam misericordia & ira citò declinant ab eo, & ira illius respicit super peccatores.

Eccle. 5.

*Deo seruire
quid.*

Non potest ergo diues & iniustus Deo & mammonæ seruire. Nam seruire Deo, nihil aliud est, quàm in ipsum credere, ei fidere, eius mandata seruare, totum vitæ cursum ad eius regulam dirigere. Seruire autem mammonæ, nihil aliud est, quàm diuitias quarere, cor ad opes apponere, opes & opulentos velut numè admirari & colere, diuitiis corradendis dies ac noctes operam dare: siue id fiat iure, siue iniuria proximi. Contra hanc seruitutem loquitur, Eccl. 5. cap.

*Diuerſa sunt
posidere &
seruire.*

Sic videmus diuerſa esse possidere & seruire. Nam possidere diuitias non est peccatum. Multi enim sancti, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Iob, Dauid, &c. habuerunt diuitias, sed

non

non apposuerunt cor, neque illis seruiuerunt: sed largiter distribuerunt, docueruntque nos, quo pacto ipsis nobis esset vten- dum. Ait enim Dauid, Diuitiæ si affluant, nolite cor appone- re, Psal. 61. Iob sublatis omnibus, dicebat, Dominus dedit, Dominus abstulit, cap. 1.

Seruire autem diuitiis, & illarum amore sic obcæcari, vt nos proximi capiat obliuio, graue peccatum est. Hinc Christus, Luc. 16. vocat diuitias, mammona iniquitatis. Luc. 12. & 16. fures cordis humani. Matt. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Paulus vocat laqueos diaboli, ac radicem omnium malorum, 1. Timoth. 6. Poëta vocat eas, irritamenta malorum, Ouid. 1. Meta. Virg. 3. Aeneid. Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?

2. Secundo indicatur non debere nos sollicitos esse de victu & amictu. *Ne solliciti, inquit, sitis anime vestra quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini.* Est autem duplex cura & sollicitudo, Ventris, & officij. Cura ventris est, cogitare & enixè laborare, vt ditescamus, augeatur pecunia, & thesaurus crescat, quæ si perpetuò in hoc mundo simus mansuri. Hanc curam & sollicitudinem Christus prohibet, quia provenit ex immoderato amore rerum terrenarum, & dissidentia æternorum, quam non ineptè Chrysost. dicit desperationis esse filiam, hanc quoque Apostolus vult exemptam mentibus nostris, Philip. 4. Nihil, inquit, solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione petitiones vestra innotescant apud Deum. Nam Prou. 11. Expectatio sollicitorum peribit, hæc est quæ verbum Dei suffocat. Matth. 13. & Luc. 8. nec solis necessariis contenta est, sed semper amplius querit & maius. & ideo dicitur elatio in sublimi. Luc. 12. Nolite querere quid manducetis, & quid bibatis, & nolite in sublime tolli.

Cura aut sollicitudo officij est, cogitare, & enixè laborare, vt, si magistratus, subditorum: si parochus, populi sui: si parentes, liberorum: si dominus, seruorum: si hera, ancillarum: & quicumque alij, qui alicuius communitalis curam gerunt, id cum omni sollicitudine faciant. Et hanc curam sollicitudinemque Christus non prohibet: hanc nobis commendat Apostolus, Rom. 12. dicens, Qui præest, in sollicitudine. Item 1. Tim. 5. Qui de suis curam non habet maximè domesticis, fidem negauit, & infideli est deterior.

Et ad confirmandam suam exhortationem, vtitur Christus his sententiis: *Noune, inquit, anima plus est quam esca? & corpus plus quam vestimentum?* Quasi dicat, Si creditis Deo vitam & animam, nec est in potestate vestra, vel ad vnus horæ momentum easdem conseruare: cur non committitis illi reliqua corporis necessaria? Si nemo etià est sollicitus de corporis statura,

Luc. 12.

1. Pet. 5.

Tsal. 54.

Duplex cura

& sollicitudo.

Cura ventris

que.

Luc. 12.

Cura aut soli-
citus officij
que.Confirmatio
exhortationis
a sententiis.

sed huius incrementi curam Deo permittit: quare non permittit Deo & eorum curam, quæ ad victum & amictum pertinent? Quasi Deus corporis & animæ curam suscipiat, aliarum rerum non item. Qui autem maiora præstitit, utique & minora præstabit, sine quibus vivere non possumus, cibum & vestem. Chrysost. Nili Deus velleret conservare quod est, ipsum non creasset: quia verò ipse constituit ut anima cibo, & corpus indumento conserventur, ideo ipse utrumque tribuit. Non est autem vita ista propter escam, nec corpus propter vestimentum, sed econtra. Ideo non sit sollicitus animus ne percipiat, quod propter se creatum est: Tobia 4. Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, & recesserimus à peccato, & fecerimus bene.

*Deus cōservat
quod creavit.*

*Ab exemplis
confirmatio
exhortationis.*

Deinde ad confirmandam hanc suam exhortationem utitur exemplis, altero ducto ab avibus, cum inquit, *Respicite volatilia celi, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester celestis pascit illa.*

*Ineptia quo-
rundam con-
cinatorum.*

Altero ducto à liliis, cum inquit, *Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.* Non possum hic absque stomacho dissimulare concionatorum quorundam ineptiam & imperitiam, qui cum exempla quæ Christus in medium adfert, ad suam doctrinam confirmandam legerint, quasi sordida & indigna suis ingeniis reiiciunt, & negligunt: quæruntque alia argutiora, plausibilia, quibus temerè præsumunt amplius præstare, quàm Christi exemplis, hi sunt præsumptuosi, atque indigni, qui ad maiestatem Evangelicam tractandam admittantur.

*Aves & flores nobis veluti
præceptores
proponuntur.*

Hæc namque exempla satis admiranda sunt, quibus nobis Christus aves, lilia, & flores, veluti præceptores proponit. Nā cum omnia nobis subiecerit, oves, boves, pecora campi, & volucres celi: nunc in nostram confusionem ab avibus & floribus cogimur discere, ut videamus nos illis brutiores esse.

*Dominus ex-
clusit non pro-
videntiam &
laborem, sed
avaritiam &
solicitudinem.*

Non enim vult Dominus excludere providentiam & laborem: nam ad victum habendum circumvolant aviculæ. Oportet enim serere, fruges metere & in horrea congregare, & sic laborare in æstate, ut habeat unusquisque vnde transigat hyemem, quemadmodum Salomō pigrum relegat ad formicam, Prouer. 6. ut discat ab ea prudentiam, dicens, Illa cum non habeat ducem neque præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat in hyeme. Vsq̃uequo piger dormies? quando consurges de somno tuo? &c. Et Iob dixit 5. cap. Homo nascitur ad laborem, sicut avis

ad

ad volatum. Statenim sententia, Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. hinc Paulus quoque ait, 2. Thessalo. 3. Qui non laborat, non manducabit. Sed avaritiam & sollicitudinem istarum rerum caducarum interdicere voluit, ac si dicat, Quod si pater cælestis ex sua providentia volucres pascit, citra omnem earum curam, quarum anima corruptioni obnoxia est, quanto magis homines, qui animas habent immortales? Dicente Iob 38. cap. Quis præparat corvo escam suam, quando pulli eius clamant ad eum vagientes, eò quòd non habeant cibum? Psal. 146. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Hinc dicit Luc. 12. Considerate coruos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos. Nonne vos magis plures estis illis? Quis rex militibus deuotis debitam non procurat alimoniam? Quis dominus famulis suis non ministrat cibaria? Quis pater filiis suis non dat alimenta? Et vos ergo destituet, quos tanto pluris facit quàm auiculas? Si vos illi curæ estis, sicut utique estis, nonne superuacua est vestra sollicitudo? Si destituat ille, quid vobis proderit vestra sollicitudo? Omnem itaque sollicitudinem proiicite in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

1. Pet. 5.

Coruus (auctoribus Physicis) pullos suos dum prodierunt, non vult agnoscere pro suis, adeo zelotypus est: nam dum eos videt albos, putat foemellam aliunde concepisse, sicq; nec quicquam alimenti ipsis ingeri finit usque in nonum diem, & tunc erumpentibus paulatim plumis nigris, videns sibi similes fieri, patitureos pasci. Si ergo interim istis nouem diebus continuis pulli coruorum cælitus pascantur, quanto magis vos plures estis illis? Luc. 12.

(formis zelotypus est.)

Deinde ut corpus dedit suo arbitratu, ita & victum dabit suo arbitratu. Quis autem vestrum, cogitâdo tota sagacitate quæ potest, adijcere potest ad staturam, & ætatem suam? Cuiusque corpus, ipso ne cogitante quidem, suis auctibus crescit usque ad præscriptam à Deo magnitudinem. Siue curam abiicias; nihil breuius habebis corpus: siue cura distorquearis, nihilo habebis procerius. Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis?

Luc. 12.

Et sicut propter alimentum, sic etiam documentum dat propter vestimentum, dicens: Cognoscite lilia agri, &c. Quibus verbis non opus prohibuit, ut puta nere, lanã comere, texere, &c. sed sollicitudinem, & superfluum nimisque curiosum ornatum, qui caducorum florum est, hinc non otiose (agri) additur, quòd horrensia lilia nonnihil habere videri poterant curæ humane, quemadmodum antè dixerat, volucres cæli, ut distingueret ab altilibus. Liliis autem sic prospicit, ut nec Salomon

*Ars tantum
imitatur na-
turam, non
superat.*

*Fides modica
et fides ma-
gna, quæ.*

*Gentes credunt
fortunam esse
in rebus huma-
nis, non provi-
dentiam.*

*Exod. 16.
Deut. 8.*

rex opulentissimus ac splendidissimus, nunquam sic amictus fuerit, etiam cum maxime strepitum diademat suarum ostentaret, quemadmodum quodlibet ex his contemptis neglectisque lilium. Nihil enim tam elegans præstare potest hominum cura, quam præstat ipsa naturæ providentia. Reuera nec fenum regumque purpura, pictura, textura potest floribus comparari. Quid ita rubet ut rosa? quid ita cadet ut lilium? Viola verò nullo superari possunt colore, nihil gramine viridius, delectabiliusque. Si ergo gramen agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, tam vile, inquam, sic exornat Deus, & tam pulchrè sua providentia vestit, quanto magis vos modica fidei? Exiguæ fidei vocat, quia si nec de his fidentes sumus, quomodo inuisibilia sperabimus? Permodica fides est, quæ nec de minimis certa est, sicut firma est, quæ contra spem in spem credit, scitque quia quæcumque promissit Deus, potest sit ipse etiam facere & exhibere, quemadmodum de Abrahamo testatur Paulus, Rom. 4.

Nolite ergo solliciti esse, dicentes, Quid manducabimus? aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Qui in rebus humanis fortunam credunt esse, non providentiam; neque iudicio Dei vitam suam gubernari æstimant, vel incerto duci euctu, de quibus Iob 22. habetur, Circa cardines cæli, inquit, perambulat, nec nostra considerat. ideo timent & desperant, quasi qui neminem habeant gubernatorem. Qui autem se credit Dei iudicio gubernari, escam suam in manu Dei constituit. Ethnicorum ergo voces sunt, non Christianorum: siquidem illi aut Deum esse non credunt, aut non agere curam mortalium, neque didicerunt aliam esse potiorem vitam, ad quam omnis cura sit dirigenda. Itaque Dei præfidiis diffusi, & in his quæ corporis sunt felicitatem hominis constituentes, magna solitudine parant, quæ ad victum vestitumque, aut reliqua corporis commoda faciunt. Gestunt gaudio, cum hæc obtigerint: exanimantur metu, cum iis imminet periculum, discruciantur mœrore, ac nonnunquam ad laqueum currunt, cum hæc eripiuntur: ac per has curas affixi rebus perituris, nec hic viuunt suauiter, nec ad cælestium bonorum studium possunt animum erigere. Iis nos ne fiamus similes, quin cogitemus potius quam miraculosè fouerit & sustentauerit Dominus Iudeos in deserto manna & volatilibus cæli, ita vt nec vestimenta eorum, nec calceamenta fuerint derrita quadraginta annis. Deuteronom. 29. Cumque norit ille quomodo nos creauit, non sinet vti que in hac parte deficiamus, modo secundum ipsius voluntatem vixerimus. Scit enim pater noster quibus indigeamus antequam petamus. Quomodo enim pater filiorum suorum obliuiscetur? Nam patres etsi filios non

non dent superflua, tribuunt tamen necessaria. Ecclesiasti. 2. Respice, filij, nationes hominum, & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est: permansit in mandatis eius, & derelictus est.

3 Tertiò, indicatur ante omnia quærendum esse regnum Dei & iustitiam eius. Regnum Dei quærere nihil aliud est, quam Deum orare, ut qui ad veram & catholicam ecclesiam Romanam suam sponsam, & eius fidem nos per Spiritus sancti gratiam adduxit, in eadem ad extremum vitæ terminum conuerteret. Iustitiam autem Dei quærere nihil aliud est, quam charitatis opera exercere. Nam, ut Augustinus ex sacris scripturis docet variis locis, iustitia regni Dei, quod est Ecclesia, est ipsa charitas. Qui habet hanc charitatem, habet & Dei regnum intra se, dicente Christo Luc. 17. Regnum Dei intra vos est. Et Paulo Rom. 14. Regnum Dei non est esca & potus, sed iustitia & pax, &c.

*Regnum Dei
quærere quid.*

*Iustitiâ autem
Dei quærere
quid.*

Officia ciuium huius regni Dei sunt, Dei gloriam laudibus sanctæque conuersatione promouere: iuxta illud Christi præceptum, Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est, Matth. 5. Proximo charitatis opera exhibere, sanctis actionibus vitam æternam promereri, vinculum pacis cum fratribus retinere, carnem mortificare, ieiuniis & lachrymis Deum placare, atque eius gratiam promereri, & super omnia charitatem diligere, quæ est vinculum perfectionis.

*Officia regni
Dei quæ.*

Coloss. 3.

Hæc officia sunt necessaria omnibus illis qui sunt ciues & domestici Dei: quibus iustitia regni Dei cognita est. Quæ si definit, quamuis sola fide firmiter statuamus nobis remissa esse peccata, nos esse ciues regni Dei: falsa tamen & diabolica est illa persuasio, & quæ filios diaboli, non Dei, procreat.

Regnum Dei est cæleste & æternum: hoc nobis quærendum est ex Christi mandato, qui dicit, Primum quærite regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adicientur vobis. Quasi dicat, Vnusquisque in sua vocatione faciat quod sui officij requirit honestas: seruet mandata Regis cælestis & leges regni eius, æmuletur charismata meliora, pacem diligat, alterius onera portet, & speret senon fame, neque siti, neque nuditate periturum, promittente Christo in hoc Euangelio, quod hæc omnia adicientur nobis.

*Regnum Dei
quod est æter-
num & cæle-
ste quærendum*

Regnum autem mundi est terrenum, corporale & caducum: hoc nobis contemnendum est & calcandum, exemplo Christi qui oblatum contempsit, Ioan. 6. Siquidem eius imperium cupiditas, vt liquet 1. Ioan. 2. Omne, inquit, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, Si hæc detestemur, & amauerimus non corpora-

*Regnum mun-
di caducum &
corporale con-
temnendum.*

lia, sed spiritualia, consequemur vitam æternam, Amen.

Ambrosius, Hic manifestissimè Dominus ostendit non esse appetenda hæc, tanquam talia nostra bona, vt propter ipsa debeamus benefacere, si quid faciamus, sed tamen esse necessaria. Regnum ergo Dei & iustitia Dei, non nostra, bonum nostrum est, & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia faciamus quæcunque facimus. Sed quia in hac vita militamus, vt ad illud peruenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest: apponentur, inquit, hæc vobis, sed vos regnum Dei & iustitiam eius primum querite. Quum enim dixit illud primum, quia hoc posterius querendum est, non tempore, sed dignitate: ostendit illud tanquam bonum nostrum, hoc tanquam necessarium nostrum, necessarium autem propter illud bonum. Neque enim verbi gratia, idè debemus euangelizare, vt manducemus: sed ideo manducare, vt euangelizemus. Si ergo querimus cibum, vt habeamus regnum Dei, facimus quod debemus. Illud ergo quod primum debet intendi, id est, æternitas datur: & illud quod non debet intendi nisi per accidens, id est, temporalitas, superadditur vel adicitur, inquit August. Quam ergo stulti sunt qui nimiam curam circa temporalia acquirenda, vel acquisita conseruanda apponunt. 1. Timoth. 6. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec quicquam auferre possumus. habentes ergo victum & quibus tegamur, his contenti simus. Contingit sæpe vt quod maiori amore stringuntur, eò velocius admodum anguilla elabatur, sicut patuit in illo diuite, Lucæ 12. cui dictum est, Stulte, hæc nocte repetent animam tuam à te: & quæ parasti, cuius erunt?

Stulti qui nimiam curam circa temporalia acquirenda apponunt.

1. Corint. 4.
2. Corint. 11.

Augustinus: Non est intelligendum quod semper adiciantur, quum Apostolus dicat, In fame & siti, in frigore & nuditate, &c. sed pro dispositione diuinæ providentiæ aliquando dantur, aliquando subtrahuntur pro hominis bono. Quum enim dantur, ad gratiarum sunt actionem: quum subtrahuntur, ad probationem, vt in Iob & Tobia, & humilitatis conseruationem. Ecclesiast. 27. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Sicut ergo in vsu ipso hæc transitoria sunt habenda, ita etiam in oratione transitorie sunt postulanda.

EPILOGVS.

Philosophia Christi.

1. Philosophia Christi, quæ æternam beatitudinem pollicetur, totum requirit ordinem. Claudicantes in vtrunque partem respuit. Nam consortium non est iustitiæ cum iniustitia, nec communicio luci cum tenebris, aut Christo cum Belial concordia, nec pars fidelium cum infidelibus, 2. Cor. 6.

Sollicitudo abijcenda.

2. Sollicitudinem rerum temporalium Christus exemplo auium, liliorum, & graminis agri, nobis eximit, imò dulcissima promissione, quum inquit,
Nonne

Nonit Pater vester celestis quod opus habeatis his omnibus, ne corda vestra grauentur curis huius vite, Luc. 21. & ut mores ab auaritia alienos habeamus, contenti his quæ adsunt, Hebr. 13. Scientes Dominum dicere Ios. 1. Non te desero, nec derelinquo.

3 Docet primum regnum Dei quærèdum esse, hoc est, fidem in Iesum Christum; & iustitiam eius, hoc est, fidem per dilectionem operantem. Regnum enim Dei non est in sermone, sed in virtute. Sic non dabantur, dixit, sed adiciuntur: ut discamus horum quæ in presenti dantur, nihili esse omnino magni, si futurorum magnitudini comparentur.

1. Corint. 4.

DOMINICA DECIMA SEXTA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

Fratres, Obsecro vos ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Huius rei gratia stulto genus mea ad Patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in celo & in terra nominatur, ut dei nobis secundum diuersas gloriæ suæ virtute corroborari per spiritum eius, in interiori homine: Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas & profundum: scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus, secundum virtutem quæ operatur in nobis: ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu in omnes generationes sæculi sæculorum.

Ephes. 3.

In hac Epistola facit Paulus tria. 1. Primò indicat quid Ephesij suo nomine facere debeant, nempe vt non offendantur propter tribulationes atque captiuitatem suam, veluti rem ignominiosam, iuxta pseudoapostolorum calumnias. Hinc ait, Propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. vult dicere, Quando liberum habemus accessum ad Patrem per Filium, peto ne deiciamini animo ob meas afflictiones, quas vestro omnium nomine tolero: ne turbent vos vincula mea, nec perturbemini aut à veritate deterreamini calumniosis aduersariorum dictis. Quamuis enim affligamur, tamen vos nolite deficere: credentes verbum esse Dei, eiusque Euangelium, quod prædicaui vobis, quod vinculis meis & suppliciis confirmo. Iustorum namque tribulationes, quæ apud infideles pœnæ videntur, apud fideles pro victoriis haberi debent.

Ea consolatio atque hortatio maximè necessaria est & nobis: quia apud Deum Christianorum pæsiones atque tribulationes sunt gloriosæ, apud mundum verò ignominiosæ, & parum firmas conscientias facile offendent: similes, inquam, vasis fictilibus, quæ si quis à sordibus emundare voluerit, radentis manum non sustinentia, confringuntur & dissipantur. vnde

Consolatio atque hortatio maximè necessaria. Infirme conscientia vasis fictilibus similis.

&

& Ieremias dicit capite quinto & sexto, Percussisti eos, & re-
nuerunt accipere disciplinam. Nam & frustra conflauit con-
flator, &c.

*Tij gaudent
in afflictioni-
bus, prophani
vero in mun-
dani.*

Pij igitur gaudent ac exultant, cum variis tentationum, per-
secutionum, afflictionum atque morborum generibus obruti
fuerint: non ignorantes quod afflictio patientiam operetur, &c.
Rom. 5. & Iacob. 1. Prophani vero letantur in rebus munda-
nis, & maledictum eum iudicant, qui semper pro Christo pa-
titur. Aliter vero vult Paulus, ut sui discipuli iudicent: Quem e-
nim diligit Dominus, castigat, &c. Heb. 12. Apoc. 3.

Modus oradi.

2. Secundo, ostendit hic Apostolus quid ipse illorum causa fa-
ciat, nempe quod pro eis Dominum oret. Hinc ait, *Huius rei gra-
tia flecto genua mea ad Patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis pa-
ternitas in celis & in terra nominatur, &c.* His verbis indicat Paulus
tria: Primo, quomodo sese gerat in orando, nempe flectit ge-
nua, extollit manus suas ad Deum, & orat non solum ore, sed
& corde. Sic orauit Christus in horto, Matth. 26. Rex Salomō
in templo, 3. Reg. 8. Paulus quoque in carcere, Act. 16. Et Pau-
lus admonet 1. Tim. 2. Volo orare viros, in orationibus sustol-
lentes puras manus, absque ira & disceptatione. Item David
Psalm. 133. In noctibus extollite manus vestras in sancta, &
benedicite Dominum.

*Genuū flexio
manuumque
elevation quid
protestentur*

Genuum flexio, manuumque eleuatio, interiorē mentis
humiliationem deuotionemque protestantur. Vnde Manaf-
ses orans ad Dominum, Et nunc, inquit, flecto genua cordis
mei, precans à te bonitatem, Domine. Huiusmodi preces vi-
detur Dominus requirere Isa. 45. vbi ait, Mihi curuabitur om-
ne genu, &c.

*2. Para. 36.
Oratio ad quē
dirigenda.*

Secundo indicat ad quem dirigat orationem, nempe ad Pa-
trem Domini nostri Iesu Christi. In mundo nullum est gratius
ac dulcius nomen, quam nomen Patris. Hoc nomen enim tri-
git corda nostra ad Deum, & adducit nos in certam spem, ut de
Deo nobis omnia bona polliceamur, firmiterque credamus il-
lum nobis, ut dilectis filiis suis, opem laturum. Et licet nos solā
virtute aut dignitate nostra tam splendidum titulum non vsur-
pemus: præceptis tamen (ut canit Ecclesia) salutaribus moniti,
& diuina institutione formati, audemus dicere, Pater noster
qui es in celis, &c.

Matth. 6.

*Deus pater
Christi per na-
turā, nobis per
adoptionem.*

Hic pater est Iesu Christi per naturam, nobis autem pater
est per adoptionem, Rom. 8. & Gal. 4. Et ab ipso qui est pater
omnium, & qui in celo sunt sancti & Angeli, & qui in terra
sunt mortales homines, acceperunt ut patres ab aliis vocaren-
tur: ipse tamen eminenti & incommunicabili modo creaturæ
sue pater est. Vnde per Malachiam ait cap. 2. Nunquid non v-
nus est pater omnium vestrum? Et Isaï. 63. ait, Tu enim pater
noster,

noſter, & Abraham nesciuit nos. Hinc & ipſe Dominus dixit, Patrem nolite vobis vocare ſuper terram, i. patris nomen nulli proſus quomodo caeſti Patri tribuite: vnus eſt enim pater veſter qui in caelis eſt. hic eſt primus & ſummus omnium pater, ex cuius diſpoſitione ſunt nobis patres, & in terra praelati. *Matth. 23.*

Tertiò, indicat Apoſtolus quid precetur, nempe vt miſericors Deus dignetur Ephēſiis benigniter elargiri hæc tria: Primò, fortitudinem & robur per ſpiritum ſanctum, qui eos confortet in omni cruce & tribulatione. Deinde vt dignetur ipſis elargiri fidele cor, in quo habitet Chriſtus. nam qui Chriſtum in ſe habet, ei nihil deeſt. Tertiò, vt largiatur charitatem non fictam, non ſimulatam: ſed veram atque ſynceram, iuxta mandatum Chriſti Ioan. 13. In hoc cognoscent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. *Petit D. Paulus vt Deus largiatur Ephēſiis hæc tria.*

Hæc tria quoque omnes concionatores debent precari: ſcilicet, vt Deus dignetur auditoribus concedere Spiritus ſancti fortitudinem, qui Iſaia teſtimonio cap. 11. Spiritus fortitudinis appellatur, vt robur & vires ſuppeditet ad ſuſtinendum aduerſa, & reſiſtendum hoſtibus fidei, ne verifcetur de illis illud Thren. 1. Abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis. Quinimo (vt monet Sapiens Eccle. 2.) Omne quod illis applicitum fuerit, accipiant, & in dolore ſuſtineant, & in humilitate ſua patientiam habeant, vt cum Propheta liberè dicant, Propter reſuſtinuimus opprobrium tota die. *Concionatores omnes debent quoque hæc tria precari auditoribus.*

Deinde precari debent, vt Deus auditoribus concedat cor fidele, & Chriſtum inhabitantem, qui non habet manſionem vbi fides infirma vacillat, vt per firmam fidem fiat intra eos regnum Dei, cui Chriſtus perpetuam ſuam promiſit preſentiam, Matth. 28. d. Ecce ego vobiscum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.

Debent quoque precari, vt concedat illis Deus charitatem mutuam, non fictam nec ſimulatam, ſed veram, fraternam, atque Chriſtiano dignam, vt tanquam arbores firmiter radicate per veræ charitatis ſtabilem virtutem, in interiori homine contra omnia aduerſa firmentur, vt cum Apoſtolo poſſint nō immeritò dicere, Rom. 8. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? &c. Et vt firmæ domus, charitati tanquam ſtabili fundamento ſint innixæ vſque adeò, vt etſi deſcendant pluuiæ, veniant flumina, & ſtrideant ſpirantes venti, non cadant: hoc eſt, ne vincant illos aut pluuiæ hæreticæ perſuaſionis, nec flumina carnalis delectationis, nec ventus ſeu tempeſtas violentæ perſe- *Matth. 7.*

Vt certò ſic credant nihil eſſe in caelo aut in terris, tam longū, latum, profundum & ſublime, quo ſe non protendat Chriſti poten-

potentia, charitas & sapientia: nec ullum esse locū ubi non possit consolari aut auxiliari, Psal. 138. Quo ibo à spiritu tuo, aut quo à facie tua fugiam? &c.

Cognoscere charitatem qua dilexit nos Christus, excedit omnem scientiam humanā.

Precatur tandem Apostolus, ut Ephesij possint eam nosse & intelligere charitatem, qua nos dilexit Christus, tantam esse, quod omnem supereminere & excedat scientiam humanam. plenè enim sciri non potest, quāta nos charitate dilexit. Et quia quod plus Deus intelligitur, plus & amatur: & quanto plus amatur, tanto amplius in spiritualium charismatū participatorem venit. Ideoque orat & optat nos (saltem pro nostro modo) cum Ephesijs, hanc eandem Christi novisse charitatem, quatenus hic virtutum & gratiæ, illic verò beatitudinis plenitudinem assequamur. In quam plenitudinem, inquit, venire non potestis, nisi prius agnoscatis Christi erga vos maiorem esse charitatem, quàm humana scientia comprehendat. Nam charitatis illius magnitudinem nemo potest comprehendere, qua videlicet, Deus homo factus est, qua iustus pro impijs, dominus pro servis, pro creatura sua creator Deus, mortem subire dignatus est. De hac charitate loquitur Dominus. Unde non dixit, Hanc quanta sit cognoscetis, sed cognoscetis, inquit, quod sit scientiæ supereminens: & hoc oro, ut à spiritu perdiscatis.

Isaia 49.

Gratiæ Deo Patri pro suis in nos beneficiis agenda. Rom. 19.

3 Tertiò, Apostolus adhortatur hic Ephesios, & omnes Christi fideles ad gratiarum actionem: nepe, ut Deo Patri pro suis beneficijs & ineffabili bonitate, gratias agamus, benedicamus, laudemus & glorificemus. Hinc ait, *Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus aut intelligimus, secundum virtutem quæ operatur in nobis: ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu in omnes generationes seculi seculorum.*

Docemur hic neminem posse Deū verè laudare, nisi in Christi fide & virtute. Hinc dixit Ioann. 10. se ostium, & 14. Nemo potest venire ad Patrem, nisi per me.

Benedicendū Deo in ecclesia catholica.

Docemur præterea Deo confitendum ac benedicendum in Ecclesia catholica: Confitebor tibi, inquit Psalm. in ecclesia magna, Psal. 34. Et iterum Psal. 21. In medio ecclesiæ laudabo te. Nemo ergo presumat sacrificare seorsum in excelsis. Nam divina lege reus est quisquis extra locum, què ad suum cultum selegerit Deus, præsumperit sacrificare, Deut. 12. & 16. Siquidem victimæ impiorum abominabiles Domino, Prouerb. 15. Sed quæ maior esse posset impietas, quàm sacrosanctæ catholice Ecclesiæ ritu contempto, impias & prophanas novitates sectari, quandoquidem obedientia victimis præferatur, & quasi ariolandi crimen & idololatriæ scelus sit non velle acquiescere?

1. Reg. 15.

Et quoniam in perpetuum est Ecclesia permanens, quia nec por-

portæ inferi aduersus hanc præualebunt : ideo dicit, In omnes *Marc. 16.*
generationes seculi seculorum. Dei enim tam laus quam gloria
non accipiet finem, Apoc. 4. & 5. cap.

Seniper igitur ore accorde oremus, vt nobis adesse, vt nos in
omnibus necessariis rebus, nempe in fide & charitate cōfirma-
re, vtque in cruce & tribulatione patientiam donare velit supre-
mus Pater: dando in hoc seculo gratiam, & post hanc vitam æ-
ternæ gloriæ sempiternum gaudium.

Liquet quoque ex hac Epistola traditionem Apostolicam
esse expresso Dei verbo confirmatam, in templis, domi, in car-
cere, flectenda esse genua quando oramus.

EPILOGVS.

1 Christi crux, & Apostolorum ac Apostolicorum virorum compedes, quas *Cruce Christi*
ob Euangelij sinceram professionem gestant, decori sunt Christianis, nō pro-
bro. Gloria est apud Deum si quis vt Christianus affligitur, nec pudeat, *& sanctorum*
imò glorificet Deum in parte hac, 1. Petr. 4. Vide Augustinum ad Bonifac. *decori sunt*
epistola 50. *Christianis,*
non probro.

2 Arma militiæ nostræ potentia Dei, ad demolitionem inimicorum, sunt o- *Arma militiæ*
rationes, quibus flexis genibus ex intimo mentis affectu deprecamur Deum *nostræ quæ.*
Patrem nostrum, & Patrem Domini nostri Iesu Christi, Matth. 17. Hoc
genus demoniorum non eiecitur, nisi in ieiunio & oratione.

3 Scopus orationum nostrarum, vt impleamur in omnem plenitudinē Dei, *Scopus oratio-*
& vt cognoscamus præminentem cognitionis dilectionem Christi, vt asse- *num nostrarū,*
quamus cum omnibus sanctis quæ sit latitudo & longitudo, &c. *qui.* *Charitas*
manifestat fidem veram esse. Hæc fides comprehendit, quod nil tam altum,
infinitum, longum, & latum, ubi Christus non habet potestatem & inuare
potest, nec timet à morte vel inferno.

DOMINICA EADEM,

EVANGELIUM.

In illo tempore, Ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim, & ibant cum il-
lo discipuli eius & turba copiosa. Quum autem appropinquaret portæ ciuita-
tis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris suæ. Et hæc vidua erat, &
turba ciuitatis multa cum illa. Quam quum vidisset Dominus, misericordia
motus super eam, dixit illi, Noli flere: & accessit, & tetigit loculum. Hi autem
qui portabant, steterunt. Et ait illi, Adulescens, tibi dico surge. Et resedit qui e-
rat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes ti-
mor, & magnificabant Deum, dicentes, Quia Propheta magnus surrexit in no-
bis, & quia Deus visitauit plebem suam.

Luca 7.

Hoc Euangelium complectitur tria. 1 Primò honorifi-
cum sepeliendorum funerū vsum. Receptus enim fuit mos
iste & à Iudæis & Gentibus. cum honore sepelire mortuos *Mos & vsus*
scriptura nos docuit. Nam Abraham magno honore Sarā sepe- *sepeliendorum*
liuit, Gen. 23. Et mortua est in ciuitate Arbee, quæ est Hebron, *funerum appro-*
in terra Chanaan: Venitque Abraham vt plangeret & fleret *batur ex sacris*
literis.

CAM.

eam. Cūmq̃ue surrexisset ab officio funeris, &c. Isaac, Genesis trigesimo quinto, Iacob maximis sumptibus ex Aegypto eductus, sepultus est apud patres suos, Genes. 49. Ioseph ordinavit ossa sua per filios ibi etiam tumulanda, Genes. 50. Tobias filio suo ait quarto capite, Quum acceperit Deus animam meā, corpus meum sepeli: quum autem & ipsa compleuerit tempus vitæ suæ, sepelies eam circa me, loquitur de vxore. Lazarus cum honore sepultus est, Ioan. 11. Christus, quem vt hominē sepultum legimus, honorificentissimē sepultus fuit, nēpe pretiosissimis vnguētis, & hoc à principibus viris, Ioseph scilicet iusto & nobili, ac Nicodemo Rabbi, & Phariseo, Ioan. 19. Iuxta prophetiam Isaia vndecimo, Et erit sepulchrum eius gloriosum. Curauerunt Stephanum viri timorati, Act. 8. Sic filius huius viduæ efferebatur sepeliendus, comitatus matre, & turba copiosa.

*Gentes variū
morem habebant
sepeliendi
suos mortuos.*

Gentes autem varium morem habebant: nam Lotophagi suos mortuos in mare abiiciebant, Baetri canibus, quos arario publico ad hoc alebant, deuorandos proiciebant. Massagetae ipsos comedebant. Tibareni patibulis appendebant. Qua de re Cicero lib. 1. quæst. Tusc. & diuus Hieronymus lib. 2. contra Iouin.

*Sepultura Christianorum tres
ob causas honorifica esse debet*

Et quamuis non magni referat quo modo quis, & vbi sepeliatur: ob tres tamen causas sepultura Christianorum honorifica esse debet. In primis vt videamus inter Christianos, parentes & fratres, & inter orthodoxos piā fuisse charitatem. Sic enim Abraham luxit suam Saram, Genes. 23. & Israelitæ, Ioseph, Mosen & Aaronem, Deut. 34. discipuli Stephanum, Act. octauo. Cur non Christianus Christianum? Laudabile & pium est, imò angelicum aliquid, mortuorum nostrorum funera ad sepulturam deferre eaq̃ue comitari. Vnde in sacris literis eximie commendatur Tobias senior, qui magis timens Deū quā regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & mediis noctibus sepeliebat ea.

Tob. 2.

Isaia 40.

Deinde debet esse honorifica, vt homines admoneantur suæ fragilitatis, atque breuitatis vitæ: reuocent in memoriā aliquando moriendum esse, & ita peccare desinant. Nam iuxta scripturam, memoria mortis peccare vetat, Ecclesiast. 7. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Iesus Sirach, Ecclesiast. 38. Memor esto (inquit sub persona mortis) iudicij mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie, 1. Pet. primo. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Exaruit fœnum, & flos eius decidit. Hinc Ecclesia. decimo, Quid superbis terra & cinis? In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, & in puluerem reuerteris.

Postre-

Postremò, vt ostendamus externis sepulturæ ceremoniis fidem nostram, atque spem futuræ resurrectionis & æternæ vitæ, quam corpus cum anima possidebit. Quare, ne impiè dicas, Quid mortuo cadaueri deferamus? Non videri debet tibi in hac re exangue cadauer, sed memento esse corpus hominis qui nuper tibi similis, corpus inquam in baptismi sacramento spiritus sancti templum effectum & consecratum, 1. Cor. 3. cuius lingua Deum vitium adorauit: nec insulsæ mentis ineptias (vt quidam faciunt) effutias: Sit anima in partem Deo, caput verò diabolo. Inspiciens tu, inquit Apostolus, quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, &c. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem, 1. Corinth. 15. Dic ergo potius cum Propheta, Scio *Iob. 19.* quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, &c.

Fuerunt autem apud funus adolescentis huius quatuor genera hominum. Fuit adolescens qui mortuus efferebatur. Quo docemur quòd omnia quæ nobis eueniunt, siue bona siue mala, à Deo proficiscantur: mala corporis, famæ, aut fortunæ, ac mors ipsa, propter peccata nostra. Stipendium enim peccati mors, Roman. 6. bona ex mera gratia Dei. Gratia autem Dei vita æterna. *Omnia quæ nobis eueniunt, à Deo proficiscuntur.*

Docemur hic quoque nulli ætati aut sexui mortem parcere. *Mors nulli ætati aut status parci.* Mors sceptræ ligonibus æquat, ait quidam. Vigilate itaque, ait Saluator, & estote parati, quia nescitis qua hora Filius hominis veniet, Matth. 24. Marc. 13. Luc. 12. Poëta dicit:

O formose puer, nimium ne crede colori,

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Beatus est qui cum Propheta omni momento dicere potest, Paratus sum, & non sum turbatus, Psalm. 118.

Adfuit mater adolescentis, vidua. Quo docemur quòd ita sumus affecti, & aded in prosperis efferaur, vt quum Deus in nos contulerit summa beneficia, tamen tanta in nobis sit barbaries, tantaque obliuio, vt nullas gratias agamus dum valemus, nullus metus Dei, nulla cultura Dei, nec eius mandatorum, nec proximi commiseratio. Ided manum suam adiutricem retrahit. Huic viduæ præripuit filium, mercatoribus aufert facultates, nobilibus dignitates, ciuibus pacem: percutit interdum, affligit, vt ad ipsum cõfugiamus, vt eius recordemur. Dauid Psalm. 106. ait de Iudeis, quòd clamauerint ad Dominum quum tribularentur. *Deus quare manum suam adiutricem subinde retrahat à nobis.*

Fuit quoque turba quæ sequebatur elatū funus, & qui portabant loculum. Quo docemur quòd populus ciuitatis Naim non vsque aded fuerit crudelis & immisericors, quin proximo- *Proximis condolendum.*

morum calamitate tangeretur. Vnde exemplum nobis imitandum proponitur, vt proximis nostris in necessitatibus condelemus, quia nisi abundauerit iustitia nostra plus quàm Scribarum & Phariseorum, non intrabimus in regnum cælorum, Matth. 5.

Pater viduarum & pupillorū Christi. Adfuit tandem Christus, qui cum discipulis suis appropinquauit portæ: & viduæ misertus excitauit filium. Quo docemur, quòd Christus ostendat se viduarum & pupillorum patrem, defensorem, atque protectorem. Condidit enim eorum causa in veteri testamento peculiarem legem, Exodi 22. & addidit singularem promissionem, & facto in multis comprobauit.

Vidua miserè lugebat propter tres causas 2. Secundo complectitur mœstitiā atque calamitatem huius viduæ, quæ miserè lugebat, & flebat propter tres causas: Prima, quia filium adolescentem in ipso vitæ suæ flore amiserat. Secunda, quia vnicum filium, in quem totam vitæ spem collocauerat, baculum inquam senectutis, lumen oculorum suorum amiserat, Tob. 5. Tertia, quia maritum amiserat, & vidua erat. Mulier autem perse vas est fragile: & natura pusillanimis atque infirma. Iam si viduitatis malum accesserit, fit duplex eius calamitas. Quod si filium quoque aut filiam, à quibus consolationem accipere posset, amiserit, iam penitus misera destituitur omni ope, atque relinquitur.

Primo amisit filium, qui diuino & naturali iure ipsi debebat reuerentiam, honorem, subuentionem in suis necessitatibus, & consolationem in afflictionibus. Secundo amisit iam adultum, qui ad illam peruenerat ætatem, in qua matrem meritò orbatam iuuare, & consolari, & reuereri poterat. Tertiò amisit vnicum, qui solus erat à quo illa omnia expectare poterat, vt qui ex præcepto Dei hoc debebat. Vnicus erat, non alium habebat, quod eius dolorem angebat. Miserandus sanè casus, & ad fletum potens prouocare.

Quare mors huius adolescenti diuina providentia acciderat. Hinc discimus mortem huius adolescentis non casu nec fortuito accidisse, sed diuina providentia ita disponente. Primo, vt inde gloria Dei magis ac magis illustraretur, Ioan. 11. Secundo, vt discamus vsum aduersitatis & afflictionum. Vidua hæc quum maritus illi aderat, quum filius viuebat, Dei non recordabatur: in illis duobus amandis seruiendisque perseuerabat, in illis suam spem collocabat. Deus sustulit eos è mediò, atque ita ipsa conuersa est ad Deum amandum, & ei seruiendum, & in illo sperandum. Idem & nunc quibus illa accidit. Felices eos, qui hoc exemplo discunt vsum suarum afflictionum. Felix necessitas, quæ nos ad meliora compellit.

Bonitas & clemētia Christi. Tertiò præfens Euangelium complectitur bonitatem atque clementiam Christi. Qui quum vidisset viduam afflictam, miser-

Miserericordia motus, consolabatur eam, dicens, *Noli flere*: Iubens cessare à lachrymis qui consolatur mœstos, moderatum fletum, *Moderatus fletus non prohibetur.* qui naturæ & amoris est, non prohibet. Nam Ecclesiasticus monet 22. cap. Modicum plora super mortuum, quoniam requieuit. Item 38. cap. Fili, inquit, in mortuum produci lachrymas, & secundum iudicium contege corpus illius. Fac luctum secundum meritum eius, vno die, vel duobus propter detractiōnem: sed vult vt de presentibus amicis defunctis consolationē recipiamus, resurrectionem sperantes, dicente Apostolo, *Theff. 4o.* Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut ceteri qui spem non habent, Pagani & infideles causam habent lugendi, resurrectionem ignorantes, non autem Christiani. Ideo cum fidei Iob 1. dicere debemus, Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Hinc Dauid pro vita filij orans cum lachrymis, mortuum flere noluit, dicens, Propter infantem dum adhuc viueret, ieiunavi & fleui. Dicebam enim, Quis scit si forte mihi donet eum Dominus & viuat? Nunc autem quia mortuus est, quare ieiuno? Nunquid poterō eum reuocare amplius? Ego vadā magis ad eum, ille verò non reuertetur ad me, 2. Reg. 12. Amodò iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. *Apo. 14.*

Accesit, & tetigit loculum. Non solo verbo peragit miraculum, sed & loculum tangit, vt cognoscamus efficax esse sacrum Christi corpus ad humanam salutem. Est enim corpus vitæ, & caro verbi omnipotentis, Ioan. 1. Rom. 4. cuius habet virtutem. Præterea tetigit loculum, vt discamus quā inops sit humana cupiditas. Nam cui magna in vita non sufficiunt palatia, in morte non locus, sed loculus datur, Isa. 63. Vae qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, donec non sit locus. Nam diues quum interierit, non sumet secum omnia, neque descendet cum illo gloria eius. *Corpus Christi ad humanam salutē efficax.* *Cupiditas humana valde inops.* *Psalm. 48.*

Hi autem qui portabant, fletuerunt. Vtraque turba intenta in euentum huius funebri pompæ fuit, tum ea quæ comitabatur viduam, tum ea quæ Dominum. Diuina enim dispensatione factum est, vt plures testes essent miraculo.

Iesus ergo versus ad adolēcentem, imperiosè, sicut habens vitæ & mortis imperium, Sapie. 16. ait, *Adolēscens tibi dico, surge.* Helias fletibus & suspiriis filium mulieris Sareptanæ suscitauit, 1. Reg. 17. Heliseus proprium corpus applicando corpori defuncti, 4. Reg. 4. Et Petrus Tabitam oratione suā, Act. 9. mortuos ad vitam reuocarunt. Christus verò mortuos vt viuos alloquitur. Ipse enim resurrectio est & vita, Ioā. 11, Ipse etiam *Dominus vitæ & mortis Christus.* *Apo. 1.* clauēs habet mortis & inferni.

Et resedit qui erat mortuus, velut à somno excitatus. Augustinus,

*Inter dicere
Domini & fa-
cere nulla
distantia.*

Eos qui dormiunt nobis, excitare possumus ut surgant, si quis nobis sit mortuus, quantumcunque impellimus, non surgit: quia verò Christo omnes dormiunt, idèd facilius facit à morte resurgere, quàm nos dormientes à somno. Inter dicere Domini & facere nulla distantia est: Ipse enim dixit, & facta sunt, Psalm. 148.

Et capis loqui, quo certius esset vitæ redditæ argumentum. Verisimile est prima quæ loquebatur verba, gratiarum actionis fuisse.

Dedit illum matri suæ, ut viuum eum domum reduceret, suis inambulantiem pedibus, quem mortuum quatuor baiulis extulerat, utque de reddito sibi filio consolaretur, de quo prius fuerat tristis.

Summatim ostendit Christus per hanc diuinam suam potentiam erga mortem & infernum, sicut superius dictum est.

*Patronus pau-
perum & vi-
duarum Christus*

Ostendit præterea quomodo sit affectus erga pauperes, derelictos pupillos & viduas. Indicat enim se esse pauperum & viduarum patronum, Psalm. 145. Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet: defensorem, Exod. 22. Viduæ & pupillo non nocebitis: si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum: & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli: iudicem. Psalm. 67. Turbabitur à facie eius patris orphanorum & iudicis viduarum: & protectorem, Eccles. 35. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendit, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt usque ad cælum, & Dominus exauditor delectabitur in illis. In omnibus necessitatibus eorum curam pauperum Deus suscipit, in veteri ac nouo testamento, pauperum, viduarum ac pupillorum singularem curam Deus semper gessit, Zacha. 7.

*Deus semper
viduarum &
pupillorum cu-
ram gessit.*

Iudicium verum iudicate, & misericordiam & miserationes facite vnusquisque cum fratre suo, & viduam, & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite opprimere, & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo, Ierem. 22. Pupillum & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè, Isaia. 1. Querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Sed heu ibidem conqueritur Dominus, Pupillo non iudicant, causa viduæ non ingreditur ad eos. Commouit fontem pietatis, cor matris & viduæ exacerbatum & desolatum ad commiserationem, iudicem autem iniquum ægrè emollit vidua illa, Luc. 18. improbis suis precibus ad iustitiam impetrandam de aduersario suo: & fratri roganti confratrem veniam debitorum suorum non vult remittere, sed inclementer detrusit in carcerem, donec redderet debitum, Matth. 18. Talibus grauius cō-
mina-

minatur Dominus Isaia 10. Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longe venientis? ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam vestram, ne incurramini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis quia citò faciet vindictam illorum. Qui Christianus factò tenus est, is exemplum Christi, atque sanctorum suorum sequutus, memor erit pauperum fratrum & sororum, & ita se erga illos exhibebit, quales illos erga se cupiat, si eadem sorte verteretur, Iacob. 1. Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est, vintare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Vnde quia nemo erat qui pro vidua ista rogaret, aut intercederet, nec ipsamet auxilium petebat: Christus ipse vltro accessit, & non tantum eam consolatur verbis, verum admiranda virtute & facilitate filium viuificat, & viuificatum matri restituit.

Luca 18.

Vnde discimus Christum nos docuisse, non cōsiderasse merita in illa foemina, vt tantum beneficium illi concederet, sed gratis solitum misereri. Rom. 3.

Præterea non esse nobis merita exploranda ex his qui nostro subsidio indigent, sed non vocati nec rogati debemus succurrere, etiam si mali sint. Iob 30.

Insuper non debere nos facere aliquid boni, vt inde gloriam humanam venemur. Matth. 7.

Cæterum non esse benefaciendum, vt commodis nostris prospiciamus, sed vt proximis afflictis opem feramus.

Vbi Christus miraculum fecisset à seculis inauditum, timor omnes inuasit, adeò vt Deum glorificarent, & prius tacentia ora laudes Dei resonarent. Hi sunt veri fructus miraculorum Christi, Fidem nostram confirmare, Christi potentiam nobis declarare, & veram eius diuinitatis cognitionem nobis adferre. Quæ omnia vbi nobis fuerint cognita & manifesta, mox in gratiarum actionem erumpemus: idque tam constanter, vt hæc fama de miraculis Christi exeat non tantum in vniuersam Iudæam, & omnem finitimam regionem, verum per vniuersum mundum dispergatur: adeò vt homines eius maiestate commoti, cogantur dicere, Surrexit nobis non Propheta tantum, sed quem omnes Prophetæ prænuntiabant, Iesus Christus saluator mundi: qui in se credentes à diabolo, morte & inferno liberabit, & dabit vitam æternam, Amen.

Fructus miraculorum Christi qui.

EPILOGVS.

Historia.

1 Historia de unico filio mulieris vidue mortuo, quem Dominus ressus-
citauit in vitam, ostendit Christum esse Dominum vite & mortis. Qua-
re in media morte sanctis non est ponenda spes: Etiam si occiderit me, in ipso
sperabo, inquit Iob. 13. cap.

*Pater orpha-
norum Christus*

2 Consolatur Christus verbis, & re opitulatur, qui pater est orphanorum
& index viduarum. Verbis, quum ait, Noli flere: Re, quia dicit, Adolescens
tibi dico surge, & vinum tradit matri sue. Ad eum modum docet Iac. ca. 2.
nempe ut fratribus egenis non solum dicamus, Abite cum pace, calefcite, &
saturamini. nam hoc est lingua consolati. Non sunt enim pauperibus gratie
huiusmodi voces, & vii nunc per fenestras reboant, Deum precideat vo-
bis, non calefcunt, non saturantur istiusmodi vocibus: verum etiam vult
Apostolus iuxta exempli Christi, ut succurramus illorum necessitati, opera-
mur & cibemus, atque tum ita consolatos, ita latos, ita Deo gratias agentes,
à nobis cum pace dimittamus.

*Significatio
doctrina spiri-
tualis.*

3 Hac iuxta historiam gesta significationem doctrina spiritualis habent.
Vidua enim mater Ecclesie gerit imaginem, cuius filius mortuus refidet, cum
interna compunctione reuiscit peccator. Vide Bedam, & Paraphrasim E-
rasmi.

DOMINICA DECIMASEPTIMA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

Ephes. 4.

Fratres, Obsecro vos ego vinctus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione
qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia sup-
portantes inuicem in charitate, solliciti seruire unitatem spiritus in vinculo pa-
cis. Vnum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in unam spem vocationis
vestra. Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus, & pater omnium,
qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, qui est benedictus in se-
cula seculorum.

*Potens omnium
seruus Deus.*

In hac Epistola D. Paulus meminit vocationis Ephesiorum,
& omnium fidelium, qua indicat quinque: 1 Quis nos vo-
cauerit, nempe omnipotens & misericors Deus, qui nomen ha-
bet à potentia, & à benignitate. A potentia habet, nam omnium
rerum potens est, & nemo quicquā contra eum efficere potest.
quem tuetur, is saluus est: & quem deserit, is perit. Et tamen
quamuis cuncta in sua manu & potestate habeat, teste Dauide
Psalm. 94. ubi ait, In manu eius sunt omnes fides terrarum: & Om-
nia quaecunque voluit, fecit in celo & in terra, Psalm. 134. ita
nos amat, ut neminem deserat nisi desertus: neminem saluet,
nisi volentem saluari, Eccles. 15. Deus ab initio constituit homi-
nem, & reliquit illum in manu consilij sui. Adiecit mandata &
præcepta sua. si volueris mandata seruire, conseruabunt te, &
in perpetuum fidem placitam seruire. Apposuit tibi aquam &
ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante homi-
nem

mem vita & mors, bonum & malum, & quod placuerit ei, dabitur illi, &c. Ierem. 21.

A bonitate habet: Nam in eo sunt mera bonitas, gratia & misericordia, & tam exuberantes omnium diuitiæ, ut vberem se transfundant in omnes creaturas quæ sunt in cælo & in terra. Bonum superius est diffusivum: & tantò diuinius, quantò communius. Sic sol bona Dei creatura, diffundit radios suos per totum orbem: ignis calorem suum in omnes qui adstant vel assident diffundit, vnguentum odorem diffundit per totam domum in qua habetur. Deus autem qui bonitatis magnitudine bonitatem creaturarum incomparabiliter superat, suæ bonitatis gratiam etiam in malos confert & indignos. Solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluiam mittit super iustos & iniustos, Matth. 5. Solus habet nomē à bonitate Deus, Mat. 19. Marc. 10.

2. Indicat ad quid nos vocauerit, nempe ad regnum suum, ad vitam æternam: ut filij Dei, fratres & cohæredes Christi, & possessores cælorum fiamus, Ioan. 10. Quare in hoc seculo sic nostram vitam instituere, atque ætatem exigere debemus, ut nomen Dei & verbum eius sanctificetur ac glorificetur, ut Christus ait Matth. 5. Sic luceat lux vestra, &c. Est enim homo in hoc conditus, ut Dei imaginem gerat, Deum agnoscat: & summo studio curet, ne prophanetur & dedecore afficiatur nomen Dei, Rom. 2.

Per quid nos vocauerit indicat, nempe per varia media. Primò externa, puta per corporales creaturas. Nā quicquid Deus creauit, id idē condidit, ut per visibiles creaturas perueniremus ad cognitionem creatoris. Sol, luna, stellæ, elementa, & in his contenta, ducunt nos in cognitionem creatoris, Rom. 1. Inuisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Deinde per varias tentationes, tribulationes, persecutiones, calamitates, quibus impellit nos Deus, ut auxilium eius quæramus, Psalm. 49. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & glorificabis me. Item Psalm. 77. Quum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.

Secundò per interna, utpote, salutare admonitiones, cogitationes & inspirationes sanctas, quas Deus infundit vel per Spiritum bonum, vel per conscientiam nostram, vel per auditionem verbi Dei. Et profectò si admonitiones internæ huius vocationis amplecteremur, non externis illis tentationibus impeteret nos Deus, iuxta illud Lucæ decimoquarto, Compelle intrare, &c.

Et ut dignè cum Ephesiis ambulemus vocatione nostra, non imperat Apostolus, sed obsecrat in vinculis hæc scribens,

*Humo genero-
sa mentis ani-
mal.*

*Superiorum in
subditos præ-
cepta laquei
sunt & vin-
cula.*

*Humilitas ma-
ter virtutum
& custos.*

Psal. 130.

*Manfuetudo
qualis virtus.*

*Patientia qua-
lis virtus.*

Jer. 3.

in quæ, non facinoris alicuius, sed Euangelij gratia coniectus fuerat, quanquam interim autoritate summa fungeretur, sciens quod remissius imperanti facilius obtemperatur, eo quod homo generosæ mētis sit, qui sponte sua sequi malit, quā trahi. Noluit ergo Paulus discipulis suis præceptorum laqueos iniicere, sed modestè, pariter & humiliter precari. Superiorum enim in subditos præcepta laquei sunt, & vincula. Vnde & quorundam rigidæ iulsiones prauaricationes potius multiplicant, quàm virtutes promoueant: quæadmodum satis constat de Roboam rege Israel, & populo eiusdem, 3. Reg. 12.

4. Indicat quomodo debeamus ambulare in vocatione nostra, nempe, *in humilitate*. Est autem humilitas mater omnium virtutum & custos. Hæc magna fuit in Christo. Idè ait Mat. 11. Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Et David quoque dicit, Neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me. Item eodem loco dicit, Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Humilitate ira Dei placatur, sicut per superbiam vel maximè prouocatur, sicut patuit in Achab. 3. Reg. 21. de quo Dominus ait ad Heliam, Vidisti humiliatum Achab coram me. quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam malum quod loquutus sum in diebus eius. Parit hæc mater reliquas ex se virtutes, quæ sequuntur, & quasi loco tuto in se custodit, ne vanitati vel iactantiæ, quasi venio puluerulento sint obnoxia, dispergantur quæ tanquam puluis, quem proicit ventus à facie terræ, Psal. 1.

In mansuetudine. Est autem mansuetudo virtus, qua pius homo non facilè mouetur nec ad iracundiam, nec ad vim aliis inferendam prouocatur: sed adnititur vt omnia familiariter transigantur, nutibus, gestibus, verbis, operibus. Hæc fuit magna in Mose, Num. 12. Erat enim Moses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Fuit magna in Dauide, 2. Reg. 16. & 1. Reg. 24. qui nec de iniquo rege Saule persequente, nec rursus de maledicentia Semei atrociter insectantis se verbis contumeliæ, quin & lapides & terræ puluerem in regem mittentis, vltionem sumi passus est. Fuit quoque magna hæc virtus in Paulo, 2. Corinth. 11. Sed multò excellentior & perfectior in Christo Iesu Domino nostro, Luc. 23. Pater ignosce illis, &c. 1. Pet. 2.

In patientia. Est autem patientia virtus qua toleramus equanimiter omnia, soli quæ Deo vindictam relinquimus. Mihi vindictam, &c. Deu. 32. Hac implemus legem Christi, qui omnium nostrum infirmitates & peccata portauit in corpore suo super lignum crucis, 1. Pet. 2. qui & vsque adhuc peccantes nos supportat. Nam, vt Ieremias ait, Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti.

In *charitate*. Est autem *charitas* virtus, qua libenter alios sus- *Charitas qua-*
 ferimus, eorum infirmitatem boni consulimus, quod Christus *lu virtus.*
 sepius fecit erga discipulos, Matt. 20. Luc. 22. & peccato-
 res, Luc. 7. & 13.

In *vnitate spiritus*. Est autem *vnitas* spiritus, virtus, qua con- *Vnitatis qualis*
 corditer in vera doctrina, vita, & recta fide, & pura charitate *virtus.*
 viuimus, & vnanimiter sentimus: sic vt doctrina sit sana, non
 falsa: fides sit sincera, non corrupta: charitas sit vera, non hy-
 pocritica, vt apud Lutheranos, Caluinistas, & alios haereti- *Charitas Lu-*
 cos: qui si vna nobiscum cupiunt saluti suae fore consultum, *theranorum*
& Caluinista-
rum hypocri-
tica.
Psal. 132.
vnitatem spiritus in vinculo pacis custodiant oportet, & alter
cum opus fuerit, obtemperet alteri, modò nihil iniquum, aut
Dei legibus aduersum, exigatur. Alioqui non iam erit psallere:
Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in
vnum. Sed illud potius verificabitur: Inimici hominis, do-
mestici eius. Matth. 10. Et illud Ezech. 2. Ecce cum scorpio-
nibus habitas, & increduli & subuersores sunt tecum. Cum
talibus enim habitare non bonum & iucundum, sed malum est
& tædiosum.

§ Indicat Apostolus quare in charitate & vnitate spiritus *Quare in cha-*
 ambulare debeamus: quia in vnam hereditatem, & vnam vi- *ritate & vni-*
 tam vocati sumus omnes. Et adfert Paulus argumenta 1. ab *tate ambulan-*
dum.
vnitate corporis, cum ait: vnum corpus. quia licet in vno corpo-
re sint plura membra, tamen perpetua est membrorum con-
cordia. Membrum enim quod sanum est, non despicit mem-
brum quod vel infirmum vel fractum est, quin potius vel il-
lius supplet vices in opere, vel alligat illud, vel iuuat, nequa-
quam illud abiiciens quia infirmum est. & rursus, si munere
vel beneficio vnum membrum fuerit honoratum, membrum
aliud idipsum sese beneficium accepisse putat, & membro ho-
norato congratulatur. Ad huiusmodi membrorum inter se
charitatem, & ipsi debemus gaudere cum gaudentibus, & fle-
re cum flentibus. & rursus, si quid patitur vnum membrum,
compatiantur omnia membra. vos autem estis corpus Chri-
sti, & membra de membro, 1. Cor. 12.

2. Ab vnitate spiritus, cum ait, *Vnus spiritus*. Quia vnus spiritus *Vnus spiritus*
 & vnum corpus est Ecclesia. Eph. 1. Aequum enim est, vt qui *& vnum cor-*
 vnus corporis sunt membra, & ab vno vegetantur & agun- *pus Ecclesia.*
 tur spiritu, & ipsi idem sentiant, & æquam animi prompti-
 tudinē, & sanctam adinuicē & bonam habeant conspirationē
 vt sint ipsi & corpus vnum, & animus idem, Act. 4. Idipsum
 suis fidelibus precabatur iam proximus passioni Dominus,
 Ioan. 17. Pater, inquit, sancte, serua eos in nomine tuo
 quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos: & hoc quidem
 pro praesentibus. pro futuris autem omnibus, qui credituri

erant in ipsum, peripde orans patrem ait, Nō pro eis rogotantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint, sicut & tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint, & dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis, &c.

Simile perale-
gant. 3 Ab vnitatem domini & pastoris Ecclesiæ, cū ait, *Vnus Dominus*. Quia vnus est pastor & rector Ecclesiæ, Dominus noster Iesus Christus, Ioā. 10. Sicut enim in bello eiusdem regis milites & serui contra communem hostem vnanimis sunt, quibus tamē vnanimittatis & periculi nulla alia causa est, nisi quodd eorum vnus & idem dominus est: ita & nos, eiusdem summi regis Christi milites seduli & fideles, ob huius vnitatem Domini nostri vel maximē decet esse concordēs. Neque enim hic maiorem, ille minorem Dominum sortitus est, sed vnum & eundem vniuersi: qui nos omnes vocauit, qui vitam omnibus largitus est, qui & aquē est omnium nostrum caput, qui nos vniuersos redemit, & hoc non auro vel argento, sed summo pretiosissimi sanguinis sui pretio, 1. Pet. 1. qui nos omnes pascit, qui omnium nostrum miseretur, denique qui nos omnes sub eodem crucis suæ signo pro eodem stipendio, contra eundem omnium communem hostem, vocauit, & eidem destinauit certamini.

Vna fides Christianorum. 4 Ab vnitatem fidei, cū ait, *Vna fides*. Quia in omnibus Christianis vna est fides, & vnus animi motus. Si enim vana fides Iudaeorum siue Agarenorum, item corrupta fides, imō perfidia hæreticorum, illos tamē reddidit in errore & pertinaciā concordēs, quanto magis concordiam & vnitatem debet in nobis efficere fides vera? præsertim cū quotquot saluandi sumus, per hanc fidem, non ille ex operibus, iste per fidem, sed (vt dictum est) omnes per fidem quæ per charitatem operatur, salutem consequimur.

Galat. 5.

5 Ab vnitatem baptismi, cū ait, *Vnum baptisma*. Quia vnum est baptisma, quod triū nomine, Patris scilicet, & Filij, & Spiritus sancti consecratur, quo sumus omnes in filios adoptionis Deo regenerati, & cælestis regni hæredes effecti, eundem omnes Patrem qui in cælis est, & eandem sanctam Ecclesiam in terris matrem adepti.

6 Ab vnitatem Dei, denique adfert argumentum Paulus, cū ait, *Vnus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis*. Quia Deus se vnum patrem exhibet omnibus, & vnanimiter erga omnes est affectus, cui cura est de nobis, 1. Pet. 5.

Membra ecclesie sic debent esse vna, & vnitatem seruare.

Igitur Ecclesiæ membra debent esse vna, & vnitatem seruare. Nam Deus non potest in varias partes distrahi, Christus non potest diuidi, fides non potest scindi, & baptismus non potest

potest esse diuersus, nec iterari, 1. Corin. 1. sed est vnus omnibus. Ideo Ecclesiam non dirimunt, neque rescindunt diuersitates rituum, caeremoniarum, ordinum, & consuetudinum. Quia omnes eundem Dominum colimus, & eandem fidem conitemur, eadem habemus sacramenta, & eodem modo administramus: speramusque eandem nos gloriam consecuturos, si precepta seruauerimus.

Hæretici nostri temporis distrahunt Deum, diuidunt Christum, scindunt fidem, diuersa de baptismo docent, diuersa habent sacramenta, contraria fidei docent dogmata, aguntur igitur spiritu satanæ.

Hæretici diuidunt Christum, & fidem scindunt.

Dogmata.

Non sunt de Ecclesia Christi, qui vnitatis vinculum per heresim vel schismata scindunt. Vbiunque grassantur varia dogmata, diuersæ & contrariæ doctrinæ circa primarios articulos religionis: illic Spiritus Christi non est, nec eius Ecclesia: neque sunt membra Christi, sed diaboli. tales sunt hæretici. Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi det illis meliorem mentem.

EPILOGVS.

1 Exhortatio euidentis Pauli, ut tota vitæ nostræ consuetudo præ se ferat veram animi modestiam, mansuetudinem ac lenitatem, quæ est Christiana vitæ. Matth. 11. Discite à me mites esse & humiles corde.

Exhortatio Pauli.

2 Vnitas maximopere commendatur seruanda per vinculum pacis. Vnum enim corpus, vnus spiritus cum Deo, vnus spiritus cum fratribus. Hic pudeat nos Christianos sectarum, schismatum, & singularum opinionum. 1. Corin. 1. Paulus obsecrat per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamur omnes, nec sint inter nos dissidia, sed integrum corpus eadem mente & eadem sententia simus. Iam ut vnitas constare possit, sedatioribus animis opus, stomachisque non ita erulis ab omni parte.

Vnitas seruanda.

3 Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & Pater omnium, &c. Et hæc ad unitatem ecclesiasticam & ad mutuam charitatem nos accendant, ne propter sublimitatē dogmatū turbentur Ecclesie, cum oporteat citius martyrium sustinere, quam unitatē scindere, vide Eusebium.

DOMINICA EADEM,

EVANGELIUM.

IN illo tempore, Dum intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante eum. Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos, & Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondens ad illos, dixit, Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem ad inuitatos parabolam, intendens quomodo prius accubitus egerent, dicens ad illos,

Luc. 14.

Cetera

Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab eo: & veniens in qui te & illum vocauit, dicat tibi, Da huic locum, & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vado, recumbe in nouissimo loco, ut cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

*Fides hydropici
ex dono Dei
quam tamen
fama de Christi
auxilio.*

Lucæ 7.

Malitia Phariseorum.

IN hoc Euangelio Christus facit tria. Primò, Curat hydropicum in sabbatho, & hoc in domo Pharisei, principis Phariseorum, à quo Iesus vocatus erat ad conuiuium. Principiò hic aduerte fidem hydropici: ingreditur enim domum Pharisei non vocatus, nihil curans an æquo vel iniquo animo suam importunitatem essent laturi. Quo facto non vulgarem fidem hydropici cernere est, Sed vnde ista fides hydropici? Ex Dei dono: vocat enim ad fidem quos vult per internam inspirationem, ac mentis illuminationem. Accedebat & fama, quapassim audiebat Christum tanta præditi humanitate atque clementia, vt ad se confugientem neminem consueuisset inanem dimittere. Qua ex re tantam concipiebat fidem, vt etiam non vocatus, nec expectata licentia, intrauerit domum Pharisei: vbi consecutus fuit, quod expectabat. ita Magdalena.

Deinde hic aduerte malitiam Phariseorum. contaminarunt enim laudabilem conuiuiorum usum. Nam vbi debebant Christo gratulantes congaudere, atque frontem exporrigere, sederunt insidiatores, & obseruabant eum mortis reum acturi: implentes illud Psal. 2. Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Tale quid accidit, 2. Reg. 13. vbi Absalon, celebrato conuiuio, occidit Amionem fratrem suum. Item, 1. Machab. 16. Ptolemæus Simonem cum duobus filiis in conuiuio interfecit, ad quod in dolo eum vocauerat.

Sed vnde ista obseruatio Phariseorum? Ex malitia eorum. Cogitabant enim taciti: Si curauerit hydropicum, accusabimus eum tanquam legis transgressorem & sabbathi violatorem: si non curauerit eum, accusabimus eum tanquam immisericordem, & impotentem. Bernardus, Habuit Christus in factis obseruatores, in verbis contradictores, in tormentis illusores. Inuidorum mos est obseruare, quia nihil bono oculo aspiciunt, & de malis aliorum gaudent, & bonis tristantur. Sic fratres Ioseph, Gene. 37. Videntes autem fratres eius, quod à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacificè loqui. Tandem fera pessima inuidia deuorauit eum.

Inuidus alterius rebus marcescit opimis,

Habet

*Inuidorum est
mos obseruare.*

Habes hic exemplum fidei in hydropico: qui docet apud Christum nullum locum aut tempus importunū esse imperiendis proximis opera misericordiæ. Quare nec melius unquam, nec cum maiori merito festa sanctificamus, quàm cum opera misericordiæ exercemus. Sic Tobia 2. Cùm esset dies festus Domini, & factum esset prandium in domo Tobia, dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, ut epulentur nobiscum. Conuiuia verò, gastrimargia, de quibus Luc. 16. Rom. 13. Iac. 5. agitur: dolositate, de quibus hic: & iactantia, de quibus Dan. 5. & Marc. 6. agitur, mala sunt & illicita, maxime diebus festis. hinc dies festi nunquam vertuntur in lamentationem & luctum.

Exemplum fidei.

Nunquā melius festa sanctificantur, quā cum opera misericordiæ exercantur.

Tob. 2.

Amos 8. &

Isaie 1.

Docet insuper omnes Christianos, quemadmodum Christum sint requisituri. Vbi primum se aegros cognouerint, fides quæ ipsis asseruerit Christum esse verum atque potentem medicum: est illis festinandum, ad ipsum quæ confugiendum, ut animarum vitia curet. Vbicunque Christus est, ibi est querendus, vel in domo Pharisei, vel inter turbas, sine pudore, sine diffidentia, ipsius opem debemus implorare, Psalm. 33. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestrae non confundentur.

Habes charitatis exemplum in Christo: qui docet charitatis virtutem eius esse conditionis, ut calamitosos & afflictos sine detractioe liberalissimè excipiat, & omnibus modis iuuet. Qui huius animi non est, charitatem se non habere sciat. Grego. Operatur enim charitas magna si est: si verò operari renuit, charitas non est. Nunquam est otiosa charitas. Vide 1. Ioan. 3. Item Ioan. 14.

Conditio charitatis, quæ.

Habes etiam hic exemplū malitiæ in Phariseis, qui ostendunt se Christum idcirco inuitasse, ut non aliquod officiū charitatis ipsi impenderent: sed ut inter prandendum aliquid deprehenderent, si quid diceret faceretve, unde ipsum accusare, calumniari & damnare possent, tanto deteriores, quod corde doloso pessimi coricæi simularunt amicitiam: in quos hoc facit Ierem. 6. A propheta usque ad sacerdotem omnes faciunt dolum. Vtinam non sint plures qui hos in sua malitia, quàm Christum in sua charitate exercenda, imitari malint, & factio imitentur. Abac. 2. Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem eius. Eccl. 2. Væ duplici corde, &c. Iob commendatur, eo quod simplex fuerit, Iob 1. & rectus.

2. Secundò, defendit curationem hydropici contra Phariseorum malevolentiam duplici via. Primò, verbis. Nam cùm intellexisset cordis illorum malitiam, (Ierem. 17.) interrogauit eos, Num licet sabbatho curare? puta, sine ipsius violatione. At illi

Duplici via defendit Christus curationem hydropici.

tacue-

*Aliud silentiū
laudatū, aliud
illaudatū.*

Act. 23.

*Dogma imi-
tandum.*

Matth. 23.

tacuerunt. Callidi atque dolosi homines, quando loquendum erat, & legis Dei reddenda ratio, tum tacent: & quando ori suo adinuere debuissent pessimum, ne delinquerent in lingua sua: tunc maximè virulentas animi sui blasphemias in mansuetum Dominum euomebant, dicentes: Dæmonium habet, vorax & potor vini est, seducit turbas, &c. Aliud est silentium laudatum, aliud illaudatum. Tacere aliquando est artis, tacendo perperam loquitur nemo. Silentium tutum. Prou. 25. Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir, qui in loquendo non potest cohibere spiritum. De hoc non sunt hic laudandi Scribæ & Pharisei. Tacuerunt nanque ne se instar foricis proderent, quod carnis erat prudentiæ. Eodem ferè modo nostri temporis factiosi malè tacent si quando examinantur in re fidei & religionis catholicæ, quam liberè quisque ad salutem profiteri tenetur, teste Apostolo, Rom. 10. Corde creditur ad iusticiam, ore autem cōfessio fit ad salutē. & quando tacendum est, pessimè loquuntur, cum ecclesiasticam, tum prophanam potestatem maledictis, falsisque criminibus infamantes, contra illud Exod. 22. Principi populi tui non maledices, & diis non detrahes.

At Iesus apprehensum sanauit, ac dimisit, declarans se & posse & velle sanare hydropicum, ita vt neque infirmitatis, neque inhumanitatis accusari queat. Dogma quoque ex hoc facto nobis relinquens imitandum, ne ob impiorum calumnias, vnamquam à benefaciendo cessemus. Præstat enim beneficio nobis Deum conciliemus, quàm malefactoris maleficos. Oportet enim magis obedire Deo, quàm hominibus, Act. 5. Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos, Psal. 52. Hinc Gal. 1. Paulus ait: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Deinde hydropici huius curationem defendit suis ipsorum exemplis, dicens ad eos, Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Sensus est: Si tantum apud vos valet bouis aut asini salus, vt non putetis violari sabbatum, cur mihi inuidetis, quòd hominem, cui præsens erat periculum ab aquis intercutaneis, seruauim die sabbati? Si opus expenditur, plus est operis in extrahendo iumento, quàm in homine seruando. Vidi, contigi, ac dimisi. Si personam aestimatis, potior esse debet vobis vnius hominis salus, quàm plurimorū bouum aut asinorum.

At illi non poterant ad hæc respondere. Capti enim erant questionis laqueo, & proprio suo exemplo. Nam si dixissent licere, respondiſſet: Quid ergo maleuoli insidiatores me obseruatis? Et si dixissent non licere, respondiſſet: Si vos asino aut boui fertis opem in sabbato, cur id ego non facerem homini? Con-

scientia

scientia ergo urgente tacent, non ignorantes contra se dictum quicquid responderint. Splendidissima enim luce veritatis evanescere videbant omnes tenebras falsitatis. 3. Esd. 4. Veritas est magna, & fortior præ omnibus. Magna est veritas & praualeat.

His autem verbis, hocque facto, Christus non violauit, nec abrogauit sabbatum, sed legitimam eius obseruationem declarauit, & superstitionem reiecit. Præpostera Phariseorum erat religio, qui ex curatione hominis sabbatum violari æstimabant, & non in seruatione pecoris. Iumeta in puteum collapsa, etiam in sabbato educenda lex statuit, Exo. 23. Deut. 22. Nemo enim Iudæorum est, qui pecudes suas in sabbato non pabuletur, adaquet, & pro recuret. Sed Thalmudica glossa aded excæcauit Israël, vt hominem imaginem Dei referentem iumentis posthabere non dubitet. Caninum ergo eorum cor Dominus hac sua ferit responsione, simul auaritiæ eos condemnans, ostendensque eos sabbatum violare in operibus cupiditatis, qui ipsum violare arguunt in officiis charitatis. Non enim in sabbato à bonis, sed malis feriandum. Leuitic. 23. Omne opus seruile non facietis in eo. Non enim animalis sabbati, sed suæ auaritiæ consulebant. Sunt & modò plures tales, quibus maior cura est pro animalibus, pro iumentis & equis suis, quam pro animabus subditorum suorum. Bernardus, Aegrotat equus & quaritur remedium, periclitatur subditus & dissimulatur. Cadit asinus, & est qui subleuet, perit anima, & non est qui recogitet. Isaia 52. Iustus perit, & non est qui recogitet. Amos 6. Væ vobis qui opulenti estis in Sion, optimates, capita populorum, ingredientibus pompaticè domum Israël, qui separati estis in diem malum, qui dormitis in lectis eburneis, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti, bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil patiebantur super contritione Ioseph. Sed (proh dolor) quando è faucibus diaboli extrahere animam alienam contendunt, qui proprias eidem venditant, alienasque suo seducunt exemplo? Hinc bifariam peccatur in Ecclesia, ab hæreticis nimirum & pseudocatholicis. Sabbatarij hæretici tale sabbatum docent, quale Iudæi, quod opera bona nec hominè nec sabbatum sanctificent, quod liceat artem mechanicam exercere sine sabbati violatione, quod omnes dies æquales sint, contra illud Ezechielis 20. Sabbata mea sint signum inter me & vos, &c. & illud Moysi Deut. 5. Septimus dies sabbati est, vt quiescat seruus tuus & ancilla tua sicut & tu. Memento quod & tu serueris in Aegypto. Idcirco præcepit tibi vt diem sabbati seruares, & Exod. 20. Memento vt diem sabbati sanctifices, &c. lege ibidem, cum Iudæis

*Præpostera
Phariseorum
religio.*

*Non in sabbato à bonis, sed
malis feriandum.*

*In seruando
sabbato bifariam
peccatur.*

Iudeis vtiq; sabbatissimi mercedem recepturi. Pseudocatholici verò Ethnicorum more in omni carnis voluptate, & pompa seculi sabbatizant. Diem Dominicum (quem Ethnici à Sole diem Solis appellant) habet Ecclesia, habet & festa & natales Apostolorum, Martyrum, Confessorum atque Virginū, matris Ecclesiæ sanctione: sed bone Deus, neque diem Dominicum, & cæteras Ecclesiæ solennitates ritè celebramus hodie, sed omnia partim superstitione & hypocrisis perniciosissimè contemneramus, partim omnigenis petulantis execrabiliter violamus, adèd vt quis dixerit meritò ferias nostras, non Deo sabbati, qui sanctus est, & sanctimonium vult, sed Veneri, Bacco, voluptiæ & pompæ institutas, ex quibus prophani quæstus & exactionis ansam accipere plurima pars etiam nō veretur, teste Isaia 1. & 58. Rabbi veteres dixerunt sabbati sui sanctione adeo offensos diabolos, & etiamnum offendi, vt ea die nullus in populi frequentia vnquam permanerit, sed omnes ab hominum infestatione cessasse, hominibusq; relicti ad desertata & speluncas effugere. Sed dixeris hodie omne genus caco-dæmonum nostris feriis illectum atque prouocatum, vlex ipso inferno in mundum magno applausu prorumpere.

Veterū dīctā.

Euangelii docet verum sabbatum, & damnat peccata.

Euangelium docet verum sabbatum, & damnat ambitionē, auaritiā, luxum, &c. Sabbatum charitatis admonitio est, typus quietis & pacis æternæ, quæ per Christi sepulturam item nobis paratur & significatur. Item propter reconciliationem Dei & proximi, quos offendimus. Verbi Dei itaque principio requirit auditum, sacramentorum Ecclesiæ commercium, denique omne opus pietatis, Isai. 1. Amos 5.

Legis præcepta quomodo iuxta charitatis regulam obseruanda. Dogma scholasticū stabilitur.

Summa, Christus ostendit quomodo legis præcepta iuxta charitatis atque necessitatis regulam sint obseruanda: exempli gratia, Moses omisit circuncisionē in deserto, Iosue 5. Dauid edebat panes propositionis, 1. Reg. 21. Christus curat in sabbato. Hac ergo Christi sententia stabilitur dogma illud in scholis Theologicis celebratū, tempore necessitatis scemnam vel Turcam posse baptizare: instante hyeme agricolas posse segetes die festo colligere: licitum esse, agros curare: medicinam, pharmaca, malagmata parare: ciuitatē hostibus irruentibus defendere, sine violatione sabbati. Necessitas enim non habet legem. Hinc Iudei consilium mutauerunt in defensionem suam aduersus hostes, videntes fratres suos interemptos, ed quod nō fuissent ausi sese opponere hostibus propter diem sabbati.

Necessitas non habet legem. 1. Mach. 2.

Duo præcepta conuiuiorum tradita à Christo.

3 Tertiò, Christus tradit duo præcepta conuiuiorum, quæ non vulgariter conducunt ad ciuitatem, atque politicā honestatem. Cœnæ nanque Christi in vtilitatem animarum fuerunt, & non in satietatem ventris. Beatum eum ad quem talis

talīs hospes diuertit. Non est ollaris amicus, cuius est terra & plenitudo eius, nō sēctatur auram popularem, cuius laudi incumbunt vnā omnes angeli cēli. Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te seducunt. In Christo Iesu gloriæ patris cēlestis tantus fuit zelus, vt eius negligentiam nunquam potuerit dissimulare. Hic igitur vides tumidam Pharisæorum superbiam, necnon erga pauperes inclementiam, eos tanti mali humanissimè, imò etiam diuinissimè admonuit.

Isaie 3.

Primò, cū animaduertisset quemadmodū vocati primos accubitus in mensa eligerent, non quòd eligerentur, ostendit quo loco quis in conuiuio accumbere debeat, & ait: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne foris honoratior te sit inuitatus ab illo, & veniens is qui te & illum inuitauit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere: sed cū vocatus fueris, vade recumbe in nouissimo loco, vt cū venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. His verbis Christus non prescribit modum sedendi aut accumbendi, qui maximè obseruatur inter nobiles atque potentes: sed vult vt omnia ciuilitè & honestè fiant, & secundū ordinem, vt alij aliis non prabeant offendicula, vel occasiones peccandi. Vult ciuilem inter homines ordinem seruari, non rusticitatem agrestem, aut superbiam præsumptuosam, quæ concordiam turbet. Denique vult

1. Cor. 14.

Humilitas &
apud Deum
& apud homi-
nes laudanda.

Christus vt nos inuicem diligamus, & honore praueniāmus, non aliter atque illi reddunt omnibus debita: cui honorem, honorem: cui amorem, amorem, Rom. 13. Aperta est hæc saluatoris admonitio, ad literam docens, nō solum apud Deum, sed etiam apud homines humilitatem esse laudabilem, Prou. 25. Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnatorū ne steteris. Melius est enim vt dicatur tibi, Ascende huc, quā vt humiliter coram principe.

Præmium hu-
milium.

Hinc decernit Christus præmia humilibus, dicens: Qui se humiliat, exaltabitur. Sancta Maria se humiliavit, Luc. 1. Christus etiam vsque ad mortem, mortem autem crucis: quare & exaltati sunt, Philip. 3.

Pœna super-
bium.

Eccles. 3.

Pœnam verò decernit superbis, dicens: Qui se exultat, humiliabitur. Lucifer se exaltauit, & ideo humiliatus est vsque ad inferos, Isai. 14. Item Adam, Gen. 3. Nabuchodonosor, Danielis 4. Quanto ergo magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.

Nuptia inter
Christum &
Ecclesiam.

Inter Christum quoque & Ecclesiam nuptiæ quedam sunt, vt patet Mat. 22. Apoc. 19. Christus igitur hac parabola fidelissimè suadet, ne ad fidem vocati alta petamus. sicut & Paulus: Noli, inquit, altum sapere, sed time. Augustinus lib. 19. de Ciuit. Dei, ca. 19. sic inquit: Locus superior, sine quo populus

m

regi

*Hebraeor. 3.**2us Petri. 2us Petri.**Psal. 83.**1^a Timotheo. 3.**Episcopus nomen laboris.**Pauperes ad conuiuium vocandi.*

regi non potest, et si ita teneatur, administreturque ut decet, tamen indecenter appetitur. Nemo sibi assumat honorem, (ait Apostolus) sed qui vocatur à Deo, quemadmodum & Aaron, Exod. 28. & Num. 17. Non est enim vera gloria quæ ambitur, sed quæ cum promeretur, vitatur. Lætantur quippe multi ad ascensum, sed timeant casum: non est enim tanti gaudij excelsa tenuisse, quanti mœroris excelsa renuisse. Nam quando gradus altior, tanto casus grauior. Hinc beatus Augustinus libro de vita & moribus clericorum, de seipso sic dicit: Quod esse potui, esse nolui, nec tamen quæsiui esse quod sum. Elegi enim magis abiectus esse in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Non enim in cōuiuio Domini mei superiorem locum elegi, sed potius inferiorem & abiectū: sed placuit illi, mihi dicere: Ascende superius. & post pauca: Aded (inquit) timebam Episcopatum, ut quoniam cœperat esse iam alicuius momenti inter seruos Dei fama mea: in quo loco sciebam non esse Episcopum, non illo accederem. Cauebam autem hoc, & agebam quantum poteram, ut in loco saluarer humili, & non in alto periclitarer: sed domino seruus non debet contradicere, cui placuit mihi dicere: Amice, ascende superius. Hæc Augustinus.

At plerunque qui præesse concupiscunt, ad vsum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt, quo ait: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Qui tamen Apostolus laudans desiderium, protinus vertit in pauiorem, quod prius laudauerat, cum repente subiungit, dicens: Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, &c. ac si aperte diceret: Laudo quod quæritis, sed prius discite quid quæritis. Illis namque tēporibus qui plebibus præerant, primi ad martyrium currebant, non recusantes mori pro ouibus suis, Ioan. 10. Tunc officium quærebant, non honorem, magis prodesse quàm præesse. Episcopus enim nomē laboris est, non honoris, superintendens quippe sonat.

Secundò, cum vidisset Christus quod pauperū in conuiujs obliuiscerentur, ostendit, quos hospites quis ad conuiuium vocare debeat, & ait: Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: ne forte te & ipsi reuoluant. & fiat tibi retributio: sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cecos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

His verbis Christus non reiecit honesta amicorum, propinquorum, & vicinorum conuiuia: sed arguit Phariseos, qui sui similes, Pontifices, Phariseos, Scribas, Seniores & hypocritas

ad conuiuia solent accersere, prorsus oblici pauperum, egenorum, captiuorum, & infirmorum. Quemadmodum diues ille, Luc. 16. qui Lazarum ad ianuam iacentem passus est inedia perire.

O vtinam & nostro seculo nō sint permulti: quos hęc Christi *Hęc Christi*
sti sententia altissimē percellat, cūm concionatores, qui vocati *sententia mul-*
ad conuiuia, non docent, vbi doctrinā necessariam vident, tum *tos nostrō se-*
& reliqui nobiles, mercatores, ciues, vel principes ipsi, qui ne *culo percellit.*
semel quidem consiliū hoc Christi adimplerūt: qui nunquam
pauperes nec in suis aedibus, nec in mensis viderunt. Quibus *Luc. 6.*
Saluator dicit, Si benefeceritis eis qui vobis benefaciunt, quæ
vobis est gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt, &c. Be-
nefacite, & mutuum date, pauperibus scilicet, nihil inde spe-
rantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij altissimi, qui
benignus est super ingratos & malos.

Lucas hic docet qualia esse debeant conuiuia Christianorū, *Conuiuia Chris-*
& qui inuitandi. Debent enim nostra conuiuia esse charitatis. *tianorū qua-*
Sic filij Iob faciebant conuiuia per domos, vnusquisque in die *lia esse debent.*
suo, & mittentes vocabāt sorores suas, vt comederent cum eis.
Debent & esse utilitatis conuiuia, sicut hic ostendit Christus.
Et 2. Esdræ 8. dixit Neemias, & Esdras sacerdos & scriba, &
Leuitæ interpretantes populo, dies sanctificatus est Domino
Deo nostro, nolite lugere, nolite flere, flebat enim omnis popu-
lus cūm audiret verba legis, & dixit eis: Ite, comedite pinguis,
& bibite mulsum, & mittite partes eis qui nō preparauerunt
sibi, quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari, gau-
dium enim Domini est fortitudo vestra. Si ergo amici & fra-
tres ac vicini pauperes sunt, & ob id vocantur, sit meritoriè. Si
diuites, tunc inuitantur vel ad fouendam charitatem, & sic
meritorium est: aut laciuiam vel aliam causam malam, & sic
est peccatum: aut ob quandam curialitatem & amicitiam na-
turalem, sicque est indifferens. Quisquis ergo velit bene collo-
care prandium suum, pauperes vocet, qui conuiuium æquale,
aut lautius exhibere nequeunt. In his refocillandis Deum re-
ficiat, qui sibi patietur imputari, quod in illos collocatum est.
Is restituet pro temporalibus aterna.

Luc. 6.

EPILOGVS.

1 Christus die sabbathi hydropicū in presentia Legisperitorum & Pha-
risæorum sanat, docens, cum magna resultat utilitas, non curandū, simali
se scandalizant, & preposteram esse religionem eorum qui in salute homi-
nis offenduntur.

2 Observatores suos Phariseos Christus sic conuicit, vt & auaritia con-
demnet, & vere violationis sabbati.

3 Parabola de inuitatis, & ad veram humilitatem prouocat, & suauem
Phariseorum sanctimoniam detegit.

1. Corinth. 1.

Fratres, Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ data est nobis in Christo Iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis, ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine in die aduentus Domini nostri Iesu Christi.

*Tria ad verbi
ministerium re-
quiruntur.*

*Duo genera ho-
minum in Ec-
clesia.*

Simile.

*Tria requiruntur
& in au-
ditoribus.*

IN HAC Epistola Paulus facit tria. 1. Primò agit, vt fidelis pastor, Deo gratias pro cælestibus donis, gratia, & beneficiis Corinthiis à Christo exhibitis. Requiritur autem ad verbi ministerium, tria. Primum, vt verbo Dei populum fideliter instruat. Secundum, vt pro suis auditoribus suppliciter oret. Tertium, vt gratias Deo agat, cuius misericordia populus ad agnitionem Christi peruenit. Sicut in omnibus Ecclesiis duo sunt genera hominum, bonorum scilicet & malorum, ita apud Corinthios tunc temporis erant. Primum ergo Apostolus à laude cœpit, & gratiarum actione, alloquens eos qui in fide bonisq; operibus perfecti erant, abundantes diuitiis spiritualibus, vt ipsi semper in melius proficerent. quia virtus laudata crescit: sicq; postmodum fortiter cœpit redarguere illos, qui in fide errabant, dissensionem seminabant, more peritissimi medici agens, qui vulnus secandum videns, sed agrum timidum esse conspiciens, diu palpat sana membra, subitoq; percutit: more etiam arietis, qui primum humiliato capite incedit, sed postmodum fortiter ferit. Primum enim laudat bonos, & deinde percutit malos. Verecundæ etenim mentes nisi fuerint palpando reprehensæ, ita vt ex aliis rebus audiant, quod in consolationem sumant per increpationem duram protinus ad desperationem cadunt.

In auditoribus quoque requiruntur tria: Primum, vt diligenter in verbum Dei intendant. Secundum, vt pro concionatoribus sedulo Dominum orent. Tertium, vt Deo gratias pro omnibus beneficiis agant, iuxta illud 1. Thessal. 5. In omnibus gratias agite. Hæc fuerunt in primitiua Ecclesia, & sunt modò in aliquibus Ecclesiis. Verum sunt quamplurimi Pastores, Concionatores, & Doctores, qui non prædicant suis auditoribus verbum Dei, sed falsas, hæreticas, & pestiferas doctrinas. Non orant, vt Dei spiritu illustrentur ad sanè & catholicè enarrandum Euangelium, sed magis operam dant, vt suas defendant hæreses, & errores, vtq; suo spiritu aliquid inueniant, quod curiosis arrideat: reiicientes Euangelium, quasi materiam se suoq; ingenio indignam. Vilescit ipsis sacrosanctum Christi

Christi verbum, cum maximè placeat Cicero, & Homerus.

Videntur hi duo errores maximum locum consecuti. Alter apud hæreticos nostri sæculi: quorum tanta est malitia & per- *Errores duo*
uicacia, vt quamuis conscientia ipsos acriter pungat de erro- *maximū locū*
ribus, ipsi tamen mordicus suas sectas tenent, reicientes Spi- *consecuti vi-*
ritum sanctum. Alter apud sciolos quosdam catholicos con- *dantur.*
cionatores, quibus verba Christi sordent, & sententiæ, para-
bolæ, atque exempla quæ Christus adducit, humiliora vi-
dentur. ob idque excogitant conciones quasdam suo artificio
elaboratas, quibus magis ingenium vanū et carnale ostendent,
quàm spiritualem doctrinam. At hos manet horrendum Dei *Ierem. 23.*
iudicium.

Sic etiam huiusmodi pastores, concionatores, & doctores
non agunt gratias Deo, vt Christum agnoscant, & veritatem
catholicam populo Dei possint annuntiare, cum nemo queat
Christum cognoscere, neque eius veritatem, nisi cui Deus Pa- *Ioan. 6.*
ter reuelauerit: dicente Christo, Nemo potest venire ad me, nisi
Pater meus traxerit eum. Item, Nemo nouit Filium, nisi Pa- *Matth. 11.*
ter, & cui voluerit Pater reuelare.

2. Secundò recitat hîc Apostolus causam, quare Deo gratias
agat: nempe quòd Corinthios ditauerat, non corporalibus,
sed spiritualibus bonis. Bona namque temporalia non sunt *Bona tempo-*
vocanda propriè bona, nec diuitiæ, quia paupertate sunt ple- *ralia non sunt*
na, & semper obnoxia calibus. Quales enim diuitiæ sunt pro- *vocanda bo-*
pter quas times latronem? propter quas times seruum tuum, *na.*
nere occiso auferat, & fugiat? Si veræ diuitiæ essent, securitatē
tibi darent. Ergo illæ tantum sunt veræ diuitiæ, quas cum ha-
buerimus, perdere nō poterimus, nisi forsan nobis volentibus
& consentientibus. Hæc Augustinus de verbis Domini serm.
35. Item idem, Dominica 8. post Trinit. ser. 1. ait, Omnis bo-
nus fidelis diues est. pauper forsan in sella, sed diues in con-
scientia. Diues nempe in conscientia securior dormit in terra,
quàm diues terrenus in purpura. Idem super Psal. 66. Foris
pauper es, inquit, sed intus diues. Diuitias tecum portas, quas
non amitteres, etiam si de naufragio nudus exires. Hinc de
Bia philosopho ex septem sapientibus non minimo sic legi-
tur. Cum hostes inuaderent patriam suam, ceterique fugerēt,
secum portantes quæque chara & pretiosa, istenihil secum tu-
lit. qui cum super hoc interrogaretur, respondit, Ego, inquit,
certè omnia bona mea mecum porto, scilicet sapientiam quæ
auferri non potest, leuisque est ad portandum. Vnde Gregor.
Diuitiæ, inquit, huius sæculi fallaces sunt, quia nobiscum
diu manere non possunt: fallaces sunt, quia mentis nostræ *Grego. Homil.*
inopiam expellere non valent. Solæ autem diuitiæ veræ sunt, *15.*
quæ nos diuites virtutibus faciunt. Ideoque subdit, Si ergo *Diuitia vera*
quæ.

fratres charissimi diuites esse cupitis, veras diuitias amate. Vsq̃ue adeo autem thesaurus hic dicit, vt omne aurum in comparatione illius arena sit exigua, & tanquam lutum aestimetur argentum in conspectu illius.

*Diuitie verae,
Euangelij doctrina, fides,
donaque sancti Spiritus.
Opes saluantes
mundus non
aurat.*

Acceperant enim caelestes & veras diuitias: scilicet salutarem Euangelij doctrinam, veram fidem in Christum, varia Spiritus sancti dona, gratiam & remissionem peccatorum, ita vt nulla alia re opus haberent, nisi aduentu Domini, qui eos ab omni malo liberaret. Sed has opes saluantes, hæc munera & beneficia, & hanc Dei gratiam mundus non curat. Qui enim habet arcas pretiosis vestibus repletas, granaria frumento repleta, loculos pecunia turgentes, & apothecas vino zythoque plenas, negligunt caelestia. Habent enim loco fidei mundi sapientiam, loco charitatis, cupiditatem, loco vnitatis spiritus, sectas, & loco pacis, bella & dissidia, vt nec tēpus ipsis suppetat, nec voluntas Deo gratias agendi. Sicut hodie videmus mundū insanire, fidem deprauatam, charitatem expulsam, concordiam animorū disruptam, Ecclesiam persecutam & oppugnatam, vota sublata, sacramenta reiecta, & verbum Dei oppressum. Nam fidei effectus attribuunt persuadentibus & apprehensionibus humanis, charitati maximè detrahunt, & infimo loco constituunt, ac parum prodesse affirmant, traditiones quoque Apostolicas ita conculcant, vt sua placita eisdem præferre non vereantur.

*Ingratitudo
punienda.*

Hæc ingens ingratitude est, quam Deus punit cæcitate, obstinatione, & æterna damnatione, Ro. 1. Sunt enim qui verbū Dei quod catholica docet Ecclesia, repudiant: nec vnquā orāt, vt Deus Euangelij ministros in messem extrudat, Mat. 9. Luc. 10. gratias etiā pro conseruata Euāgelica Christi, & Apostolorum doctrina in Ecclesia Romana, nunquā agūt: sed potius exoptant, vt exploso vero Deo, & relegata catholica Ecclesia (quæ est Romana) satan cum infernali sua caterua regnet. Sed hos confundet Christus: vt qui sacrū eius ædificium demoliri conentur, & eiusdem sponsam contumeliis afficere non dubitent. Et cū acceperit tempus, iustitias iudicabit.

Psal. 74.

3. Tertio concludit pulchro epiphonemate, & ait, *Fidelis Deus per quem vocati estis, in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri.* Paulō antè enim dixit, Expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi. Ad hoc potuissent Corinthij inferre & dicere, Quis poterit aduentū Dñi lato corde expectare? Ad hoc respondet Paulus, Christus confirmabit vos: id est, faciet vos perseverare vsque ad finem sine crimine: quasi dicat, Si fortiter perseveraueritis in fide, charitate, & cognitione Christi: Deus proculdubio confirmabit vos, & ad perfectionem deducet: Dabit vobis perseverantiam vsque in finem.

*Acclamatio
vbi narrata.*

Sed

Sed aduertendū, quod dicat Paulus Corinthios confirmandos sine crimine: sed non dicat peccato. Nam multi sunt sine crimine, qui peccatorū nāuis interdum asperguntur. Crimina sunt peccata exitiālia & capitalia, quæ à regno celorum separant: peccata verò interdum sunt venialia. De Christo per excellentiam, dicit scriptura, quod peccatum non fecerit, nec inuentus sit dolus in ore eius, Isai. 53. 1. Pet. 2. *Confirmabit vos, inquit, ita ut nihil vobis desit in ulla gratia: id est, sic vt in nullo destituamini, Ioā. 3. Qui credit in filiū Dei, habet vitam æternam.* Ad hoc potuissent Corinthij inferre, & dicere, Quis nos promissionis diuinæ certiores faciet? Promisit quidē, sed fortasse nō nobis. Ad hoc respōdet Paulus, Fidelis Deus, per quē vocati estis in societate filij eius Iesu Christi Domini nostri: quasi dicat, Quod Deus in vobis coepit, id perficiet, & cōfirmabit vos vsque ad finem, si modò non defeceritis ab illo, verbum enim Dei, non vt hominis verbū est mutabile, sed manet in æternum, Isa. 40. Psal. 144. Ait ergo Paulus, Deum esse fidelem. Prosper lib. 1. de vocatione Gentium, cap. 3. inquit, Omnibus suis electis promisit Deus perseuerantiam: & quia promisit, & præstat, ideo dicitur fidelis, quia neminem fallit, nec promissa alicui vnquam negauit, si modò pacta seruentur. Sed quia nemo est in hac vita qui certò sciat se electum ac prædestinatum, ideo nemo etiam certus esse poterit de sua perseuerantia. Est tamen spes Christianorum, quod sint electi ad vitam illam ad quam omnes Christiani aspiramus, estque magna consolatio Christianis, considerare Deum pollicitum se confirmaturum eos in fide, ne deficiant. Dicit August. lib. de bono perseuer. cap. 17. & 22. Tunc spes Christianorum erigitur, quando diuina protectio consideratur. Caueant igitur tam pastores, quàm auditores à pseudoconcionatoribus. Nulla tam pura fuit Ecclesia, vt non fuerint in ea falsi Christiani. Quemadmodum enim zizania semper immiscentur bonis segetibus, & murium excrementa pipere, sic semper inter bonos mali sunt. Sed qui malè egerunt, ibunt in ignem æternum: boni verò in vitam æternam, Ioan. 5. Amen.

Crimina & peccata quomodo differant.

Verbum Dei immutabile.

Quare Deus dicatur fidelis.

Spes Christianorum.

Simile.

EPILOGVS.

- 1 Qui ad fidem Christi accedunt, omni gratia, hoc est, omnibus virtutibus, sapientia, & scientia, quæ Prophetas & amicos Dei constituit, diuantur, Prouerb. 10.
- 2 Gaudium sanctorum, & congratulatio, cum vident homines in cognitione Evangelica proficere. Charitas autem congaudet veritati. 1. Corinth. 13.
- 3 Potentissima consolatio electis est, expectare reuelationem Domini nostri Iesu Christi in die iudicij, quæ beatos facit in spe, Rom. 8.

Fidelis est diues.

Gaudium sanctorum.

Consolatio electorum.

Math. 22.

IN illo tempore, accesserunt ad Iesum Pharisei, & interrogavit eum unus ex eis legi doctor, tentans eum: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Aut illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum: In his duobus mandatis tota lex pendet & propheta. Congregati autem Pharisei, interrogavit eos Iesus, dicens: Quid videtur vobis de Christo i cuius filius est? Dicunt ei: David. Aut illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quisquam ex illis eum amplius interrogare.

Quid Lex
quid Euange-
lium scitu ne-
cessarium.

EVangelium hoc versatur in duabus quaestionibus, quarum altera pertinet ad Legem, altera verò ad Euangelium, quæ ambæ Christiano ad salutem cognitu sunt necessariae: vt scilicet sciat primò, quid sit Lex, quæ eius utilitas, quid operetur, quam virtutem habeat, in quibus sit posita, quod præmiũ promittat suis observatoribus. Deinde, Quid sit Euangelium, quid Christus, quæ beneficia nobis contulerit, quomodo Patrem placauerit, ei que nos reconciliauerit: quomodo diabolus, infernum, mortem vicerit: & alia quamplurima myſteria pro nostris animabus perfecit.

Ephes. 5.

1. Quaestionem priorem attulit Legis doctor quidam, omnium Phariseorum nomine.

Sectæ tres.

Sectas tres Iosephus Iudæorum perstringit, lib. 4. Iuda, histor. Phariseorum scilicet, Sadduceorum, & Essenorum.

Mat. 15. & 23

Pharisaismum ostendit esse, seruandas contendere patrum traditiones, quàm Mosaicam Legem, id illis obiciente Christo.

1. Corin. 1.

Sadducei contra, solam litteram, & (vt aiunt) nudũ textum receperunt legis Mosaicæ, quinque scilicet libros Moſi. Vnde dicuntur à Christo errasse, & ignari scripturarum, virtutis que Dei, hoc est, Christi, qui virtus Dei est. Sic & hodie in Ecclesia quidam ad peruersum suum constabiliendũ dogma, nonnulla reſciunt quæ ipsis palàm auersantur, quod communis tamen tenet ac tenuit Ecclesia: quod certissimum erroris & peruersi cordis est indicium.

Esseni siue Essæi, Phariseis & Sadduceis erant religiosiores, quippe qui bonis operibus ipsis studuerunt. Ex hac vltima secta plures ad Christum sunt conuersi in Ecclesiæ exordio, teste Philone & Eusebio.

Obstipauit igitur os Sadduceis Dominus, & ecce sibi bellum redintegrant Pharisei. Debuissent quidẽ timere Sadduceorum exem-

exemplum, vt ne similiter confunderentur, confutati etiam fuerant in denarij ostensione, sed maleuolentia & liuor nutrit impudentiam, & ardens malitia dum se satiare festinat, non aspicit exitum rei, vt tantummodo alteri noceat, nec sibi parcens. Venena enim inuidiæ superari possunt, sed difficile conuiuiscunt, & malitia frequenter confunditur, placatur autem nunquam.

*Liuor nutrit
impudentiam.*

Conuenerunt in vnum, vt multitudine vincerent, quem ratione non poterant vincere, à veritate se nudos esse declarantes, qui se multitudine armauerunt. Dicebant enim, Vnus loquatur pro omnibus, & omnes loquamur per vnum, vt si quidem vicerit, omnes videamur vicisse: sin autem victus fuerit, solus videatur confusus. Sic hypocritæ isti omnia propter homines faciebant, quos plus metuebant quàm Deum. Leuis enim consolatio est, si malum tuum ab aliis ignoretur, quum in conscientia, quæ mille testes valet, confusus sis.

Ex conuentu hoc Phariseorum subdolo, liquefcit verbum veritatis ab infestatione nunquam esse immune, sed semper vtrinque plures habere impugnatores. Sic Christus hic æmulos habuit Sadducæos, Phariseos & Scribas, alibi etiam Herodianos & sacerdotes. Emicant hic Pharisei, & in veritatem strenuè inuolant, spe bellum præsumentes, sed tandem confusi discedunt. Intentari poterit catholica veritas, non extirpari, id ipsum hoc contestante Gamaliele, Actor. 5. vbi dicit, Si ex hominibus est consilium hoc aut opus, dissoluetur: si verò ex Deo est, non poteritis dissoluere, nè forte & Deo repugnare videamini. Quod si schismatici crederent, sui eos inanis laboris pigeret.

*Verbum veri-
tatis nunquam
ab infestatione
immune.*

Inter Sadducæos quoque & Phariseos bellum erat interne-
cium, quod est alia quædam præscriptio discernendæ hæreseos. Iuxta præscriptionem eam schismatici hodie omnes simili studio ecclesiam Romanam impugnantes (vt typus mulieris demonstret, Apoc. 12. à dracone persequutæ) ipsi sese mutuo odio expugnant: Pharisei & Sadducæi quoque in hoc saltem sibi consenserunt, vbi de Christi persecutione ageretur, Marci 3. Hi sunt dux domus, vt Iero. in Isa. cap. 8. placer, quæ in lapidem offensionis impeerunt. At quemadmodum illi Christo semper succubuerunt, sic & hæretici succumbentes contra Ecclesiam non præualebunt, promittente hoc Christo Matt. 16. Portæ, inquiens, inferi non præualebunt aduersus eam. Iterum Lucæ 21. Ego rogaui pro te, Petre, vt nõ deficiat fides tua, &c. Item Ioan. 17.

*Pharisei &
Sadducæi in
persecutione
Christi concor-
des, alijs dis-
cordes.*

Vnus ergo ex eis legis doctor tentauit Christum. Quicumque nouit & interrogat, non voto discendi, sed studio cognoscendi, an nouerit ille qui responsurus est, in similitudinem Phariseorū,

*Pharisæi mel
in ore, sed in
corde erat.*

non quasi discipulus, sed quasi tentator accedit. Vocauit eum magistrum, cuius tamen nolebat esse discipulus. Vnde Ioan. 9. cæco nato dixerunt, Tu discipulus illius esto, nos Mosi discipuli sumus, sed quo sub blanda specie facilius decipiat. Iero. Interrogant mellitis verbis, & circumdant sicut apes, mel portantes in ore, & aculeum à tergo. vna manu panem, altera lapidem ferebant, vt prouerbio dicitur.

Interrogauit eum, dicens, Quod est mandatum magnum in lege? Sciscitatus est de magno mandato, quum tamen nunquam vel minimum obseruasset. Ille interrogare debet de maiori, qui iam minora impleuit. Erat tunc quæstio inter Iudæos quod maius esset mandatum, eò quòd Pharisei auari sacrificia etiam parentum præferrent honori, suis commodis consulentes, non aliorum saluti, Matth. 15. & alij aliud iudicabant: quare pro vtraque parte rationes habebant, quibus respondentem arguerent, quod & Domino contingere sperabant, vt reprehèderetur quasi qui emendaturus esset legem, aut traditionum seniorum contemptor argueretur.

Christus respondit, Qui docet hominem scientiam, non refugit inimicos docere, doctoribus in exemplum.

*2. Timot. 4.
Deus quemodo
diligendus.*

Diliges (inquitens) dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis: hoc est, Omnibus totius animæ & corporis viribus, totis sensibus externis & internis, omnibus denique cogitationibus, viribus & operibus: nihil sub cælo aut in cælo magis quam ipsum amemus.

*Dilectio Dei
præceptum om
nium maximum*

Hoc est maximum & primum mandatum in lege. Nam tametsi primum præceptum numero, fidem exigens, vnum scilicet credere Deum, etiam magnum sit; maius tamen est quod charitatem exprimit. Charitas enim, teste Apostolo 1. Cor. 13. maior est fide, qua cessante, illa manet. Adducit fides ad Deum, sed charitas eum amplectitur: ostendit illa Deum, sed hæc eo fruitur. Quia Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, 1. Ioan. 4. Præterea dilectioni Dei Christus primum locum tribuit, & maximum mandatum eam esse dicit: quia maius est diligere Deum, quam hominem, præsertim quum ille diligatur propter se, hic autem propter alium, hoc est, propter Deum.

*Argumenta
quibus cognos
cenda Dei cha
ritas.*

Ioan. 8. & 14.

1 Argumentum quo charitatem Dei dinoscas, primum est, si sentias te reipsum neque uxorem, neque liberos, neque fortunam, neque vitam tuam ipsius Dei gloriæ, decoreque Ecclesiæ præferre: dicamque cum Paulo, Omnia arbitror vt stercora, vt Christum lucrificam, Philip. 3.

2 Si verbum eius te solum afficiat atque oblectet.

3 Si scandala, sacrilegia, & blasphemias in Deum te offendant,

dant, sicut de Phinees legitur, Numer. 25.

4 Si vrare, videns verbum fidei frigidiusculè tractari ac contemni.

5 Si mundi concupiscentiæ & gloria tibi præ amore Dei, & desiderio patriæ vilescant.

Summa, Amor est Dei, si cor tuum in Domino Deo salutari tuo exultet, atque conquiescat, sique anima tua & mens captiua Deo ducta illi soli viuat: iuxta illud, Mihi viuere Christus est, & mori lucrum, Philip. 1.

Amor Dei, qui.

1 Hic amor Dei inter cætera conciliatur contemplatione magnitudinis Dei.

Dei amor quo pacto conciliatur.

2 Consideratione multitudinis miserationum Dei erga te, Ioan. tertio.

3 Si mente tua reputaueris quæ tibi in cælo dare promiserit, Isa. 64. 1. Cor. 2. Denique quod seipsum tibi fruendum constituerit dare. Ego, ait, ero merces tua, &c. Gen. 15. Amabilem vtiq; se omnino nobis exhibet. Vnde nisi ipsum vnice ex omnibus viribus amauerimus, omnium creaturarum nedum Dei odio digni erimus. Pugnabit cum illo orbis terrarum cõtra insensatos, Sap. 5.

Secundum simile est huic, non par aut æquale, quia minus est dignitate. Dilectio ergo proximi magnum est, sed non primum, sed simile: quia qui proximum amat, Dei imaginem amat, Genes. 1. Et hæc est ratio amandi proximum perinde ac seipsum: quia Dei imago & similitudo est æquè vt ipse, quantum est ex natura. Quare primum nemo verè seruat, nisi seruet & secundum simile, 1. Ioan. 4. Et hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligit & fratrem suum. Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem nõ videt quomodo potest diligere? Ponit modum, dicens:

Ratio amandi proximum vsq; seipsum.

Diliges proximum tuum sicut teipsum. In omnibus scilicet necessitatibus, paupertate ærumnis cæterisque tentationibus & afflictionibus, iuxta illud Matth. 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, eadẽ facite & illis. hæc est enim lex & Prophetæ. Summa: diligere proximum, est ex animo ipsi bene velle, & affectum eum animi ad effectum perducere. Hæc siquidem mandata ad opus potissimum respiciunt. Opera sunt vnicum & certum argumentum, quo charitas vera dinoscitur, teste beato Iacobo & Ioanne. Argumentum dilectionis proximi habes quoque 1. Cor. 13. Adde quodd etiam amor Dei sine opere, id est, cultu & obedientia vanus est.

Diligere proximum quid.

Opera dinoscende charitatis certum argumentum.

Proximus noster nusquam in scriptura non declaratur diligendus. Nulla enim scriptura necessitatem hanc nobis tacet. Nam in Leuitico cap. 19. scribitur, quod hic, & in Luc. 10. ca. quo-

quo-

1. Ioan. 6.

*Ratio quo pa-
ro cogat nos
ad diligendum*

*Malus triplici
respectu dili-
gendus.*

A simili.

2. Corint. 11.

Matth. 5.

Luca 6.

*Diligendus
Deus in se pro-
ximus propter
Deum.*

*Non omnis di-
lectio legem
implet.*

quoque habetur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. & in Ioanne 15. cap. dicitur, Hoc est praeceptum meum, vt diligatis inuicem. Aded autem vult proximum diligere à nobis Deus, vt se non aestimet amari, nisi diligatur & proximus. Vnde in Epistola sua beatus Ioannes ait, Si quis, inquit, diligo Deum, & fratrem suum odit, mendax est. Deinde ratio quoque nos cogit ad diligendum. Aut enim proximus noster est bonus, aut malus. Si bonus, hac ratione quia bonus est, diligendus venit. Est enim filius Dei, vt Ioannes testatur 1. cap. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus. Est praeterea ipsi Christo omni genere necessitudinis coniunctissimus: quod ipse Christus palam fatetur Matth. 12. dicens, Qui fecerit voluntatem Patris mei qui in caelis est, ipse meus frater, soror & mater est. Itaque qui bonus est, & Dei filius, Christi-que frater, soror & mater, quomodo diligendus non est? Porro si malus est, adhuc tamen diligendus est triplici respectu: Primo propter Deum. Si enim diuitis filium diligis quando sanus est, quomodo non diliges quando infirmus est? Hoc modo tu Dei filium, Dei plasma, Christi fratrem, quem ignoras cuius sit apud Deum futurus meriti, dilige, & dum sanus est mentis, & dum vesanae est, non quia vesanae est, sed quia Deus & illum fecit. Quare tu & si steteris etiam, non iudices, non contemnas cadentem, sed compatiaris, sciens quod potens sit Deus erigere illum, & de lapidibus suscitare filios Abraham. Secundò diligendus est propter teipsum. Maiori enim compassione prosequendus est, & maiori fouendus dilectione, dum infirmus aegrotat, quam quando exultat sanus. Tali dilectione arsit Apostolus, dicens, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Tertio, propter teipsum. Plus enim lucraberis amando proximum te non diligentem, aut tibi contumeliosum, quam quando amas beneuolum. Inde enim Dei efficietis filius, Christo dicente, Diligite inimicos vestros, vt sitis filij Patris vestri qui in caelis est.

Diligendus ergo Deus in se, & propter se; proximus in Deo, & propter Deum. His duobus non est aliud maius, quoniam totius legis summam complectuntur, 1. Tim. 1. Finis autem praecepti est charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. & Rom. 13. Plenitudo legis est dilectio. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

Hic tamen simul quoque intelligere necesse est, non omnem dilectionem legem implere. Nam si aliter aut alio fine diligis proximum, quam propter Deum, iam non legem implesti, nec pra-

præceptum obseruasti charitatis. Naturalis enim amor, socialis, civilis, inhonestus, carnalisve, nihil de charitatis implere potest præcepto. Quando igitur proximum diligere iubemur sicut nos ipsos, non est intelligendus ille amor quo nos perperam illiciteque diligimus, vt eodem diligamus & proximum, sed sicut nos ipsos in Deo diligimus & propter Deum, ita etiam eadem charitate proximis optemus salutaria, quæ nobis optamus fieri. Verbi gratia, dicit Christus, Qui amat animam suam, id est, qui diligit & fouet vitam sensualem, perdet eam; hoc modo malè te amas, nec simili modo proximum te conuenit diligere. Scriptum item est ibidem, Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam: hoc salubre est odium charitatis, & hoc odium extendi debet etiam ad proximum, vt scilicet illi negentur ea desideria quæ sunt ei ad detrimentum animæ.

Ioan. 12.

Marcus ait Phariseum propemodum ex tentatore factum discipulum, Christoque sic respondisse, Benè magister in veritate dixisti, quia vnus est Deus, & non est alius præter eum, & vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustis & sacrificiis. Iesus autem videns quòd sapienter respondisset, dixit illi, Non longè es à regno Dei. quasi dicat, Intelligis quid sit optimum, tantum hoc deest, vt affectu sequaris quod intellectu tenes, & non pergas de cætero insidiari mihi. Quem etsi nondum suspiceris esse Deum, certè proximum & bene meritum negare non poteris, in quem tamen hætenus machinatus es, quod nemo sibi vellet accidere.

Responsum
Pharisei.

Ex his satis constat quàm salutaris sit res, sese humiliare ad auditum verbi Dei, quàmque efficax sit illud ad mouendos affectus hominum. tamen aliquando homines haud synceriori quàm decet animo ad verbum Dei confluant cum hoc Phariseo, capiuntur nonnunquam per illud atque inescantur, quemadmodum pisces hamo. Quod satis clarè patuit in ministris à Phariseis, vt Iesum comprehenderent, destinatis, qui post auditum Christi sermonem, poenitentes redierunt ad Pontifices, sic illis respondentes, Nunquam sic loquutus est homo, sicut hic homo. Virtutem verbi Dei habes, Ier. 23. & Heb. 4. Nunquid nò verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi malleus conterens petram? Viuis est enim sermo Dei & efficax, &c. Illuminat, emollit, incendit, & viam commonstrat.

Res salutaris
humilis verbo
Dei auditio.

Ioan. 7.

Questionem posteriorem attulit Christus, qui non interrogabat, an Pharisei crederent Messiam venturum, aut ex progenie Dauid oriturum: hoc enim noverant ex scripturis: sed an cre-

Psalm. 118.
Questio à Christi
allata.

cre-

crederent Christum esse filium David: hoc est, an crederent esse simplicem hominem, an Dei filium, verumque Deum, & verum hominem.

Hic respondent, Christum esse filium David: hoc est, hominem, non Deum. Psalm. 131. Iuravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ierem. 23. Suscitabo David germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra.

Quibus respondit Iesus ex Psalm. 109. & dicebat docens in templo, Marc. 12. *Quomodo ergo David in spiritu sancto: Luca 20. in libro Psalmorum, vocat eum Dominum, dicens, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? q. d. Qui consistit, ut si filius est David, pater appellet filium Dominum, quum maior sit autoritas progenitorum, quàm nepotum? Chrysost. Filius nobis esse potest, qui post nos futurus est: Dominus autem esse non potest, nisi qui aut est nobiscum, aut ante nos. Ita ratiocinatur Dominus, non quia velit ostendere Christum David filium non esse, sed ut falsam opinionem illorum in melius reducat, quia illum solum hominem, non etiam Deum credebant. David autem afflatus spiritu caelesti, videbat in Christo nondum nato quiddam hominem maius, cum ipse nihil aliud esset quàm homo. Siquidem Christus ut secundum corpus humanum erat filius David, ita secundum divinam naturam dominus est omnium, non modò ipsius David.*

Declarat quoque hoc versiculo quòd non sit aduersarius Deo patri, sed multam cum illo habeat concordiam: siquidem inimicos eius humiliat, quo simul & conscièntiam illorum terrore concutere curat, ut à concepta desisterent malitia. Esai. 63. Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. 1. Corinth. 15. Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.

Et nemo poterat ei respondere verbum: nec erat quisquam illorum qui posset nodum solvere, propterea quòd de diuina Iesu natura nihil adhuc suspicari poterant. hocque mysterium nondum intelligebant Scribæ & Pharisei, qui spiritum habebant carnis, 1. Corinth. 2. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.

Neque quisquam posthac ausus fuit illum adorari questionibus, quum viderent insidias in illum intentatas, in suum caput recidere: non quòd tacuerunt volentes, sed quid amplius interrogarent non habentes. Proverb. 3. Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.

Discamus ergo ex hoc Euangelio tria. Primum quòd Christus

*Ratiocinatio
Dominus, quia-
lu.*

*Christus, & fi-
lius David, &
filius Dei,
Deus & homo*

*Mysterium di-
uinitatis non
intelligebant
Pharisei.*

Itus sit Deus ac Dominus noster, Dei patris æterni filius, in nouissimis temporibus homo factus, de semine Abraham & Davidis, Roman. 1. *Christus Deus & homo.*

2 Quod Christus sit rex noster, qui nos tuetur & eripit ab omnibus inimicis nostris corporalibus & spiritualibus. *Rex noster Christus.*

3 Quod Christus sit pontifex, aduocatus, & intercessor noster, atque mediator apud Patrem: bona pro nobis loquens, gratiam misericordiamque diuinam imperans: qui tantæ fuerit sapientiæ, ut occultas cogitationes Iudæorum viderit, ac tantæ virtutis, ut eas facillimè destruxerit: qui nos post hoc seculum, nostris meritis intercedentibus, ad se recepturus est cum omnibus electis, daturusque vitam æternam. Amen, Ioan. duodecimo. *Psal 90. Mediator & aduocatus noster Christus.*

EPILOGVS.

1 Primum omnium & maximum mandatum est, cognitio & confessio diuinæ unitatis cum executione bonæ operationis. Bona autem operatio dilectione Dei & proximi perficitur: quod Paulus his verbis dicit, In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed fides per dilectionem operans, Galat. 5. *Primum mandatum & maximum quod.*

2 Hebrai dicunt summum gradum colendi creatorem, esse ut seruias ei ex dilectione, & non propterea ut mercedem aut præmium suscipias: ex toto corde, quod nimirum cor solum opus tuum bonum vel malum facit: ex tota anima, ut etiam si causa requirat, non trepides pro eo exponere animam, id est, corporalem vitam: ex tota virtute, ut potius omnium rerum tuarum dispendium incurere velis, quam ab amore Dei desistere, Rom. 8. *Summus gradus colendi.*

3 Questionem questione, seu clauum clauo pellit, ex Psalm. 109. de diuinitate Filij, quæ questio & interrogatio (Hieronymo teste) usque hodie nobis proficit contra Iudeos. *Questio questione pellitur.*

DOMINICA DECIMANONA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

Patres, Renouamini spiritu mentis vestre, & induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini unusquisque veritatem cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra. Irascimini, & nolite peccare: sed non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatē patienti. *Ephes. 4.*

Hæc Epistola docet diuus Paulus duo, scilicet mortificationem carnis, & renouationem Spiritus, ad similitudinē terræ, aquilæ & serpentis, Psalm. 102. & 103. Matt. decimo. Amplifica. *Spiritus renouandus, & caro mortificanda.*

Quæ doctrina Paulo valdè familiaris est, nempe, disputare de

Hæc duo Christianis ad salutem necessaria. de homine veteri & nouo, non ignorans, quàm Christianis illa duo sint ad salutem scitu necessaria. Hinc enim discunt quid sit peccatum originale, concupiscentia, hæreditaria iustitia, caro, spiritus, gratia, peccatum, vita & mors.

Homo vetus quis.

Est autem homo vetus, totus homo Adæ lapsu perditus, peccatis oppletus, in peccatis conceptus & natus, affectibus malis, & prauis concupiscentiis refertus, erumpens tandem in cogitationes iniquas, spurca & pessima verba, & in opera mala cum externa tum interna.

Homo nouus quis.

Est autem homo nouus, totus homo Christi gratia per aquam & spiritum sanctum in fide, charitate, obedientia verbû Dei, iustitia, sanctitate, & veritate regeneratus, & omnibus donis celestibus repletus, quæ vbertim exundant, profluentia in sanctas cogitationes, verba salutaria, opera bona tam interna quàm externa, & in merita, quibus æternam vitam nobis comparamus. Quisquis ergo per peccatum iustitiam & sanctitatem veritatis amisit, renouari studeat spiritu, & induat nouum hominem, id est, nouum mentis habitum, quo Deo sit acceptus in iustitia, & sanctitate non ficta aut hypocritica, quæ est sanctitas veritatis. De mortificatione veteris hominis, ac spiritualis mentis renouatione, vide Paulum Roman. 6. a. Colossen. 3. b. Hebræor. 12. a. Mortificatio incipit in baptismo, & perficitur in morte, quum caro peccati corruptur. 1. Corint. 4. Renouatio autem incipit in baptismo, & perficitur in nouissimo die.

1. Pet. 2. et 4. a

Math. 23. Vetus homo quibus principalibus criminibus oppressus.

Quando igitur vetus homo tribus principalibus criminibus est oppressus: nempe mendacio, ira, furto, quæ vitia traxit à satana, qui est mendax, & pater mēdacij, homicida & latro, princeps furum & prædonum: vult igitur Paulus vt abiciamus ista diabolica crimina, nempe mendacium, iram, & furtum: & in eorum locum recipiamus tres præcipuas virtutes, scilicet, veritatem, mansuetudinem, & liberalitatem, quæ à Deo proficiuntur.

Causa tres ob quas non licet mentiri inuicem

Hoc est quod ait Paulus, Deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra. Quando igitur Euangelium est verax, & constans doctrina, debent hi qui susceperunt illud, etiam veraces atque constantes esse, iuxta illud Matt. 5. Sit sermo vester, Est, est: non, non. & illud Leuit. 19. Non mentiemini, nec decipiet vnusquisq; proximum suum. Item Colossen. 3. Nolite mentiri inuicem, Causas addit: Prima, quia inuicem proximi sumus. Siquidem omnis homo vel prime natiuitatis conditione, vel spe conuersionis est nobis proximus. Neque nouimus qualis ille qui nunc vel omnium vitiorum sorde squallet, futurus sit, & coram Deo iam est. Is enim qui modò vel hæreticus, vel facinorosus, Iudeus

deus vel paganus est, per Dei misericordiam, sic forsan est immutandus, ut tandem aliquando cum sanctis recumbat in regno Dei, Matth. 8. Secunda, quia (quod maius est) sumus iniuicem membra. vnum quippe membrum alteri membro non mentitur. Verbi gratia, Oculus si bestiam aliquam conspexerit effertur in nos irruentem, nullo pacto pedibus mentietur senihil spectare, sed fugiendi facultatem illis præbebit. Sic si foueam aliquam profundam arundine humoque ad fraudem contextam pes ipse præterter, oculum minimè id ipsum celabit, quin aliam inuestiget euadendi semitam. Nos igitur, inquit Apostolus, iniucem nihil mentiamur, quum simus vnus corporis membra. Charitas enim congaudet veritati. Tertia causa est, quia mentiri est diabolus imitari. Nec habitaturus est in tabernaculo Domini, nisi qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua, &c. Psalmo 14. Imò potius Deus perdet omnes qui loquuntur mendacium, Psalmo 5.

Sumus iniucem membra.

Mentiri est diabolus imitari.

Psalm. 4.

Peccare humanum, perseverare in peccato diabolicum.

Nox opportuna sceleribus.

Iacob 4. Diabolo in ira locus est, Deus in pace habitaculum.

Simile.

huicimini & nolite peccare. Quasi dicat, Bonum quidem esset nihil profusus irasci, sed si contigerit, quod vitari non potest, caute ne de ira veniat ad actum peccandi, & sic ira crescat in odium, & trabs fiat defestuca, Luc. 6. Quando enim affectus humani dum viuimus manent in nobis, prospicere debemus ne vincamur ab illis, ad peccata precipitati. Peccare quidem, humanum est: in peccato verò perseverare, diabolicum. Ideo subdit:

Sol non occidat super iracundiam vestram. Ac si dicat, Et si ex toto vitare non valeatis, non diu tamen relideat apud vos iracundiae malum, neque vobis nondum reconciliatis, sol ipse è terris abscedat, ne forte indignis appareat illuxisse, nè & nox igne furoris mentem acius agitando incendat, & insidias paret proximo vel mortem. Si quidem nox ipsa opportuna sceleribus est. Ioann. 3. Ergo caute ne ira efficiatur pridiana, quinimo de corde vestro pellatur, priusquam occidat lux ipsa visibilis, ne vos deferat lux invisibilis.

Nolite locum dare diabolo. Vti enim Deo locus in pace est, ita & diabolo in ira locus datus. Iratus enim mala cogitat. Et per cogitationem malam, se diabolus ingerit ut peragat mala: mutua verò dilectione diabolo accessus occluditur, & Deo habitaculum paratur. Deus namque charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, 1. Ioann. quarto. Sicut exercitus dispersus facile superatur, ita vnitus & confertus resistit hostibus. Itaque per mansuetudinis virtutem iræ furem superantes, nouum hominem abiecto procul odio induit, & ad fraternam vnanimitatem (qua hostis procul pellitur) uantocyus redite.

n

Qui

*Furtum repu-
gnat iustitia.*

Qui furabatur, iam non furctur. Furtum enim repugnat iustitiæ, sicut ira mansuetudini. vnde nisi quis furtum deponat, non potest illum nouum hominem induere, qui secundum Deum creatus est in iustitia.

*Triplici de cau-
sa manibus o-
perandum.*

Magis autem labore operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Quando igitur Deus hominilaborem imposuit, vt à furto & prædæ cum retraheret, merito debemus præcepto Dei obtemperare, non aliena rapere: sed poti⁹ operando manibus laborare, vt de nostris facultatibus possimus suppeditare & opitulari pauperibus, & operum meritis, hic quidem gratiam, in futuro autem vitam promereri æternā.

Amen. Triplici de causa manibus operandum: Primò, vt labor atterat & exerceat corpus, quod ex otio praua didicerat. Iuxta illud Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Deinde vt habeatur vnde præsens vita hæreticè transfigatur, iuxta Psal. 127. Labores manuum tuarum manducabis, &c. Demum vt suppetat quod in vsu pauperum expendatur, quemadmodum Salomon ait, Prouer. 3. Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus.

EPILOGVS.

1 Per baptismum in istos nouo homini Christo renouari oportet, vt ablata iniustitia, succedat innocentia, & sanctitas Euangelica.

2 Discipuli veritatis omne mendacium horreant, veris agant cū proximo.

3 Iracundia, vociferatio, conuiuium adeò facessant à Christianis, vsq; nullum vestigium in animo resideat.

DOMINICA EADEM,

EVANGELIUM.

Matth. 9.

IN illo tempore, ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit & venit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Videns autem Iesus fidem illorum, dixit paralytico, Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se, Hic blasphematur. Et quum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit, Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata: an dicere, Surge & ambula? Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata in terra: Tunc ait paralytico, Surge, & tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Et surrexit, & abiit in domum suam. Videntes autem turba, timuerunt, & glorificauerunt Deum qui dedit potestatem talem hominibus.

Hoc Euangelium complectitur tria exempla. 1. Primum exemplum est fidei charitate viuificatæ, in quatuor viris adducentibus paralyticum ad Christum. Vnde Euangelista ait, Ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit. Nauigio transit qui sicco vestigio transmeare potuit. Ipse nanque est qui olim fugatis fluctibus maris profunda nudauit, vt Israelitæ siccis pedibus trans-

transirent, Exod. 14. Ipse & Petri pedibus mare calcabile præbuit: sibi ipsi autem nunc maris denegat obsequium, nec abs re. Si enim mansisset in suis virtutibus, cum homine visus fuisset nihil habere commune. ob id autem & humanas sustinuit necessitates, ut verus homo probaretur, omnia autem ad hunc finem, ut nos alliceret atque attraheret, maximè ad humilitatis exemplum, ne simus superbis huius seculi similes, qui in mirabilibus ambulant supra se, seseque nonnunquam supra vires & diuitias ostentare conantur, contra illud Iere. 9. Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitiis suis, &c. Diuitiæ, cæteraque Dei dona data sunt in usum, minimè verò in abusum. Qui ergo gloriatur, in Domino glorietur.

*Matth. 14.
Quare susti-
nuerit Christus
necessitates huius
mundi.*

I. Cor. 13.

¶ v. m. 2

Et venit in ciuitatem suam, scilicet Capharnaum, ut Marcus dicit cap. 2. Et iterum intrauit Capharnaum post dies octo, & auditum est quoddam in domo esset, & conuenerunt multi, ita ut non caperent, neque ad ianuam, & loquebatur eis verbum. Sicut enim Nazareth conceptione, & Bethlehem natiuitate sua: sic Capharnaum in habitatione & multiplici prædicatione suâ ciuitatē fecit, non temporali ditioe, quæ Christo in hoc mundo nulla fuit, Matt. 8. sic ipso dicente, Vulpes foueas habent, & volucres celi nidos. filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Maritima est hæc ciuitas in finibus Zabulon & Neptalim: interpretatur verò amœnus campus, siue iucundum prædium. At Capharnaum quo amœnior fuit, hoc ad Christi Euangelium suscipiendum fuit difficilior: usque adeo demētata fuit omni rerum affluentia atque prosperitate, ut neque doctrina neque miracula Christi illi prodesse. Quare improperando illi, dixit, Matt. 11. Luc. 10. Vae tibi, Capharnaum, usque ad cælum exaltata es, usque in infernum detraheris. parui persæpe momenti est verus Prophetes, qui rigidus declamator est in vitiis, in similibus oppidis opulētis & pinguibus, ubi negotiatio, superbia, gula, luxuria, vsura, &c. regnant. In pretio est ibi qui loquitur placentia, qui carnem prædicat. Dicunt enim impij, Grauis est ad videndum, improperat nobis peccata legis, contrarius est operibus nostris, dissimilis est aliis vita illius, tanquam nugaces estimati sumus ab illo, abstinet se à viis nostris, tanquam ab impunditiis, Sap. 2.

*Capharnaum
campus amœ-
nus seu iucun-
dum prædium.*

*Verus propheta
parus mo-
mentus est.*

*At in pretio
est qui loqui-
tur placentia.
Fratri pericli-
tanti ex fide
succurrendum.*

Et ecce offerebant ei para lyticum iacentem in lecto. Fidem ergo & fraternam charitatem hic docemur, nempe, ex fide periclitanti fratri succurrere, & qui sibi ipsi opem ferre nequit, eum medico offerre, pecunia subuenire, curam eius agere. Religio enim munda & immaculata hæc est apud Patrem, visitare infirmos & viduas in tribulatione eorum, Iacob. primo. Nec solū quoad corporis agilitudinem, sed etiā de animæ fratris valetudine sol-

liciti esse debemus, errantemque fratrem ad meliorem frugem allicere. Infirmum in fide assumere, inquit Apost. Rom. 14. & 15. Item debemus nos firmiores, fratrum infirmitatem sustinere, & huiusmodi in spiritu lenitatis & mansuetudinis instruere, Galat. 6. necnon ad Ecclesie catholica obedientiam, ad bona opera, orationem, ieiunium, confessionem, sacram communionem ac restitutionem adhortari. Nam cuique Deus mandauit de proximo suo.

Fides & dilectio offerentia unde colligitur Sap. 12.

Hæc fides & dilectio colligitur ex eorum studio & diligentia erga paralyticum. Nam nunquam de paralytico ad Christum adducendo cogitassent, nisi firmiter credidissent Christi tantam esse potentiam, qui si vellet, posset paralyticum sanare. Dilectio illorum liquet ex eo quod omnem laborem & molestiam subeant, ut misero decumbenti profint. Sublatum nanque grabato Christo adducunt, perfosso tecto, funibus demiserunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat, testibus Marco atque Luca.

Hanc fidem ac dilectionem Christus respiciens duplici beneficio paralyticum prosequutus est: Primo, peccata ei remittit, iustumque facit ac beatum. deinde sanitatem corporis dedit, & paralytim resoluit, & sustulit.

Fides propria non aliena saluat.

Vnde docemur hunc propria, non tantum aliena fide fuisse saluatum. Quod autem habuerit fidem, inde colligimus, quia vocat eum filium, quo nomine vocat credentes, quibus dedit potestatem filios Dei fieri, Ioann. 1. Habeamus igitur sanctos, qui pro nobis ad Deum intercedant, ac pios homines qui pro nobis orent. Quod autem tales preces etiam profint aliis, patet ex scriptura, Exod. trigesimo secundo: Moses vnus homo erat, & tamen multis millibus veniam impetrauit. 3. Reg. 18. Helias similis nobis erat, & tamen pro omnibus pluuiam obtinuit. Sic Exod. 17. Moses precibus suis populum suum liberauit ab incurso regis Amalech. Idem Num. 12. precibus suis Mariam sororem à lepra mundauit. Vnde hic etiam docemur alterum alteri augmentum gratiæ, & alia dona diuina promereri posse. Nam videns Iesus fidem illorum, dixit Paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi, &c. O felices qui hoc audiunt, Remittuntur tibi peccata tua! Clarissimum est ex scriptura per alienam fidem & fiduciam, aut orationem nobis plerumque conferri temporalia & externa, etiam sine fide nostra propria. Sic enim Deum dixisse legimus, 4. Regum 20. Protegam ciuitatem hanc propter Dauid seruum meum. Vides quod fides Dauidis proderat Iudæis, qui alioqui meruerant iram Dei. Neque solum prodest fides aliena ad corpoream salutem, sed etiam ad salutem animæ: verum differenter. sanitas quidem corporis plerumque datur sine fide propria, propter solam fidem alterius.

Fide aliena & oratione sustentantur temporalia & eterna.

Sanitas corporis aliquando

Sic

Sic Christus dicebat Centurioni, Matth. 8. Fiat tibi sicut credidisti: & sanatus est seruus eius propter fidem domini. Sic per fidem Chananæ, sanata est filia eius, Matth. 15. Salus tamen animæ non datur sine propria fide. unde hic dicitur, *Videns fidem illorum*, sed non hoc sufficiebat, requirebat etiam fidem propriam: unde subdit, *Confide, fili*.

datur ob fidem alterius, non tamen salus anima.

In re enim salutis non sufficit fides aliena adultis, nisi propria adsit: nam quemadmodum scriptura inquit, *Vnusquisq; in sua impietate morietur*, Ezech. 18. Unde licet inferre neminem adultum saluandum, nisi in sua iustitia. Hanc sententiam confirmat hic Christus, quum dicit paralytico, *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*. Non dixisset illi, *Cōfide*, si aliorum fides, quam iam viderat, ad salutem animæ paralytico satis fuisset, sicut in vita naturali nemo pro me potest nasci aut mori. si viuere volo, oportet ut ego nascar, non alius pro me: potest tamen alius vita sua me adiuuare, ut & ego vitam acquiram. Sic nemo pro me moritur, aut ad infernum vel in cælum ingreditur: potest tamen mihi procurare mortem, aut occasionem dare ut vel cælum vel infernum adeam. ita nimirum nemo pro me credit, sed fidem mihi impetrare potest: ad hoc valet fides aliena. Sic Stephanus, ut aliqui volunt, Paulo fidem impetravit. Sic Paulus pro Ephesiis orat, ut detur eis plenior cognitio Christi, ut possint a dolescere in fide.

Adultis aliena fides non sufficit ad salutem.

Simile.

Ephes. 3.

2 Secundum est exemplum charitatis in Christo, qui hunc paralyticum tam benigniter curat. Hæc charitas colligitur ex propensâ eius bonitate, qua misericorditer paralyticum à grauius morbo liberauit. Paralysis alio nomine hemiplexia dicitur, quia hominem non corripit totum, ut apoplexia: hæc hominem statim extinguit, illa diutius torquet, & tanquam semiuivum decumbentem in lecto diutino tabo absumit, Ioã. 5. vides hominem 38. annis hoc morbo detentum. Tales vides etiam curatos, Mat. 8. Act. 9. Morbus hic erat nulli non miserandus, sed longè miserabilior erat animus vitiiis obnoxius, ideo Christus præstitit illi quatuor.

3. Charitatis exemplum.

1 Respexit fidem illorum, qui decumbentem in lecto adducebant. Sunt enim nonnulli quibus persuasum est se nihil indigere orationibus aliorum, nec quicquā prodesse alienas preces: qui fortassis perfectiores volunt esse beato Paulo, qui in omnibus Epistolis suis petit pro se orari. Sed sunt & alij qui plus æ quo tribuunt alienis precibus, adeo ut æstiment eas sibi sufficere, etiam si ipsi tota vita stertant aut impiè agant, longè à vero aberrantes. Neminem enim saluabit aliena iustitia (non hic loquor de iustitia Christi) nisi & tu iustus sis, &c.

Persuasiones nonnullorum falsa.

Summa: Discimus ex his verbis salubre esse nos mutuis precibus iuvare, ac Deo gratum imò acceptissimum sacrificium, salubre.

Mutuis precibus nos iuvare salubre.

iuxta illud Prou. 21. Facere misericordiam magis placet Deo, quam victimæ. Utique grata fuit Christo hæc charitas impensa proximo, & eo gratior, quod ille per seipsum accedere non valebat.

*Orandum pro
mortuis in pec-
cato.*

Sic profectò Deo gratissimum exhibes sacrificium, si precibus tuis offeras eos qui in peccatis mortui sunt, quales sunt heretici, falsi Christiani, mali ecclesiastici, adeò vt per seipsum accedere non possint, irretiti peccatis, imò proprium periculum non sentientes. hoc docet Christus Matth. 6. Orate pro persequen- tibus vos, vt sitis filij Patris vestri, &c.

2 Requiruit propriam in paralytico fidem, non contentus aliena: hæc enim agrotos atque peccatores ad Deum adducere potest, vt dictum est: sed opus est adulto propria fide, vt saluetur.

*Fides viua, nõ
mortua requi-
ritur.*

3 Non requirit mortuam, sed viuam fidem, quæ confitetur & amat Christum filium Dei: non qualem fingebant Pharisæi, dicentes Christum purum esse hominem, sicut ex eorum verbis colligimus, quum dicebant, Quomodo potest hic peccata dimittere? Hinc dixit, Confide, fili.

*Deus videtur
seuerus iustis,
& blandus pec-
catoribus.*

Fili, inquit, Bonus ad omnes Deus: in peccantes præcipuè suã ostendit longanimitatè & mansuetudinè, verax verbũ hinc sumitur, Grauis atque seuerus iustis vbique videtur Deus, peccatoribus comis, pius, ac blandus, atque ad clementiam velox. Peccantem cadentem releuat, & inquit ad eum, Nunquid cadens non adiciet vt resurgat? aut auersus non reuertetur? Ierem. 8. Et iterum Zacha. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Item Ezech. 18. Viuo ego, dicit Dominus, Nolo mortem peccatoris, sed potius vt conuertatur & viuat. Et hic despectum & debilem, & totis membrorum compagibus dissolutum, filium vocat, quem sacerdotes tangere dedignabantur. q. d. Et si paterno abusus es affectu, reuertere, & suscipiam te. Paratus sum esse tibi pater, factus vt sis filius. Ad iustum autem dicit, Si fecerit homo omnem iustitiam, omnemque veritatem, & auersus peccauerit, non recordabor iustitiæ eius, sed in peccato suo morietur. O magnam in iusto cautionem! ò magnam in peccatorem liberalitatem! Sic variè fratres & differenter exco- gitat Deus, non ipse quidem mutatus, sed vtiliter diuidens bonitatis suæ dispensationem. Nam cadentem & peccatis obno- xium si terreret, ignorantia obcæcari, spe quoque periclitari eũ compelleret: iustum verò si laudet, suam vim virtutis debilitat, atque veluti iam beatum, de industria studioque pigritate præ- parabit. Propterea fratres peccatoris misereatur, & ei qui- dem blanditur, iustum verò terret. Terribilis enim est super omnes qui in circuitu eius sunt. Et quinam fuerint hi, propheta Dauid ostendit: Deus, inquit, glorificatur in consilio sancto- rum,

Ierem. 3.

Ezech. 33.

Psalm. 88.

rum, magn' & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt. Si cadentem intuetur, clementiæ manum protendit: si stantem timore iustitiæ, iustique iudicii concutit, atque hunc timore quidem confirmat, illum verò per clementiam excitat. Simile exemplum habes Lucæ septimo, vbi mulierem tot defossam peccatis eleuat, dicens, Dimittuntur tibi peccata tua. & Maria Moyli soror paruo ex murmure lepra percuitur. Num. duodecimo. Hæc Chrysostomus, de poenitentia, homil. 5. tomo 2. folio 471.

Docet præterea hoc verbum *Fili*, debere nos blandos & benignos esse ad omnes, maxime ad pauperes & ægros, iuxta illud Ephes. 4. Estote inuicem benigni, misericordes, &c.

Ex eodem quoque verbo habemus quantum fructum consequatur his cui remissa sunt peccata. Statim enim filius Dei dicitur. Nihil enim nos à Deo separat, nisi solum peccatum, iuxta illud Isa. 59. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & absconderunt faciem eius à vobis. Nihil in nobis odit Deus, nisi peccatum. Peccato itaque remisso, Deum habes propitium & patrem: acclamare licet, Pater noster qui es in calis. Hinc Dauid Psalm. 31. Beati quorum remissa sunt iniquitates.

Magnum fructum consequitur, cui remissa peccata.

4 Remisit peccata: fecit ut bonus medicus, abstulit in primis causam morbi, deinde morbum ipsum, dicens, Surge, tolle lectum, & ambula. Et surrexit, & abiit in domum suam. Ex his verbis colligimus, quòd infirmitates corporis plerumque propter peccata accidunt. Sicut enim nonnunquam morbus corporis morbum inducit animæ, utpote impatientiam & blasphemiam, sic è diuerso morborum corporis præcipua causa est peccatum, id quod Christus ipse indicat Ioan. 5. dicens, Noli amplius peccare, ne deterius tibi cõtingat aliquid. Hoc idem clarissimè docet Moses Deuterono. 28. Si, inquit, non audieris vocem Domini, &c. mittet Dominus in te pestilentiam, &c. per totum caput. Et sicut augentur peccata, sic poenæ eorum: nec minuentur poenæ, nisi minuantur peccata. Ob eam causam Christus perenti sanitatem corporis, prius abstulit infirmitatem mentis, ut ostenderet ex peccato hunc morbum accidisse.

Peccatū morborum corporis præcipua causa.

Demum docet hic nos Christus etiam his verbis, primam curam esse impendendam salutem animæ, quæ si sana fuerit, nihil obesse poterit morbus corporis. Vera est enim sententia. Nulla nobis nocebit aduersitas, si nulla nobis dominata fuerit iniquitas. Præposterus est ordo, quòd primum in infirmitate curritur ad medicos corporis, neglectis spiritualibus. Valerudine enim aduersa laborantibus, poenitentia præcipue est prædicanda. Nam confessionis sacramentum hic Saluator

Sententia vera.

Præposterus curationis ordo

*Medici ex iu-
ris statuto ex-
communican-
di quare.*

*Qua de re
Christus tot
usus est circū-
stantiis.*

*Quare hac o-
mnia facta.*

*Fides non solū
profuit paraly-
tico, sed etiam
obedientia.*

*Malitia Pha-
risaica.*

sine omni controuersia Ecclesiæ commendat, dum primò pec-
cata remittit agroto, quia ibi decor & pulchritudo, ubi frequēs
est confessio. Quamobrem medicinæ professores tanquam ex-
communicati sunt præcédēdix iuris statuto, nisi infirmos qui-
bus curandis accersuntur, ante omnem medicinam corporalē,
ad sacramenta pœnitentiæ, Eucharistiæ, atque vñctionis infir-
morum exhortentur, Iacob. 5.

Tot circumstantiis vñs est Christus in hoc miraculo, vt in-
notesceret omnibus, dispergereturque per totum mundum. Nā
turbæ primò viderunt paralyticum per omniā membra debilē,
claudum atque inutilem: adeo vt à quatuor viris portaretur in
conspētu totius populi.

2 Viderunt eū per fossō testō, funib⁹ demitti ante Christum.

3 Audierunt Christum dicentem, *Remittuntur tibi peccata tua.*
quibus verbis occasionem præbuit disputandi, ita vt ingens in-
ter Phariseos murmur fuerit obortum.

4 Quum expectarent omnes quid euenturum esset, dixit pa-
ralytico, *Surge, tolle lectam tuam & ambula.* qui statim surrexit, &
ambulauit.

Hæc omnia fieri curauit Christus, vt obcæcati Pharisei in
totius populi conspectu confunderentur: & pudæfacti, coge-
rentur faceri ea quæ Christus fecisset non humana, sed penitus
diuina esse.

Deinde vt turbæ quæ aderant, maiestatem & potentiam di-
uinam admirarentur, & stupentes glorificarent Deum, qui ip-
sorum temporibus miserat Iesum Christum, verum Mesiā,
verum Dei filium, verum hominem: qui mirabilia per Prophe-
tas vaticinata faceret, & remissionem Israeli promissā perficeret.
Quod factum est: nam dicebant, Hodie vidimus mirabi-
lia, nunquam vidimus talia.

Demum vt doceret Iudeos & Lutheranos, non solū
fidem paralytico profuisse ad salutem, sed etiam obedientiam.
Nisi enim obedisset Christo dicēti, *Surge, tolle grabatum tuū,*
& ambula: quamuis confisus fuisset, quando Christus dixit,
Confide, fili: nunquam fuisset consequutus salutem corporis
& animæ. Est igitur necessaria obedientia, vt fides in causā salu-
tis aliquid agat: quod qui negat, negat Christum, negat eius
factum atque doctrinam.

3 Tertiò complectitur malitiæ exemplum in Phariseis, qui
Christo blasphemix notam inurebant, quod peccata remitte-
ret. Hæc malitia colligitur ex cogitationibus eorum, quibus
calumniabantur eum vt blasphemum, qui quum esset homo,
remitteret peccata, dicētes, Hic blasphemat. Lu. 5. sic habetur,
Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere pec-

peccata nisi solus Deus? Non enim dixerat, Ego remitto, sed remittuntur. Sed ipsi ad calumniandum nunquam non proclui, sic acceperunt, cum diuinam quandam potentiam hæc vox sonaret. Nouerant dictum à Domino, Isai. 43. Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas, &c. Sciebant item Sacerdotes pro peccatis orasse, ac sacrificia obtulisse, Leuit. 5. sed hominem potestatem habere in terris dimittendi peccata, omnibus retro seculis auditum non fuerat. Hinc mortis ipsum obnoxium iudicabant, cum blasphemus iubeatur lege occidi, Leuitic. 24. Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: Et qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo populi. Siue ille ciuis, siue peregrinus, qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. En quàm diuersos affectus idem miraculū produxit. Murmurant Pharisei, eo quod Christus dixisset, Remittuntur tibi peccata, eumque blasphemiae accusant, nimirum offensi infirmitate eius.

Blasphemia potest committi tripliciter. Aut Deo attribuendo, quod illi non conuenit, ut sunt peccare, ignorare, errare, impotentem esse. sic blasphemabant Christum Scribæ & Pharisei. Aut ab eo remouendo, seu in eo negando, quod ei competit, ut negare eum summè bonum, omnipotentem, misericordem, longanimum, &c.

*Blasphemia
committitur
tripliciter.*

Aut creature attribuendo, quod ipsi soli conuenit. Quales fuere, Nabuchodonosor, Herodes, Simon Magus, &c.

Sed Christus hoc miraculum aliis duobus miraculis confirmauit. Primò euidenti Deitatis argumento, quo spiritu suo agnouit cogitationes eorum, quo solus Dei est. Nemo enim scit quid est in homine, nisi spiritus hominis, 1. Cor. 2. Solus autem Deus nouit corda hominum, Iuxta illud, Nulla creatura inuisibilis est in conspectu eius. Nam omnia nuda & aperta sunt ei, Heb. 4.

*Argumentum
Deitatis co-
gnoscere co-
gitationes.*

Act. 1.

Secundo quòd Deus sit, & potestatem habeat remittendi peccata, confirmauit ex hoc, quod non modo paralyticum solo verbo sanitati restituerit atque curauerit, ut surgeret & ambularet: sed & sublato lecto egressus sit in conspectu omnium, adeò ut stupfacti sint omnes. Natura enim in operibus suis indiget tractu temporis, itemque mediis per quæ operetur. Deus autem nullo horum indiget. Dixit enim & facta sunt: sermone enim reſtaurat uarieta, Sap. 16. De hac Christi potestate & Ioannes Bap. dicit Ioan. 1. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Quo non ex eo modo intelligendū est, quati Christus ita tollat peccatum, ut iam nullum sit peccatū, & quati nunc liberè liceat vnumquemque pro sua libidine uiuere, quemadmodum plerique nostro tempore videntur intel-

*Peccata mūdi
tollit Christus,
quemodo in-
telligendum.*

ligere, qui nunc sine omni freno in quacunque vitia prolabantur, quam iam id liceat, non, inquam, sic Christus tollit peccata, sed ut deinceps viuamus iustitiæ, iuxta illud Rom. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati, &c. ita exhibete eadem, &c. Qui enim mortem tollit, vitam largitur, itaque qui peccata tollit, iustitiam donat. Fit ergo visibile signum, ut probetur inuisibile, & ait paralytico, Tibi dico surge. Ad hæc vocem alacer erexit sese, quasi nunquam sensisset aliquam paralytim: ac sublato in humeros lectulo, per confertam hominum multitudinem egressus est. Datus est locus exeunti, qui negatus est aduenienti: & qui prius decumbens gestabatur à quatuor baiulis, nunc etiam lecto gestando sufficit. Sicque, teste Chrysost. id quod fuit signum infirmitatis, fit signum sanitatis, Luc. 5. Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum suum in quo iacebat, & abiit in domum suam, magnificans Deum. Quemadmodum in miseris ad Deum recurrimus auxilium petentes, 2. Paral. 20. sic post acceptum beneficiū gratias agere debemus, ne ingrati inueniamur, Psal. 102. Benedic anima mea Dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius.

Marc. 2.

In miseris auxilium à Deo petendum. Accepto beneficio gratias agendum.

Videntes autem turbe, timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus, Luc. 5. Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum, & repleti sunt timore, dicentes, Quia vidimus mirabilia hodie, Marc. 2. dicebant, Quia nunquam sic vidimus, ut scilicet simplici verbo & peccata condonaret, & morbum insanabilem adimeret. Sicut ex vno eodemque flore, & araneus elicit venenū, & apes colligit suum mel: sic bonus homo profert bona de thesauro suo, eaque in Dei laudem: malus verò profert mala in Dei contumeliam. Sic in verbo Dei adhuc quidam scandalizantur, quidam verò compunguntur & emendantur.

Simile.

In tribulationibus fiducia in Deo habenda.

1. Discimus ergo ex hac historia Euangelica, Primò, ut in omnibus tribulationibus nostris spem atque fiduciam habeamus in Domino Deo nostro: nec diffidamus, quin grauissimis & deploratissimis vel ægriudinibus, vel aduersis fortunis, sit opem laturus. Adiutor enim est in oportunitatibus, in tribulatione, ait Psal. 9.

Proximi beneficiū,

2. Ut proximis nostris beneficiamus, quemadmodum hi viri paralyticum portantes. Oportet nos proximi curam suscipere, si velimus ut Christus nostri corporis, nostrarumque animarum curam suscipiat. Quam si susceperit, proculdubio salua omnia erunt: si autem dereliquerit, prorsus peribunt.

3. Ut pro beneficiis in nos collatis gratias agamus, & cum hoc populo Deum glorificemus, 1. Thess. 5.

4 Ut sciamus Paralyticum significare hominem impium, incredulum, aut peccatorem impœnitentem, ingratum, maximisque flagitiis correptum. *Paralyticus quid significet.*

Deinde sciamus paralytim esse morbum, quo correptus homo nō multum differt à mortuo. Resoluit enim omnia membra, & prorsus inutilia reddit. Talis ferè est paralytis animæ. *Paralytis qualis morbus.*
Opera eorum inutilia, Sap. 3.

Tandem ut sciamus gerulos huius paralytici esse diuini verbi prædicatores, confessores, bonos consultores, qui salutaribus monitis, doctrinis ac precibus peccatores ducunt ad Christum: quod si non fecerint, in delictis peribunt: Christo verò adducti, sanantur in corpore & anima, cui sit gloria in æternum. Amen. *Geruli huius paralytici, qui.*

EPILOGVS.

1 Exemplum ardentis fidei in ipso paralytico, qui sic demitti se iussit, vel passus est, simul & fidei pietatisque exemplum in illis qui portarunt egrotum luculentissime videmus, nimirum incredula euertatis decus. Quales & Abraham, & Loth fuisse legimus apud Zodomitas & Gomorrhæos, Gen. 18. & 19. 2. Pet. 2. quorum meritis, si decem iusti fuissent ibidem reperti, non subuertisset utique Deus regiones illas.

2 Christo filio hominis esse aquè proclue morbum dicto tollere & peccata condonare, probatur curatione paralytici, quod opus Dei erat.

3 Virtutem suam Christus ostendit, & per amicos & inimicos sapientis sue pelagus patefacit, idem ipse Deus & filius hominis, quare non blasphematur.

DOMINICA VIGESIMA POST

TRINITATEM, EPISTOLA.

FRATRES, videte quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini spiritu sancto, loquentes vobismet ipsis in Psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris, Domino gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo patri, subiecti invicem in timore Christi. *Ephes. 5.*

IN HAC Epistola Paulus nobis ob oculos ponit tres admonitiones, in quarum prima hortatur nos, ut cautè ambulemus, & sapienter conuertemur in hoc periculoso tempore. Hac admonitione vsus est Paulus, propter nimiam nostri fiduciam. Nam postquam baptizati sumus, audiuiamus Euangelium, & videmur nobis belle habere fidem, incipimus securè viuere, quasi sola fides sufficiat, & satan sit mortuus, cum interim atrocius circumueat, tanquam leo rugiens querens quem

Cautè sapienterque ambulandum.

quem deuoret, nec solum per seipsum, sed etiam per suos satellites, nimirum pseudopphetas, de quibus 2. Petri 2. & falsos Christianos, de quibus Salomon nos præmonuit, Prouerb. 1.

*Circumspecte
cauteque am-
bulare, quid.*

Itaque hortatur Apostolus, vt circumspectè ambulemus, *non insipientes, sed vt sapientes.* Est autem cautè seu circumspectè ambulare, & sapienter conuersari, semper ob oculos ponere voluntatem Dei, verbum Dei, & iuxta præcepta eius totam vitam instituere, iuxta verbum Christi, Matth. 7. Omnis qui audit verba mea, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domum suam super petram, &c. Si hoc speculum patiamur ab oculis tolli, statim faciet ex Christiano hominem oscitantem, ex hypocrita hæreticum, & ex hæretico publicum veritatis hostem.

*Imprudentes,
qui.*

Deinde hortatur, vt non simus imprudentes, sed intelligentes. Sunt autem imprudentes, qui non cogitant, nec perpendunt quæ sit bona Dei voluntas: atque sic improvidi suæ visitationis, tempus gratiæ negligunt atque perdunt. Intelligentes autem sunt qui verbum Dei semper in animo voluñt, atque libenter audiunt, meditanturque in lege Domini die ac nocte, redimentes occasionem, quod dies mali sint. Prudentes quoque serui sunt, quos Dominus veniens inuenit vigilantes, succinctos, lampades ardentes in manibus habentes, & in summa sic facientes, Luc. 12.

*Intelligentes
qui.*

Vult dicere Paulus, Ne speretis vos habituros meliora tempora. Satanam enim semper habituri estis hostem in hoc mundo.

Sensus secundum Patres, Hieronymum scilicet & alios est hic: monet Ephesios Apostolus, ne patiantur tempus elabi, nihil facientes eorum quæ Deus mandat, occupati in audiendis hæreticis. Quod perpetuam mortem illis parare queat. Ne igitur occasione hæreticorum tempus effluat, dum illis præbent aures, atque cum eis concertant, ait Paulus, Omnium iacturam facite, vt hac ratione tempus redimatis.

*Tempus nõ te-
rendum in di-
sputando cum
hæreticu.*

Non malè quadrat hoc consilium Pauli in homines nostri seculi, ne terant tempus in disputando cum hæreticis, interim non curantes ea quæ ad salutem ipsorum pertinent, Vide 1. Timoth. 1. & 2. Timoth. 2. & ad Tir. 3.

*Vini immoderatus
usus in
homine quid
efficiat.*

2. In secunda hortatur nos, vt non indulgeamus genio, sed sobriè viuamus: cum ebrietas faciat homines impios & efferos, d. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Quia dixerat, Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes. Vini autem immoderatus usus intellectum hominis vel maximè obnubilat, prudentiam tollit, ingerit imprudentiam, & vehementer impedit hominem intelligere quæ sit voluntas Dei, qua cognitione ab huma-

humana mente remota, nil superest nisi vt homo suarū libidinū impetus quasi equus effrānus præcipiti ardore sequatur. Ideo cōuenienter præcipit, dicēs, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sicut effectus in sua causa. Nec tamen vsum vini omnino prohibet, cū etiam ipse Dominus hunc admiserit, & admittendum fidelibus insinuauerit, sed abusum damnat & excessum. Non enim dicit, Nolite bibere vinum, sed nolite inebriari vino. Vino siquidē moderatē sumpto, consequimur sanitatem, sicut ad Tim. i. cap. 5. scribens ait, Iam noli aquam bibere, sed modico vino vttere, propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. Insuper & lætitiā adfert. Lætificat enim cor hominis. Vnde etiam Salomon ait, Prouer. 31. Date vinū bibere iis qui amaro sunt corde, vt bibant, & obliuiscantur tristitiæ suæ. Si tamen immoderatus sumatur (vt dictum est) non modò corpus, sed & animam ipsam dissoluit. Proinde sicut sine cerere & baccho friget venus, ita & baccho venus vel maximè prouocatur. De vini natura & vsu notatu hic dignum quod Plinius ait: dicit enim, In prouerbium celsit, sapiētiam vino obumbrari. Tanto labore & impendio constat, quòd hominis mentem mutet, & furorem gignat, millibus scelerū huic deditis tanta dulcedine, vt magna pars hominum non aliud vitæ pramium intelligat. Et rursus, Vitio datur homini, quòd soli animantium non litientes bibimus. Dubitatur iam vinum pluribus profit an noceat. Ancipiti enim euētū vinum potum, aut auxilium fit aut venenum. Prorsus iure dici potest, neque vitibus corporis nostri vtilius aliquid. neque aliud voluptatibus perniciosius, si modus absit. Multo tempore non licebat Romæ id fœminis bibere. Saluberrimum aquæ potum natura dedit, quo cætera omnia animantia vtuntur, at nos vinum bibere & iumenta cogimus. hæc ille. Adeo compositandi concertatio crassum est vitium, vt etiam Ethnici hoc ipsum damnent. Apud Catonem quoque mōentur pueri, ne plus bibant, quā sitiant. sic habet, Hoc bibe quod possis, si tu vis viuere sanus. Morbi causa mali est homini quæcunque voluptas. Assuerus quoque vetuit ne quis in suo conuiuio alium ad bibendum vrgeret, Esth. i.

Hac igitur admonitione vsus est Paulus propter horrenda crimina, quæ ex ebrietate proueniunt, nempe obscœna verba, execrationes detestabiles, gestus impudici, turpia facta, calumniæ, mendacia, detractiones, maledicentia, impostura, simulationes, rixæ, iurgia, cædes, blasphemix, defidia, diuini verbi neglectus & contemptus. Cū enim homo vino obrutus fuerit, oculi toruum vident, aures spurca audiunt, os scatet verbis scurrilibus, venæ in libidinem sunt accensæ, totum corpus inefficax, somnolentum, & ad res honestas inutile, tota mens,

& om-

In vino luxuria, vt effectus in sua causa.

Moderatus vini usus non est prohibitus. Psalm. 103.

Prouerbiū, Sapiētia vino obumbratur. Teu. Als de wijn in gaet, so gaet de wijsheyt wt.

Plinius naturalis historie lib. 14. cap. 13. & 22. Compositandi concertatio crassum vitium.

Crimina horrenda ex ebrietate proueniunt.

- Ebrietas lerna-
malorum.
Simile.* & omnes sensus extincti, vires naturales turbat, omnia mem-
bra ad flagitia accensa. Summa. Ebrietas lernam gignit malo-
rum. Ebrui enim similis est auriga, cui fræna sunt ab equis
erepta. Is retinaculis amissis, fertur atque rapitur per arida,
virida, lamas, valles, nemora, paludes, dumeta & montes. Si-
milis quoque est nauclero, qui amisso clauo, relinquitur arbi-
trio ventorū, donec ad scopulū quempiam, aut rupem illidit:
nec fieri potest, vt diu possit incolumis ita vehi. Nam ad extre-
mum aut præcipitatur, & iugulū frangit, aut naui cum om-
nibus submergitur, Pro. 23. pulchrè hæc depingitur. Quodd si
nunc potiores tot peccata atque incōmoda, quæ producit ebrie-
tas, noluerint considerare: tamen à bibendi studio deberet eos
deterrere, quodd eos oportebit ad Dei tribunal manifestari, 2.
Cor. 5. & de vnoquoque verbo otioso Deo rationem reddere,
Mat. 12. necnon de creaturarum abusu, & perditione pre-
tiosi temporis reddere rationem. Nam hæc omnia Deus non
relinquet impunita. Contra voluptatē hoc vitium Catholicus
videat, Isai. 5. Osee 4. Luc. 21. Rom. 13.
- Aliud simile.* 3. In tertia admonitione hortatur nos Apostolus, vt Deum
glorificemus per Psalmos, hymnos, & cantiones spirituales.
cupienti inebriari sacra, hic proponitur commensatio, qua tem-
pulentum sunt redditum Apostoli cum vniuersis fidelibus, Act. 2.
Sic prius etiam repleti leguntur, Zachariās, Elizabeth, Maria,
Simeon: cecinerunt & hi ebrui omnes. Ipsa enim gratia Spiritus
sancti vinū est germinans virgines, Zach. 9. Vinū, inquam,
quod gaudio casto latificat, & extinguit sitim carnalis & ter-
renæ cupiditatis. Hoc vinum non mittitur nisi in vtrēs nouos,
id est, in corda à vetustate peccati per veram poenitentiam re-
nouata. Petrus cum huius vini modicam stillam percepisset,
mox omnium ceterorum oblitus ait: Domine bonum est nos
hic esse, Matth. 17. Hinc rursus de Apostolis in die missionis
Spiritus sancti hoc vino latificatis & corroboratis, Iudei ad-
mirantes dicebant, Musto pleni sunt isti. Verum dicebant, sed
quale mustum illud esset non intelligebant. Hoc vinum Do-
minus cum Apostolis suis in Dei regno se bibiturum iam pas-
sioni proximis repromisit, Matth. 26.
- Quid à bibe-
di studio de-
terrere debeat* 1. Corint. 6.
& Galat. 5.
- Deum glorifi-
care per spiri-
tuales cantio-
nes, bona spiri-
tus temulen-
tia.* Matth. 9.
Luc. 5.
- Alf. 2.*
- Nihil Deo gra-
tius quam lau-
dibus euehere,
& pro benefi-
cij gratias a-
gere.* Psal. 49.
- Hac admonitione vsus est Paulus propter ingentia bona,
atque cōmoda, quæ ex laude Dei & gratiarū actione profluunt:
scilicet, laus & gloria, gratiarum actio, & glorificatio Dei in
Psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus. Neque enim po-
terimus Domino Deo gratius acceptiusque facere, quam lau-
dibus euehere, atque pro cunctis beneficiis in nos collatis gra-
tias agere. Sacrificium, inquit, laudis honorificabit me. Exem-
plo sunt Moses, filij Israël, post maris rubri transitū, Exod. 15,
Dauid, qui ante arcam Dñi lusit atque cecinit, 2. Reg. 6. Ionas,
quan-

quando post liberationem à ventre piscis gratias egit, Ionæ 2. Zacharias pater Ioan. Bap. qui sumpto nuntio cecinit canticū, Benedictus Dominus Deus Israël, &c. Luc. 1. Maria accepto nuntio de conceptione Verbi, cecinit, Magnificat, &c. Luc. 1. Simeon: qui cecinit cantic. Nunc dimittis, &c. Luc. 2. Augustinus & Ambrosius, Te Deum laudamus, &c. Nec suis deest sic inuocatus Christus, Loquentes sibiipsis audit. Anna Helcana vxor, non clamauit & exorauit, 1. Reg. 1. *Nō clamor sed amor sonat in aure Dei.* Ecce quanta vis in Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus ritè & ex corde cantatis. Hinc B. Iac. 5. ca. Tristatur (inquit) quis in vobis, oret æquo animo & psallat. q. d. Si quem spiritus malus liuore aut tristitia huius sæculi (que mortè operatur) oppleuerit. vi canticorū spiritu. Iu propellatur. Nec mirum, cum & ipse Saul rex impius, nempe, innocentis persecutor, & voluntate iam homicida, psallētium concentu & ipse adflatus sit, 1. Reg. 19. Sed quemadmodum in diuinis canticis psallentes Spiritu sancto adflantur, ita et qui carnales cantiones modulātur, spiritibus impuris ad suas mentes aditum parant. At audis hodie puellas cantillare, quod nullam vnquam lupam crediderim ausam fuisse: adeo perfricuit frontem virginalis pudor modernus.

Et in primitiua Ecclesia solebant Christiani statis diebus & horis antelucem conuenire, cōmunicare, psallere, & hymnos Christo dicere, Deo Patri gratias agere, cuius rei etiam meminit Plinius. Nec vlla re satanā magis offendere, & Deo magis gratificari poterimus, quā piis cantibus Psalmorū & hymnorum, aliorumque lectionum spiritualium. In nascentis Ecclesiæ primordiis canebat Christiani, & Deo offerebant Psalmos & hymnos nocte intempesta, & ante lucē, duplici de causa: Priori, quia Tyranni qui tunc temporis sauebant in Christianos, nō permittebant illis tēpus, nec publicè sacra agere nec celebrare. Ob idq; Christiani, quod publicè non licebat interdium, noctu agebāt: Posteriori, quia Dauid vir Evangelicus media, inquit, nocte surgebam, ad confitendū tibi, Psal. 118. Exemplo huius sanctissimi Prophetæ id faciebant. Quia verò non est speciosa laus in ore peccatoris, aut gratiarum actio, Eccles. 15. nec acceptat munus nostrum Dominus quod offerimus, nisi fuerit inter nos vnitas charitatis, Matth. 5. idē Apostolus hortatur, vt charitate inuicem subiecti simus, idque non rei vllius terrestris formidine, sed Christi timore, qui omnibus humilitatem mandauit, Matth. 11.

EPILOGVS.

1 Quoniam mundus totus in maligno positus est, & dies mali sunt, ex quo Adam lapsus est de paradiso, caute & circumspectè Christianis ambulandū est, & Dei volumus intelligenda, quæ salutis nostræ summa est.

2 Ebrie-

2 Ebrietas, voluptas, hilaritas, commessatio digna Christianis hæc est, Christus noster cibus, fides noster potus. Latè bibamus sobriam ebrietatem spiritus. Carnis vero ebrietas ut pestis declinetur.

3 In omni tempore, & pro omnibus quæ nobis accidunt, Deo gratias referamus, non tantum pro iis quæ bona putamus, sed etiam quæ nos coarctant, & contra nostram voluntatem veniunt. Christianorum enim propria virtus in adversis referre gratias creatori. Atqui hoc opus, hic labor est: Iob sit in exemplum, Iac. 5.

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

Matth. 22.

IN illo tempore, loquebatur Iesus cum discipulis suis in parabolis, dicens: Simile filium est regnum celorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & nolabant venire. Iterum misit alios servos, dicens: Dicite invitatis, ecce prandium meum paravi: tauri mei & altaria mea occiso sunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerant, & abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam. Reliqui vero tenuerant servos eius, & contumelias affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est, & missi exercitus sui peremerunt homicidas illos, & civitatem illorum succendit. Tunc ait servus suis: Nuptia quidem parata sunt: sed qui invitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias. Et egressi servi eius in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt bonos & malos, & impleta sunt nuptia discumbentium. Intrauit autem Rex ut videret discumbentes: & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodo hic intraste non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc Rex dicit ministris: Ligati manibus eius & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

*Thesaurus Evangelij, ineffabilis Dei bonitas.
Rex pater celestis.*

HISTORIA seu parabola huius Evangelij complectitur quatuor. Primo, Thesaurum Evangelij, nempe ineffabilem bonitatem Dei patris, qui fecit nuptias filio suo. Hic consideranda attentius sunt hæc.

1 Quis sit iste Rex: Nempe, pater celestis, Rex regum, dives in omnes, Apoc. 19. Rom. 10. Nec hic silentio prætereundum, quod hic Rex homo quoque dicitur. Confluevit enim scriptura sacra, cum iram ac vindictam Dei describere cupit, ipsum Deum leoni, vrsio, aut simili alicui bestiae feroci comparare. Sic in Amos 3. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus locutus est, quis non prophetabit? Et Isaïas 31. Sicut rugit leo capta præda, nec timet multitudinem clamoris, sic Deus, &c. In eum modum & Ieremias, Thren. 3. conqueritur: Factus est mihi Dominus ut leo & vrsus insidians, &c. nimirum iram & iudicium Dei significans, id quod præcedentia indicant. Si enim clamauero, inquit, non exaudiet me. Vbi autem Dei bonitatem commendare vult scriptura, homini ipsum

com-

comparat. Sic enim nobis mutatis, mutatur Deus. Si homines sumus, & ut rationis capaces viuimus, ipse quoque Deus homini comparatur: si autem in bestiarum morem degenerauimus, & ipse nobis efficitur omni fera crudelior. Cū sanctis sanctus *Tsal. 17.* est, peruersis verò seuerus & iustus.

2 Quis sponsus: nempe, Iesus Christus filius Dei, in quo & *Sponsus, Christus Dei filius.* per quem nobis donauit iustitiam, gratiam, remissionem peccatorum: qui saluberrimi sunt animarū cibi. huic sponso Deus pater & rex, sacrum suum regnum dedit redimendum, liberandum, iudicandum & purgandum. hinc ait Psal. 2. Postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, &c. Et ipsa eadem regni traditio, desponsatio est. Nam qui regnum fuit Christi, hi sunt & sponsa Christi. Sunt regnum, quia sua eos virtute redemit de potestate tenebrarum, Coloss. 1. & subiecit suis legibus. Sponsa sunt, quia perpetua sibi charitate sociauit, ut sicut sponsa cum sponso vna caro, ita fideles cum Christo vnum corpus & vnus spiritus sunt, ut multis in locis edisserit Paulus. Et sicut sponsus sponsam ad omnem suam voluntatem ornauit, mundans eam sanguine suo, Ephes. 5. atque cū sterilis esset ad fructus salutis, suo spiritu fecit fecundam. Hinc apud Oseam 2. Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia & miserationibus: & sponsabo te mihi in fide, &c. His enim velut arrhabone mens Christiana Christo sociatur. Ad quam etiam desponsationem alludit Paulus: Despondi, inquit, vos vni viro, virginē castam exhibere Christo, 2. Cor. 11.

Simila.

3 Quæ nuptiæ: Nempe, religio catholica, & Euangelium, per cuius fidem & charitatem in baptismo & in aliis sacramentis coniungimur Christo, sicut in nuptiis humanis mulier marito per sacramentū coniungitur. Et hinc est quod iure matrimonij, bona Christi, nempe, iustitia, fides, charitas, pietas, sanctificatio, redemptio, animabus nostris communicentur. quia cū ipso vna caro facti sumus. Hinc Paulus nos toties corpus Christi appellat, Rom. 12. & quod euidentius est, Nos, inquit, membra sumus corporis eius, & de carne eius, & de ossibus eius, Ephe. 5. Hæ nuptiæ in utero virginis inchoatæ fuerunt, quando scilicet diuinitati humana natura copulata fuit, ita ut duæ illæ naturæ, Deus & homo, vna sint persona, vnus Christus. Hæc, inquam, coniunctio omnis boni initium fuit. Per hanc enim Christus omnibus nobis affinitate coniunctus est, imò frater effectus est, eiusdem naturæ & sanguinis. vnde nō confunditur nos fratres vocare, Hebr. 2. Et in Euangelio ait, Qui fecerit voluntatem patris qui in caelis est, ipse meus frater, *Nuptiæ, religio catholica & Euangelium.* *Hæ nuptiæ quando inchoatæ.* *Mat. 12.*

foror, & mater est. Verùm non ille finem fecit, sed quomodo primò singularem illam naturam in vnitate personæ assumpsit, sic postea tanquam sponsus procedens de thalamo suo, omne humanum genus (quod ad se quidem attinebat, effectiue tamen electos) assumplit, ac spiritualiter & inuisibiliter, vt dictum est, sibi vniuit, aded vt omnia cum ipsis bona & mala communia habere vouerit, idque & iuramento etiam firmauerit, ac statim re ipsa ostenderit: bona autem sua abundè nobis contulit & confert, denique etiam cohæredes nos sibi assumpsit. Hinc Apostolus Paulus ex vinculo matrimonij collegit & quantis malis & miseriis per Christum eripiamur. Vnde cum in Epistola ad Ephes. 5. mentionem fecisset de matrimonio, statim ad altiora conscendens: Mysterium, inquit, hoc magnū est, ego autem dico in Christo & Ecclesia. Quibus verbis inuinit eodem modo Christum vnitum esse Ecclesiæ, quo coniuges inter se vniuntur.

Matth. 19.

Serui, qui.

4 Qui serui: Nempe, sancti Prophetæ, Apostoli, Episcopi, Pastores, & omnes fideles, verbi diuini, atque sacramentorum Ecclesiæ catholicæ dispensatores, 1. Cor. 4. & 2. cap. 6. qui à Domino missi inuitatos ad Christi Euangelium singulis temporibus vocant, hoc est, prædicant regnum Dei, fidem exponunt, hortantur ad iustitiam, torpentes, mundanisque rebus hærentes virtute verbi Dei ad Christi pelliciunt nuptias. Sic Prophetas fecisse scribit Petrus 1. cap. 1. De qua salute, inquit, exquisierunt atq; scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, &c. Et Act. 10. idē dicit: Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eū. Postea circa finem legis factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ in deserto, & venit in omnem regionem Iordanis, dicens: Poenitentiam agite, appropinquabit regnū celorum, &c. Luc. 3. Deinde dixit Apostolis, In viam gentium ne abiueritis, sed ite ad oues domus Israël, Matth. 10. Præterea 72. discipulos emisit in omnem ciuitatem & locum, quo ipse venturus erat, Luc. 10.

Qui inuitati.

5 Qui inuitati: Nempe, Iudæi & vniuersus Israël, ab Adam primo parente, à patriarchis, patribus, regibus, prophetis, iudicibus, sacerdotibus, vsque ad Ioannem Baptistam. Abraham enim & semini eius factæ sunt promissiones, Galat. 3. Et ipsorum erat adoptio & testamentum & promissa, Rom. 9. Vnde & Christus, Matth. 15. Non sum missus, inquit, nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Et Petrus, Act. 3. Vos, inquit, estis filij prophetarum & promissionis quæ ad Abraham facta est.

6 Quæ fercula: nempe, Tauri occisi, altitia maſtata, fercula delicata, optima condimenta, ſacræ ſcripturæ atque Euangelij myſteria, quibus ad ſalutem inuitamur, ſcilicet: Iuſtus ex fide uiuit, Habac. 2. Roman. 1. Venite ad me omnes, &c. Matth. 11. Non veni vocare iuſtos, Matth. 9. Si impius egerit poenitentiam, &c. Ezech. 18. Calamum quaſſatum non contemnam, Iſa. 42. Ad hæc fercula deguſtanda, poſt paſſionē Chriſti & reſurrectionem per ipſos Apoſtolos Spiritu ſancto repletos, primū quoque Iudæos vocauit, idque maiori auctoritate, quā prius. Prius enim nihil aliud prædicare eos iuſſit, quā, Appropinquabit regnum celorum: nunc autem clariſus ac maniſeſtius omnia annuntiare iuſſit, dicens, Omnia ſunt parata, venite ad nuptias. Omnia quæ ad beatitudinē pertinent, parata ſunt, diabolus deuictus, mors occiſa, cælum apertum, ira patris ablata, vitulus ſaginatus maſtatus eſt. Nam Chriſtus ſeipſum exinaniuit, &c. factus obediens Patri uſque ad mortem crucis, Philip. 2. Præſtō eſt remiſſio peccatorum, iuſtitia, pax, gaudium in Spiritu ſancto, vita, ſalūs, adoptio filiorum, verē fercula pulchra, delectabilia ac deſiderabilia ſuper aurum & lapidē pretioſum, & dulciora ſuper mel & fauū, Pſalm. 118. O quanto gaudio antiqui illi patres hoc audiſſent! Vocabantur quippe & ipſi, ſed nondum omnia parata erant, imō tantū futura ſperabantur. Iuxta fidem deſuncti ſunt omnes, inquit Apoſtolus, non acceptis repromiſſionibus: ſed à longè eas aſpicientes & ſalutantes, & conſistentes quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram, Hebr. 11. Vnde meritō nobis dicitur, Beati oculi qui vident, quæ vos videtis. Multi enim re-

*Tauri occiſi,
altitia maſtata,
fercula de-
licata, quæ.*

*Omnia ad bea-
titudinem per-
tinentia, para-
ta.*

Luc. 10.

Conſideranda ex his Dei patris immenſa bonitas: non po-
ruit Deus pater de nobis melius mereri, quā cū dignatus
eſt nos miſeros peccatores vocare ad nuptias contrahendas cū
dilectiſſimo filio ſuo Ieſu Chriſto, qui eſt verus ſponſus ani-
marum noſtrarum. Admirabile apud omnes eſſet, ſi inclitus
heros ambiret cuiuſdam mendici filiam, ineptam, foedam, ma-
lam, peccatricē, & filiam traditoris, fornicariam, & ſibi in ux-
orem acciperet. Excederet hoc factum omnem humanam cogi-
tationem, admirarentur omnes huius principis incredibilem
bonitatem. Admiremur ergo & nos ineffabilem Dei patris
eiudemque filij Ieſu Chriſti immenſam bonitatem, qui vult
animas noſtras peccatrices, fornicarias, peccatorum ſordibus
pollutas ac contaminatas, pauperrimas ac miſerrimas, omni
dignitate deſtitutas, in ſuum diuinum thalamū ſuſcipere, nu-
ptias cum ipſis contrahere, illis diuina ſua bona liberaliſſimè
impertiri & cōmunicare. Et vt hoc fiat, mittit, ac miſit ſempe,
tot ac tantos legatos, Prophetas, Patriarchas, Apoſtolos, &c.

*Immenſa Dei
patris bonitas
conſideranda.*

*Simile notatū
digniffimum.*

Jerem. 3.

ut nos ad has nuptias inuicent. Huius immensæ suæ bonitatis nos commonefacit. Vulgò dicitur, inquit, Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus. Et post pauca, Revertere auersatrix Israël, ait Dominus: & non auertam faciem meam à vobis, quia sanctus ego sum, & non irascari in perpetuum. Conuertimini filij reuertentes, quia ego vir vester, &c. O admirabilem bonitatem! O ineffabilem misericordiam! O foelices, qui sacramentum hoc pro sua dignitate perpendunt: infœlices verò eos qui eius maiestate neglecta, de ipso intelligendo non sunt solliciti.

*Abusus Euangelij,
Iudaorū
ingratitudo.*

Jerem. 44.

Cap. 7.

2. Secundò complectitur hæc parabola abusum Euangelij, nempe, ingratitude Iudaeorum. Vocati enim volebant venire. Quod non fuit vitii ignorantia aut fragilitatis, sed obstinata malitia & voluntatis rebellis, sicut in Iob dicitur de impiis cap. 24. quod rebelles fuerunt lumini. Hoc igitur verbo Christus innuit eos ex malitia peccare: id quod olim conquestus est, dicens, Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas, per diem consurgens diluculo, & non me audierunt, nec inclinauerunt aurem suam, sed indurauerunt ceruicem suam, & peius operati sunt, quàm patres eorū. Item in Zacharia, Et noluerunt attendere, inquit, & verterunt scapulam recedentes, & aures suas aggrauauerunt, ne audirent, & cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem & verba quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo sancto, per manus prophetarum. Id quod etiam Christus ipsis impropere, Matt. 11. Cantauimus, inquit, vobis, & non saltastis. Item Mat. 23. & Luc. 13. Quoties volui congregare vos, quemadmodum gallina congregat pullos suos, sub alas, & nolulistis. Hinc ipsis comminatur Psal. 128. Noli benedictionem, & elongabitur ab eo: dilexit maledictionem, & veniet ei, &c.

Hebraeor. 13.

*Per hos viros
intelligendum
duo genera au-
ditorum verbi
Dei & Enig.*

Sed, insuper, *neglexerunt*. Quippe videmus plurimos, nec Christi saluatoris sanguine, nec sanctorum exemplis ad superna moueri. qui scilicet, sibimet ipsis crucifigunt rursus filium Dei, & ostentui habent, Hebræorum sexto. Ipsum quoque testamenti sanguinem quo redempti sunt, pollutum ducunt, Christum filium Dei conculcant, & spiritui gratiæ contumeliam faciunt.

Quid verò plurimos detineat, mox indicat dicens: *Et abierunt.* Alij in villam suam: alij ad negotiationem suam: alij vero tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos, occiderunt. Per hos viros vult intelligere duo genera auditorum verbi Dei, aut Euangelij. Alterum, quod cura victus & studio diuitiarum, negligit & contemnit

Prophe-

Prophetas, Apostolos, Episcopos, Pastores, Ecclesiam catholicam Romanam, Sacramenta, religiosos ac religiosas. Sic miseri filij Adam propter temporalia negligunt aeterna, & quæ esse debebant ipsis adminicula ad salutem, efficiuntur impedimenta. Excusari quidem se putant, verum nulla excusatio est, si propter quodcunque temporale salutem negligas. Nec malum est ad villam vel negotiationem ire, aut etiam vxorem ducere, quod Lucas addit, cap. 14. sed propterea nuptias illas & salutem negligere, illud extremæ dementiæ est. Quid enim proderit homini, si vniuersum mundum lucratur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Matthæi 16. Summa, Maxima pars hominum, cupiditate, ambitione, mundanarumque rerum amore & solitudine, ac luxuria tenentur, ne ad Christi nuptias veniant. Quanti obsecro hodie à nuptiis retrahuntur, vbi à maximo vsque ad minimum, à Propheta ad sacerdotem omnes diligunt munera? Ierem. 8. sequuntur retributiones? Negotiantur reges & principes in iniustitia, iudicant secundum munera, docent in muneribus sacerdotes, prophetæ pro mercede diuinant, Mich. 3. Sunt & Pharisei qui pro muneribus orant, ieiunant, &c. Quid orbem cõturbat? quid oculos sapientum excecatur? quid peruertit verba iustorum, nisi nequissima hæc omnium negotiatio, cupiditas, & ambitio? Deut. 16. Eccl. 20. Vbi nunc amor celestium? vbi via crucis? vbi rigor poenitentia? vbi zelus diuini cultus? vbi mentium simplicitas? vbi tuta fides? vbi religionis disciplina? De omnibus iam dici potest, quod olim ad regem Tyri Dominus ait, In multitudine negotiationis tuæ, repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, ideoque eieci te de monte sancto Dei. Et hæc quidem de negligentibus Dei verbum dicta sunt.

Maxima pars hominum, mundanarum rerum, ne dicam peccatorum, amore tenentur, ne ad Christum veniant.

Cupiditas, ambitio, & nequissima negotiatio omnia interturbant. Ezech. 28.

Alterum genus auditorum, præter neglectum & contemptum verbi, etiam summa impudentia & crudelitate persequitur eosdem Prophetas, Apostolos, Episcopos, &c. Nunquam enim defuerunt nec deerunt vnquam, qui propter veritatem Dei seruos & præcones vsque in mortem persequuntur, pro qua omnes Prophetæ ab hac generatione occisi sunt. Vnde Christus exprobrat, Luc. 11. & Matt. 23. Ecce ego mitto ad vos Prophetas & Sapientes & Scribas, & ex illis occideris & crucifigeris, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, &c. Iudæi omnes Prophetas sunt persequuti, adeo vt Christus etiam dicat per Stephanum: Dura ceruice & incircuncisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos. Quem Prophetarum non sunt persequuti patres vestri? Et occiderunt eos qui prænuntiabant de aduentu iusti-

Veritatis præcones & Dei serui semper persequuti & perpetuo persequendi.

Act. 7.

cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis. Quoniam post prophetas, & ipsum Dominum prophetarum occiderunt, suosque persecuti sunt discipulos, sicut patet Act. 4. & 5. Tyranni tandem occiderunt Apostolos: Nero Petrum & Paulum. Sic Traianus, Decius, Diocletianus, in suis persecutionibus occiderunt innumerabilem multitudinem martyrum, virginum in oriente atque occidente. Nostris quoque temporibus non desunt, qui tam impatientes sunt veritatis, ut nullis non machinis, dolis, iniuriisque eos insequantur, qui absque simulatione de omnibus veritatem pronuntiant: quales sunt Lutherani, Calvinus ac Brentius, &c. qui scriptis conuiliantur atque infamant Ecclesiam catholicam Romanam, Episcopos, pastores, vota, sacramenta, & reliqua omnia, quæ pia mater Ecclesia Romana in beneficium animarum ex Dei verbo atque Apostolorum traditione instituit. Non solum vocati nolunt venire, verum etiam legatos Dei contemnunt, & vel inhonoratos dimittunt, vel vitam ipsis auferunt.

Mundus contemnit Euangelium, & hinc venire negligit.

Mundus ita contemnit Euangelium, & sacramenta quæ in illo continentur, atque Ecclesiam catholicam, ut quantumvis a Patre eterno ad nuptiale conuiuium ipsius Christi voce diuina, eiusdemque Dei legatione inuitentur, nihilominus venire negligant, amantes magis quæstum, voluptates, honores, diuitias: quibus corradendis attentiores sunt, quam ut pietatem exerceant: sed non inultæ neque impunè. Nam qui misericordia nimia vocat, ac venientes excipit, seueritate maxima contemptores punit & castigat.

Pœna contemnentium Euangelium.

3 Tertiò, complectitur pœnam contemnentium Euangelium. Rex autem cum audisset. Clamat enim sanguis iustorum ad Deum, id quod de Abel ipse Deus dicit, Genes. 4. Et Ioannes audiuit animas interfectorum vindictam petere, Apoc. 6. Hunc clamorem Deus non exaudire non potest, ut patet Luc. 18. Deus non faciet vindictam, &c. & ideo statim subdit:

Ira Dei non est turbatio, sed inflexibilitas iudicij.

Iraus est Rex valde, non per iram turbationem inducentem, sed inflexibilitatem iudicij. Prou. 6. Quoniam zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. Ira enim Dei, ait Paulus Rom. 1. reuelatur de cælo super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iniustitia detinent.

Exercitus Dei diuina iustitiæ executores.

Et missis exercitibus suis, perdidit homicidæ illos. Per exercitus, vniuersos iustitiæ diuine executores intelligit, quales fuere Amorrhæi, Philistæi, Assyrii, Babylonij, ac tandem Romani, tamen et ipsi impij erant. ubi vides quomodo Deus malis vitur bene, ad exercitiū & virgam suorum, sicut interfecturus Iudeos, ministerio Assyriorum usus fuit olim: quibus cum usus fuisset tanquam

quam iustitiæ suæ instrumentis, reddit afflictionem, ne gloriantur aliquid ex se fecisse. Vide Isai, 10. ad longum.

Non tamen dicit, Misso exercitu, sed missis exercitibus, vt plures intelligas. Neque enim gladio tantum Romanorum, sed fame quoque ac peste absumpti sunt.

Perdidit homicidas illos. Suprà dixerat: Auferetur à vobis regnum, &c. spiritualiter puniendos subindicans. Hic autem & corporalem poenam eis prædicit. Vtrinque enim puniri meruerunt, qui tam temporalia, quàm spiritualia à Deo receperāt *Dout. 32.* beneficia.

Succendit ciuitatem illorum. Quo significauit, quod consummationem cum eis facturus esset Deus, quam sepius comminatus fuerat. Ex his igitur satis constat quantā sibi iram thesaurizēt, qui Dei bonitatē contemnunt, Rom. 2. Sic semper certa poena manet hostes & persecutores Ecclesiæ catholicæ ac Euangelij: Nam Iudæorū multa millia, quia Christum, caput & fundamentum Ecclesiæ cruci affixerāt, sub Tito & Vespasiano à Romanis perierunt. Iosephus de bel. Iud. lib. 7. cap. 6. 7. 8. 11. Ierusalem deuastata est, templum succensum & combustū, & omnis politia Iudæorū abrogata. Relicta est domus illorum deserta, Matt. 23. Propter impietatem suam iusto Dei iudicio Iudæi prorsus sunt excæcati: adeò vt videntes non videant, & audientes non audiant, & à regno Dei sunt exclusi, Rom. 11. Modò etiam mittit Dominus exercitus Turcarum ac Mauro- rum, qui affligant & vexent eos, qui Euangelium & Ecclesiam Romanam negligunt & contemnunt.

*Iræ sibi the-
saurizans, qui
bonitatem Dei
contemnit.*

Enorme ergo peccatum est, & maxima impietas, verbum Dei, Ecclesiam catholicam Romanam, quæ verè est Apostolica, eiusque sacramenta, atque leges diuinas, quas ipsa cōdidit, contemnere & exhibilare. Plurima enim regna ob hanc causam iusto Dei iudicio deleta legimus in historiis, tū sacris, tū prophanis. Nā Saul, quod Samueli summo sacerdoti nō obediret, regnū suæ posteritati amisit, 1. Reg. 15. Quātis etiam plagis in vita hac huiusmodi contemptores percussērit, tam luculenter scripturæ loquuntur, vt etiam auditu horreodū sit. Isaiam cap. 30. iubet Deus hanc eorum impietatem scribere super buxum, quia mansura sit, atque fiet eis sicut fracturæ muri, quæ insperatò ruit, & velut vas figuli, quod comminuitur, vt nec guttam aquæ, nec scintillam ignis ferre queat. Iere. 7. cap. præcipit, vt abscessum capillū prouinciat. nam dereliquit & proiecit eos, & dixit: Dic ad eos: Hæc est gens quæ non audiuit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam, &c. Regem Iuda, scilicet Iechoniam, tam execratur, quod verbū Domini audire noluerit, vt etiam si annulus esset in manu eius, inde tamē ablatū proiiceret, Ierem. 22. Et id genus loci non pauci sunt, quibus

*Enorme pecca-
tum, verbum
Dei & Eccle-
siam catholi-
cam exhibilare.*

gladium, hostes, vastationes, inedias, Iere. 39. Zach. 7. pollicetur. Porro in alia vita etiam Sodomis & viris Niniuitis fore remissius prædicit, quàm generationi huic, quòd oblatum salutis nuntium suscipere noluerunt. Et Paulus apertior sententia de his, qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, pronuntiat. Qui dabunt, inquit, poenas in interitu æternas, à facie Domini, & à gloria virtutis eius, cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt.

*Matt. 11. &
Luc. 10.*

2. Theff. 1.

*Punitiones hæ-
reticorum &
pœnæ.*

Punientur & hæretici omnes, qui Euangelium Romanæ Ecclesiæ (quod est Christi) contemnunt: & falsum Lutheri Euangelium (quod est diaboli) amplectuntur, per diuinæ iustitiæ ministros, nempe, Angeli separabunt, Matt. 25. Dæmones cruciabunt, & vt Sapiens loquitur, Sap. 5. pugnabit orbis terrarum cum eo contra insensatos. Occidentur, non iam prima, sed morte secunda, de qua Ioannes Apoc. 21. Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & omnibus idololâtris, & mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda. Succendentur quoque eorum ciuitates ac ades, & ipsi æterno igni ardebunt: quia omnem, qua confidebant, eorum munitionem infernalibus flammis exterminabit. Erit enim dies iudicii succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietate stipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus, Malach. 4. Cui sapiens alludit, Ecclesi. 21. Stuppa collecta, inquit, synagoga peccantium, & cõsummatio eorum flamma ignis.

Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Indigni habiti sunt, quia se ipsos indignos fecerunt, quod Paulus ipsis exprobrat, Vobis, inquit, oportebat primum annuntiarî regnum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad Gentes.

Act. 13.

*Promissiones
Dei pluribus
dantur, sed
propter incre-
dultatem in
paucis imple-
ntur.*

Habemus ex hoc textu, quòd promissiones Dei pluribus quidem dantur, sed in paucis implentur. Huius causa est incredulitas nostra. Sexcenta millia pugnatorum promissionem acceperant de ingredienda promissionis terra, è quibus tantum duo promissionem consecuti sunt. Quid autem oblitterit, quo minus & alij ingressi sint, manifestè patet ex libro Numer. nempe, incredulas, quòd audita verbum firmitate, &c. desperabant se posse intrare. Sic enim populo Israëlîco promissa fuit salus per Christum, sed in paucis impleta.

*Promissiones
diuinæ firmæ*

Deinde ex hoc textu ostenditur promissiones diuinas firmas consistere, etiam si hi quibus fiunt ab eisdem decident. Pro-
miserat

miserat Dauidi Christum. quum autem peccasset Dauid, nemo non futurum æstimabat vt & Deus suã promissionem reuocaret, sed persistit promissio. Hinc ipse Dauid, Iustificeris, inquit, in sermonibus tuis, &c. Quasi dicat, Præsta promissum tuum, nõ quia ego dignus, sed vt appareat quã iustus, quã verax, quãquẽ seruans promissi sis. Sic semini Abraham promiserat salutem per Christum, illis autem Christum reiciuntibus, futurum videbatur, vt & Deus promissum suum reuocaret: verum incredulitas illorum fidem Dei nõ euacuauit. potes est enim Deus promissa sua in quibuscunque implere. Persuaserant sibi Iudei ad solos ipsos spectare promissiones, nec nisi in ipsis implendas. Hinc est quod toties gloriabantur se filios Abraham, imò filios Dei esse, Ioan. 8. sed hanc illorum confidentiam Ioannes Baptista vno verbo subruit: Potens est, inquit, Deus è lapidibus istis suscitare filios Abraham, Matt. 3. id quod & fecit. Suscitauit è Gentibus quouis lapide durioribus filios, in quibus in hunc vsque diem promissiones suas complet. Sic igitur illorum delicto nobis salus Gentibus contigit, & illorum reiectio diuitiæ sunt Gentium. Ro. nanor. 11. Nihil minus sperabant Iudei, quã suas promissiones in Gentibus implendas.

*consistunt, et si
hi quibus sunt
ab eisdem de-
cidant.
Psalm 50.*

*Iudeorum re-
iectio, diuitia
sunt Gentium*

Hæc nobis quoque terrorem incutiant, idque iustissimè. Promissiones quidem Dei certissimæ sunt, verum nescimus in quibus implendæ sint. videmus maiorem partem etiam Gentium à Christo abalienatam, quem tamen prius susceperant, & tamen quantumcunque ipsi à promissionibus extranei facti sunt, tamen adhuc implentur in nobis. Verum quod illis contigit, & nobis contingere potest. Si promissa sua Deus implere scit & potest, maiore mundi parte reiecta, potest & easdem implere, Germania, Anglia, Francia reiecta. Semper igitur hæc Apostoli sententia attendenda, Rom. 11. Nolito altum sapere, sed time. Si enim naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.

Vide igitur hic bonitatem Dei. Nuptia, inquit, parata sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Si nos ipsos attendamus, nemo nostrum dignus est hac gratia: sola enim misericordia Dei hic locum habet, non nostra dignitas: nihilominus tamen Deus dignos iudicat eos, qui grati sunt, qui credunt, qui ab ipso pendunt. Hi enim omnibus bonis digni à Deo æstimantur: ecotrã indignos sua gratia iudicat, qui ingrati sunt, qui oblatam gratiam respuunt, qui promissis non credunt. Hinc Paulus Iudeis, Vos ipsos, inquit, indignos facitis vitæ æternæ, quos Deus dignos iudicat, quibus primò predicaretur propter fidem Patrum.

*Digni qui in-
dicantur no-
ptu his.*

Ador. 13.

4 Quartò continet hæc parabola vocationem Gentium. Rex

Vocatio gentiū enim ait servis suis, Ite ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias. Hoc impletum est, quum dixit, Marc. 16. Ite in mundū vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, &c. Hanc profectò formam vocandi, quam Deus pater olim, & ipse Dei filius obseruauit. Mittens enim primò discipulos, dixit, In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: sed ite potius ad oues quæ perierunt domus Israel. Verū vbi hi regnum Dei, & regales nuptias suapte malitia despexerunt, iam in omnem terram missi, & omnes gentes docere iussi sunt, Matth. 28. vt ostendat se neminē abiecere, nisi prius ab eo fuerit abiectus. Et reuera tanta fuit erga Iudaicam plebem longanimitas, vt Gentium misereri noller, donec ipsa misericordiam abiecisset, quod diffusè docet Paulus, Rom. 11.

Exitus viarū gentes.

Per exitus viarum intelligit Gentes, quæ liberè sub cælo vivebant in idololatriis, cæterisque flagitiis, nec erant certis legibus aut cultui astrictæ, sicut Iudæi. Quam inordinata, quam confusa fuerit gentilitas, quot illic viæ, sectæ, errores, superstitiones, mores, & linguæ, cum sacra, tum prophana testatur volumina, Rom. 1. Ephes. 4.

Magna consolatio peccatoribus, Deū neminem reijcere propter peccata præterita, modo ad præsentem vocationem expectatur.

Magnam consolationem hæc verba præbent peccatoribus, quod neminem reiicit propter peccata præterita, dummodo ad præsentem vocationem experscatur. In Luca additur, Cæcos & claudos introduc huc. Nihil enim sanum, nihil non cæcum & claudum inter Gentes erat: id quod Paulus manifestè declarat Rom. 1. Mutauerunt, inquit, gloriam Dei, &c. idè tradidit eos in reprobū sensum, &c. Sic itaque ad nos venerunt Apostoli, denuntiantes, & nobis ea quæ Iudæis nuntiare iussi erant. nempe, Ecce prandium meum parauī, &c. His verbis, his promissionibus, hoc Euangelio nos illexerunt, vt sequeremur. Sequimur & hodie, & currimus in odore horum vnguentorum, clamantes cum sponsa, Trahe me post te: gratias agentes cum Psal. 22. Parasti nobis mensam aduersus omnes qui tribulant nos. Sic igitur impletæ sunt nuptiæ discumbentium, satisfactum est voluntati regis, non perierunt impensæ, non frustra passus est Christus. Sunt enim qui ardentè ea suscipiunt, sed non omnes. Audi enim quod sequitur:

Cantic. 1.

Malī & bonī sunt in ecclesia

Ecclesia agro comparatur, imò area est, &c.
Matth. 13.

Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos. Per malos & bonos, intelligit omnes homines, fideles & infideles. habet enim ecclesia suos peccatores, quos ratione bonæ fidei, vocat bonos, quanuis propter peccata sint mali. Ecclesia præfens agro comparatur, in quo plura zizania inter triticum videntur, tempore messis in ignem coniicienda: imò area est Ecclesia, in qua nedum grana, sed & paleæ sunt, sed tandè ventilabro purgabitur area, Matt. 3. Interim sic cōmixta sunt,

sunt, vt discerni ab inuicem nequeant, imò nonnunquam, & im-
prij primum locum tenent, ac specie sanctitatis decipiunt. Hinc
Gregorius admonet, d. Si boni estis quandiu in hac vita subsi- *Mali in hac*
stetis, æquanimiter tolerate malos: nam quisquis malos non to- *vita toleranda.*
lerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est.
Terrere autem nos non debet, quòd in Ecclesia multi mali &
pauci boni, quia lata via quæ ducit ad perditionem, & multi *Matth. 7.*
qui ambulant per eam.

Rex ingressus est, vt videret discumbentes. Vbi omnes discubuerint,
id est, quum omnes astiterint ante tribunal Christi, vt referat
vnusquisque quod gessit in corpore, siue bonum siue malum.
2. Corinth. 5. Intrabit Rex omnium conscientias rimaturus.
Tunc enim illuminabit abscondita tenebrarum, & manifesta-
bit consilia cordium, 1. Cor. 4. tunc discernentur fatuæ virgi- *Matth. 25.*
nes à prudentibus, seruus impius à fideli, veri Christiani ab hy-
pocritis.

Vidit illic hominem non vestitum veste nuptiali. Vnum exprimens,
omnes reprobos, qui sub Christiano nomine de hac Ecclesia ad
examen Ecclesiæ veniunt, intelligit. Vestem enim nuptialem
non habent, qui byssina, quæ sunt iustificationes sanctorum, *Veste nuptia-*
Apoc. 19. non adferunt: qui nudo nomine, non vita, non meri- *lem non habet*
to hominis Christiani, nuptiarum gaudia petunt. Quemadmo- *qui nudo nomi-*
dum enim quondam populum suum, corporali veste præcepit *ne, non vita*
à non populo fore distinctum, Num. 15. ita spiritali cultu quo- *Christiana nu-*
dam electos à non electis secernit. Vnde Is. 61. Dabit, ait Do- *ptiarum gau-*
minus, opus eorum in veritate, & foedus perpetuum faciam *dia petunt.*
eis, & scietur in Gentibus semen eorum, & germen eorum in
medio populorum. Omnes qui viderint eos, cognoscent illos,
quia sunt semen cui benedixit Dominus. Et reuera vehemen-
ter hic dolendum, & ibi horrendum est, de homine Christiano,
quem nullus pietatis cultus à non Christiano discernit. Mo-
net ergo Salomon Eccles. 9. Omni tempore, inquit, sint vesti-
menta tua candida. Paulus quoque haudquaquam arbitrat-
ur nos ad immortalitatis gloriæ stolam pertingere, nisi hic
fuerimus vestiti, & non inueniamur nudi, 2. Corinth. 5. Et de *Apoc. 16.*
suo aduentu Dominus ait, Ecce, venio sicut fur: Beatus qui vi-
gilat, & custodit vestimenta sua: ne nudus ambulet, & videant
turpitudinem eius.

Hominem igitur tali veste non amictum, interrogat Rex, &
ait illi, Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? q. d.
Ego quidè verum amicum egi, teque è tenebris vocavi. Tu autè
specie quidem amicum simulasti, quum reuera hostis sis &
aduersarius: quomodo igitur ausus fuisti intrare? Nescis con-
uiuium hoc non canibus, sed filiis præparatum esse? Nōne veri-
tus es indignationē meam? Nescis quod ultionū Dominus sim, *Psal. 93.*
qui

Psalm. 46.

qui reddo retributionem superbis? Existimasti iniquè, quod ero tibi similis: Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos, sedens aduersus fratrem tuum, &c. Arguam te, & statuam contra te faciem tuam, vt videas lucernam tuam extinguì. Dura profectò hæc Dei sententia. Vnde protinus exclamat, Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum, &c. Nam interrogabit falsos Christianos qua temeritate celorum gaudia præstolentur, qui nullis fuere iustitiæ vestimentis redimiri.

*Cogitandum
Deum nobis
etiamnum dicere,
Amice, quomodo
huc intraſti? &c.*

Hoc itaque verbum semper mente versetur, & quoties conscientia nos remordet, cogitemus nobis dicere Deum, Amice, quomodo huc intraſti, &c. quomodo audes te Christianum dicere, qui nihil cum Christo commune habes? quomodo audes oculos in cælum leuare, qui Dominum cæli blasphemās? quomodo speras misericordiam, quam non præstas proximo? quomodo bonis Dei vteris, qui tam seuerus es erga pauperes? quomodo potes gaudere te esse membrum Ecclesiæ numero, quum non sis merito? quomodo pastorem te dicis, qui nihil pastoris agis? &c. Quoties ergo vox hæc mentibus nostris inciderit, ne celsèmus per poenitentiam & confessionē peccata nostraregere: hic enim remedij locus est, illic non erit, Lucæ 16. Ioan. 9. Vnde subditur, At ille obmutuit. Nec excusauit, nec veniam orauit, nulla enim illic excusatio proderit, sed nec veniæ locus erit aut tempus: nulla quoque ibi palliatio aut tergiuersatio erit. &, vt Iob. 9. loquitur, Si voluerit homo contendere cum Deo, non poterit ei respondere vnum pro mille. Ipsa enim conscientia testimonium perhibente contra pseudochristianos, quod respondeant, non habebunt, Roman. 2. Quid igitur nisi sententiam damnationis expectare possunt, quibus omnis excusatio adempta est, nec spes impetrandæ veniæ? verè vt ignis exardescet ira eius. Vnde subditur:

Psalm. 33.

Sententia reproborum durissima.

Dixit rex ministris, Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. Verè durissima sententia. Manus ligantur, quia posthac nullum opus erit iustitiæ. Ligantur pedes, quia remeare ad vitam, de qua profecti sunt, non poterunt: chaos enim magnum inter electos & reprobos obfirmatum est, Lucæ 16. Quasi ergo dicat, Ligate illi manus, ne possit vltèrius salutem suam operari. venit enim hora qua nemo operari potest. Ligate illi pedes, vt poenam effugere non possit. Quid relinquitur misero, quando nec bona facere, nec mala effugere potest? Proiicite, inquit, eum è coetu sanctorum, quorum præsidio hætenus stetit in tenebras exteriores. Tenebras internas spontè elegit, tenebras externas inuitus sustineat. Proiicite in tenebras, vbi nec Deum nec saluatorem videat. Exteriores tenebræ ipsa sunt reproborum supplicia, de quibus Apocal. 16. agitur, Vidit Ioannes quintum angelum effundere phialam suam super

Exteriores tenebrae, reproborum sunt supplicia.

super sedem bestiarum, & factum est regnum eius tenebrosum, & commandauerunt linguas suas præ dolore, & blasphema-
uerunt Deum cæli, præ doloribus & vulneribus suis, & non e-
gerunt poenitentiam ex operibus suis. Subinfert ergo, *Ibierit fle-
tus & stridor dentium*. hoc est, interna & externa iustitia & poe-
na. Congruè autem flebit illic, qui hic non fleuit: stridebit, qui
hic ad Deum corde valido non clamauit. Hæc sententia contra
impios, à qua nemo eos liberabit, nec quisquā amplius eis mi-
sererebitur. Sic enim Iob ait 24. Obluiscuntur eius misericordes,
nemo vnquam eius recordabitur.

Singula verba grauitatem iudicij præ se ferunt. Primò, solu-
tas habuit manus, quibus potuisset operari salutem, aderat &
tempus & facultas, clementer inuitabat Deus, sed neglexit. Li-
gentur ergo ei manus, vt amplius operari non possit, venit e-
nim nox, quando operari nemo potest, Ioann. 9. Pedes habe-
bat solutos, quibus effugere potuisset iudicium diuinum: iux-
ta illud Ioan. 3. Qui credit in me, non iudicatur: sed quia con-
tempnit, ligentur ei pedes, ne vnquam possit euadere poenam.
Inter electos solo nomine conuersatus est, eiiciatur ab eis: im-
mitis fuit erga omnes, obliuiscantur nunc eius & misericor-
des, Iob. 24. Aderat lux, sed dilexit tenebras magis quàm lucē,
Ioan. 1. Eiiciatur igitur in tenebras exteriores, vbi in æternum
non videat lumen, Psalm. 28. Noluit lugere vbi luctus salubris
erat, post luctum, consolatio futura: lugeat in sempiternum.
Noluit contremiscere ad verbum Dei, contremiscat in perpe-
tuum & sine fructu. En in hunc modum exardescet ira Dei,
quam extinguere nemo poterit. Felices qui nunc ad hæc audi-
ta contremiscunt ad poenitentiam: hi enim ab auditione hac
mala non timebunt.

Tsalm. III.

Per ministros quoque possunt intelligi Sacerdotes, quibus
Christus mandat, vt ligent manus & pedes iis qui charitatem
non habuerint.

Per manus intelligi possunt opera, quæ, quando sunt sine
charitate, non sunt meritoria vitæ æternæ.

Per pedes intelligi possunt affectus animi: qui quando su-
mus in peccato mortali, non ambulant ad vitam cælorum: sed
ligati manent, vel festinant ad infernum.

Per tenebras exteriores, possumus intelligere priuationem
gratiæ, quam participant qui sunt in charitate.

Per fletum & stridorem dentium, intelligere possumus fle-
tus & gemitus, quos fundunt vel fundere debent qui sunt in
peccatis, qui sunt ligati, quorum opera & affectus nihil valent.

Spiritualis sensus huius parabole est, Quod quum Iudæi *Spirituales huius*
vocati ad Christum per fidem venire noluerunt, quin Ieremiâ *ius parabole*
lapidibus, & Isaiam ferra occiderunt, ipsum quæ Christum cruci *sensus.*

affixerunt: misit Deus seruos suos, id est, Apostolos ad exitus viarum, ad Gentes quæ sedebant non in via salutis, sed in exitu, hoc est, extra viam, errantes in suis idololatriis & superstitionibus: & iussit vt tñ bonos, hoc est, qui boni videbantur, tum malos ad conuiuium Ecclesiæ vocarent, vocati venerunt quam plurimi: quod ex Actis Apostolicis, & ex Euangelicis historiisprehendimus.

Quodd quomodum nolentes venire ad fidem, & conuiuium Euangelij seuerè & acerbè plectitur: ita venientes & accumbentes indecèter atque indignè, iusta animaduersione castigat. Non sunt conuiuæ digni qui solam fidem habent, sed qui charitate vestiti mensam accedunt, ligatis manibus & pedibus damnabuntur qui solam fidem attulerint.

Peccatū ligat manus & pedes animæ.

Quodd peccatum ligat pedes ac manus animæ, ne ad Deum per pœnitentiam venire possit, nec aliquid quod æternam vitam promereatur, operetur.

Tenebræ interiores & exteriores, quæ.

Priuationo gratiæ, & exclusio ab vnione gratiæ, tenebræ interiores dicuntur, ad differentiam tenebrarum exteriorum. Exteriores enim tenebræ illæ dicuntur, vbi nulla est gratia, nulla lux esse potest.

Dicit illic fore fletum & stridorem dentium: quia qui sunt in peccato, debent hic flere, vel in futuro seculo. Ita David Psal. 6. ita Magdalena, Luc. 7. ita Petrus, Matth. 26. ita Manasses, ita omnes verè pœnitentes flent, quoadusque consequantur lucem gratiæ & gloriæ.

Sententia vehementer dura

Concludit ergo Christus parabolam dura vehementer sententia, dicens, *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Est sanè innumerable glorientium de Christi nomine multitudo, sed quàm pauci ad Christum pertineant, & hic in multis vita reproba docet, & in futuro Domini iudicium apertius declarabit. Et quamuis nemo vocatorum dissidere debeat, nemo tam è etiam præsumat. Stas fide, ait Paulus, Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Cum metu ergo & tremore nostram salutem operemur, vt vocationem nostram per opera bona firmam reddamus, 2. Petri primo. Et quod pauciores audiuius saluandos, eò magis curandum & inuigilandum, vt & nos inter illos paucos inueniamur. Hoc enim faciunt & hi qui in stadio currunt: eò quidem fortius quilibet eorum currit, quò certius scit, quodd vnus solus accepturus sit braulum, primo Corint. 9. Sic nobis quoque faciendum. Hunc igitur in finem hæc parabola posita est.

Rom. 11.

Simile.

Concludit ergo Christus parabolam dura vehementer sententia, dicens, *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Est sanè innumerable glorientium de Christi nomine multitudo, sed quàm pauci ad Christum pertineant, & hic in multis vita reproba docet, & in futuro Domini iudicium apertius declarabit. Et quamuis nemo vocatorum dissidere debeat, nemo tam è etiam præsumat. Stas fide, ait Paulus, Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Cum metu ergo & tremore nostram salutem operemur, vt vocationem nostram per opera bona firmam reddamus, 2. Petri primo. Et quod pauciores audiuius saluandos, eò magis curandum & inuigilandum, vt & nos inter illos paucos inueniamur. Hoc enim faciunt & hi qui in stadio currunt: eò quidem fortius quilibet eorum currit, quò certius scit, quodd vnus solus accepturus sit braulum, primo Corint. 9. Sic nobis quoque faciendum. Hunc igitur in finem hæc parabola posita est.

EPILOGVS.

1 Parabola hæc sicut & quæ præcedit de vinea, longanimitatem, prouidentiam Dei erga Iudeos summam, & eorum in Deum ingratiuinem significat,

fiat, electionem quoque ipsorum, & vocationem Gentium. Quæ vincendæ disciplina esse debeat, & quàm acerba pœna negligentes maneat.

2 Quomodo vero inuitat, non ad labores, afflictiones & sudores, sed ad nuptias, ad delicias. Tanti enim mei, inquit, & altitia occisa sunt, & omnia per Christum parata. Ipsi vero negligentes non venerunt, quare sunt inexcusabiles.

3 Docet autem parabola, nihil tam necessarium esse posse, quin spiritualia sint præferenda.

DOMINICA VIGESIMAPRIMA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

Fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius: induite armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in caelestibus: propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione Euangelij pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Ephes. 6.

In hac Epistola diuus Paulus facit tria. 1. Primò indicat, Satanam acerrimam acrem & infestum hostem habeamus in satana: qui est mirus artifex, in nocendo crudelissimus, in insidiando instructissimus, spiritus impurissimus, homicida pessimus, mendacius plenissimus, vitæ & veritatis hostis acerrimus, omnis politiæ & diuini cultus, imò omnium hominum pestis maxima, quoque facilius nos opprimere queat, copias auxiliares accersit, scilicet mundum & carnem. Satanas acris & infestus nobis hostis.

Est autem mundus, regnum satanæ, paradysus voluptatis, spelunca latronum, officina mendaciorum, imò bellua, quæ variis modis in nos cauit per suos coniuratos hypocritas, hæreticos, pseudodoctores, sectarum authores, tyrannos & impios homines, qui neque Deum, neque homines curant: sed labuntur hic in reprobum sensum, & post hanc vitam, si non resipuerint, in supplicium æternum. Mundus quid.

Est autem caro, Adami proles, homo plenus peccatis: superbia, avaritia, luxuria, inuidia, infidelitate, cupiditatibus prauis, affectibus turpibus, & cunctis flagitiis. Ad hanc carnem vincendam, ad satanam superandum, & ad mundum conculcandum, necessum est nos aliundè vires quærere, quum ex nobis non habeamus, d. cum Iosaphat, 2. Paral. 20. In nobis non est, &c. Caro quid.

Docet

Arma Christiana militum viresque unde expectanda.

Docet autem Paulus Ephesios, & in ipsis omnes Christianos, unde sint nobis expectandæ vires, quando ait, *Fratres, confortamini in Domino, & in potestate virtutis eius. Induite vos armaturam Dei.* Oportet enim militem Christianum disciplinæ militari esse deditum, & ab omnibus esse temperantem. Simile dixit Dominus olim ad Iosue, cap. 1. Confortare & esto robustus, animans eundem ad inuadendum terram promissam. Hanc armaturam expertus erat in se Paulus, & quia ingenerat se fortissimum contra satanam & omnem diaboli potestatem, ideo exhortatur Paulus Ephesios, ne in grauissimo illo certamine, quod ipsis imminet cum hæreticis, in sua, sed in Domini virtute & potentia sperent, qua proculdubio vincent. In nomine, inquit, meo dæmonia eicient, serpentes tollent, &c. Marc. 16. Nō ergo animum despondeamus quando hostes nos iouadunt, sed pulsemus, petamus & queramus, d. cum S. Iob, Pone me Domine iuxta te, & cuiusvis manus pugner contra me. Agonothetes noster nobis præstō est, sufficitque omnia quæ nobis deesse cognouerit. Hinc Ieremias cap. 20. ait, Dominus mecum est tanquam bellator fortis, ideo qui me persequuntur, cadent & infirmi erunt.

Iob 17.

Discrimen inter virtutē diuinam & humanam quomodo intelligendum.

Porro quantum discriminis sit inter virtutem humanam & diuinam, facillè intelligent qui vitam quā traduxerunt in peccatis mortalibus, cum illa quam in gratia agunt, contulerint. Nam quando seruiunt peccatis, vincuntur a satana, mundo & carne, Ioan. 8. 2. Pet. 1. Quando autem seruiunt spiritui, ita confortantur per Christum, vt vincant satanam, mundum & carnem. Abicienda ergo sunt opera tenebrarum, & induenda arma lucis, Rom. 13. Exemplo Dauid, qui abiectis Saulis armis, in baculo & funda cum quinque lapidibus, in nomine Domini strauit Goliath Philisthæum, 1. Reg. 17.

Quare vniuersis armorum Dei induenda.

Quando tanta est, inquit Apostolus, inimicorum potentia, induite vos Christiani armaturam Dei. Græca vox *παραστάς* exactius exprimit mentem Pauli, ait enim, Induite vos vniuersitatem armorum Dei. Panoplia ea quænam sit, infra dicitur. Sed quare debebant Christiani illius temporis vniuersitatem armorum induere? Vt, inquit, *possitis stare aduersus insidias diaboli*, quas vobis molitur per Simonein, Menandrum, Basilidem, Gnosticos, aliosque hæreticos. Vocat autem Paulus insidias diaboli, hæreticorum illorum multimoda ingenia, dolos, fraudes, versutias: quibus mediis satanas folicite procurabat peruertere Ephesios. Lubricus ille serpens mille meandris fideles circumit, & quo leonina pellis nequit peruenire, ibi de vulpina cogitatur. Nusquam aded est periculosus, atque in hærese ontamine. Hereticorum imposturas Evangelicam veritatem esse, nititur persuadere, de quibus agit 2. Corint. 11. Nam eiusmodi, inquit,

Versutia fraudesque hæreticorum, insidie diaboli.

inquit, pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis. non est ergo mirum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum. Hinc ad Ephes. 4. monet, ut non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris, sed ut veritatem faciētes in charitate crescamus in illum per omnia, qui est caput Christus.

Conuenit maximè hominibus nostri seculi hæc exhortatio, quando tot sunt serui diaboli, tot praua ingenia, tot fraudes, quibus ipse conatur veros Christianos seducere atque pervertere. Sic vitia virtutes esse mentitur. Superbiam enim superflui vel curiosi ornatus, honestatem vocat, auaritiam prouideriam appellat, usuram reipublicæ dicit vtilitatem, crudelitatem in sui vltione iustitiæ zelum nominat. Pigritiam & ignauiam vult haberi pro maturitate, pertinaciam esse animi constantiam defendit. Prodigalitatem, munificentiam, ac nobilis animi largitatem; pusillanimitatem mentitur esse humilitatem. Sortilegam vetulam nefariis intentam superstitionibus, vult mulierem sapientem ac veridicam. sic & maleficum simili furo excusat, luxuriam dicit esse naturalem inclinationem. fraudem & mendacia in emendo atque vendendo esse artem vtilem defendit. Sic hypocrisim pro sanctitate, loquacitatem & simplicium hominum derisionem pro iucunditate vult haberi, &c. Contra eas fraudes Christus quoque ipse nos vult prudentes: Estote, inquit, prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

*Exhortatio hæc
nostro seculo
maximè con-
ueniens.
Diabolus vi-
tia virtutes
esse mentitur.*

Matth. 10.

2. Secundò ostendit qui sint hostes, contra quos debeamus nos munire, & quanta sit eorum potentia ac robur, quum ait, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes, potestates mundi, rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Quasi dicat, Hostes nostri sunt spiritus, qui non possunt profigari gladiis, cuspidibus, aut bombardis, nec quærunt pecuniam nostram, opes nostras, aut externa bona, sed insidiantur & exitium machinantur corpori nostro, vitæ nostræ, carni & sanguini, medullis, spiritibus & animabus nostris, ut in hoc bello sit aut vincendum aut moriendum. proposita illinc cælestis gloria, hinc gehennæ supplicia.

*Hostes nostri,
qui, & quanta
eorum potentia.*

Attendant hæc qui satanam aiunt aded horribilem non esse atque pingitur, dicunt sacerdotes finxisse satanæ iram & po-

*Hostes nostri
quales et quanta*

tentiam, sed audiant miseri quales & quantos Apostolus hostes nostros describat. Negat esse carnem & sanguinem, hoc est,

fragiles & debiles, sed fortes atque robustissimos. Nam eam po-

p

non

non habent copiam ea vtendi, Iob. 41. Non est super terrā potestas quæ comparetur ei, quasi factus est vt nullum timeret. Aspis & basiliscus est, leo & draco est, Psal. 90. 1. Pet. 5.

Quare vocantur principes et potestates.

Quare mundi rectores tenebrarum harum.

Vocantur autem principes & potestates, quia stipati sunt potentissimo exercitu. Iob 41. Omne sublime videt, ipse est rex super omnes filios superbiæ.

Vocantur mundi rectores tenebrarum harum, quia regunt homines mundanos, & mundo deditos: quos scriptura vocat tenebras. Ephes. 4. Eratis, inquit, aliquando tenebræ. Idcirco adiecit articulum *harum*, id est, harum tenebrarum, infidelitatis, scilicet atque erroris. Vnde Augustin. dicit, Quoties mundi nomen in mala significatione sumitur, non ostendit nisi mundi amatores, iuxta illud Ioan. 15. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit, &c. Mundus totus in maligno positus est.

1. Ioan. 5.

Quare spiritualia nequitie.

Ioan. 8.

Sap. 2.

Dæmones habitant in aëre.

Vocantur spiritualia nequitie, quia ipsi habent longam rerum experientiam, optime callentes, quali via quemque aggredi debeant. Est enim Satan omnis malitiæ doctus & author. Hinc dæmon dicitur, id est, sciens. Pater mendacii est, homicida ab initio, atque aded author mortis.

Addit, *In caelestibus*: quia dæmones habitant in aëre, qui illorum est plenissimus: neque sunt omnes ad tartara detrusi, teste Hieronymo, qui ait: Omnium doctorum opinio est, quod aër iste qui calum & terram medius diuidens, inane vocatur, plen⁹ sit contrariis fortitudinibus, sicut clarè patet Apoc. 12. Sed quāuis sit in aëre, habent illic suum cruciatum. Non possumus ergo hereditatem illam adire, nisi per medias hostium nostrorū phalanges viam nobis virtute fecerimus. Non licuit filiis Israël promissam sibi à Deo possidere terram, nisi postquam præliis & laboribus multis, hostibus superiores euassent. Sic igitur & nos viriliter pugnare oportet, vt ad pascua vitæ æternæ liberi pertransire possimus, quia Apostolo teste, Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsque ad mortem certa pro iustitia, ait Ecclesiast. 4. capite.

2. Timot. 2.

Concio militaris qua incitatur Christiani vt in armis sint.

3. Tertiò, docet quibus armis induti, possumus illis resistere. Primò, concione militari, qui excitat & inflammat Christianos vt sint in armis, & contra hostem fortiter pugnent, dicens, Accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Quasi dicat, Si non quæsiueritis à Domino Iesu Christo vires, & ab eodem acceperitis arma, non poteritis stare contra tam potentem & truculentum hostem, qui non intelligitis quanta sit eius potentia, fortitudo, astutia, malitia, & ferocitas. Vt arma in vsum nostrum accommodemus, ne relinquamus ea de ligno ad parietem suspensa. Porro si honor est acci-

cipere ensem, & arma bellica à Rege mundi, quanto magis à Rege cæli? Sunt autem arma Christianorum omnes virtutes, quibus non tantum vincere poterimus diabolum, verum etiam erimus toti inferno formidini & terrori, actandem vitam nobis comparabimus æternam. Arma militiæ nostræ, inquit Apostolus 2. Corin. 10. non sunt carnalia, sed spiritualia, potentia Deo, ad destructionem inimicorum.

Secundo, ex armario suo profert vera arma contra satanam: *Stare succin-* nempe, Baltheum veritatis, dum ait, *Stare succincti lumbos vestros* *etis lumbis, quid* in veritate. Quod significat diligentiam & præparationem, quâ *significet.* Christiani debent adhibere in sua vita instituenda, in devitandis peccatis, vincendis & agnoscendis tentationibus diaboli. Quod facile fiet, si in conversatione sancta, & viua fide rotam exegerint vitam, iuxta illud Luc. 12. Sint lumbi vestri præcincti, &c.

Consequenter profert Thoracem iustitiæ, dum ait, *Induti lor-* *vicam iustitiæ:* significans quod fideles debeant se munire aduersus hæreses: primum veritate fidei, velut baltheo: deinde iustitia, teste Chrysost. velut thorace aut lorica. Sicut lorica multis contexitur armillis vel fibulis, ita vera iustitia & Christiana non vna tantum, sed multis virtutibus constat. Est autem locus dignissimus consideratione: nam multis hodie magna causa ruinæ in hæresim, est mala vita. Qua de causa alio in loco diligenter admonuit, dicens, Sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucete sicut luminaria in mundo, &c. Philip. 2. & 1. Pet. 2. Habere, inquit, conversationem vestram inter Gentes bonam, ut in eo quod detrectant de vobis tanquam malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

Calceos pacis, dum ait, *Calceati pedes in præparationem Euangelij pacis.* Quod significat, Sicut calceati pedes magna cum fiducia ambulant, ita Evangelici concionatores intrepido animo debent esse parati ad prædicandum Euangelium pacis. Dicitur autem doctrina Christi Euangelium pacis, quia docet fideles idem sapere, idemque sentire, non diuersa nec contraria. Antichristi autem sunt, qui sua doctrina schismata & sectas faciunt: Vel quia annuntiat pacem factam cum Deo & homine, Lucæ secundo. Euangelium pacis minimè ergo suppressendum. 1. Cor. 9. Væ, ait Apostolus, mihi, si non prædicauero. Pedes Euangelium pacis pronuntiantium, pulchri esse dicuntur apud Isaiam 1. ad Thes. 5. capite 52.

Scutum fidei, dum ait, *In omnibus sumentes scutum fidei:* significans in omnibus præliis cum diabolo committendis nos debere scuto fidei viuæ regi ac muniri. Nam sicut clypeus non

tantum defendit caput, verum & alia membra illaesa conseruat: ita fides vera, non tantum animum fortiter munit ac defendit, verum etiam alias virtutes stabilis. Fides fundamentum sic est nostrae religionis, vt etiam locum habeat per totum aedificium. Quicquid enim sine fide sit, peccatum est. Fides est Ecclesiae & fundamentum & murus. Est item in Ecclesia instrumentum quo repelluntur iacula hostis ignea ab hoste immissa. Haec est, inquit beatus Ioannes, victoria nostra, quae vincit mundum. Hinc Venus & Cupido ignea iacula torquent, illinc intentans animo faces Erynnis, inde spiritus erroris perflat aures tuas. Quicquid id est telorum, facile repuleris, si verbum Dei frequenter audieris, & fidei virtute munitus fueris. Clemens lib. 5. dicit, fidem iudicii extremi nos praesentissimè à peccatis absterre. Fides item retributionis omnium bonorum eandem virtutem habet. Spe siquidem messis arat arator. Dilexi, ait Psalm. mandata tua, propter retributionem. vide etiam ad Heb. 11.

*Fides Ecclesiae
fundamentum
& murus.
1. Cap. 5.*

Psalm. 118.

*Isaia 59.
Ut galea cor-
poris, ita spes
Christiani ani-
mum munit.*

*Serpens imita-
dus in quo.
Causa nostri
belli salutis vi-
taeque aeterna.*

*Gladus spiri-
tualis verbum
Dei.*

Galeam salutis, dum ait, *Galeam salutis assume.* Quod significat, Quemadmodum galea (quae vnicum est in re militari vitae humanae praesidium) caput defendit: ita spes Christiani animum munit, vt spe victoriae, & vitae illius aeternae consequendae, omnes ictus diaboli infracto toleret animo. Sensus ergo est, Sic praelium committatis vt saluemini. Habeat quisque suae salutis rationem, & imitetur serpentes, quorum praecipua est cura custodiendi capitis, hoc est, vitae. Salus namque & vita aeterna est totius nostri belli praecipua causa. Huic nostri salutis diabolus inuidet, cupitque vt eam amittamus. Sic ergo galeati pugnemus vt vincamus, & sic curramus vt brauium apprehedamus.

Postremo ex eodem suo armario Apostolus profert gladium spiritus, dum ait, *Et gladium spiritus assume, quod est verbum Dei,* quod significat gladium spirituale: nam illud quod habet Paulus, Gladium spiritus, est phrasis Hebraea. Est autem hic gladius, interprete spiritu sancto, verbum Dei. Hoc gladio usus est Christus contra demonem apud Matthaeum cap. 4. idque non semel aut iterum, sed ad omnem congressum. Huius gladii post modum mentionem fecit apud eundem Euangelistam capite 10. dicens, Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram, sed gladium. veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, &c. De eodem gladio agit Paulus Hebr. 4. Viuis est, inquit, sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, &c. Utamur & nos hoc gladio aduersus mundi huius principem, eiusque nuntios, satellitesque, & nullus cacodemon cum vniuerso suo satellitio nobis incommodarit hisce sex armis munitis, sed victoriam adipiscemur: quam nobis largiri dignetur Christus Iesus. Amen.

EPILOGVS.

- 1 Propugnatore Iesu, qui suos non deserit nec derelinquit, fortes sunt, potentes, ac robusti Christiani. Omnia possum, inquit Apostolus, in eo qui me confortat, Phil. 4. *Christiani fortes, unde.*
- 2 Armaturæ Christianorum & panoplia contra demones, & horum erga impios homines, veritas, baltheus: thorax, innocentia & iustitia: ocreæ, puri affectus nihil appetentes nisi celestia: scutum, fides: galea, vigilans animus: & gladius, sermo euangelicus. *Armatura Christianorum. Rom. 16.*
- 3 Ab hoc loco quicquid est spiritualium armorum petendum est, ut undique muniti aduersus adfultus diaboli stare possimus.

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

In illo tempore, erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum: Ioan. 4. Hic quum audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galileam, abiit ad eum, & rogabat ut descenderet, & sanaret filium eius, incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum, Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus, Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus, Vade, filius tuus uiuit. credidit homo sermone quem dixit ei Iesus, & ibat: tam autem eo descendente, serui occurrerunt & nuntiauerunt, dicentes, Quia filius eius uiuere. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerat. Et dixerunt ei, quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater quia in illa hora erat, in qua dixit ei Iesus, Filius tuus uiuit. Et credidit ipse & domus eius tota.

Hoc Euangelium indicat initium, progressum, & finem fidei, quomodo scilicet sumat exordium & initium, quomodo crescat & augeatur, & quomodo perfecta reddatur. Nā sicut in homine est infantia, iuuentus & senectus: & in arboribus & herbis sunt incrementa, & vis alens, cuius motu vigescunt, frondescunt, & germinant, & semina terræ mandata non statim maturescunt, sed primò erumpit herba pubescens, deinde nascitur culmus, deinde arista, postea gramen & fructus: sic fides primò diuinitus seminatur per celestem illuminationem intellectui factam, ita ut ex verbo Dei quidem semen diuinum concipiatur. Postea exerit sese scripturis, ac miraculis roboratur, deinde fides docet omnipotentiam Dei & seueritatem, docet orare, oratione meretur gratiam bene operandi, ac impetrat charitatem: qua ipsa fides perficitur, beneque ac meritorie per charitatem operatur. Hæc fides impetrat, non meretur iustificationem. Augustinus, Vbi fides impetrauerit charitatem ac iustificationem, tunc incipit vitam bonam agere, incipit proferre fructus charitatis, scilicet deponere timorem seruile, Deo firmius fidere, per charitatem bene & meritorie operari. Ex his operibus concipit spem, proximum diligit, charitatis opera ei

*Fidei initium
progressus &
finis probatur
duabus simili-
tudinibus.*

*August. epist.
106.*

impendit, omni studio carnem frænat, & affectus reprimat. Fitque noua creatura, non vno tempore, & simul, sed toto tempore vitæ dum spirat homo. Ob hanc nimirum causam quosdam in Ecclesia dedit Apostolos, &c. ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in adificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: vt iam non simus paruuli, fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris: veritatem autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus, &c.

Ephes. 4.

*Fides Regulus
puerilis cui irret
ad Christum.*

Sic Regulus iste prius habuit fidem puerilem, quum iret ad Christum, rogans eum vt descenderet, sanaretque filium ipsius. Nam si non credidisset, non dixisset, Domine, descende prius quàm moriatur filius meus. Prodit autem his verbis infantiam fidei suæ. Si enim solidam perfectamque fidem habuisset, dixisset cum Centurione, Tantum dic verbum, & sanabitur filius meus.

Matth. 8.

Deinde creuit eius fides, & facta est fortior, quum Christus dixit, Vade, filius tuus viuit. Nam credit suum filium posse sanari, etiam si Christus ipse non sit præsens, quod indicat verbum, Ibat. Nihil enim amplius sollicitus est: sed Dei verbo contentus, abijt, & credit.

Postea confirmatur eius fides, quum occurrerunt eius serui, dicentes, Filius tuus viuit. Nam quum sciscitaretur ab eis horâ in qua filius melius habuisset, & illi dixissent, Hæc hora septima reliquit eum febris, credidit ipse, & domus eius tota.

*Orandum semper
est Deus,
vt fidem conseruet,
confermet, perficiat.
que.*

1 Discimus ergo ex hoc Euangelio: Primò, Deum semper orandum, quò fidem, quam nobis semel dedit, conseruet, confermet, & perficiat: adeò vt nihil sit in mundo, quod ab eius confessione nos dimouere possit.

2 Secundò discimus, quum fidem iam simus consequuti, feruentius orandum vt fides in nobis augeatur, & tantum crescat, vt per ipsam nos nostraque omnia Deo, sicut scriptura & Ecclesia catholica docent, committamus, quoadusque ipsa nos cum charitate viros perfectos euadere faciat.

*Orandum in
tribulatione,
vt exaudiamur.*

3 Tertiò, discimus orandum in omni tribulatione, vt Deus & nos, & nostras exaudiat petitiones. Exemplo nobis sunt historix veteris Testamenti & noui Testamenti, & nostri temporis ac superiorum. Nam in vet. test. filij Israel tam præclaram habuerunt fidem, vt non dubitauerint siccis pedibus mare transire fide confortati, & edocti, quòd Deus poterat ipsos cõseruare ne submergerentur. Postea tamen inciderunt in tantam incredulitatem, vt contra Deum murmurauerint cibi potusque cau-
sa.

sa. Nam Exod. 16, quum esset multitudo filiorum Israel in deserto Sin, murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moſen & Aaron in ſolitudine, dixeruntque filij Israel ad eos, Vtinam mortui eſſemus per manum Domini in terra Aegypti, &c. Et ob hanc diſſidentiam tantas ac tot poenas ſubierunt, vt de ſexies centenis millibus tantum duo venerint in terram promiſſam, Iſue & Caleb.

Moſes ipſe per fidem multa ſigna fecerat in Aegypto: tamen ad aquas contradictionis, ad percuſſam petram fides eius elanguit. *Numer. 20.*

Idem Moſes quum polliceretur Dominus ſe daturum populo carnes ad integrum menſem, reſpondit, Sexcenta millia pedum huius populi ſunt: & tu dicis, Dabo eis eſum, carnum menſe integro? &c. *Numer. 11.*

Quum angelus Saram concepturam affirmaret, riſit ipſa occulte dicens, Poſtquam conſenui, & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? *Genef. 18.*

Miniſter Prophetæ Eliſei, panes aliquot populo proponere iuſſus, dicebat, Quantum eſt hoc, vt apponam coram centum viris? 4. Reg. 4. Ex his omnibus conſtat fidem tam fuiſſe teneram, vt in rebus ubi eius virtute opus erat, vacillauerit. Ideo eſt orandum, vt Deus fidem quam dedit, confirmet atque corroboret. Nam quemadmodum hi viri ſanctiſſimi titubabant, ita & nos poterimus dubitare maiori cum incommodo animarum noſtrarum.

Secundum probatur ex nouo Testamento. Nam Petrus in mari vocatus eſt à Chriſto: in principio audita voce Chriſti tantam fidem habuit, vt non dubitauerit ſeſe in mare proicere, & ſiccis pedibus ſuper aquas ambulare. Quum autem impetu maris deterritus diſſidere coepiſſet, mergebatur. Quem increpauit Chriſtus, dicens, Modicæ fidei, quare dubitasti?

*Matth. 14. &
Luca 8.*

Legimus quod quum procella venti deſcenderet in ſtagnum, adeo vt nauis cooperiretur fluctibus, quumque Chriſtum diſcipuli eius dormientem excitaveſſent, ac dixiſſent, Præceptor, perimus: Chriſtus illis dixit, Vbi eſt fides veſtra? & Matth. 8. cap. ait Chriſtum dixiſſe, Quid timidi eſtis modicæ fidei? Hinc docemur ſemper nobis orandum, & petendum augmentum fidei. Hæc eſt doctrina Apoſtolica & Eccleſiæ catholica.

*Nobis peccatoribus ſemper
petendum ſi-
dei augmentum.*

Legimus Lucæ 17. Apoſtolos à Chriſto petiuiſſe, Domine, adauge nobis fidem. Audimus etiam Eccleſiam catholicam dicentē in ſacro dominicali, Da nobis, Domine, fidei, ſpei, ac charitatis augmentum. Hoc petebant Apoſtoli, poſtulabant martyres, implorabāt doctores Auguſtinus, Hieronymus, Cyprianus, quamuis ſanctiſſimi. Hoc & nos peccatores miſeri, infirmi ac fragiles indefinenter petamus.

Matth. 26.

De tertio exemplo nobis sunt historiæ nostri temporis, ac superiorum. Nam in primitiua Ecclesia quamplurimi in principio suæ vocationis firmissimè credebant: at vbi ingruerat tēratio, afflictio, vel metus, fides languebat. Testantur hoc acta Petri Apostoli. Legimus in historia Ecclesia. lib. 6. cap. 3. quāplurimos Christianos in tormentis fidem negasse. Iulianus fidem negauit, ac fideles persecutus est persecutione grauissima, Porphyrius non solum fidem negauit, verumetiam scriptis turpissimis, ac libellis editis, religionis catholicæ sacramenta obscurare temeraria audacia præsumpsit.

Historia præsens paulò altius inuestiganda occurrit propter viles & necessarias morales doctrinas in ea contentas. Verificatur hic dictum Apostoli, 1. Tim. 2. quodd Christus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, hoc est, infirmos in fide ad veram fidei cognitionem adducere. Calamum quassatum non conteret, inquit Isa. cap. 42. & linum fumigans non exstinguet. Nouit enim compati infirmitatibus imbecillum, vt pater in Regulo.

*Infirmities
corporis & ani-
mæ comitantur
gulā, luxū, etc.
communia se-
rè diuinitus vi-
tia.*

Huius filius infirmabatur Capharnaum. Communiter, gulum, luxum, pompam, superbiam, quæ ferè diuitibus sunt communia vitia, comitantur graues infirmitates cum corporis tum animæ, iuxta illud Deut. 32. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus & dilatatus. Sequitur, Dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutaris suo. Item Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium, &c. Eccles. 37. quoque; dicitur, In multis escis erit infirmitas, & auiditas appropinquet vsque ad cholera. Propter crapulam multi obierunt, &c. Capharnaum iuxta quosdam interpretatur ager pinguedinis, aut villa consolationis. Vbi enim abundat pinguedo diuitiarum & deliciarum, vbi est abundantia terrenarum consolationum: ibi rarè defunt huiusmodi infirmitates. hinc Seneca docuit plures enecari luxu, quam gladio.

*Capharnaum
pinguedinis &
consolationis
villa.*

Regulus quum audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galileam, abiit ad eum. Sedulitatem Christi hic Euangelista nobis commendat. Nam oppidatim & regionatim sedulo iter habuit, vt ea quæ perierant quæreretur. Hæ partes Christi erant. Christi item vicariis id muneris incumbit, sacerdotibus dioecesanis, vt audiāt quæ & qualis fama de suis spargatur, quæ fides, quod Euangelium ab eis suscipiatur. Vtinam speciosi eorum pedes possint cantari, qui sibi geminum honorem gaudēt dari. Principes propheta, qui & ipsi Deum quodammodo hic referūt, & ipsi oppidatim circumiungunt suos principatus, & terras iudicantes iuste, addedō vt suos obtestari cum Mose & Samuele possint atque dicere, Si quempiam per me aut per meos satrapas & quæstores sum

*Vicariis Chri-
sti qui munus
incumbat.*

sum calumniatus, si oppressi quēquam, si de manu cuiusquam munus accepi, ut contemnā illud & restituam, 1. Reg. 12.

Abiit ad Christum salutem filio rogaturus. Ex quo patet, quod hi qui vel diuitiis vel humana potentia turgent, nec Deū agnoscunt aut quærunt, donec flagellis admoniti fuerint, nec sentiunt, imò ne credunt quidem se tam miseras creaturas esse, donec in capita ipsorum mala incidant. Sola enim vexatio dat intellectum, Isaia 28. Sic Nabuchodonosor cū ē regno eiectus inter bestias aliquot annos vixisset, Post finem, inquit, dierū ego Nabuchodonosor leuaui oculos meos, &c. Dani. 4. Sic impius Antiochus cū nihil non malorum contra Deum celi egisset, tandem plaga insanabili percussus; Iustum est, inquit, iudicium esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire, 2. Mach. 9. Hinc Grego. Mala quæ nos hic premunt, ad Deū ire compellunt. Vnde Manassēs captus in Babylone & coangustatus rogauit Dominum, 2. Par. 33. Quod attendens Dauid, orabat dicens, In chamo & fræno maxillas eorum constringe qui non approximant ad te. Et alio loco, Imple facies eorum ignominia, & quærant nomen tuum Domine.

Diuites & potentes Deum raro quærunt, nisi flagellis admoniti.

Psal. 31.

Tsal. 95.

Sed foelix necessitas quæ ad meliora compellit. vnde quod Regulus hic aduerso casu admonitus ad Christum properat, arguit eos, qui nec flagellati ad Deum conuertuntur, de quibus Ierem. 5. cap. Percussisti, inquit, eos, & non doluerunt, &c. Et in Amos 4. Percussisti, inquit, vos vento vrente, & non estis reuersi ad me, dicit Dominus, &c. Sic & modò variè nos percutit exactionibus, pestibus, bellis, fame, inopia, &c. & in mediis malis non reuertimur à viis nostris pessimis, nec cum Dauide in tribulatione ad Dominum clamamus, sed potius Deum blasphemamus.

Foelix necessitas quæ ad meliora compellit.

Psal. 119.

Arguit item eos qui in aduersis non ad Deum, sed ad magos vel dæmonum auxilium recurrunt: quod Dominus olim per Prophetā cōquereretur de populo suo dicēs: Me derelinquerunt fontem viuum, & foderunt sibi cisternas, &c. Talibus contingit quod Ochoziæ contigit, qui misit ad consulendum Deum Accaron Beelzebub, 4. Reg. 1. Iuxta illud, Leuit. 20. Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata cū eis fuerit; ponam faciem meam cōtra eam, & interficiam eam de medio populi mei.

In aduersis nō est recurrendū ad magos.

Hiere. 2.

Rogabat Christum ut descenderet. In quo infirmam & infantilem suam fidem indicat, quasi Christus non posset sanitatem conferre nisi præsens, imò quasi ē vicino tantum esset Deus, & non etiam de longinquo, Ierem. 23. cū tamen eodem cap. Dominus dicat, Cælum & terram ego impleo. Aliter sensit Dauid, qui non credit esse locum in quo non sit Deus, dicens, Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? &c. Longè

Reguli fides infirma.

Psal. 138.

perfectiorem fidem habebat Centurio, Matt. 8. quando dixit, Nec opus est vt venias, dic tantum verbum, & sanabitur puer meus. Profectò male nobis consultum esset, si Christus non nisi corporaliter præsens seruire non posset. Verum meliora scimus, nempe, eum & vbique esse & omnia posse, ex sacre scripturæ testimoniis, & quod locis particularibus non concludatur, Act. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, non in manufactis tēplis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam & inspirationem. Idè in omni loco potest inuocari, Isa. 66. Cælum sedes mea, terra autē scabellum pedum meorum.

*Regulus ex-
plum parenti-
bus vt solliciti
sint pro filiorū
salute.*

Deinde quòd pro filio rogat, & impensè rogat, vt sanaret filium eius, nec cessat nisi exauditus, exemplū est parentibus, vt solliciti sint pro filiorum salute, imò festinent suis precibus eos Christo commēdare, antequam moriantur in mala consuetudine. quia adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea, Prou. 22. Sic Anna fecisse legitur, 1. Reg. 1. Iob quoque sanctificabat filios suos, consurgensque diluculo, offerebat holocausta per singulos, Iob. 1.

*Humana in-
firmitatis est,
tantum regare
pro corporis
salute.*

Quòd autem pro salute corporis tantum rogat, infirmitatis humanæ est, quæ semper prius sentimus incommoda corporis, quàm mala animæ, cum tamen multò periculosiora sint spiritualia mala. Minus igitur quàm oportet de Christo sentit, qui corporalia tantum ab ipso petit, quanquam & ea ab ipso quærenda sint, sed non sola, Matt. 6. Primum quærite regnum Dei, &c. Eccle. 30. Salus animæ in sanctitate iustitiæ, & melior est omni auro & argento. Hinc David orabat, Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam quia peccavi tibi.

Psalm. 40.

*Tarditas hu-
mana in re a-
nima arguen-
da.*

Postremò, quòd tandem rogarat Christum cum inciperet mori, tarditas humana in re animæ arguitur, qui non antè Deum quærimus, quàm actum sit de vita, nec vlla reliqua sit spes sanandi corporis. Augustinus, Laborat ne moriatur homo moriturus, & non laborat vt non peccet in æternum viturus. Ne tardes, inquit Sapiens, conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem, &c. Eccle. 5. Idem 38. cap. dicit, Fili, in infirmitate tua ne despicias teipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. auertere à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum. Nam sera pœnitentia, vt vult sanctus Augustinus, rarò est vera. Quare nos monet Isaías, Quærite Dominum dum inueniri potest, & inuocate eum dum propè est. Ad Hebræos 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur in auxilio opportuno.

Cap. 55.

Non

Non tamen spernenda opera medici. Eccl. 38. Honora medicum propter necessitatem. etenim illum creavit Altissimus. *Non spernenda medici opera.* Altissimus de terra creavit medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam.

Dixit Iesus ad eum, *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.* Arguit eum de incredulitate: Quasi dicat, Ad quid tecum descenderem, cum non credas. Si enim crederes, non me rogares ut descenderem, sed, ut Centurio, peteres tantum verbum, quo sanaretur filius tuus. Hoc autem dicit Christus, non quod abominetur Regulum, aut quod noluerit filium eius sanare, sed ut fidem eius imbecillem hac dura tentatione robustiorem reddat, ac doceat eum credere, non è miraculis, sed è verbo: quia signa non sunt data fidelibus, sed infidelibus, ut ait Apostolus, *Signa non fidelibus data, sed infidelibus.* 1. Corinth. 14.

Signanter autem observandum, quod plurali numero loquitur Christus: *Nisi videritis, &c. non creditis:* ut sciamus eum non soli Regulo hæc dixisse. Primò igitur hoc verbo Iudæos taxat, qui subinde signa quærebant, aliàs non credituri, quantumcunque verbum Dei audirent. Hinc Moyses ad Dominum: Non, inquit, credent mihi, Exo. 4. &c. & tandem Christo aiebant, Ioã. 2. Quod signum ostēdis nobis, quia hæc facis? Vnde aicillis, Mat. 12. Generatio prava & adultera signum querit. Atque in hoc plurimum differebant, & degenerabāt à fide patrum. Quæ enim signa viderat Abraham, cum ad verbū Domini exiret de terra sua? Item, cum crederet se futurum in gentem magnam, &c. *Gen. 12.*

Deinde etiam nos arguit hoc verbum: Nam & nos signa quærimus, hoc est, volumus alio modo certificari, quam per verbum. Cum enim audimus remissionem peccatorum, corpus Christi, siue eucharistiam, aliasque Dei promissiones frequentari in Ecclesia, tunc nos credituros cogitamus, si aliquo signo sensibili certi redderemur. Atqui fidei sufficere debet verbum Dei, etiam sine signis. Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam. Iam enim non dicitur, Ecce signa, sed habetis Moysen & Prophetas, audite eos, & credite illis, Luc. 16. Satis enim superque nostræ condescendit imbecillitati, quod in exordio & Legis & Evangelij verbo suo certa signa, seu quædam figilla adiunxit, quibus certi redderemur ea esse Dei verba: nunc autem non amplius pro libidine nostra signa dat, sed vult ut verbo credamus. Non enim ambulamus per speciem, sed per fidem, 2. Cor. 5. Hinc Ioan. 20. ad Thomam dicit: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Non igitur immeritò arguit eos qui etiam nunc signa quærunt, & reuera, qui post tot signa quibus orthodoxa & catholica fides nostra satis est approbata, nunc tandem signū postulat, ipse portentū & mon-

Verbum Dei sine signis sufficit fidei.

Signa in exordio & Legis & Evangelij quasi figilla.

& monstrum est habendus, ait S. Augustinus. Sed somniator aliquis, nouum Euangelium docens, omnesque retro sanctos ignauie & erroris traducens, opus habet tot ac tantis miraculis, quæ p̄fcorum patrum miracula & numero vincant & quantitate.

Nolle credere sine signis, est contra naturā fidei, & iniuriosum esse Deo, imo & periculosum.

Primo enim nolle credere sine signis, est contra naturam fidei, fides enim est substantia rerum earum quæ non videntur sed sperantur, Hebræo. 11. Secundò, nolle credere sine signis, etiam Deo iniuriosum est. quasi ipse falli aut fallere possit. non est enim Deus vt homo, vt mutetur, neque vt filius hominis, vt mentatur, Num. 23. Tertiò, etiam periculosum est plus obseruare signa, quàm virtutem verbi Dei. Nam & diabolus signa facere potest, id quod videmus in magis Aegypti, Exod. 4. Hinc & Moses prohibet, Deut. 13. ne propheta miracula facienti, & interim contra legem docenti fides habeatur: quia miracula ex falso verbo non faciunt verum, sed seducunt. Quod si autem vero verbo annexa fuerint, verbum ipsum in sua veritate confirmant & obfirmant. Postremò, fides ex miraculis imbibita minus constans est. qui enim non propter verbum ipsum, sed propter miracula credunt, subinde in incredulitatem labuntur tempore tentationis, nec in fide perdurant, id quod videmus in Israëlitis, subinde cessantibus miraculis, dubitantibus. Obserua: Prodigium fit præter naturam, vt est aperire oculos cæci nati, & excitare mortuum. Signum autem, quod non fit præter naturam, vt est sanare infirmum.

Fides ex miraculis imbibita minus constans est.

Prodigium & signum quomodo differant.

Dicit ad eum Regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Hoc verbo Regulus magis fidei suæ infantiam prodit: non solum enim non credit quòd Christus solo verbo possit sanitatē conferre, sed nec credit quòd mortuum filium possit resuscitare. Quid autem hoc aliud est quàm parua fides? quid aliud ab homine medico peteret? Atqui malè consultum nobis esset, si Christus tantum in hac vita nobis succurrere posset, non autem etiam in morte, & post mortem. Hinc Christus nos consolatur, Ioan. 11. Ego, inquit, sum resurrectio & vita. qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet.

Bene semper sperandum de Deo, etiā cum videtur iratus

Dixit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. Quem prius terruerat, nunc summè consolatur. Hinc discamus bene sperare de Deo, etiam cum videtur iratus. Vade, inquit, filius tuus viuit. Iob 13. Etiam si occiderit me, sperabo in eum. non enim in aeternum irascitur, neque in aeternum comminatur Deus, Psal. 29. Ira quidem in indignatione eius, sed vita in voluntate eius, Psal. 88. Hinc de Christo dicit: Si dereliquerint filij eius legem meam, &c. visitabo in virga iniquitates eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo. Et Abacuc 3. Cum iratus

iratus fueris, misericordiæ recordaberis.

Hoc verbo, *Vade, filius tuus uiuit*, ostendit etiam absentē posse sanare. In hunc modum & Heliseus per internuntium mandauit Naaman Syro, ut se in Iordane septies lauaret, nimirum ut homo gentilis hinc disceret virtutem Dei, 4. Reg. 5. Hoc enim vnum idemque dictum & vera de præsentiūbus prophetia est, & sicut ex seruis postea comperit Regulus, imperium vitæ est. Nedum hoc verbo sanitatem filij prædixit Christus, sed etiam effecit, Psalm. 106. Misit, inquit, verbum suum, & sanauit eos. Et iterum, Sap. 16. Nec herba, nec malagma, sed sermo tuus sanauit eos.

Obserua autem quod Christus non descendit ad filium Reguli etiam rogatus, cum ad seruū centurionis, Matt. 8. vltro se venturum obtulerit. Per hoc enim primò ostendere voluit, se plus posse quam ille speraret, aut peteret. Deinde ostēdit alia esse iudicia Dei quam hominum. nos enim tantū miramur & conspiciamus eos, qui diuitiis, nobilitate, potentia conspiciuntur, contemnimus autem pauperes, sicut docet B. Iacobus 2. cap. Deus autem humilia respicit, & alta à longè cognoscit, Psal. 112. Et plerumque contingit, ut qui ab hominibus magnificantur, apud Deum nulli sint: & econtra, qui apud homines pro nihilo reputantur, magni apud Deum sint: habes de vtroque exemplum, Luc. 16. de diuite & Lazaro. Discamus igitur in hominibus potius pensare naturam qua ad imaginē Dei facti sunt, quam accidentalia bona, quibus in hoc mundo præfulgent. *Credidit homo sermoni quem dixit Iesus*, &c. Vno verbo duos sanauit, patrē, & filium. Sicut enim filius ē verbo Christi, tanquam ex herba medica sanitatem recepit, ita & pater ex eo robur fidei concepit. Verbum enim Dei, & infirmos sanat, & sanos confirmat. Singula autem verba emphasim habent: Primò enim quem prius Regulum, hoc est, mundo deditum nominauit, nunc hominem vocat Euangelista. Tunc enim hominis cognomine digni sumus, cum cordis incredulitatem abiicimus. Apud Matt. 15. infideles canibus assimilantur: vel admiratiuè hominem nominat: q. d. En homo ille qui hactenus toto mundo deditus erat, quiq; in primo congressu tam infirmam fidem habuit, is nunc ex vno verbo Christi tantum robur accepit, ut nudo verbo Christi crederet. Arguitur itaque hoc verbo incredulitas nostra, qui tot tantæque à Christo audiuius & vidimus, nec tamen adhuc audemus verbo eius confidere.

Credidit, inquit, sermoni. Hic docetur quomodo creuit eius fides: credidit etiam prius, alioqui nō accessisset ad Christum, sed infantiliter & ex miraculis, nunc autem credit, sed viriliter & ex verbo, quod ut potens est, ita reddit credentem etiam poten-

*Plus potest
Christus quam
homo sperat.
Alia iudicia
Dei quam
hominum.*

2

*Quādo homi-
nis cognomine
quis dignus.*

*Incredulitas
nostra argui-
tur.*

*Vera fides,
qua.*

potentem. Atque ea demum vera fides est & robusta hæc, etsi aduersa & contraria videantur, tamen non dubitat de verbo, sed certa est aliquando implendum verbum Dei, potiusque cælum & terram peritura, quam vnum Dei verbū. Talem fidē habuit Abraham, David, Moses, &c. Talem fidem habuit beatissima virgo Maria, Luc. 1. Paulus Act. 27. vbi credidit certò futurum quod sibi erat dictum: Ne timeas Paule, Casari oportet te assistere. Postremò addit: *et ibat.* Quod vel solū indicat eum verè credidisse. Nam solo & nudo verbo contentus abibat. infidelis autem quisque voluisset certificari, quomodo & quando sanandus esset, num & medicina opus esset, & que medicina, & quomodo ea vtendum. hic autem contentus est in eo, quòd filius ex infirmitate liberaretur, quomodo & quādo id fiat, Deo committit. In quo docemur quā sit fidei natura, nempe fiduciam de Deo concipere quòd seruaturus nos sit: quomodo autem & quando, & per quas afflictiones, nihil ad nos pertinet. Sic Genes. 12. Abraham egreditur terram suam, nesciens quòd sibi esset eundum. Sic Gen. 22. expectat posteritatem, quanquam filium iuberetur occidere, sic Moses, Exo. 14. educit filios Israël ex Aegypto, quanquam nesciret quomodo Deus eos aduersus vim regis esset defensurus. Sic cū staret ad mare rubrum, nesciens quomodo euasuri essent: iubet tamen eos consistere, visuros magnalia Dei.

Iam autem eo descendente, serui occurrunt, nuntiantes quòd filius eius viuet. Hic patet quā verè dixerit David Psal. 39. Iunior fui, etenim serui, & non vidi iustum derelictum, &c. Quamprimum enim Regulus ille in Christū credidit, statim sanatur filius eius, & omnia lata & prospera sunt in domo eius. Idè serui nescientes vnde tanta prosperitas contingeret, lati occurrunt, nuntiant, &c. Bene igitur monet Christus, Matth. 6. Primum querite regnū Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adicientur vobis. Sic monet & David, Reuela Domino viam tuā, & ipse faciet. Et item Iosaphat 2. Paralip. 20. Credite, inquit, Domino, & prophetis eius, & cuncta vobis euenient prospera. Summa, Si vitam, pacem, prosperitatem desideras, & dies bonos, declina à malo, & fac bonum. Timentes enim Dominum, non deficient omni bono.

Psalm. 36.

Psalm. 33.

*Officium quo-
que seruorum,
quod.*

Obseruandum hic quoque officium seruorum esse, bona & prospera nuntiare dominis suis, eorumque commodis atque felici fortunæ congaudere atque propriæ, 4. Reg. 7. dicebant leprosi ad inuicem: Hæc dies boni nuntij est, si tacuerimus & noluerimus nuntiare vsque manè, sceleris arguemur. Malos verò rumores suppressere debent. Seruum mali nuntij asserentem se Saulē interemisse, iussit Dauid rex interfici, 2. Reg. 1. *Interrogabat ergo horam ab eis, &c.* Seruis lata nuntiantibus,

pater

pater aliò spectabat : nuntiabāt illi corporalem filij sanitatem, ipse autem & filium & seruos ad perpetuam animę sanitatem perducere cupiens, interrogabat horam, &c. Iam enim apud animum suum defixerat, vt si hora recuperatę sanitatis illa esset, in qua dixit illi Iesus : Filius tuus viuít : iam de diuina illius magni Prophetę potentia non dubitaret, quòd ipse esset filius Dei, & Rex Israël.

Dixerūt ei serui : Hec hora septima reliquit eum febris. Antiqui diem in duodecim horas diuiserunt. Septima igitur hora est, in qua omnis eger peius habere incipit secundum naturam, quia tunc sol à summo cęli incipit declinare, & cum declinatione solis, omnis virtus ægri incipit cadere & declinare. Hinc igitur patet quòd hæc curatio non fuit naturalis, sed miraculosa. Vnde Iob 5. dicitur : Ipse vulnerat, & medetur : percutit, & manus eius sanabunt. Ingens autem consolatio nobis hoc verbo datur : nempe quòd Christus etiam vbi natura deficit, sanare & adiuuare potest. Non igitur est, quòd desperemus, si tantummodo decreuerit, confestim liberabimur. In voluntate enim eius vniuersa sunt posita, Esther 13. Imò Deus idèd opera sua plerunque diuerso modo agit aliter quàm natura, vt discamus etiam deficiente natura, bene sperare.

Ingens cõsolatio, Christum deficiente natura adiuuare posse.

Cognouit ergo pater quòd illa hora esset, &c. Confert ipsum opus ad verbũ Christi, & ex magnitudine operis agnoscit magnitudinem & virtutem verbi, & quia videt opus planè diuinum esse factum in filio, non dubitat quin & verbum ipsum quod à Christo audierat, plane Dei, non hominis verbum sit. Sic supra, Ioan. 2. Nathanaël, cùm Christus arcana quædam ei reuelasset, Rabbi, inquit, tu es filius Dei. Sic Ioan. 3. Nicodemus : Scimus, inquit, quia à Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere, &c.

Et credidit ipse & domus eius tota. Expertus verbi energiã simpliciter & perfectè credidit, non vni verbo Christi, sed omnibus. Per hoc ergo miraculum Christus manifestè ostendit se vbique esse, & omnia posse, & sola voluntate cuncta perficere, quo quid vel maius vel iucundius annuntiari posset ? Si enim vbique est, & omnia potest, & solo nutu, non est quòd tantopere trepidemus, quin potius ad eum cum S. Iosaphat clamemus, 2. Paral. 20. Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc vnum residuum est, vt oculos nostros ad Deum leuemus.

Quid maius, quàm Christum vbique esse, & omnia posse.

Signanter autem addidit, *Credidit cum eo domus eius tota.* Vbi primò videmus Regulum hunc boni patrisfamilias functum officio in hoc, quòd familiam suam exemplo & verbo ad fidem prouocauit. Deinde videmus vnius hominis infirmitatē prouidisse ad salutem vniuersę familie, vt vel hinc discamus Deum idèd aduersa immittere, non vt nos perdat, sed vt saluet. Nisi enim

Boni patrisfamilias officium suum exemplo & verbo ad fidem vocare. Deus quare immittat aduersa.

enim hic filius infirmatus fuisset, forsan nemo ex illa familia credidisset. Huc pertinet, quod non seruum, sed filium infirmari permisit, ut eo feruentius pater Christum quereretur. Bene igitur monet Sap. Prouerb. 3. Fili mi, noli negligere disciplinam patris tui, &c. Quem enim diligit, corripit, &c. Si familiam illam non dilexisset, permisisset eam in peccatis suis, citra omnem admonitionem. Hinc Beatus Iacobus 1. cap. inquit, Omne gaudium, æstimate fratres, si in tentationes varias incideritis.

Obseruandum iterum quod ait, *Credidit ipse & domus eius*, nihil de aliis Capharnaitis, dicens, sicut supra, Ioan. 2. Crediderunt, inquit, in eum discipuli eius, nullam mentionem faciens de aliis conuiuiis, ut vel hinc videamus paucitatem eorum qui verè credunt. Maior enim pars etiam si videat & audiat verbum & miracula Christi, tamen in peccatis manet. Multi vocati, pauci verò electi. Matt. 22.

EPILOGVS.

- 1 Historia de Regulo sic dicto, siue quod esset è regio genere, siue quod alia principatus dignitate fungeretur, vocationis gentium in obedientiam fidei, specimen præbet, & quod merito Iudei increduli reuerentur, & gentes admitterentur in consortium regni Dei.
- 2 Formam humilitatis Christus præscribit, & quod personæ respectus non est apud Deum, ad Centurionis seruum accessit, ad Reguli filium non accedit.
- 3 Exemplum potentie fidei, cum declaratione fidei.

DOMINICA VIGESIMASECUNDA

POST TRINITATEM, EPISTOLA.

Philipp. 1.

FRATRES, confidimus in Domino Iesu, quia qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu: Sicut est mihi iustum, hoc sentire pro omnibus vobis, eo quod habeam vos in corde meo, & in vinculis meo, & in defensione, & in confirmatione Euangelij, socias gaudij mei omnes vos esse. Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam vos omnes in visceribus Iesu Christi: & hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in omni scientia, & in omni sensu, ut probetis potentia, ut sita sinceri, & sine offensa, usque in diem Christi Iesu, repleti fructu iustitiae per Iesum Christum in gloriam & laudem Dei.

IN HAC Epistola D. Paulus facit tria.

- 1 Primò laudat Philippenses, quod in fide & verbo Dei cōstanter permanserint, nec ut aliae ciuitates susceperint pseudoapostolos falsosque prædicatores.
- 2 Secundò, cohortatur Philippenses, ut fortiter, & constanter perseuerent ac crescant in sancto proposito, atque in charitate non ficta.

3 Tertiò, monet vt quemadmodum cœperunt, à falsis prophetis & apostolis caueant, & doctrinā magis quā vitam respiciant & confiderent: cūm hæc imponere atque fucum facere, illa verò non possit.

Digerit autem Paulus hanc Epistolam in tres partes.

1 In quartū prima, agit gratias pro diuino beneficio, per quod in cognitionem Euangelij venerunt, gratiæ celestis participes facti, cūm ait: *Confidimus in Domino Iesu, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Iesu Christi. Sicut mihi iustum est hoc sentire pro omnibus vobis, eò quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione & confirmatione Euangelij, socios gaudij mei omnes vos esse.*

In hoc verborum contextu Paulus appellat Euangelium opus bonum: & quod in opere bono perseueramus, nō ascribit nostris viribus ac meritis, sed attribuit Deo. Hunc oportet primū lapidem ponere, structuram inchoare, & summū fastigium addere: si modò bonum debeat fieri ædificium, Ioh. 1. Sine me nihil potestis facere, 1. Corint. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positū est, &c. Item 1. Corint. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit.

Euangelium opus bonum est in eo perseuerare, Deo attribuendum.

Has sententiās scriptura nobis ob oculos ponit, ad extinguendam arrogantiam gloriamque inanem: vt sapientiores facti, Deo deferamus laudem & honorem, non autem nobis, Iac. 1. Omne datum optimum, & omne donū perfectum deforsum est descendens, &c. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra à Deo est: & Philip. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere, pro bona voluntate. Item Rom. 9. Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Idè August. exponens illum versum Dauidicum, Viam mandatorum tuorum cucurri, cūm dilatasti cor meum, dicit: Nisi prius Psalmista cor dilatatum habuisset, viam Domini minimè cucurrisset, id est, vsque ad finem in bono perseuerasset. Orandū ergo semper cum Ecclesia: Actiones nostras quæsumus Domine aspirando præueni, & adiuvando prosequere, vt & cuncta nostra operatio à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur.

2. Corint. 3.

Dicit Apostolus se confidere, quod qui cœpit in Philippen-sibus bonum opus, perficiet. Vnde est aduertendum, eandem esse vocem Græcam quam hīc interpret traducit, Confido, cum ea, quam, ad Rom. 8. conuertit, Certus sum. Ex quo loco quidam conantur statuere quemlibet iustorum certitudinē posse habere suæ salutis, ac perseuerantiæ in finem vsque vitæ. Verū in doctē id faciunt, cūm vocabulum Pauli non semper pertinet ad certitudinem, sed frequenter ad probabilitatem

Falsi quorundam persuasio.

& coniecturam. Quod constat ex versione Chrysostomi, Theophylacti, Ambrosij, Hieronymi in epistola 4. ad Algasiam, quæst. 9.

Ex bonis ergo Philippenſium initiis, & prospero Euāgelij ſucceſſu, ſurgebat Apoſtolo huiusmodi fiducia: quaſi dicat, Conſido opera bona & ſancta quæ in vobis exorſus eſt Deus, per eum perfectum iri. ex præteritis enim futura conſicio. Si enim homo quiſcunque ſapiens nihil exorditur quin id velit conſummare, multò minus inchoabit quippiam Deus quod conſummare non intendat, quin ei non poſſit deeſſe neq; perficiundi operis facultas, neque ſcientia ſive ars, neque voluntas, ſine quibus nullius operis effectus conſummatur, ſi tamen eius gratiæ nemo ponat obſtaculum & obicem, vt de Pharaone legimus in Exodo. Simile eſt de induſtrio agricola, qui de agro, euulſis ſpinis & tribulis, bene culto & bono ſemine ſeminato, bonam ſpem concepit ſecunda meſiſis.

*Opus bonū in
nobis inceptum
perficietur, niſi
gratiæ diuinæ
ponat obſtacu-
lum.*

*Dies quotu-
plex.
Iob 14.*

Vſque in diem, inquit, Ieſu Chriſti. Duplex dies eſt, Chriſti ſcilicet & hominis. Hominis dies brevis eſt, iuxta Iob: Breues, inquit, dies hominis ſunt, &c. Et in hoc noſtro die accommodare debemus voluntatem noſtram, vt opus bonum in nobis perficiat Deus. Iuxta monitionem Chriſti Ioan. 9. Operamini dum dies eſt, venit enim nox, &c. & ad Galat. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, &c. & iterum 2. Cor. 6. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim, In tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuuite, &c. Dies autem Chriſti, eſt mortis dies, vel iudicii & retributionis, quando reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Tunc enim vocabit operarios, & reddet illis mercedem, Matt. 20. Imò, cum acceperit tempus, iuſtitias iudicabit. Nec ſolum de Philippenſibus ſperabat opus bonum perfectum iri, ſed in omnibus etiam futuris Chriſtianis, vſque in diem Chriſti. Vſque in finem optat nos omnes in bono perſeuerare, ne in poſito fundamento, & non ſuperædificantes, incipiamur illud, & dicatur vnicuique noſtrum, Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.

Luca 14.

Sicut mihi iuſtum eſt hoc ſentire, &c. Sensus eſt, Quare non optimum finem mihi de vobis pollicear, cum optima in vobis videam auſpicia? Fieri poteſt vt mala exordia melior fortuna ſequatur, quemadmodum in Paulo & latrone accidiſſe conſtat, ſed regula communis: Bonū principium, bonum ſpondet terminū: quamvis aliquādo tamē ſint, qui cum ſpiritu cœperint, carne conſummētur, Gal. 3. Sicut de Saule patuit, de quo ſcriptura perhibet quidd nō erat vir eo melior in Iſraēl, cum vocaretur ad regnum, qui tamen poſt ob ſuperbiam & alia delicta, ſpiritu maligno diuexandus traditus, & à Deo reprobatus eſt.

1. Reg.

*"Bonum princ.
&c. alluſum
eſt ad prouerb.
Dicendum ſu-
eſt, quia bene
cœpit, ſed et.*

1. Reg. 8. & 16. Quemadmodum ergo odium optima quæque mala interpretatur, & oculus nequam nihil bonum cernere potest, etiam in eo qui est optimus, Eccle. 14. ita dilectio bonum facit opinari de dilecto, Charitas non est suspiciosa, charitas omnia sperat, &c. *Simile, 1. Corin. 13.*

Pulchrum quoque est & iucundum fratres se mutuo diligere, & habitare in vnum. Pulcherrimum est pastorem & subditos sibi consentire. Philipenses absentem Apostolum tanquam præsentem coluerunt, Apostolus vicissim Philippenfium cura tangebatur. Religionis auspicia cordi fuerunt Apostolo. Successum ergo & continuationem Philippenfium Ecclesiæ Dominum Deum precabatur. Non modò, ait, in vinculis meis memoria vestri me oblectat, verum etiam cum vocor ad reddendam rationem, apologiam, & defensionem Euangelij, vestri mihi subit recordatio. Omni enim tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur, Proverbior. 17. Denique cum firmandum mihi Euangelium est, hoc est, cum vel ad carcerem mihi est rursus intrandum, vel aliud supplicium nouum suscipiendum, vos mihi estis præsto, quia vestri causa hoc mihi euenit. Socios vos habeo gaudij, quia vos estis gaudium meum & corona mea coram Deo & hominibus. Missus à Domino, fructum illi attuli, gaudeo fructum eum tenere.

Pulchrum & iucundum fratres mutuo se diligere.

Pressuræ & mala quæ Christi amore Christiani patiuntur, Euangelium Christi confirmant. Vnde Paulus Euangelium vinculis suis dicit confirmari & defendi.

Pressuræ & mala Christianorum, Euangelij Christi confirmatio.

2. Secundò precatur, ut in agnitione Dei, & in operibus iustis & sanctis augeantur in dies, & locupletentur, & quod Deus in eis coepit, misericorditer perficere dignetur, cum ait, Testis enim mihi est Deus, quomodo cepiam omnes vos in viscibus Iesu Christi: hoc est, Deus siquidem mihi testis est, ut vestri teneat desiderio ex intimo pectusculo in Christo Iesu. In hoc verborum contextu Paulus effundit, inflammatus spiritali gaudio ac latitia, totum cordis sui affectum, quod videat Euangelium tam diligenter agnosci, suscipi, & honoribus affici. Similem ferè affectum erga suos declarauit beatus Ioannes in 3. sua cano. d. Maiorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.

Atque hoc exemplum imitari debet quisque verbi minister: ut primò gregem sibi commissum intimo cordis amore prosequatur, non tantum ut lupos ab ouili arceat, sed etiam oues in pascua ducat & reducat, Ioan. 10. Deinde auditores suos ore & scripto doceat, & in tribulatione consoletur, 1. Thes. 5. Tandem pro suo grege supplex oret, & si opus fuerit, vitam pro eis, exemplo Christi, ponat, ut dictum est ex Ioan. 10.

Exemplum hoc Pauli omnibus verbi ministris imitandum.

Ad quid vocati sumus in sortem religionis Christi.

Proverb. 1.

Et licet mundus sit ingratus, nos tamen, quandiu vixerimus, non cessare debemus verum Dei cultum exercere, pro beneficiis nobis collatis Deo gratias agere, pro omnibus omnium statuum ordinibus feruenter orare, 1. Timoth. 2. in pietate, fide, charitate nos exercere, sed vsque in finem perseverare, Matth. 10. Ad hoc enim vocati sumus in sortem hanc felicissimam religionis Christi, vt ista omnia praestemus, non vt nouum Dei cultum nobis fingamus, sed eos obseruemus, quos ab Apostolis Ecclesia institutos accepit, iuxta hoc, Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuae.

3 Tertiò orat Apostolus, vt eorum charitas semper exuberet, ac quotidie copiosior reddatur in agnitione & augmento iustitiae, omnique intelligentia, vt probent quae sint vtilia, vt sint synceri & inoffensi in diem Christi, impleti fructibus iustitiae, quae nobis contingit per Christum, cum ait, Et hoc oro, vt charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu, vt probetis potiora, vt sitis synceri & sine offensa in diem Christi, repleti fructu iustitiae per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei. In hoc verborum contextu Paulus precatur & diligenter orat, vt Philipenses crescant in agnitione Dei, in intelligentia, sinceritate, & operibus iustitiae, idque propter tres causas.

Doctrina concionisque discernenda, quae vera, quae falsa.

Quarum prima est, vt doctrinas atque conciones discernant, quae verae & quae falsae, quo sciant pseudoapostolos cauere, seductores fugere, & in verbo Dei vero & sana doctrina, quam catholica tenet Ecclesia, constanter permanere. Matth. 7. Attendite à falsis, &c.

1. Thess. 5.

Secunda causa est, vt sint synceri, non hypocritae, nec offendant alios, neque per alios offendantur, sed veri Christiani reperiuntur, iuxta illud, Ipse Deus sanctificet vos per omnia, vt integer spiritus vester & anima, & corpus sine querela, in aduentu Domini nostri Iesu Christi conseruetur. Item, 1. Corin. 10. Sine offensione estote Iudaeis & Gentibus & Ecclesiae Dei, sicut & ego per omnia omnibus placeo, &c.

Quare iteratò replicet diem Christi.

Iteratò replicat diem Christi, vt animis reuoluentes diem aduentus eius siue in mortem siue ad iudicium, citius ac celerius ad charitatem, sinceritatem, ceteraque bona opera accingantur fideles, & vt Luc. 12. monet Saluator: Sint lumbi praecincti, & lucernae ardentes in manibus eorum, sintque similes hominibus expectantibus dominum suum, &c.

Tertia est, vt repleantur fructibus iustitiae, quae contingit per Christum: quo coguntur omnes homines confiteri ac sibi persuadere, nos in eorum esse numero, qui viuam fidem in Iesum Christum simul consecuti: & quòd opera nostra bona debeant proficisci ex fide & charitate, per quae iustificamur, & beati

beati reddimur, fierique ad laudem & gloriam Dei, qui est benedictus in secula.

Præcipuus scopus iustitiæ nostræ debet esse laus & gloria Dei, si fructum inde consequi velimus. Aliàs dicitur, Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, Matt. 6. Summa, illa debet esse primaria cura Christianis, nempe, novas doctrinas fugere, noua dogmata detestari, 1. Timot. 2. & ad Tit. 3. canonicè & simpliciter sese gerere, non fraudulenter, non dolosè, Philip. 2. & insistere bonis operibus, maximè charitatis, quæ magis ac magis semper abundet. Nam dum viuimus hic, charitas nostra semper potest augeri, quousque perficiatur in patria, 1. Corin. 13. Charitas nunquam excidit. Sicut enim constat ignem crescere lignorū adiectione, & eorum subtractione diminui deficereque necesse est: ita nimirum & ipsa charitas, quæ est ignis ille, quem Christus venit in terram mittere, & voluit vehementer accendi, Luc. 12. verbi caelestis auditu, & operum bonorū pabulo seruatür & crescit, & ampliores semper, nutrimento suo crescente, vires acquirit. Vnde & in Leuit. 6. cap. dicente Domino, legimus, Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens manè ligna per singulos dies. Illud utique præcepto legis figurante, quoddam altari cordis, ignis charitatis conseruari, & cum omni instantia per singulos dies nutrirī debet. Vnde etiam Exodi 27. Dominus præceperat filiis Israël, vt semper arderet lucerna in tabernaculo testimonij, figuratiuè designās, quoddam in tabernaculo cordis humani, debeat ardere lucerna charitatis.

Doctrina, quam concionatores & auditores maximè vt imitentur aduertere debent, est hæc, scilicet, quæ sit forma petitionis Pauli, & quid precetur Philippensibus: nempe, abundantiam charitatis, sciētiam seu intellectū rerū spiritualium, synceritatem, vt sint sine offensa, vt sic in pietate vsque in diem Christi persistant, vt non tantum habeant iustitiam, verum repleantur iustitiæ fructibus, vt omnia illa vertant in gloriam Dei.

EPILOGVS.

1 Quia Christianismus habet rudimenta, auctus, & fastigium. Charitas est (quæ omnia sperat) de ijs qui inceperunt esse Christiani, persuasum habere quod perstiterint.

2 Deus pietatis exordia donat. Id quod cepit in electis, perficit vsque ad illum diem quoad venturus est Iesus Christus, premium æternum reponsurus recte factis, ne quis in se aut suis viribus, sed in Domino gloriatur.

3 Exemplum Christi proponit, qui non solum malitiam non habet, sed etiam bonitate redundat, vt & nos non solum synceri simus ab omni corruptione, sed etiam iustitiæ fructu abundemus.

Matth. 18.

fcd an.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnū calorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Et cum cepisset rationem ponere, oblati sunt ei unus qui debebat ei decem millia talenta. Cū autem non haberet unde redderet, iussit eum Dominus eius veniū dari & uxorem eius, & filios eius, & omnia quæ habebat, & reddi. Proci-dens autem seruus ille rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum di-misit illi. Egressus autem seruus ille, inuenit unum de conseruis suis, qui debe-bat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & om-nia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit & misit eum in carcerem, donec redderet vniuersum debitum. Videntes autem conserui eius quæ fiebant, con-tristati sunt valde; & venerunt & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc vocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue, nequam, omne de-bitū dimisi tibi, quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit & te miseri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? & iratus dominus eius, tradidit eū tor-toribus, quoadusque redderet vniuersum debitum. Sic & Pater meus celestis faciet vobis, si non remisistis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

HOc Euangelium de Rege volente cum seruo rationem po-nere, completitur tria.

Concio legis.

1 Primò, concionem legis. Videmus enim in hoc Rege se-ueram austeritatem, qua Rex seruum, qui decem millia talen-torum debebat, alloquitur. Nam cū non haberet unde red-deret, iussit eum venundari, & uxorem eius, & filios, & om-nia quæ habebat, & reddi. Literalis sensus intentus à Spiritu sancto est, ostendere officium legis: Regem hunc esse Deum omnipotentem, de quo Apocal. 19. Rex regum, & Dominus dominantium. Cuius est lex? Mosi, quæ adco est aspera, vt huic seruo terrore incutiat, eumque perturber. Ipse verò Domini pedibus aduolutus veniam orat, pluraque quam prestare pos-sit, pollicetur.

Quid lex.

Est enim lex, humanæ vitæ speculum, in quo cōtemplamur animi nostri maculas, defectus, atque vitia. Est enim decalo-gus, veluti rationarius libellus, qui debita nostra descripta continet. Debemus enim Deo fidem, charitatem, spem, ho-norem, sanctificationem, & glorificationem.

Deo quid de-beamus.

Quid item Ecclesiæ.

Debemus Ecclesiæ catholicam eius sponsam agnoscere, in ea, scilicet Romana, verbum Dei audire, septem eius sacra-menta cōfiteri, eius præcepta (quæ ad salutem sunt necessaria) custodire, & iuxta mandata decalogi, vt vitam æternam pro-mereamur, actiones nostras instituere, gratiasque semper pro beneficiis acceptis agere.

Proximo quid.

Proximo quoque debemus eum autorem, quem nobis ipsis impen-

impendimus, opera charitatis & misericordiae, quae sunt paciscere, potare, vestire, tristem consolari, infirmum visitare, mortuum sepelire, captivum redimere, non laedere, sed potius prodesse, inferuire, & auxiliari, Mat. 25. Hæc ita debemus proximo, ut quemadmodum sine fide, ita sine his operibus impossibile sit ingredi vitam illam æternam, Mat. 19. Si vis ad vitam intrare, serva mandata, &c.

Debemus etiam animabus nostris carnis mortificationem, & renouationem spiritus, Rom. 6. Ephes. 4. Coloss. 3. Nam quamuis in sacramento baptismi fiat plena peccatorum remissio, non tamen fit plena renouatio, sed renouamur de die in diem, 2. Corinth. 4.

2. Secundò, complectitur concionem Euangelij. Videmus enim in hoc Rege immensam gratiam atque misericordiam, qua Rex hunc ærumnosum seruum ad pedes iacentem ac poenitentem erexit, & oranti omne debitum remisit. Nam proci dens seruus ille, orabat eum, dicens, Patientiam habe in me, & omnia redam tibi. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit illi.

Literalis sensus à Spiritu sancto intentus est, ostendere officium Euangelij, quod est valde consolatorium, suauissimaque recreatio animarum: quod apparet ex consolatione quam per indulgentiam hic seruus habuit, ut sibi visi fuerint cæli, terra, ac omnes creaturæ ablandiri.

Est enim Euangelium, liber consolationum plenissimus, quibus afflicta corda fragilitatem suam agnoscant, recreantur atque reficiuntur. Quæ enim maior consolatio, quam verbum illud, Venite ad me omnes? Matth. 11. Quid enim dulcius, quam verbum illud, Non veni vocare iustos, sed peccatores? Matth. 9. Quid suauius, quam verbum illud adulteræ dictum, Ne ego te condemnabo? Ioan. 8. Quid plausibilis, quam verbum illud, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet? Ioan. 11. Docet enim Euangelium, primam iustificationem impij, remissionem peccatorum in sacramentis, donumque perseverantiæ gratis sine ullis nostris meritis nobis donari per Christum. Docet etiam hanc iustificationem bonis operibus augeri posse. Qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Docet insuper, operibus nostris ex charitate factis Deum placari, ipsique nos cultum gratum exhibere, ac pro poenis ob peccata debitis posse satisfacere, ac tandem iisdem operibus coronam iustitiæ æternæ vitæ posse promereri. Hoc reuelauit Spiritus sanctus, quamuis negent caro & sanguis, quia animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.

Quid etiam animabus nostris.

Concio Euangelij.

Euangelium liber consolationum plenissimus.

Apoc. 22.

1. Corint. 2.

*Ingratitudo
hominum sup-
plicio dignifi-
cata.*

3 Tertiò, complectitur ingratitude[m] hominum. Quare etiam videmus in hoc Rege grauissimũ supplicium, quo Rex hunc ingratum seruũ affecit. Nam cùm vidissent conferui, quòd seruus ille cui Dominus remiserat decem millia talento- rum, propter centum denarios coniecisset conferuũ in carcerem, tristati sunt valde, & venerunt, & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerant, & iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus.

*Ingrate homi-
ne nihil peius.*

Literalis sensus intentus à Spiritu sancto est, ostendere, de pessimo ingratitude[m] vitio, quo maxima pars hominum laborat. Ingrato homine nihil peius. Hinc sunt versus,

Lex, & natura, cælum, Deus, omnia iura,

Damnant ingratum, tristantur eum fore natum.

*Ingratitudinis
premium.*

Nihil autem equè perit, atque id quod confertur in ingratum, Est enim ingratitude, vt Bernardus ait, hostis gratiæ, salutis inimica, Legis & Euangelij annihilatio, vt nihil ita displiceat Deo, quemadmodum ingratitude. Postquam enim hic seruus tot beneficia à Rege consecutus erat, debebat meritò conferuũ similibus prosequi: sed cùm beneficiorum omnium obliuiscitur, ingratus euadit. Rex igitur commotus, non solum beneficia reuocat, & quæ dedit, data non vult: sed etiam ingratum seruũ tradit tortoribus in vincula cõiciendũ. Hoc premium est ingratitude[m]. Porro quis hunc iuuabit? Habet sua culpa inclementissimũ dominum, præterea conferuos inimicissimos. iam detrusus in carcerem, cogitur æterna morte perire, & cruciari. ibi enim nulla est redemptio? in quod malum præcipitatus fuit ob ingratitude[m] diabolicam, qua nullum peius, nullum detestabilius peccatum est in terris. Hinc concludit Christus, Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remis-eritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Documenta ex eodem Euangelio.

*Deus quomo-
do placandus.*

1 Docemur hinc quomodo sit placandus Deus quando exegerit debita, & non fuerit vnde soluamus: nempe, humilitate, oratione, & debiti agnitione & confessione, ac eius offensio- nis dolore.

*Cognitio Legis
& Euangelij
necessaria.*

2 Docet hoc Euangelium necessariam esse omni Christiano cognitionem Legis & Euangelij. Absque Lege enim & Euangelio impossibile est vitam æternam consequi.

*Officium Le-
gis & Euan-
gelij, quod.*

3 Docet officium Legis esse, debitum nobis declarare, Galat. 3. Maledicos nos esse, nisi soluamus, & Deum terribilem & seuerissimum nobis ostendere.

4 Docet officium Euangelij esse, ostendere thesaurum quo possimus debita soluere, ipsi satisfacere, & ipsius indulgentiam promereri: ostenditque nobis, Deum, benignum, dulcem, ac plane esse fauorabilem.

5 Docet præterea quomodo Rex æternus velit vt agamus cum proximis nostris.

6 Futurum esse iudicium, Deumque esse exacturum à nobis rationem eorum, quæ nobis concessit.

7 Quare nobis Deus remittat debita: nempe, vt nos remittamus: nostri miseretur, vt nos proximorum misereamur.

8 Per impletionem legis nos Deo placere, & per ipsius transgressionem nos ipsum offendere, ac nos ab ipso puniendos.

9 Diabolos esse ministros Dei, quibus incumbit æterna ingratorum punitio.

10 Hunc fuisse condemnatum, non quia caruit fide, sed misericordia in proximum.

11 Luciferum ob ingratitudinem altissima sua sede exturbatum, eundem Adamum, Isa. 12. Gene. 3. Nabuchodonosor, Daniel. 4. Saulem, 1. Reg. 15. populum Israeliticum atque Iudæum, Isa. 5. Sic faciet & nobis Pater noster cælestis, si non egerimus gratias pro acceptis beneficiis.

*Ingratitudinis
punitio exēpla*

Est considerandum hic verbum illud, omnia reddam tibi. vnde colligitur præsumptio humana: semper fuit hominibus innatum multa polliceri, & nihil præstare. Ita Petrus dum in mensa esset, Matth. 26. Et si oportuerit, inquit, me mori tecum, non te negabo: at postea ad vocem vnius puellæ negauit. Ita & nos.

*Præsumptio
humana, multa
polliceri, &
præstare nihil.*

Discimus ex hoc Euangelio, quanto interuallo superent debita illa quæ Deo debemus, & debita quæ homines nobis debent. Siquidem debitum Regis, decem millium talentorum pretio comparat: debitum verò conserui, valori centum denariorum. Docti intelligent hoc discrimen. Arguit nostram iniquitatem, quæ Deus summa & grauissima debita nobis dimittat: nos autem proximis nostris, nec minimam velimus offensam condonare: vide caput vigesimū octauum Ecclesiastici, vbi dicitur, Homo homini reseruatur iram, & à Deo querit medellam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Memento nouissimorum, & desine inimicari, &c.

*Discrimē de-
bitorum quæ nos
Deo debemus,
& quæ homi-
nes nobis.*

Discimus etiam quanta facilitate Deus condonet, ad primū verbum serui, scilicet, Patientiam habere in me, & omnia reddam tibi, misertus est dominus, dimisitque eum, & debitum remisit illi. At quanta improbitate & seueritate nostra debita à proximis reperamus: tam seuerè, vt aliquando teneamus & suffocemus, donec reddant nobis debita, hoc docet multitudo litium, tribunalium, contentiones quotidianæ, & alia deploratissima vitia, quibus homines scatent, vide Iac. 2.

Quia quæ dominus potuisset paucissimis dicere, sicut Matt. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis

Pater vester caelestis peccata vestra: si autem non dimiseritis hominibus peccata, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. maluit id per parabolam proponere, quo tãquam rem vilissimam ac necessariam mētibus nostris insingeret altiùs ipsam charitatem & misericordiam, & eius vinculo nos firmitus conne-cteret, iuxta id Pauli, Super omnia hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis, & pax Christi exultet in cordibus vestris, in quam & vocati estis in vno corpore, quod nō fecerimus, addit quoque grauissimam comminationem iudicij futuri in nos. Idcirco consultū duximus paulò penitēti parabolam introspicere atque resumere, propter morales doctrinas, quas ex ea elicere possumus.

Colos. 3.

*Alteri facien-
dum, quod no-
bis volumus
fieri.*

Monemur hic iuris naturalis cōcordantis cum diuino, quod exigit, vt quisque faciat alteri quod sibi vult fieri: & quod sibi fieri nolit, alteri quoque nō faciat. Dicit quippe Christus Mat. 7. Omnia quaecunque vultis vt faciāt vobis homines, ita & vos facite illis. Hæc est enim lex & Prophetæ. Et Tobie 4. hortatur pater filium, dicens, Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Summa, Tales exhibeamus nos proximis, qualem optamus Deum nobis fore, vt liberè dicamus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitori-
bus nostris.

*Regnum celo-
rum præsen-
s ecclesia.*

Regnum cælorum præsens intelligitur Ecclesia militans, in quo regnat Deus per gratiã, sicut in cælo per gloriam, & quia legibus cæli subiicitur. Licet enim in terra peregrinetur, cælum tamen sibi patria est. Ephes. 2. Non enim estis hospites & aduenæ, sed ciues, &c.

*Rex huius re-
gni Deus.*

Huius regni Rex, Deus omnipotens, Apoc. 19. & Zach. 9. Serui Regis in hoc regno sunt Christiani, quibus commisit bona sua, vt negotiarentur, atque sibi quæstum facerent ex eis, donec veniat. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum, unicuique secundum propriam virtutem, &c. Hinc Apostolus ait, Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

1. Corint. 4.

*Rex quando
incipit rationē
ponere.*

Rex incipit hic, & vult rationem ponere cum seruis suis, cū nunc virtute verbi Dei, nunc terrore mortis, nunc flagello conscientie, nunc gehennæ metu, aut similibus, ad cogitandum gratiarum dispensationem compellit, vt secum cogitet homo preiosum tempus, quod sine linea transegit: multa mala quæ commisit, & bona quæ facere neglexit, etiam quum rationalis sit homo, an secundum rationem vixerit, vt homo, an secundum passionem desiderij, vt brutum. Vult insuper rationem nobiscum misericorditer ponere, si animam ad similitudinem Dei creatam, terrenis imaginibus inuoluerimus, vt sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem caelestis, 1. Co-

ring.

sint. 1. 5. Si corpus animæ habitaculum, Domino consecratum, fornicationi, luxui, comestationi, aut variis mundi delitiis exposuerimus, vt idem exhibeamus seruire iustitiæ in sanctificationem, Rom. 6. Si temporalia in subsidium pauperum data, ad voluptatem potius, quàm ad necessitatem expendimus, vt de cætero faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, Lucæ 16. Sic olim incepit rationem ponere cum rege Ezechia, Isaïæ 38. vnde mox conuersus ad parietem obortis lachrymis dixit, Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

Qui ergo cum hoc rege nunc debite factorum suorum rationem ponens, humiliter poenitet, post in iudicio secute ad iudicem veniet. 1. Cor. 11. Si nosmetipsos diiudicauerimus, non vtiq; diiudicabit nos Dominus. Exactam enim tunc posturus est rationem, quoniam non solum in medium proferentur facta, Matth. 16. 2. Cor. 5. sed & verba, Matth. 12. imò etiam cogitationes, Sap. 1.

Debitorum sunt omnes homines. Omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei. Rom. 3. Et in multis offendimus omnes, Iacob. 3. vnde & merito orare debemus, Dimitte nobis debita nostra, Matth. 6.

Debita sunt scelera in Deum & proximum commissa, quorum indies crescit aceruus. Peccatum est, donorum Dei abusus. Talentum facit sexcentos coronatos, qui octingentos aureos constituiebant. Sic centena talenta faciunt sexaginta millia coronatorum. Quod si ita numeres, cetenarius in immensum exerescit, quis adsequetur summam decem millium? Quis principum tantum thesaurum habeat? Hæc adferre placuit, vt inde homo colligat quantum Deo suo debeat. Per decem millia talenta intelligit ergo Dominus aceruum peccatorum, quæ tanta sunt, vt debeamus dicere cum Psalm. Non intres in iudicium cum seruo tuo, Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Tam ingentem summam sese debere olim profitebatur rex Manassès, 2. Paral. vlt. d. Peccaui super numerum arenæ maris, &c.

Sunt potissimum quatuor peccata nos offerentia Deo, sanguinis innocentis effusio. Sic vox sanguinis Abel clamauit ad Deum de terra, Gen. 4. Enormitas peccati, qualis est Sodoma, de qua Genes. 18. Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatū est nimis: Oppressio pauperum & pusillorum, de qua Exod. 3. Clamor filiorum Israel venit ad me, vidiq; afflictionem eorum, qua ab Aegyptiis opprimuntur. Item Eccles. 35. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillas descendunt, & exclamatio eius super deducetam eas? Mercedis defraudatio, de qua Iacob. 5. Ecce merces o-

Debitorum omnes homines.

Debita, scelera in Deum & proximum commissa. Peccatum, donorum Dei abusus.

Psalm. 141.

Peccata quatuor triplicia nos potissimum Deo offerentia.

pera-

perariorum vestrorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ defraudata est, clamat, & clamore eorum in aures Domini Sabaoth introiuit. Hinc versus,

Clamitat in cælum vox sanguinis, vox Sodomorum,
Vox oppressorum, merces detenta laborum.

Conscientia accusat vestra

Apo. 12.

Demum offert nos & accusat conscientia peccati, teste Apostolo Rom. 2. Vnde nec primus homo latere potuit, quem conscientia reatus demonstrabat in publicum, tametsi velaret pudenda foliis, & inter frutecta absconderet, Genes. 3. & malitia diaboli, ideoque accusator fratrum nostrorum dicitur.

Quoniam autem hic debitor non haberet unde redderet, insit eum dominus eius venundari, &c. Nisi enim Dominus dederit de ære suo, hoc est, nisi gratiam impartitus fuerit, soluendo nō sumus. Per nos quippe in peccatum cadimus, sed per nos resurgere non valeamus. hinc Dauid ait Psal. 93. Nisi Dominus adiuuisset me, paulominus habitasset anima mea in inferno inferiori.

Venditio quid significet.

3. Reg. 21.

Venditio hæc alienationem signat à Deo. qui enim venditur, alterius dominij fit. Sic peccator in potestatem fit diaboli, & alienatur à Deo, vt de peccato ruat in peccatum. Roman. 1. Propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum, &c. Isaia 59. Iniquitates vestrae diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis. Sic venundatus dicitur fuisse Achab, vt faceret malum in conspectu Domini.

Vxorẽ & filios venundari quid.

Proverb. 14.

Secundum beatum Hieronymum sensus verborum est hic, Iussit eum Dominus, id est, permisit eum iusto iudicio venundari, id est, spirituum immundorum seruum fieri: & vxorem eius, id est, concupiscentiam de qua concipiuntur mali filij: & filios eius, id est, mala opera: & omnia quæ habebat, scilicet temporalia. Vxorẽ ergo & filios venundari, est pro concupiscentiis interioribus, & prauis operibus exterioribus pœnam soluere. Iaco. 1. Concupiscentia quum conceperit, parit peccatum: peccatum verò quum consummatum fuerit, generat mortem. Summa: Per peccatum perditur totus homo, nec proderunt sibi quoque diuitiæ in die vindictæ: adedò miseros facit populos peccatum.

scribit

Comminationes diuinæ quo tendant nonnunquam.

Procidens autẽ seruus ille, orabat eum dicens, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Seruus hic videns vinculum obligationis suæ quod debebat, & defectum restitutionis, quum quod redderet non haberet, ac iussum punitionis quo vendi debebat, ad humiles & deuotas se conuertit preces. Ecce quo tendant nonnunquam comminationes diuinæ, non vt perdamur, sed reuertamur. Terrere vult, inquit Chrysost. vt per minas ad supplicationem inducat. Isa. 36. Quum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis. Voluit enim dominus seruũ reatum

reatum suum agnoscere, & veniam petere. Quia ergo sponte noluit, coactus poenituit, vitæ respicientiam & emendationem, & iuxta diuinæ legis sanctionem, satisfactionem pollicens. Quasi dicat, Domine, ne in furore tuo arguas me, Psal. 6. & illud Iob. 10. Dimitte me vt plangam paululum dolorem meum. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Sic terruit Dauidem, & supplex Domino factus est. 2. Reg. 12. Peccaui, inquit, Domino: cui Nathã, Dominus quoque transtulit peccatum tuum à te. Sic terruit Ezechiam ægotantem, Isa. 38. demandans illi per Isaiam, Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad Dominum, & dixit, Obsecro, Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. & fleuit Ezechias fletu magno. Summa: Vox peccatoris hic exprimitur, poscentis tempus viuendi, & spatium corrigendi.

Miseretur autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

Hic palam fit quàm efficax sit poenitentiae robur, & quàm ingens Domini misericordia omnia remittens: petierat dilationem, & accepit remissionem omnium debitorum. Psal. 102. Quomodo miseretur pater filiorum, miseretur est Dominus timentibus se. Verùm miserationes eius super omnia opera eius, Psal. 144. quia non solum electis, sed & reprobis qui ad tempus credunt, siue fructus poenitentiae exercent, peccata remittit. Ezech. 18. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur: Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. Hinc Dominus, Nonne, inquit, vidisti Achab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus suis. Bernardus, Sic ex toto dimisit omnem offensam, vt non damnaret vlciscendo, nec confunderet impropetando, nec minus diligeret imputando. Quod contra plurimi, qui etsi non vlciscantur, tamen impropetant, aut non ex animo indulgent. Summatim huc facit hoc Apostoli, Deum cumulatè facere omnia, quàm petimus aut cogitamus. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Egressus autem seruis ille, inuenit vnum de seruis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum, dicens, Redde quod debes. Retè dicitur egressus: quia nullus qui in Deo manet, expers compassionis est. Egressus ergo est à via charitatis & naturalis pietatis, sicut Cain à facie Domini, Gen. 4. non reueritus maiestatem, nec timens potestatem, & oblitus Domini erga se clementiae:

Psal. 6.

Efficax poenitentiae robur, et ingens Domini misericordia.

3. Reg. 21.

Ephes. 3.

Hebr. 4.

tiae debito suo liber, iniquitatis seruus protinus infecta manu exegit debitum. Attende quàm exiguum sit ad præcedens, quo ad numerum, quia pars centesima: & quantũ ad pondus, quia denarius ad talenta. Væ illis, inquit Apostolus Iudas, qui in viam Cain abierunt, &c.

Procidens conseruus eius rogabat eum, dicens, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Totidem & iisdem verbis obsecrat conseruum suum, quot ille dominum: sed talem iuste non inuenit conseruum, qualem ille inuenit dominum. Nam creditor inexorabilis repulit supplicem, contortumque rapiebat ad solutionem, iam debito liber: & non solum remittere debitum noluit, sed nec dilationem dedit: noluit enim intelligere vt benè ageret cū proximo suo. Sic Iacob Esau, Genes. 33. & Dauid Sauli, supplices facti sunt, 1. Reg. 24. & 26.

Tyrannica & crudelis debiti exactio notatur.

Ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Notatur hic tyrannica & crudelis exactio debiti, qua debitor per vim vel asperas obiurgationes ita opprimitur, vt vix excusandi vel respondendi habeat facultatem.

In carcerem mittitur, quum coram iudice sistitur, ac per districtam iustitiam vndique coarctatur, vt nullus euadendi sit locus. Talia exempla quotidie videmus, siue in spiritualibus siue in corporalibus, è quorum oculis quum sit extracta trabs, fluctum nolunt è fratris oculo demere. Sic sic, inquam, loquuntur impij, Opprimamus iustum, pauperem, & non parcamus viduæ, &c. Sap. 2. & Iaco. 2. Nonne diuites & præpotentes tyrannidem exercent, & iidem trahunt plebem miseram ad tribunalia? Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super eam? Scilicet, miseri nocere non possunt, Deus dormire videtur. superest vt vsque ad finem miseri patientes existant: nempe, vsque ad diem Domini, Iac. 5.

Condonandi officium requiritur in Ecclesia.

Obseruandum hic officium condonandi requirere Deum in Ecclesia, propter varias causas, & habet præmia, iuxta illud, Remittite, & remittetur vobis.

Magistratus mandato diuino cogitur punire scelera.
Deut. 17.
Exod. 22.

Sed magistratus mandato diuino cogitur punire scelera. Primum, propter iustitiam, qua iustitia Dei vult tolli sceleratos. Secundo, ad tuendos innocentes. Tertiò, exempli causa. Et vult Deus magistratum in hoc suo munere nõ esse ignauum & negligentem. Vult disciplinam & pacem seuerè defendi, vt lex inquit, Non parces ei, sed tolles malum de terra, Et illud, Maleficos non patieris viuere. Ideoque quum magistratus sepolluit societate scelerum, hoc est, quum negligens est in puniendo, totæ gentes delentur, vt modò ex hæresi & enormibus dissimulatis criminibus fieri videmus. Quum dormirent homines, venit inimicus homo, & superseminauit zizania.

Matth. 13.

Pij itaque monendi sunt magnum discrimen esse defensionis,

nis & priuatæ vindictæ. vt si quis instantem litem tibi moueat *Discrimen defensionis & priuatæ vindictæ.*
de agro, de vinea, de domo, &c. iustum est vti legitima defensionis
ne, hoc est, auxilio magistratus, quo res tuas retineas: sed non
accedat odium & cupiditas nocendi aduersario. Sic de cõuitiis
iustum est respondere defensionis causa, vt Christus Ioann. 8.
respondet, Non habeo dæmonium: sed non accedat odium, &
rabies atrociora faciendi contra aduersarium.

Defendere est famam, vitam, res retinere certo ordine, sine
cupiditate nocendi alteri. Vindicta est nocendi cupiditas in a- *Vindicta quid*
nimo irritato. Si quis tibi vitam aut res iniuste eripere conatur,
implorare auxilium magistratus iustum est, sicut Paulus pro-
uocat ad Cæsarem, Act. 25. sed non addas & cupiditatem no-
cendi. Si verò conuitia dicuntur, considera quando necessaria
sit confutatio, & quando non. Tunc est necessaria, cū Euange- *Conuitia quan-
do confutanda
& quando nō.*
lium contumelia afficitur, aut quum inurunt notas scandali,
quæ deformant Ecclesiam, aut quum nocent paci, vel amicorū
concordiæ, sicut Athanasius refutauit obiecta criminis magiæ,
& machinationum contra imperatorem. In talibus defensio
necessaria est, iuxta illud, Bona conscientia nobis opus est no- *Bona conscien-
tia nobis, bona
fama proximis
necessaria.*
stra causa, bona fama propter proximum. Et talis defensio
congruit cum hoc dicto, Benedicite maledicentibus vos, Lucæ
6. Roman. 12.

Sed alia multa sunt conuitia, vt inscitia, ignobilitatis, stoli-
ditatis, & similia, quæ nec lædunt Euangelium, nec scandali no-
tas inurunt, nec nocent paci, hæc non necesse est refutari: sed ple-
runque ex arrogantia aut superbia oritur refutatio, iuxta illud,
Qui velit ingenio cedere, nullus erit. Et contentio paulatim
crescens, auget dissidia, quæ quum latius vagantur, sæpe totas
respublicas euertunt. Hoc periculum pij intelligant, & reprimant
iracundiam, & aliquas iniurias prorsus dissimulēt atque
condonent, publicæ tranquillitati consulentes. Neque de omni-
bus paruis & magnis rebus statim pugnandum existimemus,
quia ait, Mihi vindictam, & ego retribuam. Nam in paruis de- *Rom. 12.*
fensione nihil opus est. contra hic seruus nequam fecisse tradi-
tur. quare sequitur,

*Videntes autem conserui eius quæ fiebant, hoc est, tantam crudeli-
tatem conserui in conseruum, contristati sunt valde de vnius culpa
& alterius poena, & venerunt, & narrauerunt domino suo omnia quæ
facta fuerant.* Conserui angeli sunt, osiores mali, & amantes boni, *Conserui ange-
li, osiores mali,
amantes boni.*
Apoc. 22. qui vt gaudent, super vno peccatore poenitentiam a-
gente, Luc. 15. ita tristantur de præcipitio iusti, & fratris op-
pressionem, qui dum bonis inspirationibus impios corrigere non
valent, ad Deum altè suspirant.

Sic etiam iusti atque pij catholici conserui sunt, qui zelo *Cōserui etiam
pij & iusti.*
iustitiæ accensi, dum vident bonos ac simplices ab impiis op-
primi

primi iniquè, hoc ipsum altis suspiriis apud Deum conqueruntur, nec paruipendenda talium suspiria, Luc. 18. Deus non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? dico autem vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Crudelitates enim & oppressiones in Ecclesia deferendæ sunt. Nā nisi homines huiusmodi crudelitates accusent, lapides clamabunt. Sic Ioseph patri suo fratrum suorum detulit commissa, non delator, non proditor, sed designatus senatus, & magistratus spiritualis. Accusationem eam Apostolus multis verbis prosequitur, dicens, Quod si quis non obediat sermoni nostro, per epistolam hunc indicate. Accusatio isthæc blasphemii & sacrilegiis itidem & scandalis omnigenis, Roman. 2. Ezech. 36. nisi obstitaret, in cælum vsque scandala & sacrilegia excreverent. Utinam Apostolica ea præscriptio teneat adhuc.

a. Theff. 3.

*Accusatores
quare contri-
stati dicantur.*

Contristati hic dicuntur accusatores: quia pij religionis tractu, gloriæ Dei respectu, vitiorum odio, talibusque piis affectibus impelluntur. Alij quippe proditores, aut voluptate, aut lucri, vel mensæ cupiditate, aut vindictæ ardore, aut huiusmodi affectibus pravis accusant. Iusti verò videntes crudelitatem hominum erga proximos contristantur: quia ad eandem virtutem pertinet, gaudere de bono, & tristari de opposito malo. Roma. 12. necnon ex eodem charitatis affectu deferunt ad Ecclesiam, Matt. 18. Ex hoc ergo loco consuetudo Ecclesiæ, qua certi censores, & vitia, & errores aliorum ad Ecclesiam deferunt, est nata, cui diaconatus est obnoxius, eò quòd oculi sint Episcoporum: ideoque tenentur eisdem prævaricationes, tum clericorū, tum laicorum significare. Nec quisquam iudicet tales esse maleuolos, quando huiusmodi prævaricationes iudicant, quum teste beato Augustino magis innocentes non sint, si fratres suos, quos indicando corrigere possent, tacendo perire permittant.

*Diaconi oculi
Episcoporum.*

*Vocatio hæc
quando.*

Tunc vocauit illum dominus suus. Hæc vocatio modò fit in conscientia; Pron. 1. sed pòst fiet in iudicio, de qua Apostolus Rom. 14. Omnes enim stamus ante tribunal Christi, & reddet unusquisque nostrum pro se rationem Deo. Et 2. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria, &c.

Et ait illi serue nequam, nociuus in proximum, & domino infidelis, nonne ego dominus tantam summam tibi donauì, non ob aliud, nisi quoniam rogasti me? non igitur par erat ut tu cōseruus cōseruo paululum pecuniæ condonares, & supplicis miserereris? Certè mea in te tam recens lenitas, te docere debuit lenitatem in cōseruum, oportuit propter præcepti obligationem, Matth. 7. propter naturalem inclinationem, quia confrater &

ter & conseruus. Ecclesiast. 13. Omne animal diligit simile sibi, &c. & propter diuinæ bonitatis imitationem, quia misertus fuit debitoris decem millium talentorum. Obitupefcit hic cælum, quoniam in ferarum mores humanum gen⁹ detrusum est. Hinc admonet Apostolus, Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus donauit vobis in Christo, supponentes inuicem, & donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos. Chrysost. Si graue videtur damnum, aspicere oportet lucrū: si graue videtur præceptum, cogita præmium: si graue sit remittere ei qui te contristauit, hoc est grauius incidere in gehennam. Nam sequitur:

Ephes. 4.

Coloss. 3.

Iratus dominus eius, non passionis commotione, sed iustitiæ executione. Maxima autem est poena, nunquam videre dominum placatum, sed dicentem, Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Etenim decem millia fulmina melius est sustinere, quàm faciem mansuetam videre auersam à nobis, & tranquillum illum oculum non ferentem videre nos.

~~Maxima poena, nunquam~~

Maxima poena, nunquam
Dominum videre placatum

Tradidit illum tormentis, id est, daemonibus, qui executores sunt diuinæ iustitiæ, quoadusque redderet vniuersum debitum, id est, æternaliter. Nam quia nunquam reddet quod debet, idèd nunquā exhibet, & poenam quam nunquam soluet, semper patietur. Iustè enim æternaliter Deus punit peccatorem obstinatum, qui si semper daretur viuere, semper delectaretur peccare. Ecce qui primò misericors, modò iratus dicitur: quia misericordiā & iudicium sibi coherens, nouit Dei iram, qui ait, Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Damones, diuina iustitia
executores.

Psalm. 6.

Ad hanc imaginem vobiscum aget Pater meus celestis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Illi nemo vestrum non debet plura, in quem nemo non frequenter delinquit, & grauiter: quo maior est is in quem delinquit, quoque maiora ab illo beneficia accepit. Peccant homines in homines, sed longè leuiora. Hinc beatus Hieronymus, Formidolosa sententia, si iuxta nostram mentem sententia Dei flectitur atque mutatur. Si parua fratribus non dimittuntur, magna nobis à Deo non dimittentur. Et quia potest vnusquisque dicere, Nil habeo contra eum, ipse nouit, habet Deum iudicem, non mihi curæ est quid agere velit, ego ignoui ei. confirmat sententiam suam, & omnem simulationem excludit fictæ pacis, dicens, Si non remiseritis de cordibus vestris. Sunt enim qui rogantium importunitate victi, pacem magis simulant, quàm faciunt.

Psalm. 27.

*Vindicta cupi-
das quantum
malum.*

Matth. 5.

Pater meus, ait, non vester, vt ostendat istos indignos esse, quorum pater Deus vocetur, quum ita nequam sint vt homines fratres suos odio prosequantur, nec velint ignoscere ex corde. Cogita ergo quantum malum sit vindictæ cupiditas, quandoquidem donationem Dei reuocat, & irritat. August. Qui diuini beneficij oblitus suas vult vindicare iniurias, non solum de futuris peccatis veniam non merebitur, sed & præterita quæ sibi dimissa iam credebat, ad vindictam ei replicabuntur. Vbi enim homo homini iniuriam seruat, Deus liuoris & retentæ iniuriæ vlciscitur venenum, vt dicit Chrysost. Eccles. 28. Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Iac. 2. Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam. Itaque charissimi erudimini, erudimini. Succurrit hic vobis quod dicitur, Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est. dimittemur, dimittentes: etiam non rogati, exorari debemus, memores debiti vnusquisque sui ter maximi.

EPILOGVS.

1 Hæc parabola duo complectitur, vt agnoscamus nos peccatores, & aliorum peccata dimittamus. Postremum facilius est, propter primum. hinc vetersima hæc sententia veterum: Nemo ledit nisi à seipso. vide Chrysost.

2 Benignitas Dei ad indulgendum peccatoribus supplicantibus prona ostenditur, Isaia 55. Multus est enim ad ignoscendum, & crudelis vindicta hominum in homines, quæ donationem Dei reuocat & irritat: iuxta illud Ezechiel. decimo octauo, Si auerit se iustus à iniustitia sua, & fecerit iniquitatem, &c. omnes iniustitie eius quas fecerat, non recordabuntur propter prauaricationem qua prauaticatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur.

3 Parabola Regis, qui confert rationem cum seruis, quid sibi velit, Christus ipse exponit formidolosa sententia, dicens, Sic faciet vobis Pater meus, si non dimiseritis, &c. vt proni simus ad remittendum debita debitoribus nostris, nam indulgentie plenarie sunt, ignoscere fratri peccanti.

DOMINICA VIGESIMATERTIA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

Philip. 3.

FRatres, Imitatores mei estote, & obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & stans dico, imitatos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra autem conuersatio in calis est. Unde etiam saluatorem expectamus dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritati suæ secundum operationem, qua posuit etiam subycere sibi omnia in Christo Iesu domino nostro.

IN

IN hac Epistola Paulus facit tria. 1. Primò, hortatur Philippienses, vt se tanquam verum Apostolum vnà cum aliis pijs ac sanctis concionatoribus sequantur. Et ait, *Imitatores mei estote, fratres, & obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram*: id est, quemadmodum nos habetis pro exemplari. Quasi dicat, Inter vos habituri estis lupos & canes, vt prospiciendum sit vobis, ne seducamini & laceremini. Non enim omnes synceri sunt, nec sanam & synceram doctrinam docēt, qui se apud vos, vti magnos & quasi diuinitus ad vos missos doctores ac prædicatores Euangelij & verbi Dei gloriosè venditant. Nam in Prophetarum atque Apostolorum numero satan quoque suos transfiguratos in angelos lucis habet. 2. Corin. 11. Quare ait Apostolus, *Imitatores mei estote*. hoc est, Sicut ego credo, doceo & operor, ita & vos credatis, doceamini & operemini. à lupis autem & canibus vobis attendite. Matth. 7. Attendite à falsis prophetis, &c.

Duplici de causa prudenter satis proponit se Apostolus imitandum: Prior est, quia Paulus suæ doctrinæ optimus & certissimus fuit interpret sua vita & conuersatione. Posterior est, quia doctrina à pseudoapostolis & falsis prophetis facile perueri potest, vita autem & conuersatio, quoniam aperta sunt, perueri tam facile non possunt. Hinc Christus Iudæis opera sua discutienda obtulit.

*Duplici de causa
sa D. Paulus
imitandus.*

Ioan. 5. & 8.

Quemadmodum veri ac strenui ducis est non ore exercitum in aciem & conflictum instigare, sed quum in medios hostes se iniicit, vt viriliter sequantur, adhortari: ita integri pastoris est & ducis gregis dominici non voce duntaxat, sed & moribus dirigere subditos, & ad sese imitandum sedulo prouocare. Magno quippe probro datur doctori, si culpa redarguat ipsum, quam in alijs detestatur. Qui alium doces, inquit alio loco Apostolus, te ipsum non doces? &c. Necessarium ergo est, vt planè ad normam legis Christianæ mores componat, qui boni ducis seu pastoris munere fungitur. Sic Iesus cœpit facere & docere, Actor. 1. B. Petrus vult eos formam gregis fieri ex animo, 1. Pet. 5. Paulus Timotheum adhortatur, dicens, Exemplum esto fidelium, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate, 1. Timoth. 4.

Simile.

Rom. 2.

Et *obseruate eos*, inquit, *qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram*. Optat Apostolus minoribus ac infirmioribus perfectionem maiorum: ac si dicat, Qui secundum regulam Euangelicam incedunt, eos diligenter obseruate, eos suscipite, eos in summo pretio habete: factiosorum verò consuetudinem atque clamorū vulgus fugite, ne cum peruersis peruertamini, sed cum sanctis & electis, sancti & electi efficiamini, Psal. 17. Idèd nimirum bonorum exemplū imitandum Apostolus cupit, quia

*Obseruandū
qui secundum
euangelij legē
incedunt.*

*Exemplum bonorum
quare
imitandum.*

vt homo malo facillè corrumpitur, ita & bono etiam ædificatur. Quamuis enim homo, malo fomite titillante, ad peccandum procliuiore est, non parum tamen piorum exemplis, & à prauitate abstrahitur, & correctioribus moribus imbui solet, præsertim ea de causa, quòd videat eos, quos æmulari disponit, eadem secum fragilitatis imbecillitate laborare, contempta tamen ista vita, ad supernam requiem alacriter festinare. Istuc Augustinum ad ouile Christi reduxit. Vnde de seipso scribens confitetur, quòd antequam baptismi sacramento initiaretur, vehementer formidat at aggredi, quod supra vires arduum arbitrabatur: sed exemplo, plurimorum puerorum, etiam & puellarum edoctus, ac quodammodo correptus, quos videbat in fide erudiri, ad baptismum duci, ac in Ecclesia famulari, se ipsum ignauia arguens, inquit, Quod illi possunt, tu quare non posses? Vnde tandem quod illorum exemplo, etiam sibi possibile fore cognouit, feliciter aggressus est.

2. Secundo, Apostolus reuocat Philipenses à falsis prophetis & doctoribus, excitat & inflammat eos ad veram fidem, charitatem & patientiam, & admonet non esse omnes promiscuè imitandos, & præscribit eis certa signa, quibus pseudodoctores cognoscere debeant, atque ait, *Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis. Ambulant aliter à recta via quam docui, ac non rectè viuunt, quos sæpe dicebam non imitandos, sed cauendos, cum vobis essem præsens, utpote, per latam viam ad perditionem ambulantes.*

Nunc autem & flens dico, Inimicos crucis Christi, &c. Grauißimum eorum crimen deplorat, quod tantæ cæcitatibus erant aliqui, vt illius essent inimici, per quem tanta bona euenire, cuius sanguine & cruce salus omnibus aduenit: in qua maximè Apostolus gloriabatur: Mihi, inquit, absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, &c. Galat. 6. quodque per luxum & lasciuiam defluentes, ad æternæ perditionis interitum properabant. Sic olim rex Dauid impium filium, tum etiam quum patri bellum inferens animam eius quærebat: lugebat tamen interemptum flens, & dicens, Absalon fili mi, fili mi Absalon. Quis mihi det vt ego moriar pro te, fili mi Absalon, Absalon fili mi, 2. Reg. 18. Ipse proinde Christus de immenso pietatis suæ fonte ciuitatis sanguinum promeritum excidium defleuit, Luc. 19. Hæ partes sunt Episcoporum & aliorum in Ecclesia prælatorum, maximè Abbatum, orare, & deflere peccata populi, ne frustra vtantur suo sudario, aut, vt dicitur, nasitergio, quod illis commissum est ad abstergendas lachrymas, quas vbertim pro grege sibi commissio fundere debent.

Partes Episcoporum & aliorum prælatorum, quæ.

Inimici crucis Christi, qui.

Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis inimicos crucis Christi. Erant enim inter illos nonnulli, qui quum Christianismi sacris

facris initiati essent, per otium & luxum vitam ducebant, in Christi Euangelio nec verbo nec opere laborantes, quos Paulus inimicos crucis Christi appellat. Crux enim animam quærit: & ad subeunda pro Christo pericula facit impavidos, iuxta illud, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, Matthæi 10. & 16. Hi verò quum soluti essent & laxi, vitam agebant à Pauli doctrina, vita, & à cruce longè alienam.

Quorum finis interitus. Siquidem stipendia peccati, mors, Rom. *Peccatum non* 6. & qui secundum carnem viuunt, moriuntur, Roman. 8. Res *impunè com-* clara est in diuite epulone, Luc. 16. Non enim impunè peccatur: sed quæcunque seminauerit homo, hæc & metet. *mittitur.* Qui seminauerit in benedictione, in benedictionibus & metet: qui verò in carne, de carne metet corruptionem, 2. Cor. 9. Hos itaque sic errantes, ac tādē interituros, trifariam distinguit Apostolus, quum dicit,

Quorum Deus venter est: & gloriari in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

Sicque appellat Paulus pseudodoctores malos operarios, quia in messe Domini quærunt non Dei gloriam & honorem, sed proprium cōmodum, neque fideliter laborant in vinea Domini. Curant non oues commissas, sed potius ad res proprias diligenter attendunt, Philippen. secundo. Sunt etiam mali operarii, quia cum dispendio animarum fidelium curant ea, quæ suæ placent carni: quorum crudelitatem vindicaturus est Christus.

Vocat eos canes, quia contra Euangelicam doctrinam & puritatem, & contra Ecclesiam, vota, & sacros ordines non aliter atque canes, leones, & lupi crudeliter latrant, rugiunt atque fremunt: vocat eos canes impudentissimos, dormientes, & non latrantes. *Pseudodoctores mali operarii.*

Vocat eos concisionem, quia circuncisionem aliasque legis caeremonias, docebant ad salutem esse necessarias: quo peruerso dogmate, alienabantur ac rescindebantur à fide corda recentium Christianorum, & rapiebantur à via salutis ad interitum.

Vocat ventres, quia habent Deum ventrem. Nihil enim faciunt, nisi vt per doctrinam falsam ac turpia mendacia, simplicem atque innocentē plebem seducant. Hi sunt de quibus Sap. 2. scribitur, Venite, inquiunt, fruamur bonis quæ sunt, &c. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus, &c. Circūueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, &c. Hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorum, & nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum. His Christus minatur, vix æternum. *Vetres, quare.*

*Inimici crucis
Christi, quare.*

Vocat etiam pseudoinimicos crucis Christi: quia nolūt imitari vitam ac mortem Christi, recusant hic temporarias cum eo ferre afflictiones, abhorrent ab eius cruce: per quam tamen solam ad æternam vitam, ac immortalem illam beatitudinem patet accessus. Huiusmodi crucis Christi inimici hoc calamitoso seculo exurgunt non pauci, qui pro dolor adeò imperterritè viuunt, ac si Deum nunquam cognouissent, qui suis falsis dogmatibus populum seducunt, quos ipse Christus proprio sanguine, & per crucem sibi copulauit, qui propter crucifixi amorem omnem laborem, omne mundanum tedium subire recusant, omnia cruci contraria, vt voluptates, cupiditates, lasciuias agentes, & insuper eadē hominibus suadentes. Quos prauidisse videtur Petrus 2. suacan. 2. cap. d. Erunt in vobis magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & cum qui emitt eos, Dominum negant, superinducentes sibi celerem perditionem, & multi sequuntur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur, & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.

*Quare vocat
eos terrestria
cogitantes.*

Appellat eos tandem terrestria cogitantes. Quia eò nituntur, vt in hoc mundo gloriosi euehantur ad summos honores & magnas diuitias: quò Sardanapali vitam agere possint. De quibus Horatius, Nos numerus sumus, & fruges consumere nati, Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoique, &c. Hi iure terrena animalia vocantur, quippe qui ad terrena semper inclinati, nil aliud nisi quod corporali sensu cognouerint (brutorū instar animalium) concupiscunt. Non sic ille qui ait, Mihi mundus crucifixus est, Galat. 5. qui terrena omnia vt stercorea est arbitratus, vt Christum crucifaceret, Philipp. 3. Nec rursus ille terrena sapuit, qui ait, A te quid volui super terram? sequitur post pauca, Deus cordis mei, & pars mea, Deus in æternum. Sed longè diuersum est eorum votum, qui sic terrena sapiunt, vt dicant, Coronemus nos rosas antequam marcescant, Sap. 2. Et rursus, Vnus est interitus hominum & iumentorum. Quis scit si spiritus iumentorum descendat deorsum, & spiritus filiorum Adam ascendat sursum? Eccles. 3. Dicit enim insipiens in corde suo, Non est Deus. non enim proposuerunt Deum ante conspectum suum, sed terram. ideoque nec mirum est, si, qui de terra sunt, etiam de terra loquuntur.

Psalm. 72.

Psalm. 13.

Ioan. 3.

Prover. 2.

Horum gloriam dicit Apostolus esse in confusione. De his quippe rebus gloriantur, de quibus omnino erubescendum est, sicut per Salomonem dicitur, Gaudent quum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, quorum via peruersa, & infames gressus eorum. Longè dissimili modo erubuerunt olim rex Masses, 2. Paralip. vlt. & Publicanus, Luc. 18. Vterque autem horum

horum foedatam probris conscientiam spectans salubriter erubuit, tantum abfuit ut gloriarentur quum in sua tum aliorum confusione. Sed hi, quorum in confusione est gloria, peccatum suum quasi Sodoma predicauerunt, nec absconderis, Isa. 3. & per Ieremiam 3. à Domino dicitur, Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluit erubescere. Sed istorum huiusmodi gloria quid detestabilius? Sanè sicut de admissis humilis erubescètia Deum placare probatur: ita & de sua vel aliorum confusione gloriari, iram Dei vel maximè prouocat. Denique eorum qui de bonis non suis gloriantur, profectò etiam est gloria in confusione: quales sunt qui huius seculi vanis & transitoriis diuitiis gloriantur: quibus per Apostolum dicitur, 1. Corinth. 4. Quid habes quod non accepisti? quid gloriaris quasi non acceperis? Si quis gloriaretur de conductis uestimentis, vel de pecunia, quam sub obligatione triplicis vsuræ mutuata accepit, huius profectò gloria esset in confusione: quum illi potius de his erubescendum sit, quàm gloriandum. Alterius plumis decoratur aus.

Erubescètia peccatorum huius milis Deum placat, at gloriatio de malo iram Dei prouocat.

3 Tertiò, consoletur Apostolus Philippenses, & omnes Christi fideles spe certa resurrectionis, in qua reddentur glorioso corpori Christi conformes, quum ait, *Nostra autem conuersatio in cælis est, unde etiam Saluatorem expectamus, &c.* Est autem conuersari in cælis nihil aliud, quàm huic mundo renuntiare, cælestia atque diuina meditari. Qui mente & affectu superna Dei bona considerat, & illic suam spem collocat, eaque versat animo, eius profectò conuersatio est in cælis. Hic Apostolus, ut aquila prouocans ad volandum pullos suos super eos volitat, *Nostra, inquiens, conuersatio in cælis est.* Eorum verò conuersatio, qui ventrem pro Deo colunt, in terris est. Aues quippe, quæ sese volatu nequeunt à terra in altum sustollere, feris & aucupi sunt obnoxie: quibus autem integer est alarum vsus, volatu euadunt insectantium insidias. Nos itaque ne efficiamur præda rugientibus præparatis ad escam, sollicitè caueamus ne propriis affectibus ac si alis, seculi huius amore, quasi quodam tenaci visco insectis, in terra deorsum permaneamus: sed hanc relinquentes, spirituali volatu conualsemur in cælis, ac surgamus, circumueamus, & quæramus cum sponsa dilectum, quem diligit anima nostra, Cantic. 3. Quod ut nos Christus doceret, & in cælum ipse conscendit, ut ubi fuerit corpus, illic sequantur & aquilæ, Luc. 17. vnde ait B. August. Ascendamus interim corde, ut quum dies promissus aduenerit, sequamur & corpore, vnde consequenter subdit,

Conuersari in cælo, quid.

Simile.

Vnde etiam Saluatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum. Est autem expectare Saluatorem nihil aliud, quàm credere Christum Iesum, quem Iudæi reiciunt, & Gentes continent, è cælo

Expectare Saluatorem, quid.

*Resurrectionis
memoria anti-
mos Christia-
nos in tribula-
tionibus corro-
boras.*

venturum iudicatum viuos & mortuos. Apostolus in omni-
bus suis epistolis & concionibus libenter infert resurrectionis
memoriam. Nihil enim est, quod perinde animos Christianos
in suis afflictionibus & tribulationibus fulciat atque corrobore-
ret, & ad studium bonorum operum inflammaret, atque resurre-
ctionis articulus, dum seridè penditur, lege 1. Cor. 15.

*Transfigurari
quid.*

Est autem transfigurari nihil aliud, quam corpus nostrum
vile, ignobile & contemptibile, corruptionique subiectum, à
Christo dum venerit, transformatum iri, ac transfiguratum, vt
sit conforme glorioso ac impassibili eius corpori: ita vt ampli-
us non sit obnoxium corruptioni, putrefactioni, aliisque id genus
miseriis, quibus nunc affligitur: qua de causa ab Apostolo cor-
pus humilitatis dicitur. Et hanc nostri corporis glorificatio-
nem potest facere Christus secundum operationem, qua potest
etiam sibi subiicere omnia. Sua namque virtute & angelos si-
bi subiiecit & dæmones. Quum itaque hæc maiora fecerit, mul-
tò magis & id quod est minus, faciet. Qui omnia ex nihilo
creauit, etiam potens erit humiliatam creaturam, puta passi-
bilem, mortalem, onerosam, grauem, carnalem, animalem,
obscuram & deformem reformare, & facere impassibilem, im-
mortalem, expeditam, agilem, & carnalibus prorsus desideriis
liberam, & spirituales, claram denique & immarcescibili de-
core gloriosam.

*Terrena non
sunt tractanda
baptizati &
Dei filii.*

Est igitur nobis hic considerandum, nos qui baptizati sum-
& filij Dei, ac hæredes æternæ vitæ effecti, non debere terrena
tractare, sed cælestia, atque ita erit nostra conuersatio in cælis,
id est, in rebus cælestibus. Deinde considerandum hic, quod
nulla cogitatio sic animos Christianorum in bono confirmet,
atque illa de resurrectione.

*Misericordia
Dei quanta
erga miseros
peccatores.
1. Cor. 15.*

Considerandum insuper quanta misericordia atque bene-
uolentia Deus nos miseros peccatores prosequutus fuerit, vt
quos mortales atque corruptibiles inuenit, immortales, incor-
ruptibiles & impassibiles pollicitus sit se effecturum. Oportet,
inquit Spiritus sanctus per Paulum, mortale hoc induere im-
mortalitatem, &c. Non enim ideo debemus terreri aut perhor-
rescere quod corpus nostrum humo tegetur, à vermibus corro-
detur, & à morte deuorabitur: sed potius læta spe & fiducia
expectare Christum mox venturum, & nos ab omnibus malis
liberaturum. Hæc resurrectionis fides Iob in magnam spem
euexit. Vnde & ait, Scio quod redemptor meus viuit, & in
nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circunda-
bor pelle mea, & in carne mea videbo Deum: quem visurus
sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. re-
posita est hæc spes mea in sinu meo, Iob 19. Hæc fides Elcaza-
rum, & septem fratres vnà cum matre fortes & lacres reddidit

ad

ad perferendam martyrij mortem, Machab. 6. & 7. Cùm igitur tanta sit fidelibus repolita gloria pro tã exiguo labore & certamine breui, monet fideles in proposito sanctitatis firmiter stare, & inconcussè, & quæ recta sunt semper operari, cùm dixit: Itaque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudiũ meum & corona mea, sic state in Domino charissimi. Ac si dicat, Et si illos carnales homines, quorum Deus venter est, perspicitis luxui esse addictos, vobis tamen præstandum est, vt stetis spe certiores, vt pote qui sitis habituri tandem hanc, quæ dicta est, corporis gloriam, nec propter illos in vllam partem à recto declinetis.

Est quoque hic aduertendum quantis hos laudibus profequatur. nam & fratres appellat, & charissimos dicit, desideratissimosque, hoc est, aliquando per se conquisitos, inuentos demum & visos. Nec gaudio solum hos esse sibi, sed & coronæ affirmat, qua nihil est gloriolius decertati. Vos, inquit, estis gaudium meum, de quorum fide & moribus gaudeo, & corona mea in futuro, per quos & in præsentia latificor, & in futuro coronabor. Discipulis enim in agone victoribus, dignus erit corona magister. Nihil itaque restat, quàm vt perseveranter stetis in Domino, sicut & hactenus stetitis, & sicut me & mihi similes stare cognoscitis. Qui enim perseverauerit in finem, hic saluus erit.

*Nihil glorio-
sius corona de-
certanti.*

Matth. 24.

Postremò, se speciatim conuertit ad exhortationem sanctarum quarundam dominarum duarum, d. *Euchodiam rogo, & Syn-
tichen deprecor id ipsum sapere in Domino:* ac si dicat, Omnes quidem monitos volo generaliter, sed specialiter has venerabiles dominas id ipsum in fide sapere in Domino, hoc est, secundum Dominum. Has mulieres potissimum rogat, quia præ cæteris religiosæ erant, & Christi Euangelium prædicantes solebant recipere, eisque de suis facultatibus ministrare. Vnde apparet, has tanquam primates in Philippenſium Ecclesia fuisse. Cæterum commendat has Apostolus miræ virtutis viro, qui harum alteri vel vir erat vel frater, d. *Etiã rogo & te germane compar,* Aduua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio, cum Clemente & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ. Fortassis carceris hic erat cultos, quem B. Lucas testatur grandi miraculo per Paulum ad Christi fidem fuisse conuersum, dicens illi, Nunc verè germanus es frater, nunc virum te proprium & coniunctissimum gerēs, si in opere Domini, & iugum pariter ipse traxeris, sanctis hisce mulieribus opem ferens. Potest etiam hic locus sic accipi, *Rogo te germane compar:* q. d. Te rogo mi frater & germane in Christo, compar in ministerio Euangelicæ prædicationis, adiuua confortando illas ne deficiant, quæ in Euangelio mecum laborauerunt. Vnde pater eas scientes legi fuisse, quæ in Euangelio mecum laborauerunt. Euangelium

Act. 16.

mecum verbo, quantum potuerunt, confirmantes, & opere necessaria mihi ministrantes: quæ etiam non modo mihi cooperatæ sunt, sed etiam cū Clemente & cæteris coadiutoribus & commilitonibus meis, qui etiam in Euangelica prædicatione laborauerunt, illis, sicut & mihi necessaria ministrando. Et ne molestè ferant sua nomina in hac Epistola non comprehensa, addit, *Quorum nomina sunt in libro vite.* Vides quantum virtutis hisce tam mulieribus quàm viris inesse testificetur, ut etiam cælo inscribi digni sint: quod grandi munere donatū esse Apostolis Dominus testatur, dicens: Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.

Luc. 10.

*Sanctorum
exempla bona
imitanda.*

Dogma.

Ecclesia Romana sic docet imitanda atq; sequenda Sanctorum exempla, ut non peccet in Dei mandata. Quomodo enim Sancti imitandi sint, tradit Paulus in prima illa ad Corinth. Epistola, ca. 4. ubi ait, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. In quibus Adamum terrenum, & non diuinum sunt secuti, nobis sancti imitandi haud proponuntur, sed in quibus imitati sunt Christum: quod tractat Augustinus elegantissimè, lib. 2. contra secundam Gaudentij epistolam, cap. 23.

EPILOGVS.

1 Hortatur Apostolus, ut se exemplar electum Dei organum, imitentur Philippenses, non falsos Apostolos, qui spem passionis Christi, per quem peccata dimissa, auferentes, in legis ceremonijs collocabant: quod & istos hodie arguit, qui neglecta vera pietate, fiduciam habent in frigidas hominum ceremonias, planeque in multis ironicas.

2 Descriptio falsorum apostolorum, inimici crucis Christi, qui terrestria curant, quorum deus venter est, & gloria in dedecore, quorum finis perditio.

3 Conuersatio nostra in cælis est, ex quo Saluatorem expectamus Dominum Iesum, qui transformabit corpus nostrum humile. Hinc credentes & habent scopum Euangelicum & miram consolationem in formis crucis salutaribus, serentes quod corruptibile induet incorruptionem, & mortale immortalitatem.

DOMINICA EADEM,

EVANGELIUM.

Matth. 22.

IN illo tempore, Absentes Pharisei, consilium inierunt ut caperent Iesum in sermone: & misit ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominis. Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocrite? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illi Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illi: Reddite ergo quæ sunt Cæsari, Cæsari: & quæ sunt Deo, Deo.

Hoc

HOc Euangelium complectitur duo. 1. Primò infidio-
 sam Phariseorum questionem: qua captiosè Christum
 tentare, & illaqueatum in sermone reum mortis agere cona-
 bantur. Et quoniam neque eius doctrinam, neque vitam po-
 terant accusare, insidiis eum adoriuntur: hoc etiam sceleratio-
 res, quòd fraudem addunt malitiæ, quemadmodum scelera-
 tior est, qui veneno occidit, quàm qui gladio. Sic Ioab 2. Reg.
 20. & Iudas, Matt. 27. grauius peccauerunt signo pacis, hoc
 est, osculo, committèdo homicidium, quàm si hiccum Iudæis
 Christum cruci affixisset, iste verò gladio aperto Amasam &
 Abner iugulasset.

*Abeuntes Pharisei consilium inierunt, ut caperent eum in sermone. Agi-
 tant causam vtrò citroque habitis verbis, dicentes: Non con-
 uenit ut persona propria Christum accedamus, quoniam sus-
 pecti sumus: & fortassis cùm perspexerit fraudes nostras, nos
 coloribus nostris depinget, & populo audiente, conuictorum
 plaustra in nos effunder. Mittamus ergo discipulos nostros
 cum Herodianis. Huc quadrat quod Chrysostomus inquit,
 Omnis malicia confunditur aliquoties, corrigitur nunquam,
 maxime eorum, qui proposito malo, non ignorantia peccant.
 Eccle. 7. Nemo potest eum corrigere, quem Deus despexit. Si-
 cut enim non potest fieri, ut ligna mittendo extinguas ignem,
 sic non potest fieri, ut rationem reddendo places hominem
 malum. Quemadmodum si aliquis occludere voluerit aquæ
 currentis meatum, quæ, si vna parte exclusa fuerit, violentia
 aliunde sibi semitam rumpit: sic eorum malignitas vna ex par-
 te confusa, alium sibi aditum adinuenit. Marc. 12. Et mittunt
 ad eum quosdam ex Phariseis & Herodianis. Luc. 20. Et ob-
 seruantes, miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut ca-
 perent eum in sermone, & traderent illum principatui & po-
 testati præsidis.*

Consilium inierunt, tale, inquam, cuius Isaias 8. cap. memi-
 nit: Inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & nō
 fiet. Et quale consilium, tales & consiliarij. Nam homines
 coloni cuius terram possident, eius auxilio opus habent: qui
 verò iustitiam tenet, nullius patrocinio indiget, nisi Dei: qui
 autem in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium
 necessarium habet. Stulti ergo consilium ceperunt, nescientes
 consilium non esse contra Dominum. Qui dissipat cogitatio-
 nes malignorum ne possint implere manus eorum, quod ce-
 perant, qui apprehendit sapientes in astutia sua, & consilia pra-
 uorum dissipat. Isai. 29. Væ qui profundi estis corde, ut à Do-
 mino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera,
 & dicunt, Quis videt nos, & quis nouit nos? &c.

Mittunt ad eum discipulos suos cū Herodianis, qui inter se dissidebāt
 dogma-

*Questio Pha-
 riseorum infi-
 diosa.*

*Malitia con-
 funditur ali-
 quoties, corri-
 gitur nun-
 quam.*

Simile.

Simile.

*Quale consi-
 lium, tales &
 consiliarij.*

*Proverb. 21.
 & Iob 5.*

Similia.

*Phariseorum
commentum.*

dogmatis, sed consentiebant in odium Christi. Iuvenes quidem erant qui mittebantur, sed malitia pares mittentibus, similes serpentibus paruulis, qui licet ætate & magnitudine cæteros non æquent, veneno tamen æquales sunt: iimiles quoque luporum catulis, qui tametsi iugulare non valeant, tamē sanguine gaudent & morsibus ludunt. Hos ergo mittunt ut blando exordio, ex Christo, tanquam veritatis magistro atque doctore, querant utrū liceat censum dare Cæsari, an non. Cum enim Iudæa tributaria facta esset Romanis, quibusdam indignum videbatur populum Deo dicatum, qui in primitiis, decimis, & sacrificiis Deo seruiebat, pendere tributum principibus idololatriæ. Rursus alij Cæsari fauentes iustum iudicabant, ob pacem & terræ negotia conseruanda per suos, quod sine expensis fieri non potest. Fuit igitur hoc eorum commentum. Si dixerit dādum, irritabit vniuersum populum Iudæorum, qui accusabunt eum legis Mosaicæ & libertatis publicæ euerforem atque oppressorem, utpote, minus fauentem religioni diuinæ, & adulantem principibus prophanis: si autem dixerit non dandum, excitabit Herodianos in capitis sui perniciem: qui eum, ut seditiosum, & læsæ maiestatis Cæsareæ reum comprehendendū, dabitque poenas, quas antè Theudas & Iudas dederant, qui dixerunt hoc illicitum, quare ut seditiosi sunt puniti, Act. 5. Sic ego trucidato liberabimur, & tamē non videbimur causam præbuisse mortis.

Sed quomodo se gerunt Phariseorum discipuli? Primò, veniunt tanquam filij Dei facti & homines synceri, cum tamen essent honoris diuini fures, verbiq; diuini falli interpretes, & omnium mandatorū Dei hostes maximi. Veniunt tanquam Cæsaris fidelissimi subditi, cum tamen essent Cæsareæ maiestatis hostes insensibilissimi: ut qui sepius multitudinem ad arma excitassent, multasque fecissent seditiones in populo, ut eo nomine non semel cladem acceperint. Veniunt, ut capiant eum in sermone, quem non poterant capere in opere: quia facilius labitur homo verbo quàm facto. Iaco. 3. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.

Malitia prima hypocritarum, simulata laudatio.

Secundò, captant beneuolentiam à persona Christi, quem laudant atque extollunt, aliud gerentes in ore, & aliud in pectore, dicentes, *Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum.* Hæc prima hypocritarum malitia, simulata laudatio. Laudant enim, quos perdere volunt, ut per delectationem laudis, corda hominum ad simplicitatem confessionis inducant. Prouerb. 11. Simulator ore decipit amicum suum. Psalm. 27. Pacem loquuntur cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Exordiantur à blandiloquentia, sicut apes mel ore gestan-

gestantes, & retrò pungentes, quasi falli possit blandimentis, qui toties declararat se nihil nescire: tanta erat cæcitas, ut toties frustra tentata, non conquiescerent.

Magistrum vocant, cuius tamen nolunt esse discipuli. Luc. 6. Quid vocatis me Magister & Domine, & non facitis quæ dico?

Veracem prædicant, veritate vitæ, doctrinæ & iustitiæ, cuius tamen vitam imitari, conciones audire, atque iustitiam timere nolunt. Dicunt namque illum non curare quenquam, nec respicere personam hominum. Non pudet eos inconstantiæ, quæ nunc magistrum appellant, & laudant, cum antè calumniati sint illum spiritum Beelzebub habere, Mat. 12. Luc. 11. Ioan. 8. voracem, vini potatorem, publicanorum & peccatorum amicum esse, Matth. 11. & Ioan. 7. & Matth. 27. seductorem.

His dulcibus verbis arbitrantur eum liberius prolaturum, quæ sentiat de Cæsare, daturumque illis optatum responsum: nempe, tributa non debere solui, ut audientes Herodianæ, statim seditionis contra Romanum principem teneant auctorem.

Tertio, proponunt quæstionem, *Dic nobis*, inquirunt, *quid tibi videtur: licet censum dare Cæsari, an non?* Quasi dicerent, Non si nos esse populum Dei, cui debemus & solvimus primogenita, victimas, decimas, & holocausta legalia: Iniquum ergo nobis videtur Cæsari tributa dare. In hanc opinionem induxerunt eos Pontifices, Pharisei & Scribæ. Inculcabant Iudeis eos esse liberos, & nullis legibus obnoxios, eò quod semen essent Abraham. Laqueum igitur parant, quem difficilè effugiat, ut sibi videbatur: sed comprehensus est in illo pes eorum, Psalm. 9.

2. Secundò, hoc Euangelium complectitur prudentissimum Christi responsum, quo suis ipsorum laqueis captos Phariseos confundit, & omnium circumstantium ludibriis præbuit deridendos. *Cognita enim eorum malitia*, ait, *Quid me tentatis hypocritæ?* Sunt autem hypocritæ & simulatores, qui simulat pietatem, cum sint intus & in cute impiissimi homines: qui simulant aequitatem, cum sint impostores nequissimi. Simulata enim aequitas, est duplex iniquitas, de quibus Iob 36. Simulatores & callidi prouocant iram Dei. Pharisei ergo blandiebantur, ut perderent, sed Dominus increpabat, ut saluaret. Prou. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

Simulata æquitas, duplex est iniquitas.

Ostendite mihi numisma census. Hoc dicto prostrauit eos suis ipsorum gladiis. Marc. 12. Afferte mihi denarium ut videam. Dabatur enim denarius pro censu, habens imaginem Cæsaris, qui valebat decem nummos.

- Offe-

Offerentibus illis denarium, ait: *Cuius est hæc imago & superscriptio?* Non de ignorantia quærit, sed ut competenter eorum verbis respondeat. Sapientia enim semper sapienter agit, ut suis potissimum tentatores sermonibus confutentur, & per responsionem ipsorum obnoxios eos ostendat, qui nec Deo, nec Cæsari redderent, quod deberent. Simulat quoque se nullam habere cognitionem monetæ, nec scire literas, ut cogitare possent Iudæi, Eia, captus est, sibi metuit, adulaturus est Cæsari, non audet liberè, quæ sentit, eloqui. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, Prouerb. 1. Et qui fodit foveam, incidet in eam.

Prouerb. 26.

Inscriptio quid arguat.

Et cum dicunt, *Cæsaris*, respondit: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* Inscriptio hæc arguit Cæsarem longè lateque per orbem regere, dominari, militare, contractus vestros tum disponere, tum confirmare: decet itaque ut idèò tributa illi pendatis & census. Quia autem & ad Deum decimæ pertinent atque primitiæ, illas quoque ministris eius date sacerdotibus, ut pro vobis orare possint Dominum. Vtrunque Christus impleuit, quando in spiritualibus sæculò studuit implere voluntatem Patris sui cælestis. Interim & Cæsari quod suum erat tribuit. Namque matrem suam voluit ascendere in Bethleem, cumque Iosepho nomina dare sub Augusto Cæsare. Luc. 2. Pro seipso quoque & Petro soluit didrachma, Matth. 17. Nec inuenies uspiam, quòd aduersus Magistratum dixisset Dominus, quoad dignitatem & potestatem, atque ea omnia, quæ subditi suis superioribus præstare tenentur. Quasi ergo dicat, Hactenus detraxistis Deo honorem, nunc etiam præsumitis Cæsari præcipere tributum, estisque auctores seditionum maximarum, peccantes in Deum & in Cæsarem, digni qui crudelibus vtriusque supplicii afficiamini. Nam tantum vobis largitur Deus, ut vtrumque illud bene possitis persolvere, plura largiturus si vtrumque præstaretis.

Veritas liberè proferenda, etiam si capitis periculum impendeat.

Hinc discimus, Primò, quod Iudæi dicunt, *Magister, scimus quia verax es*, id sibi dictum putent omnes concionatores, ut liberè veritatem loquantur, etiam si periculum capitis impendeat, 2. Timoth. 2. Sollicitè autem cura te ipsum probabile exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

Subditi quæ debeant superioribus.

Secundò discimus, cum Christus ait, *Reddite quæ sunt Cæsari, Cæsari*, ut id sibi dictum censeant subditi omnes, imò etiam clerus ipse, tempore necessitatis, pro Ecclesiæ defensione, ut vult B. Ambrosius, quorum est pensiones, tributa, atque vectigalia soluere, Rom. 13. congruam subiectionem & obedienciam reddere, 1. Pet. 2. Rom. 13. deuotam venerationem & reuerentiam

tiam exhibere, Rom. 13. 1. Pet. 2. demum feruidam orationem pro ipsis fundere. 1. Timot. 2. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, postulationes, orationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate: hoc enim bonum & acceptum est coram saluatore nostro Deo. Nam Prouerb. 21. Sicut diuisiones aquarum, sic cor Regis in manu Domini, quocunque uoluerit, inclinabit illud. Vnde ad populi peccata Dominus permittit Dauid cadere in peccatum superbiæ & inobedienciæ numerando populum, quare Dominus peste percussit una die septuaginta millia virorum.

Simile.

2. Reg. 24.

Addit, *Reddite quæ sunt Dei, Deo.* Id sibi dictum censeant magistratus omnes mundani, quorum est Ecclesiam catholicam Romanam ab iniuriis hæreticorum defendere, pacem conseruare, viduas ac pupillos ab iniuriis defendere, eorumque causas tueri, Psal. 81. Isa. 1. Deinde Ecclesiastici, quorum est Euangelium sincere prædicare, sacramenta iuxta ordinationem Romanæ Ecclesiæ cognoscere, & administrare. Cæterum omnes, cum prophani, tum ecclesiastici debitum censum reddere tenentur Regi cælesti Deo. Numisma Cæsaris, aurum est: numisma Dei, homo. Ideo diuitias vestras Cæsari date: Deo autem conscientia vestra solam innocentiam reseruate, ubi Deus uidet. Sicut enim in denario census imago Cæsaris exprimitur, sic Deus requirit à nobis animam lumine vultus sui insignitam, Psal. 4. Nam ad imaginem Dei homo creatus est, Gen. 2. Vile numisma titulum & imaginem habebat Cæsaris: si hunc agnoscis, & pendis Cæsari quod debetur; quanto magis reddendum Deo, cuius imaginem gerit omnis homo? In baptismo character Dei impressus est animo tuo, ne eum tradas diabolo. Christiani titulo gloriaris, reddas ergo illi quod debes ex professione. Deut. 10. Et nunc ô Israël, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiasque mandata Domini? &c.

Magistratus officium, quod.

Ecclesiasticorum officium.

Numisma Cæsaris, aurum: numisma Dei, homo.

Ex hoc Euangelio eliciuntur aliquot doctrinae.

1 Christus docet Ecclesiæ auctoritatem & regnum diuersa esse à regno, & auctoritate mundi: sic tamen ut neutrum reiiciat, sed potius confirmet. Ad regnum mundi pertinent census, tributa, vectigalia, decimæ, pensiones, & huiusmodi pertinent, & ius, & auctoritas effundendi sanguinis humani, quando res postulat. Potest ius dicere ciuibus dissidentibus aut dissentientibus, & quod suum est, unicuique tribuere, rebelles debitæ poenis punire.

Ecclesia regnū & auctoritas diuersa à regno mundi.

Ad

*Regnum Dei
quid potestatis
habeat.*

*Magistratus
non debet ty-
rannidem exer-
cere in subdi-
tis sed conten-
tus esse tribu-
tis debitis.*

*Magistratus
obediendum, si
nihil præce-
pit contra Dei
mandatum.*

Ad regnum Dei pertinent ex doctrina huius Euangelij, in suis causis ius dicere, filios rebelles punire, ac poenas meritas eis infligere. Habet hoc regnum potestatem spirituales, quæ peccantes beneficiis spiritualibus priuat, corporalibusque poenis castigat. Habet enim carcerem, tribunalia, auctoritatemq; diuinitus concessam, qua animas ipsas ligare possit, si iusta subsit causa, Ioan. 20.

2 In verbo, *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* ostendit Christus quòd magistratus non debeat exercere tyrannidem in subditos, & cuncta diripere, quæ possident: sed debent esse contenti telonio & tributis debitis. Non dicit, *Reddite Cæsari omnia*, sed quæ sunt Cæsaris. Non instituit Deus magistratum, ut pro suo arbitratu & libidine ex-pilaret subditos: sed ut ab illis moderatè exigeret, quæ ad Remp. honestè gubernandam spectarent. Si autem ingruat grauis & magna necessitas Reipub. tunc contribuendum est magna promptitudine: idque adeò, ut Respub. habeat quo possit imminens periculū vitari, peccaretque mortaliter, qui hoc ferre recusaret.

3 A magistratu politico seu prophano habemus protectionem corporis atque bonorum, iuxta leges patrias. A Deo autem habemus ipsum corpus, & ipsam animam, & post hanc vitam, æternam beatitudinem. Magistratus potest tantum occidere corpus: Deus verò corpus & animam perdere, & in gehennam mittere, Matth. 10. Si magistratus aliquid contra Dei mandatum præceperit, obediendum magis Deo, quàm hominibus, Act. 5. Sic Matathias noluit obedire Regi præcipienti aduersus mandata Dei, 1. Mach. 2.

4 Sicuti Deus auctoritatem regendi populum præstitit magistratui, & semper promouet: ita magistratus debet Deo, & ipsius sponsæ Ecclesiæ Romanæ omnem obedientiam. & sicuti Romana Ecclesia docet populum magistratui esse subiectum: ita & ipse (qui nō sine causa gladium portat) debet Ecclesiæ defendere, & subditos suos ad eius obedientiam & reuerentiam compellere: quod ex diuino iure prophanus magistratus debet ecclesiastico: & sic adimplebunt præceptū Christi, *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* Videant magistratus, qui non modò Ecclesiæ Romanæ rebelles se præstant, verum etiam ut è medio ipsam tollant, on nem lapidem mouent, quid responsuri sint Deo, qui eam gubernat, qui eam fouet, & eius causam in se recipit: isti enim confusi à facie ipsius fugient in die iudicii, eò quòd nō reddiderint Deo, quæ Deierant.

EPILOGVS.

1 Tributum soluebant Iudei, cum res eorum ad Romanorū manus venisset. Et uidebant Theudam & Iudam hac de causa quasi sediciosos punitos.

Hac

Hac ergo interrogatione Christum in similem suspensionem conantur inijcere, & tanquam factiosum praesidi tradere, sed non est consilium contra Dominum, Proverb. 21.

2 Christus interrogatus de censu Caesari dando, sic prudentia serpentina Iudaeis respondet, notans illorum vitam, qui solliciti quid deberent Caesari, non illud potius curabant quid deberetur Deo.

3 Cum audis, Reddite Caesari, quae sunt Caesaris, illa solum dici non dubita, quae pietati & religioni non officiant. Nam quod virtute & fidei obest, non Caesaris sed diaboli tributum & vectigal est.

DOMINICA VIGESIMAQUARTA

POST TRINITATEM, EPISTOLA.

Fratres, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali: ut ambuletis digne Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei, in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate cum gaudio gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum, in lumine. Coloss. i. cap.

IN HAC Epistola Paulus primò, Colossensibus gratiam & pacem operat pro salutatione. Deinde collaudat eos, quod pseudoapostolis non auscultauerint, sed in doctrina Christi constantes permanserint. Tertiò exhortatur eos, ut in Evangelicae puritatis eloquio perseverent: bonamque conversationem habentes, salutaria proferant opera, bonosque fructus edant.

Petit autem à Deo sex dona Colossensibus eroganda: Principiò, Ex qua die, inquit, audiimus, scilicet, fidem vestram & charitatem, non cessamus pro vobis orantes, &c. Concordat Epistola Evangelium. Ibi orat Archisynagogus, hic Apostolus: ille pro filia, hic de Ecclesia sollicitus orat, postulat. Orat Apostolus tanquàm caput Ecclesiae, orationis partes praecipuè commissas insinuans Episcopis. Sacerdotum quippe potissimum, & pontificum est sedulo orare pro populo, sacra facere, septem horas canonicas persolvere, quod ex sacris scripturis satis lucidè probari potest. Nam Christus ait, Luc. 18. Oportet semper orare, & non deficere. Consonat dictum Apostoli, 1. Thes. 5. Sine intermissione orate. Item hoc Psalmographi, Septies in die laudem dixi tibi. & illud, Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Si stramentitius auctor quibusdam videtur Iacobus, d. Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros, & orent pro eo, &c. audiat iterum Apostolus, Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quae apud Deum aguntur, ut offerat dona & sacrificia Quotuplicia dona petat Paulus eroganda.
Sacerdotum potissimum est, sedulo orare pro populo.
Tsal 118.
Ibidem.
Hebr. 5.

f pro

*Sacerdotale
munus propriè
orare & ora-
tione hostes
prostrare.
Ecclesia arma
orationes &
lachryma.*

*Oh Heere en
wiltse niet ver-
gheten. Die
daer dolè ende
den wech wel
weten.*

Luc. 12.

*Orationis con-
ditiones, quot.*

Oratio, quid.

*Matth. 7. &
Iuan. 16.*

*In oratione
quid petendū.*

Sapientia quid.

Psalm. 7.

*Prudentia spi-
ritualis, qua.*

pro peccatis. S. Hieronymus in Leuiticum, exemplo Moſis declarat, ſacerdotale munus eſſe propriè orare, & oratione hoſtes proſternere. Vnde etiam Ambroſius dicit, Eccleſiam arma non habere, niſi orationem & lachrymas. Denique Chriſti, Petri, Pauli, & omnium Apoſtolorū exempla declarant Pontificum & ſacerdotū eſſe orare pro ignorātis populi. Sed quia magna iam pars illorum extra Chriſti viam oberrant, & ſcandalizant plurimos in lege, & vix pro ſe orant, quin potius abiectis armis ſpiritualibus, externis ſe defendere atque vindicare volunt, neceſſe habent, vt & pij catholici ſupplices apud Deū pro ipſis intercedant, quatenus digni operarij fiant in meſſe Domini, Luc. 10. dicantque, O bone Deus, ne quaſumus obliuiſcaris eorum, qui cū gnari ſint viæ mandatorum tuorum, nihilominus longè extra eam aberrant. Ad eos torſit Chriſtus verbum hoc Euangelicum, Seruus ſciens voluntatem domini ſui, & non faciens, plagis vapulabit multis.

Non ceſſamus, ait, pro vobis orantes & poſtulantes. Sic ait etiā, Rom.

1. Sine intermiſſione memoriā veſtri facio ſemper in orationibus meis. Orationis conditiones ſunt duæ. Prima eſt, vt homo cū corde, tum ore Deū precetur. Corde primū, deinde ore, quia oratio præcipuè eſt mētis aſcenſio in Deū. Oratio fieri debet, quo cordis noſtri intima manifeſtamus Deo. Altera conditio eſt poſtulatō, hoc eſt, chariſmaton vel donorū caeleſtium petitiō: Orare eſt poſtulare. qui non poſtulat non orat. Petite, ait Saluator, & dabitur vobis, &c. Omnis qui petit accipit, &c. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

1. Apoſtolus petit vt impleantur agnitione voluntatis Dei, in omni ſapientia ſpirituali, quæ eſt ſana doctrina fidei, charitatis, & cognitionis Dei. Item omne quod pertinet ad Dei gratiam & virtutem, vt agnitio peccatorum, eorundem contritio & confeſſio, reconciliatio, iuſtificatio, Spiritus ſanctus arthabo noſtræ ſalutis. In ſumma, ſapientia, quam hīc Paulus precatur Coloſſenſibus, eſt qua homo nouit, quid ſit Deus, quid ſit homo, quid ſit Chriſt⁹, quid pro nobis fecerit, & quid nos ipſe facere iubeat, ita vt in terris nihil præſtantius, pretioſius & excellentius exiſtimet, quàm Dei verbum incarnatum, crucifixum, mortuum, & reſuſcitatum, ei⁹ſque gratiam & mandata, vt quæ etiam ſemper in lege Domini ſit voluntas ei⁹ die ac nocte.

Petit quoque hīc vt impleantur agnitione voluntatis Dei in omni prudentia ſpirituali, quæ eſt externa cum hominibus cōuerſatio, qua poterimus colligere & iudicare, quodnam opus externum pium Deo placeat, aut impium illi diſpliceat. Huc pertinent ſacrarum ſcripturarū exhortationes ad vigilias, preces, obſequia, auxilia, & pietatem, 2. Tim. 3. Omnis ſcriptura diuini.

diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Item, quæ adhortantur ad honorum exhibitiones, charitatis officia, liberorum educationem, & rei domesticæ administrationem. Vocat autem illam spiritualem prudentiam, vt eam separet à carnali & mundana, quæ de Deo & eius voluntate aliter sentit, existimatque afflictos à Deo derelictos, cum sint beatissimi, & Deo vnice chari, Matth. 5. Gregor. Inutilis est intelligentia sine sapientia. Sapientia indicat, intelligentia capit.

Nemo ergo aliter potest facere voluntatem Dei, nisi prius impleatur agnitione voluntatis eius. Hinc orabat David, Domine me facere voluntatē tuam, quia Deus meus es tu. Vult enim dicere Apostolus, Dixerim vos iam aliquid affecutos ad vestri intellectus illuminationem, sed non omne quod necessarium est. Quod enim sitis per fidem ad Deum deducti, non ignoratis, quod verò id per intercessum filij sit effectum, vobis cum desit lateatque, precor suppleri: Id namque voluit Deus, & id illi beneplacitum fuit, vt Filium pro nobis, non angelos traderet, Ioan. 3. Hebr. 2. At quoniā Philosophi impostores in vos subintroierunt, velim vos, inquit, in omni sapientia & intelligentia spiritali, & non sophorum adinventionem instructos. Nam hæc est voluntas Dei in suis fidelibus. Matth. 10. Estote prudentes, sicut serpentes, &c.

*Voluntatem
Dei nemo im-
plet sine eius
agnitione.
Psal. 142.*

2 Petri Apostolus vt ambulent dignè Deo, hoc est, qui iam cognouerunt Dei voluntatem, & sunt donati sapiētia, & prudentia spiritali, qua agnoscant Christum, per quem solum (non autem per angelos Simonis) nobis contigit reconciliatio: sic vitam instituant, vt hæretici & Gentiles videant ex eorum operibus, quæ sit Christianorum prudentia, sapientia, ratio vitæ, & Dei nostri voluntas. Quod fiet profectò, si ita in sanctitate & iustitia coram ipso viuunt, atque conuersentur, quemadmodum requirit diuina maiestas, vt omnes dicant: Benedictus sit Deus omnipotens, qui hos viros dedit nobis sanctimonia tam conspicuos, qui in præceptis Domini sanctè & iustè viuunt, (quemadmodum de seruis David testificatum narrat Regum historia,) Non grauantur promptè & studiosè, proximis inferuire, opem ferre, & consolari, nemini suam operam denegāt, & omnibus consilio & subsidio suo adsunt. Quod & Christus præcipit, Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Et Philip. 2. Sitis sine querela, sicut filij simplices, in medio nationis prauæ, &c. Item, Conuersationē inter gentes habere bonam, &c. Hec vera & præclara charitatis opera testimonium reddūt infidelibus de Dei nostri bonitate, hoc est dignè Deo ambulare,

*Ambulandū
dignè Deo.*

1. Reg. 25.

Matth. 5.

1. Pet. 2.

2. Corinth. 12.
Ambulare,
currere, & hoc
genus vocabu-
la motus, quid
significent.
Iter sanctorum,
sancta conuer-
satio.

Vt in harum virtutum viam dirigamur, submonet petendum à Deo. Nam sine eo nihil possumus, Ioannis 15. Neque possumus dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto: sic nec bona opera edere valemus sine eodem duce. Dignè ergo Deo ambulare, non est solum credere. Ambulare, currere, & hoc genus vocabula motus, in scriptura ferè pro operibus bonis indulgere accipiuntur. Iter sanctorum, sanctam significat conuersationem, Hebr. 11. sicut stadium & brauium sedulitatem adumbrat cursus religionis perfectæ: Operibus bonis dignè Deo ambulatur, & per omnia placetur, & non solâ fide: non enim placent Domino stulti super arenam solus fidei ædificantes, Matth. 7.

Opera bona,
qua.

3 Petit vt per omnia placeant in omni opere bono fructificantes. Sunt autem bona opera quæ fiunt ex Dei mandato, vti sunt præcepta, & quæ Ecclesia instituit, & obseruanda fidelibus mandauit, quæ Christiani sua sponte facere & exercere debent ad honorem Dei, profectum proximi, carnis mortificationem, & ad renouandum interiorem hominem: quæ omnia vt vita æterna sint digna, debent propter Deum & ex charitate fieri. Nam si propter alium finem malum facta fuerint, non erunt meritoria, non fructificantia, nec æterna vita digna. Et si finis fuerit malus, & contra Deum, tunc, inquit Augustinus, etiam illa opera quæ bona videntur, in peccata vertuntur. Possunt enim gentiles bona moralia quamplurima facere, nulla autem quæ vitam æternam promereantur. quia non est aliud nomē datum hominibus sub cælo, in quo nos oporteat saluos fieri, nisi in nomine Domini nostri Iesu Christi, Actuum 4. Idè exhortatur Paulus Colossenses ad bona opera, & ad pietatis studia, quæ ex charitate procedunt. quia opera sunt sacrificia, quæ Deo propter dignitatem Spiritus sancti, cuius gratia fiunt, & propter charitatem mirificè placent, Hebr. 13. Deinde quia sunt dona Dei, quibus vitam æternam promeremur.

Opera genti-
lium, qualia.

Ioan. 15.

Iterum ergo Apostolus seipsum exponit, docens quid sit dignè Deo ambulare, cum dicit: *In omni opere bono fructificantes.* Fructificare vult nos in opere bono, fructum vult nos adferre semper mansurum, pecuniam vult ad fœnus expandi nobis creditam. Sic Saluator: Ego elegi vos, inquit, & posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. ac si dicat: Ad hoc vos ab erroribus vestris ad lucem veritatis (non secus atque arborum plantas è deserto) ad hortum meum conclusum vos transplantauit, vt bonorum operum fructum adferatis, non ad meam, sed vestram vilitatem: & fructus inde proueniens maneat vobis, ne sterili ficulneæ similes inueni, vel excisionis, vel execrationis iudicium accipiatis. Iam

Quare in ope-
ribus bonis fru-
tificandum.

enima

enim securis ad radicem arboris posita est, Matth. 3. & Paterfamilias dicit, Mat. 13. Ecce anni tres sunt, ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, & non inuenio: succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat? Ficulneam alteram secus viam consistentem, Matth. 21. execratione sua metuenda aridam effecit, quod folia tantum habens, ferret fructum nullum. Prior nec folia legitur habuisse. Non omnis qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum, Matth. 7. Contra, seruos quaestuosos facientes voluntatem patris laudat, & maximis meritis honestat: Euge, inquit, serue bone, quia in paucis fuisti fidelis, supra multa te constituam, &c. Mat. 25. Rom. 6. Apostolus ostendit fructum sanctificationis in maximum surgere praemium, Eccl. 24. Flores mei fructus honoris & honestatis, ait aeterna sapientia.

4 Petit ut crescant in agnitionem Dei. Significat autem crescere, augeri, & proficere, id quod Luca 1. de Ioanne, & Luca 2. de Christo dicitur: Puer crescebat, & confortabatur spiritu & sapientia. Sicut enim positurus arborem, & confortabatur spiritu & sapientia. Sicut enim positurus arborem, & atque plantaturus, duo in primis curat; nam primum truncum insitioni destinatum humidiori solo committit: deinde terram circumfodit, ut succum imbibere possit radix. ita Deus per verbum suum inserit hominem nouum veteri Adamo, qui est syluestris truncus: & per illam insitionem, quae fit per fidem, charitatem, spem, timorem, & alias virtutes, quas Deus misericorditer ipsi largitur, fit ut truncus terrenus, syluestris, & infrugiferus, plantatus secus decursus aquarum, fit insitus paradiso, & domui Domini, sole iustitiae fatus & calefactus, rore & pluuia caelestis gratiae perfusus, lege putatus & repurgatus, Euangelij gratia irrigatus, Ecclesiae doctrina ac institutis excultus, ita ut crescat, floreat, frondeat, & fructificet. Vide Psalm. 1. & Jerem. cap. 17.

Crescere dicit eum fructum in scientia Dei. Quod dupliciter est intelligendum. Primum, de profectu gratiae: secundum, de accessione gloriae. Respiciunt enim se semper gratia & gloria: fructificationem enim operum bonorum sequitur maior gratia, hoc est, augmentum scientiae Dei. habenti enim dabitur, qui fidelis est in minori, maius illi credetur. Observatio mandatorum (ut aiunt Theologi) disponit ad cognitionem. Hinc Psalm. Super senes intellexi, quia mandata tua quaesiuisti. Sequitur & maior gloria. unde alij praeficiuntur super quinque ciuitates, alij super decem. Sunt enim in domo caelestis mansiones multae.

5 Petit, ut in omni virtute confortati iuxta potentiam claritatis Dei sint in omni patientia & longanimitate cum gaudio. Nam omnis nostra virtus & robur a Deo est. inde dicitur

1. Corinth. 4.
2. Corinth. 3.

frequenter, Sanctus & fortis, datum, & non innatum nobis est velle & posse: quid habes quod non accepisti? Omnis sufficientia nostra ex Deo est: omnia accepimus in gloriam datoris. Nec mirum quodd diuina claritas, vel, vt Gracè ponitur, gloria, potentiam habeat confortandi nos in virtute, cum etiam sol iste visibilis potentiam habeat tantam, vt faciat terram germinare, florere, & fructificare. Ostendit autem potentiam, quodd ex nihilo calum condidit, solem & stellas cælo apposuit. Ger. 1. tot genera animalium creauit, & omnes creaturas adhuc conseruat. Ioannis 5. Pater meus vsque modo operatur.

Luca 21.

Proverb. 16.

Patentia (teste Cicerone) est honestatis & utilitatis causa, rerum arduarum ac difficultium voluntaria ac diutina perpersio.

Exprimit proinde Apostolus ex cæteris omnibus duas animi virtutes, videlicet, patientiam & longanimitatem, quasi dicat: Etiam hoc peto, vt patientia & longanimitate præditi sitis confortatique; quia nusquam deerunt hostes fidelibus virtutem sectantibus: Portæ inferi Christi Ecclesiam impugnabunt, satan tentabit pios cribrare sicut triticum. opus ergo erit in primis patientia, vt fortiter feratis aduersa, nec reddatis malum pro malo, neque maledictum pro maledicto, 1. Petr. 3. nec vosmetipsums vllatenus vliscamini, sed per patientiam vincatis. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, &c.

Longanimitas quid.

Iaco. 1.
1. Pet. 5.

Gratia Deo agenda pro tribus summis beneficijs nobis collatis. Simile.

Longanimitate proinde perseueretis, vt sine indignatione, seu murmure consolationis, & refrigerij tempus, quod modò differtur in hac vita hominis, quæ est militia super terram, Iob 7. æquanimiter præstolemini, exemplo prudentis agricolæ. Iac. 5. Longanimitas est animi virtus, qua spei promissæ dilationem fortes expectamus. Facit huc illud Apostoli, Hebræ. 6. Abrahamæ promissit Deus: Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te, & sic longanimitè ferens adeptus est repromissionem. Cum gaudio, addit, iuxta illud: Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis. Sic ibant Apostoli gaudentes à conspectu consilij, &c.

6. Petit vt nos vnà cum ipsis gratias agamus Deo Patri pro tribus summis beneficijs nobis exhibitis. Primò, quodd nos idoneos fecerit ad participationem sortis sanctorum in lumine: Quasi dicat, Cum sol exoritur, tum diem simul adfert, & totum mundum radiis suis illustrat, calorè, ardorem què præbet, quorum beneficio viuunt omne quod in mundo est: cum autem sol occidit, omnia videntur mortua iacere: sic vbi verus ille iustitiæ sol non fuerit in cordibus nostris exortus, priuabimur

uabimur lumine & ardore Spiritus sancti. Sors hinc accipitur *Sors quomodo accipiatur int.* pro electione, quæ non meritis nostris, sed diuina electione datur. Hæc sors est vocatio ad gratiam, ad regnum cælorum & Ecclesiam, Apocalyp. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum. Matthæi 24. Appropinquauit regnum cælorum; quod erat Christi Euangelij exordium. Quod autem addit, in lumine, significat sortem hanc esse gratuitam gratiam æternæ lucis, quæ *Ioan. 3.* Deus est.

Secundò, Quod eripuerit nos à potestate tenebrarum, ac transtulerit in regnum filij sibi dilecti, quasi dicat: Nos sub regno tenebrarum fuimus, in quos satanas plenam potestatem atque imperium habuit: sed Pater omnipotens singulari bonitate motus à tam crudeli seruitute nos liberauit, atque transtulit in aliam ditionem, nempe, in Christi regnum, Ecclesiam scilicet, de qua Dauid: Elegi abiectus esse in domo Dei *Psal. 83.* magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Tertiò, Quod per Christum habeamus redemptionem & remissionem peccatorum. q. d. Deo omnipotenti gratias agere debemus pro ineffabili gratia, qua nos per filium suum eripuit à morte, peccatis, & inferno, atque mediatorem illum dedit, per quem solum poterimus in gratiam diuinam redire, amissamque vitam æternam recuperare.

Nos peccato vndique cooperti, quando peccatis assensum præbemus, redigimur in potestatem diaboli: iam igitur pro meritis nostris in crucem adigendi, æternæque mortis afflicti supplicio: quod miserabile fatum nostrum aspiciens Iesus Christus profluit, & pro capitibus nostris pretium exoluit, atque pro æterna morte Patri satisfecit, & pro temporali, satisfaciendi nobis dedit virtutem. Et hæc quidem fuistis, sed absoluti estis, sanctificati & iustificati in nomine Domini nostri *I. Corinth. 6.* Iesu Christi.

EPILOGVS.

- 1 Oratio Apostoli perpetua pro Colossensibus, quorum fidem in Christum *Oratio Apostoli.* & charitatem erga sanctos audierat.
- 2 Quia credidisse Euangelio rudimentum est salutis, absoluitur autem *Credere Euangelio, rudimenta salutis.* ac perficitur pijs actionibus,orat Paulus & poscit, ut impleantur agnitione voluntatis Dei, in omni sapientia & prudentia spirituali.
- 3 Maxime scia res est Christianismus, nec fert torporem & ignauiam. *Res scia Christiani.* Et est dignè Deo ambulare, per omnia illi placere, in omni opere bono fructificare & crescere in agnitione Dei, omni virtute roborari. Procul hinc Sardanapali, & Epicuri de grege porci, cum populo Asetorum.

Matth. 9.

IN illo tempore : Loquente Iesu ad turbas, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens, Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius. (Et ecce mulier qua sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se, Si tetigero tantum vestimentum eius: salua ero. At Iesus conuersus & videns eam, dixit, Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.) Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset turbas & turbam tumultuantem, dicebat, Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manum eius, & ait, Puella, surge. Et surrexit puella. Et exiit fama hac in vniuersam terram.

Luc. 8.

HOc Euangelium complectitur duo preclara exempli: Alterum fidei in Iairo archisynagogo, & in muliere agrola. Fides autem Iairi deprehenditur ex eo quod accesserit, & procciderit ad pedes Iesu, & adorauerit eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet. Lucas habet, Et ecce vir cui nomen Iairus, & ipse princeps synagoga erat, & cecidit ad pedes Iesu, rogans eum, vt descenderet in domum eius, quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Marcus autem sic: Deprecabatur eum multum, dicens, quoniam filia mea in extremis est. Non quòd sibi dissentiant Euangelistæ, quòd Marcus dicat in extremis filiam extitisse, & Lucas commemoret quòd moriebatur, & secundum Matthæum dixerit eam mortuam. Non tamen absolutè, sed modò, ait, defuncta est: quasi dicat, Aded ægram eam reliqui, quòd credam eam iam exhalasse animam: vel exaggerationis verba fuerunt, (nam proprium est rogantium, propriam augere miseriam) vt amplius prouocaret Christum, & ad subuentionem inclinaret.

Medicè qui
viuit, misere
viuit.

Ars medica
vixit, misere
viuit.

Fides autem mulieris deprehenditur ex eo quòd accedens retrò, tetigerit fimbriam vestimenti Christi, dicens intra se, Si tetigero tantum vestimenta eius, salua ero. Hæc mulier, inquit Marcus, fuerat multa perpeffa à compluribus medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat. Aded verum hinc effeliquet, quod vulgò dicitur, Qui medicè viuit, misere viuit. Viderint hinc ipsi medici & chirurgici, ne suis pharmacis quæ agrotis aliquando ingerunt, aut naturam eorum debilitent, aut prorsus extinguant, necnon audacter occidant, ne in die districti iudicii multorum homicidiorum rei inueniantur. Cognoscant hinc quoque vt de sua arte sese iactitent, nihil se posse efficere suis portionibus, nisi adsit supremus medicus celestis, à quo (teste Eccle. 38.) omnis est medela. Non reuocatur ars medicinæ, quæ
& do-

& donum est spiritus, sed eam effectū suo carere, nisi Deus ipsam efficiat efficacem.

Hæc, inquam, mulier quum audisset de Iesu, venit in turba *Leuit. 15.* retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Quia immunda erat, ob pietatem non accessit manifestè, ne repulsam pareretur: & quamuis putabat se latere, sperabat tamen se sanitatem consecuturam si tangeret, & accessit retrò, atque tandem eluctata per collidentium se globos hominum, tetigit extremam oram vestis illius, quæ in compressu multitudinis huc & illuc ferebatur. Iudæi enim sicut religione, ita & vestitu erant distincti ab aliis nationibus, Num. 15. Loquere filiis Israel ut faciant sibi fimbrias per angulos quatuor palliorum, ponentes in eis vitas hyacinthinas: quas quum viderint, recordabuntur omnium mandatorum Domini, nec sequentur cogitationes suas, & oculos, per res varias fornicantes, sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo. Utinam & modò Iudæi inter Christianos commixti, à magistratu cogantur gestare suas fimbrias, aut alia quædam signa, quibus à Christianis possent dignosci atque vitari, utpote, qui sunt aperti crucis Christi hostes, & inimici fidei nostræ.

Iudæi à Christianis aperto aliquo signo distinguendi sunt.

Fortior itaque erat fides mulieris, quàm Iairi archisynagogi. Nam quod Iairus pro sanitate & vita filix rogauerat (ait enim, *Veni, impone manum tuam super eam, & viuet.*) argumentum est certæ, sed imperfectæ fidei. Nam si non credidisset, ad Christum non accessisset, nec auxilium implorasset. Verum credidit quidem Christum iuuare posse, sed tantum si adfuisset præsens, manumque imposuisset. Nihilominus aliqua ex parte commendandus est hic Iairus, quod archisynagogus & paterfamilias suis dedit exemplum inquirendi in necessitatibus, atque orandi Christum. Superiorum ac prælatorum vita subditorum est regula, ait Cyprianus. Patribus familias quoque incumbit curam filiorum agere, seduloque Deum pro salute ipsorum interpellare. Nam qui suorum maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, ait Apostolus 1. Tim. 5. Idipsum quoque spectat ad Prælatos Ecclesiæ, quorum interest humiliter ac deuotè pro subditis intercedere ad Dominum, ut dignetur eos à morte culpæ suscitare ad vitam gratiæ, iuxta illud Ioel 2. Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent, Parce, Domine, parce populo tuo, &c. Sic rogauit Moyses, Exod. trigesimo secundo, d. Obsecro, Domine, peccauit populus iste, &c. Similiter Daniel nono cap. orauit Dominum, dicens, Auertatur obsecro Domine ira tua, & furor tuus à ciuitate tua Ierusalem, &c.

Prælatorum vita, subditorum est regula. Patrum familias est, familie curam agere.

Quod autem mulier hæc tantam fiduciam in Christo conceperit, & certò ac firmissimè crediderit se saluam futuram, si

*Tangere quid
significet.*

modò simbriam vestimēti eius tetigisset, præclaræ fidei signum est. Tangere hic significat credere. Citra fidem Christus non tãgitur. Et quanvis vestimentum Christi sanitatem mulieri non restituerit, sed fides, quod ex verbis Christi constat, tamen quia ex diuinitate ad humanitatem Christi virtus illa procedebat, ita poterat ex humanitate ad ipsas vsque vestes descendere, & in illis hanc virtutem sanandi potuit Christus ponere. Neque solum Christum credidit habere virtutem sanandi, sed & omne quod tangeret : quoniam sic ille tetigit leprosum, & sanatus est, Matth. 8. tetigit & feretrum in quo ferebatur adolescentis cadauer, atque resedit qui fuerat mortuus.

Luca 7.

2 Alterum quod complectitur præsens Euangelium, est charitatis exemplum in Christo, qui vtrique tam clementer auxiliatur. Mulierem quæ sanguinis profluuio laborauerat annos duodecim, sanauit. Nam Christus conuersus ad turbam, dixit, Quis me tetigit ? Non quærit vt doceatur, cui omnia nuda & aperta sunt, sed vt mulier confiteatur suum morbum, eiusque exemplo doceret omnes quantum valeret firma fiducia, necnon confirmaret fidem archisynagogi, quam intelligebat nonnihil vacillare. Iesus enim pro suo beneficio nihil aliud præmij flagitat, nisi confessionem mali, & agnitionem clementiæ diuinæ.

Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum illo erant, Præceptor, turbæ te comprimunt, & dicis, Quis me tetigit ? Etenim Iesum euntem in aedes archisynagogi, densissima hominum turba comitabatur, partim quia non poterat diuelli à Iesu, partim quo spectatores fierent rei gerendæ, & rogantis nobilitas acuebat spectandi desiderium.

*Isaia 8. 15. &
Matt. 21.*

Et dixit Iesus, Tetigit me aliquis, nam ego noui virtutem de me exisse. Subindicabat se non de vulgari contactu loqui, de quo sentiebant discipuli, sed de bonis operibus, fidei fructibus tangi. Quoties enim ex fide & amore Dei benè operaris, faciem igni admoues, Isaia 29. habes contrarium, vbi dicitur, Hic popul⁹ labiis me honorat, & ore suo mihi appropinquat, meq; glorificat, cor autē eorum lōgè est à me. Quæadmodū infidelitas & transgressio legis causæ sunt abiectiōis, sic attingitur De⁹, ad eum etiam acceditur, appropriatur, imò illi inseritur homo per fidem, charitatem, humilitatem, ceteraque opera bona.

Videns autem mulier quòd non latuisset, tremens procidit ad pedes Iesu, & obquam causam tetigisset eum, indicauit coram omni populo, & quem admodum confestim sanata fuisset. Hæc Dominus teste turba prædicari voluit, non vt pudesceret mulierculam, aut sibi laudem apud homines vendicaret, sed vt innueret non sufficere fidem mentalem, quin etiam deberet fateri ore ad aliorum ædificationem, Rom. 10.

Et

Et ait Christus ad mulierem, *Confide, filia: credenti insinuans* fidem subinde fouendam, ne moriatur. Fouetur autem primò, *Fides subinde fouenda ne moriatur.* verbo Dei, quod nobis insinuatur in verbo, *Confide.* Nam quoties verbum Christi prædicatur, nobis ut confidamus dicitur: Sapientis audiens sapientiam, sapientior erit. Fides etiam bonis operibus fulcitur, quod nobis hoc loco designatur in dictione *Filia.* Filiam vocauit, cuius promptam voluntatem non ignorauit. Filij vocabulum imitationem importat. Patrem, ait ille, sequitur sua proles. Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est. Breuiter monet ergo ne in vacuum gratiam Dei susceperimus. *2. Cor. 6.*

Fides tua te saluam fecit. præcipuè fidem commendat, quòd per eam Christo primò inferimur, Ioann. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius. Galat. 3. Omnes enim filij Dei estis per fidem quæ est in Christo Iesu. Fides est principium iustificationis. Quicquid enim sit citra fidem, peccatum est, Rom. 14. Vnde nec Socrates, nec Plato, nec Aristoteles, neque alij quicunque Philosophi beati prædicari possunt, teste Bonauentura & magistro in sententiis. Sine fide impossibile est placere Deo, Hebr. 11. *Fides est principium iustificationis.*

Et salua facta est mulier ex illa hora. Marc. 5. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore quia sanata esset à plaga, & ab eo flagello. Ecce vim & virtutem fidei, charitatis, ac humilitatis huius mulieris. Quum autem Deo diffideret, diis verò suis ac medicis fideret, nihil proficit, omnia illi aduersa, depauperatur bonis, & debilior fit corpore. At postquam Christo credidit, abiectis diis suis, cuncta illi eueniunt prospera, sanitatem recuperat, & diuitias non tantum temporales, sed æternas sibi acquirit. Huc facit verbum Iosaphat, 2. Paral. 20. Credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. Et illud Ecclesi. 2. Crede Deo, & recuperabit te. *Luca 8. Fidei virtus magna.*

Quibus rebus etiam ostendit Christus, sese in cunctis angustiis & necessitatibus, etiam in morte saluare posse. quòd cū ita sit, tamē adeò cæci sunt homines, ac potissimum Iudei, ut nulla doctrina quantumuis sana, nulla opera quantumuis iucunda, nullaque miracula quantumuis admiranda, ipsos ad fidem sollicitare potuerint, nec promouerint, quin semper duri manserunt. Metuendum est, ne & nobis contingat quod Iudæis. *Saluator in cunctis angustiis, Christus.*

Filiam Iairi archiynagogi adolescentulam à mortuis suscitauit. Nam Christus motus oratione Iairi, surgens sequutus est eum, re ipsa comprobaturus quod antea docuerat. Non opus habent hi qui sani sunt medico, sed qui malè habent. Attende hic benignitatem boni medici seruatoris omnium, qui venit curare infirmos, & perditam restaurare omnia. Non vult cala-

Matth. 42.

Matth. 13.

calamum quassatum conteri, sed vult granum sinapis in præcipuum olus accrescere.

Exemplum
tationis.

Et quum in itinere esset, & quidam ad principem synagogæ venissent, dicentes, Filia tua mortua est, quid ultra vexas magistrum? dixit, Noli timere, crede tantum, & salua erit. Quibus verbis fidem eius confirmauit. Videmus hic etiam exemplum tentationis. Nam primò decumbit Iairi filia morbo correpta, quæ res erat satis acerba. Secundò, orat Christum vt ægritudinem adimat. Quod quum polliceretur se facturum, & iam esset in itinere, vt fides probaretur, venerunt qui mortuam nuntiauerunt. Tandem hanc fidem lapsam erexit Christus, atque consolatus est illum.

Tibicines
quæ
re adhibeban-
tur in funeri-
bus virginum.

Et quum ingrederetur domum Iairi, vidissetque tibicines, & turbam tumultuantem, Hebant enim omnes, atque mortuam plangebant, dixit, Quid nobis, & ploratis? Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Tibicines nuptiales (teste Theophylacto) adhibebantur in funeribus virginum innuptarum, in signum virginittis. Videbat ergo Christus quod immoderatus & nimius tibicinum esset crepitus & turbarum tumultus, nimirum quia filia principis erat, sicut & modò largior campanarum tinnitus auditur, copiosior populorum concursus ad diuitis cadauer, quàm ad pauperis videtur. Attendens ergo Christus hanc personarum acceptionem, atque superfluum funebrem pompam, iussit recedere turbam tumultuantem: non quod malum sit lugere mortuos, aut impium corpora defunctorum ad fossas deferre, aut tumulanda concomitari, sed immoderatum fletum & indecentem pompam damnare videtur. Antonius sine aliqua pompa sepeliuit Paulum heremitam, de cuius morte D. Hieronymus scribit: Paulo pauperulo paradisu patet, vos auratos gehenna suscipiet. Ille Christi vestem licet nudus seruauit, vos vestiti sericis indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo opertus puluere iacet resurrecturus in gloriam, vos operosis saxis sepulchra premunt, cum vestris opibus fortassis arduos. Parcite quæso vos, parcite saltè diuitiis quas amatis. Cur mortuos vestros auratis obuoluitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lachrymasque non cessat? Facite vobis amicos, inquit Saluator, de mammona iniquitatis, vt quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

Lucæ 16.

Iustorum
mors
dormitio.

Non est mortua, inquit, sed dormit. Christo qui vita est, nemo mortuus esse potest, si illum vitæ destinauerit. Iustorum mortem vocat Christus dormitionem, eo quod dulciter requiescat in terræ puluere, expectantes vocem filij Dei, & tunc resurgent ad vitam, Ioan. 5.

Quare eum
deridebant.

Et deridebant eum. Quod deridebant ratio est, quia vim verbi incarnati non intelligebant, & quod non esset abbreviata manus

nus Domini vt saluare nequeat, & quod esset resurrectio & vita, Ioan. 11. Stulti enim quod non intelligunt, irident & subfannant. Vnde Sapiens ait, Prouer. 24. Exosa stulto sapientia. Hinc 1. Cor. 1. Crux Christi Iudæis scandalum est: Græcis autem atque Gentibus stultitia. Sic hodie multi omnia irident Ecclesiæ, quia non capiunt mysteria regni celorum. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, stultitia enim est illi, &c. at spiritualis diiudicat omnia. Tandem eò deduxit homines hic risus, vt erubescant multi benè agere, magis verentes homines quàm Deum.

*Stulti quod nō
intelligunt, ir-
rident.*

1. Cor. 1.

Vides etiam ex hoc verbo in domo Iairi fidem Christi nullam fuisse in qua deridetur. Illorum derisorum causa descendit medicus Christus cum Iairo, significans synagogæ incredulitatem eam fore eiiciendam. Adhibuit secum testes sacramenti eius magni, Petrum, Iacobum & Ioannem filios Zebedei. Et eiecta turba, apprehendit manum puellæ, sanctæ & viuificæ carnis ex Maria virgine assumptæ virtutem nobis declarans, & ait, *Thalita cumi: quod interpretatur, Puella, tibi dico surge*, verbi Dei energiam exprimens. Tacta & vocata, confectum reuersus est spiritus eius, & surrexit. Imperabat virtus, & statim obsecundabat effectus. Hæc nanquæ hora erat, de qua dixit Ioann. 5. Venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint viuunt.

*Verbi Dei e-
nergia quanta*

Et iussit illi dari manducare, quo certior esset fides miraculi, & in signum perfectæ sanitatis. Nam edere non solum vitæ, sed & prosperæ valetudinis indicium est: Dei enim perfecta sunt opera.

*Manducatio
signum perfe-
ctæ sanitatis.*

Ac præcepit ne alicui dicerent quod factum erat, docens in rebus benè gestis vitandam esse suspensionem affectatæ gloriæ, nec non humilitatis exemplum relinqueret.

*Vana gloria
in rebus bene
gestis vitanda.*

Et exiit fama hæc in vniuersam terram illam. Virtus enim diuina occultari non potest, sed quanto magis celatur, tantò plus inflammatur. Dei enim magnalia non reticenda, hoc attestante Psalm. & dicente, Venite & audite, narrabo quanta fecit Deus animæ meæ, Psalm. 45.

*Virtus diuina
occultari non
potest.*

Hinc discimus quatuor: Primò, Deum non esse personarum inspectorem, sed æquissimum adiutorem omnium, pauperum ac diuitum, Iudæorum atque Gentium, si modò crediderint. Actor. 10. ait Petrus, In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi, Deut. 10. Qui personam non accipit. Item 2. Paral. 19. Ephes. 6. Coloss. 3. 1. Per. 1. Aequa benignitate excepit Christus mulierem pauperulam, atque venit ad ædes Iairi archisynagogi. Eodem modo nos & pauperes & diuites sanandos excipiet, si tamen ad ipsum vene-

*Personarū in-
spector non est
Deus.*

neri-

nerimus. Festinemus ergo ad Christum omnes qui in aliqua calamitate sumus.

*Care Christi
diuinitati con-
iuncta, habet
sanandi pote-
statem.*

2 Christum in curandis ægrotis non modò verbis vti solitum, sed & membris suis, & attactu vestimentorum suorum: quæ significant carnem suam diuinitati coniunctam habere eâ potestatem, vt viuificare & sanare animas & corpora nostra possit. Quòd si tactu potest viuificare mortuos, quantò magis immortales erimus qui Christi carnem veram, & verum sanguinem in Eucharistia comedimus & bibimus? Ioan. 6.

*Reliquiarum
virtute multis
ægri curantur.*

Confirmatur etiam hic dogma illud quod Ecclesia catholica Romana tenet de reliquiarum virtute: qua quamplurimi ægri curantur. Si Christus per tactum fimbriæ vestimenti sui mulierem tunc sanauit, quare non modò poterit tactu eiusdẽ fimbriæ sanare tangentes? Si Pauli semicinctia & sudaria expulerunt languores Christianorum ægotantium, Acto. 19. quare aliorum sanctorum reliquiæ, virginis Mariæ, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, &c. id modò non præstabunt? Si Christiani Ephesini, Act. 19. summa reuerentia venerabantur semicinctia & sudaria Pauli, & utebantur sine idololatria ad suas ægritudines depellendas, quare & nos modò non venerabimur ossa illa & vestes, in quibus habitauit Spiritus sanctus? B. Antonius pluris fecit tunicam aut potius cilicium Pauli heremita, quàm Croesi diuitias: cuius vitam depingens D. Hiero. in fine sic ait, Obsecro quicumque hæc legeris, vt Hieronymi peccatoris memineris, cui si Dominus optionem daret, multò magis eligeret tunicam Pauli cum meritis eius, quàm Regum purpuram cum regnis suis. Lutherus, Brentius, Caluinus, arguunt Christum, reprehendunt Paulum: nos catholici, quod facimus, ab illis discimus. Si mortuus ex solo contactu cadaueris Elisei resurrexit, vt legimus, quare ex contactu Apostolorum non sanabuntur ægritudines?

4. Reg. 13.

Eccles. 38.

3 Quamuis mulier, quæ obnoxia sanguinis profluuiò ab annis duodecim, impendisset omnem in medicos substantiam, tamen à nullo fuerat curata. Quo exemplo discimus medicinam idèò non esse contèndã. Nam ægrotos aliquot Deus sibi conseruat, in quorum sanatione glorificetur suo tempore, Ioan. 9.

*Consortia bo-
norum expen-
denda, malorũ
vitanda.*

Attendendum quoque hic, plurimùm prodesse cum fidelibus consuetudinem habere. Archisynagogus inter eundem siquidem per fidem mulieris tanquam præsentissimo exemplo in fide est corroboratus. Expedit ergo vt infidelium consortia vitemus, maxime hæreticorum, qui in vestimentis ouium lupos agunt rapaces, Matth. 7. & bonorum consortia amplectamur, hoc nobis consulente Catone, Cum bonis, inquit, ambulat. Nam cum viro sancto sanctus eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruertèris, ait Psalm.

Psalm. 17.

4 Chri-

4 Christianorum mortem discimus non esse veram mortem, *Christianorum mors somnus.* sed somnum. Quemadmodum enim homines cubitum eunt, *Simila.* non vt in lecto perpetuo iaceant, sed paululum quiescant, surgantque alacriores: sic mortui in terram conduntur, non vt in æternum illic maneant, sed vt ad tempus requiescant, in nouissimo die glorificatis corporibus resurgant ad vitam æternam. Fuerunt enim habitacula Dei omnipotentis, & viua templa spiritus sancti, idèd resuscitabuntur in nouissimo die ad beatitudinem & gloriam æternam, Amen. *1. Cor. 15.*

EPILOGVS.

1 Iesus expositus ad benefaciendum omnibus qui cum simplici fiducia pro Iesus omnibus
stulabant aliquid, siue pauperes essent, siue diuites, siue Iudei siue exteri. Iai- ad benefacien-
ri præfecti synagoge filiam mortuam in vitam reuocat, & mulierem hemor- dum expositum
roissam in itinere profluuo sanguinis liberat. Vbiq; Iesus, ubiq; & omni-
bus benefactor, Act. Qui pertransiit benefaciendo, &c.

2 Signum veræ carnis in Christo quod tangitur. Hinc in Luca dicit, Te-
rigit me aliquis.

3 Fæminam in medium producit, non ostentationis causa, sed vt fidem Fæminâ qua-
mulieris aperiret. Hinc & filiam appellauit. Et eertè fides eius filiam eam re in medium
Christi effecit, Ioan. 1. Proinde certissimum futuræ resurrectionis argumen- produxerit
tum, quod puellam mortuam virtute verbi sui reuocat ad vitam. Nam pe- Christus.
nes ipsum sunt clauis vitæ & mortis, deducit ad inferos & reducit.

DOMINICA VIGESIMAQVINTA

POST TRINITATEM,

EPISTOLA.

F Ratres, iustum arbitror quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in *2. Pet. 1.*
commonitione: certus quod velocis est depositio tabernaculi mei secundum
quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi. Dabo autem operam
& frequenter habere vos post obitum meum, vt horum omnium memoriam fa-
ciatis. Non enim indoctus fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri
Iesu Christi virtutem & præscentiam: sed speculatores facti illius magnitu-
dinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum
huiusmodi à magnifica gloria, Hic est filius meus dilectus in quo mihi com-
placuit ipsum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de celo allatam, quum
essemus cum ipso in monte sancto. Et habemus firmiorem prophetiæ sermo-
nem, cui benefacitis attendentes, quasi lucerna lucenti in caliginoso loco, donec
dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris: hoc primum intelligentes,
quod omnis prophetia propria interpretatione non sit. Non enim voluntate hu-
mana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, loquuti sunt
sancti Dei homines.

POST QUAM in præcedentibus grauitè nos exhortatus fuit
Petrus, vt in sanctis operibus præstandis nos exercitaremus, *Opera sancta*
& quæ ipsa sint, quibus vitam nobis comparamus æternam, *exercenda.*
&

& ne otiosa & infrugifera esset charitas, quam accepimus, sed suos proferret fructus: iam deinceps admonet ne fidem semel acceptam faciamus missam, relabentes ad Iudaismum, sed tenaciter asseruatam retineamus, & in sanctis studiis nos exercentes, probemus nos seridè amare Christum, & eius fidem ac religionem, in qua nos speramus saluandos. Et hoc facit triplici modo:

*Ministeriū duplex in ecclesia
Docere & exhortari, quid.*

1 Primò, adhortatione, vbi ait, *Iustum arbitror, quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commotione: certus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundum quòd & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi: id est, Quamuis confirmati sitis in veritate huius doctrinæ Christi, de qua nunc scribo vobis, iustum tamen arbitror quandiu viuo, vos admonere. Adiungendæ sunt semper exhortationes doctrinæ. Est enim duplex ministerium in Ecclesia: scilicet, doctrinæ & exhortationis. Est autem docere, verum sacræ scripturæ sensum declarare, atque fideliter iis interpretari, qui ignorant veræ pietatis insciji. Exhortari autè est, iis denuntiare verbum, qui prius audierunt atque nouerunt: apud quos instandum, ne percepta sacra dogmata ventis tradât, sed bonis operibus insistentes meliores in dies euadant. Sumus enim pigro corporis aqualiculo prægrauati, ac perditâ mole carnis atque sanguinis ita circumdati, vt ad deterrima semper procliuiiores simus. Necessè est ergo vt concionator iugiter instet docendo & exhortando, non aliter quàm diligens paterfamilias domesticos suos ad opera extimulat: licet ipsi sciant quæ debeant ex officio facere.*

*Corpus animæ
casa & tabernaculum.*

Quòd autem Petrus dicit, corpus suum esse tabernaculum, hoc idem affirmat etiam Paulus, 2. Cor. 5. Scimus quòd si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habeamus, &c. Nam in nostro corpore non aliter atque peregrini obambulamus, & anima in corpore, quasi in casa habitat, & quiescit.

Quod autem dicit breui futurum vt tabernaculum sit deponendum, vult indicare, se certè habiturum vitam æternam, eaque ex Christi promissione, qui facientibus vocationem suam certam bonis operibus pollicitus est vitam æternam.

1. Cor. 1.

Quod verò addit, Dabo semper operâ in istis exhortationibus reiterandis, vt vos post obitum meum horum memoriam facere possitis: id est, Non tantum viuâ voce vos admono, sed scripta etiam relinquam, ne, quæ necessariò sunt vobis credenda & agenda ad salutem, faciliè obliuiscamini.

2 Secundò, hoc facit historię narratione, vbi ait, *Non enim indoctas fabulas sequuti, notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præscientiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam voce delapsa ad eum huiusmodi à magni-*

magnifica gloria. Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de calo allatam, quum essemus cum ipso in monte sancto. Hanc historiam recitat Matthæus cap. 17. in hæc verba: Assumit Iesus Petrum, Iacobum & Ioannem, ducit illos in montem excelsum seorsum. Et transfiguratus est ante eos: resplenduitque facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Apparuerunt illis Moyses & Elias loquentes cum Iesu: nubes lucida obumbravit eos, & vox de nubedixit, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene com-
placui: ipsum audite.

*Transfigura-
tionis historia.*

Hæc fuit transfiguratio Christi, vbi discipuli fuerunt in summa admiratione & maxima iucunditate. Vnde Petrus dixit, Domine, bonum est nos hic esse, si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum. Vbi discipuli audientes, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde: vbi accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque, Surgite, & nolite timere: vbi tandem leuantes oculos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.

Vult ergo dicere Petrus: Nostrum Euangelium quod vobis prædicamus, non à nobis habemus, neque confectum accepimus: non est inuentum humanum, sed diuina Dei voluntas. Non prædicamus ea quæ nobis videntur, sed quod testimonio constantissimo accepimus auribus nostris, & oculis nostris vidimus, quum essemus in monte, vbi coram nobis transfiguratus est Christus, & nos gloriæ eius vidimus atque audiui-
mus. Hæc propter nos facta sunt, vt sciremus Petro & Paulo, aliisque Apostolis tanquam certum & infallibile Dei verbum annuntiantibus, omnino sine hæsitacione esse credendum. Sunt autem scripturæ Petri & Pauli, quas Romana Ecclesia ipsorum esse declarauit. Vnde docemur nullam aliam doctrinam, nullumque aliud Euangelium esse à nobis prædicandum aut audiendum, nisi illud quod Christus Apostolis, Apostoli Ecclesiæ, Ecclesia verò Christi catholica nobis tradidit ac
prædicauit.

*Euangelium
non humanum
inuentum, sed
diuina volun-
tas.*

Galat. I.

3 Tertiò, facit hoc duabus pulcherrimis sententiis, vbi ait,

1 Habemus firmiorem propheticum sermonem: cui bene facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in loco caliginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Hac sententia Petrus ostendit quare suæ doctrinæ magis, quàm Simonis hæretici doctrinæ, debeant fideles fidem habere: nempe, quia Scripturam Apostolorum cōfirmabant vniuersæ scripturæ Prophetarum. Legat igitur fidelis Prophetas, & damnabit doctrinam Simonis hæretici, & nostram inueniet Prophetarum testimoniis comprobata.

*Fides magis
doctrina Petri
quàm Simonis
hæretici ha-
benda.*

2 Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scriptura propria interpretatione non sit. Non enim voluntate humana allata est aliquando pro-
phetia:

2.Tim. 3.

*Scriptura non
est humano
ingenio, sed
spiritu inter-
pretanda.*

phemia: sed Spiritu sancto inspirati, loquuntur sancti Dei homines. Hæ sententia Petrus probat, quod sicut scriptura sacra non est hominis ingenii inuenta: ita non est humano ingenio, sed spiritu interpretanda. Quamuis interpretes sint baptizati, non licet eis priuata sua libidine aut voluntate sacras scripturas interpretari, hoc proprium est officium Ecclesiæ nostræ matris, non filiorum. Nam Ecclesiæ promissus est Spiritus sanctus, cuius assistentia semper fruitur, dicente Christo, Matth. ult. Ecce enim vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Et Ioan. 14. & 16. Christianis verò singulis datur Spiritus sanctus in baptismo. Non est tamen singulis facta promissio de perpetua assistentia Spiritus sancti. Et ideo Ecclesia sola potest sacras scripturas sine errore interpretari, quia est magistra, columna & firmamentum veritatis, & eam docet sponsus Christus per sanctum Spiritum, & illi incumbit filios docere mandata Dei. Neque debet hoc præsumere priuatus homo, & si sit baptizatus, & quamuis linguas calleat Hebræam & Græcam, pro sui priuati iudicii censura scripturas enarrare: quoniam hoc est officium Ecclesiæ, cui semper adest Spiritus sanctus. Verus igitur ac germanus scripturæ sacre sensus non poterit elici è propria humanæ rationis interpretatione. Hoc optimè nouit ethnicus princeps Herodes Ascalonita, qui congregans omnes principes Sacerdotum & Scribas populi, sciscitatus est ab eis ubi Christus nasceretur.

Matth. 2.

*In ecclesia Dei
quid prædican-
dum & docendū*

Conclusio autem huius Epistolæ est, nihil prorsus in Ecclesia Dei esse prædicandum aut docendum, quod non sit desumptum ex scriptura sacra, traditionibus diuinis, ordinationibus Ecclesiæ catholicæ, sacris doctoribus.

Coniunguntur ergo hæc manifesta Petri scriptura hæretici nostri temporis, qui doctrinam docent pestilentem, scripturis & testimoniis Prophetarum, legis, & Apostolorum contrariam.

EPILOGVS.

*Petrus domus
Dei verum pa-
træ familias
agit.*

1 Verum domus Dei patrem familias agit Petrus, qui Spiritu admonitus diem sue mortis instare cognoscens, paterno quodam ductus amore, munus sa- luberrime eruditionis toti Ecclesiæ relinquere voluit, cui adhuc in Epistolis suis loquitur.

2 Docet fideles in Asia religionem quam acceperant, sanctam & veram esse, ut in ea perseuerent, sicque salui fiant.

3 Hortatur ut puritati doctrinæ, vitæ, & innocentia studeant, in quo vs- firmitus peristent, & pseudopphetas venturos facilius vitent, testimonia ve- ræ religionis adducit, quibus si attendant benefacere, dicit: Nam propheticum sermonem lucernam vocat, quod qui hunc sequitur, in errorem impingere nō possit, Psalm. 118, Lucerna pedibus meis verbum tuum, &c.

DO-

DOMINICA EADEM

EVANGELIUM.

IN illo tempore, egressus Iesus de templo, ibat: Et accesserunt discipuli eius ut ostenderent ei edificationes templi. Ipse autem respondens, dixit illis, *Vi-* Matth. 24
detis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruat. Sedente autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eum discipuli, dicens, Dic nobis quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui & consummationis seculi? Et respondens Iesus dixit eis, Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos seducunt. Audite enim estis praelia & opiniones praeliorum. Videte ne turberimini, oportet enim hæc fieri: sed nondum est finis, &c.

Hoc Euangelium complectitur signa de templi Ierosolymitani deuastatione, & seculi consummatione. Et ante vtrumque tempus suborientur & surgent primò pseudochristi, qui nitentur hominibus persuadere se esse Messiam. Huius generis fuerunt apud Iudeos Iudas Galilæus, Theudas, Act. 5. Magus Aegyptius, Simon magus in Samaria, Actor. 8. & Ben Cuziba sub Hadriano Cæsare.

Deinde pseudopropheta, qui populum sub specie religionis seducunt. Huius generis fuerunt apud Christianos, Mahometus, Arrius, Cherintus, Donatus, Ebion, Manichæus, Sabellius, Pelagius, Lutherus, Melancthon, Brentius, Anabaptistæ, Sacramentarij.

Ponit autem Christus tria signa deuastationis templi, secretò interrogatus à discipulis in monte Oliueti. Primò, furorem armorum, quom dicit, *Audite enim estis praelia, &c.* Deinde, obsidionem Sestij Galli: de quo Iosephus belli Iudaici lib. 2. cap. 23. Tertiò abominationem desolationis à Daniele prædictam, capite 9. nempe, C. Caligulae Cæsaris imaginem, quam templo Petronius intulit, eamque adorari præcepit, Philone teste: vel statuam quam Pilatus in templo posuit, imaginem Caij Cæsaris: vel quam Helius Adrianus posuit, quæ ad tempora Hieronymi durauit, ipso teste, in templo desolato & destructo. In scriptura enim idololatria abominatio dicitur.

Ostendit autem Christus quibus mediis hæc mala possint effugere, & ait, *Tunc qui in Iuſſea sunt fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam. Qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua. Qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Nec ideo tamen incidet hæc calamitas, quia siccifore prædixerunt Prophetae. sed ideo prædictum est, quodd Deus præuideat hominū peruicacem impietatem, qua diuinā ultionem in se prouocarent. Vt autem pregnantibus & nutrientibus in illis diebus, quoniam onusta sarcina, quam deponere nec volent nec possunt, non erunt expeditæ ad fugam. Nam pueros ob amorem, neque*

Tria signa deuastationis templi. Iacob. 19. Marc. 13. Luca 21.

sine cura relinquere possunt, nec secum auferre. Et secundum Origin. tunc non erat tempus miserēdi, quum Romani & pręgnantes & lactantes interficiebant.

Hyems incommoda peregrinantibus.

Orate autem ut non fiat fuga vestra in hyeme vel sabbato. Hyems ob rigorem & lucis breuitatem incommoda est peregrinantibus & in monte habitantibus: & sabbato legis obstat religio, quo minus procul fugiatur. Orandum & ne finiantur fructus vestri operis cum fine temporis. Hyeme enim finitur fructus, sabbato tempus. Hieronymus, Sic ut militem sine armis exire ad bellum non cõuenit, ita homini Christiano procedere quolibet sine orationibus non expedit.

Simile.

Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Daniel. 12. Veniet tempus quale non fuit ex eo, ex quo gentes esse cõeperunt. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Recordabitur enim quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens: sed propter electos breuiabuntur dies illi, quamuis interim malorum peruersitas interuentionem mereatur. Nā fidelis est Deus, qui non patietur suos tērari supra id quod possunt, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possint sustinere, 1. Cor. 10.

Psalms. 77.

Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic; nolite credere. Exorientur pseudochristi qui sibi nomen meum vendicabunt falso, meatumque personam. Surgent enim pseudochristi, surgent & pseudoprophetae, qui fucata sanctimonie specie se mentientur esse prophetas, & dabunt signa magna & prodigia demonum arte adumbrata, videbunturque imitari prophetas ac me, ita ut eiusmodi prestigiis in errorem inducatur (si fieri posset, aut si qua vis valeret aduersus Deum) etiam electi. Exaggeratiuis sermo est, ut vim prædicationis illorum ostendat. Augustinus, Electi, ex eo quod homines sunt, errare possunt: sed ex eo quod electi sunt à Deo, in errore permanere non possunt. Ecce, inquit, prædixi vobis, vos ergo videte, nihil aliud superest quam ut memineritis.

Si quis in deserto Gentilium, aut Philosophorum dogmate dicat morari Christum, aut in hæreticorum penetralibus, qui Dei pollicentur arcana, nolite exire. Nolite credere, si qui sub nomine Christi se iactare voluerint. 1. Ioan. 4. Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum, qui dispergunt videntium oculos in apparitione demonum, ut quosdam decipiant: atque adeo, nisi valde sobrii sint, & iussi seducentur. Hieronymus, Nolite credere quod filius hominis vel in deserto gentilium sit dogmatum, vel penetralibus hæreticorum, sed quod ab oriente usque in occidentem fides eius in catholicis Ecclesiis fulgeat. Stultum est igitur eum in paruo loco

Ioco vel abscondito querere, qui totius mundi lumē est. Ioan, 8. Ego sum lux mundi, &c.

Nec opus erit aduentui Christi, qui illum demonstret, sed manifestus erit omnibus. Nam sicut fulgur coruscans sub cælo in ea quæ sub cælo sunt fulget, ita erit filius hominis in die sua. Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac. Non erit talis aduentus qualem hunc vidistis, lentus, humilis, sed subitus ac maiestatis fulgure totum orbem subito complectens. Psalmo 49. Deus manifeste veniet, & non filebit.

Luca 17.

Aduentus Christi
sibi futurus
qualis.

Hæc horribilia calamitatum exempla nobis quoque metuenda sunt, & maxime obseruanda. Nam ante consummationem seculi audientur prælia, & rumores præliorum. exurget gens contra gentem: tumultus rerum omnium speciem præbebit iam instantis mundi finis. charitas iacebit reiecta & extincta, abundabit iniquitas: multi iactabunt solam fidem, nusquam tuta fides: oppressa iacebit iustitia. Osee quarto, Non erit veritas, non erit misericordia, non erit scientia Dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundabunt, & sanguis sanguinem tanger, Euangelium prædicabitur in toto orbe. Quantumuis insurrexerint impostores, malæ doctrinæ prædicatores, aderit Christus suo Euangelio, non erit prædicandi obstaculum, non enim venturus est mundi finis, prius quàm hoc Euangelium regni celorum, per omnia regna mundi prædicetur, omnesque nationes occuparit, ne qui parere noluerint, prætexere queant ignoratiam. Hoc ubi factum fuerit, tum veniet mundi consummatio. Turca trucidabit corpora, hæretici animas: surgent varij hæretici, pseudo-doctores, Lutherani, Anabaptistæ, Sacramentarij, qui simulant se prædicare Euangelium meum, suæ gloriæ, sui quæstus, sui que ventris agent negotium: proque meo spiritu satanæ spiritum inferent discipulis: pro regno celorum, regnum huius mundi docebunt. horum rebus illaqueabuntur etiam ij, quos tormenta superare non poterant. Nullus enim capitalior hostis, quàm domesticus & fucatus amicus. Erunt & vitia nefandissima, per quæ scandalizabuntur multi. Sed etiam quod grauius est, signorum operatio eos qui tormenta inferent non eos qui sustinebunt, concomitabuntur. Nam iuxta Apostolum, tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operatione satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis his qui pereunt, eò quòd charitatem veritatis nō receperunt, vt salui fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant in eadacio, vt iudicentur omnes qui non cre-

Exempla calamitatum horribilia.

Nusquam tuta fides.

Nullus hostis capitalior fucato amico.

2. Thess. 2.

*Hec finiendi
mundi prae-
ludia.*

Prov. 18.

*Consolatio in
omnibus cala-
mitatibus.*

1. Theff. 4.

*Duo maxime
notanda.*

Isaia 1.

diderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Hac praeludia erunt & exordia mundi finiendi, ac venturae calamitatis, quae malos perdet, bonos examinabit, purgabitque, Prouerb. 12. Non contritabit iustum quicquid ei acciderit, impij autem replebuntur malo. Tunc iustus quasi leo confidens, absque terrore erit.

In omnibus his calamitatibus nulla alia est fidelium efficacior consolatio, quam quod Christus ait, Matthaei ultimo: Ecce vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi. Et Luc. 12. Nolite timere pusillus grex: sic enim complacuit Patri dare vobis regnum. & in fine huius Euangelij: Vbi-
cunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquila. quasi dicat: Vbi corpus, ibi membra: vbi dominus, ibi seruus: vbi magister, ibi discipuli: vbi Christus, ibi electi. Breuiter, vbi ego sum, inquit, ibi & vos eritis, in regno meo in aeterna beatitudine. Semper cum Domino erimus: si tamen in fide & charitate Christi vltimum claudamus diem, & in obedientia sponsae eius Ecclesiae Romanae usque in finem perseueremus: si malis quae communis sumus in Deum & proximum, medicinalis poenitentiae remedio reparatis, & confessionis sacramento sublati, è viujs discedamus. quae tria adeo sunt necessaria, vt sine illis acerbiter, & condemnationem huius supremi iudicij nemo vnquam (etsi fidem maxime iacet, & dicat, Domine, domine) vitare poterit.

Quia idem sensus verborum subsequentiũ sub textu Lucae legitur in Aduentu, ideo eum hic intermittimus, ne repetitio consulationem pariat & tedium.

Porro duo sunt in hoc Euangelio maxime notanda. Primum, Bonitas Dei, quam inde cognoscimus, quod velit nos tanto tempore ante admonitos huius sui futuri iudicij. Non enim admonet nos vna septimana ante, aut duobus vel tribus annis: sed abhinc annos mille quingentos non destitit singulis annis nobis, nostris maioribus, & sequuturis, huius horrendi diei memoriam per suos ministros annuntiare & inculcare. Vnde deprehendere licet, quod inuitus nos puniat ac damnet. vnde quasi dolens dicit, Heu consolabor de hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.

Secundo, gratissima acerbissimaque illa tormenta futura, quae signa tam tremenda atque horrenda praecedunt. Discamus igitur timere iudicem seuerum terribilemque malis: & eundem habebimus dulcem atque benignum redemptorem, qui aeternis illis cruciatibus nos liberabit, dabitque, si nostra exigant merita, beatitudinem aeternam, Amen.

Appendix.

Aduertendum ex Euangelica hac historia, quod quemadmodum olim Ierosolymitanis suae ciuitatis euerſionem Christus praedixit,

prædixit, & signa prius designauit, quæ tantam calamitatem erant præcellura, vt si vellent, in tempore resipiscerent, sibi quæ de effugio prospicerent, alioqui perituris, atque omnia quæ Christus prædixit, ita euenerunt: nam ciuitas fuit euerfa tanta pressura & miseria, vt nulla unquam ab orbe condito maiori angustia atque funestiori clade perierit: ita quæ nobis Christus prædicit de futuro iudicio, de signis quæ ipsum præcedent, res ipsa experientur. Proinde sicut olim Iudæi, quia audita euerfione suæ ciuitatis, & Christi horrenda comminatione, penitentiam agentes, misericordiam consequuti sunt, & saluati, reliqui verò duri obstinati quæ perierunt: ita & nobis futurum existimemus, & validè persuadeamus. Si quum Christum per concionatores audiamus clamantem, futurum iudiciũ, præmonstrantem signa, nobis consulimus, de quæ corrigenda vita cogitamus, vt ipsum placare possimus: inueniemus profectò in illa die eam misericordiam, quam mater Machabæorũ suis filiis exoptabat. Coronabit nos Deus in misericordia & miserationibus, Psalm. 102. Fiet nobis iudiciũ cum misericordia, si viuentes fecerimus misericordiam cum nostris animabus, & cum proximis nostris. Quod si secus, peribimus, æternum cruciandi, sicut auarus diues, Luc. 16. peruersus Cain, Genes. 4. & alij mali, qui iusto Dei iudicio æterno igni cruciantur.

2. Mach. 7.

EPILOGVS.

1 Tria interrogant discipuli Christum: Quo tempore Ierusalem destruetur. Tria discipuli da, & quod signum Christi aduentus, & tertio, quod signum consummationis seculi: hoc agentes, vt quemadmodum transfigurationis arcanum paucis interrogant Christum.

2 De consummatione seculi loquens, varia signa prædicit, sed statutam horam celat, vt semper suspecta sit, & vigilemus, necnon præmunit suos, ne se falsis prophetis ante aduentum suum venientibus subdant.

Signa consummationis seculi prædicit, non horam.

3 Tropologia quadam hic latet, quæ docet nos ab omnibus humanis impedimentis expeditos, semper oportere expectare diem illum, qui nos sistet iudicandos. In eum non potest paratus esse, qui vel ob temporalium rerum amorẽ, vel ob affectus carnis, hoc est, amorem parentum, uxoris ac liberorum, reueccatur in periculum salutis æternæ.

Tropologia euangelij.

DOMINICA VIGESIMASEXTA

POST TRINITATEM, EPISTOLA.

N Olinus autem vos ignorare fratres, de dormientibus, vt non contristemini, sicut & ceteri qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus ess qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui residiui sumus in aduentu Domini, non præuenimus eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce archangeli & in tuba Dei descendet de celo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëre, & semper cum Domino erimus. Itaque consolamini inuicem in verbis istis.

1. Thess. 4.

*Nō est nimis
dolendum de
mortuis.*

*Quaestio, num
sit impium lu-
gere mortuos.*

*Quid mors
Christianorum
Luce 16.*

*Mors infide-
lium, quid.*

*Resurrectio
earum futura.*

PAVLVS in hac Epistola facit tria. 1. Primò, monet Thes-
salonicenses, ne plus æquo lachrymentur, nimiumque do-
leant de mortuis suis parentibus, fratribus, amicis, vicinis &
cognatis, tanquam de iis sit post mortem actum, aut nulla re-
surrectionis spes super sit, quales depingit Salomon Sap. 2. sed
potius credere debent, atque scire resurrecturos illos in nouissi-
mo die, & cum Christo æternaliter victuros, qui ait Ioann. 11.
Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, &c.

Quaritur hic, num sit impium lugere mortuos: Respondeo,
sacra scriptura primò concedit luctum, modò fiat cum ratione:
deinde, laudat eos qui afficiuntur moerore atque dolore prop-
ter bonos qui migrarunt ex hac vita, si modò seruata fuerit me-
diocritas. Tertio, recitat & proponit exempla lugentium &
plorantium propter suorum amicorum obitus: nempe per di-
cta Eccles. vigesimo secundo, Modicum plora supra mortuum,
quoniam requieuit. Luctus mortui septem dies, &c. Ecclesiast.
38. Fili, in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus
incipie plorare, & per exempla Abraham lugētis Sarā vxorem,
Gen. 23. Ioseph eiusque fratrum lugentium Iacob, Genes. 50.
Israelitarum plangentium mortem & obitum Aaronis, Num.
20. & Moysi, Deut. vlt. Christi dolentis Lazari amici discen-
sum, Ioan. 11. Discipulorum lugentium beatum Stephanum,
Act. 7. ac viduarum lugentium Tabitham, Act. 9.

Non igitur prohibet luctum Paulus, sed discernit planctum
Christianorum fidelium, quorum mors est somnus, Matth. 9.
Non est mortua puella, sed dormit, Ioan. 11. Finis calamita-
tum, terminus malorum, principium gaudij, porta, via, pons,
scala ad vitam æternam. Quare propter defunctos homines fi-
deles non ita flere debemus, quasi nullam spem haberent, mo-
re bestiarum mortui, salutis omnis expertes. Ad exiguum e-
nim tempus abstrahuntur è conspectu, atque conseruantur in
Dei manu, vbi quiescunt in pace, resurrecturi nouissimo die, ac
in æternum victuri.

Et Gentium infidelium, quorum mors est finis gaudiorum,
meta voluptatum, origo dolorum, initium misèriarum, via ad
perditionem, portus damnationis. Quare meritò deflemus at-
que plangimus eos, qui peccatores impij, sine fide, sine charita-
te migrant ex hoc sæculo: nam per mortem temporalem trans-
eunt in æternam, Prouer. 11.

2. Secundò, confirmat Christi resurrectione nobis omnibus
futuram carnis resurrectionem. Nam hoc loco 1. Thessalo. 4.
ait, Si credimus quòd Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos qui
dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Quasi dicat, Mors Christi
nostra mors est, eiusque resurrectio itidem est nostra. Item 1.
Cor. 15. ait, Si resurrectio mortuorum non est, neque Christus
resur-

resurrexit. quasi etiam dicat: Quam verè certoque resurrexit Christus, tam verè mortui quoque resurgent. Cum igitur moritur Christianus, obdormit, nec mors est reputanda, sed somnus: quapropter oportebit eum resuscitari, ac viuere cū Christo. Nam si sublata est peccati culpa, sublata est etiam peccati pœna, scilicet mors. Hæc igitur est gloria Christianorum, quod non moriemur, sed obdormiemus, resurgemus, atque transibimus cum Christo ad vitam. Sed necesse erit nostram mortem contingere in confessione fidei, in charitate, & agnitione veritatis. nam si fidem per Euangelium consecuti fuerimus, in veraque dilectione hinc migrauerimus: tum Christus suo dorso benedicto nos impositos transferet in cæleste tabernaculum.

Gloria Christianorum.

Tertio docet Apostolus, quomodo nouissima resurrectio fit euentura, cū ait: Hoc vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de calo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos qui viuimus, qui relinquamur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus. His verbis Apostolus graphicè depingit, ob oculos ponit, clarissimeque demonstrat, quid sit futurum in extremo die. Ibi enim Christus veniet cum iussu archangeli, cum voce angelorum, cum tuba Dei, declaraturus gloriam maiestatis. Ibi quæ sunt in calo & terra, omnia erunt plena ignibus. Elementa commouebuntur, concutientur, & contremiscent: omnes homines in lucem prodibunt: cæli pluent ignem: vox angeli insonabit: mortui resurgent: pii rapiemur in aëra, ibidem apud Christū habebunt: impii verò relinquentur in terris, in ignem æternum coniciendi. Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, &c.

In extremo die quid futurum.

Concludit tandem Paulus Epistolam his verbis, Consolamini inimicem in verbis istis. quasi dicat, Hæc vestra sit consolatio. cū iudex mortuorum atque viuorum Christus apparuerit in nouissimo die, non veniet vobis vt tyrannus, sed protector, patronus, pater, atque frater, dicturus, Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, Matth. 25.

Conclusio epistolæ cōdilat.

EPILOGVS.

1. Resurrectio Christi confirmat articulum fidei nostræ catholicæ, in quo credimus & firmiter speramus futuram carnis resurrectionem. Hinc 1. Corint. 15. Christus dicitur primitia dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.

Resurrectio Christi fidei articulum confirmat.

2. Christianorum est pie ac moderatè suos mortuos lugere, vt pote apud

Christianorum est moderatè

*Eugere mor-
tuos, Ethnico-
rum immodie-
ratē.*

*Fides & spes
resurrectionis
mortuorum con-
solatio.*

quos certa spes est futura resurrectionis. Ethnicorum immoderatus est planctus: quorum peruersa hæc est opinio, nempe, extincto corpore, nullum reliquum futurum refrigerium, Sap. 2.

3 Nulla maior consolatio mortuorum Christiano contingere potest, quàm firma fides atque spes resurrectionis corporum. Hæc complures sanctos fortes & alacres reddidit ad perferenda quæque horrenda martyria: hæc B. Iob in mediis tribulationibus, immo ipsa morte. (Iob 13. & 19.) Animum addidit & spem.

DOMINICA EADEM,

EVANGELIUM.

Matth. 23.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Cum autem veneris filius hominū in maiestate sua, & omnes angeli: uni eo, tunc sedebit super sedem maiestatis sue. & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem sicut pastor segregat oves ab hædīs. Et statuet oves quidem à dextera sua, hædos autem à sinistra. Tunc dicit rex his qui à dextera eius erunt, Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes, Domine, quando te vidimus esuriem, & pavimus: sitiente, & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te: aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere: & v: nimis ad te? Et respondens rex, dicit illis, Amen dico vobis, quando fecistis uni de his fratribus meis minimis, parati fecistis. Tunc dicit & his qui à sinistra erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes, Domine, quando te vidimus esurentem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere: & non ministravimus tibi? Tunc respondet illis, dicens, Amen dico vobis, quando non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.

*Dominus quo-
modo vëritus
ad iudicium.*

*Aduetus Do-
mini primus
in humilitate
fuit, secundus
in maiestate
erit.*

EVANGELIUM hoc complectitur aduentum Christi ad iudicium in nouissimo die, & indicat quatuor. 1. Primò, quomodo veniet Dominus ad iudicium, nempe, in nube. Sic enim ait Christus, Mat. 24. Videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa & maiestate: in tuba. sic enim ait Paulus, 1. Thessal. 4. Ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo, &c. In igne; sic enim ait David, Psal. 49. Deus noster veniet, & non silebit: ignis in cōspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Item, Mala. 4. cap. Dies Domini veniet succensa, quasi caminus, & erunt omnes facientes impietatem stipula: In gloria quoque & maiestate veniet magna, cuius primus aduentus quo venit iudicari, fuit in humilitate, in Apostolorū paupere spicietate, in opprobriis, & propria infirmitate. Ilā. 3. Domi-
nue

nus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius, & c. Daniel. 7. Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruiant ipsi. Act. 10. Ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum.

Secundo, Quibus comitibus veniet Dominus ad iudicium, nempe, cum sanctis angelis, qui tunc visibiliter apparebunt propter iudicis reuerentiam ad malorum terrorem, & sententiæ executionem. Matth. 13. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & c. Zach. cap. 14. sic ait, Ecce Dominus ventur, & omnes angeli eius cum eo, & erit in die illa lux magna.

Dominus quibus comitibus ad iudicium venturus.

Tertio, ad quem locum Dominus veniet ad iudicium, nempe, in vallem Iosaphat. sic namque ait, Ioel. 3. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & ibi discipabo cum eis.

Ad quem locum venturus.

2. Secundo, indicat quomodo resurgēt omnes, & tā viui quā mortui stabūt ante tribunal Christi. sic enim ait Christus, Ioā. 5. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent. Idem Mat. 25. Congregabūtur ante eum omnes gentes. Item Paulus, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vniuersique propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

Mortui quomodo resurgent.

Deinde, qua qualitate: immortales, scilicet, corpore & anima: sed non omnes immutabimur. Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, 1. Cor. 15. Augustinus in Enchirid. ad Laurentium, cap. 84. tractat de qualitate resurgentium vsque ad cap. 95.

2. Cor. 6.

Qualitas resurgentium.

Tertio indicat qualis erit processus in die iudicij extremi. Hic verò stabit in tribus. Primo in segregatione bonorū à malis, priorū ab impiis, ouium ab hœdis: quando separabit bonos à malis, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Nam usque ad illam horam boni malis mixti manent, Matth. 13.

Processus qualis in die iudicij.

Oues sunt simplices Christiani, qui vocē Christi audiūt, & sequuntur, Ioan. 10. Oues meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me, mansuetudinē agni tollentis peccata mundi imitantes, Mat. 11. patientes vsque ad mortem, & viles proximis. Psal. 94. Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius.

Oues simplices Christiani.

Hœdis sunt, qui vocem Christi contemnunt, & dicunt, Nolumus hunc regnare super nos. Luc. 19. Hœdus animal est petulcum, feruens ad coitum, aspera montium conscendens, & per abrupta & dura saxa & præcipitia incedens: sic mali relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas.

Hœdi, qui.

Quia

*Oues quare à
dextris collo-
cabuntur.*

Quia oves vias, quæ à dextris sunt, ambulauerunt, ided à dextris collocabuntur. Prouer. 4. Vias quæ à dextris sunt, nouit Dominus: peruersæ verò sunt quæ à sinistris sunt. has, quia hœdi ambulauerunt, ided à sinistris statuentur. Ephe. 5. Hoc autem scitote intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, &c. non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Apoc. 22. Foris canes, &c.

*In operis affi-
matione veni-
turus.*

Deinde in æstimatione operum, quando dicet piis: *Esuriui, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere.* Iuxta illud Isaïæ 58. *Frangere esurienti panem tuum, &c.* Et illud Tob. 4. *Panem tuum cum esurientibus & egentibus comede,* Eccle. 4. Luc. 14. Rom. 12.

Hebr. 3.

Hospes eram, & collegistis me. Iuxta illud Isa. 58. *Egenos vagosque induc in domum tuam.* Et Iob 31. *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.*

Iob 31.

Nudus, & operuistis me. Iuxta Isaï. 58. *Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.* Et Luc. 3. *Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.*

Infirmus, & visitastis me. Iuxta illud Eccle. 7. *Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.* Non te pigeat visitare infirmum, ex hoc enim in dilectione firmaberis, Eccle. 12. Iaco. 1.

In carcere eram, & venistis ad me. Iuxta verbum Sapientis, Pro. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses.* Si dixeris, *Vires non superunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini iuxta opera sua.*

Item quando dicet impiis, *Esuriui, & non dedistis mihi manducare: Sitiui, & non dedistis mihi potum: Hospes eram, & non collegistis me: Nudus, & non operuistis me: Infirmit & in carcere, & non visitastis me.* Christus enim in membris suis egens refocillatur, vel negligitur.

*Sententia vltima
piorum.
Ephe. 1.*

Tertio, stabit in vltima sententia, quando dicet his, qui à dextris erunt, *Venite benedicti Patris mei: possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi,* & quando dicet his qui à sinistris erunt, *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.* Itaque vniuerso mortalium genere in duos ordines distributo, tanquam iustus iudex vtriusque rationem proferet sui iudicii, vt boni cognoscant quibus officiis promeruerunt tantam felicitatem, & mali audiant quibus culpis meruerunt æterna supplicia. At dextrum quidem ordinem placido lætoque vultu salutans, *Venite, inquit, amici mei, quos mundus quidem despiciatos & execrabiles habuit, sed pater meus pro honoratis & laudabilibus habet.* Hoc tanto beneficio com-

cio cōpēnsare vifum eſt officia charitatis erga me veſtra, ne vobis perire putetis. Impertitiſtis mihi veſtra qualiacūque, ego viciffim nunc communico vobis totum regnum, quod mihi cum Patre eſt commune, quod paratū fuit ante mundi cōſtitutionem, per prędeſtinationem, à cōſtitutione mundi per creationem, ab aſcenſione per apertionem. Mich. 2. Aſcendit pandens iter ante eos.

Hęc cū audierint iuſti, qui ſic exercent opera pietatis, vt quodammodo ſe feciſſe neſciant, ſtupentes ad tantę maiestatis benignitatem, dicent: Domine, quando te vidimus eſurientem, & paupim te? &c. Reſpondebit Rex, & dicet, Amen dico vobis, quandiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Fratres ſunt, quia fecerunt voluntatem Patris, Matth. 12. ſed iuxta mundū minimi, quanquam apud Deum maximi, quos fraterni nominis dignatur honore, Heb. 2.

Tū quoque horribili vultu verſus ad ſiniſtros, ſententiam proferet formidabilem, cumulum pęnę in tribus oſtendens. In excluſione diuine viſionis, dicens: Diſcedite, qui longē fuiſtis merito, nec audire voluiſtis vocantem. Prou. 1. In paſſione ignis quo omnis pęna designatur. Pſal. 10. Pluet ſuper peccatores laqueos ignis, ſulfur, ſpiritus procellarum, pars calicis eorum. In cohabitatione dęmonis. Iſai. 30. Pręparatā eſt ab heri tophet, à Rege pręparata, profunda, & dilatata, nutrimenta eius ignis & ligna multa, ſtatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam, quia enim compaſſionis expertes ſunt dęmones, & hoſtiliter gaudent de ruina hominum, merito idem habent ſupplicium qui eiusdem ſunt voluntatis, & ipſi adhærere malunt, quā Domino. Iacob. 2. Iudicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecit miſericordiam. Horreſcat ergo hic Chriſtianus, quod illi neque vt ſorta, neque vt latrones, neque ob aliud graue flagitium puniuntur, ſed vt hi qui bonum non fecerunt. Prouerb. 21. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, clamabit ipſe & non exaudietur. Hęc prolata ſententia, ibunt iuſti & pii in vitam æternam, recepturi ſingulos denarios: Iniuſti & impij in ſupplicium æternum, recepturi pro diuerſis criminibus, diuerſa ſupplicia. Sed pęna huius ſententię quandiu durabit? In æternum, inquit Chriſtus. Vox illa (In æternum) deſtruit errorem illorum, qui affirmabant pęnas inferni finem habituras. Huius ſententię fuit Origenes, quam vt hæreticam & Chriſti verbis contrariam reiecit.

4 Quarto, indicat quando erit iudicium. Paulus 1. ad Theſ. vlt. De temporibus, inquit, & momentis, fratres, non indigetis vt ſcribamus vobis. ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Cū enim dixerint, Pax, & ſecuri-

*Iuſtorū ſuper
& admiratio.*

*Sententia for-
midabilis-im-
piorum.*

Matth. 20.

Apocal. 13.

*Iudiciū quan-
do futurum.*

securitas, tum repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Christus discipulis de hoc die rogantibus respondit, Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, Act. 1. Et Matth. 24. idem ait: Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Et Matth. 25. fatuis virginibus dicit, Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Sunt & alia quamplurima testimonia, quibus illorum, qui diem suæ mortis scire quibusdā superstitiosis orationibus student, confunditur præsumptio. Discant esse contenti verbo Christi: Estote parati, non est vestrum nosse tempora vel momenta, &c. Talem agamus vitam, ne mors imparatos nos inueniat: atque tum feliciter nobiscum agetur. Fatemur compluribus sanctis singulari gratia Deum mortis suæ diem reuelasse: quod & hodie fieri posse minimè negamus.

*Præsumptio
superstitiosorum
quorundam
confunditur.*

*Docmata ali-
qua.*

Hinc eliciuntur aliquot doctrinæ. Prima. Omnia quæ Prophetæ vaticinati sunt, videmus impleta. Christus natus est, prædicauit Euangelium, curauit languidos, traditus est, crucifixus, mortuus, sepultus, resurrexit, ascendit ad caelos, misit Spiritum sanctum, hæc omnia facta sunt. Non dubium quin & ea, quæ de iudicio extremo prædicta sunt, fient. Psal. 144. Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, &c.

Similitudo.

2 Sicuti corporis interituri signa sunt validi morbi ex vitiosa temperatura qualitatū exorti: ita mundi finem prædicunt horreni tumultus, quos homines ipsi sibi consciscunt, prauis cupiditatibus seruientes.

*Non cessandū
in hac vita.*

3 Non est cessandum in hac vita, sed ita viuendum quasi dies ille hodie esset venturus. obrepet enim improuisus. Proinde semper curandum ne opprimat nos imparatos: siquidem ubi semel venerit, iam serum fuerit sarcire superiorem insolentiam, Luc. 12.

Simile.

4 Conspexerunt Apostoli Iesum visibili quidem forma, sed immortali corpore proficiscentur in caelum. sic olim rediurus est, vt iudicis speciem agnoscant, qui hic Salvatoris speciem agnoscere noluerunt. Non redibit humilis, sed è sublimi multa cum gloria exhibebit sese oculis omnium. Pauci viderūt eundem, redeuntem videbunt vniuersi, Act. 1. Apoc. 1.

*Confirmatio
articuli fidei
nostre.*

5 Notandum est, Euangelio hoc confirmari articulum nostræ fidei in symbolo contentum, scilicet, quod Christus venturus est iudicare viuos & mortuos.

*Admonitio
Christiana.*

6 Christiane hic hæreticos admonitos cupiam, vt euigilent tandem, emergantque ex altissimo illo somno quo adhuc dormiunt: qui cum audiant Christum apertè dicentem, Ite maledicti in ignem æternum: quia esuriui, & non paupersis me, &c. audent affirmare opera in iudicio non esse discutienda, nec iudican-

dicandum secundum ea, sed tantum secundum fidem, quam unusquisque habuit. Christus non dicit: Venite benedicti Patris mei, &c. quia credidistis: sed, quia esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, &c. Nec dicit: Ite maledicti in ignem æternum, &c. quia non bene credidistis: sed, quia esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum, &c. Qua tandem fronte audent tantam apertam sententiam depravare, & suo sensui accommodare? Christus ait, Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum opera eius. Non dicit, Secundum fidem eius. Paulus testatur quod in illa die unusquisque sit relaturus secundum opera sua. Hæretici contra, secundum fidem tantum. Nos verò cum catholica Christi Ecclesia confitemur, omnes in die iudicii iudicandos secundum opera, & secundum fidem. Nam heretici quavis probatissimam inculpatissimamque vitam egerint, iudicabuntur secundum fidem (imò perfidiam) & damnabuntur. Qui expressum Dei verbum crepant, non deberent tantæ claritati nimbos errorum obducere.

Matth. 16.

2. Corin. 5.

EPILOGVS.

1 Christus extrema hac narratione maiestatem aduentus sui & segregationem bonorum à malis, & utriusque partis diversa merita, itemque & premia, breuiter totam iudicii supremi imaginē subiicit oculis, quo suos & premiorum magnitudine, & suppliciorum metu eximularet ad studium euangelicæ pietatis, & ad benemerendum de proximo, atque à cessatione & malefaciendi licentia deteruit.

Iudicii extrema imago quare oculis subiicitur.

2 In extremo die illo, supremus iudex rationem potissimum exigit operum, exigit fidem per dilectionem operantem. Galat. 5. Alioqui arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittitur.

Operum ratio potissimum exigenda.

3 Placida ac etiam formidolosa ultima illa sententia, qua dicturus est piis, Venite: impiis verò, Discedite, merito deberet nos omnes incitare ad studium pietatis. Multi, inquit Chrysostomus gehennam timent & horrent: ego autem casum illius gloriæ multo maiorem gehenna esse aio. Intolerabilis gehenna: verum si mille ponat quis gehennas, nihil tale dicit, quale est ab illa gloria beata excidere, odio à Christo haberi, audire, Non novi vos. Etenim decem millia fulmina melius est sustinere, quàm faciem mansuetam videre auersam à nobis, & tranquillum illum oculum non ferentem videre nos. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, &c. Galat. 6.

Sententia ultima & placida & formidolosa.

FINIS EVANGELIORVM AC EPISTOLARVM
DOMINICALIVM TOTIVS ANNI.

EXCVDEBAT ANTVERPIAE CHRISTOPHORVS
PLANTINVS, MENSE AVGVSTO,

M. D. L X V I I.

CONCIONES

IN EVANGELIA ET

EPISTOLAS,

QVAE

FESTIS TOTIVS ANNI DIEBV^S populo in
Ecclesia proponi solēt: Ecclesiasticis omnibus moder-
ni temporis summoperè vtilis, è Tabulis D. L A V-
RENTII A VILLAVICENTIO XERESA-
NI elaboratæ,

NVNC VERO

Plurimis in locis cum sacrarum literarum, tum Catholicorum an-
tiquorumq; Patrum scriptis diligenti cura supra omnes alias editio-
nes antea & locupletata:

PER

D. AEGIDIUM TOPIARIUM.

Saluis per omnia semper iudicio, correctioneq;e
S. Sedis Apostolicæ.

PARS ÆSTIVALIS.

ANTVERPIÆ

Apud Antonium Tilenium Brechtanum.

M. D. LXVII.

SYMMA PRIVILEGIORVM.

CAVTVM est Regio priuilegio, ne quis alius præter Christophorum Plantinum & Antonium Tilenium Cōciones in Euangel. & Epist. quæ in præcipuis & alijs totius anni festis & Dominicis diebus populo in Ecclesia proponi solent, è Tabulis D. Laurentij à Villauincetio Xeresani collectas, nec non ex S. Patrum, neotericorūq; Orthodoxorū scriptis, maximo studio auctas & locupletatas per D. Aegidium Topiarium, imprimat, aut alibi impressas vēdat hinc ad sexennium, sub pœna confiscationis librorum, vt latius patet in litteris datis Bruxellæ 24. Decemb.

Subsign. De la Torre.

Idem cautum est in Consilio Brabantie ad totidem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori Priuilegio, quæadmodum latius patet in litteris datis Bruxellæ 15. Ianuar. Anno Domini M. D. LXVI.

Subsign. De Perre.

IN FESTO VENERABILIS SACRAMENTI, EPISTOLA.

Fratres, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis : quoniam Domi-
nus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, &
dixit : Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur :
Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquam cena-
uit, dicens : Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quo-
tiescunque bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manduca-
bitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec ve-
niat. Itaque quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicem domini indi-
gnè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic
de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iu-
diciu[m] sibi manducat & bibit, non agnoscens corpus Domini.

1. Corin. II.

IN hac Epistola Apostolus quatuor præsertim nobis com-
mendat.

Primum est, à quo & quando coena dominica sit instituta,
cùm dicit: Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, &c. si-
militer & calicem postquam cenauit, &c. Ex quibus audimus do-
minum Iesum esse institutorem & authorem huius coenæ aut
sacramenti: Iesum, inquam, Dei filium, æternum Dei verbum,
os & sapientiam patris, veritatem & vitam æternam. Audi-
mus etiam institutum illud esse in eadem nocte, qua & in ma-
nus peccatorum & in mortem dominus Iesus tradebatur. Hoc
verò vtrunque si verum est (vt certè est verissimum) consi-
deretur, merè esse diuinum, sapientissimum & serium, quod sic in-
stitutum est. Non enim potest Deus quid instituere, quod non
sit diuinum: ipsa sapientia, quod non sapientissimum: mortis
tempus, quod non sit maximè serium. At si ita res habet, con-
sequitur maximi faciendum esse sacramentum hoc, non autem
contemnendum, aut pro re stulta & ioculari habendum.

*Coenæ domini
ca institutor
& autor do-
minus Iesus,
Dei filius.
Ioan. 1.
1. Cor. 1.
Ioan. 14.*

Itaque velut arrhâ sui amoris, corporis & sanguinis sui sa-
cramentum, miraculorum ab ipso factorum maximum, pas-
sionis suæ perenne monumentum, & promissæ per suam pas-
sionem salutis æternæ pignus, signūque veritatis huiusce pro-
missionis, rursus de sua contristandis absentia solatium singu-
lare saluator noster Dei filius mira benignitate reliquit. Cuius
diuinam erga suos beneuolentiam & dilectionem B. Iohan-
nes demirans & venerans ait: Ante diem festum Paschæ, sciens
Iesus quia venit eius hora vt transeat ex hoc mundo ad patrē,
cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.
non sicut is de quo per Sapientem dicitur: Est amicus socius
mensæ, & non permanebit in die tribulationis. Christus au-
tem quum tanta dilectionis signa hætenus erga suos exhi-
bisset, in finem vsque mortalis vitæ suæ perseverans, tunc vel
maximè maxima ostendere dignatus est, in eo videlicet, quod

*Eucharistia
sacramentum
maximi fa-
ciendum.*

*Institutionis
vener. Sacra-
menti causa.*

Ioan. 13.

*Eccles. 6.
Christus domi-
nus amicus con-
siliarius & fide-
lis.*

mortem pro ipsis adiens, dilectionis atque mortis suae monumentum admirabile nobis hoc sacramentum instituit & donavit.

*Sacramentum
est coena ap-
pellatur.*

Paucis etiam hoc loco declarare oportet, quid hoc sacramentum Coena appelleretur. Coena certe vocatur, non solum quod in coena sit institutum, sed & quod ipsummet re vera coena sit, & hoc nomen non hodie primum ei impositum est, sed ab ipso Paulo. Dicit enim: Conuenientibus vobis in vnum, non licet dominicam coenam edere. 1. Corinth. 11. Neque sane in materna nostra lingua significantius appellari potest, quam vel coena dominica, vel sane sacramentum altaris. Quare nemo illa nomenclatura offendi debet, praesertim cum alia eius nomina non contemnantur.

*Coena Domi-
nica quid sit,
& quid com-
plectatur.*

2 Secundum est, quid ipsa Coena dominica sit seu complectatur, cum Paulus dicit, *Accipite, edite: hoc mihi est corpus, quod pro vobis fingitur. Similiter & calicem peracta coena, dicens: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.* E quibus audimus, sacram domini coenam esse panem & vinum, seu panis & vini communicationem: sed huiusmodi panis, non qui significet corpus verum Christi, neque in quo sit corpus Christi, sed qui totus re vera sit verum Christi corpus. huiusmodi item vini, non quod sit symbolum dumtaxat sanguinis Christi, neque in quo sanguis Christi sit, sed quod totum sit verus Christi sanguis. Ita nimirum, ut de panis & vini substantia nihil remaneat, nisi sola species: ita quoque, ut panis factus corpus, & vinum factum sanguis, corpus & sanguis maneat, non autem conuertatur rursus in panem & vinum.

*Luc. 1.
Sacramentum
altaris non est
ratione & sen-
su perstran-
dum sed fide
venerandum.*

Quomodo vero panis sit corpus, & vinum sanguis, nostrum non est indagare. sufficiat nobis Christi verbum, cui nihil est impossibile. Hinc canit Ecclesia: Verbum caro panem verum, verbo carnem efficit, sitque sanguis Christi merum: & si sensus deficit, ad firmandum cor syncerum sola fides sufficit. Tantum ergo sacramentum veneremur cernui: & antiquum documentum nouo cedat ritui: praestet fides supplementum sensuum defectui.

*Coena Domi-
nica in quem
finem sit insti-
tuta.*

3 Tercium est, in quem finem Coena dominica sit instituta, cum in hunc modum Paulus ait: *Hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & de calice biberitis,* mortem Domini annuntiate, donec venerit. Hic audimus in hunc finem sacramentum hoc corporis & sanguinis à Christo institutum esse, ut ipsius meminerimus. hoc est, summum illum amorem in memoria retineamus, & subinde renouemus, quo pro nobis corpus suum tradiderit in mortem, & sanguinem in cruce effuderit in remissionem peccatorum nostrorum: utque hac recordatione & ad fidem constantem, & ad charitatem arden-

gem inflammantur corda nostra, redamemusque sic nos amantem, iuxta monitionem B. Iohannis 1. eiusdem 4. qui sic ait: Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Huc igitur respicere vnice debemus, quotiescunque cœnam huiusmodi mysticam sumus sumpturi: Quemadmodum si quis peregrè proficiscès, pignus aliquod ei quem diligit plurimum, derelinquat, vt quotiescunque illud viderit, possiteius beneficia & amicitias ad memoriam reuocare. Quisquis is est, si amicum talem verè dilexit, sine ingenti desiderio & fletu non poterit illud pignus contueri.

Simile.

4 Quartum denique est, quomodo sumenda sit hæc ipsa cœna seu Eucharistia, cum ita Apostolus infert, Quisquis edierit panem hunc, aut biberit de calice indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini, quasi illum occiderit, vt fecerunt Iudæi, qui tanti mysterij sacramentum pro vili despexerunt. Probitaque se homo ipse, id est, mysteria accedat: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Neminem, inquit, tibi iudicem proposuerim præter teipsum. Tu itaque conscientia examinata discussaque, adito ea mysteria, non festis modò diebus, sed omni tempore, quum purum te & dignum compereris. Nam si in vas sordidum nemo audet illum mittere, quanto magis in cor pollutum? Accedentes ergo sanctos esse oportet, quoniam ipse sanctus est.

*Eucharistia
quomodo su
menda.*

*Leuit. 19. &
20.*

*1. Pet. 3.
Non ob myste-
riorum natu-
ram, indignè
& ad iudici-
um sumitur, sed ob
indignitatem
tam sacra vite
mysteria adieci-
tium.*

Nam qui edat aut bibat indignè, iudicium sibi ipsi edat & bibat, non diiudicans corpus Domini. Non ob mysteriorum naturam, quippe quæ vitam in se habent & largiuntur, sed ob mysteria adeuntium indignitatem: quibus non aliter illa nocent, quàm sol oculorum valetudine laborantibus solet obiectus officere. Ideo verò iudicium sibi manducat & bibit, quia non diiudicat corpus Domini, id est, quia prius nihil disquirat vel internoscit præsentis mysterij magnitudinem.

Quatuor in Corinthijs peccata reprehendit Apostolus, propter quæ indignè ad Dominicam mensam accedebat. Primum, quòd essent inter se contentiosi, quia scissuræ propter contrarias de religione sententias, opiniones & hæreses erant inter illos. Vnde dicit: *Conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.* Nam oportet & hæreses esse, & cetera. Non quòd hæreses Deo placeant, sed quòd per eas fideles exerceantur: vt qui Deo noti sunt, etiam hominibus manifestentur. Vnde enim gubernator laudabitur, si naui in portu vel in tranquillo consistat? *vt qui probati sunt*, inquit, siue doctores in resistendo, siue populares fideles in permanendo, manifesti fiant in vobis.

*Arguit qua-
druplicem cul-
pam temerè
accedentium.*

Secundò reprehendit, quòd cibum corporalem in Ecclesia sumebant. Vnde dicit: *An Ecclesiam Dei contemnitis, facien-*

res eam triclinium epularum? Præmiserat: Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? Et tunc subdit: Aut Ecclesiam Dei contemnitis? Inualuerat enim apud Corinthios praua consuetudo, Ecclesias passim dehonestare conuiujs.

Praua consuetudo apud Corinthios, Ecclesias passim dehonestare conuiujs.

Tertio, quod ante communionem corporis Christi corporalem cibum sumebant: unde dicit: Conuenientibus vobis in unum, iam non est dominicam cenam manducare. vnusquisque enim cenam suam præsumit ad manducandum. Vt enim ait Sedulius, ante dominicam oblationem vescabantur communibus cibis, quam cenam noctibus adoriebantur. quumque diuites ebrij ad Eucharistiam venirent, vexabantur inopes fame. Et ideo vnus quidem, inquit, esurit, alius autem ebrius est. Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo.

Dominicæ cenæ non est, ubi pauper contemnitur.

Quarto, quod nihil pauperibus erogabant. Vnde ait, Conuenientibus vobis in unum, iam non est dominicam cenam manducare. Cōuentus & congregatio præfert charitatem. Cenam autem dominicam, vnanimem dominici corporis & sanguinis cōiuctum appellat, ad illius venerandæ cenæ dominicæ imitationem, quam ipse cum discipulis egit. Quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. 1. Corinth. 10. Sed vos, inquit, re tanta, id est, dominicæ cenæ imitatione priuati estis. Nam per hoc quod vnusquisque cenam suam priuatam præsumit ad manducandum, dominicam cenam fecistis priuatam. Quandiu autem erat communis, Domini cœna dicebatur. Sunt enim & seruis dominorum bona communia. Et quia vestrum singuli præueniendo propriam cenam edunt, nullius pensii pauperes habentes, foeda liti profecto hanc cenam. Quibus Apostoli verbis facile intelligitur illud tunc erroris fuisse apud Corinthios, vt multum panis & vini in Christi corpus & sanguinem sacerdotali consecratione conuertendum, ad suos priuatos vsus in Ecclesiam diuites afferrent, vnde detestabili sacrilegio crapularentur opulenti, pauperibus interim fame cruciatis. Quos melius fuisset domi priuata ac prophana conuiuia celebrasse, quam pauperibus præsentibus comparticipationem renuere. Ecclesiam, inquit, Dei contemnitis, & confunditis eos qui non habent. Ideo & poenam adiungit, dicens, Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quali dicat: Argumento sint ea mala quæ vobis contingunt. Eo namque & mortes iam immaturæ, & diuturni morbi oboriuntur, quia mysterium hoc indignè sumunt multi. Et licet nonnulli vsque ad ipsam mortem inoffensam seruent valetudinem, non tamen propter hoc Christi sacramento non esse obnoxios satis probatur, quia non modò præsentia hæc tormenta, sed etiam futura & grauiora hos manent, qui indignè mysterium illud adierunt. Et qui præsentia mala occul-

Error & abusus sacerdotum apud Corinthios.

Indignè communicantium panem.

occulto, sed iusto Dei iudicio euadunt, incident in futura: quibus tunc horrendum erit incidere in manus Dei viuents, Hebræor. 10.

Docemur ergo hic, dignè nos sacramentum hoc sumere oportere. Nam indignè sumentes aded nihil fructus inde consequentur, vt & rei sint (sicut premissum est) futuri, traditi corporis & effusi sanguinis Christi. Vt autem dignè sumamus, nos ipsos probemus oportet. Hæc verò nostri probatio in hoc consistit, Primò, vt agnoscamus & detestemur peccata nostra, nosque indignos vt intret sub tectum nostrum, cum Centurione iudicemus. Secundò, vt reuerenter de mysterio hoc sentiamus, atque in corporis sanguinisque Christi pretium omnem salutem nostram collocemus. Tertiò, vt ex animo redamemus nos tantoperè amantem, illiusque beneficia laudibus iugiter celebremus. Quartò, vt proximos nostros (vt pote per Christum factos fratres nostros & sorores adeoque conpropem bra nostra) Christi exemplo diligamus, non solum vt verbis & bonis nostris illos iuueamus, verùm etiam vt animas nostras ponamus pro ipsis. 1. Ioh. 3. Qui ita sese probat, is bene seipsum probat, & dignè sumit.

Cenam dominicam indignè sumentes res sunt traditi corporis & effusi sanguinis Christi. Matth. 26.

Probatio nostra in quibus consistat.

Causa autem quur lectio hodierna, quæ cenam dominicam complectitur, hodie proponatur, hinc nimirum est, quòd Ecclesia nunc præsertim solennem eiusdè cenæ dominicæ agat memoriam. Si verò quis scire cupiat, quur iam potissimum eius memoria agatur, cum tamen non post Pentecosten, sed ante passionem Christi ea instituta sit: is sciat, id ob id fieri, quòd apostoli circa hoc tempus, nempe post pentecosten & acceptum spiritum sanctum, hoc sacrosanctum mysterium cum primis frequentare ac exercere cœperint. Nam sic Act. 2. legimus: Erant (credentes) perseverantes in doctrina apostolorum, & communicatione & fractione panis, & precationibus.

Commemoratio cenæ dominicæ in hoc tempore causâ

Quum itaque Dominus cenam hanc instituerit, velique eâ sumi à nobis, eamque apostoli frequenti vsu exercuerint: reuearemur eam & nos, & sumamus, & dignè sumamus, vt vitam habeamus æternam, Iohan. 6.

EPILOGVS.

1. Cenam dominicam Apostolus ad memoriam reuocat, ne unquam Christi dilectio in morte nobis exhibita, memoria excidat. Hæc enim repræsentat passionem Christi, sed neque repræsentat saltem significatiuè, sed & exhibet re vera ipsum quem repræsentat. Repræsentatio est commemoratio passionis sanctæ, & gratiarum actio, & vocatur Eucharistia. Repræsentatio est communicatio, qua fideles corpus & sanguinem Christi re vera sine omni anigmate sumunt: & vocatur synaxis. Virunque est salus, si neutrum negligatur. Cupit Augustinus nos, si non quotidie, saltem dominicis diebus & festis communicare omnes. Idem dicit eos indignè semel in anno aut rarius

Homil. 22. de verbis dominis secundum Lucam.

accedere, qui non ita se gerunt, ut quotidie mereantur accipere.

2 Corpus Christi verum & verus eius sanguis in Eucharistia sacramento indignè non debet sumi. Indigni sunt, qui transubstantiationem non credunt, qui Berengarianam heresim excitant. Indigni sunt, in quibus peccatum adhuc feruet, qui sacramenti penitentie medicina, contritione, confessione, & satisfactione sibi mederi aut supersedent, aut contemnunt. Hos omnes, eos dicit corporis & sanguinis Domini. In eos quadrat hoc Apostoli, Denno sibi filium Dei crucifigentes. & illud, Flens dico, inimicos crucis Christi.

3 Preparatio exactissima ad Eucharistiam sumendam omnibus fidelibus perquam est necessaria: quod satis innuit Apostolus in hoc quod dicit: Probet seipsum homo, &c. Quo vult, ut quisque se iusta lance astimet, non solum de fide, sed & de charitate, cuius nos etiam sacra synaxis admonet, quoniam ut panis unus sit ex multis granis, & ut ex multis acinis sit unus potus, ita omnes fideles unum debent esse corpus. S. Hieronymus monet exemplo Iosephi ab Arimathea, ut studeamus venerabile corpus syncretè accipere, imitando Iosephum eum, qui illud exanime munda inuoluit sindone. Si hoc ille exanimi & contumeliosus omnigenis fecit affectio, quāto æquius est nos hoc facere glorioso & reuerentius?

IN FERIIS IISDEM

EVANGELIUM.

Ioan. 6. **I**n illo tempore dixit Iesus turbis Iudeorum: Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me vivens pater, & ego vivo propter patrem. Et qui manducat me, & ipse vivet propter me. Hic est panis qui de calo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.

Scriptura doctrinam venerabilis Sacramenti copiose continent.

In hoc sacratissimo festo sunt consideranda quatuor. 1. Primum, Quæ scripturæ contineant doctrinam huius sacramenti: nempe Matth. 26. legimus: Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit: deditque discipulis suis, & ait, Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Marc. 14. legimus: Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, Sumite, hoc est corpus meum. Luc. 22. legimus: Et cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim apostoli cum eo, &c. Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Apost. Paul. 1. Corinth. 11. Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit, Accipite & manducate, Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur.

Scriptura tradentes de calice.

De calice verò ita legimus Matth. 26. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur
in

in remissionem peccatorum. Marc. 14. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait illis, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur. Luc. 22. Similiter & calicem postquam coenauit, dicens: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Item 1. Corinth. 11. Similiter & calicem, postquam coenauit, dicens, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.

Christus Iesus verus Deus & verus homo, cuius omnipotentiam in symbolo confitemur & credimus, instituit hoc sacramentum, & sua virtute caelesti ipse inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate per ministerium sacerdotis conuertit, dicens, Accipite & edite: Hoc est enim corpus meum. & sanctificatione repetita, Accipite & bibite: Hic est sanguis meus. Ergo sicut ad nutum praecipientis Domini repente ex nihilo subsisterunt excelsa caelorum, profunda fluctuum, vasta terrarum: pari potentia in spiritualibus sacramentis verbi praecipit virtus, & ei seruit effectus. Euseb. in serm. de corpore & sanguine Domini: qui est hom. 5. de Pascha.

Vt haec sacrificia offerrent omnes Christiani, in baptismo facti sunt regale sacerdotium, censentur populus acquisitionis: & in coena suos apostolos sacerdotes fecit Christus: & ut ita consecrarent, potestatem ipsis & eorundem successoribus dedit.

Ex hac doctrina Euangelistarum & Pauli cognoscimus sacramenti Eucharistiae (quemadmodum & aliorum sex sacramentorum) Christum authorem fuisse. Instituit autem illud in die illo quo ultimam coenam cum suis discipulis Ierosolymis celebrauit: in qua & suos discipulos sacerdotes ipse summus sacerdos consecrauit, & ut illud sacramentum ipsi, sui que successores consecrarent, praecipit. Materia autem huius sacramenti est panis & vinum: forma verò, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, &c. Quae cum Christus dixit, non simplicia verba fuisse arbitrabuntur pii fideles, sed efficacissima, effectumque mox consecuta haud dubie confitebimur. Nam cum Christus dixerit, Hoc est corpus meum: si illic non erat ipsius corpus, ergo vana & falsa fuit Christi affirmatio. si autem erat corpus (quod iam inde ab apostolis usque Catholica profitemur Ecclesia) falsa & haeretica est Zuinglianorum & Heluetiorum interpretatio, qui verba illa corrumpentes ac deprauantes, expressum Dei verbum dicunt, Hic est sola figura corporis mei. Falsa & haeretica est & Caluini declaratio, seu assertio, qui ita interpretatur, vel potius corrumpit Christi verba, Hic est sacramentum corporis mei. Nos verò catholici cum Christo, cumque

*Christus Iesus
verus Deus &
verus homo
omnipotens, in-
stitutor vena-
bilis sacra-
menti, sua vir-
tute caelesti ipse
inuisibilis sa-
cerdos, visibiles
creaturas in
substantiam
corporis & san-
guinis sui, verbo
suo secreta
potestate per
ministerium
sacerdotis con-
uertit.*

*Eucharistia sa-
cramentum in
die ultima coe-
na instituit
Christus, in
qua & suos
discipulos suos
que successores
sacerdotes con-
secrauit.*

*Sacramenti at-
tari materia
& forma.*

*Haraticorum
modernorum
de sacramento
corporis & san-
guinis Christi
falsa interpre-
tatio seu asser-
tio.*

apostolis, in magna Ecclesia, in populo graui, in medio seniorum, confitemur excelsa animorum constantia, post panis atque vini consecrationem esse illic in sacramento altaris sub panis & vini speciebus verum corpus Christi realiter atque substantialiter. Hoc tenet Ecclesia Romana, hoc fuit semper confessio Ecclesia orientalis, professio fuit Africana, confessi sunt patres in concilijs. Quare qua ratione quæue fronte Saxones Lutheri crediderint, Heluetij Zuinglio, dux Vvirmbergicus Brentio, Geneuenses Caluino, neglecta & deprauata doctrina Christi, Apostolorum, Conciliorum, Patrum, ipsi viderint.

Idem corpus in sacramento conficitur quod ex virgine natus est, quod à Iudæis crucifixum, quod in caluaria crucifixum & modo ab angelis adoratur.

2 Secundò considerandum, quale sit corpus illud quod in sacramento conficitur: nempe, quale fuit illud quod ex virgine natum est, illud quod in cruce à Iudæis neci datum est, illud quod in cælum euectum est, & quale est illud quod ab angelis modò adoratur. Hoc testatur Chrysost. hom. 24. 1. ad Corinth. Hoc, inquit, corpus in præsepi reueriti sunt Magi viri impij & barbari: tu non in præsepi, sed in altari, non in uirilem quæ in fascijs teneat, sed sacerdotem præsentem, & spiritum sanctum super proposito sacrificio abundè diffusum vides. Dum in hac vita sumus, ut terra nobis cælum sit, facit hoc mysteriũ. In cælis est regium corpus, quod nunc tibi in terra videndum proponitur. Non angelos, non archangelos, non calos calorũ, sed ipsum horum omnium dominum ostendo tibi. Animaduertis quonam pacto, quod omnium maximum est & præcipuum, in terra non conspicaris solum, sed tangis, sed comedis, & eo accepto domum redis. Idem eadem homil. Quando mysterium propositum fuerit, dic tecum, Hoc corpus sol crucifixum videns, radios auertit, propter hoc vetum templi scissura est, & petra: ac terra vniuersa tremuit. hoc idem corpus cruentatum, lancea vulneratum, fontes sanguinis vniuerso orbi salutares scaturiens. Id ipsum corpus in supremum thronum extulit, quod nobis etiam exhibuit, ut teneremus, & ut manducaremus: quod maximum signum est dilectionis.

Idem homil. 3. ad Ephe. Recolite quia illius corpus est & sanguis, qui supra cælos residet, qui ab angelis suppliciter adoratur: illius inquam, qui proximè assisit immortalis Dei potentia. Huius delibamus sanguinem, & proprium corpus nobis sumendum tradidit.

Doctrina eorum falsa eorum probatur qui affirmant in sacramento non esse verum corpus Christi.

Hinc docemur: Falsam esse eorum doctrinam qui affirmant in sacramento altaris non esse verum corpus Christi, nisi quis malit Zuinglio & Caluino credere, quàm Chrysostomo & vniuersæ Ecclesiæ tam orientali quàm occidentali. 2 Docemur doctrinam hanc quam Romana tenet Ecclesia, non esse nouam neque singularem, sed antiquissimam, & omnibus populis tum orientalibus tum occidentalibus communẽ, utpote quam

quam Chrysostomus, ut ab apostolis acceptam veneratur, cōfiteretur, atque credit. Attendant igitur hæretici quod falsa mendacisque plena doceant.

Tercio considerandum qui sint fructus huius sanctissimi sacramenti. Multi quidem sunt, sed tres præcipui. 1 Est sumptio homini saluberrima. Hoc docet Christus Ioh. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et August. homil. 28. de verbis domini secundum Lucam: Si quotidianus est panis, inquit, cur post annum illum sumas, quemadmodum Græci in oriente facere consueuerunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi profit, sic viue, ut quotidie merearis accipere. Vide & Ambros. lib. 5. de sacra. cap. 4.

Fructus venter, Sacramenti tres sunt præcipui.

2 Est antidotum contra cacodæmones, & pignus immortalitatis. Hoc docet Chryso. hom. 45. in Iohan. Hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, angelos & angelorum dominum ad nos allicit. Dæmones enim cum dominicum sanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur: angeli autem procurrun, etc. Vide hac de re homil. 61. ad populum Antioch.

Eucharistia est antidotum contra cacodæmones, & pignus immortalitatis.

3 Deterret a vitijs, & ad omnia bona opera inuitat. Hoc docet Chrysost. homil. 61. ad popu. Antioch. Hei mihi, quot ad salutem nobis via? Nos corpus suum effecit, nobis suum communicauit corpus, & horum nos nihil a malis auerit. O tenebras, & profunditatem magnam! ò indolentiam! Quæ sursum sunt querite & sapite, inquit, vbi Christus est ad dexteram Dei sedens, Colos. 3.

Præter hos fructus operantur in nobis hæc sacramenta tres effectus. 1 Christo incorporamur. Nam Christus idcirco hoc sacramentum præcipue instituit, ut ipsi incorporemur, deque remissione peccatorum & futura gloria (si in charitate perseueremus) certi reddamur: ut veluti viuificatrice quadam medicina sanemur, reficiamur, erigamur, & consolidemur. Quæ omnia Christus significare voluit cum dixit, Mat. 26. Accipite & comedite. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Accipite meam carnem in remissionem peccatorum pro vobis traditam, & manducate, in me transformamini, & valedictis omnibus cupiditatibus, in me manete, & ego in vobis.

Effectus tres venter Sacramenti. Per sacramentum Christo incorporamur.

2 Efficiamur corpus Christi mysticum. Nam Paulus 1. Cor. 10. ait, Quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus, qui de vno pane & de vno calice participamus. Mysterium ergo patris & vnitatis nostræ, ut inquit Augustinus, Christus in mensa sua consecrauit. Videant ergo malè viuentes, nocentes proximis, meditantés schismata, quid faciāt contra vnitatem corporis Christi.

Corpus Christi mysticum efficiamur per altaris sacramentum.

3 Ad mutuam charitatem alendam & colendam accendimur. Nam Chrysost. hom. 45. in Iohan. sic habet, Ut autem nō solum

Charitatis mutua incensum est idem sacramentum.

solum per dilectionem, sed re ipsa in vnam carnem conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est, &c.

*Eucharistia
quomodo com-
municanda &
sumenda.*

4 Quartò considerandum, quomodo accedendum ad communicandum, quod docet Paulus 1. Cor. 11. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Itaque qui manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Prober autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Idem docet Basilus, qui in summis Moraliū

*Communicatus
fidem in pri-
mis habere de-
bet.*

21. sic ait: Communicaturi fidem in primis habere debent verbis Domini dicentis, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem, Luc. 22. & timorem concipere ex verbis Apostoli dicentis: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Item Christus Matthæi 5. Si quando offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & cet. Item Achimelec. 1. Regum 21. qui Dauid petenti panes, cum alios non haberet nisi panes sanctos, non prius voluit ei dare, quam diceret, Si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus? Et respondit Dauid sacerdoti: Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiustertius quando egrediebamur, &c. Sunt igitur necessariae, fides, probatio, (id est, confessio) timor, charitas, castitas, & mundities. Qui his virtutibus ornatus altare accesserit, speret se dignè corpus Domini sumpturum. Qui verò non credit, aut non confiteatur, vel odit, &c. abstineat. Nam iudicium sibi manducat & bibit.

*Communica-
turi necessa-
ria.*

*Sumptio sa-
cramenti du-
plex, sacramen-
talis & spiri-
tualis.*

Exegesis literalis ne utiquam hic omittenda est, in qua audimus docemurque quid fructus seu utilitatis ex digna eius sumptione proueniat. Vnde hic sciendum est duplicem esse sacramenti huius sumptionem: sacramentalem nimirum seu visibilem, & spiritualement seu inuisibilem. Sacramentalis est externa illa sub panis & vini speciebus, corporis sanguinisque Christi sumptio. Spiritualis verò est fides seu fiducia in meritum corporis & sanguinis Domini. Vnde nimirum Augustinus, Quid paras dentes & ventrem? Crede & manducaisti.

*Sumptio spiri-
tualis semper
sacramentalis
includitur.*

Iam quoties loquimur de effectibus cœnæ Dominicæ, semper spiritualement illam sumptionem sacramentali includimus. Nam citra hanc, spiritualement, inquam, aded nihil fructus illa operatur, vt planè noxia & damnabilis sit, non quidem per se, sed

sed propter indignitatem seu abusum sumentis. Potest igitur spiritualis manducatio prodesse & salutem operari citra sacramentalem, at sacramentalis sine spirituali nihil prodest. Hinc tamen nemo consequens esse putabit propterea sacramentalem seu externam esse postponendam, imo hoc potius consequens erit, utramque coniungendam esse. Alioqui enim quemadmodum non satis est credere, nisi baptizeris simul: sic quoque non satis est credere Christum pro te corpus suum tradidisse in mortem, & sanguinem suum effudisse in remissionem peccatorum tuorum, nisi & sacramentaliter simul corpus & sanguinem eius in Eucharistia sumas: hoc est, si liceat, si non necessitas impediatur. Certe plus confert externa receptio internæ coniuncta, quam sola interna sine externa. Quemadmodum & gemmæ quum in medicaminibus teruntur, maiorem virtutem & fomentum adferunt quum in corpus recipiuntur, quam si ob oculos solum opponerentur. Propterea, nempe, & patres orthodoxi hoc Euangelion quod de sacramenti effectibus tractat, de utraque sumptione simul, & spirituali & sacramentali, scilicet, intellexerunt. Sic Dominus inquit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*. Hic primus fructus est, quod dignè edens & bibens corpus sanguinemque Domini: hoc est, & sacramentaliter & spiritualiter, sic satiandus sit gratia diuina, ut neque esuriat, neque fiat in æternum, hoc est, nulla gratia ei desit, in nulla re à Deo derelinquatur.

*Simile.**Sacramentalis sumptio non est negligenda, si nulla necessitas impediatur.**Simile.**Corporis Christi. si primus fructus. Ioan. 4.*

Est autem caro Christi cibus, & sanguis eius potus, quia idem spiritualiter in nobis operantur, quod cibus & potus externus corporaliter. Reficiunt enim, confortant, restaurant, voluptatem afferunt, vitam continuant, imo quod in alijs cibus quarimus, nempe, ut non esuriamus, vel ut non moriamur, vel ut voluptatem assequamur, hoc solum & perfectè præstant corpus & sanguis Christi.

Caro Christi verè cibus & sanguis eius potus dicitur.

Ideo signanter addit, verè est cibus, &c. Primò ad differentiam corporalis cibi, quem siue manduces, siue non, morieris. Hic autem tantum moritur, qui non manducat: in æternum autem viuet, qui manducat. Secundò corpus Christi verus cibus est, ad distinctionem eius cibi què diabolus pollicebatur. Cibus enim ille, cibus fuit mendacij, quia falsum fuit & falsum est quod in cibo illo diabolus pollicebatur. itaque & cum vana promissione datus fuit cibus ille, & vana spe diuinæ similitudinis consequendæ manducatus est. Caro autem Christi verus cibus est, quia verum est quod Christus in eo pollicetur, veræque spes est qua manducatur. Sic & de sanguine dicendum. Sequitur:

Caro Christi verè cibus & verus est. Gen. 3.

Qui edit carnem carnis, & bibit vicini sanguinem, in ira manet, &

Corporis Christi secundus fructus est, quod dignè sumens Christo incorporatur.

Christianorum victoria & fortitudo contra peccatum, mortem, diabolum, & mundum, unde proueniat.

Tsal. 81.

Fruſtus tertius & omnium maximus corporis Christi.

Manna panis vite non eſt comparandum.

ego in illo. Hic eſt ſecundus fructus dignæ ſumptionis, manere in Chriſto, & hunc in ſe viciffim habere manentem. Hoc eſt, dignè ſumens Chriſto incorporatur, & vnum fit cum eo, ipſiſque infirmitates & peccata in ſeſe Chriſtus transfert, & Chriſti viciffim bona & merita ipſius ſiunt, eoſque iam nil ultra ſatan, peccatum, mors & inferi poſſunt ipſi incommodare, ſed ab omnibus tutus eſt. Quod quantum bonum ſit, vel ex Pſal. 90. diſcere poſſumus, in quo Dauid non ſatis exprimere poteſt, quàm ſecurus ſit, qui ſub vmbra & adiutorio Dei ſedet. Quanto igitur ſecurior & foelicior eſt, qui Chriſtum in ſe habet, & in Chriſto eſt? Atque hinc videre licet vnde ſit tanta Chriſtianorum fortitudo & victoria contra peccatum, mortem, diabolum, & mundum: nimirum quia in Chriſto manent, & Chriſtum in ſe manentem habent. Sicut enim Chriſtus quanuis totius mundi peccata in ſe ſuſcepiffet, morſque & mundus, & diabolus eum totis viribus inuaſiffent, tamen opprimi non potuit: ſic nec opprimi poteſt qui in Chriſto manet, &c. Breuiter, quod diabolus mendaciter homini, hoc Chriſtus hic verè pollicetur & præſtat: ac ſi apertè dicar, Si manducaueritis carnem meam, &c. diſcitis, & filij excelfi omnes.

Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem: ita & qui edidit me, viuet ipſe quoque propter me. Qui edidit hunc panem, viuet in æternum. Hic tertius & omnium maximus fructus eſt, quod quæadmodum Chriſtus & Pater vnā eandemque viuunt vitam, ſic & dignè ſumens Euchariffiam, æternam vnā cum Chriſto vitam victurus ſit. Nam qui Chriſtum habet, etiam eius vitam participat. Quis verò iam vel plura vel maiora vnquam cupere queat? Nam oculus non vidit, neque auris audiuit, neque cogitationes cordis vnquā aſſequutæ ſunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. 1. Corinth. 2. Nihil autem magis in votis nobis eſt, quàm principum habere gratiam, & diu foelicitè viuere in mundo. Hoc impetrare, fructus nobis videtur omnium præclariffimus. At quanto maiores ſunt fructus, ſummi æternique principis Ieſu Chriſti gratiam habere, in cælis æternum viuere! Etiam ſi tandem contingat vt princeps aliquis nos fauore cōplectatur, non tamen is fauor durat diu. Verùm qui Chriſti principis fauorem nactus eſt, is patronum habet & conſtantè & perpetuum, ſimul potentem, ſimul miſericordem. Sic & ſi detur aliquando viuere foelicitè diu, nihil tamen ſolidi ſubeſt: ſed eſt illa foelicitas potius inſoelicitas: illa vita diuturna, perpetua mors. At cæleſtis foelicitas, æternāque vita, ſola & foelix & perennis eſt. Vnde & manna de quo patres gloriabantur, nequaquam comparandum eſt huic cibo. Nam è tanto numero ne vnus quidem remanſit, imo plerique etiam quoad animam mortui fuerunt. Cauſſa verò fructus huius, carnis & ſanguinis Chriſti

Christi viuifica vis est. Quum enim ipse sit iuxta diuinitatem vita, quumque caro & sanguis ipsius cum diuinitate vnita sint, habent & hæc propter vñionem illam viuificandi vim. Et quæ admodum (ceu D. Cyrillus inquit) cera ceræ liquefactæ infusa, vna cera cum illa fit: ita & is qui carnem & sanguinem Domini recipit, vnum fit cum illis: quumque caro & sanguis Christi sit ipse Christus, fit recipiens vnũ prorsus cum eo: hoc est, particeps fit omnium quæ Christus habet: & Christus contra quæ illius sunt, pro suis ducit: vnde consequitur nimirum, ipsum in se recipere & peccata nostra & nostras infirmitates, & sua vicissim communicare nobis merita, suam communicare hereditatem.

Caro & sanguis Christi propter vñionem cum diuinitate, viuificandi vim habent. Simile.

EXHORTATIO.

Agite itaque fratres, cum tantis omnino fructibus scateat digna corporis sanguinisque domini sumptio, libenter posthac & sacramentaliter & spiritualiter communicemus: cum primis tamẽ & subinde spiritualiter: hoc est, fide firmi credamus Christum pro nobis incarnatum, crucifixũ & exuscatũ esse, sanguineque suo nos lauisse à peccatis, & reconciliaffe deo Patri. Sed & viuamus propter ipsum, quemadmodum ipse propter Patrem vixit. Hoc est, quemadmodum ipse Patri obediens fuit, & huius per omnia executus est voluntatem, sic & nos nostro benefactori simus grati, morigeri, conformes: porrigamusque ipsius exemplo etiam nostram carnem edendam & sanguinem nostrum bibendum proximis: hoc est, charitatis officia erga fratres & sorores declaremus, impendamus ipsis & bona & propriam vitam.

Spiritualiter communicare quid sit. Viuere propter Christum quid sit.

EPILOGVS.

1 Considerare imo & credere hic oportet, quod Christus de calo descendit, & deus sit: alioqui impossibilia videbuntur quæ hactenus dixit. Hic enim est fructus ligni vitæ, quod hoc tempore deus in medio Ecclesia plantauit, Gen. 2. Hinc in Apoc. 2. dicit, Dabo ei edere de ligno vitæ, &c. Christus enim verè est lignum vitæ his qui apprehenderint eum: & ideo qui tenuerint eum, beatus erit, & est, Prou. 3.

2 Christus panis effectus est, hoc est, quod bona sua nobis communicare vult, imo seipsum, ac plane nobis commisceri & vniri.

3 Beneficia multo maiora iã nobis præstitit Christus in lege gratiæ, quam patres habuerunt in veteri testamento. Non est enim aut fuit aliquando tam grandis natio, quæ ita habeat deos appropinquantes sibi, sicut adest nobis deus noster: qui & in futuro summa & maxima se daturum pollicitus est, hoc est, ipsam beatitudinem, & vitam, non iam in spe, sed in re.

Deus.

IN

Isaia 49. **H**æc dicit dominus: Audite Infula, & attendite populi de longè: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meae recordatus est nominis mei, & posuit os meum quasi gladium acutum: sub umbra manus suae protexit me, & posuit me sicut sagittam electam: in pharetra sua abscondit me, & dixit mihi: Servus meus es tu Israel, quia in te glorior. Et nunc hæc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi. Dedit te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terra. Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel, qui te elegit.

*Filius Dei ut
humanitatem
nostram assu-
mperet ab a-
tero à Patre
prædestinatus
& vocatus.*

Lectio hæc prophetica complectitur quatuor, quæ & si lite-
ra tenus personæ diui Iohannis plerumque conveniat, in
neminem tamen verius competit, quàm in filium Dei Iesum
Christum, quem Iohannes prænuntiavit. Primo igitur loco
agit de natiuitate Domini, cum ait, Dominus ab utero vocavit me,
de ventre matris meae recordatus est nominis mei. Quibus verbis decla-
rat se non fornicidæ & casu obiter incidente humanitatem assu-
mptum nostrum, ac natum esse, sed ab æterno huc à Patre esse
prædestinatum & vocatum. Quia enim ante conditum mun-
dum prænouerat Deus lapsurum hominem, ab æterno etiam
concluserat filium humanitatem assumpturum, & redemptu-
rum illum. Ob id quoque antequam is nasceretur, cum adhuc
in matris esset utero, nominis eius recordatus est, statuens, per-
que angelum suum promulgans, Iesum ipsum vocandum esse,
quod nimirum seruaturus populum esset suum à peccatis, Luc.
2. Matth. 1. Hunc etiam Deus verè ab utero vocauit, hoc est, fi-
lium suum esse testatus est: iuxta illud, Ex utero ante luciferum
genui te, Psal. 109. Et Psal. 2. Dixit Dominus ad me, filius meus
es tu: hodie genui te. Quemadmodum & in Euangelio de no-
stro Iesu (ipsissimo, nempe Messia) bis testificatus est: Hic est,
inquiens, filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui,
Matth. 3. & 17. Huius quoque verè nominis recordatus est do-
minus de ventre materno, imo longè ante conceptionem: dum
scilicet prædixit vocandum illum Immanuëlem, & Deum ius-
tum nostrum, Isa. 7. Iere. 23. quemadmodum & angelus quum
missus esset ad Mariam, ante ipsam etiam Iesu conceptionem
iussit vocari nomen eius Iesum, Luc. 1. Matth. 1.

*Nomen filij
Dei longè an-
te conceptionem
præordinatum.*

*Iohannes ab
utero vocatus
& nominatus.*

Quæ verba litera tenus personæ diui Iohannis etiam con-
uenire possunt. Nam hunc Deus vocavit ab utero, dum illum
(iuxta angelum prænuntium) spiritu sancto iam inde ab utero ma-
tris eius repleuit, Luc. 1. Huius quoque recordatus est Domi-
nus de matris ventre nominis, dum illum voluit vocari Iohan-
nem, antequam conciperetur, Luc. 1.

2. Secundò agitur de doctrina & vita Domini, cum pergit di-
ceres

cere: Posuit os meum quasi gladium acutum, in umbra manus sue protexit me, & posuit me sicut sagittam electam, &c. Quibus verbis innuit Seruator noster, primo doctrinam suam veluti enssem fore efficacem, & penetrabilem in hominum cordibus. Quod sic verè esse postmodum Baptista de ipso probauit testimonium, dicentis: Cuius ventilabrum in manu ipsius, & repurgabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inextinguibili, Mat. 3. Et illud Malach. 3. Quis habitabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflagrans, & quasi herba fullonum. Et illud Esa. 11. Percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Deinde innuit vitam suam fore constantem, rectam, & numeris omnibus absolutam, quæadmodum sagitta recta esse solet, Isa. 53. 1. Pet. 2. Hunc quoque Deus sub umbra manus sue verè protexit, posuitque sicut sagittam electam, & in pharetra sua abscondit iuxta illud Iohan. 12. vbi Pater inquit: Et illustraui, & rursus illustrabo (subaudi) te. Et illud Pauli Coloss. 1. Iesus Christus est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primas tenens: quoniam in illo complacitum est Patri, vniuersam plenitudinem inhabitare, & per eum cuncta reconciliare erga, &c. Quo ad personam Iohannis, posuit etiam Deus os eius quasi gladium acutum, dum dedit illi vim & gratiam ut præcederet ante Messiam cum spiritu & virtute Heliae, multos filiorum Israël sua prædicatione conuerteret ad dominum Deum ipsum, conuerteret corda patrum in filios, & inobedientes ad prudentiam iutorum, pararetque sic Domino plebem perfectam, Luc. 1. Matth. 3. Marc. 1. Iohan. 1. & 3. Hunc sub umbra quoque manus sue protexit, posuitque sicut sagittam electam, & in pharetra sua abscondit, dum magnum ipsum fecit coram se, dum manus sua erat cum eo, dumque ipsum & Phariseis Sadducæisque & populo Israëlítico fecit venerabilem.

Doctrina saluatoris ense efficitur & penetrabilis.

Vita saluatoris constant, recta, & innumeris sagitta absoluta.

Os Iohannis Bapt. quasi gladius acutus.

Contemptus filii Dei apud Iudeos.

3 Tertiò de contemptu Domini, ac ipsius passione fit mentio, cum ait: In vacuum laboraui sine causa & vanè fortitudinem meam consumpsi: ergo iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo. Quibus verbis significat, quantumlibet & doctrina & vita omnibus, præsertim populo Iudaico, inseruierit, se tamen nihilominus ab illis contemptum ac spretum esse, adeoque morte turpissima affectum, ita ut omnis suus labor, omnis doctrina, omnis adhortatio veluti in vanum abierit: cuius quidem summæ & ingratitude & malitiæ Deum facit iudicem. 1. Pet. 2.

4 Quartò de redemptione tam gentium quam Iudeorum per ipsum facta agit, ac ita progreditur: Et nunc hæc dicit Dominus, formans me ex utero seruum sibi, ut reducam Iacob ad eum, & Israël non congregabitur, & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea: & dixit, Parum est ut sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob,

Doctrina & passio filij Dei frugifera, utilis & necessaria.

rob, & feces Israël conuertendas: Dedit te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ, &c. Quibus verbis indicat, etiam doctrina nonnullis ingratis fuerit contemptui, licet etiam passio ipsius ignominia ignominiosissima habita sit, utraque tamen & fuisse & esse summè frugiferam, utilem & necessariam. Nam ijs tum conuersos tum saluatos esse innumeros tam ex gentibus quàm Iudeis ostendit: & quanquam hostes sui ipsum prorsus voluerint æternis tenebris adiudicatum, setamen perinde esse & manere æternam omnium electorum lucem, sempiternam totius mundi salutem. Vnde verè etiam iuxta humanitatè seruus fuit Domini in Israël, in quo gloriaretur: iuxta illud Paulinum Roman. 15. Iesus Christus minister fuit circūcisionis pro veritate Dei, ad confirmandas promissiones patrum. Vnde & Dominus ipsemet in Evangelio ait: Non sum missus nisi ad oues perditas domus Israël, Matth. 15. Sed idem tamen & in lucem gentium à Deo datus est in salutem vsque ad extremum terræ, iuxta illud Simeonis, Lucæ 2. Viderunt oculi mei (Iesum) salutaretuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël. Et illud Pauli Ephes. 2. Veniens Christus Iesus euangelizauit pacem vobis (gentibus) qui procul aberatis: & ijs (Iudeis) qui propè: quoniam per illum habemus aditū utrique in vno spiritu ad patrē.

Iesus iuxta humanitatem seruus Domini in Israël.

Iesus lux gentium à Deo datus.

Ne hīc Iohannem prætereamus, dedit etiam Deus hunc in lucem gentium dum ille non Iudæos solum, sed & homines gentiles, publicanos nimirum ac milites ad poenitentiam & fidem adduxit, Luc. 3.

Iohannes etiam in lucem gentium datus.

Christus reges & principes suo iugo subdidit.

Christum denique & reges verè viderunt, principesque consurrexerunt, atque adorarunt propter dominum Deum eius: non solum nimirum in hoc, quod à Magis & quæsitus & adoratus est puer, verum etiam quod per prædicationem Apostolorum suorum innumeros reges & principes regionesque suauis iugo subdidit.

Iohannem reges venerati sunt.

Sic effecit denique Dominus, ut & reges ac principes viderēt Iohannem atque adorarent propter Dominum, dum rex Herodes ipsum & seruabat & libenter audiebat, auditoque eo multa faciebat, Marc. 6.

Restat iam, ut quando seruator noster sic omnibus redimendis homo factus sit, docuerit, miracula ediderit, contemptus sit, passus sit, resurrexerit: huiusmodi summa beneficia in ipso etiā agnoscamus; eoque ipsum laudemus, extollamus, gratiarum actionibus veneremur, ore, corde, vita: necnon eundem ita à patre condecoratum ex animo veneremur, audiamus, sequamur: quod & ipsi sub vmbra manus eius protegamur, in pharetra eius abscondamur, luce eius illuminemur, & salute eius æternum perfruamur.

EPILOGVS.

- 1 Bonitas & amor Dei erga genus humanum predicatur, qui post vocationem reliquiarum Israel, & abiectionem populi in incredulitate permanens, Ecclesias de gentibus veluti de ultimis insulis congregat.
- 2 Ecclesia persecutorum insidijs quasi maris fluctibus patet, & ex omni parte sentiente naufragio tunditur, sed non submergitur, habens protectorem Christum Deum, Luc. 22.
- 3 Christus datus est in lucem gentium, ut sit salus ad extremum terræ. ita illuminat vniuersum mundum prædicatione Iohannis Baptiste, qui erat lucerna ardens & lucens, Iohan. 5. & Apostolorum, ut & reges & principes, quorum cor in manu Dei est, eum adorent.

IN EODEM DIE SACRO

EVANGELIVM.

Fuit in diebus Herodis regis Iudeæ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de Luc. 1. vice Abia: & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabeth. Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. Et non erat illis filius, eo quod esset Elizabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis. Factum est autem: quum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis sue ante Deum (secundum consuetudinem sacerdotij, sorte exijt, ut incensam poneret ingressus in templum Domini) & omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi. Et Zacharias turbatus est, videns: & timor irruit super eum. Ait autē ad illū Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem: & erit gaudium tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram Domino: & vinum & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris sue: & multos filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Elia, ut conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad Angelum, Unde hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis. Et respondens Angelus, dixit ei, Ego sum Gabriel qui sto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. Et ecce, eris tacens & non poteris loqui usque in diem quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo. Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur quod tardaret ipse in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos, & cognouerunt quod visionem videret in templo. Et ipse erat innuens illis: & permansit mutus. Et factum est, ut complerentur dies officij eius, abiit in domum suam. Post hos autem dies concepit Elizabeth uxor eius, & occultabat se mensibus quinque, dicens: Quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines. In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilee, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid: & nomen virginis Maria. Et ingressus Angelus, ad eam dixit, Ave gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Quæ quum audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis

esset ista salutatio. Et ait Angelus ei, Ne timeas Maria, inuenisti etiam gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen eius IESUM. Hic erit magnus: & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius: & regnabit in domo Iacob in aeternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco. Et respondens Angelus, dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic natus sextus est illi quae vocatur sterilis: quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus. Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda: & intrauit in domum Zachariae, & salutauit Elizabeth. Et factum est, ut audiuisset salutationem Mariae Elizabeth, exultauit infans in utero eius, & repleta est Spiritu sancto Elizabeth: & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo. Et beata quae credidisti: quoniam perficientur ea quae dicta sunt tibi à Domino. Et ait Maria, Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo: quia respexit humilitatem ancilla suae. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius à progenie in progenies, timenibus eum. Fecit potentiam in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Infurcantes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerum suum, memorari misericordiae suae. (Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius) in secula. Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reuersa est in domum suam. Elizabeth autem impletum est tempus paritendi: & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Et factum est in die octauo venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui, Zachariam. Et respondens mater eius dixit, Nequaquam, sed vocabitur Iohannes. Et dixerunt ad illam, Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius quem vellet vocari eum. Et postulans pugillarem scripsit, dicens, Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt uniuersi. Apertum est autem illuc os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum. Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Iudae divulgabantur omnia verba haec. Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes, Quis putat, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo. Et Zacharius pater eius repletus est Spiritu sancto: & prophetauit dicens, Benedictus Dominus Deus Israel: quia visitauit & fecit redemptionem plebi suae: Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui: Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt prophetarum eius. Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos: ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti. Insurreximus quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis, & sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruimus illi in sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris. Et tu puer propheta Altissimi vocaberis: praebis enim ante faciem Domini parare vias eius, ad

mandata

mandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum. Per viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Puer autem crescebat, & confortabatur Spiritu, & erat in desertis usque in diem ostensionis sue ad Israel.

HOc Euangelium complectitur duo. Primò historiam Iohannis, quomodo sit,

1 Conceptus. Sic enim ait Lucas, Zacharias & uxor illius Elizabeth erant iusti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, & non erat illis filius: eo quod esset Elizabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis. Factum est autem quum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis sue ante Deum, &c. Apparuit autem illi Angelus Domini stans à dexteris altaris incensi, &c. Nam Angelorum partes sunt, piorum preces ad cæleste numen perferre, & rursus illius munificentiam ad nos deferre, Tob. 12. Ait autem ad illum Angelus, Ne timeas Zacharia: quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Iohannem, &c. Hic obseruabimus encomium parentum Iohannis. Fuerunt enim ex ordine sacerdotum, ex populo Dei, ex tribu Leui. Fuerunt pii, iusti, inculpate vixerant, omnibus probati, atque non paucis, sed multis iam annis in mandatis & iustificationibus Domini processerant. Docemur hinc veram & certā Iohannis Baptiste progeniem: nempe, ex sacerdotali genere, ex parentibus claris, ex tribu illustrissima. Deinde mandata atque præcepta Dei esse iustificationes hominum, quæ verè homines iustificanti ante Deum: quanuis hæretici nostri temporis cōtra Spiritum sanctum præsumant contrarium docere.

Conceptionis Iohannis modus.

Angelorum partes sunt piorum preces ad Deum perferre, &c.

Encomium parentum Iohannis. Progenies Iohannis Baptiste illustris.

Eratis hominibus sanctis imposita crux sterilitatis, quæ nota erat inter Iudæos summæ damnationis & reiectionis. Nam apud Iudæos vt magnifica quædam res habebatur matrimonij fecunditas, ita sterilitas cum primis erat in probro, & inter præcipua vitæ mala numerabatur. Nondum enim didicerant carnales Iudæi, spiritualemente populum esse, quem Deus cælesti generatione vellet semper in maius propagari. nondum audierant esse beatos, qui se castrassent propter regnum cælorum. Ea res grauiter dis cruciabat animos eorum, sed præcipuè Elizabeth, quæ iam probroso cognomine vulgè sterilis vocabatur. Auxerat prolis desperationem, vtriusque senectus. Prouectæ ætatis erant ambo tam corpore quàm anima. Sed consolati sunt pii coniuges promissione generali de futuro Messia, & singulari de Iohanne filio suo Domini præcurfore, quum dicitur, Exaudita est deprecatio tua, & uxor tua pariet tibi filium,

Exod. 22. Fecunditas matrimonij apud Iudæos magnifica habebatur, sterilitas vero inter præcipua vitæ mala reputabatur. Zacharias & Elizabeth duplici promissione consolati.

& vocabis nomen eius Iohannem. quasi dicat, Petisti redemptorem, accipies & redemptoris præcursores. Diuinitus quippe factum est, ut sterili matre, & utroque parente prouectionis ætatis, Iohannes nasceretur, quatenus etiam ipso ortus miraculo pateretur virum magnæ virtutis futurum qui nasceretur.

2. Quod ad historiam, ostenditur quo modo sit natus. Sic enim Lucas ait: Elizabeth impletum est tempus pariendi: & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur illi. Hic obseruabimus doctrinam de veritate Dei in implendis promissionibus. Fiunt enim quæ prædixerat angelus. Promissiones namque seu verbum Domini minimè possunt mentiri, & omnia apud Deum sunt possibilia. Promiserat enim nuntiaueratque Dominus per angelum Zachariæ, uxorem ipsius Elizabetham parituram ei filium.

*Promissiones
& verbum do-
mini non pos-
sunt mentiri.*

Hanc ergo promissionem hic per omnia impleuit, nato re vera Iohanne: neque obstitit interim neque Zachariæ incredulitas, neque Elizabethæ innata sterilitas, & prouectius ad hæc senium. Nam constantior est Dominus in promissis, quam ut incredulitatem aliquorum ea euacuare sinat. Vnde & Paulus Roman. 11. Dona (inquit) & vocatio Dei eiusmodi sunt, ut eorum poenitere illum non possit. Item 2. Timoth. 2. Si non credimus (ait) Deus tamen manet fidelis: seipsum negare non potest. Ad hæc verò nihil contrà naturæ & mundo tam est impossibile, quod non Deo longè sit facillimum. Admoneamur ergo hic, ut quàm constantissimè diuinis oraculis & promissionibus nitamur, quantumlibet etiam naturæ, & totius mundi iudicio aduersari videantur: nec quid occurrat nondum impletum, quod non firmiter credamus suo tempore impletum.

*Nihil natura
& mundo tam
est impossibile
quod non Deo
longè sit facil-
limum.*
Rom. 4.

*Coniugij sa-
cramentum
Deo placitum
ostenditur.
Honestas &
castitas coniu-
bij habet suum
meritum apud
Deum, & syn-
ceritas fides
suam mercedem.*
Genes. 15.

*Rom. 4.
Iohannes inter
vetus & nouus
testamentum
venit.*

Obseruabimus hic quoque doctrinam de coniugio, quod sit sacramentum, quodque Deo placeat, aliàs illud hac reuelatione non ornaſſet, Hebr. 13. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Habet item & suum meritum apud Deum honestas & castitas connubij: habet & suam promissam mercedem synceritas fidei. Elizabeth namque filia fidelis Abraham, ibi credens ubi credulitatis nulla fuit naturalis ratio, fidei suæ & casti coniugij præmium sustulit, prophetam magnum enixa in gaudium totius orbis. Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum, Psal. 127.

Considerandum est etiam tempus Iohannis. Venit enim inter testamentum (Matth. 11.) vetus & nouum, utrunque prædicans, ubi dicit Matth. 3. Genimina viperarum, quis docuit vos, &c. Item ibidem: Ego baptizo vos in aqua, &c. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, Iohan. 1. Sequitur ergo quod semper fuit necessaria poenitentia ad iustificationem: liquidem Iohannes

Iohannes pœnitentiam, non solam fidem prædicauit. Illa est con-
 cio Euangelica, quæ Legem & Euangelium continet, id est, ti-
 morem pœnæ, & amorem iustitiæ Christianis annuntiat. V-
 trunque prædicauit Iohannes, vtrunque etiâ Christus, Matth. 3.
 Marc. 1. Luc. 3.

Nec hoc prætereundum, vicinos & cognatos Elizabethæ, v-
 bi Domini misericordiâ erga ipsam audiuiſſent, venisse ac grã-
 tulatos illi esse. Hic locus hortatur nos ad charitatem, vt præ-
 cedens ad fidem, vt nimirum & nos vicinorum cognatorumque
 exemplo, proximorum siue foelicitate siue miseria tangamur:
 ideoque (iuxta verba Apostoli Roman. 12.) gaudeamus cum
 gaudentibus, & ploremus cum plorantibus. Nam omnes vicini,
 cognati que mutuo, imo & vnus corporis membra in Chri-
 sto sumus.

3. Quod historiam concernit, ostenditur quomodo Iohannes
 sit circumcissus. Sic enim ait Lucas: *Et factum est in die octauo, vene-
 runt circumcidere puerum. vt puer in Lege natus, secundum Legem
 circumcideretur, quæ erat (Genes. 17.) Infans octo dierum cir-
 cuncidetur. Masculus cuius præputij caro circumcisa non fue-
 rit, delebitur anima illa de populo suo, ed quodd pactum meum
 irritum fecit. Et cognati suspicantes id patrem velle, quod vul-
 go solet esse gratisimum, Vocabant eum nomine patris sui Zacha-
 riam. Mater ergo quodd à marito discere non poterat, ed quodd e-
 linguis esset, qui & solet esse author imponendi nominis, spi-
 ritus sancti afflatu docta, respondens dixit: Nequaquam, sed vo-
 cabitur Iohannes. E contra cognati, ed quodd in prole soleat per in-
 ditum nomen vel patris, vel proau, aut patru, vel alicuius
 memoria renouari, dixerunt ad illam: Quia nemo est in cogna-
 tione tua qui vocetur hoc nomine, scilicet Iohannes. Innuebant autem
 patri eius, quem vellet vocari eum. Ex quo obseruandum occurrit,
 summam in matrimonio apud maritum auctoritatem esse,
 eoque huius iudicium omnium maximè expectandum. Caput
 enim mulieris vir est, Ephes. 5. Et postulans pugillarem, scripsit di-
 cens, Iohannes est nomen eius. Per quod innuitur iussum Domini
 præponendum esse omni affectui & iudicio humano: Deinde
 decere pium maritum, vt si bene sentiat vxor, eius sententiæ li-
 benter subscribat, neque ob suam auctoritatem illius dicta as-
 pernetur. In tribus enim beneplacitum est spiritui meo, inquit,
 quæ sunt probata coram Deo & hominibus: Concordia fra-
 trum, amor proximorum, vir & mulier sibi bene consentien-
 tes. Et mirati sunt vniuersi, quodd placeret nomen nouum, & quodd
 inter patrem mutum & matrem de nomine conueniret, viden-
 tes in processu negotij miracula miraculis iungi, totque insoli-
 ta fieri.*

Hic primò obseruabimus: Quod Circuncisio erat in veteri
 lege,

*Pœnitentia
 semper fuit ne-
 cessaria ad iu-
 stificationem.*

*Charitatis est,
 proximorum
 siue foelicitate
 siue miseria
 tangi.*

*Iohannes in
 lege natus se-
 cundum legem
 circumciditur.*

*Auctoritas
 summa in ma-
 trimonio apud
 maritum est.*

*Vir & mulier
 sibi mutuo con-
 sentire debent.
 Eccles. 25.*

*Baptisma nunc
 est quodd olim
 erat circuncisio.*

lege: hoc nunc est baptisma. Sicut ergo summa cum diligentia hunc puerum octo dierum vicini & cognati obtulerunt circumcissioni per quam saluabantur: ita & in noua lege adducendi sunt pueri à patrinis & cognatis ad baptisma, vt tanquam vera membra inserantur capiti Christo, qui ait: Sinite paruulos venire ad me: talium est enim regnum celorum. Vnde nobis nihil cum Legalis circumcissione cui baptisma successit. Nam iuxta Paulum, si circumcidamur, Christus nihil nobis proderit, Galat. 5. Sed solum spiritualis debitores sumus. Coloss. 2. Deuter. 10. Circumcidite præputium cordis vestri, & ceruicem vestram ne induretis amplius.

Pueri à patrinis & cognatis adducendi sunt ad baptisma vt in ver. lege obtulerunt suos circumcisi.

Marc. 10.

Luc. 18.

Consuetudo apud Iudeos erat in circumcissione pueris suis indere nomina.

Iohannes interpretatur Dei gratia, seu grauesus.

Consuetudines piæ & sanctæ in Ecclesia non sunt obliuenda, tamen si etiam expresso Dei verbo non mandentur.

Fides quantum possit & desperet.

Obseruabimus item consuetudinem Iudeorum, qui pro euentu rerum in circumcissione (non ante) suis liberis nomina imponebant. Sic Ruben dictus est, quasi filius visionis, Genes. 29. Simeon dictus est quasi exaudiri, Ibidem. Benjamin dictus est filius doloris, Genes. 35. Manasse dictus est quasi obliuio, Ibidem cap. 41. Ephraim dictus est quasi crescens, Ibidem. Sic & hic filius Elizabeth, orta contentione, non pro libitu parentum, sed diuino oraculo vocatur Iohannes, id est, Dei gratia, gratiosus: quod tum instaret tempus gratiæ, quodque ille primus huius gratiæ præco futurus erat, adeoque & ipsum gratiæ omnis fontem Iesum Christum suis digitis demonstraturus. Gratiola erim fuit pijs de Christo eius prædicatio: qui iam erat præsens mundo. Non vocatur Zacharias, id est, memoria Domini. nam hoc per legem etiam fit. Hic est notandum contra hæreticos nostri temporis, qui clamant, nihil in Ecclesia tentandum, quod expresso Dei verbo non sit mandatum. Nulla erat scriptura quæ dicat Iudeis, in die circumcissionis nomina imponenda filiis: tamen ex pia sanctaque consuetudine id faciebant & obseruabant. Reprehendat igitur Zachariam, Elizabeth, & alios patriarchas, qui hoc fecerunt. Reprehendant & apostolos, qui sine expresso Christi verbo vestes asinæ, cui Christus erat infessurus, imposuerunt. Matthæi 21.

Ad hæc verò Zacharias pater antè mutus, circa Iohannis natiuitatem, & in circumcissione præsertim recepit loquelam, & loquutus est laudans Deum. In quo videmus quantum possit impetretque fides. Propter incredulitatem amiserat Zacharias loquelam: vbi verò contrà credidit, Dei que obediuit verbo, loquelam recepit. Ambros. Soluit fides linguam, quam incredulitas ligauerat. Nemo ergo desperet, nouit Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum. non enim irascitur in finem. Ierem. 18. Si poenitentiam egerit gens ista à malo suo, agam & ego poenitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei. Atque hæc fides laudationem quoque Domini in Zacharia operata

operata est. Nec enim eum filere à laudibus decebat, qui verbi praconem sibi natum gaudebat.

Vnde nec solum admiratio, sed & stupor quidam & horror ex tot tam insolitis miraculis peruasit omnes vicinos, videntes virum tam iustum ob incredulitatem percussum, & miracula miraculis iungi circa puerum. Sic tremuere Solymitani visis tot miraculis per manus apostolorum editis, Act. 2. Ecclesia sic obstupuit Anania cum vxore sua percusso, Act. 5.

Sed & hæc omnia rumore sparsa sunt, non iam per cognatos tantum & vicinos, verumetiam per vniuersam illam Iudææ regionem, quæ montana dicitur. Quo docemur, non contemnenda esse nobis Dei miracula & piorum facta, sed maxime facienda, & diuulganda ad Dei honorem, & proximorum edificationem. Tob. 12. Secretum regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare honorificum est. Item cap. 13. Confitemini domino filij Israël, & in conspectu gentium laudate eum, quoniam ideo disperfit vos inter gentes quæ ignorat eum, vt vos enarretis mirabilia eius.

*Miracula Dei
& piorum facta,
ad Dei honorem,
& proximorum
edificationem
diuulganda.*

Tandem ex his omnibus præludiis ingens de puero Iohanne orta est apud cunctos existimatio, expectatioque. Colligebant enim natum puerum olim magna & inaudita patratum, cuius conceptus & natiuitas iam tot insigniretur prodigiis. nam sterilis ex sene concepit: mutus factus loquitur: mater prophetat de nomine, pater de Deo & prole: & volutantes animo, quis tantorum prodigiorum esset exitus futurus, dicebant, *Quisnam puer hic erit? etenim manus domini est cum illo.* Sic autem dominus illustrare voluit Iohannis natiuitatem, vt authoritatem ei apud omnes conciliaret, quò citius apud omnes inueniret fidem in sequutura predicatione. Sed cur ita? Vt nimirum omnes per illum & illius testimonium agnoscerent, amplecterenturque filium suum Iesum Christum, & sic per hunc saluarentur. Nam hic & scopus & finis est vnicus.

*Natiuitas Iohannis
miraculis plena.*

Omnia circa Iohannem plena sunt miraculis. Nam conceptio & natiuitas ab angelo annuntiatur: nomen cælitus annūciatur: ex sterili nascitur: pater ob incredulitatem fit mutus: mater prophetizat: in eius natiuitate multi congratulantur: vicini & cognati admirantur: pater Zacharias spiritu sancto repletus hymnum canit: mirabiliter in deserto in summa temperantia vixit: cibus ipsius mel & locustæ: vestimenta ex pilis camelorū: prædicabat penitentiam: monstrabat Christum digito: baptizabat Christum: & ab Herode tandem propter Herodiadem captus, in carcere decollatur.

Secundò complectitur hoc Euāgelium Canticum Zachariæ, *Benedictus dominus Deus Israel, &c.* Nam Zacharias repletus est spiritu sancto, & prophetauit. In quo immēstas diuinę liberali-

Canticum Zachariæ.

*Liberalitas si-
mon, quæ ab-
bat a in duplis
restituit.*

tatis ostenditur, quæ ablata in duplum restituit. Loquendi fa-
cultatem reddidit, & prophetiā superaddidit. Sic Salomoni sa-
pientiam postulanti ad regendum suum populum, dedit illam,
nec non diuitias & potentiam contribuit, 3. Reg. 3.

*Ordo discipli-
nae exegit ut
mulier pauca
loquatur, &
non tam velut di-
fione quam
dicere.*

Item hic notandum quod Elizabeth impleta spiritu sancto
prophetauit, sed paucis, & in domo: Zacharias verò multis ver-
bis vsus est in prophetando, siue prædicando: quia ordo disci-
plinæ exigit, ut mulier pauca loquatur, & magis velit discere
quàm docere. vnde Apostolus 1. Corinth. 14. dicit, Mulieres in
Ecclesia taceant: non enim permittitur eis loqui, &c. Si quid
autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est e-
nim mulieri, loqui in Ecclesia. Et 1. Timoth. 2. Mulier in silen-
tio discat cum omni subiectione: docere autem mulieri nō per-
mitto.

*Adhuc notanda
Deus post lan-
guis expecta-
tionem popu-
lum suum vi-
sitauit.
Ostendit re-
gnum ab ori-
gine mundi
promissum
Deum per
suam visitatio-
nem & re-
demptionem
aspiciaturum.
Luc. 19.
Regnum Chri-
sti in domo
Dauid & in
populo Israel
inchoatum.
Quibus armis
& insignijs
Christi regnū
omnes.
Regnum Chri-
sti cor eorum
docet.*

Iterum hic rectus est ordo, ut prius repleatur spiritu sancto,
& post prophetizet. Act. 2. Repleti sunt spiritu sancto, & coe-
perunt loqui varijs linguis apostoli, prout Spiritus sanctus da-
bat eloqui illis. Vt ergo omnia redundarent miraculis, & gau-
dijs affluerent, Zacharias totus afflatus Spiritu sancto, prorup-
tit in hunc hymnum gratulandum, membrum per quod pec-
cauerat, Deo consecrans, Rom. 6. & ait, *Benedictus dominus Deus
Israel, quia visitauit & fecit redemptionem plebis sue, &c.* In quo tria fa-
cit. 1. Ostendit misericordem Deum post longam expectatio-
nem populum suum tandem visitasse, & regnum Ecclesiæ suæ
in hoc mundo ad id vsque tempus quasi occultatum, iam pa-
lām non in Iudæa tantum, verum etiam in vniuerso mundo in-
cepisse, secundum diuinam suam promissionem patribus factā.

Ostendit autem clavis verbis tria, scilicet 1. *Quomodo* hoc re-
gnum quod ab origine mūdi promiserat sese erecturum, quod-
que tandiu in certis familijs atque prouincijs collocauerat, mo-
do sit auspiciaturus: nempe per suam visitationem & redemptionem.
Baruch. 3. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius
ab eo. hic adinuenit omnem scientiam & omnem viam disci-
plinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo.
Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.
Psal. 110. Redemptionem misit Dominus populo suo. Iohan. 3.
Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum vnigenitū daret, &c.
Venit filius hominis quærere & saluum facere, &c. Apocal. 5.
Redemisti nos Deo in sanguine tuo.

2 *Qua parte mundi, & in qua gente regnum hoc inchoauerit:*
nempe in domo Dauid, & in populo Israel. Psalm. 131. De fru-
ctu ventris tui ponam super sedem tuam.

3 *Quibus armis & insignijs:* videlicet cornu salutis. Vocat au-
tem regnum Christi cornu, quod concione Euāgelij quasi clas-
sico conuocet populum, Sicut enim cornu Iubikei annuntia-

bat singulorum possessiones esse liberās, & ad possessores priores redituras: sic cornu Euangelij prædicat omnibus credentibus in Christi remissionem peccatorum, & gratiam spiritus sancti: cuius virtute nos qui eramus possessiones Dei, & per peccatum facti sumus possessiones diaboli, peccato per passionem Christi sublato, sonante cornu salutaris Euangelij redeamus ad primum nostrum possessorem, scilicet Deum. Primus omnium hoc cornu cecinit Baptista. Hoc cornu iussit Christus apostolos pervniuersum orbem insonare. Hoc personant Apostolici prædicatores in Ecclesia Romana, eadem annuntiantes quæ olim Apostoli, quæque ipse Christus. Qui ipsos audire recusat, Christum reiecit, Luc. 10. Vocat regnum Christi cornu salutis, quia Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti, Rom. 1. Alia regna suos habent titulos à potentia, diuitijs, provincijs: sed regnum Christi sortitur nomen à salute. est enim regnum iustitiæ, & æternæ salutis. Alia regna sunt infirma & caduca: Christi regnum æternum & salutare, quod hic oritur in fide & charitate, illic verò perficitur in potentia, comprehensione & gloria. Daniel. 7. Potestas eius potestas æterna, & regnum eius quod non corrumpetur. Isa. 9. Super solium David & super regnum eius sedebit, ut confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia, a modo & usque in sempiternum.

Regnum Christi, si cornu salutis.

2. Indicat quale sit regnum Christi, & in quo consistat: nempe in misericordia Dei, quia sine ullis nostris meritis Christus regnum hoc instituit. Ideo Zacharias ait, *Per viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto.* Item Paulus Tit. 3. Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed, &c. Consistit etiam in sanctitate & iustitia, quia eramus captiui, & Christus nos liberauit, non ut libertatem iactantes, legem spiritus reiciamus, sed ut sine timore inordinato, carnali & seruilis, de manu, id est, potestate inimicorum nostrorum liberati visibilibus & inuisibilibus, seruiamus illi in sanctitate, id est, reuerentia erga eum. Leuit. 20. & Deut. 10. & iustitia (quæ communis est virtus, omnem completens virtutem) coram ipso, non coram hominibus tantum ut hypocritæ, recta scilicet intentione & attentione, omnibus diebus nostris. Qui enim perseverauerit usque in finem, hic saluus erit, Mat. 10. & 24. Iustitia ergo nostra, & verè nostra, non tantum fide apprehensa, sed etiam sanctis actionibus comparata, est nobis necessaria ad salutem.

Regnum Christi, si quale sit, & in quo consistat.

Habet hoc regnum Christi sceptrum & gladium. Apocal. 1. habet arma, potestatem clauium: præter hæc, orationem fidei. Ephes. 6. habet vestem curialem, crucem & tentationes. Rom. 1. habet symbolum, sacramenta septem: habet stipendium, vitam æternam, quæ merces est operum bonorum,

Insignia regni Christi.

*Iohannes præ-
cursor Mefſiæ,
& ad ſalutis
ſuſceptionem
præparator.*

3 Reddit nos certiorem de hoc regno Chriſti, & filium ſuum Iohannem dicit eſſe præcurſorem Mefſiæ, & iam adeſſe, & vocat eum prophetam: quod nomen non niſi excellentibus & ſummis donis Dei præditiſ conuenit. Ait enim: Tu puer propheta aliſſimi vocaberis. vnde Matth. 21. Omnes habebant Iohannem ſicut prophetam. Præbis ante faciem Domini parare vias eius. Quia præparauit animos hominum ad tantæ ſalutis ſuſceptionem, ne ſi aduentus ille mentes hominum oſcitanter & auerſas inueniret, oblata ſalus auerteretur in cumulum exitij. Sequitur, Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius, in remiſſione peccatorum eorum. Subaudi præbis. Nam Iohannis prædicatione fecit vt intelligerent inſtare ſalutem, idque in remiſſionem, id eſt, per remiſſionem peccatorum. Non ait ergo, ad dandam ſalutem, ſed ſcientiam ſalutis. Nam Iohan. 1. Non erat ille lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Suo enim baptiſmo, ſuaque prædicatione effecit, vt intelligerent ſeſe peccatores, & ſcirent ſibi opus medico, ac cognocerent iam adeſſe eum, qui ſolus omnium, omnibus per fidem Euangelicam largiturus ſit ſalutem æternam, videlicet gratuito condonatis peccatis.

*Baptiſmus &
prædicatione Iohannis quid
efficeret.*

*Remiſſio pec-
catorum ex
diſcriptione mi-
ſericordie Dei
prouenit.
Ieſus Chriſtus
ſol oriens.*

Remiſſio ergo hæc prouenit ex viſceribus miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto, hoc eſt, Ieſus Chriſtus. Nam vir oriens, nomen eius. Zachar. 6. Perieramus ſiquidem, niſi ille pro ſua genuina bonitate miſertus eſſet noſtri, niſi ille veluti ſol quidam cælitus nobis exortus, diſpuliſſet tenebras ignorantie noſtræ, proſtigaiſſet peccatorum caliginem, ac frigida corda ſuæ charitatis accendiſſet igne. Pſal. 18. A ſummo cælo egreſſio eius. Sequitur: Ad illuminandos eos qui in tenebris (ignorantiæ, erroris, & infidelitatis, Ephel. 4.) & umbra mortis, (hoc eſt, peccato) ſedens: Ad dirigēdos pedes noſtros in viam pacis. Venit igitur non tantum vt remiſſionem peccatorum conferat, verum etiam vt illuminet omnes credentes. Nam eſt lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, Iohan. 1. de qua Iſa. 9. & 42. agitur: & vt dirigat pedes noſtros, id eſt, affectus noſtros, in viam Euangelicam, quæ via eſt pacis, quæ per fidem & charitatem humana diuinis conciliat, dirimens inimicitiam quæ erat inter Deum & hominem. Nam niſi ipſe direxerit, ſemper erunt obliqui: niſi det gratiam, ſemper affectus noſtri erunt peruerſi. Beda: Direxit grefſus operum noſtrorum, quatenus per viam veritatis quam monſtrauit, incedere, atque ad manſionem perpetuæ pacis poſſimus intrare, quam promiſit Iſa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia, in requie opulenta.

*Sol iuſtitie
Chriſtus in quæ
finem cælitus
nobis exortus.*

NOTATV DIGNVM.

Prædicat angelus Zachariæ quod multi in natiuitate Iohannis

nis gaudebunt: Ne existimemus hoc ideo dictum, quasi conceptio Iohannis fuerit supernaturalis, vel quasi ipse aliquam diuinitatem ex se in sese contineat, quam alij non habent: sed illud dixit angelus propterea quod ipse futurus erat paranympheus atque praeursor Christi. Ipse erat baptizaturus Christum, & digito demonstraturus. Ideo dicit angelus quod multi gaudebunt iam eum esse natum, qui non tantum annuntiet, verum etiam digito commonstret Christum.

*Angelus quare
predixit
Zacharie mul-
tos in natiui-
tate Iohannis
gausuros.*

EPILOGVS PRIORIS PARTIS.

1. Imitabile exemplum omnibus parentibus in Zacharia & Elizabeth utroque parente Iohannis. Erant ambo iusti coram Domino, versantes in omnibus praeceptis & iustificationibus Domini inreprehensibiles.

2. Sterilitas non semper propter peccatum. Nam Patriarcharum coniuges steriles, ut Sara, Rebecca, Rachel, hic Elizabeth: & liberi stipendia sunt matrimonij: quae si dat Deus, consecrentur eidem qui dedit, Deo. Exemplum sit Anna Samuelis mater, 1. Reg. 1.

3. Catalogus laudum Iohannis & sui officij, Magnus coram Domino, Spiritum sancto replebitur ab utero matris, Helius erit spiritu & virtute. Ex quo etiam habemus scopum officij predicationis, conuertere homines ad dominium Deum, & preparare Domino plebem perfectam.

EPILOGVS POSTERIORIS PARTIS.

1. Liberi & proles stipendia sunt casti & immaculati matrimonij. Haec vicissim consecrentur Deo: sic parentes salui euadunt per liberorum generationem, si permanserint in fide, charitate & dilectione. 1. Timoth. 2.

2. Auspicia cōconationis functionis, manus Domini erat cum Iohanne praecursore veritatis.

3. Summa doctrina pietatis per impletum Spiritum sancto Zachariam paucissimis exposita. Visitauit Deus plebem suam, quasi longa infirmitate taescentem, & quasi venditam sub peccato, vnici filij sui sanguine redimens.

IN DIE PETRI ET PAULI

APOSTOLORVM, EPISTOLA.

Eodem autem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio. Vident autem quia placeret Iudeis, apposuit apprehendere & Petrum, (erant autem dies azymorum.) Quem quum apprehendisset, misit in carcerem, tradensque quatuor quaternionibus militum ad custodiendum eum, volens post Pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo. Quum autem prodesset cum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem. Et ecco, angelus Domini astitit, & lumen resulsit in habitaculo carceris, percussoque latere Petri,

Petri, excitauit eū dicens, Surge velociter. Et ceciderunt catena de manibus eius. Dixit autē angelus ad eum, Præcingere, & calceæ te calgas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi, Circūda tibi vestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est quod fiebat per angelum: existimabat autem se visum videre. Transcuntes autem primam & secundam custodiam, venerunt ad portam Ferream quæ ducit ad ciuitatem, quæ ultro aperta est eis. Et excurrentes processerunt vicum unum: & continuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus dixit, Nunc scio verè quia misit Dominus angelum suum, & eripuit me de manu Herodæ, & de omni expectatione plebis Iudæorum.

*Quæ sorte aut
fortuna pij &
Christiani à
mundo exci-
pantur in Pe-
tri & Iacobi
persona decla-
rantur.*

Hæc lectio historica tria potissimum discēda nobis proponit. Principiò qua sorte aut fortuna pij Christianique homines à mundo excipiantur, idque Petri persona nobis satis declarabit, neque minus Iacobi. Hunc sanè Herodes mundi satelles egregius, ob Christi nominis professionem occidit: istū verò apprehensum cōiecit in carcerem, euestigio simili supplicio post Paschæ festum (ni diuina prouidentia obstitisset) affecturus. In hoc non absimilis lupo, qui (teste Ambr. in hexameron) si semel gustet carnem aut sanguinem humanum, semper appetit. Apo. 22. Qui nocet, nocebit adhuc, & qui in sordibus est, sordescet adhuc, &c. Dicit ergo Lucas, Misit Herodes rex manus ut affigeret quosdā de Ecclesia, &c. Tēpus adessē cōperat de quo Dominus prædixerat, Persequemini de ciuitate in ciuitatē: & qui occideret eos, arbitraretur se obsequiū præstare Deo: absque synagogis fierent: velut agni inter lupos irent: calicem quidē Domini biberēt, &c.

Tres Herodes fuisse sacræ commemorant historiæ: qui sicut eiusdem nominis, ita & paris criminis fuisse leguntur. Hic ergo Herodes nolebat prædecessoribus suis crimine minor esse. Si quidem primus persecutus est saluatoris infantiam in nece bimulorum, Mat. 2. Secundus occidit Iohannem Baptistā, Marc. 6. Mat. 14. & veste alba indutum irrisit Seruatorē, Luc. 23. Iste ergo Herodes conatur implere mēsuram patrum suorum. Hinc versus:

Ascalonita necat pueros, Antipa Iohannem:

Agrippa Iacobum, claudens in carcere Petrum.

Videns ergo se apostoli Iacobi nece placuisse Iudeis, apposuit apprehendere & Petrum, quibus plus cæteris inuius erat, tum quia princeps apostolorum, tum quia maioribus miraculis fulgebatur. Sanauit enim infirmos verbo, vt patet de Aenea, Act. 9. imo per vimbram. Act. 5. Iudæis Petrus leo fuit in via, & spina in oculis. Talis ipsis erat, qualis Ioseph suis fratribus, & Sauli Dauid. Hoc compertum habens Herodes, quoniam rex nouellus erat, cupiebat impiæ gentis fauorem aucupari. Verū quoniam non nisi scelere conciliari potest amicitia pessimorū, postquam occidit Iacobum fratrem Iohannis, etiam Petrum occidendū coniecit in vincula, & vt lupo pastorem inuasit, quatenus orbatum gregem totum disturbaret & dilaniaret.

Ex

Matth. 16.

Iohann. 21.

*Petrus Iudæis
leo in via, &
spina in oculis
fuit.*

*Amicitia ma-
lorum non nisi
scelere corri-
uari potest.*

Ex his satis constat quid non faciat princeps iniquus, quid non tentet iudex peruerius; ne sedibus suis deturbentur, & ut populi fauorem adipiscantur. Peruertunt omnem æquitatem & iustitiam, dicunt bonum malum, & malum bonum: amarum dulce, & duce amarum: iustificant impium, & iustitiam iusti auferunt ab eo. Unus ministrorum assilens, ut placeret domino suo, dedit alapa innocentissimo Iesu. Pilatus volens placere Iudæis, adiudicauit fieri petitionem illorum, ut scilicet Iesus crucifigeretur, Barrabas autem liber dimitteretur. Sed audiat Iacobus cap. 4. Quicumque voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur. Item Psal. Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Ideo Apostolus ait, Gal. 1. Non quero hominibus placere. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.

Fauor & amor & ambicio omnes æquitatem & iustitiam deprauant, iustitiam que non trahit exultantiam.
Iohann. 13.
Mat. 15.

Erant autem dies azymorum. Hæc verba facinus exaggerant, locus enim & tempus nonnunquam culpam aggrauant: quia grauius est peccare, die sacro vel loco, quam profano: ut qui diuinis rebus debuissent esse intenti, necibus & effusionibus sanguinum occupantur: quemadmodum etiam apud Christianos modò cernimus sacris diebus plura homicidia, comestationes, ebrietates, omneque genus lasciuie perpetrari, quam alijs diebus. Hinc Dominus Amos 5, ait: Odi & proieci festiuitates vestras, &c. Item Ier. 17, 1. Sabbatum & festiuitates alias non feram. Iniqui sunt coetus vestri. Calendas vestras & solennitates odiuit anima mea.

Locus & tempus nonnunquam culpam aggrauant.

Herodes quum apprehendisset Petrum, misit in carcerem, tradiditque quatuor quateinonibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo, vtrique vt ad populi voluntatem occideretur. Non enim sufficiebat ciuitati sanguinum, Dei filium interemisse, nisi etiam credentes in eum de terra deleteret. Ecce, inquit Dominus, ego mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, ut veniat, &c. Erant, inquit, dies azymorum: ut qui prius Christi sanguine Pascha suam polluerant, etiam apostoli Petri nece semetipsos in eadem solennitate contaminarent.

Matth. 23.

Porro summa cum industria Petrus arctis vinculis & fortius custodia seruabatur in carcere, ne forsan is qui mortuos suscitabat, claudos firmabat, cuius etiam umbra sola sanabat infirmos, arte qualibet aut virtute euaderet aut eriperetur. Sed quid? Frustra seruabatur ab hominibus, quem Deus & Dei virtus & sapientia adhuc suæ Ecclesiæ ministrum & doctorem & consolatorem habere volebat. Gladium (vt ait propheta) euaginauerunt peccatores, intederunt arcum, ut sagittent in occultis immaculatum: ut decipiat pauperem & inopem: ut trucidet rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur.

Frustra seruatur ab hominibus, quem Deus ad Ecclesiam vult adhuc vult habere incolumem.
Psal. 36.

I. m. 11. gatur. Vnde etiam Saluator comminatus est eis, dicens, *Matth. 23.* sanguis iustus qui effusus est super terram, requiretur à vestra generatione: relinquetur vobis domus vestra deserta.

Ea itaque piorum in hoc mundo fors est, præsertim verò fidelium cōcionatorū, vt propterea quoddam vnum Iesum Christum populo seruatore, iustitiā, mediatorē, vitam, spem proponūt ac confitentur, habeantur odio, mendacijs impetantur, apprehendantur veluti facinorosi, iniiciantur carceribus, ligentur vinculis, lacerentur ferreis pectinibus, distorqueantur ignitis forcipibus, cædantur plumbatis, imponantur ignibus, præcipitentur in abrupta loca, suspendantur in cruce, saccis illigati immergantur aquis, occidantur gladio, & innumeris alijs supplicijs afficiantur. His profectò modis tractati sunt omnes sancti & iusti quotquot à condito mundo in præsentem vsque diem fuerunt. Et ne putemus ea casu fieri, ipse Christus & Apostoli ita etiam prædixerunt futurū. Sic nanque Dominus ait *Matt. 10.* Tradet vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad præfides & reges ducemini propter me, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Sic dicit Paulus *2. Tim. 3.* Omnes qui piè viuere volunt in Christo, persecutiones pati necessesse est. Ita & Petrus in priori sua canonica *2. cap.* inquit, In hoc (ad afflictiones scilicet tolerandas) vocati estis, quia & Christus passus est pro vobis, relinquens vobis exemplū, vt sequamini vestigia eius. Quemadmodum verò ex intenta afflictione propter nomen Iesu & iustitiam, electi & pii cognoscuntur: ita inde & tyranni ac Herodis affectu deprehenduntur. Quare nimirum omnes illi qui quenquā (siue is sit concionator, siue popularis) ob nominis Iesu confessionem insectantur, veri sunt tyranni, & religionis hostes, quantumlibet etiam bonū prætendant zelum, & religionis amorem mentiantur. Et quandiu erunt Iacobi & Petri, tandiu & Herodes erunt. Hoc est, quandiu erunt in mundo pii, tandiu erunt & tyranni ac persecutores. Non enim potest mundus pios ferre, quemadmodum nec Herodes Iacobum & Petrum ferre poterat. Hareat ergo semper in cordibus nostris illud Sirachi: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. *Eccles. 2.* Vt autem verè patiamur vt pii, sicque cum Paulo gloriari iure possimus in afflictionibus: pii etiam te vera simus, hoc est, vera germanaque præditi simus fide, innocenterque viuamus. Si enim ob falsam hæreticamque fidem, aut ob impia facta affligamur, inanis fuerit gloria nostra, nihilq; merebimur. *1. Pet. 4.*

Pii in afflictionibus constitu- 2 Secundo proponit quoniam pii in huiusmodi constituti afflictionibus se gerere debeant. Id tum in Petro tum in quomodo se gerere debeant. Ecclesia credentium clarè videre est. Quum enim Petrus serua-

retur

Sors piorum in hoc mundo & omnium vni Iesum Christum confitentium.

Hebr. 11.

Quandiu erunt Iacobi & Petri, tandiu & Herodes erunt.

retur in carcere, precatio sine intermissione fiebat ad Deū pro eo ab Ecclesia. Non enim factiosorum aut schismaticorum more ad arma concurrerūt reliqui discipuli, vi suum pastorem liberaturi, sed ad assiduas preces fugerunt. Christi namque Ecclesia alia arma non nouit præter orationem & lachrymas. Decet etiam capitis sui salutem membra desiderare & quærere: & æquum est subditos pro suorum (præsertim optimorū) incolumitate præpositorum satagere, cum eiusmodi prælatorum incolumitas, salus sit subditorum. Hinc Paulus obsecrat primū omnium obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones fieri pro omnibus hominibus, præsertim pro regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, &c. quia (inquit) hoc est bonū & acceptū coram saluatore nostro Deo, &c. Non contemnendæ igitur communes Ecclesiæ preces, oratio iustorum efficax. Hiero. Impossibile est preces multorum non exaudiri. Apostoli in vnum orantes meruerunt accipere Spiritum sanctum. Actuum 2. Nec incassum ab Ecclesia pro Petro supplicatum est, quæ suis precibus angelum euocauit in carcerem fœdum è cæli palatio. Promiserat enim hoc Dominus ipse discipulis dicens: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Et iterum: Si duo vel tres ex vobis consenserint super terram, de omni re quacūque petierint, fiet illis à patre meo. Et fortasse propter hoc permisit Dominus Apostolum suum comprehendī, vt fideiū precibus liberaretur, & ex ipsius liberatione, inuicta Dei virtus (qua potens est in se sperantes saluare) fidelibus innotesceret, & exinde maiori cum fiducia fideles in tribulatione constituti ad Deum in oratione confugerent, cui vtique est cura de illis.

Sic sanè & omnibus pro Christo afflictis facitandum est. Quoties ergo & nos affligimur, siue externè à malis hominibus, siue internè à satana & carne: toties ad precationem tanquam ad sacram ancoram confugere debemus, eamque ad Deum citra intermissionem fundere. Plurimū enim valet deprecatio iusti assidua, Iac. 5. Et iubet etiam Dominus, vt ad se in tribulationibus confugiamus, dum sic inquit: Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorabis me, Psal. 49. Vnde & Dauid alibi ait: Hi in curribus & in equis confidunt, nos autem nomē Domini inuocabimus, Psal. 19. Cerrè legimus Exo. 17. quod cum pugnaret Iosue vnā cū filiis Israël aduersus Amalech, Moses plus effecit orando, quàm Iosue pugnando. Idèd nimirum & nos iam in præsentī nostra tribulatione cum primis confugiamus ad orationē, spemq; figamus omnem in Domini auxilium: & ita haud dubiè consolationē in breui sentiemus, sic enim ait ille Psal. 90. Quia in me spera-

Schismaticorū mos in angustijs. Ecclesia Christi alia arma non nouit præter orationem & lachrymas. 1. Tim. 2.

Iohan. 16. Matth. 18.

Quare Dominus Petrum comprehendī permisit.

In afflictionibus, ad precationem velut ad sacram ancoram confugiendum.

Moses plus effecit orando, quàm Iosue pugnando.

c C uir,

uit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cū ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum, &c. Quod declarabit locus sequens:

3 Tertiò proponit qualem Dominus se piis in afflictionibus declarat & exhibeat: quod ex angeli factò satis superque ostenditur. In ipsa siquidem nocte, cū altero die producere uellet Herodes Petrum ad necem; erat Petrus dormiens inter duos milites, vinētiū catenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerem. Ex quo mortem se contemnere probat, qui in crastino moriturus, inter catenas & milites securus dormiebat. Non enim otiosè audierat dicentem Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Vestri capitis capilli omnes etiam numerati sunt, &c. Quamuis enim omnium terribilium maximè terribilis est mors (teste Aristotele) non adeò tamen terribilis est illis qui audierunt celestē illum philosophum, qui nos docuit non verbis tantum, sed euidentibus etiam exemplis hominē morte corporis non perire, sed distrahi: animā uelut è molestissimo carcere educi in beatam requiem: corpus item aliquando ad gloriā societatem reuicturum. vnde habet illud *αἰγιοναίου* spiritus, Apoc. 16. Beati mortui qui in Domino moriuntur. Nouerat enim Petrus scriptum esse Prou. 12. Non contristabit iustū quidquid ei acciderit. Item Sap. 4. Iustus si morte præoccupatus fuerit, anima eius in refrigerio erit. Cogitabat item illud Apostoli, siue uiuimus, siue morimur, Domino uiuimus & morimur, quia Domini sumus.

4. Reg. 1.

Rigorem corporis aliquando laxare licitum est.

Luc. 12.

Ephes. 6.

Præcinctura & calceatio Petri quid prætendebat.

Et ecce Angelus Domini affuit, & lumen refulsit in habitaculo: percussitque latere Petri, excitauit eum dicens, Surge velociter. Et ceciderunt catene de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum, Præcingere, & calceate caligas tuas. Prophetas & Apostolos cingulis usus fuisse legimus, quorum sibi Petrus ligamenta propter frigiditatem carceris ad horam laxauerat, ut tunica circa pedes demissa frigus noctis utcunque arceret, exemplum præbens infirmis, quum vel molestia corporali, vel iniuria tentamur laxare. Sic Timotheus iubetur à Paulo modico vino uti propter stomachum, & frequentes infirmitates, 1. Timoth. 5. Et quia dicitur in Euangelio, Sint lumbi vestri præcincti. & iterum ab Aposto. Calceati pedes in preparationem Euangelij pacis: spiritualiter virtutem prædicandi & Apostolicæ functionis resumere iubemur insignia.

Iussus ergo se præcingere & calceare, fecit sic. Et rursum Angelus ad eum, Circunda, inquit, tibi vestimentum tuum, & sequere me, &c. usque, vltro aperta est eis. Nihil obfuit exeunti custodum turba, sicut nec custodes exeunti Christo de sepulchro. Oppressi erant enim

enim milites somno & sopore, quem immiserat illis Deus: vel cecitate percussī erant, sicut illi milites qui volebant capere Eliseum, 4. Regum 6. Nec mirum præterea quod cessierint ostia Petro, quem æternæ custodem deputauerat aulæ, ac suæ Ecclesiæ fecerat retinere cacumen, ac infernum superare, Matth. 16. Luc. 22. Tandem mirabiliter è vinculis liberatum eduxit è carcere in ciuitatem, sicque disparuit angelus ab eo. Sic solet cum suis agere Dominus. Non finit preces piorum esse frustraneas, neque deserit suos, quamuis aliquandiu appareat ac si omnem de iustis curam abiecerit: at tandem adest, sicque suam in ipsis liberandis exerit potentiam, vt omnes etiam impij fateri cogantur ipsum pro illis sollicitum esse: id quod sanè Dauid experimento didicit, dum inquit Psalmo 33. Pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum. Moratur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Item ibidem: Iuxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus. Et 2. Pet. 2. Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reservare cruciandos.

Deus nō finit preces piorum esse frustraneas, neque deserit suos, sed ipsis tandē adest liberator.

Monemur itaque hīc ne defatigemur orando, nèue ob dilationem auxiliij diuini desperemus. Vnde & Habacuc sic vnum quemque nostrum affatur: Apparebit (Dominus) in finem, & non mentietur. Si moram fecerit, expecta illū, quia veniens veniet, & non tardabit, Habac. 2.

Exhortatio cōsolatoria cōtra desperationē.

Vbi autem Petrus ad se rediisset, agnouit se à Domino liberatum esse, eiūque ob id omnem tribuit gloriam, adeoque & aliis eam liberationem deprædicauit.

Nunc scio, inquit, verè quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudeorum: Qui nimirum ardenti desiderio Petri mortem expectabant. Et sic verificatum est illud Salomonis Prouerbiorum 10. dicentis: Expectatio iustorum læticia. Et econtra expectatio sollicitorum peribit. ibidem capite 11. Iustus de angustia liberatus est, & tradetur impius pro eo. Spes impiorum peribit, Prouerbiorum 10.

Hoc exemplum monebit nos, vt quotiescunque è malis liberamur, aut subito alioqui gaudio donamur, id nō acceperimus nobis ipsis, aut humanis viribus, sed vni Deo auxiliatori: idēque huic debitas agamus gratias, & alijs quoque eius potentiam misericordiamque diuulgemus.

Auxiliatori Deo omnē nostram consolationē nostramque bonum acceperimus ferre debemus.

Cūm Ecclesia hodie simul & diui Petri & diui Pauli Apostolorum memoriam solennem agat, mirum alicui videri possit, cur ergo huiusmodi nobis nunc & Epistola & Euan-

*Epistola &
Euangelium
que literate-
nus de Petro
loquuntur, re-
vera etiā con-
ueniunt diuo
Paulo.*

gelium proponantur, in quibus nulla omnino de Paulo mentio fiat, sed de solo Petro? Ut verò tollatur dubium hoc, sciendum est, non extare Epistolam & Euangelium quæ expressè vtriusque meminerint, quæque in hodiernum festum (quod nimirum de illorum martyrio est) aptè quadrent. Proponit igitur nobis Ecclesia Epistolam Euangeliumque huiusmodi, quæ etiam literatè de solo Petro loquantur, re vera tamen conueniant & diuo Paulo. Nam uti in Epistola audiui-
mus in carcerē coniectum esse diuum Petrum: ita & multis in locis habemus Paulum item detentum esse in vinculis. Act. 16. & 21. Quemadmodum item in Euangelio audiemus Petrum confessum esse quòd Dominus Iesus sit & Christus, & filius Dei viuentis: ita & infinitis in locis legimus & Paulum eandē vnice vrisse confessionem, quam etiam modis omnibus coram vniuerso mundo illustrauit.

EPILOGVS.

1 Certificamur hic, omnes in Christum credentes, afflictionibus exerceri oportere, 2. Timoth. 3.

2 Nullum presentius in afflictionibus ostenditur remedium posse adhiberi, quàm fiduciam in Domini benignitatem, & precationem assiduam. Ieremias oratione confortatur in carcere, Daniel inter leones se uatur, Susanna à falso crimine liberatur, Pueri in fornace tripudiant.

3 Dominus non derelicturus est suos, nec passurus ut supra quàm possumus, tentemur, sed daturus est gratiam, qua & afflictiones possumus pati, & ab ijs liberari, 1. Corinth. 10.

IN EODEM DIE FESTO APOSTO-
LORVM, EVANGELIUM.

Matth. 16.

IN illo tempore, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos, dicens, Quem dicunt homines esse, filium hominis? At illi dixerunt, Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Ieremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illi Iesus, Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit, Tu es Christus, filius Dei viui. Respondens autem Iesus dixit ei, Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi sed Pater meus qui in calis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non praualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauis regni calorum. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in calis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in calis.

*Sermones no-
stri sint theo-
logi & adsi-*

HOc Euangelium cōplectitur tres doctrinas fidelibus omnibus diligenter obseruandas. Primò quæstionē de Christo, quis sit. Cū enim venisset in partes Cæsareæ Philippi, quam Philippus Terrarcha Itureæ & Trachonitidis regionis in honorem Cæsaris sic appellauit, de fundamento fidei collo-
cutionem

cutionem fecit, ut sic nos eius exemplo, quo iter alleuiemus, quæ salutis sunt conferamus. siquidem ipse aderit comes, siue *catorij in omni loco, quatenus dignetur nobis adesse Deus.* curru arcuato, siue nauigio, siue pedibus iter conficiatur. Hoc claruit Luc. 24. Nam hoc Mat. 18. promisit, dicēs, Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Sed valde timendum hodie Deum rarò adesse peregrinantibus aut itinerantibus, quorum conferentiæ plus faciunt ad fidei religionisquæ catholicæ destructionem, quàm ædificationem. Væ mundo à scandalis, Mat. 18.

In hac ciuitate tradunt historiæ Romanos reges solitos fuisse tributa ab vniuerso regno percipere: ibi etiam descripto sub Augusto orbe, terrarum tributum soluebatur. Congruè *Tributū fidei* ergo vbi descripto orbe numeratus est census, ibidem etiam *exegit Christus à discipulis.* Dominus orbis, Rex regum, censum siue tributum fidei exegit à capitaneo animarum Petro. Christus enim hîc interrogat discipulos quid de filio hominis sentiant homines, & Apostoli, Non interrogat autem ex ambitione, nam ipse immortalē & æternam apud Deum patrem habebat gloriam. Nec interrogat ex ignorantia. nam ipse scrutator est cordium & cogitationum: quod sæpe re ipsa ostenderat, Iere. 17. Luc. 11. Sed querit propter discipulos, ut perspicuè scirent quis esset *Interrogatio- nis Christi.* ille de quo ipsi erant per vniuersum terrarum orbem concionati: & ut haberent suæ doctrinæ apud homines testimonium: & propter populum, ut & ipsi quem sectarentur, noscerent, necnon compertum haberent quæ sit Euangelica fides, quæ seruat credentes, sine qua nemo potest Deo placere, Hebr. 11.

Varia enim tunc erant de Christo ac Messia opiniones: *Alij Opiniones de dicebant eum esse Iohannem Baptistam.* Et hi fuerunt ex iis qui *Christo ac Messia varia.* cum Herode exultabant eum post resurrectionem etiam donum accepisse operandi miracula. Nam Marci 6. dicitur: Audiuit Herodes Rex (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat (de Christo scilicet) quia Iohannes Baptista surrexit à mortuis, & idè virtutes operantur in illo.

Alij Eliam. Qui etiam mouebantur ex eo quòd acriter reprehendebat & arguebat vitia: & expectabant quòd veniret, eò quòd Malach. 4. dictum sit, Ecce ego mitto vobis Eliam antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis.

Alij vero dicebant eum Ieremiam, aut aliquem prophetarum. Quòd simili sapientia præditus esset, quam tamen à nullo didicerat. Etenim Ieremias cum adhuc puer esset, in prophetam assumptus est, Ieremiæ 2. Hæc sentiebant homines: Nihil enim supra hominem de eo sentire poterant. Magnum hominem suspicabantur: Messiam, filium Dei, seruatorem orbis nondum

Ephes. 4.

*Vulgi commu-
nu defectus est
vacillare, opi-
nionibus duci,
etc.*

*Voluit Chri-
stus discipulos
suos publicè
suam fidem
confiteri.*

*Confessio Petri
clara et omni-
bus ad salutē
necessaria.*

*Filiū Dei viui
Petrus Chri-
stum cōfiteatur
ad distinctio-
nem salūtorum
deorum.*

*Necessaria
Christi cogni-
tio ad salutē.*

credebant. est autem hic communis vulgi defectus, vacillare, opinionibus duci, more paruulorum fluctuare, omni vento doctrinæ circumferri, & ad varias errorum partes claudicare. Contra tales olim Elias locutus est 3. Reg. 18. Viquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: Si autem Baal, sequimini illum.

Quamuis autem discipulos verè de se sentire sciret: voluit tamen eos publicè suam sententiam etiā confiteri. dicitur enim Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et Psal. 115. Credidi propter quod locutus sum. Vnde interrogat eos, dicens:

Vos autem quem me esse dicitis? Quasi dicat, Populus suo more vacillat, nec sibi constat: vos autem ab hominibus opinione alieni, & filij Dei per adoptionem gratiæ divinæ, qui me proprius ac domesticè nostis, qui perpetui testes fuistis omnium quæ gessi, quæque docui, miracula plura vidistis, meq; iubente ipsi signa fecistis, age quæ vestra de me sententia est, & quem me esse dicitis? Respondit Petrus: Omnium nomine tanquam futurus ordinis Apostolici princeps & caput, Tu es ille Christus filius Dei viui, id est, Tu es Messias, saluator, redemptor, mediator, dominus, rex, sacerdos, pastor, magister, via, veritas, vita, semen mulieris, sanctificatio, & redemptio, iustitia & iudex. Summa: Certa & indubitata sententia proficitur Christum esse Messiam à Prophetis promissum singulari quodam modo filium Dei. Rom. 1. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute.

Filius Dei viui appellat ad distinctionem idolorum & demonum, quos erronea gentilitas sibimet ad colendum vel ex mortuis hominibus instituit, vel ex rebus insensibilibus quos adoraret, creauit: de quibus Psalm. 113. Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, & Psal. 95. Omnes dij gentium daemonia.

Verè clara sed necessaria fidei professio. sine hac nullus saluabitur, Iohan. 3. Marc. 16. Hæc autem scripta sunt vt credatis quia Iesus est Christus ille filius Dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius, Iohan. 20.

Sciendum autem hic est, sub cognitione Christi non simpliciter fidem intelligi, sed fidem viuam, & bonorum operum feracem: hoc est, qua non solum credimus ipsum verè esse Christum, & viventis Dei filium, verum etiam ipsi tanquam Christo & filio Dei viui subiicimur, obedimus & seruimus, Galat. 5.

Hinc elicimus duas doctrinas. 1. Necessariam esse cognitionem Christi ad salutem, ita vt corde credamus eum esse verum filium Dei. Nam absque hac cognitione nullus philosophorum quantumuis eximius dotibus decoratus, nullus etiam

Iudeus

Iudæus & si religiosissimè legem Moſi obſeruauerit, ingreſſus eſt regnū cælorum. Hanc doctrinam maxime catholicam cōfirmat ac docet Spiritus ſanctus, qui (vt refert Lucas Act. 4.) per os Petri dixit: Nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Auguſt. lib. de natura & gra. cap. 2. Si per naturam iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſi per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt.

2. Elicimus neminem hanc Chriſti cognitionem propriis viribus aſſecutum, nec ſuis meritis ſibi promeruiſſe, ſed Patre æterno reuelante ſibi contigiffē: cuius reuelatio niſi ex diuina miſericordia Petro fuiſſet facta, cæcus in ſua ignorantia permaniſſet. Hanc ſecundam doctrinā catholicam abundē confirmat Chriſtus hodierno Euangelio, quando dixit, *Beatus es Simon Bar-Iona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt.* Caro enim non reuelat, & ſanguis non cognofcit Chriſtum, ſed Pater cæleſtis, dicēte Chriſto Matthæi 11. Nemo nouit Filium, niſi Pater. Item Iohannis 15. Sine me nihil poteſtis facere. Et Paulo 2. Corinth. 3. Non ſufficientes ſumus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Item 1. Corinth. 2. Nobis autem reuelauit per Spiritum ſuum. Et Philip. 2. Deus eſt qui operatur in vobis velle & perficere, pro bona voluntate. Ideoque & Paulus ait 1. Cor. 12. quodd nemo poſſit dicere Jeſum eſſe Dominum ſeu Meſſiam, niſi per Spiritum ſanctum. Omnis ergo qui à Patre didicit, & quem Pater traxit, cognofcit Chriſtum, Iohan. 6. Hanc doctrinam docent Concilia, hanc habuerunt catholici patres, Auguſtinus, Proſper, Fulgentius, Ambroſius: hanc & nos ſequi tenemur.

Cognitio Chriſti cæleſti Patris donum eſt.

Ex prima hac huius Euangelij parte docentur primū Episcopi caterique Eccleſiæ prælati ſuarum partium eſſe, diligenter inuigilare ſuper gregem ſuum, diligentemque indaginem facere, quis rumor, quæ fama de eis ſpargatur, an variis opinionibus circumferantur, an etiam nutent in fide, &c. ad hoc ipſum quoque eos monente Apoſtolo Paulo, Act. 20. Attendite vobis & vniuerſo gregi, &c. Item 2. Timoth. 4. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Euangeliftæ, miniſterium tuum imple, &c.

Partes Episcoporum & Eccleſiæ prælatorum ſunt inuigilare ſuper gregem ſuum, &c.

Monentur quoque vt ſoliciti ſint de bono nomine, ne malè audiant apud ſuos, inter quos oportet eos eſſe ſal terræ, & lumen mundi, Matth. 5. Et Apoſtolus Philip. 2. Sitis ſine querela & ſimplices filij Dei, ſine reprehentione in medio nationis prauæ, &c. Episcopum oportet eſſe ſine crimine, irreprenſibilem, & teſtimonium habere bonū ab iis qui foris ſunt, 1. Timoth. 3. & Tit. 1.

Curā habeant prælati de bono nomine.

Fides catholica non est neganda aut dissimulanda, sed constanti animo ubique consistenda.

Deinde docemur hîc omnes, quòd interrogati quid de Christo, deque eius religione sentiamus: animo intrepido & constanti semper & ubique confiteamur nos esse filios Christi catholicos, Ecclesiæ Romanæ subiectos. Non licet fidem negare vel dissimulare, quamvis sit verbum crucis. Rom. 1. Non erubescio Euangelium, virtus enim Dei est, &c.

Simoni imponitur nomen Petrus,

2. Secundo complectitur doctrinam de Ecclesiâ, de cuius fundamento, auctoritate & capite euidenter satis Christus nos instruit. Nam 1. dicit Christus, *Tu es Petrus: Quasi dicat, Tu qui antea vocabaris Simon, Ioannis 1. iam non tantum Simon, sed Petrus es: nec vocaris tantum, sed es verè Petrus, à me petra ita dictus, non huc aut illuc variis opinionibus vulgi vacillans.* 2. Dicit: *Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quasi dicat, Super te petram firmissimam factum, Ecclesiam meam ædificabo, id est super te contentem me verum Deum, ædificabo ædificium spirituale Christianorum, qui sunt lapides viui: ita tamè, ut tu propter excellentiam tuæ confessionis & fidei dicaris pater fidei & multarum gentium in Ecclesiâ quam formo, sicut Abraham pater fuit multarum gentium propter fidem, Rom. 4.

Super Petrû petram factû firmissimam superstruenda promittitur Ecclesiâ. Petrus pater fidei & multarum gentiû in Ecclesiâ. Apoc. 12.

3. Dicit: *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Quasi dicat, Et contra hanc Ecclesiam in te Petro & super te fundatam, portæ inferi non præualebunt. Multis machinis impetret eam satanas: draco tribulationum flumina in eam emittere non cessabit: sed meo præsidio stabit ædificium hoc inexpugnabile. tantum maneat ista solida professio. Luc. 22. Simon, ecce satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum: sed ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Nihil efficient tyranni atque hæretici, etiam si in ipsum insurgant, per quos illecti homines ducuntur ad tartarum.

Ecclesiâ expugnanda prædicatur, sed inexpugnabilis fore promittitur.

1. Quòd hic sit genuinus sensus verborum Christi, probat scriptura sacra, & Ecclesiâ. Nam Mar. 1. dicit Petrû ante suam vocationem vocatum Simonem. Præteriens Iesus secus mare Galilææ vidit Simonem, &c. Luc. 5. semper vocatum Simonem, narrans ea quæ fecerat ante suam vocationem, Matth. 4. eodem modo.

2. Ecclesiâ quoque tum Græca tum Latina ab Apostolis ipsis usque ad nos, ita hæc verba intellexit.

3. Chrysostomus vnicum Græcicæ Ecclesiæ ornamentum, homi. 5. 4. in Matthæum, declarat hæc verba in hunc modum: *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Si aduersus Ecclesiam non præualebunt, multò minus aduersum me præualebunt.

Doctores as-

Sunt & patres qui constanter affirmant Ecclesiam super Petrum

Petrum fundatam, quales sunt, Chrysostomus homil. 55. in Matthæum, & super Iohan. homil. 87. Ambrosius in Lucam lib. 4. cap. 9. Origenes homil. 6. super Matthæum, & 8. super Iohannem. Hieronymus in Matthæum, & lib. 1. contra Iovinianum. Basilius aduersus Eunomium lib. 2. Cyprianus in epistola ad Pupianum, libr. 4. epist. 9. Tertullianus lib. de præscriptio. hæreticorum. Hilarius etiam cum exclamatione admiratur tantam gloriam in Petro. Leo primus in sermone de festiuitate Petri, & sermone 3. de anniu. suæ Pont. assumpt. Gregorius in regist. lib. 4. epistola 32. ad Mauricium Imperatorem.

Non negamus quod dixit Paulus 1. Corinth. 3. Fundamentum aliud nemo ponere potest, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Et David Psalm. 117. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Item Isaias 28. cap. Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, Matth. 21. Marc. 12. Luc. 20. & 1. Pet. 2. Ecce pono in Sion (id est in Ecclesia) lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Rom. 9. Sed dicimus cum magno illo Leone, quod id quod Christo est proprium, per communicationem & participationem commune sit Petro: sicut Christus est lux & Dei filius natura, & vera proprietate, ipse tamen vocat suos discipulos lucem mundi, filios Dei, per participationem: & ita quanuis Christus sit petra atque fundamentum primarium, Petrus nihilominus per communicationem à Christo factus est petra, super quam Christus suam fundauit Ecclesiam, de qua agitur Apoc. 21. ubi Iohannes se uidisse perhibet ciuitatem nouam Ierusalem descendentem de cælo à Deo paratam. & post pauca sequitur quod murus ciuitatis habuit fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina Apostolorum, & Agni: ipsi enim primi adhaerentes fundamento primario, duodecim articulos fidei quasi duodecim fundamenta, superposuerunt fundamento prophetarum & apostolorum Christo: imò ipsis articulis, ipsum fundamentum collocarunt: cuius structuræ spiritualis nos sumus lapides uiui, Ephes. 2. Non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei, superædificati supra fundamentum apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

Ex hac doctrina variæ eliciuntur doctrinæ. 1. Illos esse in Ecclesia quam Christus instituit, qui huic petræ, Petro scilicet, compage fidei & charitatis vel solius fidei coniunguntur.

firmantes Ecclesiam super Petrum fundatam, enumerantur.

Id quod Christo est proprium, per communicationem & participationem commune sit Petro.

Fundamentum primarium Christus, Petrus secundarium.

Lapides uiuæ structura spiritualis, sunt Christi faecles.

Qui in Ecclesia Christi sint.

*Ecclesia catho-
lica & vera
penes quos sit.*

2 Ecclesiam Catholicam, veram, sanctam & apostolicam, penes eos esse, qui huic Petro per confessionem fidei in Christum, & eius successoribus firmiter adherent.

3 Eos esse lapides viuos in hac Ecclesia, qui huic Petro lapidi viuificato ac pretioso, à Christo in fundamentum suæ Ecclesiæ delecto, compagine fidei, charitatis & obedientiæ cohererent, Ephes. 2.

*Lapides veri,
sed tamē mor-
tui in Ecclesia,
qui sint.*

4 Eos esse lapides veros, sed mortuos, Ecclesiæ Catholice, qui quanuis vinculo charitatis inter se non cohererent, cohererent tamen nexu fidei in vinculo pacis. Habet enim Ecclesia bonos & malos.

*Abrahā sicut
propter excel-
lentiam fidei
fuit pater om-
nium Iudaorū
in Christi cre-
den'ti, ita Ec-
clesia Petrum
caput suum ag-
noscit, patre
sue fidei ac
confessionis.*

5 Sicut Abraham propter excellentiam suæ fidei fuit pater omnium Iudaorum qui credebant in Christum, adeo ut scriptura dicat quodd in ipso, id est, ad eundem modum sicut & ipse, benedicerentur, & quodd sit pater multarum gentium: ita Ecclesia Petrum caput suum agnoscit, patrem suæ fidei, ac confessionis. Hunc omnes imitemur, & ipsi cohereamus, ut possimus aliquando lapides esse celestis illius ciuitatis Ierusalem.

*Promisso de
clauibus.*

3 Tertio complectitur doctrinam de clauibus regni celorum, quas Christus Petro eiusque successoribus & Ecclesiæ vniuersali dedit. Sunt enim clauēs non materiales ex auro, argento, vel ferro, neque humano aliquo artificio inuentæ: sed est quædam supernaturalis potestas diuina virtute munita, quā Christus, qui omnia potest, in primis Petro aliisque Apostolis atque eorum successoribus diuinitus concessit, quæ scirent & possent dignos recipere in regnum, indignosque à regno secludere. Has clauēs Christus promisit Petro, quando illi dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. Et tibi dabo clauēs regni celorum. Promisit etiam reliquis Apostolis, quando dixit, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in celis: & quæcunque solueritis, &c. Mat. 18. Dedit autem eas Christus quando post resurrectionem Petro dixit, Pasce oues meas, Iohan. 21. Et sicut singulariter illas clauēs Petro promisit, ita singulariter Petro ipsas concessit. Theophylactus in Matthæum. Item quando Petro & Apostolis apparens, insufflauit in eos, & dixit: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, &c. Iohan. 20. Has clauēs Rabanus in Matthæum discretionem & potestatem nominat. Anselmus verò ipsam discernendi scientiam & potestatem appellat. Potestatem, qua liget vel soluat: discretionem, qua dignos vel indignos discernat.

*Clauēs quādo
dedit Christus.*

*Clauēs regni
celorum, due.*

*Potestas &
discernendi
scientia.*

Ingens conso-

Hæc doctrina incredibilem consolationem animabus omnium Christianorum adfert. Iucundum est enim scire, quodd Christus in celum ascendens, celorum clauēs Apostolo Petro & ip-

& ipsius successoribus reliquerit. Hanc consolationem ex-
miam diabolus aded nobis inuidet, vt per suas proles ipsam
nobis adimere conetur. Siquidem vel ad verbum potestatem
clauium referunt, vel omnibus renatis ex aquo collatas teme-
rè & falsò affirmant. Nos verò Catholici tenentes quod om-
nes & vbique Catholici patres crediderunt, confiteamur po-
testatem hanc solis sacerdotibus tributam, nam solis Aposto-
lis Christus dicit, Quorum remiseritis peccata, &c. Iohannis
20. Et earum virtutem non in verbo, sed in effectu & actu cõ-
fessionis sacramenti consistere.

*latio omnibus
Christianis,
quod Christus
in celum ascen-
dit Petro iussu-
que successoribus
clauum relique-
rit.
Potestas clauium
solis sacerdo-
tibus concessa.*

Clauium excellentiam & inlytam virtutem ita prædicant
patres tum Græci, tum Latini. Cyprianus libr. 1. epist. 2. ad
Cornelium inquit: Cùm permiserit ipse qui legem dedit, vt
ligata in terris, etiam in cælis ligata essent: solui autem possent
illæ, quæ hîc prius in Ecclesia soluerentur. Bernardus serm. 1.
in die Petri & Pauli: Clauis regni cælorum tam singulariter
accepit Petrus, vt præcedat sententia Petri, sententiam cæli.
Chrysost. libr. 1. de sacerdot. eandem sententiam confirmat.
Iure ergo dicere possumus, quod olim dicebant Iudæi, Deut.
4. Non est alia natio tam grandis quæ habeat deos appropin-
quantes sibi, sicut Deus noster adest nobis: Non est alia natio
quæ habeat clauis regni cælorum, sicut natio Christiana Ca-
tholica, quæ sedem Petri, Romanam Ecclesiam, matrem ac
dominam confitetur.

*Natio alia nõ
est, quæ habeat
clauis regni cæ-
lorum, sicut
natio Christiana
Catholica.*

APPENDIX.

Sicuti arx supra petram fundata, suo stabili innicitur fun-
damento, siue irruant procellæ, siue tempestates: ita Petri sedes
super Petrum fundata, virtutem à Christo suo fundatore tam
solidam habet, & tam firmam, vt nullis turbinibus aut pro-
cellis hæreticorum quantumuis vehementibus oppugnata, sit
ruitura. Christus enim pro ipsa sede, pro omnibus qui eam
gubernant, patrem orauit, ne eius fides vacillet, nec deficiat
generatio fidelium, Luc. 22. Etiam Christus cum ipsa est vs-
que ad consummationem sæculi omnibus diebus, Matth. 28.
Et quemadmodum fides Petri stabit, nec corruet: ita stabit in
æternum, qui in obedientia huius sedis & charitate perseuera-
uerit: Quia hi habent Deum patrem, Christum fratrem, Spi-
ritum sanctum ducem.

*Sedes Petri
adeo firmiter
virtute Christi
fundata est, vt
nullis turbini-
bus aut procel-
lis hæreticorum
oppugnata, sit
ruitura.*

EPILOGVS.

- 1 Ars artium & scientia scientiarum hîc docetur, cognitio nimirum Iesu
Christi, quæ est vita æterna: ad hæc cognitio Ecclesie, quæ est domus &
habitaculum Christi, extra quam non est salus.
- 2 Petri confessione articulus fidei nostræ confirmatur, quo constemur Ie-
sum esse Christum, filium Dei unicum Dominum nostrum. Hæc fides quæ
à tam

à iam excellenti doctore discitur, suo fructu non caret. Nam vocat Dominus Petrum ob confessionem & cognitionem hanc beatum. Beatitudo autem consistit in sempiterna pace, in perenni voluptate, & eterna vita: nec potest quid his ab ullo mortalium expecti excellentius aut iucundius. Consequitur ergo, Christi cognitione nihil esse neque vtilius, neque magis necessarium: ideoque vere dicit Iohann. 17. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.

3 Quid sit Ecclesia, ostenditur, nempe domus mystica supra petram Christum, secundario supra Petrum extructa: hoc est, societas in Iesum Christum Dei filium vere credentium, hunc agnoscentium & amplectentium pro vero lapide angulari, Act. 4. Item quam firma sit Ecclesia, credentium collectio: quod videlicet omnes portæ inferorum non sint adversus hanc valituras, non tyranni huius mundi, non satan, non cayo, non peccatum, non hæreses, quemadmodum nec imbres nec venti aliquid possunt adversus domum supra firmam petram adificatam. Qui enim est in Ecclesia, & Christi membrum, & Christus eius caput est. si ergo Deus pro nobis, quis contra nos? Postremo quanta in Petro data sit Ecclesia potestas, nimirum regni calorum, exclusio & apertio, peccatorum ligatio & absolutio, retentio & remissio. Exulter igitur penitens & conversus, cui Ecclesia per ministros aperit regnū calorum, & absoluit peccata: at contra contremiscat impenitens, cui occludit Ecclesia vitæ ianuam, & peccata retinet.

IN FESTO VISITATIONIS

E. MARIAE, EPISTOLA.

Cantic. 2.

Ecce iste venit saliens in montibus, transiens colles. Similis est dilectus meus caprea hinnuloque cervorum. En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Et dilectus meus loquitur mihi: Surge propterea amica mea, columba mea, formosa mea, et veni. Iam enim hyems transit, imber abiit & recessit: flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit. Vox turturis audita est in terra nostra, sicut protulit grossos suos, vinee florentes dederunt odorem suum. Surge, propterea amica mea, speciosa mea, & veni columba mea in foraminibus petrae, in caverna macerie ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

*LECTIO præsentis
eius hodierno
festo aptata
sit.*

LECTIO hodierna ob id potissimum legitur, quod in ea habeatur dilectum saluisse in montibus. Nam hoc litera tenus in visitatione sanctæ Mariæ factum est. Dum enim illa festinanter in montana abiit, sicque & ascensu & descensu corpus movit: haud dubie ipse quoque puer Iesus (verus nempe dilectus) ea motione sursum ac deorsum motus est, atque ita salii quodammodo.

*Colloquium
suavissimum
inter Eccle-*

Quo ad sensum internum ac mysticum complectitur suavissimum consolatissimumque colloquium inter Ecclesiam amicam, & Christum dilectum, in quo quidem veluti in depicta

picta aliqua ad viuum tabella nobis conspiciendum proponitur: primo quomodo Ecclesia affecta sit erga Christum: deinde quomodo Christus vicissim erga Ecclesiam affectus sit.

1. Primò colliquet, non secus erga Christum affectam esse Ecclesiam, atque sponsa casta erga sponsum dilectissimum sibi. Ea verò sic erga sponsum suum affecta est, vt nihil in pensius ardentiusque cupiat, quàm vt cum præsentem possit videre, vocem eius audire, osculis ipsi adlubescere, & familiariter cum ipso colloqui. Ita, inquam, & Ecclesia hoc vnum impensius imè & semper desiderauit, & hodie etiam desiderat, vt vocem sponsi sui Christi iugiter audire, ipsumque coràm cum cernere, tum alloqui possit. Initiò quidem corporalem ipsius præsentiam, conspectum, & colloquium & osculum expebat. Vnde nimirum hæc vota: Inclina cælos tuos, & descende, Psalm. 144. Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet saluatore, Isaia 45. Vtinam cælos dirumperes, & descenderes, Isai. 64. Osculetur me osculo oris sui, Cant. 1. Veniat dilectus meus in hortum suum, Cant. 4.

At nunc spirituales sponsi præsentiam, nimirum gratiam, & mysticum colloquium, nempe verbum saluificum, cum primis esurit ac sitit. Hinc isti clamores: Excita potentiam tuam & veni, vt saluos nos facias. Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Deus virtutum conuertere, respice de cælo, & vide, & visita vineam tuam, Psalm. 79.

In hoc autem affectum huiusmodi Ecclesiæ perspectum habere necesse simul & vtile est: Primò, vt discamus quæ sit vera Ecclesia, ea videlicet quæ ab vno pendet Christo, eiusque verbum sedulo vrget: deinde, vt nostri faciamus periculum, & nostram conscientiam examinemus, num & nos verè Ecclesiæ simus membra. Certè nisi hoc pacto erga Christum simus affecti, hoc est, & ipsum & ipsius verbum vnice suscipiamus, alienissimi erimus ab Ecclesia, adulteri & scortatores.

In hunc ergo modum primo loco Ecclesia loquitur de dilecto suo, Christo nimirum, & præsertim duo de ipso nobis proponit. 1. Vnde is venerit, cum ait: Venit saliens in montibus, transiliens colles, hoc est, venit è summo cælo, è sinu patris cælestis. Non enim de terra est, vt cæteri homines, Iohan. 3. & 5. Ideoque vocat illum Paulus Dominum de cælo, & hominem celestem, 1. Cor. 15. Venit autem propter Ecclesiæ suæ seu vniuersiusque animæ salutem, quemadmodum & Ecclesia in symbolo canit: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis. Et venit quidem exertè saliens, hoc est, voluntariè, alacriter, ex amore: quemadmodum & ipsemet alibi dicit, Lusi in orbe terrarum, & deliciæ

siam amicam, & Christum dilectum.

Ecclesia non secus erga Christum affecta est, atque sponsa casta erga sponsum sibi dilectissimum.

Ecclesia ad sponsum suum ardens desiderium.

Ecclesia nunc etiam spirituales sponsi præsentiam, gratiam, & mysticum colloquium esurit & sitit.

Ecclesia vera quæ sit, & quæ vere eius membra.

Sponsus dilectus unde venerit, & cui venerit.

Incarnatio Christi saluus dicitur.

meæ

meae sunt, ut sim cum filiis hominum, Ecclesi. 24. Prou. 8.

Dilectus natura depingitur.

2 Cuius sit naturae. Id inde elici potest, quod comparatur ab Ecclesia capreae & ceruo, quodque dicitur stare post parietem nostrum, ac respicere per fenestras. Caprea acutissimi est visus, ita ut venatorem à longe praeuidere possit, nec tamen ab illo videri queat. Ceruus vero fortis est ac celer, fugatque serpentes ac omne venenum. Sic nimirum & Deus verè acutissimi est visus: nam videt omnia, ipse inuisibilis, Hebraeor. quarto. Est quoque idem verè fortis, ut qui est omnipotens. Verè item celer, quippe qui nullo negotio ubique locorum sit. Verè denique serpentium venenique omnis fugator, quippe sanctissimus & purissimus ipse, omnisque peccati & impuritatis osor atque profligator.

Dilectus sponse Deus et homo esse ostenditur.

Quum igitur Ecclesia dilectum suum Christum, capreae ceruoque compareret, aliud nihil eo vult intelligi, quam ipsum verè esse Deum, capreae ceruique proprietates spiritualiter habentem: quod sacrae literae passim testantur. Nam Hebr. 4. Non est vlla creatura quae non manifesta sit in conspectu illius. Et Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Item Ephes. 4. Ascendens supra omnes caelos, implet omnia. Et denique 1. Iohann. 3. Ad hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli.

Quod verò dicit illum stare post parietem nostrum, & respicere per fenestras, ed innuat hominem quoque esse illum, & hominis filium. Nam per parietem nostrum & fenestras nostras, humanitas nostra seu nostra caro intelligitur.

Christus erga Ecclesiam affectus ita est, atque sponsus erga unicam adamatam sibi sponsam.

Christus hoc unum molitur semper, ut suae sponsae Ecclesiae adsit.

2 Secundò proponitur quomodo & Christus vicissim erga Ecclesiam suam affectus sit. Colligitur enim ex superiori sensu ipsum non secus erga eam esse affectum, atque sponsus erga unicam adamatam sibi sponsam solet. Is verò nihil habet prius, nihil maiori studio conatur, quam ut quamprimum suae adsit, oscula in eam figat, confabuletur ei, & omnino sese cum ea vinculo amoris indissolubili subdat. Ad eundem modum & Christus ipse hoc unum molitur semper, ut suae sponsae Ecclesiae adsit, eam gratiae suae osculis reficiat, eam per salutiferum sui Euangelij verbum alloquatur, consoletur, confirmet, & sic prorsus unum cum ea fiat. Hoc autem verum esse, re ipsa & olim testatus est, & hodie etiam testatur. Nam quemadmodum principiò in corporali praesentia ab Ecclesia desiderabatur, sic etiam è caeli montibus saliens in hunc mundum venit: & stetit post parietem nostrum, hoc est, nostram assumpsit humanitatem, & similis factus est capreae hinnuloque ceruorum, hoc est, in similitudine carnis peccati apparuit nobis, ac posteaquà per prospectum fenestrarum & cancellorum, hoc est, per miracula diuinitatis suae Ecclesiae innotuisset, veluti ceruus fortissimus

simus antiquum illum serpentē diabolum fugauit per passionem & mortem, & ita Ecclesiam perpetuō spōsam atque vxorem condonauit sibi.

Item quemadmodum iam ab Ecclesia in præsentia spiritua-
li desideratur, sic quoque hodie præsentiſſimus ipſi adest &
colloquitur, nimirum per sacramenta, per mysticam gratiam,
& per verbum suum saluificum. Hinc veniunt hæ compella-
tiones, Amica mea, columba mea, formosa mea. Amicam au-
tem Ecclesiam vocat, quod eam dilexerit in mortem vsque. Co-
lumbam verò, quod simplex illa sit, & ipſi fidelis. Formosam
denique, quod eam lauerit ab omni peccatorum immundicia,
& effecerit sponsam sanctam & irreprehensibilem, non haben-
tem rugam neque maculam, Ephes. 5.

*Dilectus sua
sponse hanc
etiam præsenti-
ſſimus adest
& colloquitur
per sacramen-
ta, per mysticā
gratiam &
verbum suum
saluificum.*

Qua nimirum compellatione cum sequenti, duo præcipua
ostenduntur. 1. Quid Christus suo aduentu & descensu Ec-
clesiæ contulerit, quum dicit hyemem transisse, hoc est, placasse pa-
tris iram. imbrem abiisse & recessisse, hoc est, abstulisse pecca-
ta, vicisse fatanā, destruxisse mortem. Flores apparuisse in terra, &
tempus putationis aduenisse, hoc est, omnia facta esse noua, reconcili-
atam esse iam Deo Ecclesiam, pacem & gaudium esse impe-
trata. Vocem turris auditam esse in terris, hoc est, se Spiritum san-
ctum & Euangelicam gratiam impetrasse, misisseque mundo.
Ficus denique protulisse grossos suos, & vineas florentes suum dedisse odo-
rem: hoc est, donatum esse per se hominibus iustificationis do-
num, fidem, spem, charitatem, & reliquos spiritus fructus, salu-
temque ad eam æternam. Quod autem Christus hæc omnia con-
tulerit nobis, ex scripturis testatissimum est.

*Dilectus Chris-
tus quid suo
aduentu &
descensu Ec-
clesiæ contulerit.*

2. Ceterum quid vicissim ab Ecclesia pro his tantis donis po-
stulari ostenditur, estque ut surgat & veniat, utque ostendat ipſi
faciem suam, & sonare faciat vocē suam in auribus ipsius: hoc
est, ut surgat à vitiorum somno, veniat ad ipsum per fidem:
utque in sanctitate & iustitia seruiat coram ipso, atque ipſius
nomen verbumque & gratiam coram vniuerso mundo publi-
cè confiteatur.

*Quid dilectus
pro tantis do-
nis ab Ecclesia
postulet osten-
ditur.
Luca 1.*

Si ergo & nos tantis Christi fructibus participare cum Ec-
clesia cupimus, esseque sic & ipſi illius amici ac formosi: surga-
mus itidem à lecto incredulitatis & vitiorum: veniamus ad il-
lum in foramina petre per fidem & fiduciam in ipſius vulnera-
simus quoque coram ipso sancti & irreprehensibiles per cha-
ritatem, atque ipsum intrepidè confiteamur.

*Nobis quid fa-
ciendum si ta-
tu Christi fru-
ctibus partici-
pare cum Ec-
clesia cupimus.*

EPILOGVS.

1. Amatoria sancta cantica nuptiarum celestium Christi & Ecclesie
mystice hic videre licet, teste Augustino super Psalm. 143. Pl. to duos
commentus est amores: alterum, internum hominem querentem: alterum,
externum petentem. Bene quidem pro ethnicorum cecitate philosophatus
est,

est, sed ad amorem eum qui Spiritus sancti est, perungere non potuit. De amore isto vide Rom. 8.

2 Ecclesia constituitur Iesum esse Christum & filium Dei viventis, & que calo iuxta diuinitatem descendisse ad terras, utrumque virginis introisse, & quod verbum caro factum sit, & habitauerit in nobis, Ioan. 1. & 3.

Matth. 11.

Ioan. 8.

Psalm. 44.

Matth. 5.

Ioan. 3.

Coloss. 3.

1. Pet. 1.

3 Singulari ex amore Ecclesiam Christus quasi sponsam euocat ab omni idololatria, ut Verbum Dei audiat, custodiaturque, ut obliuiscatur patronos penates, ut exemplum suum imitetur, & bonis operibus studeat, ut ingenium Spiritus sancti per quem renata est, referat. Ecclesia quoque sponsa refugium Christi sponsus declaratur.

IN EODEM FESTO

EVANGELIUM.

Luce 1.

IN illo tempore, exurgens Maria abiit in montana cum festinatione, in ciuitatem Iudae: & intrauit in domum Zacharie, & salutauit Elizabeth. Et factum est, ut audiret salutationem Mariae Elizabeth, exultauit infans in utero eius: repleta est Spiritu sancto Elizabeth, & exclamauit voce magna & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui: & unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tue in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo, & beata quae credidisti, quoniam perficientur ea quae dicta sunt tibi a Domino. Et ait Maria, Magnificat anima mea Dominum: Et exultauit spiritus meus in Deo saluari meo. Quia respexit humilitatem ancilla sua, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies, timentibus eum, Fecit potentiam in brachiis suis, dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae suae. Sicut loquutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam.

Aduentus Christi humano testimonio ostenditur factus.

Hoc Euangelium complectitur tria. Primum, per quos homines Deus Pater salutiferum opus incarnationis Christi reuelari voluit, nempe per Mariam & Elizabeth. Vnde cum occultum Christi aduentum ostendisset angelico testimonio ut futurum, nunc humano ostendit viam factum. 1. Timoth. 3. Manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

Alius quispiam consulisset, ut hoc negotium in primis denuntiaretur Augusto Caesari, aut Herodi regi, qui deinde imperatoris mandatis & regis edictis vniverso mundo hoc mirabile opus publicassent. Sed noluit Deus hoc negotium publicari per imperatorem aliquem vel reges mundanos, vel pontifices

fices populi: sed per simplices & pauperes mulierculas, iuxta illud 1. Corinth. 1. Quæ infirma & stulta erant mundi, delegit Deus, &c.

Hoc loco autem Maria virgo postquam suscepit nuntium angeli, & inuenit in virginali utero filium Dei, audiensque Elizabeth in senectute concepisse filium, non remorata tanta dignitate, exurgens à quiete contemplationis ad opera charitatis festinauit. Non quasi incerta de nuntio, non dubitans de exemplo, sed læta pro voto, religiosa pro officio, festina prægaudio, abiit in montana festino cursu, quatenus grandæuæ seruireti uencula, quemadmodum filius quem gestabat, non uenerat ministrari, sed ministrare. Maria maris stella, cælesti semine fecundata prodiit in lucem, ut omnibus pietatis exemplis luteret, maxime prægnantibus, quibus tum incumbit piis ac sanctis exercitiis intentas esse. Simile exemplum habent in Anna Samuelis matre, 1. Reg. 1. 2.

Exempli pietatis & bonorum operum præbet Maria prægnantibus.

Neminem sacra virgo salutat obuium, cum nemine nūgatur in itinere, non circumspicit, quoniam verebatur diu inter homines palam commorari: sed tantum cogitat quomodo ad suam cognatam Elizabeth perueniat, eam salutat, ei gratuletur, felicitatem precetur, & illi ad tempus inseruiat. Quæ in re exemplum præbet omnibus integris virginibus & mulieribus, ut & ipsæ sint uerecundæ & honestè incedant. Contraria facientes, plerumque inuoluuntur criminibus. Hinc ait Ambrosius, Discite virginēs non circuncursare per alienas aedes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones. Nam ut Gregorius ait, Qui thesaurum in publico portat, ipso priuari desiderat. Turpe enim est tum virgines, tum mulieres quoslibet in plateis cōpellare homines, & aliquandiu confabulari. Vulgare est, gallinam plurimum gracillantem, statim deposituram ouum, aut iamiam deposuisse. Amat autē secretum uera uirginitas: non euocatur ab ædium intimis, nisi prouocet officium, in publico properat, in officio lentior est. Dina tardans ac curiosa ad uidendum mulieres regionis alienæ, per Sichem filium Hemor Heuæ: corrupta fuit: unde non parua clades subsequuta est, Genes. 34.

Docentur uirgines uerecundiam & honestatem.

Theaurū quē in publico portat, ipso priuari desiderat.

Docet præterea ad opera pietatis festinandum, & ut uirgines alacres sint & festinæ ad officia necessaria. Nescitenim tardā mota immina Spiritus S. gratia, ut dicit Ambros. Sic pastores festinantes uenerunt in Bethlehem, Luc. 2. Zachæus festinās descendit, & excepit Iesum gaudens, Luc. 19. Ambros. Discite uos sanctæ mulieres sedulitatem quam prægnantibus debeatis exhibere cognatis. Mariam quæ antè sola in intimis penetralibus uersabatur, non à publico uirginitatis pudor, non à studio asperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardauit.

Festinandū ad opera pietatis.

*Adolescentu-
los & adolescen-
tulas decet san-
ctorum petere
habacula, eo-
rumque requi-
rere alloquia.*

Et intravit domum Zachariae, &c. Zacharias grandævus venerabilis ac sanctus Domini sacerdos erat, & Elizabeth anus religiosa, in quorum laudem dicit Euangelium: Erant ambo iusti ante Dominum. Docentur ergo hic adolescentuli & adolescentulæ, seruorum Dei petere habitacula, & eorum requirere alloquia. Quemadmodum enim qui tangit picem, inquinatur ab ea, & qui communicat superbo, induit superbiam, &c. sic qui cum electis graditur & sanctis, electus & sanctus erit. Hinc monet Ecclesiast. 6. In multitudine presbyterorum prudentium stas, & sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te. Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus, &c.

*Colloquium fa-
miliare Mariæ
& Elizabeth.
Non res parua
momenti est,
quando Chri-
sticola sese mu-
tuo saluant.*

2 Secundò completitur familiare colloquium Mariæ & Elizabeth. Nam Mariæ comiter salutat Elizabeth, precaturque illi omnia felicia & prospera. Non enim est res exigua aut vana, vbi Christicolæ sese inuicem saluant. Hinc Christus Apostolis præcepit, Lucæ 10. vt si quando ingrederentur domum, dicerent primùm, Pax sit huic domui. Porro hoc certum est, si quando pius homo nos salutat, tum Deus de cælo per eum hominem nos plurima salute impertit. Et qui eam salutationem fidei ac grato accipit animo tanquam à Deo optimo maximo de promptam, ei sanè non potest malè cedere, sed haud dubiè saluti erit.

*Humilitatem
eandem quam
angelo exhi-
buerat Mariæ,
hominibus quo-
que exhibere
curauit.*

Eandem B. Virgo quam angelo exhibuerat, hominibus quoque curauit exhibere humilitatem, & quod maioris est meriti & virtutis, etiam minoribus, iuxta illud Ecclesiast. tertio, Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Sic Dauid 2. Reg. 6. fecisse legitur. Ludam, inquit, & vilior fiam plus quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis, &c. Ambros. Didicistis virgines pudorem Mariæ: discite humilitatem. Venit propinqua ad proximam, iunior ad seniore: nec solùm venit, sed etiam prior salutauit, decetenim vt quantò castior sit virgo, tantò humilior sit. Nouerat deferre senioribus honorem, iuxta illud Leuit. 19. Coram cano capite consurge, & honora personam senis, & time dominum Deum tuum, ego sum Dominus. E contra Poëta dicit, Credebant hoc grande nephas, & morte piandum, Si iuuenis vetulo non assurrexerat. Pueri quadraginta duo Elisæo illudentes & acclamantes, Ascendecalue, ascende calue: ab vrsis dilaniati & consumpti sunt, 4. Reg. 2. Elizabeth veneranda anus postquam audiuit salutationem Mariæ, exultauit infans in utero eius. Deum immortalem, quantùm hic gaudij fuit, quàm familiares hic sermones habiti, quàm ta hic miracula sunt edita! Creator visitat creaturam, Deus hominè, dominus seruum, magister discipulū. Mater Domini saluatur

*Pœnam non
deferentes se-
nio.*

lutat matrem serui. Ioannes agnoscit saluatorem priusquā aspexit caelum: & intra materni vteri sinus, gestu predicat eum, quē olim erat sua voce predicaturus: & suscepto singulari supra reliquos gaudio, exultat in vtero. Nam Ioann. 3. Amicus sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Ad erat enim tempus quo impleteretur angeli sermo, quo Spiritu S. ex vtero ipsum replendum prädixerat, Luc. 1. Matres mutud sese salutāt extrinsecus, & infantes vteris maternis adhuc clausi congaudent. Nec mirum. Si enim in praesentia arcæ veteris Testamenti sic iubilabat Dauid cum Leuitis (1. Paral. 15.) quantum magis Ioannem cum matre exultare decebat in praesentia arcæ viuae, quæ saluatorem mundi continebat?

*Messias & prae-
cursor: mutua
inter sese con-
celebrant gau-
dia.*

Elizabeth ut audiuit salutationem Mariae, repleta est Spiritu sancto. Repletus autem est Ioannes Spiritu sancto per eum quem gestauit Mariae vterus, nempe, filium Dei Iesum Christum. Per eundem & ipsa mater Ioannis Spiritu sancto est repleta. Nam si Dominus olim ad praesentiam arcæ benedixit domui Obed-Edom (2. Reg. 6.) si Labā propter praesentiam Iacob, Gen. 30. si Aegyptiis propter Ioseph benedixit: quantum magis ad praesentiam Domini realem Zachariae & Elizabethae benedixit? *Et exclamauit Elizabeth voce magna.* Recte voce magna, quia magna Dei dona cognouit, quæ illum quem vbique praesentem nouerat, etiam corporaliter adesse sentiebat. Magna, inquam, voce, non tam clamorosa quam deuota, quia vocem verbi habuit in vtero, quemadmodum postea testatur, dicens, Ego vox clamantis in deserto, Ioan. 1. Deuotio, magnus clamor in auribus Dei. Patuit hoc in Mose, cui à Deo dictum est (Exod. 14.) Quid clamas ad me? Item in Anna, 1. Reg. 1.

*Elizabeth Spi-
ritus, repletur*

*Deuotio ingens,
clamor in au-
ribus Dei.*

Spiritu sancto plena Elizabeth, non iam continet animi sui gaudia, quæ prius tacita latuerat, conceptum pudore dissimulans: sed ingenti voce, quam ingens affectus suppeditabat, exclamauit, ea promens afflatu spiritus, quæ nec ex vteri rumore suspicari poterat, nec ex homine didicerat: & perinde quasi angelum audisset eum Maria loquentem, ita verbis angelicis suam gratulationem auspicatur, dicens:

Benedicta tu inter mulieres. Et verè singulariter benedicta inter omnes laudatas mulieres, quia à maledictionibus mulierum libera, de quibus primò Genes. 3. agitur, Multiplicabo conceptus tuos, & ærumnas tuas. In dolore paries filios. Deinde Exod. 23. Non erit infœcunda nec sterilis in Israel. Et pereius partum à natis mulierum maledictio exclusa, in quo benedicendæ essent omnes gentes, Gen. 22. In semine tuo (ait Dominus Abrahæ) benedicentur omnes gentes. Verè iterum incomparabiliter benedicta, quæ & diuini germinis suscepit gloriam, & integritatis seruauit coronam.

*Maria quæ
rationibus be-
nedicta*

*Angelis et ho-
minibus Ma-
ria demonstra-
tur veneranda.*

*Blasphemi in
Mariam re-
solvuntur.*

*Lucæ 11.
T'salm. 32.*

*Fruſtus Ma-
riae benediſtus
in ſecula ſuper
omnia.*

*Fruſtus Ma-
riae fruſtus vi-
tae.*

*Spiritus ſan-
ctus ubi recto-
re agit, omnes
artes ſunt in
ſummo gradu.*

*Prophetia &
humilitatis do-
no Eliſabethæ
Spiritus ſan-
ctus decoravit.*

*Mora nulla in
diſcendo eſt, ubi
Spiritus S.
doſtor eſt.*

Eadem ergo voce hic Maria ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur, quatenus angelis & hominibus veneranda demonſtretur. Ad hoc nanque à Spiritu ſancto edocta fuerat, cuius etiam opus eſt ad collaudandos ſanctos incitare. Videant hic illi & confundantur qui laudibus Mariæ invident, qui eius honori detrachunt, qui ſuas mèſtruatas mulieres ſacraſſimo Dei tabernaculo aquare non verentur. Videant, inquam, quos ſpiritu agantur. Diſcant interim hiſcipia ac ſyncera mentes Mariam laudibus eſſerre, atque in ſummo habere honore, quæ angelis cæleſtibus ac ſanctis hominibus, vtpote Elizabethæ, nec non alteri cuidam Euangelicæ mulieri adeò veneranda fuit. Nam ſanctos decet collaudatio, maximè Mariam. Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua, inquit Eccleſiaſticus capite 44. Addit conſequenter, *Et benediſtus fruſtus ventris tui*. Non quia tu benediſta idèò benediſtus fruſtus ventris tui, ſed quia ille te præuenit in benediſtionibus, idèò tu benediſta, ſed inter mulieres. Ille verè benediſtus non in hominibus vel angelis, ſed (vt Apoſtolus ait Rom. 9.) eſt benediſtus in ſecula ſuper omnia. Omnes enim in peccato concipimur, Pſal. 50. & natura ſumus filij iræ, Ephes. 2. nam per fruſtum ligni vetiti guſtatum, mortem incurrimus, Genes. 3. Per hunc autem fruſtum vitam conſequimur. Prou. 3. Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam. Alij filij fruſtus ſunt parentum, hiſ folius ventris Mariæ fruſtus vnictus.

Et unde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me? Sed quis indicavit Elizabeth quod Maria eſſet mater Domini? Haud dubiè Spiritus ſanctus. Nam ubi iſ rectorem agit, ibi viſus eſt acutiſſimus, auditus ſubtiliſſimus, ſermo ardentiffimus, opus beatiſſimum, & omnes artes ſunt in ſummo gradu. Non ergo quaſi ignorans hoc dicit, (ſcit enim eſſe Spiritus ſancti gratiam & operationem, vt mater Prophetæ à matre Domini ad profeſtum ſui pignoris ſalutetur) ſed quaſi humani non ſit hoc meriti, ſed diuinæ gratiæ hoc munus eſſe cognoſcat. Ipſe enim ſpiritus qui ei donum prophetiæ quo matrem Domini cognouit, contulit, munus pariter humilitatis quo ſe minus dignam eius aduentu iudicavit, præſtitit. quaſi dicat, Qua mea iuſtitia, quibus meis meritis accidit hoc mihi ſterili & ſeni, hominumque iudicio maledictæ, vt veniat tam humiliter & reuerenter, non in curribus arcuatis, & equis phaleratis, non in auro & gemmis pretioſis, mater Domini mei ad me contemptam? Sic & filius eius poſtmodum loquutus eſt Matt. 3. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tue, &c. O quàm mira & cita Spiritus ſancti operatio! Nulla in diſcendo mora eſt ubi Spiritus ſanctus doſtor eſt. En vno eodemque momento cum

eum voce salutantis nascitur gaudium infantis : quia cūm vox intrauit aures corporis, virtus spiritalis cor intrauit audientis : nec solam genericem, sed & sobolem amore Dei aduenientis accendit. Subiit puer nondum natus, velut occurrere gestiens Domino suo, ac debitum honoris officium exhibere, & applaudens voci quam Adam in paradiso timuit audire, & à facie Domini fugit, sed non aufugit, Genes. 3. Adam de publico in absconditum fugit : Iohannes verò de abscondito in lucem gessit omnibus indicare agnum qui tollit peccata mundi, Iohan. 1. Sequitur :

Et beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino. Hic Elizabeth omnia tribuit fidei, bonorum radici. Non enim habuit diuitias & potentiam, de quibus mundano more posset dici beata. Psal. 143. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Nec erat ex filiabus pontificum Annæ aut Caiphæ, sed pauperculi ciuis Ioachimi, in vrbe Nazareth : inter vicinas simplex puella, quæ domesticis laboribus, parentibus, vt fidelis filia, inferuierat.

Erat quippe ex regali stirpe Iuda, de tribu & domo Dauid : sed nihil spei erat reliquum aliquid magni nasciturum de domo Dauid, Herode crudelissimè in eam læuiente. Ecce quanta est virtus fidei, quæ etiam in matre Domini commendatur, quam & charitate ornatam habuit, quando commendauit Mariam : & hanc in fide confirmauit, vocans scilicet eam beatam, & dicens omnia à Domino dicta in ipsa completum iri. Nam absque dubio charitatis est, de alio magnificè sentire, & alios in fide confirmare.

3 Tertiò complectitur celeberrimum canticum Mariæ, in quod tres præcipuas virtutes & opera Dei commendat : scilicet, 1. Misericordiam & clementiam Dei, quòd ipsam Deus respexerit, hoc est, sua gratia præuenerit, & magnificis accumulauerit honoribus, eligendo nimirum ipsam in filij sui matrem, quum ait, Magnificat anima mea Dominum, Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Ex quibus verbis talem omnino laudandi exultandique modum audimus, quem totus mundus ignorat, nec imitari potest. Si enim laudat quempiam, sola lingua eum laudat : & si exultat, aut in sese aut in rebus perituris exultat. Verum Maria contrà magnificatura Dominum, non lingua tantum (hypocritarum more) illum magnificauit seu laudauit, sed & anima ac spiritu, hoc est, ex toto corde, per totam vitam, omnibus & corporis & animi viribus : exultans item non in sese aut suis meritis, neque in vllis rebus temporariis, sed in solo Deo seruatore suo exultauit ac glorificata est. Sic & nos laudare exultareque debemus, si quidem Dei esse videri velimus. Si, inquam, laudare quid volumus, eum laudemus so-

*Beatitudinem
Maria Elizabeth
tribuit fidei,
bonorum
omniū radici.*

*Fidei virtus
quanta sit.*

*Charitatis est
de alio magni-
ficè sentire, &
alios in fide
confirmare.
Canticum Ma-
riæ.*

*Misericordiā
& clementiam
Dei commen-
dat Maria,
quod ipsam
respexerit.
Isaia 29.
Matth. 15.
Prouer. 2.
Iacob. 4.*

*Modus verus
laudandi Deū
& exultandi
in eo ex Ma-
ria perendus.*

lūm, quem omnis decet laus & gloria, Dominum nempe: & laudemus quidem eum non verbis duntaxat, sed anima etiam tota, toto nimirum intellectu, omni voluntate, tota memoria, omnibus factis & cogitationibus nostris. Si item exultare & gaudere libet, non externis duntaxat gestibus lætemur, sed & cum primis spiritu: & exultemus non in sapientia aut iustitia nostra, non in generis nobilitate, non in diuitiis aut mundi huius voluptatibus, non in corporis robore, sed in solo Deo seruatore nostro, ad huius vnus gloriam, Ierem. 9. 1. Corinth. 1. & 2. Corinth. 10.

Quia respexit humilitatem ancilla sue, ecce enim ex hac beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. His verbis (vt dictum est) immensam Domini misericordiam laudat. Hanc clementiam declarauit Deus re ipsa: quia quum facile ditiores, potentiores, & pulchriores inuenisset virgines: attamen diuinos oculos coniecit in pauperulam virginem, eamque elegit præter meritum. Principiò ergo canit misericordiam diuinam erga se abundè præstitam, mox verò & eam que omnibus aequè hominibus exposita est concelebrat. Et dicit in hoc opulenter Dominum erga se misericordiam suam declarasse, quòd respexerit humilitatem ipsius, hoc est, quòd ipsam coram mundo abiectam (pauperulam nimirum & fabro desponsatam) in matrem filij sui vnigeniti elegerit, sicque supra cunctas totius mundi mulieres etiam sanctissimas extulerit: adeò vt & tunc & perpetuis temporibus ipsam pronuntiaturi sint beatam, non solùm credentes Iudæi, sed & omnes totius orbis nationes quibus ex ipsa contigerit Seruator.

*Maria propheta
eat misericor-
diam Domini
non modò non
in ipsa desitu-
ram, sed etiam
in totius mun-
di nationes
propagandam.*

Posteaquàm verò Maria ineffabilem Dei erga se munificentiam dignis laudibus extulit, fit mox prophetissa, futuraque prædicit. Dicit enim misericordiam Domini non modò non in ipsa desituram, sed & in alios quàm latissimè propagandam: non in Iudæos tantum, sed & in mundi totius nationes, omni tempore, ad vltimum vsque seculi huius diem: verum in non impœnitentes & incredulos, sed in timentes ipsum, in pœnitentes, & in filium suum Iesum credentes: iuxta illud Petri Actor. 10. Non est acceptio personarum apud Deum, sed in omni gente quisquis timet ipsum, & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Iam & in nos hæc Domini misericordia opulente effusa est: verum videamus vt grati simus Mariæ exemplo, vtque ex animo timeamus ipsum. Alioqui enim frustra illa in nos propagata fuerit. Eccles. 43. Exaltate illum quantum potestis. maior est enim omni laude.

*Commendat
potentiam Dei
Maria.*

2 Commendat potentiam Dei, quum ait, Fecit potentiam in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exal-

exaltavit humiles. Esurientes implevit bonis, & diuites dimisit inanes. hanc potentiam declarat re ipsa, quia dispergit superbos mente cordis sui, & omnia eorum consilia reddit irrita. 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, &c. Deturbat potentes de sede, & humiles euehit. Sic deturbauit Saul, Aman, Senes duos, & Iudæos, qui potentia sua diuinitus tradita abutebatur: & euexit David, 1. Regum 16. Mardocheum, Esther 6. Daniele, Dan, 13. & Gentem, Rom. 9. 10. 11. in locum eorum. Esurientes implet bonis: non tantum satiat, sed affatim implet, & diuites dimittit inanes. Sic Lazarus famelicus in sinu Abraham æterno gaudio & salute satiatur: diues uero in inferno sepultus, iacet in æterno igne, & nullum habet solatium, Luca 16.

Hoc igitur uult dicere Maria, Deus Pater filium suum Iesum (quem ego iam gesto in utero) mirandam in potentiam exeret, qui tamen humilis & inermis apparebit. Humana enim potentia & autoritate formidabiles, habebunt filium meum pro imbecilli homunculo, ipsumque & eius doctrinam cælestem extinguere tyrannide sua conabuntur: uerum ille humilitate & imbecillitate sua omnem illorum potentiam euerteret, eoque è thronis suis in ima tartara præcipitabit.

Humana sapientia turgidi, & qui religionis arcem tenere videbuntur, pro stulto ac seductore habebunt filium meum, ipsumque irridebunt, ac odio prosequuntur: at ille contra uerbo suo (ut ipsis videbitur, stulto ac despicibili) stultam facturus omnem eorum sapientiam, & tanquam veræ religionis hostes, æternæ damnationi obnoxios declarabit.

Diuites item tum opum fluxarum, tum iustitiæ humanæ, filium meum, utpote pauperem, & quibusuis calamitatibus pressum aspernabuntur, nec proinde despicere iustificarique per ipsum uolent: cæterum ille efficiet interim, ut neque diuitiæ terrenæ, neque falsò arrogatæ iustitiæ, quid eis salutis adferant, sed uerè pauperes, impiosque se in Dei iudicio esse sentiant.

Atqui qui coram mundo & in oculis propriis sunt imbecilles, hos filius meus robore fortissimo donabit, ut ne ipsæ quidem portæ inferorū ualere aduersus eos possint. Qui humiles sunt & abiecti coram mundo, eos ille sua benignitate extollet: Qui stulti coram mundo habentur, hos ille faciet sapientissimos. qui pauperes sunt & opibus & spiritu, eos ille æternum ditabit. Qui coram mundo & in oculis suis impij sunt, ipsos ille iustificabit. Qui denique de propriis meritis dissident, & esurient gratiam Euangelicam, cibabit panem uitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit eos. En hæc Mariæ mens fuit. Moneamur hic nos ut ante omnia in imbecillum, stultorum, humilium, pauperum, & esurientium numero simus, quod & ipsi euehamur per Dei brachium, filium Dei & Mariæ, Iesum Christum.

Isaia 57.
Psalm. 32.
Isaia 29.
Psalm. 33.
1. Reg. 2.
Potentiam suam
Deus re ipsa
declarat.

Christus imbecillitate, stultitia, & paupertate suam mundanam potentiam, sapientiam, & terrenas diuitias euersurus prædicatur.

Imbecilles robore donandos, humiles exaltandos, pauperes ditandos, stultos pro sapientissimos habendos, &c. a filio suo uaticinatur Maria.

*Iſa. 41. 30. &
54.*

Iero. 31.

*Pſalm. 131.
Veritas Dei
ſeu fides in pro-
miſſis à Ma-
ria commen-
datur.*

*Deus quicquid
Abrahæ pro-
miſit, id in Ma-
ria perfectum
eſt.*

3 Commendat Maria veritatem Dei, ſeu fidem in promiſſis, quum ait, *Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ: Si- cut loquutus eſt ad Patres noſtros, Abraham & ſemini eius in ſecula.* Hæc veritatem declarat re ipſa, quia recordatus eſt, non operum, meritorum atque votorum hominum (non enim ex operibus iuſtitix quæfecimus nos, &c. ad Tit. 3.) ſed præcipuè miſericordiæ ſuæ. Ac ſi dicat Maria, Quicquid clementiſſimus Deus Abrahæ promiſit, id in me perfectum eſt, non modò mihi, ſed toti Iſrael, hoc eſt, omnibus credentibus, ſaluti: non ex merito noſtro, ſed ex benigna gratia quâ Abrahæ & ſemini eius promiſit, Genef. 22. Pſalm. 131. Ideoque & noſtrarum cum primis partium erit, vt laudemus illum perpetuò, quemadmodum ob miſericordiam & potentiam, ita & propter veritatem erga nos gratuito declaratam. Erit verò & hoc noſtrarum partium vt tanta beneficia in nobis & conſtanti fide, & bonorum operum ſtudio cõſeruare ſemper conemur, atque ita tandem & ipſi læti fruemur iſdem gaudiis, quibus iam fruitur Maria vnũ cum omnibus ſanctis. Amen.

EPILOGVS.

- 1 Fides ſana ſacramenta non conſemnit, bene operari non ſuperſedet. Vtriuſque Maria exemplar eſt, & poſt Mariam Eliſabeth.
- 2 Sanctos decet collaudatio, maximè Mariam, quæ omnium virtutum eſt ſpecimen. Glorioſa ergo ſemper in Eccleſia de hac vera & viuã ciuitate Dei ſunt dicenda, per quam tanta nobis bona prouenerunt.
- 3 Sanctorum gloria & laus redundat in duplicem Dei laudem & honorem. Vnde & eximium hic habemus in Maria diuinæ laudis & gratiarum actionis paradigma: vt per quam acceptum beneficium ſoli diuinæ munificentie tribuit, Deum ſolum ob hoc & animo & ſpiritu laudauit, eiſque ſolæ gratias egit pro tribus, miſericordiã, potentia, & veritate.

IN FESTO MARIAE MAGDALE-

NAE, EPISTOLA.

Prouer. 31.

Mulierem fortem quis inueniet? Procul & de ultimis finibus terre pretium eius. Conſidit in ea cor viri ſui, & ſpoliis non indigebit. Reddet ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ. Quæ fuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum. Faſcia eſt quaſi nauis inſtruita de longe portans panem ſuum. Et de nocte ſurrexit, deſcitque prædam domesticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis. Conſiderauit agrum & emit eum, & de fructu manuum ſuarum plantauit vineam. Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & reborauit brachium ſuum: guſtauit & vidit quoniam bona eſt negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius. Manum ſuam miſit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fuſum: manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem: non timebit domui ſuæ a frigorebus niui. Omnes enim domestici eius veſtiti ſunt duplicibus. Siragulatam veſtem facit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius. Nobilis in portis

vir eius, quando sederis cum senioribus terra. Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit Chananeo. Fortitudo & decus indumentum eius, & redibit in die nouissimo. Os suum aperuit sapientia, & lex clementia in lingua eius: considerauit semitas domus sue, & panem otiosa non comedit. Surrexerunt filie eius, & beatissimam predicauerunt, & vir eius laudauit eam. Multa filia congregauerunt diuitias, tu supergressa es uniuersas: Fallax gratia, & uana est pulchritudo: Mulier timens Dominum ipsa laudabitur: date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portu opera eius.

IN hac lectione duo præsertim consideranda veniunt. Alterum est probæ mulieris officium, alterum eiusdem fructus seu præmium. Principio, quod ad mulieris probæ munus attinet, quinque hic commendantur.

1. Fidelitas erga maritum, de qua sic lectionis initium habet, Mulierem fortem quis inueniet? procul & de ultimis finibus pretium eius. Res siquidem bona mulier fortis dabitur viro Deum timenti. Talem mulierem inuenire, est thesaurum ingentem inuenire. Prouerb. 18. Corona siquidem est viri, capit. 12. Donum est Dei, capit. 19.

Confitit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit. Reddet ei bonum & non malum omnibus diebus vite sue. Contrà otiosa, mollis, lasciuia, morte est amarulentior, Eccl. 7. Pleræque enim mulieres sic comparatæ sunt, vt maritis suis neque corporis pudicitia, neque rebus domesticis, seruent fidem. Simul atque ille domum egressus fuerit, statim alium taurum admittunt, mox comestantur & abliguriunt omnia, aut in copulatrices suas transfundunt. In summa: non potest tantum ille inuehere, quantum ipsæ eiiciunt. At mulier virtute prædita, longè aliter affecta est. Sic ea marito fidem coniugalem seruat, ita res partas tuetur, vt siue ille domum veniat, siue egrediatur, omnia perinde sint in tuto. Amat maritum flagrantius, studiosior est pudicitia, quàm vt quippiam vel cogitet, nedum committat, quod illi sit fraudi. Hinc quoque diuinitus ordinatur, vt ille ipsi ex animo confidat, nihil de ipsa suspicetur mali: imò potius contra obtretratores eam defendat.

Huiusmodi fidelitatem imitentur omnes quæ probæ mulieres & esse & dici volent. Virgines autem eandem & suo sponso Christo incontaminatam conferuent.

2. Assiduitas in labore, cum ad hunc modum in hac lectione sic sequitur: Quasi lanam & linum, & operata est libenter manibus suis. Faciæ est quasi nauis institoris de longe portans panem suum. Considerauit agrum, & emit eum. de fructu manuum suarum plantauit vineam. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. Non extinguetur noctu lucerna eius. Manum suam misit ad fustum, & digiti eius sustentauerunt colum. Multæ inueniuntur hodie mulierculæ, quæ tempus aut dormiendo, aut ornando, aut edendo, & bibendo,

Mulieris probæ officia 5.

1. Fidelitas erga maritum.

Mulierem bonam & forti quæ inuenit, thesaurum ingentem inuenit. Mulier otiosa, mollis, lasciuia morte est amarulentior.

Ordinatione diuina maritus fidelem uxorem ex animo confidat.

2. Assiduitas in labore.

In mulieres otiosas & negligentes.

aut nugando consumant: ut verò curent rem domesticam, ut laborent, ut operentur, ne semel cogitent quidem: de quibus & Paulus ait, 1. Timo. 5. Sunt (inquiens) otiosæ, ac discunt circuire domos: non solum autem otiosæ, sed & loquaces ac curiosæ, loquentes quæ non oportet. Verum proba mulier contrà in hoc tota est, ut curet rem familiarem, ut laboret noctu diuque, ut parta & conseruet & augeat, ne iis dilapsis una cum marito & filiis laborare cogatur inopia. Hanc itaque assiduitatem omnes honestæ matronæ imitari satagant.

3 Liberalitas in familiam.

Mulier quæ-
rundam in-
humanitas in
domesticos.

3 Liberalitas in familiam, cum subditur: De nocte surrexit, deditque victum domesticis suis, & cibaria ancillis suis. Non timebit familia sue a frigore nivis. omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus. Quædam matres familias tam sunt inhumanæ in domesticos, ut eas non pudeat macerare illos fame & nuditate. Sæpe inusitata & irrationabilia ieiunia indicunt illis: sic labore assiduo opprimunt, ut vivere vix ipsis libeat. At mulier proba tam contrà licita est pro suis, ut nihil patiatur illis deesse, quod vel ad victum vel ad vestitum requiritur. Si tenuioris est fortunæ, ipsamet potius totas noctes insomnes ducit & laborat, ut illis provideatur. Talem ergo liberalitatem & omnes probæ feminae erga suos pro virili exerceant.

4 Munificencia in pauperes.

Inclementia
quarundam
mulierum in
pauperes.

4 Munificencia in pauperes, cum sequitur, Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem, &c.

Quarundam aures usque adeo obturatæ sunt, ut pauperum clamores non exaudiant: habent ædes tam liberas, ut ne semibolus inde pendatur. Mulier autem timens Dei sic affecta est, ut quæ aliæ ad ornatum & delicias vertunt, ipsa pauperibus erogat. scit enim ornatum nullum Deo gratiorè, quàm misericordiam & munificentiam esse.

5 Oris custodia.

Muliercularis
nonnullarum
garrulitas ex-
cessiva.

5 Oris sui custodia: unde sequitur: Os suum aperuit sapientia, & lex clementia in lingua eius, &c. Hoc nonnullæ persuasum sibi habent, quicquid libet, sibi licere effutire, eoquæ deierant, obtreçant, execrantur, iocantur, nugantur, turpia loquuntur. In summa, sic oris gladium circūquaque vibrant, ut quis optimo iure in vaginam alapam infringere possit. Cæterum mulier colens Dominum, aut tacet omnino, aut parçè admodum loquitur, & nil nisi pia, honesta, & edificatoria. Sapientiam depromit, verbum Domini laudat, Domini legem suis proponit. En has proprietates, hæc officia habet mulier timens Dei. Quidni verò? Bona arbor bonum fructum producit. Timor Domini, cum initium sit sapientiæ & omnis boni, non sinit suum possessore aliud vel cogitare, vel dicere, vel facere, quàm quod deceat, & se sit dignum.

2 Secundo ostendit præsens lectio, qui fructus probam mulierem sequantur, quæ item maneant præmia, cum dicit: Nobilibus in

lis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terre. Fortitudo & decor indumentum eius, & videbit in die nouissimo. Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicarunt eam, laudauit eam & vir suus, &c. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.

Hic sex enumerat fructus mulierem bonam sequentes.

1 Hic fructus eam sequitur, vt marito sit corona gloriæ, vt is propter eam omnibus honorabilis habeatur.

2 Eam is fructus comitatur, vt bona fama & prospera valetudine sit fruitura per omnem vitam.

3 Quod & liberos sit habitura minimè degeneres, sed probos, & tales, qui sua vita eam laudent.

4 Quod marito quoque sit placitura, vt ab illo vnicè & obseruetur & ametur.

5 Quod etiam nihil illi, quod ad vitæ sustentationem attineat, vnquam desiderabitur.

6 Quod & æterna lætitia ac beatitudine sit donanda.

Quibuscunque iam hi fructus, hæc præmia arrident, eæ hanc probæ mulieris imaginem induant: Imò & omnes qui matrimonio volunt initiari, omnibus huc incumbant modis, quò tales sibi futuras vxores adfiscant. Nec dubium erit, quin huiusmodi si qui inuenerint, habeant pretium ipsis etiam gemmis pretiosius.

*Fructus sex
mulierem probam
sequetur,
scilicet præmia eadem
manentia.*

EPILOGVS.

1 Mulier proba à multis virtutibus commendatur, reliquis quoque mulieres maxime concernentibus. Beatus vir cui talis coniugerit.

2 Mulieris bonæ & malæ, sapientis & fatuæ conditiones variæ adumbrantur. Hæ fugiende, illæ amplectende omnibus mulieribus proponuntur.

3 Fructus & præmia mulierem sanctam concomitantia, coniuges ad similem probitatem prouocare debent.

EPILOGVS MYSTICVS.

1 Metaphorica locutione Ecclesia Catholica mulier fortis describitur, quam Iohannes in Apocalypsi amictam sole, id est, Christo, vidisse perhibetur, Apoc. 12.

2 Vir huius mulieris Christus est caput Ecclesiæ: & Ecclesia subdita est Christo, Ephes. 5.

3 Variæ conditiones sponsi & sponsæ, in quibus virtutum chorus cernitur. Nam Christus dilexit Ecclesiam, & exposuit semetipsum pro eâ, vt illam sanctificaret, mundatam lauacro aquæ per verbum, vt exhiberet eam sibi ipsi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.

Luc. 7.

*Levi
ad
alios*
IN illo tempore, Rogabat Iesum quidam Phariseus, ut mandicaret cum eo: & ingressus domum Pharisei, discubuit: Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, ut cognouit quod accubisset in domo Simonis, attulit alabastrum unguenti: & stans retro secus pedes eius, cepit lachrymu rigare pedes eius, & capillum capiti sui tergebat & osculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Videns autem Phariseus qui inuitauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis esset mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus dixit ad illam: Simon, habeo tibi aliquid dicere. *Levi* Et ait ille, Magister dic. Et respondens Iesus, dixit, Duo debitores erant cuidam fautorum, unus debebat ei denarios quingentos, & alius quinquaginta: non habentibus illa un le redderent, donauit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Et respondens Simon, dixit, Aestimo quia ueni plus donauit. At ille dixit, Recte iudicasti, & conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymu rigauit pedes meos, & capillum tersit, osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos, propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit, dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata tua. Et ceperunt quidam qui simul discumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem, Fides tua te saluam fecit. Vade in pace.

Hoc Euangelium valde consolatorium complectitur duos:
Primo historiam, quæ loquitur de tribus personis.

*Hospites iusti
& timentes
Deum ad cõ-
uiuia vocandi.*
1 De Phariseo, qui rogat Christum ut secum manducet. Et hoc signum fuit fauoris alicuius erga Christum, ut quidam putant. Quo docemur quales hospites ad conuiuia nostra debeamus inuitare, non momos, gnathones, lenones, ioculatores, aut eiusmodi nebulonum feces, sed ipsum Christum in suis membris, iuxta illud Lucæ 14. Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, &c. Viri iusti sint tibi conuiuiæ, ait Ecclesiasticus cap. 9. Tobias quoque ait 2. cap. Voca de tribu nostra timentes Deum, &c.

*Phariseorum
natura arro-
gans & super-
ciliosa.*
Alij tamen volunt Dominum maligno animo ab hoc inuitatum: quod contextui magis est consonum. nam cum videret peccatricem accedere ad Christum, indignabatur, & ait intra se: Hic si esset Propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum: quia peccatrix est. Hic vides Phariseorum propriam naturam: nempe quod magnificè de se sentiant, opera & merita propria iactent, iustitiam propriam statuunt, alios præ se despiciant, & extremè aspernentur, Luc. 18. Et hi morbi animæ perniciosissimi non possunt curari, nisi Spiritus sanctus adueniat, atque ex veteri Adamo nouum hominem creet, sicuti dicitur Iohan. 14. Cum venerit paracletus, suggeret vobis, &c.

Nam

Nam animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.

1. Cor. 2.

2. Historia hodierna loquitur de peccatrice *quæ erat in ciuitate*, non quòd ibi aliæ peccatrices non essent: (Nam facti sumus immundi omnes nos, ait Propheta. & alius: Omnes declinauerunt, &c.) sed quia hæc famosa peccatrix erat, & mulier pessimæ famæ. Quamquam lege diuina prohibitum erat genti Iudæorum, Deut. 23. Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filiis Israël: lupanaria tamen & scorta in oppidis tolerabantur & mittebantur ad maius malum euitandum, vt vult Aristoteles, quanuis non concedebantur: quemadmodum etiam nunc fit in Ecclesia. Ad hunc sensum facit similitudo quam B. Augustinus non absurdè adfert, iniqui, Si quis palatium pulchrum ædificet, & in aliquo angulo cloacæ foetorem sustinere nolit, palatium totum foetoribus implebitur. Vnde tolle cloacam de palatio, & aula foetore efficitur inhabitabilis. Sic tolle meretricem de mundo, & sodomia totus efficietur reprobis.

Quenam hæc peccatrix fuerit, per nomen non aperuit Lucas, sed tantum factum, vt declaret se non personam, sed vitium detestari. Nos verò non sic solemus, quando enim magnum aliquod crimen audimus commissum ab aliquo, apud omnes traducimus: nihil omittentes quod potest factum exaggerare, & condemnare personam peccantem. Christianorum est sic traducere & arguere peccata proximorum, vt videamur odisse vitia, amare verò personas.

Hæc quia peccata sua agnoscit, & gratiam Dei esurit, ubi cognouit quod Iesus accubisset in domo Pharisæi, qui nullum repellat ab sese, qui malis omnium omnibus promptissimè mederetur, sibi tota displicens, non veretur ingredi: non timet sibi ab hospite, neque à conuiuiis, quamuis non esset ignara quanto fastu soleat Pharisaicum genus auersari peccatores, cum ipsi intus gravibus maderent vitiis: sed cum fiducia intrat domum Pharisæi. ardor enim animi omnem pudorem excusserrat. Quo nimirum docemur, quòd nemo erubescat poenitere, qui olim non erubuit peccare. nemo erubescat nec confundatur confiteri peccata sua, nemo verecundetur ieiunare, pectus tundere, lachrymas fundere, &c. ne obnoxius fiat sententiæ Euangelicæ, qua dicitur Luc. 9. Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, &c.

Attulit alabastrum vnguenti. Hoc est, attulit secum delicias suas: pristinae vitæ (quam oderat) monumenta omnia, quibus antè malè placuerat sibi ac mundo, in Christum cuius amore flagrabat, effusura. Est autem alabastrum genus marmoris, in quo incorrupta seruantur vnguenta. Eratq; vnguentum quod secum

*Per excellen-
tia dicebatur
peccatrix.*

*Maius malum
permittitur ad
maius malum
euitandum, sed
nō conceditur.
Similitudo
apta.*

*Euangelista
ostendit se non
personam, sed
vitium dete-
stari.*

*Christianorum
est sic traduce-
re & arguere
peccata, vt vi-
deamur odisse
vitia, & ama-
re personas.*

*Pœnitentia ob
neminem eru-
tescenda.*

*Alabastrum
quid sit.*

*Ad pietatem
vertenda sunt
ea, quibus ali-
quando ad va-
nitatem & vo-
luptatem vti
sumus.*

*Verecundia
principium
penitentia.*

*Quatuor pec-
catrici obse-
quia in Chri-
stus.*

*Argumenta
certa respicē-
tiae fidei, &
charitatis.*

*Ingens testimo-
nium fides &
charitatis in
peccatrice.
Fides mulieris
non fuit otiosa
aut sine operi-
bus.
Illis rebus &
membris pla-
catus est deus,
quibus offensus
est.*

secum ferebat, eximium, magnoque emptum. Olim autem qui voluptatibus carnis seruiebant, vnguentorum impendio delectabantur, praesertim in conuiujs. Quod ergo tempore vanitatis ad voluptatem, nunc ad pietatem vertit. Cuius exemplo & nos si diuitijs, vestibus, cibis, aliisque Dei creaturis abusi fuerimus, denud vertamus in obsequium Christi, & pauperum vsum. Isai. 58. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, &c. Et iterum: Quod superest, date eleemosynam.

Et stans retrò secus pedes Iesu. Quoniam verecundia est quasi principium poenitentiae, retrò stetit, ac si illud Ierem. 3. dicere voluisset: Conuerte me, & conuertar, quia tu Dominus Deus meus. Postquam enim conuertisti me, egi poenitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusa sum & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiae meae. Verè foelix confusio & erubescencia. Est enim confusio adducens gloriam & gratiam, Ecclesiastici 4.

Flens caput lachrymis rigare pedes eius. Quatuor narrat Lucas obsequia, de quibus Gregor. Cogitanti mihi (inquit) de Mariae Magdalenae poenitentia, flere magis libet, quam aliquid dicere. Cuius enim vel saxeum cor illae huius peccatricis lachrymae ad exemplum poenitendi non emolliant? Discite quaso quod dolore ardet, quae flere & inter epulas non erubuit. Non legitur hic quid locuta sit. Nihil illa precata fuerat, nihil confessa verbis, sed euidentius confessa est factis, efficacius precata est lachrymis. Sacrificium quippe Deo, spiritus contribulatus, &c. Psalmo 50. Flens coepit rigare pedes lachrymis, extergere capillis capitis sui, vnguento vngere, osculari ore. His operibus charitatis & misericordiae ipsa suam fidem insigniter probat: & sunt certa argumenta respicientiae, fidei & charitatis.

Tanto insuper rapitur impetu, vt Phariseorum exprobra-
tiones nihil moretur: quod rursus ingens fuit ipsius fidei &
charitatis testimonium: sicut Christus ait, Fides tua te saluam
fecit. Haec autem fides mulieris non fuit otiosa aut sine operi-
bus, sed ex omni parte erupit. Nam secundum consuetudi-
nem eius regionis Christo pedes suis lachrymis rigabat. Om-
nia quondam inhonestae voluptatis instrumenta, vertit in ob-
sequium illius qui solus est amandus. Illis quippe rebus &
membris, quibus offensus est Deus, illis itidem placandus est,
teste Apostolo Roman. 6. Sicut exhibuistis membra vestra
seruire immunditiae & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibe-
te membra vestra seruire iustitiae, &c. Oculos quos olim spe-
ctaculis & scenicis ludis inquinauerat, stibio ad turpitudi-
nem

nem depinxerat, turpiter alios ad sui amorem pellexerat, salubri lachrymarum imbre expurgauit, quasi dicere voluisset hoc Ieremiæ 9. Heu iam scio & video quam malum & amarum mihi est dereliquisse me Dominum, & eius timorem non esse apud me. Et ideo exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam, Psal. 118. O felices lachrymæ. *Lachrymis conscientia mundatur, hic imber erumpens extinguit fulmen iræ diuinæ, hic fluminis impetus latificat ciuitatē Dei.* Exemplo sunt, Petrus, Dauid, Manasses, Ezechias, Magdalena, quæ tot effudit lachrymas, quot antè ex peccatis patratīs conceperat gaudia. Cuius exemplo illachrymemus & nos, tantum dolentes ob peccata commissa, quantum in eorum patratione concepimus voluptatis & gaudij. Lauemus cum Dauidē per singulas noctes lectum nostrum, & lachrymis stratum rigemus, Psal. 6.

Capillis capitis sui exergebat. Lachrymarum imbre lotos pedes, non aliquo linteo, sed capillis suis exergebat, corporis Christi humillimam partem, quos antea consueuerat ad carnis voluptatem vngere, tingere, comere, auroque intexere, contra illud 1. Petr. 3. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti, vestimentorum cultus, sed qui absconditus, &c. Hæc nimirum agens quod dignaretur Iesus mentis eius sordes abluerē: quasi dicere voluisset: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laua me Domine ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me, &c.

Osculabatur. Nec his contentus mirus peccatricis amor, lotis & exterfis Iesu pedibus defigebat oscula. Ore quo vana & lasciuia superbaque protulerat, osculabatur pedes Iesu: quasi dicat, Fy peccatum, fy vanæ voluptates. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, dicere: Vadam & affluam deliciis, & fruam bonis. Vale munde immunde cum tuis vitiis & concupiscentiis. Mihi adherere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam, Cantic.

Vnguento ungebat: quo vti solebat ad carnis delicias explendas. Maria quæ in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta: ac conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum.

Id & nobis eius exemplo faciendum, vt scilicet peccata agnoscamus atque confiteamur. Threnor. 3. Scrutemur vias nostras, &c. Credamus peccata nobis per Ecclesiæ sacramenta remitti, propter meritum Christi. Luc. 24. Oportet in nomine eius prædicari poenitentiam, & vt fidem nostram per opera

per opera charitatis & misericordiae declarare & manifestā facere debemus.

Studium Christi precipuum.

Calumniā Pharisei aduersus Christum & mulierem.

Sancta coquinari nō potest, nisi vitiorum contagione participet.

Peccatores cū conspicimus, nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus, qui in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. Similitudine hac ostendit Christus quod propter peccatores in mundum venerit.

opera charitatis & misericordiae declaremus, & manifestam reddamus. Matthæi 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c.

3 Historia hæc eadem loquitur de Christo: hic nullā prætermittebat occasionem docendi, prædicandi, & iuuandi, si qua spes melioris vitæ reliqua erat. Non quærebat suum commodum. Rom. 15. Christus non sibi placuit, &c. nec approbavit eorum peccata, scelera & flagitia. Psal. 5. Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Sed in hoc intentus erat, ut perditas oves colligeret. Iohan. 11. Luc. 15. utque miseros peccatores & peccatrices à perditis suis moribus & flagitiolosa vita conuerteret. Matth. 11. Venite ad me omnes, &c.

Phariseus hæc conspicatus, cū fauere debuisset mulieri tanto affectu se ingerēti, tanta modestia sese deicienti, tot indiciis testanti vitæ prioris poenitudinem, cū amare debuisset Iesu mansuetudinem, nullum hominem à se repellētis, prouocatur ad vtriusque calumniā. Si esset, inquit, propheta, sciret publicā esse peccatricem, nec se tangi permitteret. Existimabat enim sanctos homines pollui, si cum peccatore vel colloquium habuissent. Hicque erat fastus falsæ iustitiæ, qua sibi placebant, Deo displicentes. Quæ enim sancta sunt, coquinari nō possunt, nisi vitiorum contagionem participent. Habitauit enim in Sodomis Loth, Genes. 19. 2. Pet. 2. Aspectu & auditu iustus erat, habitans inter eos qui de die in diem animā iusti iniquis operibus cruciabant. Iob frater fuit draconum, & focius struthionum, Iob 30. Sic sancti lucent in medio nationis prauæ & perversæ, sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes, Philipp. 2. Vnde hic Phariseus de falsa iustitia superbus, nulla compassione motus, suæ fragilitatis oblitus, ægrum reprehendit de aegritudine, & medicum de subuentione. Necesse est enim cū peccatores conspicimus, nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus, quia in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. 1. Cor. 10. Qui stat, videat ne cadat. Gal. 6. Fratres, si præoccupatus fuerit quis in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans temetipsum, ne & tu teneris.

Christus ad cogitationes Pharisei respondet, Simon, inquit, habeo tibi aliquid dicere: Duo debitores erant cuidam feneratori, &c. His verbis, atque similitudine Christus ostendit cur in mundum venerit: nempe, propter peccatores. Luc. 5. Utinam ex animo agnosceremus debitum, & crederemus Deum per poenitentiam velle debitum remittere: & deinde gratum quoque declararemus animum, sicut hæc peccatrix fecit, & David Psal. 50.

Conuersus autem ad mulierem, animi propensione, ut moestam erige-

erigeret: Vides, inquit, hanc mulierem? tu peccatricem vocas, toto corporis habitu præ se ferentem poenitentis imaginem? Huius peccatricis pietas longè vincit tuam iustitiam qua tibi places. Numerat officia charitatis, Aquam pedibus meis non dedisti, quod est de consuetudine hospitalitatis, Gen. 18. 19. & 24. Item 1. Timoth. 5. *Hæc lachrymis*, &c. De huiusmodi lachrymis Christus. sic inquit: Sicut ubi vehemens imber prorumpit, fit serenitas, sic lachrymis effusis oritur mentis tranquillitas, & perit caligo reatum: & sicut per aquam & spiritum, ita per lachrymas & confessionem denuò mundamur. Et capillis terfit, qui præcipuum sunt ornamentum mulierum, 1. Corin. 11. Osculum in signum charitatis, Rom. 16. *mihi non dedisti*: ipsa pedes plus appetiata, postquam eos deosculata est, etiam vnxit. Noli ergo perpendere quantum peccauit, sed considera quantum amat. Quid enim grauius peccauit, hoc sibi magis displicet, ac me cuius gratuita clementia liberata est à peccatis, vehementius amat. Vos vobis iusti videmini ob legis obseruationem, neque multum habere quod vobis ignoscat Deus, & ided frigidius amatis condonantem.

*Marth. 6.
Peccatrix
pietas vincit
Pharisei
iustitiam.
Consuetudo
hospitalitatis
pedes ablueret.*

*Sicut per aquam
& spiritum, ita
per lachrymas
& confessionem
denuò munda-
mur.*

*Charitas spe-
rit peccata.*

Et ided fert sententiam de hac muliere, dicens: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Cui autem minus dimittitur, minus diligit. 1. Petr. 4. Ante omnia autem mutuam in vobismet ipsis charitatē continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum, de qua Gregor. sic ait: Quid fratres mei dilectionem esse credimus, nisi ignem? quid culpam, nisi rubiginem? Tandem ergo peccati rubigo consumitur, quando peccatoris cor magno charitatis igne concrematur. Prouer. 10. Vniuersa delicta operit charitas.

Cum accumbentes Pharisei intra se dicerent, *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* Christus mulierem à se dimittit, dicens, *Fides tuate saluam fecit, vade in pace.* Quasi dicat, Vos offendimini quod huic mulierculæ me tam benignum exhibeam: quodque mihi atrogem etiam auctoritate propria remittere peccata, quod nemo prophetarum aut patriarcharum vsurpauit sibi: imò nec ipsi sacerdotes aliud sibi vendicarunt, quam orare pro peccatis populi: sed quia in me credidit, atque dilexit quem vos contemnitis, remisi illi omnia peccata, pacem conscientie præstiti, ac iussi vt in pace vadat: hoc est, iuxta Theophylactum, in iustitiam: pax enim iustitia est, sicut peccatum inimicitia cum Deo. Beda, Vade, inquit, in pace, ne à via iustitiæ labaris in viam scandali. Roman. 8. Iustificati ex fide, pacem habeamus ad Deum, &c. Philipp. 4. Pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras. Aduerte quod postquam remisit ei peccata, non contentus est remisisse peccata, nisi adiecisset & operationem boni:

*Iustitia pax
est, sicut pec-
catum inimi-
citia cum Deo.
Post peccatoris
remissionem,
adhect et ope-
rationem boni.*

eE

Vade

*Myſterium
preſentis hi-
ſtoria.
Phariſaeus Ju-
daeos ſignificat.*

*Mulier ſigni-
ficat Gentes.*

*Pedes Chriſti
ſunt Euangelij
ſermonatores.*

Vade in pace, id eſt, Fac ea quæ te Deo concilient.

2. Secundò complectitur hoc Euangelium myſterium huius hiſtoriz. Phariſaeus ſignificat Iudæos: Nam Iudæi Chriſtum inuitabant, magno deliderio eius aduentū expectantes. Cū autem veniſſet, contemnebant. Iohan. 1. In propria venit, & ſui eum non receperunt. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines, &c.

Mulier ſignificat Gentes. Nam Gentes ſimul atque diuinā miſericordiam agnouere, Chriſtum obuiis vlnis exceperunt. Act. 13. Audientes autem Gentes gauiſæ ſunt, & gloriſicabāt verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad æternam vitam.

Pedes Chriſti, concionatores Euangelij ſunt. Hos debemus lachrymis rigare, capillis extergere, oſculari, & vngere, hoc eſt, in concionibus diuini verbi debemus ex animo peccata noſtra deplorare, & Deo conſiteri, ac veniam rogare: miniſtris verbi, & egenis fratibus in rebus neceſſariis ſuccurrere: mutuo nos amore complecti: in afflictionibus inuicem conſolari, & ad pacem hortari: vt exemplo huius peccatricis per fidem & charitatem peccatorum conſequamur remiſſionem, & vitam æternam, Amen.

EPILOCVS.

1. Habes hic imaginem peccatoris, per improbitatem ardoris, & pertinaciam fidei, verāque penitentiam, irumpentis in regnum celorum. Tales requirit Deus. Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro. Si ergo ſecuti ſumus peccantem, iam imitemur penitentem.

2. Chriſti benignitas & elementia erga peccatores ex toto corde ad ſe conuertentes oſtenditur: vt ubi abundauit delictum, ſuperabundet & gratia, Romanor. 5. Hinc Zachar. 1. dicit, Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Quemcunque ergo ſui pigere cæperit, ad Ieſum properet: in hunc eſfundat, quod prius prodigere ſolitus eſt in impias voluptates. Huius obſequio conſecret omnia membra ſua, quæ prius ſeruiebant ſædis cupiditatis. Roman. 12. Obſecro fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, &c. 1. Corinth. 6. Non eſtis veſtri. Empti enim eſtis pretio magno: gloriſicate ergo & portate Deum in corpore veſtro.

3. Phariſæorum arguitur falſa iuſtitia. Vera nanque iuſtitia compaſſionem habet: falſa verò dedignationem. hinc & arguebant medicum celeſtem, quod ſuccurreret miſeris & egrotis peccatoribus, & egrotos quod malagma gratia & miſericordiæ ab ipſo ſuſciperent. Qualis hoſpes, tales conuiſ. Ad quos Chriſtus Matth. 23. Va vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia clauditis regnum celorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.

IN

IN FESTO IACOBI APO-
STOLI, EPISTOLA.

ET Iesus veniens euangelizauit pacem vobis qui longè fuistis, & pacem ijs *Ephes. 2.*
 Equi propè. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu, ad
 Patrem. Ergo iam non estis hospites & aduena: sed estis ciues sanctorum &
 domestici Dei: Superadificati super fundamentū Apostolorū & Prophetarum,
 ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omnis aedificatio constructa,
 crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coaedificamini in habi-
 tatione Dei in Spiritu sancto.

HÆC lectio Epistolaris duo præcipua docet. Prius est, que
 beneficia nobis cum Iudæis tum Ethnicis credentibus per
 Iesum Christum Dei filium contigerit, cum his verbis dicit
 Apostolus: Iesus veniens euangelizauit pacem vobis qui longè fuistis,
 & pacem ijs qui propè: quoniam per ipsum habemus accessum ambo in
 vno spiritu ad Patrem. Ergo iam non estis hospites & aduena, sed estis con-
 ciues sanctorum, & domestici Dei, superadificati super fundamentum Apo-
 stolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. Era-
 mus omnes antè tam Iudæi quàm gentiles, propter peccata &
 transgressiones nostras, Dei capitales inimici, longissimeque
 ab eo separati, & vt verè inquit Isaias, peccata nostra ab ipso
 nos veluti gladius diuiserant. Inde etiam exules facti & pro-
 fugi, in omnes miseriae prolapsi fueramus. Nam hinc con-
 scientiæ moribus impetebamur, illinc peccati spondium
 (mors nimirum æterna) nos terrebant undiqueque: Satan ve-
 luti tortor crudelissimus nos miserrimis exagitabat modis. In
 summa, nil nobis reliquum erat spei, nisi desperatio, æter-
 na abiectio, æterna damnatio, æternus cruciatus. Verùm
 pater ille indulgentissimus, præ summo in nos amore (qui
 plasma ipsius eramus) misertus nostri, suam & potentiā sum-
 mam, & inexhaustam bonitatem exeruit, misitque filium
 suum vnigenitum Iesum ad nos in mundum, qui nos è ma-
 nibus inimicorum nostrorum liberatos, pristinæ innocentie
 & libertati restitueret. Is igitur propter patrem, & in nostri fa-
 uorem causa nostra in se suscepta, factus est pacificator &
 mediator noster, soluensque medium macerie parietem, hoc
 est, intercedinem per peccatum inter Deum & nos obfir-
 matam, nempe, inimicitias, per carnis suæ ptoprie oblationē,
 ac effusionem sanguinis sui, nos tum Iudæos tum Gentes suo
 patri reconciliauit, ita vt iam liberati simus à peccato, à le-
 ge, à morte, à satana & inferno, atque ambo ad ipsum patrem
 accessum habeamus per illum in vno spiritu. Atque sic pacem
 non nuntiavit solùm, sed & æternam nobis impetrauit: ita
 vt qui antè appropinquare Deo non poteramus, iam ad ip-
 sum tutum habeamus accessum: & qui antè diaboli eramus

*Beneficia Iu-
 dæis & Ethni-
 cis credentibus
 per Iesum Chri-
 stum Dei filiū
 facta ab Apo-
 stolo enume-
 rantur.*

*Ante conuer-
 sionem & fidē
 omnes eramus
 Dei capitales
 inimici, longē-
 que ab eo sepa-
 rati, exules,
 profugi, & in
 omnes miseriae
 lapsi.*

*Christus factus
 est pacificator
 & mediator
 noster.*

*Ex seruis facti
sumus filij, ex
alieni ciues &
domestici regni
caelestis.*

serui, iam Dei patris filij charissimi simus: quique antè alieni eramus, & extranei, iam simus ciues, & domestici regni caelestis.

Hoc igitur pacto desimus esse (vt hìc Apostolus inquit) hospites & aduenæ, hoc est, alieni & inimici, & facti contra sumus conciuēs sanctorum, & domestici Dei, hoc est, filij ac hæredes ipsius.

*Iudeis longè
remotius Gen-
tes sese à Deo
alienarunt.*

Iudei item sese à Deo alienarant, idq; non solum ante circūcisionem, sed & post: ideoque meritò hospites ac aduenæ dicendi erant, quemadmodum & Dñs Psalm. 118. eos vocat filios alienos & inueteratos, claudicantes à semitis suis. Longè tamè remotius sese Gentes (progenitores nostri) à Deo alienarant, quàm illi. Hi enim aberrauerant aded, vt neglecto Deo viuo & vero, mortales homines, imò bestias, quin & ligna lapidesque pro Deo adorarint: adeoque peius & propudiosius uiuerent, quàm si bruta fuissent animantia aut belluæ, Rom. 1.

Hinc iam factum est, vt fuerint hospites & aduenæ, hoc est (vt Paulus ipse exponit) ab alienati à republica Israëlitis, extranei à testimoniis promissionis, sine Christo, spem non habentes, Deoque carentes in mundo: in summa, reiecti omnino & damnati.

*Samaritanus
Iesus Christus
non Iudæorum
tantum, sed &
Gentium, hac
est, nostra obli-
gatus vulnera.*

Sed ubi venit Samaritanus ille verus, Dominus noster Iesus Christus, pax nostra: non is Iudæorum duntaxat vulnera obligauit, eosq; in diuersorium gratiæ & salutis duxit, qui nempe, aberant propius, sed & Gentium (hoc est) nostra obligauit vulnera: eosque ac nos (qui longissimè aberamus) gratia & salute dignatus est. Inde nimirum qui quondam eramus longinqui, nunc propinqui facti sumus per Christi sanguinē: qui antè Deum habebamus iratū, iam eundem habemus propitium ac patrem. qui prius eramus hospites & aduenæ, iam sumus conciuēs sanctorum, ac domestici Dei. qui olim satanæ eramus structura, modò superstructi sumus super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, hoc est, ipsum summum angularem lapidem Christum Iesum. En, ad tantam felicitatem per Christū peruenimus, idque ex nimia charitate Dei, & ex mera Christi gratia, non autem ex nobis aut operibus vllis præcedentibus.

*Ad quantam
felicitatē per
Christum ve-
nimus.*

*Exhortatio ad
constantem be-
neficientiæ Dei
fidē atque gra-
tiarum pro eo-
dem actionē.*

Admonemur hìc igitur primò, vt constanti fide credamus hæc nobis per ipsum contigisse, idque gratis per suam immensam misericordiam: Deinde vt & omnem porro in ipsius meritum ac gratiam fiduciam collocemus: persuasissimum habentes, vt antehac, sic & post hac ipsum nos respecturum. Postremò, vt gratias etiam illi & laudis sacrificium deferamus per omnem vitam.

2. Posterius verò est, quid vicissim nostri muneris esse debeat, quid

quid pro tantis bonis debeamus illi refundere: quod his verbis explanat Paulus, *In Iesu Christo omnis adificatio extructa, crescit in templum sanctum in Domino: in hoc igitur & vos cordiscimini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.* In eum finem nos pater cælestis per filium suum asseruit, ut essemus ipsius templum, sacerdotium, & regnum, in quo per spiritum filij sui habitaret, sacrificaret sacrificia iustitiæ, & dominaretur. Itaque omnes electi quotquot fuerunt ab ipso orbe condito in præsentem usque diem, propter tanta ipsis vniuersoque humano generi collata diuinitus beneficia, sese totos consecrarunt templum Domino, vero sancti sunt sacerdotio, utpote corpora sua exhibentes hostiam viuentem, subdiderunt se ipsius dominio in obedientia maxima. Hinc ergo & nos iisdem affecti beneficiis, huc omnibus modis debemus eniti, quod nosmet totos Deo constituamus habitaculum in Spiritu sancto, hoc est, ut Paulus alibi ait, abnegantes omnem impietatem & carnalia desideria, veluti superbiam, auaritiam, libidinem, luxum, odium, & id genus alia, in hoc mundo porro piè, castè, sobriè, humiliter, & iustè viuamus. Quodd autem re vera in hunc finem sumus redempti, testis Zacharias (Lucæ 1.) Memoratus est, inquit, Dominus testamenti sui sancti, iurisiurandi quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis, ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris. Testis est & Dominus ipse Iohan. 15. Ego (inquit) elegi & constitui vos ut eatis & fructum asseratis, & fructus vester maneat. Testatur etiam Paulus Roman. 6. Liberati, inquit, à peccato, serui facti estis iustitiæ. Testatur Petrus quoque in priori sua epist. cap. 2. Christus, inquit, perculit peccata nostra in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iustitiæ viuamus.

Quin & hoc nostri munus erit, ut quando seruator nos à peccatis purgarit, in hac puritate porro maneamus, cum ille pacem nobis impetrauerit, eam omnibus modis per vitam innocentiam queamus: posteaquam ille filios nos Dei fecerit, tanquam filij charissimi ambulemus, cum denique conciuies sanctorum, & Dei domesticos nos constituerit, concordiam & unitatem conscientiarum conseruemus. Summa: Simus structura tanto digna fundamento, simus quoque habitaculum & templum tanto dignum inhabitatore. Porro templum requirit & sanctitatem & religionem puram. Ut igitur & templum ipsius esse mereamur, sanctos nos ac religiosos esse necesse est, & ante omnia fide & charitate præditos. Nam, teste Paulo, Christus per fidem & charitatem habitat in cordibus nostris, Ephes. 3.

Munus nostrum pro collatis bonis quod esse debeat.

In quæ finem nos pater cælestis per filium suum asseruit.

Rom. 12.

Conatus noster præcipuus esse debet, ut nosmet totos Deo constituamus habitaculum in Spiritu sancto.

Quales nos Christus faciet, tales nos exhibeamus.

Structura simus tanto digna fundamento, simus & templum tanto dignum inhabitatore.

EPILOGVS.

1 Proponuntur bona per Christum (ipsissimum fundamentum Apostolorum ac Prophetarum) Iudeis & Gentibus communicata & parata: quæ nempe sunt, quod euangelizauit pacem Ihs qui longè, & Ihs qui propè fuerunt, &c. quodque qui olim eramus hospites & adueniæ, hoc est, à gratia alieni, ac à salute exclusi, iam sumus conciuēs sanctōrum & domesticī Dei per Christum facti, hoc est, vocati, reconciliati, sanctificati & saluati. Hæc definitio est hominis Christiani.

Isaia 28.
Psal. 117.
Matth. 21.
Luc. 10.
Act. 4.

2 Primarium ac summum fundamentum Christus, lapis ille angularis. Secundarium fundamentum Apostoli ac Prophete. Super hæc fundamenta superstruxit nos Christus, hoc est, super semetipsum à Prophetis prædictum, & ab Apostolis prædicatum. His fundamentis omnes sancti vincti nituntur, & in his omnium spes recumbit. Præcipue tamen superstruxit nos Christus super semetipsum, hoc est, infirmitates nostras, iniquitatesque portauit, & dependit, suorumque meritorum nos per fidem ac sacramenta fecit participes, Isa. 53. 1. Pet. 2. Tit. 3.

3 Finis huius spiritualis structura est, ut succrescamus in ædificium spirituale, hoc est, in templum sanctum Domini per inhabitantem spiritum sanctum, hoc est, corpora & corda nostra ipsi sanctificemus, ipsi in nobis per fidem & charitatem habeamus habitantem. Tale templum perpetuam mansionem sibi sancta Trias vendicat. Qui diligens me, ait, audit, & seruat sermonem meum, ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, Iohan. 14.

IN EODEM FESTO,
EVANGELIVM.

Matth. 20.

IN illo tempore, Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæ cū filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi, Dic ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit, Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. Ait illi, Calicem quidem mecum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis: sed quibus paratum est à Patre meo. Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocauit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos: non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et quicumque voluerit inter vos primus esse, sit vester seruus. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare & dare animam suam in redemptionem pro multis.

Ignorantia discipulorum estimationem Christi regni fore mundanum.
Matth. 19.

EVANGELICA hæc historia tria complectitur obseruatum Edigna. 1 Primò ignorantiam horum duorum discipulorum, qui toties audierant Christi regnum fore spirituale: semper tamen putauerant illud futurum mundanum, quale fuerat regnum Saulis, Dauidis, Salomonis, Cyri, Alexandri, & aliorum monarcharum. Quoniam igitur sanguine Christo de-

uincti

uncti erant, summum apud nouum regem se locum nactu-
ros sperabant. Audierant enim de honore duodecim sellarum,
sed rudes & adhuc humana somniantes, carnale scilicet regnū,
statim à resurrectione venturum hoc regnum & hos honores
credebant, quia dixit, Tertia die resurget. Vnde & post resur-
rectionem dicebant, Luc. 24. Nos verò sperabamus quia ipse
esset redempturus Israël. Quò ergo sibi quoque præcellentem
dignitatem aliquam impetrent, cum se nosset inter discipu-
los specialius diligi, specialius cum Beato Petro arcanorum
confcios sæpe factos, quæ ignorant cæteri, subornant matrem
quæ pro filiis interpellat, vt possint esse tales in regno Christi,
sicut Ioseph olim in Aegypto, Daniel in Chaldaea, Mardo-
cheus apud Assuerum. Non enim succurrebat illis fuga ma-
gistri cum volebat eum rapere populus, vt sibi in regem consti-
tueret, Iohan. 6.

*Ambitiosus
homo mentes
titillauit A-
postolicas.*

Nec audent quicquam ipsi proferre: sed matri illud nego-
tium demandant, cogitantes, Si effecerit aliquid nostra ma-
ter, nobis in vtilitatem id cedit. Si repulsam passa fuerit, om-
nes mulieri illud imputabunt, & sic nos excusati erimus. Vide-
mus hinc tam in matre quàm in filiis carnalem hominum sa-
pientiam, quodd illa quæ Dei sunt, non intelligat. Commune
hoc parentum vitium est, vt liberis suis conditiones amplas &
magnificos parent honores: & quodd malè affecti filii, sæpe
laborent, vt quod iniquè petunt, impetrent: & quodd malè
ambiunt, peius adipiscantur. Alij filiis suis militiam prouidēt,
alij honores, alij diuitias, sed nemo prouidet Deum. Perdi-
tionem illorum magno pretio comparant, salutem autem il-
lorum nec dono accipere volunt. si viderint eos pauperes, tri-
stantur: sed si viderint peccantes, non contristantur: vt osten-
dant se corporum parentes, non animarum. Quamuis iuxta
Paulum, 2. Corinth. 12. parentes debeant thesaurizare filiis,
&c. non tamen debent illis iniqua, illicita, & humeris eorum
impria officia aut beneficia procurare, sub quibus tandem suc-
cumbant. Talis olim fuit Neronis mater Agrippina, quæ cō-
sulens Chaldaeos philosophos quid de filio futurū esset, cum
illi responderent eum futurum Cæsarem, sed tyrannū, & ma-
trucidam, respondisse fertur, Occidat, dum imperet. Aded am-
bitiosa fuit illa mulier, vt non abhorruerit à proprio filio tru-
cidari, modò contingeret illi imperiū. Mater itaque hæc potius
dehortari à proposito filios debuerat: sed re non considerata,
accessit ad Iesum, procidit coram eo, adorat, petit, & dixit,
Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sini-
stram in regno tuo.

*Sapientia ear-
nali tam in
matre quàm
in filijs.
Parentum vi-
tium commu-
ne est liberis
suis, conditio-
nes amplas &
magnificos pa-
rare honores.*

*Agrippina
ambitiosissi-
ma.*

Idem petierunt & filij, matrem secuti, imò preces matris
descendebant ex voluntate filiorum. Hinc Marc. 10. dicitur,

Accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicentes, Magister volumus vt quodcunque petierimus, facias nobis. Verùm ne nos hanc Apostolorum ambitionem miremur, aut existimemus hos solos fuisse affectibus huiusmodi prauis implicitos: inueniuntur & hodie in omnibus propè hominum ordinibus paria vota. Magistratus quidam (non enim de omnibus loquimur) quærunt in Euangelio dispensationem seu direptionem potius opum Ecclesiasticarum, Concionatores quoque plerique venantur Euangelij prædicatione honores, opes, vulgi fauorem, & gloriam huius seculi. At promiscua plebs sperat se in libertate Euangelica reperturam ne decimas & census iure diuino cogatur pendere. Insolentes proles subornant quoque parentes ad consequenda plura noxia & illicita, puta honores, pingua beneficia, primatus, &c. qui aliquãdo ad stium aptiores essent, quàm ad prælaturam. Breuiter, nemo fermè est qui non apud pauperem Christum opes, & in rigida disciplina querat licentiam. Contra quos Pro. 1. dicitur: Vsq̃uequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia, cupient? Et Psal. 4. Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatē, & quæritis mendacium?

*Concionatores
ambitiosi.*

Vulgi ambitio.

*Proles per sepe
subornant &
solicitant pa-
rentes, ad con-
sequenda illicita
& noxia.*

*Error Aposto-
licus.*

*Insignia regni
Christi spiri-
tualia.*

*Ignorantia ho-
rum Apostolo-
rum arguitur,
non temeritas.*

Matth. 23.

Existimabant enim hi duo Apostoli Christi regnum aliis mundi regnis simile futurum, sed falluntur. Nam in regno Christi sunt spiritualia, sceptrum, gladius, & arma. Versatur enim circa Euangelium, fidem, orationem, spiritum, & sacramenta: & pugnat contra satanam, mortem, infernum, & carnem. Nemo igitur in hoc regno quærat dies otiosos. Dicitur enim Actuum 1. 4. Per multas tribulationes oportet nos ingredi in regnum Dei. & Lucæ ult. Sic oportebat pati Christum, & ingredi in gloriam suam. Propterea respondet Christus, & ait: Nescitis quid petatis. His verbis declarare voluit se non ignorare quo consilio illi subornassent matrem: vnde pius Dominus non exprobrat matri ignorantiam, quæ nondum erudita erat doctrinæ Christi sapientia, sed filius, qui à principio cum eo fuerant, & iam multa ex eo de contemptu mundi, & de commendatione dextræ & non sinistræ audierant, & nihilominus adhuc carnales erant, & matrem ad hoc induxerant: nec illorum imputat temeritati, sed ignorantia. Nesciebant quid petebant, qui in regno celestis patris quenquam ad sinistram Christi sedurum putabant, cum in illa discretionem nouissimi ex aminis omnes electi ad dexteram summi regis & iudicis legatur statuendi, reprobi ad sinistram. Nesciebant quid petebant, qui regnum terrenum ambiebant, Ecclesiast. 1.

2 Nesciebant quid petebant, qui sublimitatem præmiorum
potius

potius à Domino, quàm operum perfectionem querebant. Ita enim præmia pollicetur, vt digna præmiis merita præmonstrer: sic vitam donat æternam, vt angustam portam & arctam viam ad hanc esse decernat, Lucæ 13. Contendite intrare per angustam portam. Ipsi autem exaltari voluerunt antequam humiliarentur: antè metere, quàm seminare: nucleum edere, antequam fregissent nucem. Hinc consequenter addit, dicens: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? de quo Psal. 115. Calicem salutaris accipia, &c. & baptizari baptismo quo ego baptizabor?* de quo Luc. 12. Quibus verbis regni sedem querentibus, iter ad ipsum regnum ostendit: quasi dicat, Nemo extolletur, nisi antea humiliatus: nemo coronabitur, nisi qui pugnaverit, Luc. 18. 2. Timoth. 2.

Premia ita pollicetur Deus, ut digna præmiis merita præmonstrer. Galat. 6.

Iter ad regnū Christi ostenditur.

Passionem suam poculū nominat, quodd ab ipso magna cum auiditate sumpta sit: & baptisma eam vocat, quodd futura esset peccatorum purificatio, Apoc. 1.

Passionē suam cur poculū & baptisma vocet.

Bibitur verò calix ipsius, & sumitur eius baptisma tripliciter, fide scilicet, vita, & cruce. Fide quidem, vt passionem & mortem Christi credamus vnicum esse pretium redemptionis animarum nostrarum. Vita autem, vt moriamur peccatis, carnemque nostram cum vitiis & concupiscentiis & operibus illius per spiritum crucifigamus. Cruce verò, vt pro nomine Iesu, & iustitiæ ergò quasunque afflictiones toleranter patiamur. His, inquam, tribus calicibus & baptismis instructi simus oportet, siquidem in regno partem nobis esse velimus. Nam tympanis saltationibusve nunquam perueniemus eò. In regnis quidem huius mundi, primò est in vigore honor & gloria, ac dein finis ferè miserabilis: verùm in Christi regno principium est labor & dolor, ac deinde gloria ac honor immortalis.

Calix Christi bibitur, & sumitur eius baptisma tripliciter.

Matth. 5.

Regni Christi principium labor & dolor.

2. Secundò complectitur Euangelium præsumptionem horum featrum. Cum enim audirent Christi responsionem, non verentur dicere se posse & hunc calicem bibere, & baptismo illo baptizari. Auiditate consequendi quod optabant, sicut stultè postularant, ita temerè de se pollicentur, nondum sibi satis noti. Sicque peccatum peccato augent: & ignorantie præsumptionem, pessimum in homine vitium, addunt. Simili modo Petrus ex propria sui ipsius fiducia promittebat Christo, se cum eo non tantum in carcerem, sed etiam in mortem iturum, Matth. 26. Item Thomas dicebat ad reliquos discipulos, Iohan. 11. Eamus & nos, vt moriamur cum eo, &c. Sed quid factū est Petrus ter negauit, Luc. 22. Thomas etiam tot Christi reuelationibus eum à mortuis resurrexisse non credidit, priusquam illum tangeret, Iohan. 20. Discamus inde, ne nimium fidamus propriis viribus. Dum enim sanitate & omni

Præsumptio horum duorum featrum notatur.

Documentum pro nobis, ne

felicitate fruimur, securi sumus. Non facilè tyrannidem peccati, ac mortis fauoritiam, aut satanæ timemus furores: sed in agone constituti experimur nos sine singulari Dei auxilio subsistere omnino non posse, verumque esse quod Christus dixit, Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere: & illud Pauli 2. Cor. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.

*Patentia Christi
fit erga hos
duos fratres.*

3 Tertiò complectitur hæc Euangelica historia patientiam Christi, quam ostendit erga hos duos fratres, quibus amicissimè respondet, dicens, *Calicem quidem meum bibetis, & baptismo quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram & sinistram meam, non est meum dare vobis, sed quibus est paratum à Patre meo.* Quasi dicat, Patientini quidem propter nomen meum, hæredesque regni mei eritis: sed antea tamen omnes in me offendimini. Sed quia tandem compatiemini mecum, propterea etiam regnum à Patre vobis paratum, possidebitis.

*Martyrem facit non poena,
sed causa.
Difficilius est
mereri infernū
quàm calum.*

Notandum hic ex priori loco occurrit, quòd non dicit, Calicem vestrum, sed meum bibetis: hoc est, propter me martyriū & passionem subibitis, quia martyrem facit non poena, sed causa. Habent enim & mali suam crucem. Difficilius enim est mereri infernū quàm cælos, sicut fatentur Sapient. 5. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles. Latronis sinistra crux, nonne & ipsa crux erat? Atqui nō crux Christi, sed satanæ, à qua nos dehortatur Petrus 1. Can. capite 4. dicens, Nemo vestrum patietur vt fur, aut homicida, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Christianus, non erubescat, &c. Itaque & hi qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli creatori commendent animas suas in benefactis.

*Passio Christi
et suorum mar-
tyrum vnus ca-
lix et vna pas-
sio.*

Ostenditur item his verbis, quòd passio Christi & martyrum suorum vnus calix & vna passio sit. Nam Christi martyres patiuntur tam dura tormenta, non quòd fures sint vel latrones, &c. sed tantum quòd sint Christiani. Huc pertinet quod Christus ad Saulum dicit, Acto. 9. Saule, Saule, quid me persequeris? Et idem postea Coloss. 1. dicit se supplere quæ defunt passioni Christi. Sic ergo Christus & duo fratres isti eundem biberunt calicem, hoc est, pro nomine Christi. Nam Ioannes veraciter calicem Domini cū fratre suo Iacobo (qui ab Herode Agrippa gladio occisus est, Acto. 12.) bibisse intelligitur, quia qui tanta pro veritate sustinuit, quàm promptus etiam ipsam mortem, si offerretur, exciperet, ostendit Act. 5.

*Ioannes etiam
calicem Do-
mini bibit.*

*Ad iustum iu-
dicem spectat,
non ad gratiā*

Notandum quoque est ex posteriori loco, quòd ad iustum iudicem pertineat, non ad gratiam dare dignitatem, sed secundum merita. Non est meum, inquit Christus, hanc dignitatem respectu consanguinitatis, prout petitis, dare vobis. Regnum enim

enim cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, Matt. 11. Non enim est personarum acceptio apud Deum, Rom. 2. Sed quibus paratum est. Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Audiant hæc & pertimescant qui beneficia & dignitates ex personarum acceptione metiuntur & præstant, & hoc sæpe in perniciem Ecclesiæ. Hieronymus, Ecclesiastica, inquit, dignitas non debetur sanguini, sed virtuti. Nolte (inquit beatus Iacobus capite secundo) in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Væ qui ædificatis Ierusalem in sanguinibus, id est, propinquis & cognatis, Michæ 3. Abac. 2.

dare dignitatem, seu secundum meritum.

Regnum Christi quibus paratum sit.

Dignitas Ecclesiastica non debetur sanguini, sed virtuti.

Duobus fratribus quidem paratum erat regnum cælorum, non quod Christi cognati, non quod ambitioni, sed quod Christi vestigia essent sectaturi, & animum in melius mutaturi. Dicitur enim illis Matth. 18. Nisi conuerſi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Vtinam, inquam, principes huius mundi hoc exemplum Christi potius imitarentur, quam exemplum Salomæ. Salome intercedit pro filiis suis, ut ad altiora prouehantur, siue digni sint, siue indigni: Christus autem non respicit ullam cognationem, sed dignitatem seu potius idoneitatem personarum. Iacobum & Ioannem præficit Ecclesiæ, non quod cognati sunt, sed quod ad munus Ecclesiasticum idonei. Facile pattemur ut præ aliis tuos amicos, affines, cognatos & familiares nobis obrudat, modò etiam præ aliis ad id muneris sint idonei. Iam verò præficiuntur Ecclesiis, quibus non essent porci committendi. Ad haram illi pertinent, non ad aram.

Regnum cælorum datum his Apostolis, non quod Christi cognati, sed quod eius vestigia essent sectaturi. Christus non respicit ullam cognationem, sed idoneitatem.

Cæterum complectitur patientiam Christi, quam ostendit erga reliquos Apostolos, qui offensi agrè ferebant hos duos sibi præferri. Chrysost. Patitur Dominus sæpe discipulos suos vel dicere aliquid, vel petere non rectè, ut ex eorum culpa occasionem inueniat docendi regulam pietatis. nec enim est periculosus error præſente magistro. Sicut ergo illi carnaliter petunt esse super omnes, sic & isti carnaliter indignantur esse aliquem ante se de duobus fratribus. Itaque Iesus intelligens & duorum stultam petitionem, & aliorum indignationem ex eodem fonte proficisci, omnes simul aduocat, ut omnibus eodem pharmaco medicinam admoueat, vocatione sermonem antè demulcens. Nouit quàm sit tyrannica, & graui indigens reprehensione plaga, ambitio: ideo acrius eos perstringit, & abijcit eos in infidelium & Gentilium portionem, si inani gloriæ studere voluerint. Vnde Christus eos conuocans, dixit, Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem

Patientia Christi erga reliquos Apostolos.

Indignatio reliquorum Apostolorum contra hos fratres.

Ambitio tyrannica est, & graui indigens reprehensione. Marc. 10. Luca 22.

Philip. 2.

Marc. 10.

Luce 18.

*Amare pri-
mas gentiliū
est.*

*Discipulos Chri-
sti humilitas cō-
mendat & ho-
norabilis facit.*

*Exemplum hu-
militatis seip-
sum proponit
Dominus.*

*Dominus cur
Apostolos per-
miserit labi.*

*Ordines duos
in mundo con-
stituit Deus
Pater, mun-
danum & spi-
rituale.*

*Apostolos non
deceat regnare
gladio externo,
sed verbo di-
uino.*

statem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare: & dare animam suam redemptionem pro multis. q. d. Alij homines, quia regunt, clarifunt: & amare primas, Gentilium est. Nam dominatum & tyrannidem exercent in illos quibus imperant: & qui primates sunt, potestatem suam exercent in sibi subiectos. Populi enim malo, suæ consulunt authoritati: eaque curant, non quæ conducunt multitudini, sed quæ faciunt ad strepitum fortunæ gloriæque suæ. Meos autem discipulos humilitas cōmendat, & honorabiles facit: atque adeo qui maior esse voluerit gratia & gloria, debet his qui opus habent, ministrare. Nec enim in aliud sibi sumit primum locum, nisi vt omnium commodis inferuiat, nihil inde venans nec honoris nec compendij. 1. Tim. 3. Fidelis sermo: si quis Episcopatum desiderat, bonū opus desiderat. Ne autem quis tergiversetur, seipsum Dominus proponit exemplum illis. Ipse filius Dei viui est, dominus & magister omnium, rex regum & dominus dominantium, & tamen nullam omnino inter mortales sibi dignitatem arrogauit, sed omnium factus est nouissimus: quanto ergo iustius humilientur & inferuiant serui? Sed hoc exemplum imitemur & nos omnes, siue Ecclesiastici simus præsidēs, siue subditi: nam humiles exaltabuntur, Lucæ 14. 18.

Opus habebant hac correptione Apostoli: nam ex ignorantia & carnali prudentia eorum procedebant cogitationes. Sed permisit dominus eos ita labi, vt postea prædicatores Euangelij effecti discerent patienter ferre lapsos, Rom. 15.

Adhortatur autem Dominus vtrosque ad humilitatem & subiectionem, seque illis exemplum proponit, & vult dicere, Minimè putetis meum regnum vt mundanum administrari. Pater enim meus in mundo duos instituit ordines, mundanū, & spirituale. Mundanum commisit administrandum Imperatori, Regibus, Principibus, Comitibus, Iudicibus, Senatoribus, &c. vt gladio externo defendant bonos, & puniant malos. Rom. 13.

Spiritualem commisit administrandum Episcopis, Pastoribus, Doctoribus, Presbyteris, Concionatoribus, vt prædicent Euangelium, administrent sacramenta, excommunicatione legitime vtantur. Quasi dicat: Non deceat vos gladio regnare externo, sed verbo diuino. Quare ex mea doctrina, & ex mea vita exemplum sumite. Ego enim dominus cæli & terræ, omnium vestrum sum factus seruus. Præbete ergo etiam & vos erga omnes faciles, inferuite inuicem, ferte alterius imbecillitates, & in patientia & spe afflictiones sustinete. Sic eritis veri discipuli mei, & hæredes vitæ æternæ. Amen.

EPILOGVS.

1 Regnum Christi describitur non esse mundanum seu terrenum, in quo sint Consiliarii, Satrapæ & aulici: cuius opinionis fuerunt aliquando Apostoli, sed spirituale, caeleste, & æternum, quare etiam spirituales requirit affectus, spiritualia exercitia: & falluntur qui in eo quarunt mundanos honores, carnales voluptates, fluxasque diuitias.

2 Regnum Christi non occupatur vi aut armis, sed humilitate, fide, charitate, & implerione voluntatis Christi. Est autem voluntas eius, id quod à Iacobo & Ioanne exegit: nimirum ut in regnum ipsius ingredi cupiens, ipsius bibat calicem, ipsius baptizetur baptismate. Nec datur secundum personarum respectum, sed præparatione Patris ab æterno, hoc est prædeterminatione, Ephes. 1. Et quauis citra fidem, vitæque innocentem & afflictionum tolerantiam nequeamus: (adulti præsertim) in Christi ingredi regnum, non tamen continget illud nobis ex meritis, sed ex gratia, rursus testante Apostolo 2. Tim. 1. Deus, inquit, saluos fecit nos, & vocauit nos vocatione sancta: non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum, & gratias que data est nobis per Christum Iesum ante tempora æterna.

3 In mundi regno quanto quis plus potestatis habet, tanto censetur magnificentior. At in regno Christi ille est maximus, non qui plus in alios habet potestatis, sed qui plurimum sese infra alios omnes humiliat, omnibusque lubentissime ceteris inseruit. Quod maxime pertinet ad magistratus Ecclesiasticos, nimirum ut quemadmodum sese vocant seruos seruorum Dei, sic reuera ab omni ambitione & tyrannide sint alienissimi, seseque seruos & agnoscant & habeant: ut quemadmodum dicuntur Papa & Episcopi, hoc est patres & inspectores, sic quoque tales sese præsent: & quemadmodum dicuntur pastores & presbyteri, sic quoque pascant & præsent pie. Scipsum Dominus proponit exemplum illis.

*In feriâ D. Petri ad vincula Epistolam & Euangelium
reperiet sincerus diuini verbi declamator in Fe-
sto Apostolorum Petri & Pauli.*

INstitutum est hoc Festum diligenti cura & opera Theodosiæ filiæ Theodosij imperatoris vxoris Valentiniani, ad ritum Gentilium destruendum, qui primum diem Augusti quotannis solennius celebrabant in honorem Octauij Augusti Gentilis, ob victoriam eodem die contra Antonium & Cleopatram adeptam anno Domini 425. Decretum est igitur à Pontifice & à Regina impetratum, in memoriam principis Apostolorum Petri, & vinculorum eius, ut quod hominum indiffereta religio faciebat gentili damnato, in bonum commutata, faceret Apostolorum principi Petro, & sic ex iniquo principio, salubris constituta est religio. hoc ipsum diuersæ testantur historiæ Ecclesiasticæ.

*Institutionis
si huius causæ.*

IN FERIIS D. LAURENTII

MARTYRIS, EPISTOLA.

2. Cor. 9.

FRatres, qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum praeestabit, & multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum iustitia vestra.

PRAESENS Epistola ad subministrationem in sanctos, hoc est, ad eleemosynarum inter pauperes distributionem vnicè spectat: & sunt tria praesertim quae circa subministrationem seu distributionem huiusmodi nobis in praesenti cōmendantur.

*Pauperibus
quantū et quā
mensura sit di-
tribuendum.
Exhortatio ad
liberalitatē in
pauperes.*

Primum est quānam mensura, aut quantum pauperibus sit distribuendum: de quo adducit Apostolus similitudinem à semente, quum dicit, Qui seminat parce, is parce quoque messurus est. Et qui seminat benigniter, copiosè etiam metet. Qua nimirum similitudine metaphorica (à re rustica sumpta) hortatur nos ad liberalitatem, innuitque non parcè, sed largiter & liberaliter esse impertiendum pauperibus: odit enim Deus contractam manum, diligitque contrà extensam, Eccle. 4. Vnde & de ipso scribitur Psalm. 144. Aperis tu manum tuam, & implebis omne animal benedictione.

*Similitudo
aptissima.*

Cupiunt agricolae vberes semper prouentus in agris suis: Sic & nos copiosam mercedem in beneficiis & operibus nostris expetimus. Verùm si agricola vberes prouentus consequi vult, copiosè quoque sementem faciat oportet. Sic igitur & nos, si mercedem nostram copiosam esse volumus, copiosè quoque pauperibus elargiamur necesse est. Alioqui enim quemadmodum agricola parcè seminans, parcè etiam metit: sic & nos si parcè demus, parcè quoque mercedem recipiemus.

*Parcè dans,
parcam mer-
cedem receptu-
rus est.*

Sic ergo (ut debemus) eleemosynas volumus elargiri, elargiamur liberaliter & copiosè. Sed hoc cum distinctione intelligi debet, ut nempe pro facultate nostra demus largiter: Si habemus multum, multum demus: sin parum, illud impertiamur, Tob. 4. Marc. 12.

*Quo animo
seu intentione
sint dande e-
leemosyna.
Largitas non
tam in quan-
titate consistit,
quàm animo.*

2 Secundum est quo animo seu intensione dandae sint eleemosynae, de quo ad hunc modum Paulus dicit, Vnusquisque secundum propositum cordis, non ex tristitia, aut necessitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

Largitas eleemosynarum non tam in quantitate consistit, quàm animo. Hinc nempe est quod Dominus Lucae 21. viduā pauperulam prae omnibus diuitibus laudavit, quum tamē nil nisi

nisi æra minuta duo misisset in gazophylacium: verè, inquit, dico vobis, vidua hæc pauper plus quàm omnes misit. Hi enim omnes ex abundanti miserunt in munera Dei, hæc autem ex penuria sua vniuersam habitam substantiam misit. Si igitur animus sit hilaris & paratus, multum dedit qui minimum etiam dedit, modò non potuerit dare commodè plura. Vnde & Tobias pulchrè monet filium, Quomodo potueris, inquit, ita esto misericors: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: sin vero exiguum, & hoc libenter impertiri stude.

Quum ergo Deus eleemosynarum remunerator in omnibus factis corintueatur, vt nobis certò maneat præmium apud ipsum, cor & animum nostrum rectè affectum esse oportebit. At ita demum isthuc erit, si demus vltro & hilariter, non autem inuiti. Nam inuitum obsequium Deo displicet, vltro-neum autem placet. Ad hæc verò & simplici animo demus oportet, hoc est, ob nullam auram popularem, sed in solius Dei gratiam, & ex amore proximi. Hinc nimirum prohibet in Euangelio Dominus, ne tuba ante nos canatur, ne sciat sinistra quod facit dextra, Matth. 6. Hac igitur intentione demus, quoties damus.

*Correctum ar-
rit & sincerus
affectus, si vltro
& hilariter
datur.
Vana gloria in
eleemosynarum
largitione sin-
gitanda.*

3 Tercium est, quid fructus & vtilitatis distributionem eleemosynarum sequatur, de quo Apostolus consequenter infert d. Potens est, inquit, Deus efficere, vt totum beneficium in vos exuberet, vt in omnibus omnem sufficientiam habentes, exuberetis in omni opus bonum, &c. Putat vulgus Christianum si quid pauperibus imperiat, id suis facultatibus decessurum, seque egestate ob id præmendum: inquit enim, Tam exundantem eleemosynam in alios effundere possem, vt & ego ipse ad mendicitatem quoque impellerer.

*Vilitas et frus-
tratio elemosy-
ne.*

*Vulgi diffi-
dencia.*

Verùm Paulus contrarium hic probat: dicit namque totum beneficium exuberaturum in nos, nos & omnem sufficientiam rerum temporalium habituros, & prouentu etiam iustitiæ bonorumque operum accumulandos. Vide, sic Deus vnum opus duplici præmio remunerat: vt non immeritò dicat Salomon, Prou. 11. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt aliena, & semper in egestate sunt. Item 19. Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Et Syrach. cap. 29. Fœneratur proximo, qui facit ei misericordiam. Si quis de hac re quarat exemplum, legat 3. Reg. 17. de vidua in Sareptha.

*Duplex lucrum
facit qui lar-
gus est in pau-
peres, tempo-
rale & spiri-
tuale.*

Non pauperant igitur quenquam eleemosynæ: Nam duplex bonum operantur. Efficit enim Deus, vt pauperum alumni & omnem in rebus corporalibus habeant sufficientiam, & in omnibus etiam bonis operibus ditescant, vt neque hic deficiant neque illic, huc etiam & illud Tobie quarto spectat, Præmiam, inquit, bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. Quoniã ele-

*Eleemosynæ nò
pauperant, sed
diciant.*

elemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.

Dispergamus igitur & nos, demusque pauperibus, sanctis nimirum, largiter & hilari animo demus, ut detur nobis: simus misericordes, ut misericordiam consequamur, Luca 6.

EPILOGVS.

1 Similitudine seminantis & metentis, ut liberaliter simus benefici & spontanei, adhortatur Apostolus.

2 Beneficium hoc non peribit. Nam quicquid Dei amore in sanctos confertur, Deus sibi collatum imputat, Matth. 10. & 25.

3 Bona pietatis & iustitie pars est munificentia, qua sanctorum inopia subuenitur, Psalm. 91. Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet, &c.

IN FERIIS EIVSDEM MARTYRIS

EVANGELIUM.

Joan. 12.

IN illa tempore dixit Iesus discipulis suis: Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus qui in cælis est.

EVANGELIUM hoc duas in se continet partes. In priori Servator noster Christus de sua ipsius agit morte, & ostendit quid fructus inde sit promanaturum, quum dicit, Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert.

Grano frumenti cur se comparat Christus.

Comparat se Christus grano frumenti ad differentiam aliorum hominum quorumcunque, qui ut plurimum palea sunt, hoc est, foris speciosi & intus vani: item ad nihil aliud quam vel ad ignem, vel ad cibum iumentorum apti. Christus autem granum est solidum in seipso, item ad cibum hominum ordinatum, iuxta illud Ioan. 6. Ego sum panis vitæ, &c. Hoc est, granum illud vnicum spei nostræ præsidium, nostræque inopie solatium. Omnia alia grana vel putrefacta erant, vel à verminibus corrosa: Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, ait Psalm. 137. Unus hic Christus, vnum hoc granum horrea implevit Ecclesie. Verè mirabile granum, mirabiliter ortum sine semine, nec corrumpi potuit per originale aut actuale peccatum, solum sufficiens ad refectionem totius humani generis, solum denique & Ecclesiam & cælum replevit, ut verè dixerit Ioannes se vidisse turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, stantem ante thronum Dei, Apoc. 7. Hoc granum prius beatos angelos pavit, nunc autem granum frumenti, hoc est, etiam

Granum Christi sufficiens ad refectionem totius generis humani.

tiam hominum cibus factum est. Hoc granum feliciter exortū est de terra illa quam benedixit Dominus, virgine scilicet gloriosa. Solum autem mansisset, nisi morte pro peccatis nostris satisfecisset, Patrem reconciliasset, & cælum nobis aperuisset. In terram autem proiectū fuit, non quod peccati vel mortis debitor esset Christus, sed ut vna mors eius multorum vitam fructificaret, sicut granum frumenti non idcirco proicitur in terram quia vitiosum est, sed ut fructum adferat.

Psalm. 84.

Sub his obscuris itaque & allegoricis verbis Dominus comprehendit & summam necessitatem, & præstantissimam utilitatem suæ mortis. Non secus cum Christo comparatum est, ac cum frumenti grano. Nisi granum in terram deiiciatur, & ibi veluti moriatur, solum incolume manet & infrugiferum. At nisi adferat fructum, omnibus hominibus fame pereundum erit. Ne igitur pereant homines, in terram deiiciatur, & compurescat granum oportet, hoc summa postulat necessitas. Ad eundem modum, si Christus (verum granum frumenti) in terram passionis se deiici non fuisset, hoc est, passus, mortuus, & sepultus non fuisset, ipse solus incolumis mansisset, nec quid attulisset nobis fructus, hoc est, mansisset ipse quidem idem & talis, qui ac qualis erat, & de nobis fuisset actum omnino, perissemusque omnes fame æterna, hoc est, æternum fuissemus damnati.

Utilitas & summa necessitas mortis Christi allegorice ostenditur. Similitudo gratiæ apostoli quæ dicitur passioni & morti Christi.

Iam contrā, quemadmodum granum frumenti, si in terram deiiciatur & ibi veluti moriatur, fructum adfert copiosum, emergit multo cum fenore, pro vno grano centum reddit, latè campos letis segetibus occupat, adeoque totam regionem vberè prouentu ditat, omnibus denique esurientibus suppeditat fructum, si quæ à fame extrema homines liberat. Eodem modo Christus quum passus, mortuus & sepultus sit, multo cum fenore resurrexit, attulitque fructus quamplurimos vniuerso mortalium generi. Nam primò quidem famem illam nostram extremam, peccatum, inquam, satanam & mortem æternam profligauit: deinde verò reduxit nobis veram salutem & sufficientiam, Patris nimirum fauorem, sempiternam iustitiam, veram æternamque libertatem, adoptionem filiorum Dei, Spiritum sanctum, & vitam denique hereditatemque perennem, ut iam certatim irruant etiam peccatores, & regnum cælorum vim patiantur, Matth. vndecimo. Denique effecit ut à solis ortu vsque ad occasum laudabile sit nomen Domini, & quod non in vno tantum ut olim, sed in omni loco offertur ei oblatio munda, &c. Hunc fructum, tantamque mortis Christi utilitatem præuidens Isaias dixit cap. quinquagesimo tertio, Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longauum.

Mortuus & sepultus Christus, multo cum fenore resurrexit, fructusque multos attulit.
Rom. 4.

Psalm. 112.
Malach. 3.

Hic igitur & ad poenitentiam permoueri, & ad fidem excitari, & ad gratiarum actionem inflammari debemus. d. cū Psa. 101. Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, &c.

Seruator vult nos sui esse imitatores.

Cruce non tantum ad Christum, sed etiam ad nos pertinet

Anima hic vita corporalis intelligitur.

Animam suam amare quid sit

Seneca.

Duplex vita male amando presentem vitam perditur.

2 In posteriori parte de morte ac passione agit discipulorum suorum, hoc est, Christianorum omnium, & declarat quare inde ad eos vtilitas prouentura sit. Vult enim Seruator nos sui esse imitatores: imò & in hoc prædestinati sumus à Deo ante tempora secularia, vt simus conformes imagini filij ipsius: ergo & nos patiamur, moriamurque oportet. Oportet, inquam, nam summa nos vrget necessitas. Nisi enim moriamur, perdemus vitam, quam nobis impetrauit Christus sanguine suo. Hinc subdit, *Qui amat animam suam, perdet eam*. Hæc ad nos dicit, ne putare possemus ad solum Christum pertinuisse mori, pati, & crucem ferre, nihil autem ad nos, imò nobis licere in desidia & luxu viuere. Verùm non sic se res habet, ait Christus, *Qui amat animam suam, perdet eam, &c.* Ac si dicat, Sicut nihil contulisset vobis mea incarnatio, nisi sequeretur mea passio, sic nihil vobis proderit in grana renatos esse, nisi omnino in vobis occidatur quod veterem illam redolet vitam.

Anima hic ponitur pro vita corporali & naturali, sicut etiā Matth. 6. accipitur, quum dicit Seruator, Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, &c. Amare autem est alicui bonum velle. Amat igitur animam suam qui vitæ corporali permittit quæcunque desiderat & appetit; econtrā autem ei parcit in omnibus quæ ipsi contraria sunt. Appetit autem vita corporalis quæ iucunda & delectabilia sunt, luxum scilicet & voluptatem, diuitias, delicias, otium, &c. Econtrā fugit quæ dura sunt, laborem scilicet, ieiunium, vigiliis, crucem, mortem, &c. etiam si sciat Deum talia præcipere. Mundanus igitur homo animæ suæ & vitæ optimè consuleum putat, si concupiscentiis fræna laxet, quantumcunque prohibitis, omniaque tristitia longè repellat, etiam si aliud suadeat gloria Dei & charitas proximi. Atqui hoc modo anima seu vita non seruator, sed perditur: qui enim concupiscentiis suis obsequitur in omnibus, faciliè in morbos incidit corporis, attestante hoc Siracho & dicente, In multis escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt. Quapropter præmittit d. Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam, Eccl. trigessimoseptimo. Deinde huiusmodi amator animæ suæ etiam aterualiter eam perdit. Nunquam enim videbit vitam. Hinc Sapiens Eccle. 18. ait, Si animæ tuæ præstes concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Et David Psa. 10. Qui diligit iniquitatem, odio

animam suam, Et Apost. Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini.

Ex grano igitur tritici discite, quomodo seruare possis animam tuam, scilicet, moriendo concupiscentiis. Granum non semper seruare poteris, si arcae aut granario recondas ac ei parcas. fortassis enim aut à muribus deuorabitur, aut alio modo peribit, & à vermicibus corroderetur. Si autem terræ recondas, tunc optimè seruasti, perit quidem vnum granum, sed resurgunt viginti aut triginta. Sic vitam istam velis nolis amittes: iam si eam impensè diligas & carnaliter, & eam perdes, & futuram non consequeris. Si autem eam pro Christo impèdas, aut alioqui mortifices, ac omnia cum Paulo vt detrimentum aestimes, perit tibi quidem hæc vita, sed succedet melior. Ideò subdit:

Animam quomodo seruare poterit ex grano tritici discitur.

Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit illam. Non hoc vult vt nos ipsos occidamus, vitamque hanc violenter nobis ipsis abruptamus, id quod quidam malè suspicati sunt. Quomodo autem odienda sit anima aut vita, ab ipso externo odio discite. Qui aliquem odit, nec vocem eius audire sustinet, nec visum videre, nec in aliquo illi obsequitur, imò contraria ei semper facit. Sic anima quum contraria legi Dei suadet, non audienda est, non obsecundandum concupiscentiis eius sed quæ ei displicent facienda, qualia sunt crucem portare, abstinentia domare carnem, abnegare propriam voluntatem, &c. Qui sic animam suam odit & perdit, verè eam custodit. Primò enim non tot morbis eam obnoxiam habet. Qui enim abstinens est, adiiciet vitam, ait Ecclesiasticus capite 37. Deinde seruat eam in vitam æternam, hoc affirmante Apostolo Roman. 8. Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Et si enim præsens vita deficiat, tamen succedit melior & æterna. Quenadmodum enim agricola qui frumentum suum deiecit in terram, ac eius veluti iacturam facit, illud demùm egregiè & prudenter seruat, sibi que magnum frugum conciliat prouentum: sic & nos, si vitæ nostræ & temporalis & carnalis, propter Christum iacturam faciamus, insigniter seruabimus vitam nostram, pro tristitia carni nostræ inflicta referemus gaudium perpetuum, pro breui sprete voluptatula, consequemur voluptatem æternam, pro temporali vita recipiemus sempiternam.

Animam seu vitam quomodo odienda sit, ab externo odio discere possumus.

Vita duplex seruatur vitæ præsentis odiendo.

Et ne quis ab his quæ iam dicta sunt resiliat cum his qui dicebant, Iohan. 6. Durus est hic sermo, quo addat calcaria. Primò admonet nos vocationis, d. Qui mihi ministrat. q. d. In disciplinam meam vosmetipsos tradidistis, restat igitur vt non resiliatis, etiam si ardua videantur quæ præcipio. Ministros Dei vos nominatis: restat igitur vt re ipsa hoc ostendatis. Signum crucis in fronte suscepistis & gestatis, non decet vt crucem

Vocationis nostræ admonemur.

Ministrum oportet sequi magistrum.

Exemplo suo prouocat nos ad se sequendū.

Duo nos ad amorem crucis excitantia.

Quilibet in suo statu officio Christo ministrare potest, si illud diligenter exequatur.

Promissionibus duabus inuitat nos ad se sequendum.

Non leuiter honor est quem Deus dabit suis ministris.

fugiat, & suauia sectemini. In baptismo iurastis mecum vos morituros, restat ut promissum impleatis, ne fide fragi inueniamini. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, &c. Matth. decimosexto. Et i. Iohan. secundo. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ipse ambulauit, & ille ambulare. Secundū admonet nos sui exempli, *Me sequatur*, inquit. Non, inquit, solus es, ego præcessi. Non precipio nisi quæ per meipsum feci & facio. Nemo tam timidus qui si viderit ducem in prima acie pugnare, quin animum recipiat. Hæc igitur duo nos ad odium vitæ præsentis & amorem crucis quasi duo calcaria excitare debent, consideratio scilicet voti in baptismo facti, & exemplum Christi. Caterū duo quædam hic ponit ad discipulum Christi pertinentia: ministrare Christo, & sequi Christum. Non quidem exprimit certum aliquod ministerium, sed simpliciter: *Qui*, inquit, *mibi ministrat, &c.* Quilibet enim in suo statu & officio Christo ministrat, si officium suum diligenter exequatur. Ministrare autem debemus non nomine tantum, sed officio insuper & affectu, ut dicamus cum Paulo, Act. 9. Domine, quid me vis facere? Et iterum Psalm. 107. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, &c.

Et ut facilius persuadeat, duas nunc addit promissiones. Prima est, quum dicit, *Et ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Cū Christo namque perpetui erunt & manebunt sui ministri & imitatores. Hinc ipse dicit, Lucæ 22. Dispono vobis regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam. Et iterum Ioann. 14. Veniam & assumam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, & vos sitis. Item Apocal. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum. Et Paulus 2. Timoth. 2. Si commortui sumus & conuiuemus. Non leue autem præmium est esse cum Christo. Vbi enim malè quis esse poterit cum ipso, ipse vita, salus, lux & hæres omnium bonorum Dei. Hinc Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona cum illa.

At ne quis præcedentem promissionem contemnat propter humilitatem Christi adhuc in terra conuersantis, addit maiorem: *Si quis mihi, inquit, ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Quis autem non videt magnum esse à Deo honorificari? Si magnum putant homines honorari à principe qui homo est, quantum erit honorari à Deo? Non autem exprimit quo honore ipsos honoraturus sit, tum quia satis innuitur non leuem esse honorem quem ipse Deus dabit, tum quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus iis qui diligunt eum, Isaia 64. Hic igitur videre licet quàm verè dictum sit Sap. 3. Bonorum laborum gloriosus fructus. Itemque Roman. 8. Non sunt condignæ passionibus huius

huius seculi ad futuram gloriam. Et iterum 2. Corin. 4. Quod leue & momentaneum est tribulationis, æternum pondus gloriæ operatur, &c.

Eia itaque, ministremus Christo, sequamur illum, nos totos & dictis & factis & cogitationibus ad ipsius doctrinam ac exemplum componamus, vitam hanc temporalem despiciamus, mundi voluptates calcemus, per patientiam in cruce & mortificationem contendamus ad gloriam.

EPILOGVS.

1 Parabola grani proiecti in terram ostendit Christus utilitatem & multum fructum mortis & passionis sue. mors enim Christi, meritum nostrum, salus, vita & resurrectio.

2 Exhortatio post propositam parabolam qua iubemur perdere animas nostras, non ad id valet ut se quisque interimat (quod inexpiabile nefas est) sed ut in se interimat carnalem affectum animæ, quo cum impedimento vitæ futuræ, præsens delectat. Ita de parentibus, ut qui eos amat, perdet, non more parricidarum interficiat, sed spirituali gladio verbi Dei carnalem affectum eorum occidat.

3 Dulcissima promissio & dignitas ministrantium Christo. honorificabit eos Pater, hoc est, erunt cum Christo filio Dei: maiorem honorem accipere non potest adoptatus, quàm ut sit ubi est unicus.

IN SACRIS FERIIS ASSUM-

PTIONIS B. MARIE,

EPISTOLA.

IN omnibus requiem quesivi, & in hereditate Domini morabor. Tunc præcepit & dixit mihi creator omnium, & qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, & dixit mihi, In Iacob inhabita, & in Israel hereditare, & in electis meis mitte radices. Ab initio ante secula creata sum, & usque ad futurum seculum non desinam: & in habitatione sancta coram ipso ministravi. Et sic in Sion firmata sum, & in ciuitate sanctificata similiter requieui, & in Ierusalem potestatis mea. Et radicaui in populo honorificari, & in partes Dei mei hereditari illius, & in plenitudine sanctorum detentio mea. Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion: quasi palma exaltata sum in Cadis, & quasi plantatio rose in Iericho, quasi oliua speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis. Sicut cinamomum & balsamum aromatiæ odorem dedi, & quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris. Eccles. 2. 4.

LECTIO præsens propriè intellecta, æternæ sapientiæ filio nempe Dei, potius quàm matri conuenit, & duo nobis proponit.

Primo loquitur sapientia diuina de regno suo spirituali, & ubinam, seu inter quos regnet: & nihil innuit aliud quàm regnare se in Ecclesia, quam multis epithetis exornat, ut omnibus Ecclesiæ indoles & proprietates fiat quàm notissima, ne quis

Sapientia diuina innuit se non alibi regnare, quàm in Ecclesia.

se se falsè Ecclesiæ annumeret. Dicit ergo se iussu creatoris omnium (hoc est Patris sui celestis) regnare ac habitare in Iacob, in Israel hæredem agere, in electis radicari, in Sion esse firmatam, in ciuitate sancta requiescere, in Ierusalem habere potestatem suam, agere radices in populo honorificato, inter partes Dei sui habere hæreditatem, & in plenitudine sanctorum commorari. Quibus verbis indicat regnum suum esse in Ecclesia, ut dictum est, imò ipsam Ecclesiam esse regnum suum. Est itaque Ecclesia primo Iacob, hoc est, supplantatrix, quòd scilicet peccata & carnem, satanæque suggestiones supplantet: est & Israel, hoc est, pugnans cum Deo, quòd contra spem in spem credat, Deique promissis & gratia nitatur. Est quoque electa, hoc est, Deo chara, & Dei vicissim amans. Est etiam Sion, hoc est, specula, quòd opera ipsius bona luceant omnibus. Est item ciuitas sanctificata, hoc est, communio sanctorum, quòd vnanimitatem, pacem, concordiam & charitatem constantissimè exerceat & conseruet. Est præterea Ierusalem, hoc est, pacis visio, quòd pacem cum Deo habeat, & conuersationem suam gerat in cælis in superna illa Ierosolyma. Est ad hæc populus honorificatus, hoc est, regale sacerdotium, & sacerdotale regnum, quòd semper Deo offerat corpora sua hostiam viuentem, & carnem spiritui subiiciat ad obsequium Christi: & insuper pars Dei, & plenitudo sanctorum, quòd in iustitia & sanctitate viuat coram Deo cunctis diebus vitæ suæ, quòd huius sanctissimæ voluntati sese totam consecrauerit. Vide, huius indolis & proprietatis est Ecclesia, regnum Christi.

Imò ostendit etiam iisdem, vnde nam suum regnum, vera inquam Ecclesia, cognosci & deprehendi possit: nimirum, omnes illos esse Ecclesiam ac Ecclesiæ viua membra, qui sunt spiritualiter Iacob, hoc est, supplantatores vitiorum: item Israel, hoc est, fide prævalentes: ite electi, hoc est, charitate (certo nempe electionis signo) præditi: item Sion, hoc est, contemplatores celestium: item ciuitas sanctificata, hoc est, vnanimes & sancti: item Ierusalem, hoc est, pacis studiosi: item populus honorificatus, partes Dei, & plenitudo sanctorum, hoc est, omnium virtutum corona redimiti.

*Noti his carē-
tes in Ecclesia
verè non sūt,
sed in synagoga
satanæ.*

Contrà verò quicunque his notis carent, vtcunque immisceant se Ecclesiæ, & de Ecclesia gloriantur, & visibiliter in ea conuersentur, non sunt tamen in Ecclesia Christi, sed in synagoga satanæ, nec possunt saluari vnquam, nisi notas has sibi concilient, ideoque nec inter tales Christus regnat. Expendamus igitur quales & nos esse oporteat, siquidem in Christi regno esse atque ab eo curari velimus.

*Successus re-
gni Christi.*

2 Secundò proponit nobis sapientia Christus, in suis verbis quonam regnet successu, quam dicit, exaltatum se esse quasi ce-
drum

drum in Libano, quasi cypressum in monte Sion, &c. Quibus sanè verbis rex noster suum regnum eminentius, fortius, suavius, feliciusque esse omnibus totius mundi regnis declarat, imò etiam se omnes vniuersi orbis reges longè superare, adducta arborum aromaticarumque similitudine.

Primò quidem Cedro sese comparat, quòd quemadmodum cedrus arbor est omnium altissima, ædificando apertissima, & nihil planè onerosa, ita & ipse solus sit altissimus, fundamentum & ædificator spiritualis ædificij, ac omnium oneratorum refocillator.

Secundò autem assimulat sese Cypressò : quemadmodum enim cypressus arbor est violentissimi odoris, adeò vt & serpentes fuget, ita & Christus morte sua amarissima & sacrificij crucis odore serpentis antiqui venena fugauit.

Tertiò verò Palmæ se confert, quòd quemadmodum palma in cacumine fructus fert longè dulcissimos, nec cedit ponderi, sed surgit aduersus pondus, ita & ipse Christus in crucis cacumine fructus nobis ediderit plurimos, non cesserit pòderi mortis & satanæ, imò vtrunque potentia deuicerit, nosque ab iis liberauerit.

Caterùm quartò Roseto sese facit similem : quòd quemadmodum rosa miræ pulchritudinis & suauissimi odoris est, sic & ipse sit speciosissimus præ omnibus filiis hominum, ac credentibus odor vitæ in vitam æternam.

Porro quintò Oliuæ sese confert : quemadmodum enim oleum hominis vires & corroborat & exhilarat, ita & ipse conscientias nostras verè suo Spiritu ac gratia corroborat et exhilaratque.

Sextò verò comparat sese Platanò : quòd quemadmodum platanus latè ramos extendit, & fessos suo vmbraculo à solis æstu defendit, sic & ipse sua gratia omnia ambiat, inque temptationum & afflictionum ardore tibi fidentibus succurrat.

Ita tandem & Cinnamomo, Balsamo ac Myrrhæ sese comparat : quòd quemadmodum hæc aromata mirè debile corpus confirmant, ad eundem modum & ipse sit credentium confirmatio, resectio, consolatio, gaudium, denique omnia. Talis ac tantus rex est Christus.

Quis iam nolit sub tali tantoque rege lubens agere? Quis huius recuset tollere iugum, eiusque subditus esse? Quis hanc nollet supra se regnare? Quia præsertim & suos clientulos faciat altissimos, latissimos, fortissimos ac suauissimos, ne quis malorum ipsis possit incommodare, neque quis bonorum odisse eos queat. Agite itaque abnegemus regnum mundi, carnis & satanæ, atque hunc vnum regem agnoscamus, exosculemur, veneremur, audiamus, ac sequamur, simus ac permaneamus

Regnum Christi eminentius, suavius, feliciusque esse omnibus mundi regnis declaratur.

Cedrus arbor altissima.

Ephes. 2.

Math. 11.

Cypressus arbor violentissimi odoris.

Palma in cacumine fructus fert dulcissimos

Rosa flos miræ pulchritudinis & suauissimi odoris.

Oliua arbor corroboratiua et exhilaratiua

Platanus arbor latè ramos extendens, fessosque suo vmbraculo à aestu defendit.

Cinnamomum balsamum & myrrha arbores aromaticæ

debilia corpora mirè confirmant.

Nos filij Ecclesie abrenuntiamus regno mundi, carnis &

*satana, & si-
mus ac manea-
mus in regno
Christi, si uis-
que ipfius po-
pulus.*

in regno ipsius, simus ipsius populus. Ita enim & ab omni ma-
lo erimus tuti, & in perpetua uiuemus pace, & nihil nobis de-
erit, & tandem regnabimus cum ipso æternum.

*Elogium sapientie diuina etiam potest accipi de deipara
uigine gloriosa.*

Hanc ob causam uerba lectionis præsentis hodiernæ festiui-
tati dedicata sunt, nimirum quod persona loquens inter cætera
dicat, creatorem suum requieuisse in tabernaculo suo, & se ex-
altatam esse in star cedri, cypressi, palmæ, roseti, oliuæ, & plata-
ni. Nam hæc uerba si iuxta literam sumantur, non ineptè con-
ueniunt matri uirgini, ut cuius creator (unigenitus nempe Dei
filius Iesus Christus) in ipsius carnetanquam tabernaculo no-
uem menses requieuerit, quæque in assumptione sui exaltata
sit supra omnes choros angelorum ad cælestia regna.

EPILOGVS.

1. Sapientia Dei Iesus Christus filius Mariæ non ubiuis uult morari, sed
in hereditate Domini, quæ sunt anime timentes Dei. Delitæ sunt ei etiam cū
hominibus, sed non cum omnibus. Iacob elegit, Esau uero odio habuit. Ca-
num necem fratri meditantem abominatur, simplicem autem Abelum, nihil
maius suspicantem, fratri uerbis acquiescentem, amplectebatur. Sic etiam
idolatras & sanguinarios ethnicos auerbat, Iudeos uero sanctorum pa-
trum germen elegit.

2. Pulchris epithetis & notis Christi regnum, scilicet Ecclesia describitur,
& unde eius uera membra cognoscantur, aperte demonstratur.

3. Sapientie diuinae altitudo captui nostro sese attemperat, quæ quum sit
incomprehensibilis & inuestigabilis, tamen cedri, cypressi, palma, rosa hie-
richumine, oleæ, & platani comparationibus, suam eminentiam, fortitudi-
nem, & suauitatem explicat.

IN IISDEM SACRIS FERIIS
EVANGELIUM.

Luce 10.

In illo tempore intrauit Iesus in quoddam castellum, & mulier quidam
Martha nomine, accepit illum in domum suam: & hæc erat soror nomine
Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat uerbum illius. Martha
autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit, & ait, Domine, non est
tibi cura quod soror mea relinquit me solam ministrare? dic ergo illi ut me ad-
iuuet. Et respondens dixit illi Dominus, Martha, Martha, sollicita es, & turbas-
tis erga plurima. Porro unum est necessarium, Maria optimam partem elegit,
quæ non auferetur ab ea.

*Hospitalitas
nobis in Mar-
tha commendatur*

Proponuntur nobis hic quæ mulieres sorores, Martha uide-
licet & Maria: & in utraque proponitur nobis peculiare sin-
gulareque exemplum. In Martha commendatur nobis hospi-
talis. Nam primo quod ad Marthæ personam attinet, au-
dimus ex textu Euangelico Iesum intrasse quoddam oppidu-
lum. Nam solitus erat hoc intrare, quum a Galilea in Ierusalem
cele-

celebraret ascensum, quia intermedium erat, quod Bethania vocabatur: & mulierem quandam Martham nomine excepisse Dominum Iesum in domū suam. Hec (vt Ambrosius vult) iam ab hæmorrhagia per Christū curata erat, ex quo illi quodque facta fuit deuotior. Martha ergo excepit eum vt hospite, sed tamen famula Dominum, ægra saluatorem, creatura creatorem: & pascenda spiritu, Dominum in carne pascendum suscepit, quoniam Christus quo ad humanam naturam cibi indigus erat: vnde & esuriebat & sitiebat, Iohan. 4. Potuisset siquidem sibi ē cælo cibum prouidisse, vel ex nihilo creasse. In deserto videmus accessisse ad ipsum angelos, eiūque ministrasse. Similiter constat Eliam nutu Dei, corui ministerio alimentum suscepisse, qui ipsum diutius hoc modo poterat pascere: sed ille voluit & viduam aliquid mereri, benedictionemque propheticam accipere, ideoque mittitur ad eam in Sareptam. Sic & hic hanc gratiam voluit præstare, quod se hominē pasci sinebat, vt mererentur pax mulieres. Poterant quidem eodem modo Christum angeli cibare, sed habitu suo voluit ille inueniri vt homo, hancque his duabus sororibus impendere gratiam, vt se sineret ab eis pasci. Ingens quippe gratia est si quando pauper mendicus ades diuitis petit. Datur enim tunc illi occasio promerendi vitam æternam, vtque sibi faciat amicos de mammona iniquitatis. Hinc Abrahamum dixisse legimus (Gen. 18.) Si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, &c.

Ex hoc igitur facto & dilectionem proximī, & dilectionis modum dilcere debemus. Quemadmodum enim Martha Dominum excepit, sic & nos eundem debemus excipere. Excipiemus autem illum in pauperibus nudis & vagis, esurientibus & sitientibus. Quicquid enim his impenderimus, id sibi impensum putabit ipse, Matt. 10. & 23. Hos igitur excipiamus, cibemus, potemus, regamus, consolemur: licet non minus excipiemus Dominum, quā ipsa Martha.

Sed Martha excepit illum alacris & magno cum gaudio, foelice in & beatam se reputans, quæ mereretur excipere ipsum Dominum. Sic & nos quicquid impenderimus pauperibus, id impendamus alacriter & hilariter, non ex tristitia aut necessitate: nam hilarem datorem diligit Deus, 2. Corinth. 9. 1. Pet. 4.

Præterea sollicita erat Martha de apparatu conuiuij, satagens ac cursitans ne quid omnium deesset quæ ad excipiendum recipiendumque Dominum & eius discipulos pertinebant: nec hic vllis vel sumptibus vel laboribus parcebat. Ad hunc ergo modum & nos in excipiendis cibandisque pauperibus, imò & diligendis proximis, neque diligentia neque laboribus neque

Oppidulum quod intravit Iesus, Bethania vocabatur.

Martha hospita Domini.

Cibi indigus erat Christus quo ad humanam naturam.

Matth. 4.

Ingens gratia signū est, quoties nutu Dei pauper mendicus ades diuitis petit.

Dilectionem proximī & dilectionis modū ex fælo Martha discere debemus.

Christus quo modo excipitur hospitis. Alacriter & hilariter pauperibus succurrendum.

Laboribus ac sumptibus non parcendum in excipiendis cibandisque pauperibus.

sumptibus vllis parcamus. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, ait senior Tobias ad suum filium, Tob. 4. Zachæus dimidium bonorum suorum dat pauperibus, Luc. 19.

Ad hæc, quemadmodum Martha non famulorum aut ancillarum, sed proprio ministerio inseruiit Domino & discipulis: ita nec nos pudeat aut pigeat proprio ministerio pauperibus inseruire: quin pudeat nos potius inertiae & superbiae nostrae. Isai. 58. Carnem tuam ne despexeris. Christus attre-
Neminem pudeat pigeatque proprio ministerio pauperibus inseruire.

Hospitalitatis virtus ad omnes Christianos pertinet. Et ait leprosus.

Hospitalitatis fructus quadruplex.

Hospitalitatis virtus ad omnes pertinet Christianos hospitalia habentes, extenditq; se indifferenter ad omnes. Vnde Chrysost. Quiescamus, inquit, ab hac absurda curiositate, vt simus personarum acceptores in recipiendis in domum nostram pauperibus. Nam Abraham circa omnes se ostendebat hospitalem, qui si curiosus scrutator fuisset, refugiens ad se angelos hospitio non recepsisset. Hinc monet Seruator Luc. 6. Omni petenti te, tribue. Rationem assignat Chrysost. dicens, Non ex vita eorum quos recipis, tibi mercedem tributurus est Dominus, sed ex tua intentione, voluntate, misericordia & bonitate. Discant ergo Christiani sine distinctione exhibere hospitalitatem, ne forte cui domum clausuerint, ac humanitatem negauerint, ipse sit Christus. Ad hanc virtutem nos prouocare debere eius utilitas & fructus. Nam bona temporalia multiplicat, vt patet de vidua 3. Reg. 17. cui nec farina nec oleum defecit, propter Eliseum hospitio susceptum. A temporali malo præsenuat, vt patet in Raab, Ios. 2. saluata cum domo sua, quia nuntios Iosue suscepit. Sic Loth Gene. 19. quia angelos recepit, cum filiabus suis incendium euasit: de quo Orig. Domus, inquit, hospitales ingressi sunt Angeli: domus verò hospitibus clausas ignis & sulphur accendit. Audite qui peregrinis domum clauditis, qui hospites abigitis. Loth in Sodomis habitauit, alia eius bona gesta non legimus, quam quòd angelos hospitio receperit, & ideo incendia ignis euasit. Præterea gratiam & salutem impetrat. Patet hoc in Zachæo Luc. 19. cuius domui à Deo salus contigit, & 4. Reg. 4. quando Elisei precibus hospite suae filius à mortuis excitatus fuit. Tandem cæli hospitium confert, hoc nimirum testante August. Præbe testum, accipe calum. Charitas ergo fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatis nolite obliuisci. per hanc enim quidam placuerunt, angelis hospitio receptis, Hebr. 13. Rom. 12.

Verbi Dei auditus in Maria sorore Martha nobis commendatur.

1. Petri 4.
 2. Secundo in Maria auditus verbi Dei nobis commendatur, quam audimus ad pedes Iesu assedis-
 se, sermonemque eius audiuisse. Semper in Euangelio inuenies Mariam ad pedes Iesu. Mortuo namque Lazaro corruit ad pedes eius, Iohan. 11.

& in

& in die resurrectionis voluit tangere pedes eius. Hic quoque sedet secus pedes Domini: & dum parantur alimenta, ipsa soli Dei verbo vacabat. Postposuerat quippe hæc omnem corporis curam, sibi vacans, sibi attendens, tibi que intendens, non ad erogandum, sed accipiendum sollicita, & propensius auida. In nullo actu, sed in contemplatione tota erat, agens plus intentione quam opere. Audiebat verbum illius, quoniam semper verbum bonum eructabat, ad quod præ dulcedine liquefiebat anima eius, ac si dixisset cum sponsa ad sponsum, Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.

*Johan. 20.
Semper sise
Mariam ad
pedes Iesu cõ-
posuisse sacra
testantur Eua-
gelia.*

Cantic. 5.

Videtur quidem Maria multò præstitisse minus quam soror Martha. nam & hodie pluris sit dilectionis officium, quam verbi Dei auditus. Est quidem hospitalitas & cura pauperum, opus Deo gratum, verum non aliter, nisi hæc duo simul accedant: Verbi Dei auditus, hoc est fides vera & catholica (in verbo nimirum Dei fundata) cum primis nobis adsit necesse est. Nam quicquid sit extra veræ fidei unitatem, abominatio- ni est Domino. Deinde verò & rerum caelestium cura, contem- platioque requiritur: ut videlicet agamus caelestem conuer- sationem in terris, utque omne desiderium nostrum à terrenis euehamus ad caelestia, & solius Dei gloriam quaeramus in om- nibus. Hinc Dominus suo responso quo illam defendit, longo intervallo prætulit auditum verbi Dei officio dilectio- nis, curæque pauperum.

*Hospitalitas
& cura paupe-
rum opus est
Deo gratum,
verum non al-
liter nisi simul
accedant verbi
Dei auditus,
hoc est, fides
vera, & veræ
caelestium cura
contemplatio-
que.*

Docemur igitur hic humanum iudicium in rebus diuinis planè mancum & cæcum esse: ideoque Dei iudicio omnia cõ- mittenda. nam is solus nouit quid vel vilius vel præstantius sit. Martha enim ex illorum persona loquebatur, qui adhuc diuinæ contemplationis ignari, solum quod didicere fraternæ dilectionis opus Deo placitum ducunt: ideoque cunctos qui Christo deuotie esse volunt, huic mancipandos autumant. Nõ dum autem aduertebat magis delectatum Iesum pascere aui- das sui mentes, quam corporeas escas accipere.

*Iudicium
humanum in
rebus diuinis
per sepe man-
cum & cæcū
est.*

Sed consideremus quonã modo verbi Dei auscultatio præ- ferenda sit dilectionis officio. Non nudè & solis corporeis au- ribus audiebat Maria verbum Iesu, sed & internis, hoc est, animo & toto affectu. Credebat nimirum verbo Dei, totaque interim amore desiderioque rerum caelestium rapiebatur, adeo ut terrestrium oblita esset, nec audiret nec videret Martham sororem sic discurrentem apparantemque. Huiusmodi igitur verbi Dei auscultatio in tantum placuit Christo, ut dixerit ad Martham, Mariam optimam seu meliorem partem elegisse, quæ nec auferretur ab ea.

*Modus quo
verbi Dei aus-
cultatio præ-
ferenda sit di-
lectionis officio
in Maria no-
tandus.*

Vnum, inquit, est necessarium. Q. d. Vna re in primis & maxime Vnum sum-
opus est, auditu videlicet verbi Dei, ac vera fide, interna que moperare nobis

pietate

*necessarium
quid sit.*

*Quicquid cū
verbo Dei pu-
gnat, abomi-
natio est coram
Deo.*

*Rom. 4.
Psal. 118.*

*Si verbo dei
omnia sunt te-
nebra, sine hoc
languent om-
nia charitatis
officia.*

Exhortatio.

pietate. Ratio est, quia quicquid Deo gratum, & animæ salu-
tiferum esse debet, id iuxta verbi Dei præscriptum, & in fide
spirituque fiat necesse est. Nam quicquid cum verbo Dei pu-
gnat, abominatio est coram Deo. Quicquid nō est ex fide, pec-
catum est. Quicquid non procedit ex spiritu, hypoerisis est.
Summa: Verbum Dei est lucerna pedibus nostris, & lumen
semitis nostris. Sine hoc omnia sunt tenebre, sine hoc languent
omnia charitatis officia. Similem autem habemus locū Act.
6. ubi Apostoli verbi ministerium, mensarum ministerio ante-
posuerunt. An non sanctissima est institutio Baptismi & Sa-
cramentorum? tamen his præfert Paulus ministerium verbi,
1. Cor. 1. Huc & locus Luc. 11. facit: Beati qui audiunt verbū
Dei, & custodiunt illud.

Monemur igitur hic ut quidem cum Martha sedulo in pau-
peribus & proximis charitatis officiis excipiamus Dominum,
verum ante omnia cum Maria assideamus ad Iesu pedes, ver-
bumque eius audiamus, hoc est, iuxta verbum Dei, omnia no-
stra & dicta & facta componamus; Domino adhæreamus fi-
de firma ac viua, ac huius seruiamus in spiritu ac veritate, om-
nibusque rebus terrenis postpositis ad celestia anhelemus. Sic
denique & nos partem meliorem elegerimus, quæ nec aufere-
tur à nobis vnquam.

EPILOGVS.

1. Duas vitas hæc sorores in Ecclesia demonstrant, actiuam scilicet, &
contemplatiuam. Martha quæ per actiuam, qua proximo in charitate so-
ciamur, demonstrat. Maria vero contemplatiuam, qua in Dei amore
suspiramus.

2. Vna & sola est theoria, id est, contemplatio Dei, cui merito omnia ius-
tificationum merita, vniuersaque virtutum studia postponuntur.

3. Pars Martha non reprehenditur, sed Maria laudatur; & optima par-
tem elegisse Mariam dicit, ut intelligatur etiam pars Martha bona. Quare
autem pars Maria optima sit: subiofertur, cum dicitur: Quæ non auferetur,
Actiua enim vita cum corpore deficit: contemplatiua autem vita hic in-
cepit, ut in celesti patria perficiatur. Chastitas enim nunquam excidit,
1. Corin. 13.

SENSVS MYSTICVS, SEV ALLEGORICVS.

EIVSDEM EVANGELII.

Quoniam Euangelica historia ultra ascensionem Christi, &
Apostolorum diuisionem non protenditur, nec de obitu Ma-
riæ eiusque assumptione aliquam mentionem facit, ideo ordi-
natione Ecclesiæ (quæ spiritu sancto regitur, ut pater Iohan.
14. quæ & columna & firmamentum dicitur veritatis. 1. Ti-
moth. 3.) Euangelium hoc in assumptione gloriose virginis
matris

matris Domini Mariæ legitur. Nam tamen si quo ad litteram ad sorores duas Martham & Mariam refertur, secundum n. y. sticum tamen sensum, locum etiam suum habet, si de virgine matre intelligatur. Vnde non inconuenienter ipsi aptari potest, quæ utriusque vitæ energiam summè habuit, quæ & partem elegit optimam. In sacra quippe scriptura, res vna & eadem multoties inuenitur diuersa significare, sicut leo, hœdus, ignis, & aqua, vel etiam sol, &c. Est enim leo de tribu Iuda, Apoc. 5. & est leo qui circuit quærens quem deuoret. Est hœdus emissarius qui peccata nostra portauit, cuius figuram habes Genes. 22. est & hœdus à sinistris qui damnatur, Matth. 25. Est ignis quem misit Dominus in terram, & quem vult ut ardeat, Luc. 12. est & ignis qui super impios cadat, vt non videant solem. Est aqua cuius flumina fluunt de ventre credentis, Iohan. 7. est etiam aqua cuius tempestas nos demergat. Est sol iustitiæ, qui nos illuminet, Iohan. 8. est quoque sol, qui nos non vrat per diem. Similis ratio est de castello. Licet enim castellum aliàs malum significet, vt illud de quo dicitur Matth. 21. Ite in castellum: vbi & additur, quod contra vos est: tamen hic castellum in quod intrauit Iesus, singularem & intemeratam virginem intelligimus. Fuit namque domus Domini firmiter ædificata, beneque fundata supra firmam petram. Vnde non ineptè comparatur mulieri sapienti, quæ ædificauit domum suam supra petram. Nam descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. Fundata enim erat supra petram. Econtra Eua non castellum, sed domus infirma, superba, & fatua fuit, super arenam ædificata, turbini- bus & procellis tentationum euersa, & ideo fuit ruina illius magna, Gen. 3.

In primis Martha commendatur in hoc, quod Dominum Iesum exceperit in domum suam, & distracta sit circa frequens ministerium: sed hoc factum longè perfectius in matre Domini deprehenditur. Hæc enim excepit illum non in domum materialem, sed in corporis sui castissimi domicilium: & si longè perfectius quis vnquam ministrando illi occupatus fuit, hæc sanè in eius ministerio distracta fuit omnium maximè, vt quæ illum carne vestiuerit humana: & si quid nebat aut tenebat, Domino in vestitum apparauerit: illum adhuc paruulum vberibus suis lactauerit: pannis inuoluerit: vnà cum illo in Aegyptum fugerit: illius anxiam curam egerit, adeoque & gladium doloris propter illum senserit, & summam nullius alterius Marthæ indiga, nullius egens ancillæ opera, ipsa omne obsequium exhibuerit, ceteraque misericordiæ opera illi præstiterit. Verè in illam competit quod hic dixit Dominus, Martha, felici-

Myſticè præ- ſens lectio non inconuenienter de B. virgine interpretari poteſt, quæ utriusque vitæ energiam summè habuit.

1. Per. 5.

In ſacra ſcriptura ſæpe res vna diuerſa habet ſignificata.

Maria caſtellū eſt quod Ieſus intrauit.

Eua non caſtellum fuit, ſed domus infirma.

Hoſpitalitate exerceat Martha mater Ieſu, quàm Martha.

Luc. 2. & 11.

*Maria quam
solicita, et qua-
rum turbata
fuerit.*

Iohan. 19.

solicita es, & turbaris circa plurima. Quantum putatis Maria turbata fuerit, quo more affecta, quando vidit illum vinctum circumduci de loco ad locum, inhumaniter capi, flagellari, ludibriis affici, tandem in cruce siti torqueri, morteque turpissima extinguere? Quando vnquam huiusmodi Martha fuit in terra, quæ tantis affecta sit doloribus, tot emacerata curis? Certè dicere potuit: Domine, non est tibi curæ quod omnes amici, proximi, & noti relinquunt me solam ministrare? Iube vt me adiuuent. Si ergo Martha meretur laudem suam ob factum, multò sanè iustius virgo mater ob suum laudanda est.

*In vita contē-
platiua mater
Iesu longè su-
perauit Mar-
tha sororem
Mariam.*

Luc. 1.

Ceterum Maria Marthæ soror euehitur in hoc laudibus, quod assederit ad pedes Iesu, verbumque eius audierit, ac sic optimam elegerit partem. At quis vnquam magis ad pedes Iesu assedit, quàm mater ipsius Maria? hæc nanque etsi mater esset Domini, tamen ipsius sese humilem ancillam agnouit. Quis item verbum Iesu audius audiuit quàm ipsa? Beata enim pronuntiatur, quod credidit Domini verbis. O quanta contemplationis dulcedo fuit in Maria, quando Spiritu sancto superueniente, & virtute Altissimi obumbrante, ipsum Dei filium concepit! Quid de Deo non sapiebat, in qua sapientia Dei latebat, & in cuius vtero sibi corpus aptabat? Christus enim Dei sapientia, & Dei virtus, 1. Corinth. 1. in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei reconditi. Conseruabat enim omnia verba, angelorum, pastorum, magorum, aliorumque iustorum, necnon ipsius filij, conferens in corde suo. At quis vnquam melius gustauit & vidit quàm suauis est

Coloss. 2.

Luc. 2.

*Nullus homi-
num vnquam
perfectius vidit
& gustauit,
quàm suauis
est Dominus,
quàm Maria.*

Dominus, quàm Maria? Inebriabatur enim ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabatur, nec mirum, quoniam apud eam, imò in ea erat fons vitæ, de quo manabat tanta perfectio vtriusque vitæ. Quis denique partem elegit meliorem quàm ipsa? Elegit nanque in domo Dei sui esse magis quàm in tabernaculis peccatorum. Nam etsi multis externis rebus hîc occupabatur, omne tamen eius gaudium & vniuersa læticia erat in vno, quod solùm permanet cæteris transeuntibus: ideoque & nunc agit in gloria filij sui, cælestibusque gaudijs saturatur. Nam pars Marthæ ablata est, cùm nihil iam habeat cur perturbetur, sitque sollicita vt seruiat Domino vt infantulo, cui nunc omnes angelorum chori inserviunt sedenti in throno cælesti. Iam non turbatur amplius, nec est quodd cum illo fugiat in Aegyptum à facie Herodis, quia Christus ascendit in cælum, Herodes detrusus est ad inferos. Iam non turbatur propter Iudæos, qui tunc occupati erant in capiendo Domino, in præcipitando de monte, in lapidando, cùm illi nunc subiecta sint omnia, & inimici eius sub pedibus eius prostrati.

*Pars Martha
ablata est Ma-
ria.*

strati. Nihil iam flagella metuit: non virgas, non clauos, non crucem denique formidat. Resurrexit namque Christus, neque moritur, mors illi vltra non dominabitur, Rom. 6. Pars ergo Marthæ ei ablata est, sed bono suo, quia pars Mariæ in ea perficitur, quæ non auferetur. Sicut enim compassa est, ita & conglorificata, 2. Timoth. 2. Et quia patienti nunquam defuit: ideo nunc ab eo pascitur, eumque contemplatur facie ad faciem, quem hic contemplabatur fide. O felix visio, videre non solum corporis Christi claritatem (qua conspecta Petrus, omnium quæ in celis siue in terris sunt, oblitus, ait: Domine, bonum est nos hic esse) sed & deitatis. nam 1. Iohan. 3. Videbimus eum sicuti est. Verè oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. 1. Corinth. 2. Si fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum, quæ ergo gloria in celis sacra virgo colitur, quæ Domino celi præbuit hospitium sui sanctissimi corporis, & super omnes dilexit? Exaltata est super omnes choros angelorum. In bonis repletum est desiderium suum, à filio suscepta comitantibus angelis. Nam Lazarum legimus ab angelis deportatum in sinum Abraham, Lucæ 16. Adfuere angeli Domino nato, Luc. 2. mulieribus ipso rediuiuo. Matth. 28. Discipulis, ascendente ipso. Act. 1. nec dubium quin arcam foederis, Domini templum, sacrarium Spiritus sancti, cum iubilo in domum deduxerint, Dauid 2. Reg. 6. Imò & filius festiuis illam amplexibus, ut matrem & talem matrem decuit, iuxta se in throno collocauit, 3. Reg. 2. Famulo suo B. Stephano de ergastulo carnis egressuro conspicuum se præbuit, Act. 7. Multò magis matri. Nam Iohan. 4. promisit, Iterum veniam, & assumam vos ad meipsum: ut vbi ego sum, & vos sitis. Item Iohan. 12. Si quis mihi ministrat, me sequatur: & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Sed quo honore? Iohan. 17. ait Christus: Pater, quos dedisti mihi, volo ut vbi ego sum, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi. Extendit ergo verus Noë manum suam extra arcam, & apprehendit columbam, quæ modò videt Deum facie ad faciem, gaudetque cum filio in æternum. Si igitur Maria soror Marthæ ob suum factum laudibus est digna, longè certè magis Maria mater Domini ob sua præclara facinora laudem meretur æternam.

Videte: huc solum respexerunt illi patres veteres, qui Euangelium hodiernum ad præsentem matris virginis ferias ordinarunt.

Pars Mariæ in sacra virgine Mariæ perficitur, quæ nunquam ei auferetur.
Rom. 8.
Matth. 17.

*Matth. 13.
Maria exaltata super omnes choros angelorum.*

Filius festiuis amplexibus matri occurrit, eamque iuxta se in throno celesti collocauit.

Ephes. I.

Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali, in caelestibus, in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui praeordinavit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum, in ipsum: secundum propositum voluntatis suae, in laudem gloriae suae, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundum divitias gratiae eius, quae superabundavit in nobis.

Deo gratiarum
actiones aequae de
propter quinq;
erga nos bene-
ficia.

Deus Pater
Deus Christi
dicitur ut in-
carnati: Pa-
ter verò, ut
coeterni &
consubstantia-
lis verbi.

Deus quomo-
do à nobis be-
nedicitur.

Deo quomodo
gratias agimus

Deum quando
laudamus.

Creatori nostro
tria haec debe-
mus, benedi-
ctionē, gratia-
rum actionem,
& laudem.
Ratio cur lau-
dandus & bene-
dicendus Deus,
Iob I.

IN hac lectione ostendit Apostolus nos Deum debere laudare, & ei gratias agere propter quinque sua erga nos beneficia. Unde Apostolus considerans Dei erga nos dignationem, in vocem gratiarum actionis & laudis erumpit: dicens: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi. Deus est Christi, ut incarnati: Pater verò, ut coeterni & consubstantialis verbi, Deo Patri hoc ipsum per Psalm. testante. Ipse, inquit, invocavit me, Pater meus es tu: Deus meus, & susceptor salutis meae.

Quo exemplo nos Apostolus informat ut idem faciamus, scilicet benedicamus ac laudemus Deum, & gratias illi agamus, Deum etenim benedicimus, cum illum (sicuti verè est) bonum dicimus: cum summè bonam esse Dei maiestatem, potentiam, iustitiam, sapientiam, clementiam, misericordiam, beatitudinem & aeternitatem fideliter confitemur, totis animæ viribus cupientes, ut hoc ipsum de Deo sentiant & dicant universi. Gratias illi agimus, cum bona quae ab ipso recepimus, in ipsum fideliter referimus, & illa ei cuius sunt, adscribimus, nec ullatenus in nostram, sed suam gloriam quaerimus, dicentes cum Psalm. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Porro Deum laudamus, quando mente sapimus & intelligimus Deum in omnibus operibus suis & multò magis in semetipso summè laudabilem esse, & suae bonitatis dignitatem, laudem omnem in immensum superare. Sicut enim intellectu creato comprehendere Deum non potest, ita nec par est laudari. Hac ergo tria creatori nostro Deo debemus, & ad ea illi fideliter persolvenda nos semper intentamur & animo grato decet esse sollicitos, iuxta verba Psalm. Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Et iterum: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

1. Laudandus & benedicendus est Deus, quia benedixit nos in omni benedictione spiritali, non temporali aut carnali, quomodo Iob olim benedixit, & Iudeis, sicut scriptum est Genes.

Genes. 27. Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei: seruiant tibi populi, & adorent te tribus. & Deuter. 28. Dei mandata seruaturis dicitur: Benedictus eris in ciuitate, & benedictus in agro: Benedictus fructus ventris tui, & benedictus fructus terræ tuæ, fructusque iumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ouium tuarum: benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiae tuæ. Omnes hæc benedictiones carnales erant: Nostra uero benedictio spiritualis est, & adeo munifica & liberalis, ut nihil ex ea desit, quandoquidem & immortalitate donamur, Dei filij, & Christo coheredes effecti. Merito igitur in omni benedictione dixit. Qui enim (ait Apost. alio loco) proprio filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?

Prima est benedictio, quam nos benedixit, non temporalis, sed spiritualis.
1. Benedictio.

Rom. 3.

Et ne quis putet hanc benedictionem in terra refundendam, addit, *in caelestibus*. Nam Iudæorum benedictio dumtaxat in terris erat, & ideo non spiritualis, sed corporalis tantum erat. Si audieritis me, inquit, bona terræ comedentis, Isa. 1. In nostra uero benedictione caelestia & diuina omnia in præmium promittuntur, sicut testantur hæc voces: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum, Matth. 5. Item, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Math. 3.

Benedictio Iudæorum in terris erat.

In nostra benedictione caelestia & diuina omnia in præmium promittuntur.

Et ne rursus existimet quis, nostris meritis hanc nobis benedictionem prouenire, subiunxit Apostolus, *in Christo*, hoc est non ut quondam benedictio temporalis per Moysen Iudæis contigit, sed per Christum benedictio ista spiritualis nobis obuenit. Tit. 3.

Benedictio Dei non nostris meritis nobis prouenit, sed per Christum.

2. Electio.

Benedicti à Deo multi à salute excident, electi uero perire non possunt.

2. Benedicendus est Deus, quod elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Potior & dignior est electio, quam benedictio. Nam multi excidunt à salute prius à Deo benedicti, non tamen perire possunt electi. Sicut ergo nos per Christum benedixit, ita & per eundem elegit, hoc est, per fidem in Iesum Christum, qua & benedictionem consequimur, & electione efficiamur digni. Quicunque igitur in Christum fidem non habent, maledicto subiacentes reprobantur. Et ne quis putet vel præuista à Deo merita nostra huius electionis causam esse, dicit quod elegit nos ante mundi constitutionem, uidelicet priusquam essemus. Ad hoc, inquit, elegit nos Deus, ne torpeamus, existimantes nil esse ultra virtuti studendum, ut vitam assequamur æternam, quum iam pro Dei arbitrio qui salui fient sint electi: sed ut sancti simus, & sine labe, & in ea sanctitate uiuamus, quam baptismo ablatis largitus est dominus, idque in conspectu eius, non autem in præsentia hominum, more Pharisæico. Quia uero nos spontaneus elegit ex sola sua bonitate, adiecit, *in charitate*, scilicet nos elegit. Prior quippe dilexit nos, commen-

Deus quare nos elegit.

Spontaneus nos elegit Deus ex sola sua bonitate.

1. Ioan. 4.

dans charitatem suam in nobis, id iure repositens, ut tantæ charitati suæ vicem rependentes, & ipsum mentibus sinceris amemus, & proximum diligamus propter ipsum, omnia nostra in charitate Dei & proximi facientes, ut per huiusmodi charitatem sanctificati, diuina electione simus non indigni.

1. Cor. 6.

3. Adoptio.

3. Benedicere debemus Deum: Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum Dei per IESUM CHRISTUM in ipsum. Superius dictum est, electionē maius aliquid esse quàm sit benedictio: verum hic dicit Apostolus quod adoptio electionem ipsam præ-

Benignitatis diuina summum est indicium quod nos filiorum et nomine & gratia dignatus est.

cellit. Hoc enim diuinæ benignitatis summum est indicium, quod nos filiorum & nomine & gratia dignatus est. Videte, ait Ioannes, qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filij Dei nominemur & simus. Et hæc quidem adoptio per Iesum Christum efficitur. Pater enim prædestinavit, filius autem nos ad patrem duxit. Hoc itaque bonum tam grande non interuentu serui cuiuspiam, sed per Dei filium nobis obuenit. Ut enim homo per adoptionis gratiam Dei filius efficeretur, filius Dei prius factus est filius hominis, ut particeps factus nostræ humanitatis, nos suæ diuinitatis tribueret esse participes. Verbum enim caro factum, potestatem dedit omnibus qui per fidem se receperunt, filios Dei fieri, Ioã. 1. Non per carnalē aliquā generationē, sed per regenerationē spirituale ex aqua & Spiritu sancto, de qua ait Ioã. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nō

Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.

potest introire in regnum Dei: Et quoniam vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, ideo consequenter subdit: Secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ, quasi dicat, propterea prædestinavit futurum ut nos in filios adoptaret, ut suæ in nos benignitati & beneuolentiæ satisfaceret: & ut gratiæ & munificentiæ ipsius gloria palam manifestaretur, & ut nos per hæc ipsius gloriam & bonitatem agnoscentes, ipsum ampliori charitate complectamur. Prædestinavit nos, inquit, secundum propositum voluntatis suæ. Nam id vel maximè vult Deus, ut nemo pereat, sed magis ut conuertatur & viuat, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, 1. Timoth. 2. Ipse tamen nolentes non cogit, sed volentes trahit: de quo tractu Dei filius ait Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Qui autem trahit volentem, trahit etiam humi iacentem, modò præbeat manum auxilii-

Deus nolentes non cogit, sed volentes trahit.

tori. Dum enim id cupimus & precamur, ut operi manuum suarum (id est nobis ipsis) porrigat dexteram, tunc inopes manus nostras ad ipsum auxilij petendi gratia extendimus. Quod si non fecerimus, etsi ipse nostram velit salutem, quia tamen nos non volumus, ad salutem nobis nihil proficiunt ea quæ alioqui efficacia sunt: non quod infirma sit eius voluntas, sed

fed quia faluare non vult inuitum . Hoc patet in Paulo Act. 9.
& Elyma Act. 13.

4 Deum laudare & benedicere debemus , quòd in gratia ſua
(non in noſtris meritis) *Gratificauit nos in dilecto filio ſuo*, hoc eſt, *4. Gratificauit.*
acceptos nos coram ſe fecit & gratioſos , per dilectum filium
ſuum. Quemadmodum ſiquis ſenem quempiam ſquallentem,
ſcabiè multà affectum, tabidum & inſormem, quem curandū
accepit, conſeſtim decorum & incolumem cunctiſque gratum
reddat: ſic Deus omni nos deformitate ſquallentes, per filium
ſuum iucundos reddidit & hilares, formaq; præſtantes, vt hūc
talem decorem noſtrum ipſe concupiſcat, dicente propheta: Et
concupiſcet rex decorem tuum, illum vtique qui intus eſt, quia
omnis gloria filiae regis ab intus.

5 Gratiàs agentes Deum benedicere debemus, quia in filio Dei
3. Redemptio.
habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum, ſecun-
dū diuitias gratiae eius, quae ſuperabundauit in nobis. In dilecto, inquit,
Dei patris filio habemus redemptionem illam quam miſit Do-
minus populo ſuo. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium
ſuum vnigenitum daret, & poneret in eo iniquitates omnium
noſtrum, & propter ſcelus populi percuteret eum, & eſſet diſ-
Ioan. 3.
1ſa. 53.
ciplina pacis noſtræ ſuper eum, qui peccatum non fecit, nec in-
uentus eſt dolus in ore eius. O donum omni maius æſtimatio-
ne, quod nemo poteſt mereri, & quod ſolus poteſt dare Deus!
In quo, inquit, habemus redemptionem per ſanguinem eius, &c. Quos an-
tè proſcripſerat, nunc per ſanguinem ſuum redemit, venditos
Per ſanguinē
ſcilicet per peccatum : quibus per Iſaiam prophetam dicitur: *Chriſti redem-*
Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Verū ne *ptionem acco-*
putaremus tantæ gratiae donum quaſi noſtris meritis redditū: *ptimus.*
& non potius eſſe diuinæ munificentiae gratuitum donum, *1ſa. 52.*
omne meritum in immenſum excedens, adiecit: *Secundum diui-*
tias gratiae eius, quae ſuperabundauit in nobis. Cū igitur tanto nos *1. Cor. 6.*
ille emerit pretio, non debemus nos ruſſum peccati ſeruitio
mācipare. Empti, inquit, eſtis pretio magno, glorificate & por-
tate Deum in corpore veſtro, ſicut & ille peccata noſtra pertu- *1. Pet. 2.*
lit in corpore ſuo ſuper lignum.

EPILOGVS.

1 Ad gratiarum actionem pro Dei benedictione, electione, adoptione, gra-
tificatione, & redemptione, ſuo exemplo nos prouocat Apoſtolus, ne propter
ingrati tudinem accipiendis in futurum Dei beneficiis indigni reddamur, quæ
alioqui exſiccant fontem pietatis, ſuauita gratia, & rorem miſericordiae Dei.
Ad locum, inquit Sapiens, unde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum
fluant, Eccleſ. 5.

2 Chriſto mediatore ſaluandis omnia diuina munificentiae beneficia ob-
ueniunt. Ipſe ſiquidem factus eſt nobis ſapientia, & iuſtitia & ſanctificatio

& redemptio: ut quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur. 1. ad Cor. 1 & Ierem. 9.

3. Thesaurum gratiarum & misericordie sue super nos Deus aperuit, ut nostram exinde inopiam non modo leuaret, sed etiam disaret. Gratia enim eius superabundauit in nobis.

IN FESTO EIVSDEM APOSTOLI,

EVANGELIUM.

Luc. 22.

IN illo tempore. Facta est & contentio inter discipulos, quis eorum vi deretur esse maior. Dixit autem eis Iesus, Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis fiat sicut iunior; & qui praecessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat: vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis sicut disposui mihi pater meus, regnum: ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedetis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.

Matth. 10.

Ambitio duos fratres ad petendum primatum, & reliquos decem Apostolos ad indignationem concitauit. Ambitio fons bellorum & dissidiorum.

Ambitio causa fuit quod Romani totum orbem macularunt sanguine humano. Imperfectio discipulorum non parum nobis profuit.

IN hoc Euangelio tria videmus, scilicet primò contentionem Apostolorum intempestiuam, quisnam inter ipsos primas in regno Christi tenere debeat. Quoniam enim Dominus in cœna meminerat de regno Dei, incidit rursus inter discipulos adhuc infirmos, & carnem ex parte sapientes contentio, quis à morte Domini primatum haberet in regno Dei. Matthæus ait: Audientes decem indignati sunt, &c. Vix dum Christus duorum fratrum morbo medicatus fuerat, & ecce aliud malum oritur. Decem enim illi eodem morbo se laborare prodiderunt, nempe ambitione. Hæc enim illos ad petendum primatum, hos autem ad indignationem concitauit. Indignabantur enim contra duos, quod parum agnoscentes mediocritatē suam, primum locum ausi fuissent postulare, qui potius aliis debebatur. Hi enim sunt affectus eorum qui in aulis principū viuunt, sibi quisque placet, sibi quisque pollicetur honores, & vnus alteri inuidet. Habes autem hic ex quo fonte bella & dissidia oriantur, nempe, ex ambitione. Inter superbos enim semper sunt iurgia, Prou. 13. Hæc fuit causa quod Romani totū orbem macularunt sanguine humano, nec alia causa nunc bella excitat, quàm ambitio principum, quibus leuius videtur plurimum Christiani sanguinis fundere, quàm leuem aliquam iacturam externorum facere.

Sed interim nemo miretur sic affectos fuisse discipulos. Nōdum enim Spiritū sanctū acceperāt. Longè aliter postea affecti sunt. Non parum autem nobis profuit eorum imperfectio. Hinc enim plerunque Christus sumpsit occasionem docendi ea, quæ pietatis sunt: sicut incredulitas Thomæ, nostræ fidei facta est confirmatio. Quod autem Christo hic contigit, hoc sibi quis-

quisque prælatus polliceatur, sciat se inter infirmos esse, nec vnquam otij tempus esse.

Ioh. 10.

Habet hæc historia duplices auditores. Quidam suam imbecillitatem inde agnoscunt, & vitam emendant, atque gratiā oblatam cum fide in humilitate suscipiunt. Quidam verò causas & occasiones peccandi inde sumunt: vt malitiam suam, sanctorum calibus & lapsibus excusent. Admonitū se igitur quilibet sciat, ne Euangelio in deteriorem abutatur partem: neque sub prætextu eius, cordis sui exerceat malitiam, sed discamus potius ex hac & aliis historiis nostram humanam imbecillitatem (sensus enim & humani cordis cogitatio ad malum prona sunt, Gen. 8.) & Christi erga lapsos ineffabilem bonitatem.

Historia hæc duplices habet auditores. Euangelio nemo abutatur in deteriorem partem.

Disceptatio oritur inter discipulos de primatu in regno Christi ex ignorantia, putabant enim illud fore mundanū. Vbi monemur, non statim ex vna concione putare nos omnem capere diuinarum rerum intellectum, sed sæpe esse Domini verbū audiendum. Cū enim hi discipuli errent, qui tot Christiconciones audierant: quid de contemptoribus verbi fiet? Monemur quoque fidē non esse cuiuslibet, sed singulare donum Dei. Non tantū igitur audiendum est verbum: sed orandus est etiam Deus, vt suo Spiritu sancto agente in nobis sit efficax.

Disceptatio discipulorum de primatu orta est ex ignorantia.

Luc. 24.

Peccant autem discipuli dupliciter, scilicet ambitione & contentione. Non considerant quod Christus dixerat, Seruus non est maior Domino. Et illud, Filius hominis tradetur. Item, Mitto vos sicut oues in medio luporum, Matth. 10. Videmus igitur liberum arbitrium in rebus diuinis sine Dei gratia nihil omnino valere. Dicitur enim Rom. 8. Qui spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei. Ibidem præmittitur, Sapientia carnis inimica est Deo.

Peccant discipuli dupliciter, ambitione & contentione. Liberum arbitrium in rebus diuinis nihil omnino valet sine Dei gratia.

Hæc igitur de discipulorum imbecillitate scripta sunt in nostrum vsum: Primò, vt nobis ab inani caueamus præsumptione. Secundò, ne aegrè feramus nos corripī verbo diuino, cū hodierno adhuc die Euangelium Apostolorum arguat imbecillitates. Tertio, omnes contentiones huius mundi esse de rebus nullius momenti. Quarto, in primis verbi ministros omnem debere operam dare, ne inter eos de primatu oriantur contentiones.

Quadruplex usus ex discipulorum imbecillitate nobis est piendus.

Secundò videmus in hoc Euangelio patientiam Christi erga discipulos, qui debuerant considerare tempus ab omni contentione alienissimum, tum enim dies instabat dominicæ passionis: & conciones præceptoris sui, de regno spiritali inchoando erant, non de mundana exercenda potentia. Non tamen eos Dominus reiecit: sed (vt Matthæus dicit) vocauit eos ad se, tanquam ad salutis medicum, à quo mitigarentur: tanquam ad pacis vinculum, quo vnirentur: tanquā ad virtutis magistrum,

Patientia Christi erga suos discipulos.

à quo instruerentur: vt ab errore reuocaret, vt ad pacem reformaret, vt regulam debitæ prælationis proponeret, vt non esset denarius sine binario charitatis. Ideoque familiariter increpat, & amicissimè erudit, & dicit: *Scitis quia principes gentium dominantur, &c.* Nolite, inquit, quippiam imaginari in regno cælorum, quale videtis in regnis mundanis. Longè aliud regni genus est, quod beneficiis constat, non vi: spiritualibus prædiis obtinetur ac defenditur, non violentia: persuasione dilatur, non necessitate. Fuerunt qui ex his verbis occasionem arriperent erroris, dicentes Christianos tanquam liberos per Christum, nulli hominum subiici debere, quemadmodum & quidam Iudæorum tributum: non pendendum Cæsari censuere, Matth. 22. Sed hunc Dominus errorem corrigit, dicens, cap. eodem: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Nulla enim communitas sine rectore stare potest, Prouerb. 11. Vbi non est gubernator, populus corruet. Vnde Iudic. 17. In illis diebus non erat rex in Israël, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Occasio erroris quorundam ex his verbis erronea & falsa.

Communitas nulla sine rectore stare potest.

Discrimen facit Christus inter suum regnū & regna mundana.

Principes mundani quò propius accedunt ad tyrannidem, hoc plus honoris exigunt à suis, & magnificis titulis gaudent honorari.

Principes mundi ideo sūt, vt dominentur minoribus, principes Ecclesie, vt seruiant minoribus suis.

Facit itaque discrimen inter suum regnum, & regna mundana. Nam in regno Christi, eos qui præsunt, aliis inferuire oportet. In regnis verò mundanis primates potenter regnant, & ab omnibus eis est inferuendum: quemadmodum Genes. 10. de Nemroth legitur quòd cœpit esse potens in terra, & erat robustus venator coram Domino. Sopho. 3. Principes eius in medio eius quasi leones rugientes. Siquidem principes huius mundi dominatum exercent in eos, in quos habent magistratum; non enim persuadent, vt ament honesta, sed metu suppliciorū deterrent à maleficiis, Rom. 13. & honorem exigunt à suis, etiam si non promereantur: imò, quò propius accedunt ad tyrannidem, hoc plus honoris exigunt à suis, & interim magnificis titulis honorantur. Vocantur principes, patres patriæ, seruatores, consules, quòd potestate sua premant inferiores. Tale est regnum gentium. Prou. 28. Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populū pauperē, veruntamē nō semper impunē. Eccl. 8. Interdum dominatur homo homini in malū suum. Isaia 10. Vē qui condunt leges iniquas, &c. Talem quoque comminationem olim Dominus dedit Ioachim filio Iosia regis Iuda, Ierem. 22. Chrysost. Principes mundi ideo sūt, vt dominantur minoribus suis: principes Ecclesie, vt seruiant minoribus suis: vt proprias vtilitates negligant, & illorum procurent, nec mori timeant pro salute ipsorum. Non ergo extollat præidentem dignitas, ne ab humilitatis beatitudine corruat: illud autem nouerit, quòd humilitas vera ministerium plurium est. Sicut enim qui pluribus ministrat vulneratis, abstergens cuiuslibet vulneris saniem, non sumit ex ministerio illo

illo causam elationis: sic multò minus cui commissæ sunt curæ fratetnorum languorum, vt omnium minister, redditurus pro omnibus rationem, humilis esse debet atque sollicitus. Ecclesia. *Simile pulchrum.*
 3. 2. Restorem te posuerunt: noli extolli, esto in illis quasi vnus ex ipsis, &c. Quò ergo quisque maior est, hoc minus sibi vendicare debet violentiæ, potestatis, & gloriæ. Nec enim huc spectabit, vt suis dotibus quas accepit à Deo, premat inferiores, sed pro sit ac subleuet: nec sibi vindicabit honorem, sed Deo totum transcribet: non quòd non sit in hoc regno futurus ordo, sed quòd is qui delectus est ad primatū, vt aliis dux sit ad pietatem, adeò seruiat omnium commodis, vt videatur minister potius esse, quàm princeps. Fauorem non ambiet, sed promerebitur animus ad benefaciendum omnibus promptissimus: auctoritatem tuebitur vitæ integritas, non supercilium aut fastus. Nunc ad verba exhortationis, suimet exemplum adiungit humilitatis, dicens: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui mini- *Exemplum humilitatis sibi præbuit Christus suis discipulis.*
 strar. Nam in coena pedes lauit, corpus & sanguinem in cibum & potum ministravit, nec non optima fercula gratiæ in præfenti, & gloriæ in futuro administrat. Psal. Gratiā & gloriā dabit Dominus.

Sed hoc loco quæritur, num Christus reiiciat magistratus politici ordinem? Respondetur: Non, sed magis illum confirmat, nō tamen à suis Apostolis & concionatoribus illum vult administrari. Nam Rom. 13. nō est potestas nisi à Deo. Et Proverb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Quæritur item, num Christianus possit bona conscientia administrare magistratum? Respondetur, Ita, & multò rectius *Conscientia bona Christianus potest administrare magistratum.*
 quàm alij homines. 2. Tim. 2. Propterea dicitur hoc loco principes vocari beneficos, quo vocabulo illos sui admonet officij. Et Roman. 13. dicitur omnem potestatem esse à Deo. Item 1. Pet. 2. Subiecti estote omni humanæ creaturæ, &c.

At his postremis temporibus, huius mundi princeps (Deo Ecclesiastici propter peccata conniunte) omnia confundit. Videmus enim *Ecclesiastici prelati, & magistratus politici sua iura sibi mutuo præcipiunt.*
 Ecclesiastici status homines neglecto suo officio mundana exercere negotia, bella gerere, provincias vicinas deuastare, arces & oppidula occupare, contra dictum Pauli, Nemo militans Deo, implicet se negotiis secularibus. 2. Tim. 2. Contrà magistratui politico præfecti, neglecta iustitia & iudicio, reformationes Ecclesiarum pro temporis conditione, contra sacram scripturam & Apostolicam doctrinam instituunt: contradicentes damnant, eiciunt, occidunt, &c. venationibus crapulæ, & voluptatibus inuigilant: ac ita in hoc mundo omnium ordinū est mera confusio.

Tertiò, videmus hic promissionē, qua Christus suos aduer-

*Promissio Christi
fit consolatoria
aduersus futu-
ras calamita-
tes.*

sus futuras & iā illis imminentes calamitates consolatur, cūm dicit: Vos estis qui permansistis mecū in tentationibus meis, perseverātes: quia nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retrō, ap-
tus est regno Dei, Luc. 9.

*Modo eodem
prædicit Apo-
stolos susceptu-
ros regnū, quo
& ipse illud es-
set suscepturus
per multas, sci-
licet, tribulatio-
nes & afflictio-
nes.*

Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum: ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & seleatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Quasi dicat, Bono tantummodo estote animo, discipuli charissimi. Hactenus enim mecum multa estis perpepsi aduersa: quare & regnum vobis adornabo, non temporale, sed æternum, faciam vos principes non huius mundi, sed celi: sed eo modo illud suscipietis regnū, quo me id suscipere videris, per multas scilicet tribulationes, & afflictiones. Sed conuertetur mœror vester in gaudium, & gaudium vestrū nemo tollet à vobis. Hoc ita futurum testatur Christus in oratione sua, Ioan. 17. Pater, quos dedisti mihi, volo ut vbi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, &c. Et Iacob. 1. Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cūm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Item Paulus 2. Cor. 1. Sicut socij passionum estis, ita & consolationis eritis. Quis huius regni gloriam exprimere, quæ mens excogitare possit? Verè id quod in præsentī est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. 2. Cor. 4.

*Regnum Christi
non initio,
sed perseveran-
tia exquiritur.*

Patienter igitur feramus afflictiones propter Christi nominis confessionem: & perseveremus in vera fide usque ad ultimū nostræ vitæ terminum. Qui enim perseverauerit usque ad finē, saluus erit, Matth. 10. Non enim initio, sed perseverantia Christi regnum exquiritur. Nam Iudæ bonum initium, sed malus exitus fuit: contrā, Paulus malè cœpit, bene finiuit. Sic & quidam discipuli retrō abierunt, dicentes: Durus est hic sermo, &c. & iam non cum Domino ambulabant. Petrus verò ait: Domine, quò ibimus? verba vitæ æternæ habes, Ioan. 6.

EPILOGVS.

1 Contentionem, carnis vitium, corrigit magister cælestis, & Deus patris, quod semper ferè nascitur ex ambitione. Maxime hæc peccata permultos in Ecclesia concitat tumultus, imò multos turbat pacem habentes, & pacem amantes.

2 Dominatio tyrannica longè absit quàm à magistratu prophano Christianorum, tum Ecclesiastico. Decet enim ut rectorem subditis disciplina patris, & pietas matrem, & humilitas seruum exhibeat, ne aut distinctio rigida, aut pietas sit remissa, sed utrobique seruetur discretio.

3 Vera via ad veram gloriam ostenditur: quæ est humilitas, gloria mundana

hanc fugā, & tribulationum tolerantia. Nam si commotioni sumus, & conuincimus, si sustinebimus, & contemnabimus. 2. Tim. 2. Atqui nos speramus aliam & compendiarium viam esse, si quis se omnibus præferat, nemini inferuiat. Tales fuere aliquando filij Zebedæi, Matth. 20.

IN FERIIS DECOLLATIONIS

S. IOANNIS BAPTISTAE.

EPISTOLA.

Expectatio iustorum letitia, spes autem impiorum peribit. Fortitudo simpli- *Prou. 10.*
 cu, via Domini: & paupor hu qui operantur malum. Iustus autem in ater-
 num non commouebitur: impij autem non habitabunt in terra. Os iusti parturit
 sapientiam, & lingua prauorum peribit. Labia iusti considerant placita, & os
 impiorum peruersa. Statera dolosa, abominatio est apud Deum, & pondus aequè,
 & voluntas eius. Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: Vbi autem est humi-
 litas, ibi & sapientia. Simplicitas iustorum dirigit eos, & supplantatio peruerso-
 rum vastabit illos. Non proderunt diuitia in die ultionis: iustitia autem libera-
 bit à morte. Iustitia simplicis dirigit viam eius: & in impietate sua corruet im-
 pius. Iustitia rectorum liberabit eos, & insidiiis suis capiuntur iniqui. Mortuo ho-
 mine impio nulla erit ultra spes, & expectatio sollicitorum peribit, iustus de an-
 gustia liberatus est, & tradetur impius pro eo. Simulator ore decepit amicum
 suum, iusti autem liberabuntur scientia, in bonis iustorum exaltabitur ciuitas,
 & in perditione impiorum erit laudatio. Benedictione iustorum exaltabitur ei-
 uitas, & ore impiorum subuertetur.

Cv'm natura nostra deprauatior sit, quàm vt scire possimus,
 quid fugiendum, quid item amplectendum, vtrunque ex
 hac pulchra antithesi deprehendere licet, in qua Sapiens con-
 traponit pios & impios, vtrorumque vitam, & vtrorumque exit-
 um: vnde tria potissimum occurrunt considerata.

*Antithesis pul-
 chra ad discer-
 nendum inter
 pios & impios.*

Principio (vt omnia dilucida fiant) scitu necessariū est, qui-
 nam re ipsa sint pii, simplices, & recti: quiq̃ue contrā, sint im-
 pii, duplices & prauī. Illi igitur sunt verē pii, simplices & recti,
 siue iusti, qui de propria iustitia, propriis meritis, propriis ope-
 ribus desperantes, ex toto corde credunt, censent, & agnoscunt
 Dominū solum suū esse Seruatorē, suā iustitiā, suorū operū au-
 ctorē, suū auxiliū, suā spē, cōsolationē, fortitudinē, &c. Quam
 definitionē Dominus ipse cōfirmat, Iere. 9. Non gloriatur (in-
 quiēs) sapiēs in sapiētia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec di-
 ues in diuitiis suis: sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire &
 nosse me, quòd ego sim Dominus faciēs misericordiā, & iudiciū
 & iustitiā in terra: hæc enim placēt mihi. Et Paulus. 1. Cor. 1.
 Ex Deo (inquiēs) vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis
 sapiētia à Deo, & iustitia & sanctificatio & redēptio, vt quem-
 admodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

*Pii qui verē
 sunt, simplices
 & recti.*

At illi contra impii, duplices, prauī, & iniusti verē sunt, qui
 (teste Ieremia cap. 2.) relicto fonte aquæ viuæ, fodiunt sibi la-
 cunos contritos, non continentes aquam, hoc est, qui aspernati
 sint.

*Impii, duplices,
 & iniusti qui
 sint.*

Dei iustitiam, sapientiam, sanctificationem, auxilium, suamet ipsorum iustitiæ, sapiëntiæ, sanctitati nititur. De his ait Dominus in Euangelio: Vos estis qui iustificatis vosmetipsos, sed scrutator cordium Deus est, Luc. 16.

*Piorum & im-
piorum vita.
Vita piorum dua-
bus notis de-
prehenditur,
verbis scilicet,
& operibus.
Verba et opera
piorum utilia,
salutaria &
iusta.*

Iam considerandum, quæ utrorumque vita sit. Nam hinc certissimò deprehendemus nos vel pios vel impios: Primò piorum vita duabus notis deprehenditur: verbis scilicet & operibus. de verbis sic Sapiens, inquit: Os iusti paritit sapientiam: labia iusti considerant placita. de operibus verò: Simplicitas iustorum dirigit eos, iustitia rectorum liberabit eos. En, pij, iusti, & simplices, nihil aliud loquuntur, quàm utilia & salutaria, quàm ea, quibus proximus docetur ac ædificatur ad pietatem, quemadmodum Petrus 1. cap. 4. monet, & Paulus Ephes. 4. nihil aliud operibus suis exercent & testantur, quàm iustitiam, simplicitatem, & æquitatem: faciunt cuique, quemadmodum sibi & aliis velint fieri: Vbi iam has deprehenderimus notas, ibi re vera adest pius, iustus, simplex. Non enim potest arbor mala bonos fructus facere, nec arbor bona malos fructus.

Matth. 7.

*Impij quoque
ex verbis & fa-
ctu cognoscun-
tur.*

2 Secundo loco, quemadmodum pij, sic & impij tum verbis, tum factis certò cognoscuntur, nam sic Sapiens, inquit, Os impiorum peruersum: Simulator ore decipit amicum suum, & hoc de verbis: de factis verò infert: Supplantatio peruersorum vastabit illos, in insidiis capiuntur iniqui. Vide, impij nihil loquuntur aliud quàm praua, inutilia, noxia, dolosa: quàm ea, quibus proximum decipiant, peruertant, & ad impietatem alliciant: nihil item aliud faciunt, aguntque, quàm meram iniustitiam, fraudem, iniquitatē. Vbi hæ itaque notæ videtur, ibi impij adsunt certissimè. Non enim potest bona arbor malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus, Matth. 7.

*Verba et opera
impiorum inutilia,
noxia, do-
losa, iniusta, et
iniqua.*

*Premia piorum
& impiorum.*

3 Tertiò, utrorumque ponit præmium, cùm dicit: Expectatio iustorum letitia, spes autem impiorum peribit. Fortitudo simplicis via Domini, & pauor his, qui operantur malum. Iustus in æternum non commouebitur, impij autem non habitabunt super terram. Ecce, pij hinc sentient tranquillitatem, & letitiam conscientia, confortabunturque in via Domini, & post hanc vitam saluabuntur æternum: impij contrà, hinc sentient vsque pauorem, & desperationē, & tandem æternum eradicabuntur. Varij huius utrorumque exitus etiam testis locuples est Isaias, cap. 65. Iam eligat quisque nostrum alterutram viam, vel impiorum vel piorum; aqua namque & ignis apposita sunt nobis. Sed si sapimus, eligamus piorum potius consortium, ut cum sanctis & electis & nos sancti & electi simus,

ÉPILOGVS.

1 Utili & necessaria antithesi Sapiens contraponit pios & impios, ut
iuxta

iuxta Philosophum: opposita iuxta se posita elucescant: indeque scire possumus, quid fugiendum, quid item amplectendum.

2 Duabus praesertim notis distinguit pios ab impiis, & vicissim impios à piis, verbis scilicet & operibus: diversa enim loquuntur, diversa item operantur. Hi aeternam viam mambulant ad vitam, isti latam currunt ad perditionem, Matth. 7.

3 Fidelium gaudia, & impiorum supplicia, utrorumque dispar exitus & premium, quemadmodum disparem amplexi sunt vitam. Qui bona fecerunt, ibunt in resurrectionem vitae; qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij, Ioan. 5.

IN FERIIS IISDEM EVANGELIVM.

IN illo tempore misit Herodes rex manus, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum *Marc. 6.* in carcerem, propter Herodiam uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, & volebat eum occidere, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum, & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cenam fecit principibus & tribunis, & primis Galilaeae. Cūque introisset filia Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque discumbentibus, rex ait puella, Pete à me quidvis, & dabo tibi. Et iuravit illi, quia quidquid petierit, dabo tibi, liceat dimidium regni mei. Quae cum exisset, dixit matri suae, Quod petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistae. Cūque introisset statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistae. Et contristatus est rex propter iusiurandum, & propter simul discumbentes, noluit eam contristare: sed confestim missis spiculatoribus, praecepit adferri caput Ioannis in disco, & decollauit eum in carcere, & attulit caput eius in disco, & dedit illud puella, & puella dedit matri suae. Quo audito discipuli eius venerunt & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento.

IN PRAESENTI Euāgelio, quod annuam recordationem decollationis D. Ioānis Baptistae nobis ob oculos ponit, quatuor proponuntur, quae non solum ad historiae faciunt veritatem, verum etiam ad peculiaria aliquot dogmata.

1 Primò quidem expressè dicit Marcus personā, à quo Ioannes coniectus sit in lacum, Herodem, videlicet, regem manus in Ioannem iniecisse, vinxisseque in carcere illum, & tandē etiam decollari eum iussisse. Hic est ille ipse Herodes qui Iesum videre desideravit multo tempore, Luc. 23. qui & Pilato assensum dedit in mortem eius, & dictus est Antipa, filius Herodis Ascalonite, qui pueros innocētes trucidauit, sub quo Christus & Ioannes nati fuerunt. Herodes versipellis, aut (vt B. Hieronymus vult) pellicens interpretatur. Nam finxit se pium, cū crudelissimus esset. Hinc Christus dixit de eo (Luc. 13.) Dicite vulpi illi, quia dæmonia eiicio, & sanitates perficio hodie

& cras,

Herodes Antipa Ioannē coniecit in vincula.

Herodes interpretatur versipellis, aut pellicens.

& cras, & tertio die consummor. Hic tenuit captiuum, qui ad hoc laborabat, vt eū & alios adduceret illi, qui soluit à funibus peccatorum, Psal. 145. Tenuit Ioannem, innocentem, quo nemo sanctior, teste Christo, Matth. 11. In cuius natiuitate multi gauisi sunt, qui plusquàm propheta extitit, imò angelus ac præcursor Messiae, qui præparauit viam Domini, qui testimonium perhibuit de lumine, & agnum digito ostēdit, qui tollit peccata mundi, qui tantæ abstinentiæ fuit, quòd locutis ac melle filuestri pastus sit, atque pelle camelina testus. Hunc, inquam, Ioannem, tot Dei gratiis fulgentem tenuit Herodes, ac vinxit in carcere, vt se probaret malitiæ paternæ imitorem. Nam vulgo dici consuevit: Rarò filios suis parentibus emendatiorcs euadere.

Herodes paternæ malitiæ imitator.

Hoc nempe exemplum damnat in magistratu tyrannidē & abusum potestatis, monetque magistratū, ne accepta potestate abutantur, ne pios ac innoxios opprimāt. In hunc finem Deus potestatem & gladium illis tradidit, non vt pios persequatur, sed vt malis sint terrori, horumque malitiā compescāt, piosque ab horum tyrannide defendāt. Rom. 13. & 1. Pet. 2. Non ergo manus iniicere debent in pios & innoxios, vt Herodes fecit: sed in impios & flagitiosos, vt pij securi viuere possint. Si verò omninò tyrannidē pro animi libidine exercere volent, eundem certē sortiētur finem, quem omnes tyranni sortiti sunt, & præfertim Herodes ille.

Potestatem & gladium tradidit Deus magistratui nō vt pios persequatur, sed defendant à tyrannivum furore.

2. Secundò ponitur causa captiuatī & decollati Ioānis. Propter Herodem (inquit Euangelista) captus est & occisus, quòd scilicet incepasset Herodem propter incestas illas nuptias cum Herodiade scortatrice, fratris sui etiāmnū viuētis vxore, initas, quòd omnino prohibitū erat in lege. Nā Exo. 20. dicitur, Non concupisces vxorē proximi tui, multò minus fratris tui. Nam Levit. 20. habetur, Qui duxerit vxorem fratris sui, rem illicitā facit: quanuis post mortē fratris, licitū erat alteri fratri, semen fratri suo suscitare, Deu. 25. Propriā enim vxorē Aretæ nempe, regis Arabiæ filiā, propudiarat: & fratris sui Philippi Tetrarchæ Iturææ & Trachonitidis regionis, Luc. 3. contrā cōiugem. Herodiadem inquā, Aristobuli filiā & Agrippæ maioris sororem, vi rapuerat: sed sic, vt illa (scortū nempe pessimū) vltro & ex pactis incestū illud matrimoniū suscepit. Quia ergo Herodes nolebat venire cum aliis ad baptismū poenitentiæ, idē Ioannes venit ad ciuitatē, & arguebat Herodē dulciter, nō pharisaico fastu, & dicebat: Non licet tibi habere vxorē fratris tui, dicebat Ioannes Herodi quòd erat legis, quòd erat iustitiæ, quòd erat salutis, certē non quòd erat odij, sed amoris. Etecce qualē cōsecutus est ab impio pro pietate mercedem. Malos enim qui corripit, offendit, incurrit odiū, qui arguit criminosos. Talē nanq;

Herodes propriam & legitimā vxorem repudiarat.

mercedem

mercedem solent ferre, qui liberius audent impios arguere. Sic Christus odiū tulit pro dilectione, Psalmographo teste. Quodd igitur obruncatus est Ioannes, id tam impij quam pij cōmune cum ipso habent: at causā, cur sit capite plexus, soli pij cum ipso habent cōmune, non impij. Quia nō mortis supplicium, sed mortis cāssa discernit pios & impios. Nequaquam ergo propter flagitia, aut malefacta occisus est: nam erat sanctus, iustus, innocens: atque ipse etiā Herodes sciebat ipsum virum esse iustū ac sanctū. Sed occisus est propter iustitiā, & veritatis professionem, quodd scilicet Herodem de incestu & adulterio arguisset: veritas nempe, peperit odium, & parricidium hoc. Hanc solam ob causā in Machærunta & vinctus & decolatus est, teste etiam Iosepho. Sed quidnam extrusit odium huiusmodi? Sola certē turpis & impura libido.

Nō mortis supplicium, sed causā mortis discernit pios & impios.

Adducit autem Ioseph aliam causā huiusmodi captiuationis & occisionis, Antiq. lib. 18. cap. 10. nempe, quodd veritus sit Herodes, ne fortē doctrinā Ioannis persuasionē, populi à suo regno discederent, cum præsertim videret plebem in omnibus obedire illius præceptis: malueritque igitur præuenire illū nece ante inuocationem, quā post turbatis iam rebus seram agere pœnitentiā: ideoque vinctum illum in castellum Machærunta abduxisse, ibique esse obruncatum.

Causā aliam occisionis Ioannu adducit Iosephus.

Verūm vtut hanc causā publicē Herodes fortē prætexuerit, intima tamen & potissima causā (vt diximus) fœda illa libido fuit. Hæc & Herodi & Herodiadi altē infederat, nec animus erat relinquere: ob id Ioannis admonitio vtrique conficiuit bilem. Hinc cum rescisset Herodias, Ioannem sic Herodem increpassē, insidias tendebat illi, conabaturque eum per sese occidere. Verūm cum hoc cōmodē efficere non possēt propter turbam, quæ pro non vulgari propheta eum habebat, permouit ipsum Herodem, vt is illū caperet & occideret. Videmus igitur hîc, qui sint fructus spurci amoris: quantumq; malū sit, audire mulierē libidinofam. Inter cætera maximē duo sunt quæ plus appetunt mulieres, honorari scilicet & diligi, sicut clarē videre licet in Apemen filia Bezacis, 3. Esdr. 4. Herodias ergo sciens se ab Herode ardentē amari, eiusque illicitam copulam (vt sibi videbatur) maioris esse honoris, nimirum eo quodd Herodes rex esset potentior & famosior Philippo viro suo, ne vtroque priuaretur, sed licētius libidini & pompis indulgeret, vitæ sanctissimi viri tetendit insidias: aded fornicatio, vinum & ebrietas auferunt cor, Oseæ 4. Vnde non immeritō mala mulier dicitur ab Origene, initium peccati, expulsio paradisi, & arma diaboli. Nam diabolus non potuit variis suis tentationibus superare virum sanctum Iob, vexauit tamen eum, plurimumque molestiæ intulit per malam mulierem, propriam nempe vxorem,

Causā præcipua mortis Ioannu fœda libido fuit.

Duo præsertim appetunt mulieres, honorari scilicet, & diligi.

Praua mulier diabolo peior.

rem, dicentem ei, Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo & morere. Item Prouer. 7. de mala muliere sic dicit, Multos vulneratos deiecit, & fortissimi interfecti sunt ab ea. Hinc Chryf. Aestimo (inquit) in hoc mudo nullā bestiā cōparabilem male mulieri. Quid leonē facilius? dracone atrocius? nihil ad mulierem malam: de qua Eccle. 25. Cohabitare draconi & leoni melius est, quā cum muliere mala. Nec hac Sapiens ironicē dixit: Ex rebus gestis discē manifestius. Danielem in lacu leonē reueriti sunt, iustum verō Naboth Iezabet interfecit, 3. Reg. 21. Cetus Ionam in ventre custodiuit: Dalila Samionem crebrius circumuenit: Dracones & aspides Ioannem in deserto manentem reueriti sunt & tremuerunt: Herodias cum filia, Iohan. caput detruncari curarunt.

Mali timent Herodes interim metuebat Ioannem: sciens eum virum iustum quo ad bonos, ut Nero homines, & sanctum, quo ad Deum. Propter populi seditionem Senecam non timebat eum occidere, non autem amore Dei & legis prohibentis, in fontem occidere. Timor nanque Dei corrigit, timor verō hominum differt peccatum, non aufert voluntatem. Nam duo erant in Herode: timor Iohannis, & amor mulieris, sed amor ille vicit timorem.

Vulpinum figmentum Herodis. Et audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Vulpinum hoc fuit eius figmentum coram populo. Gaudent enim nonnunquam mali principes habere domi viros in signi probitatis opinione celebres & commendatos: non ut horum consiliis obtemperent: sed ut quod agunt ex animo suo, ex horum consiliis agere videantur apud ignaram plebem. Vnde in aliis quidem rebus leuioribus frequenter illius monitis paruērat: hic, vbi praecepit conueniebat obtemperare, ob turpissimum mulieris affectum, virum sanctum incarcerationi, quem turbae etiam Christum credebant. O quot hodie habet sibi similes, qui simulant sese libenter audire verbi praecones, sed quamprimum arguuntur, occultis insidiis nituntur eos tollere de medio, veritatem-

Lectiones Euāgelicas multi audiunt, sed à peccatis non resipiscunt. huc suppressere! Et multi correctiones Euangelicas audiunt, sed à peccatis minimè resipiscunt. Sic Herodes libidinis facibus ardens, perire maluit, quā ad poenitentiam reuerti. O periculosum vitium & contagiosum adulterium! Osee. 7. Omnes adulterantes quasi clibanus succensus: Sed Deu. 27. dicitur: Maledictus, qui dormit cum vxore proximi sui. Et Apoc. 2. Qui moechantur, in maxima tribulatione erunt, quia Apo. 21. Pars eorum erit in stagno ardenti sulphure & pice. Grauius enim est, furto, quod morte plectitur. Prouerb. 6. Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit, furatur enim ut esuriens animam impleat: Qui autem adulteratur, propter cordis inopiam perdet animam suam. Nam adulteri peccant in Deum, violando sacramentum, de quo Christus, Matth. 19. Quos Deus coniunxit,

Periculosum vitium adulterium, & furto grauius.

Adulteri peccant quadri-furiam.

Iunxit, homo non separet. Item peccant in proprias coniuges fidem frangendo, & falsos haeredes substituendo. Peccant etiam in proles, quibus hoc damni inferunt, vt inhabiles ad Ecclesiasticas dignitates, vel officia publica exercenda reddantur. Peccant tandem in proximum, quem admittunt secum commisceri. Vnde iuxta sacrā scripturā, punit Deus adulteros, 1. temporaliter. Non recedet (inquit Dominus per prophetam ad Dauid) gladius de domo tua in sempiternū. 2. Reg. 12. 2. eternaliter, iuxta illud. 1. Corinth. 6. Fornicatores & adulteri regnum Dei non possidebunt. Item Ephes. 5. Hebr. 13. Roma. 1. Hoc ergo exemplum dehonestatur nos à libidine, ne & ipsi in similia flagitia propellamur. Ac cū primis monebuntur magistratus, vt ij quā longissimè ab Herodis exemplo absint: hoc est, ne ipsi iis flagitiis obnoxij sint, quæ in alijs punire & solent & debent.

Adulteri duplici poena à Deo puniuntur.

Magistratus longe absint ab Herodis exemplo.

Ceterū vt & sacerdotes, concionatoresque hinc aliquam doctrinam hauriant, monentur hi, vt (Ioannis exemplo) fortiter, libereque peccata & peccantes redarguāt, quantumcunque etiam sibi consciscant periculū. Non nesciuit sanctus Dei propheta, quali ingenio præditus esset Herodes: non ignorauit quantum sibi conscisceret periculum, si vera fide libertateque propheticalarum regi, & regio illi scorto detraheret: nihil tamen vel ipsum mortis discrimen vel indignationem principis summam, vel regalem etiam auctoritatem reueritus, in faciem & apertis verbis scelus opprobrat, peccantemque meliora docet. Debent ergo & concionatores eādem constantia & libertate accusare scelera citra figuram, peccatoresque commonefacere ad poenitentiam: sed citra dicacitatem & petulantiam, solius diuini zeli gratia. Clama, inquit, Dominus Propheta, ne cesses, annuntia populo meo scelera eorum. Et Paulus. 2. Timoth. 4. Prædica verbum, in sta opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.

Concionatores monentur vt exiplo Ioannis fortiter libereque peccata arguant.

Ioannis 58.

Obseruandum quoque hic est, gradus consanguinitatis & affinitatis non esse Euangelica prædicatione abolitos: ideoque nemo in his sibi sub Euangelij prætextu nimium debet permittere, sed sequi diuinam & naturalem legem, præterea & honestatem ac decorum Christianum, ne connubium euadat in incestum: vide de hac re Leuit. 18. & 20. Item Deut. 27.

Gradus consanguinitatis & affinitatis non infringendi.

Adhuc præmoneri etiam Herodis exemplo debemus, ne peccemus in Spiritum sanctum, nec confessæ & agnitæ veritati renitiamur: quemadmodum ille sciebat Ioannem, virum iustum ac sanctum esse, & nihilominus tamē illum occidit. Nam huiusmodi peccata non remittuntur, neque in hoc seculo, neque in futuro, Matth. 12.

Peccatū in Spiritum sanctum reniti à nobis cauere debet.

Tertiò ostenditur ex hoc Euangelio quando decollatus sit Ioan-

Ioannes, qua item ratione ac via ad eandem ipsius peruerum sit, nihil prius habebat Herodias, quam ut Ioannes extingueretur. Et si autem eo permouerat Herodem, ut caperetur ille: non tamen statim afflicta est, ut simul occideretur, quod nimirum, adeo obseruaretur is ab Herode. Obseruauit igitur opportunitatem, nampe diem natalem Herodis: sciebat enim tum ad ebrietatem usque potare regem, eoque ut ad impuritatem omnem, sic & ad eandem esse proclium, Vnde sequitur in textu.

Ethnicorum more Herodes diem natalem celebravit.

Conuiuia malorum raro deest impietas.

Cum dies opportunus accidisset, &c. Iuxta morem ethnicorum celebravit diem Herodes natalem, in quo nihil voluptatum genialium non adhibebatur, quem diabolus ad impium facinus idoneum adinuenit. Raro enim conuiuio malorum deest impietas. Nam dum corpus refectione resoluitur, cor ad inane gaudium, imò ad omne flagitium relaxatur, ut patet Exod. 32, Sine Cerere & Baccho friget Venus (ait quidam:) veter autem mero astuans, spumat in libidinem. In conuiuio Vasthi regina repudiata, Hester. 1. Amon à fratre occisus, 2. Reg. 13. Hinc Seneca monet: Prius videndum est (inquit) cum quibus comedas quam quid comedas, Item Cato, Conuiuia raro. Et Prouerb. 23. Noli esse in conuiuio potatorum, nec in comestationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes symbola, consumentur.

*Herodes et Phario ut una con-
celebrarunt solennitatem, ita
& paris impietatis fuere.*

Nullus alios legimus diem natalem obseruasse, nisi Herodem & Pharaonem, ut quorum erat par impietas, esset & una solennitas, quam uterque sanguine foedauit, tanto interim Herodes nequior, quod sanctum veritatis doctorem trucidarit. Filij utique huius seculi natalem concelebrant diem, quia post mortem gaudia eis nulla restant, nam mortuo homine impio nulla erit ultra spes, Prouerb. 1. 1. quæ dies magis (si scirent) lugenda esset, nam Iob. 14. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. &c.

*Malis mala
placent.*

Cum ergo magno luxu fastuque instructa coena natalicia exhiberetur principibus, tribunis qui millenis praefecti sunt, & primatibus Galilææ, ingressa est conuiuio puella Salome, Herodiadis & Philippi filia, ut indecora lasciuiaque saltatione delectaret conuiuas. Et quod turpius saltauit, eo magis afficiebat regem, simulque accumbentes, quo plures essent suæ crudelitates testes. Malis nanque principibus, ac huius seculi nobilibus magis placet saltus lasciuus & cantus musicus, quam sermo diuinus: chorisatio, quam deuota supplicatio: magis prophana conuiuia, quam dominica mæla. Non enim sapiunt carnalibus spiritualia. 1. Corinth. x. 2. Cythara & lira & tympanum & tibia & vinum in conuiuio vestris, & opus domini non respicitis, Isa. 5. Sed ubi hæc meretricula hanc salendi artem didicerat? Certè a matre impudica & lasciuia. Tritum enim

enim est prouerbiū, Mali corui malum ouum. Curauerat enim mater, vt hec saltaret, vtque saltatione huiusmodi à rege impetraret quiduis, & sic demum sancti viri caput. Audiatis hæc virgines quæ tripudiis communem foëminarum sexum & saltationibus deturpare non veremini: audiatis viri, qui magnifica conuiuia ebrietate plena consecramini. Vbi saltus lasciuus, ibi diabolus certè adest, ibique incendit ignem concupiscentiæ, quia habet ibidem ignem & stramen, Prouerb. 6. Nunquid geret quis ignem in sinu suo, vt non ardeat? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. Caro enim mulieris, ignis inficiens est. Et ideo monet Sap. Eccl. 9. Cum saltatrice ne assiduus sis, habet enim venenosum sibilum, afflatum firenarum, colloquium illius quasi ignis exardescet. Et Prou. 5. Fauus distillans labia meretricis, nouissima illius amara quasi absinthiū. Hinc August. ait de 10. chordis. Melius est, & minus malū die dominico arare, quàm chorizare: die dominico lanam texere, quàm impudicè saltare. Neque enim Deus dedit nobis pedes vt cum camelis saltemus, sed vt cum angelis chorum faciamus. Sed & quàm periculosum malum sit insolens saltus, arguit Dei vindicta. Exod. 32. vbi occisa sunt. 23. millia.

Mali corui malum ouum.

Vbi saltus lasciuus: ibi diabolus adest.

Ait ergo regali magnificentia rex puellæ, *Pete à me quod vis, & dabo tibi. Et inuauit illi: & si dimidium vsque regni mei petieris, dabo tibi.* Pollicetur haud inficius quid petitura sit, cum iuramento, vt intercedente iureiurando, non posset non interficere innocentem, quasi inuitus, sed lege adactus, lege cōtra legem abutens. O vocem stultissimo ac tenuento rege! dignam! Hieronymus dicit iuramentum debere hos habere comites, veritatem, iudicium & iustitiam, iuxta illud Iere. 4. Iurabis, viuut Dominus, in veritate, in iudicio, & iustitia. Primò nemo debet leuiter, sed ex necessaria causa & discretè iurare, & quantum ad hoc requiritur iudicium, scilicet, discretionis ex parte iurantis, & hîc nulla fuit necessitas. Deinde in iuramento requiritur veritas, vt neque sit falsum, neque sit aliquid illicitum, & hîc nullo pacto fuit veritas per quam iuramentum verax esse probari poterat. Tertio requiritur iustitia per quam confirmetur quod licitum est, & hîc omninò fuit illicitum, scilicet, occidere innocentem. Iudicio ergo caret iuramentum incautum: veritate autem iuramentum mendax: iustitia autem, iuramentum iniquum siue illicitum.

Iuramentum tres comites habere oportet. S. Tho. 2. 2. quæst. 89. art. 3.

Puella ergo ne perderet tantam occasionem, & mox hac regij pectoris abuteretur libidine, quemadmodum hanc fabulam matris instinctu cœperat agere, non audet ilico petere quid vellet: sed egressa è conuiuio, consuluit matrem. At incoësta mulier nihil cunctata, neque quicquam habens charius morte

h h

sanctif-

sanctissimi viri, verita ne quando Ioanni reconciliatus regis animus, dirimeret incestas nuptias, suavit filia ne quid peteret, nisi ut absque mora sibi daretur in disco caput Ioannis Baptistæ. O immanitatem malæ mulieris, ô crudelem malitiam, &

Ferocitas & crudelitas Herodias.

Parentes duo debent suis filiis, nutrimentum & documentum.

Herodias crudelis in filiam.

ferocem matrem! debent enim parentes filiis & filiabus duo: debent primò nutrimentum, quod natura ostendit in animalibus, quæ naturali inclinatione mouentur ad suorum pullo- rum educationem: debent deinde & documentum, iuxta illud Eccl. 7. filij tibi sunt, erudi illos; filia tibi sunt, educa, &c. Et Deut. 6. verba quæ ego præcipio tibi, narrabis ea filiis tuis. At ista omnino crudelis fuit mater in filiam, quam cum docere debuisset timere Deum, docuit eam expostulare sancti viri mortem. Suavit nanque mater ut optaret illam sanctam linguam, quæ prædicauerat poenitentiam & regnum Dei, & quæ ipsius arguit illicitas nuptias. Hæc est illa nequitia de qua Eccl. 25. dicitur: Non est caput nequius super caput colubri, neque nequitia super nequitiam mulieris. Satiis certè suffocasset filiam in utero, allisissetque adhuc paruulam ad petram. Proh Deum immortalem, quot sunt adhuc tales matres quilibet fera immanissima in proles truculentiores! non enim potest esse atrocior ferocitas, quàm ut educentur ad omne flagitium, ad superbiam, lasciuiam, luxum, gesticationem indecoram, vsuram, fraudem, &c. Beata steriles: Beata ybera quæ tales filios aut filias non lactauerunt: Beati ventres qui tales non genuerunt, Luc. 23.

Non potest esse maior crudelitas, quàm proles ad omne flagitium educare.

Adolescentia prona & docilis ad flagitium.

Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ. O docilem ad flagitium, & morigeram filiam! Caput (inquit) Ioannis: velut hoc pluris factura, quàm dimidium regni. Caput hominis decolati petit, quod aliæ virgines castæ horrent, hoc publicè ad conuiuium portare non verecundatur. O audacem puellæ nequitiam, postulare illius sanctissimi viri caput, quem populus prophetam, & Christus plusquam prophetam appellauit, Matth. 11.

Vasfriles Herodu.

Et contristatus est rex. Dissimulat mentis suæ malitiam artifex homicida, cùm tristitiam in facie, & lætitiā haberet in mente. Et ad hoc forte iurauit ut occasionem pararet qua videretur facere inuictus, quod faciebat spontaneus.

Propter iusiurandū & propter simul discumbentes, noluit eam contristare: sed misso spiculate, præcepit afferri caput eius in disco, &c. Scelus excusat iuramento, ut sub occasione pietatis impius fieret: Vultu mœrorem simulans, iurisiurandi religionem prætexit, præsertim quod tot conuiuii testibus interposuisset. Hic mihi vide præposteram regis religionem, quum sit nihil illi familiarius, quàm omnia fœderum ac religionum vincula dirumpere, hic irreli-

irreligiosa religione stultissimi iurisiuradi constrictus est: Vult omnes sceleris sui esse cōsortes vt in luxurioso impuroque conuiuio cruentæ epulæ deferrentur. Si propter iurandū fecit, si patris aut matris, vel certè ipsius Herodiadis postulasset interitum, facturus fuerat an non? Nulli dubium quin illi dare veraciter tristis abnueret. Quod in se ergo repudiaturus erat, contemnere debuit & in propheta. Beda, Si quid nos, inquit, fortè incautè iurasse, contigerit, quod obseruatum, si peiorem vectur in exitum, liberè illud consilio salubriori mutandum non uerimus, ac magis instante necessitate periurandum nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum, non enim est conseruandum sacramentum quo malum incautè promittitur. Sic Dauid incautum rescidit iuramentum rogatu Abigail. 1. Reg. 25. Hinc Dominus admonet, Mat. 5. Ego autem dico vobis non iurare omnino.

Religio postera Herodis.

Incautum re-sistere licet iuramentum.

Condigni item inuitatore suo hic fuere conuiuæ, vbi nullus inuentus est, qui innocentis prophete etiam inter festa mortem vetaret, præsertim cū rex assumpta specie tristitiae se coactum hoc facere protestaretur, essetque opportunum quo hortatu conuiuantium à promisso scelere reuocari deberet, si non intellexissent illum industria hæc perstruxisse, imò etiam ipsos quoque par eiusdem sceleris amor irretiret. Non ergo mirum si reges aliquando audent nefaria, cū tales habeant animos incestis amoribus & crapulæ deditos, conuiectores quoque vel timidos, vel crudelitatis fautores. Ne ergo leuis aut periurus videretur, iussit fieri quod optarat puella, præcepit asferri caput eius in disco, sed cur in disco? cur tam pretiosè gestatur, quem aded viliter iubet occidi? nisi quia pretiosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius, Psal. 115.

Utiliter occisus pretiosè gestatur, quia pretiosi in conspectu Domini mors sanctorum eius.

Spiculator decollauit eum in carcere, & attulit caput eius in disco, & dedit illud puellæ. Hoc est sanctum illud caput in quo fuerunt oculi, qui toties Christum & Spiritum S. in specie columbæ intuebantur, in quo fuerunt aures, quæ vocem patris cælestis audierunt: in quo labia, quæ toties Christi testimonia firmauerunt: in quo lingua, quæ dulciter appropinquationē regni cælestis clamabat, Matth. 3. Ioan. 1.

Et puella dedit illud matri suæ. Ad matrem quippe omnium malorum artificem ac fontem redit ferale præmium, decollatus sanctus datur incestui, traditur adulteræ, adicitur saltatrici, vinum transit in sanguinem, funus apponitur natali, conuiuium mutatur in homicidium, organa vertuntur in funus. O spectaculum diabolicum, ô satanicum conuiuium, ô iniquum tripudium, & mercedem tripudij multò nequiores! Cædes enim omnium scelestissima excogitatur, & qui coronari & laudibus in-

Spectaculi diabolici, & satanici conuiuium Herodis.

*Luxuria non
petulantes so-
lum, sed etiam
homicidas fa-
cit.*

cælum usque efferri merebatur, percussus securi iacebat. Qui
dæmones deuicit, eius caput post cædem ad mensam ferebatur:
Nam talis res est luxuria, quod non petulantes solum, sed etiam
homicidas facit, sicut de Flaminio quodam Romanorum duce
refert Hiero. quod accubanti iuxta se meretriculæ, quæ nun-
quam se vidisse diceret hominem decollatū, assensus sit, ut reus
quidam capitalis criminis, in conuiuio truncaretur, eaque de
caussa à cætoribus pulsum curia, quod epulas sanguini miscue-
rit, & mortem quamuis noxij hominis, in alterius delicias præ-
stiterit, ut libido & homicidium pariter miscerentur.

*Qui fructus
oriuntur ex li-
bidine, luxu, et
saltationibus.*

Videmus igitur hinc sole meridiano clarius, quid fructus
oriatur ex libidine, luxu, saltationibus, & temerario iureiuran-
do. Si sobrius fuisset rex, non adeo affectus fuisset saltatione,
neque temerè iurasset, multò minus virum illum iustū & san-
ctum iussisset decollari. At quia ebrius fuit, omnia faciliè subse-
cuta sunt mala. Verùm agamus nonnihil de hisce singulis ad
nostri præmonitionem. Eò pro dolor ventum est, ut & apud
nos hæc flagitia increbuerint, ac indies magis magisque radices
agant, fornicatio simplex, pro nullo amplius peccato habetur
adulterium verò, ludus & iocus est: at incoestus, hoc est, con-
gressus cum consanguineis, affinibus, & Deo consecratis, ve-
niale peccatum censetur. Atque vitiam vel à Sodomitica illa li-
bidine puri omnes simus. Quid verò hinc sequetur? certè lerna
omnium malorum, miserrimè semper perierunt fornicarij.
Quare & Sirach, inquit: fornicariis se iungens erit nequam, pu-
tredo & vermes hæreditabunt illum, contabescet in exemplum
alijs, & tolletur de numero anima eius, Ecclesi. 19. Vide item
Paulum de huiusmodi vitijs diffusè tractantē, Rom. 1. 1. Cor.
10. Galat. 5. Ephes. 5.

*Quæ olim fue-
runt grauissima
vitia & sunt
vix iam pro pec-
cato habentur,
imo quadam pro
virtutibus fere
habentur.*

Iam luxus, hoc est, crapula & ebrietas, item saltationes &
choræ tam sunt vulgares, ut pro virtute ferè habeantur, verùm
certè sunt fomites libidinis, omniumque adeo flagitiorum. Au-
diamus scripturam, Oseas cap. 4. inquit: Fornicatio, vinum, &
ebrietas auferunt cor. Et Sirach, item cap. 19. Vinum & mu-
lieres apostatare faciunt etiam sapientes, & Isaias cap. 5. Væ
qui mane confurgitis ad sectandam ebrietatem, & potandum
usque ad vesperam, &c. Et Salomon Prouerb. 20. Luxuriosa
res vinum, & tumultuosa ebrietas: qui his delectatur, non erit
sapiens, Et 23. cap. Qui commorantur in vino, & qui student
calicibus epotandis, ipsis nimirum væ, miseriæ, rixæ, foueæ, sine
caussa vulnera, & rubor oculorum. Vinum si biberis, oculi tui
videbunt extraneas, cor tuum loquetur peruersa, eris sicut dor-
miens in medio mari, &c. Sirach item cap. 9. Cum muliere
saltatrice ne sis assiduus, nec audias illam, ne pereas in efficacia
illius.

Ceterum

Cæterùm quod ad iusiurandum attinet temerarium, plus satis cheu prompti sumus: & leuiter enim vouemus, & facile votum malum reddimus: contra si quid boni vouerimus, aut nunquam ægrè stamus pollicitis, at (si sapimus, si quæ Dei in nos furorẽ excitare nolumus) ne imitemur Herodem. Si quid vouimus, quod ad Dei gloriam, & proximi salutem facere possit, id sanctè reddamus. De huiusmodi nimirum voto sic habemus Eccl. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, nam aliqui multò melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere. Sin verò quid vouimus aut iurauimus, quod contra Deum & in proximi damnum cedat, id minimè seruare debemus, ibi præstat nos esse periuros, quàm fideles, exemplo Dauidis. 1. Reg. 25. De hoc apud Ecclesiasten habemus: Promissio infidelis & stulta Deo displicet. Hæc breuiter sunt, quæ in Herode, Herodiada & Salome eius filia nobis fugienda proponuntur.

Ad iuramentum temerarium faciles et prompti sunt hodie multi.

Hoc immane factum ut audierunt eius discipuli, venerunt & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento. Sancti patres sollicitam semper de honesta sepultura habuerunt curam: de hac re vide, Genes. 23. 25. 47. 50. Exod. 13. Tob. 4. Eccle. 38. Act. 8. Ioan. 19. Monemur ergo horum exemplo, ut etiam mortuis humanitatis officia sedulo exhibeamus.

Mortuis humanitati officia exhibere pius opus est.

EPILOGVS.

1 Duo hominum genera proponuntur: Vnum quod postposito Deo, carnis curam agit in desideriis. Alterum quod Deo placere studet per vitæ meritum & sanctimoniam, & proximo prodesse per doctrinam sanam: hic fuit Ioannes Baptista, iste, Herodes rex impius.

2 Ex Ioannis persona discamus sinceritatem fidei, puritatem doctrinæ, zelum Dei & virtutum, professionem veritatis, fortitudinem & constantiam in agendo, patientiam denique in aduersis, persuasi scilicet, & si corpus accedant tyranni, animam tamen manere immortalem, eamque è mortis ergastulo liberari, inque in vitam æternam. Ipse siquidem & alij sancti omnes propter veritatem & iustitiam, odium mortemque deuorauit: animemur itaque & nos ipsius exemplo ad mundi odium ac persecutiones, sed sic ut propter veritatem & iustitiam itidem patiamur, non ut fures, homicide, heretici. Nam hæc gratia est apud Deum, si quis propter conscientiam Dei sustinet molestias, præter meritum affectus malis. 1. Pet. 2.

3 Herodis sanguinolentum exemplum monet nos, ut caueamus ab ebrietate, ut absimus a crapulosis conuiujs, ut oculos nostros auertamus ab impudicis gestibus, & omni leuitate, ne ut ipsi in similia flagitia incidamus. Præterea monemur ne temerè iuremus, atque etiam si forte iurauerimus, ne tamen temeraria vota adimpleamus, tandè ut ab omni hypocrisis quàm alienissimi sumus.

Eccles. 24.

Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. Ego mater pulchra dilectionis & timoris, & agnitionis, & sancti spiritus. In me omnia gratia via & veritatis, in me omni spes vite & virtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini. Spiritus meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & favum. Memoria mea in generationes seculorum. Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient: & qui audit me, non confundetur: & qui operatur in me, non peccabunt: & qui elucidant me, vitam eternam habebunt.

Sapientia ipsa
quid sit ei pos-
sit.

Philip. 2.

Iesus Christus
qui summi pa-
tris testimonium
aeternae sapien-
tiae habet, aptis-
sima similu-
dine se vitem
dicit.

PRAESENS lectio (quae iuxta germanum sensum de aeterna est sapientia) duo peculiariter nobis proponit. Primum quid ipsamet sapientia & sit & possit, cum dicit: Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. Iesus Christus, qui summi patris testimonium aeternae sapientiae habet, quando ait Matth. 3. & 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite: ed quod se humiliaverit formam servi accipiens, deieceritque in mortem probro- lissimam, dicit se esse vitem, quod omnium lignorum est vilis- simum, quia inutile ad quamlibet structuram aut aedificium, ut caetera ligna arborum, & ad nihilum valet, nisi in ignem proli- ciatur. Latitat tamen sub hoc vilissimo ligno, ut videatur omnium arborum abiectionissimum, suavisissimus fructus, Deum lactificans & homines. Sic Christus lignum vitae, tanquam om- nium vilissimum abiectionum fuit, & prorsus pro inutili ha- bitum, quemadmodum sonant haec voces, Daemonium habet: Seducit turbas: Samaritanus es: Commouit populum: adeo ut non sine causa Petrus 1. canon. 2. cap. ex Psalm. 117. dixerit eum lapidem angularem, quem reprobauerunt aedi- ficientes: offensionis lapidem, & petram scandali, &c. Quam suaves fructus tandem produxerit haec vitis, subsequencia ver- ba testabuntur.

Vitis haec olim
subamara
erat.

Vitis haec cum
prodisset, fru-
ctus protulit
dulcissimos.

Haec interim vitis antequam plantata esset, subamara erat, ceu in viribus naturalibus videre licet, imò & Rhamnus pote- statem inter arbores acceperat. Iudic. 9. Tenebat enim hoc tem- pore Deus iustitiae iudicia. Expulsi enim statim post praeepti praevaricationem primos parentes nostros à paradiso in hanc miseriae vallem. An non etiam hoc grande iustitiae fulmen, quod generali cataclysmo perdidit totam terram, Noë tantum cum suis servato? Ecquid contigit Sodomitis & Gomorraeis? Item quid Israël? Psalm. 77. Erat esca adhuc in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos. At haec vitis cum ad perfectam usque aetatem pervenisset, produxit fructus dulcissimos, nem- pe misericordiam & gratiam. Deus qui olim exercuit iudicia iustitiae,

iustitiæ, nunc iudicia misericordiæ. Nunc illud Osee sexto, Misericordiam volo, & non sacrificium, locum habet. Si quis olim in peccatum lapsus erat, continuò in se iram sentiebat diuinam, aut de medio tollebatur, & lapidabatur. Exemplo est is qui in sabbato ligna colligebat. Numerorum decimoquinto. Nunc verò misericordia & veritas obuierunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Non veni (ait vitis nostra, Matthæi nono) vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Quod & Paulus testatur, 1. Tim. 1. Fidelis sermo, inquit, & omni acceptione dignus, quoniam Iesus Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, &c.

Quòd ergo hæc verba vni huic sapientiæ Iesu Christo tribui debeant, testatur ipse plus satis in Euangelio. Sic namque dicit Ioannis decimoquinto: Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est. Item ibidem: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia in me nihil potestis facere. Vitis quidem principio in terram demittitur, vt inde tum efficacius & commodius exurgat, fructificet & floreat. Ad hunc modum & æterna illa vitis, vnigenitus Dei patris filius ac Deus ipse Iesus Christus Seruator, propter nostram salutem semet demisit in terram sanctificatam ab æterno, hoc est, in vterum benedictæ, sanctissimæ, castissimæque virginis ac matris Mariæ, vt inde veluti sponus prodiret de thalamo suo, vt inde veluti flos exurgeret, fructificaretque vniuerso hominum generi fructus honoris & honestatis. Hunc sensum per Spiritum sanctum Dauid Psal. octogesimoquarto confirmat: Benedixisti (inquit) Domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Misericordia & veritas obuierunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Veritas de terra orta est, & iustitia de celo prospexit. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Hæc terra verò sancta non sîmo corporali, & lapidibus olidis obducta est, sed sîmo spiritali, nempe gratia, Spiritus sancti obumbratione, virtute altissimi, lapidibus fidei & charitatis. Vnde angelus ad eam, inquit, Lu. 1. Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu inter mulieres: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.

Deinde posteaquàm vitis in terram demissa est, probeque passinata, tandem prodit etiam & conspicua fit. Ita quoque vera vitis Iesus Christus cum per tempus aliquod in terra sua, in vtero, inquam, beato matris suæ quievisset, tandem prodiit, factusque conspicuus, hoc est, homo natus est. Hunc sensum confirmat propheta Baruch capite tertio, Hic (inquiens) est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo.

Quod verba hæc de vite Iesu Christo tribuit deus, testatur est ipse in Euangelio. Vitis æterna plantata est in terra sanctificata, vtero sanctissimæ virginis Mariæ, vt inde exurgens fructificaret toti generi hominum fructus honoris & honestatis.

Ad modum vitis Iesus Christus tandem ex terra benedicta prodiit factusque est conspicuus, hoc est, homo natus est.

suo, & Israël dilecto suo. Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est. Item Angelus Luc. 2. Annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus Dominus.

*Vitis nostra te
sua Christus
vbi adoleuisset
produxit flores
suauissimos.*

Iam vbi sic vitis prodierit, mox gemmis eductis floreſcit: ita & nostra vitis Iesus Christus vbi adoleuisset, erupit statim in flores honoris & honestatis. Produxit flores charitatis, timoris, agnitionis, & sanctæ spei, dum cælestem illam philosophiam prodidit mortalibus, dum omnibus malehabentibus benefecit, dum veram Dei cognitionem homines docuit, dum spem æternæ vitæ in se credentibus pollicitus est: Tandem quando hæc vitis floreſcere cœpiſſet, protulit flores honoris & honestatis.

*Flores quoque
vitis nostra sue
re vulnera sua
sanguinea.*

Existimo hos flores eos esse sanguineos, qui effluebant è latere, capite, manibus, pedibusque eius, seminabanturque in terram pro nobis miseris peccatoribus. Nam quemadmodum botrus in torculari expressus emittit vinum, ita ille pro nobis dedit effuditque sanguinem suum, ac in eo lauit nos à peccatis nostris.

*Vinum huius
vitis quando
expressum sit.*

Hoc autem vinum expressum est ab initio passionis eius usque ad vitæ finem: dum scilicet in horto sudauit aquam & sanguinem, dum in domo Pilati flagellatus & spinea corona perfoſsus est, dum denique in cruce clavis vulneratus est, & aperto latere sanguinem fudit & aquam in remissionem peccatorum nostrorum.

*Vinum nostra
vitis protulit
suauissimis ve-
re exhilarans
cor hominu.*

Caterum omnibus in vite sic absolutis, tandem in visum profert purum vinum mortalibus. Sic & vitis nostra Iesus Christus cum flores hic produxiſſet fragrantissimos, tandem & vinum protulit verè exhilarans cor hominis, hoc est remissionem nobis largitus est peccatorum, filios nos fecit Dei, & cælestis denique hereditatis fecit consortes, hoc dicente Apostolo, Ro. 3. Proposuit Deus propitiatorem, nempe Christum, per fidem, interueniente ipsius sanguine, ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum. Et cap. 5. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Verè fructus honoris & honestatis: Nisi enim Dominus reliquiſſet nobis hos fructus, quali Sodoma fuisset, & quasi Gomorra similes essemus.

*Isai. I.
Christus mater
pulchra dile-
ctionis, timoris,
agnitionis, &
sanctæ spei.
Fons omnium
virtutis Chri-
stus, de cuius
plenitudine o-
mnes accipi-
mus.*

Est ite Christus verè mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis & sanctæ spei. Ab ipso enim omnes virtutes promanant, per ipsum apparuit charitas Dei erga nos, per ipsum accepimus spiritum dilectionis & timoris Domini, per ipsum ad agnitionem Dei ac veritatis venimus, in ipso denique spem hereditatemque habemus & sortimur vitæ æternæ.

Est ergo & omnis gratia viæ ac veritatis, omnis quoque spes vitæ & virtutis in Christo. De eius nanque plenitudine & accipi-

accepimus, & hodie etiānum accipimus omnes gratiam pro gratia, Ioan. 1. Ipse est via in doctrina, veritas in promissis, virtus in tribulationibus & angustis, vita in prämio. Ioan. 14. Nemo potest venire ad patrem nisi per me, inquit. Ego sum via, veritas, & vita. Non itaque iniuria huiusmodi sibi egregia epitheta hic attribuit.

2. Secundò proponit qui sint eius discipuli, & quid ipsis sit datura: de quo sic inquit, Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplebimini. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & favum. Memoria mea in generatione seculorum. Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient. Quis audit me, non confundetur: qui operantur in me, non peccabunt. Qui eluciant me, vitam æternam habebunt. Cum itaq; in Christo tanquā fonte longè vberissimo habeamus omnia quæ vel expetere possumus, vel necessariā nobis esse possint: age transeamus ad illū omnes. Vocat enim nos, inquit, Transite ad me omnes qui concupiscitis me, &c. Quod etiam clarius apud Matthæum agit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Iugum enim meum suave est, & onus meum leue: & sum mitis, & humilis corde. Ac si dicat, Apprehendite omnes citra personarum respectum, gratiā quæ vobis offertur. Si oneratus es peccatis, & quæris refocillari, ad me propera. Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas. Isa. 43. Si infirmus es, ad me veni, ego sum medicus per quem curemini. Non enim indigent qui sani sunt, medico, sed qui malè habent, Matth. 9. Si esuris, me accede: ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi, Ioan. 6. Si sitis, fons lumen salientis aquæ in vitam æternam. Si quis sitit, veniat ad me & bibat, Ioan. 7. Si in tenebris ambulasti, veni sequere me: Ego sum lux vera, illuminans omnem hominē venientem in hunc mundum, Ioan. 1. Nec est quodd hoc te moveat aut retardet, quia ille sublimis residet in cælis, & nos miseri vermiculi hic in terris repimus. Non enim itur ad eum pedibus, sed animo. Si tibi cœperint sordere hæc terrena, si te pigeat prioris vitæ, si te capiat ardor cælestium, iam cœpisti ad Christum accedere. Accedite ad Deum, inquit Psalm. & illuminamini, & facies vestræ non confundentur.

Nunc pergit declarare eos suos esse discipulos, & bonorum suorum consortes, qui se concupiscunt. Quinam illum concupiscant, à simili scire poterimus. Quisnam quæso concupiscit medicum? Non certè sanus, sed valetudinarius: nec quilibet valetudinarius, sed ille solū, qui morbum suum agnoscit, & eo cupit liberari. Sic nemo etiam concupiscit hanc sapientiam verè, nisi qui suam ipsius stultitiam cognoscit. Nemo concupiscit huius vitis vinum, nisi qui esurit, & siti premitur. Nemo concupiscit hanc omnium virtutum matrem, nisi qui se omnibus vi-

Qui sint æternæ sapientiæ discipuli & quæ illis dare vellet.

Matth. IX.

Vinum suum omnibus vitæ vera offert.

Non itur ad Deum fontem viuum pedibus, sed animo.

Discipuli Christi sunt et bonorum eius consortes qui eum concupiscunt.

riis contaminatum fatetur. Nemo concupiscit hanc viam, nisi qui se aberrasse videt, & reduci cupit. Nemo concupiscit hanc veritatem, nisi qui suum agnoscit mendacium. Nemo denique concupiscit hanc vitam, nisi qui se in morte ipsissima veritari videt. Si nos igitur verè Christi discipuli & consortes esse volumus, ante omnia nostram miseriam, nostram infirmitatem, nostrum errorem, nostra peccata agnoscamus oportet, & vnius ipsius gratiam, misericordiam, auxilium, consolationem desideremus necesse est: necnon toto cordis affectu à generationibus eius impleri anhelemus oportet, hoc est, à sanctis catholicisque prædicatoribus, quales fuere Apostoli, qui sunt generatio Christi, hoc testante Psal. Hæc est generatio quærentium dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Hac nimirum ratione id summopere desiderare debemus, quia spiritus domini super mel dulcis, & hæreditas eius super mel & fauum: memoria eius in generatione seculorū. Oculus enim nō vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus se. 1. Corinth. 2.

Psal. 23.

Apostoli, & catholici doctores rei generatio Christi sunt.

Discipuli item Christi sunt qui ipsum edunt & bibunt, hoc est, in ipsum credunt.

Sunt etiam ipsius discipuli & bonorum suorum consortes, qui ipsum edunt & bibunt, hoc est, (secundū testimoniū eius Ioan. 4. & 6.) qui credūt in ipsum, qui certō sibi persuadēt ipsum carnem suā pro ipsis tradidisse, sanguinēq; suū pretiosum fudisse in remissionē peccatorū. Si itaq; & nos Christi discipuli ac consortes esse volumus, in ipsum cōstanter credamus, & omnia bona de ipso nobis polliceamur oportet. Sic vere ipsum edemus & bibemus, & saturabimur. Nihil in mundo vniuerso tam dulce vel suaue est, quin satietas & nausea tandem sequatur. Verūm Christus contra tam dulcis ac suauius est, vt ipsum edentes sint esurituri, & ipsum bibentes sitituri adhuc: sed sic tamē esurituri ac sitituri, vt neque esuriant neque sitiant in æternum. Hac esurie & siti laborabat Dauid, dicens: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te, Deus. Et iterum: Heu quia incolatus meus prolongatus est. & Psal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Sic etiam Paulus Philip. 1. dicebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Item Rom. 7. Infelix ego homo, quis me liberabit de hoc corpore mortis obnoxio?

Tsal. 41.

Discipuli eius sunt qui ipsum audiunt, & in eo operantur.

Sic sunt eius discipuli, qui ipsum audiunt, & in eo operantur, hoc est, sicut ipse docet Ioan. 13. qui iuxta mandatū eius ita inuicem diligunt, sicut dilexit nos. In hoc, inquit, cognoscent omnes quod discipuli mei sitis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Si ergo & nos Christi esse volumus discipuli: sic verbum ipsius, nempe præcepta, audiamus necesse erit, vt diligamus mutuo, & honestam conuersationem agamus, vt non confundamur. Audiuit Mathæus sedens ad telonium, Domi-

Matth. 9.

num

num sequens, & omnia sua relinquens, nec confusus est. Audiuit Zachæus descendens ab arbore, dans dimidiam partem bonorum suorum pauperibus, reddensque quadrupliciter iniquè partem. Audierunt Apostoli, relinquentes patrem & retia. Audiuit & David post adulterium, desinitque peccare, nec sunt confusi. E contra omnes qui ipsum derelinquunt, confundentur. Phara'o audire contempsit, & ideo confusus est, demersus in medio maris rubri, Exod. 14. Iudas audire noluit, idè suspensus crepuit medius, Act. 1.

Luc. 19.

Matth. 4.

Postremo sunt eius discipuli qui ipsum elucidant, hoc est, imitantur, hoc testante B. Petro. 1. cap. 2. Christus, inquit, passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut insequamini vestigia eius. Vel qui scrutantur scripturam, qui enarrant gloriam Dei, qui elucidant oracula, sic ut ad iustitiã erudiant multos, sunt verè eius discipuli. Si igitur & nos ipsius discipuli esse cupimus, confortesque bonorum suorum, cum ipso etiam patiamur & moriamur oportet, sapientiãque diuinam elucidemus, & ignorantes doceamus viam iustitiæ, ut iuxta Danielẽ cap. 12. fulgere possimus quasi splendor firmamenti, & quasi stellæ in perpetuis mansionibus celestibus. Psal. 118. Beati qui scrutantur testimonia tua, &c.

Discipuli eius sunt qui ipsum elucidant, hoc est, imitantur.

Summatim transeamus ad illum omnes, edamus hunc panem vivum, & bibamus ex hac aqua saliente in vitam æternã: hoc est, credamus in ipsum. ad ipsum vnum in omnibus necessitatibus nostris confugiamus, vnicè illo nitamur. Verùm interim audiamus etiam illum, hoc est, verbum ipsius audiamus, & voluntati eius obsequiamur sedulo, ita enim non confundemur in æternum. Operemur quoque in illo, hoc est, non nostra opera, sed ipsius in nobis opera exerceamus. Ita enim nunquã peccabimus. Ipsum denique dilucidemus, hoc est, induamus, & vndiquaque imitemur. Ita vitam æternam habebimus.

Declaravimus et nos in his omnibus veros Christi discipulos ut bonorum suorum confortes esse mereamur.

Lectiõnem hanc Sirachi ad hodiernam festivitatem detulerunt patres, necnon allegoricè interpretati sunt de Maria virgine, cum præsertim persona loquens in fœminino genere apud Sapientem loquatur. Et non incommodè profectò in Domini matrem transferri ea potest, cum ea quæ conveniunt filio, nõ sint aliena à matre. Nã hætenus quidẽ est vtrique dicenda Maria vitis fructificans, quod protulit vinum illud omnium & nobilissimum & fragrantissimum, quod & Deum ipsum & angelos & omnes pios vnicè exhilarat, nempe filium Dei Iesum Christum Dominum nostrum, qui fructus flosque est omnis honoris ac honestatis: ac proinde ipsius personæ etiã est attribuenda, cum præsertim inter cetera in præsentì lectiõne habeatur, Ego mater sum pulchra dilectionis, &c. Nam hætenus quoque

Maria nõ absurdè vitis fructificans dici potest.

quoque Maria nō ineptè vocari potest mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei, quodd genuerit filium dilectionis, dilectissimum, in quâ, Dei patris filium, qui verum Domini timorem nos docuit, imò qui ipse est pavor noster, per quem & Deum & veritatē cognouimus, in quo summa etiam salutis nostræ spes nobis est sita. Sic deniq; & hætenus omnem gratiam viæ & veritatis, spemque vitæ ac virtutis omnem fuisse in Maria dici potest, quod illum in vtero suo gestauerit, qui est via, veritas, resurrectio, iustitia, redemptio & vita, Ioan. 11. & 14. Consule Dionysium Carthusianum, qui & præsentem lectionem mysticè tractat in honorem Deiparæ virginis.

EPILOGVS.

1 Aeterna patris sapientia seipsam commendat, & commoda sua describit, quid sit, & quid possit, idque multis epithetis, quæ sibi attribuit, ostendit, vt inde cognoscamus quod nobis omnia bona venerunt pariter cum illa, Sapient. 7.

2 Quia Christus fons & cornu copie est omnium gratiarum, passim omnes inuitat ad suum discipulatum, honorumque suorum consortium, & unde veri sui discipuli cognosci queant, aperit.

3 Dulcedine promissionum suarum ad amplectendam sapientiam nos mirum in modum allicit. Hoc sonant huiusmodi voces, Qui edunt me, adhuc esuriunt: qui bibunt, adhuc sitient. Qui audit me, non confundetur. Qui operantur in me, non peccabunt. Qui elucidaui me, vitam eternam habebunt.

IN EODEM FESTO NATIVITATIS B.

MARIAE, EVANGELIVM.

Matth. 1.

Liber generationis Iesu Christi, filij David filij Abraham. Abraham autē genuit Isaac, Isaac autē genuit Iacob. Iacob autē genuit Iudam & fratres eius. Iudam autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naason. Naason autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Boos de Raab. Boos autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem. David autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vris. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autem genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Iorā. Ioram autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechia. Ezechias autem genuit Manasses. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosias. Iosias autem genuit Ieconiam & fratres eius in transmigratione Babylonu. Et post transmigrationem Babylonis. Ieconias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Zadach. Zadach autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae, de qua natus est Iesus qui vocatur Christus.

Sum-

Svmmā totius contextus Evangelici ad tria præsertim se extendit. Primò enim testator Evangelista, illum quem lex & prophetæ, adeoque ab ipso statim mundi exordio patres promississent Servatorem, nempe Iesum Christum, nunc esse natum, hominem factum, & ad generis humani salutem missum, tempus gratiæ apparuisse, cessasse antiquam Dei iram, propitiū iam hunc factum esse miseris mortalibus, adeoque nemini negandam veniam, omnibus paratam esse salutem.

Quod quā magnificum gaudium & ingens voluptas sit, natum esse Christum, non potest aliunde manifestius deprehendi, quā ex consideratione summe illius miserie, qua prius laborabat vniuersum genus mortalium: Satis constat ex sacris literis, nos per lapsum illum protoparentum nostrorum obnoxios fuisse non solum peccato (quod tamen alioqui per se satis graue est) verū etiam morti tum temporali, tum æternæ, item Satanae tyrannidi, maledictioni legis, & æternæ damnationi. Quid autē hac miseria miserius excogitari potest? Quid hac seruitute seruius potest fingi? Nihil sanè. Et nemo omnium ab hac nos calamitate, ab his malis liberare poterat, neque certè patriarchæ, neque prophetæ, neque sacerdotes, neque reges, quantumlibet alioqui sancti, pii, & iusti; imò ne angeli quidem solus poterat Deus. Hic nimirum pater ille cæli terræque indulgentissimus misertus nostri, nolensque perire malè, quos optimus optime condiderat, statim post lapsum promissit venturum semen mulieris quod contereret serpentis caput: vtque certiores redderemur de hoc ipso semine, sensim apertius atque apertius illud descripsit, primò dicens illud futurum semen Abrahamæ, deinde nasciturum ex semine Dauid: hinc fore Deum ipsum, & ipsius filium: dein per prophetas explicans quomodo is tandem venturus esset, quid facturus, dicturus, passurus. Quum itaque plenitudo temporis appropinquasset, emisit illum, factum ex muliere, castissima nempe matre virgine, factum sub lege, & humanæ nostræ infirmitati per omnia (excepto peccato) obnoxium, vt nos à peccato, morte, satana, maledictione legis, & damnatione æterna assereret. Hanc iam emissio nem Servatoris nostri Christi, hunc aduentum nobis Evangelista hic annuntiat.

Nunc verò considerate quantam lætitiā voluptatēque ille conciperet, qui vinctissimus, flagitiosissimus, & mortis supplicio adiudicatus, in ipso educationis momento nuntium audiret feridū dicentem: En homo, tu peccasti, dignus es morte, & quouis suppliciorum genere. Verū rex tui misertus est, ac remittit tibi noxam omnem, adeoque filium suum vnicum pro tuis sceleribus auferendis tibi mittit. Bone Deus, quā ille exiliret præ gaudio, quanta perfunderetur animi tranquillitate?

Ad

*Natiuitatis
Christi gaudium
et voluptas, vnde
do.*

*Nemo prater
Deum à tyrannide
Satanae
nos expedire potuit.*

*Gen. 3.
Seminis caput
serpentis contri-
turi deliquit.*

*Galat. 4.
Christus infir-
mitati humanæ,
dempto pec-
cato obnoxius.*

*Simile accom-
modum.*

Joan. 3.

*In qua mala
per primi ho-
minis lapsum
incideramus.*

*Mors natura-
culpe & ge-
benae.*

*Christi pro-
pia ex qua pro-
cessit, declara-
tur, & cur.*

*Ge. 12. 16. 28.
Psal. 131.*

Ad eundem verò modum, quod nuntium nobis hominibus sceleratissimis, milleq; commeritis mortes, adeoq; aeterno igni adiudicatis contingere potest gratius, quàm quod Iesus Christus vnigenitus Dei patris filius nobis saluandis & liberandis venerit in hunc mundum, sicq; factus noster frater! Atqui hoc nuntium nobis Euangelista in praesenti Euangelio nuntiat. Est igitur illud omnibus afflictis, contritisq; conscientiis auditu iucundissimum, simul & consolantissimum. Hinc Apostolus Rom. 5. dicit, Per vnum hominem in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Sed non sicut dilectum, ita & donum. Si enim vnus delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit. Vnde contra ignorantiam, sapientiae lumen dedit, Ioan. 1. contra mendacium veritatem, Ioan. 14. & 18. contra iniustitiam, iustitiam. 1. Cor. 1. Rom. 3. contra amorem creaturarum, amorem Dei, Rom. 5. 1. Ioan. 4. & contra mortem, vitam. Nam contra mortem naturae, resurrectionem, Ioan. 5. 11. & 1. Corint. 15. contra mortem culpae, vitam attulit gratia, Ioan. 10. Postremò contra mortem gehennae, vitam contulit gloria, Ioan. 10. Ego vitam aeternam do eis. Item Rom. 5. Sicut peccatum regnavit in mortem, ita & gratia regnet in vitam aeternam, per Iesum Christum Dominum nostrum. Nam in hac omnia mala per lapsum primi hominis incideramus. Non ergo pro simplici catalogo aut historia hic liber generationis Iesu Christi accipi debet.

2. Secundo declarat profapiam è qua is idem Seruator processit, seu quo genere humanam suam naturam sumpserit, nimirum è patriarchis, sacerdotibus, regibus, prophetis, principibusq;: vt constet liquidò filium illum Mariae Iesum verè esse promissum Messiam, & verum hominè non simpliciter prophetam, neq; hominè caelestem, aut aërium, phantasticumve. Ob id nimirum primò omnium genealogiam altissimè reperit, deducitq; hanc ad Dauidem & Abrahamum vsq;. Nam hinc demonstrat, Iesum ex iis maioribus natum esse secundum carnem, è quibus nasciturum Messiam sacra praedixerant oracula. Etenim Abrahamo & Dauidi cum primis promissum erat, vt ex ipsorum progenie nasceretur Christus: ideoq; Matthaeus Dominum Iesum statim initò filium Dauidis & Abrahæ vocat.

Sunt quidem nonnulli, qui gloriosum ducunt, si singularem hic personarum vel benefacta, vel malefacta recensere norint: verum non ob aliud recenset eas (vt diximus) Euangelista, nisi vt probet Iesum esse Christum, dum is ex illorum profapia natus est, è quorū Christus nasci debebat. Hoc igitur cum primis respicere debemus.

Aut

Aut si omnino merita singulorum expendere libet, ex profapia eius cognitione duo præcipua discere debemus: summam nimirum ipsius excellentiam, & maximam contra submissiionem. Excellentia quidem est, quod natus est ex patriarchis, sacerdotibus, prophetis, regibus, & principibus: submissio vero, quod è peccatoribus etiã prognatus est. Quod sanè ex patriarchis natus est, indicium facit, ipsum verissimum ipsissimumque esse patriarcham, & hoc Isa. 9. etiã habetur. Pater futuri seculi. Quod ex sacerdotibus, innuit ipsum verum summumque esse sacerdotem, iuxta quod David Psal. 120. dicit: Tu es sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Quod ex prophetis, arguit ipsum ipsissimum esse prophetam, iuxta quod Moses Deut. 18. dicit: Prophetam suscitabit vobis Deus vester de fratribus vestris, similem mei, ipsum audietis. Quod ex regibus & principibus, argumento est ipsum esse regem regum, dominum dominantium, & principem principum, iuxta illud Isa. 9. Super solium David & super regnum eius sedebit. Et Psal. 71. Dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei. Item Psal. 44.

Quod autem natus est ex peccatorum progenie insigne humiliationis indicium est, indeque aded certificamur non solum ipsum venisse propter iustos, sed & peccatores salvandos, & peccatoribus respiscētibus propitiū fore, multò minus eos reiecturū. Atque hinc maxima omnium cōsolatio sese exerit. Et nihil quoque vehementius scriptura inculcat, quàm hoc ipsum. Non veni, inquit, propter iustos, sed peccatores. Quod & Paulus aperte testatur, inquiens. 1. Tim. 1. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia venit Iesus in hunc mundum peccatores salvos facere. Item Dominus ipse Luc. 19. Venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.

Nunc consideranda conclusio profapie seu generationis Christi. Vbi Evangelista generationem ipsam ab Abrahamo usque ad Davidem, & à Davide usque ad Ioseph perduxit, non dicit ex Ioseph genitum esse Dominum, sed ex Maria uxore seu spōsa Ioseph. Qua quidem auersione ostendit, non illum ex virili semine (vbi alij homines solent) conceptum & natū esse, sed ex castissima virgine, citra viri operā. Quod enim in ea natū est, de Spiritu sancto est, Matth. 1. Atque per hoc itidem probare vult, ipsum verè esse promissum Messiam. Habemus enim apud Isa. 7. virginem cōcepturam, & parituram Emanuelem: ideoque & Christus Gen. 3. semen mulieris vocatur, non semen viri. Cū igitur Iesus solius mulieris semen fuerit & ex virgine natus, certissimum est ipsum verè Messiam esse.

Quæstio

*Profapia ac
parentum Christi
est excellentia,
& submissio.
Ortus Christi
ex patriarchis,
sacerdotibus,
prophetis, prin-
cipibus & regi-
bus.
Christus ex re-
gibus ortus.*

*Insigne humi-
liationis indi-
cium.*

Matth. 9.

*Generationis
& profapie
Christi conclusio
consideranda.*

*Hebraeorum mos
in genealogiis
consuevit.*

Quaestio hic oritur: cum Christus non sit natus ex semine Ioseph, cur per ipsius generis catalogū ostendatur genus Christi? Respondetur: Hebraeis non esse morem genealogias, nisi per virorum enumerationem contexere, Hieronymo teste: ad hanc legem à Deo datam talem Israëlitis, ut viri uxorem ducerent de tribu & cognatione sua, Num. 3. 6. Cum itaque Ioseph viri iustus & timens Dei fuerit, haud dubiè huic legi morem gessit, sicque Mariam ex sua tribu duxit uxorem. Quare conuenienter Euangelista Iosephi genus contexit, ut quod idè fuerit & Mariæ genus, ideoque & Christi.

*Nomen & vi-
tae conditio Chri-
sti nati ac pra-
dictio.*

Tertiò ponitur nomen & vitæ conditio verbi incarnati. Fuit nomen filio Mariæ, Iesus: quod Hebrais Saluatorem sonat. Hoc autem nomen non fortuito aut humana voluntate ei impositum est, sed diuinitus: quod nimirum verè Iesus, seu Saluator futurus esset: quod & fuit. Nam inde & angelus ad Ioseph ait: Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluū faciet populum suum à peccatis ipsorum. Sunt quidem & alij nonnulli hoc nomine insigniti in sacris literis, veluti Iosua, Iesus filius Iosedech, & Iesus Sirach scilicet filius, auctor libri qui Ecclesiasticus intitatur. Verùm in nullum competit verius, quàm in filium Mariæ. Is enim verè saluat, liberat & fert opem: non temporaliter modò: sed & eternaliter. Vnde & Petrus: Non est in alio quoquam salus, neque aliud nomen datum inter homines in quo oporteat saluos fieri, Act. 4.

Ecc. 46.

Hagg. 2.

Zacha. 3.

*Christus signi-
catu & officij
vocabulū est.*

Porro quod idem & Christus dicitur, dignitatis & officij vocabulum est. Christus idem est & dicitur quod vnctus. Vncti autem sunt sacerdotes & principes. Quod ergo Iesus dicitur vnctus, id euincit ipsum & sacerdotem & regem esse. Verè autem sacerdos est, isque aeternus: quia semetipsum pro nobis obtulit Deo hostiam viuam in odorem suauitatis, eaque vnica in aeternum consummauit sanctificatos: Verè quoque rex est, isque itidem aeternus: quia est Dominus omnium, iudex viuorum & mortuorum, ad regnum patriæ caelestis via, ianua, & introductor.

Ephes. 1.

*Christus verus
Saluator, rex,
& sacerdos.*

Cum ergo ita res habeat, agnoscamus ex animo & perpetuò hunc Mariæ filium pro vero saluatore, sacerdote, & rege: eoq; ipsi & fidamus, & adhareamus & obsequamur: quò sic per ipsum saluemur, reconciliemur, & aeternum regnemus. Amen.

EPILOGVS.

1. Intentio Euangelistæ Matthæi, ostendere Iesum verum Messiam, hoc Christi genealogia ex Abra-
hamo & Da-
uide. est, Christum patribus promissum, iuxta prophetarum oracula ex stirpe sacerdotali & regia in Beth-lehem natum, Mich. 5.
2. Exorditur Euangelista genealogiam Christi ab his duobus, Abrahamo & Dauide, vel quòd horum memoria celeberrima sit, patet & gratissimè.

ssima apud Iudeos, vel quod his duobus potissimum promissus sit ille tot seculis expectatus Christus in Hebraeorum oculis, quibus summam habent fidem etiam illi qui Christo repugnant. Genes. 22. Galat. 3. Luc. 1. Psalm. 131.

3 Quoniam apud Hebraeos plures fuerunt qui nomen Iesu sortiti sunt, idcirco cognomine addito discernitur à ceteris. Porro Christus Græcè unctum significat: quo vocabulo Hebraei sonant regem, atque suum diu expectatum Messiam. Vnde igitur vocabulo simul & regis & sacerdotis dignitas explicatur, quum uterque vinceretur: & utraque dignitas uni competit Christo, *Uno vocabulo regis & sacerdotis dignitas* quod omnium rex & idem summus sacerdos, solus Deum patrem peccatis offensum sui corporis victima placavit, ac depulsa mortis tyrannide, & peccati regno destructo, caeleste regnum omnibus aperuit. *Apoc. 19. Hebr. 10.*

IN FERIS D. MATTHAEI

APOSTOLI, EPISTOLA.

FRATRES, Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter quod dicit: Ascendens in altum, captiuum duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. (Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes celos, ut adimpleret omnia.) Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. *Ephes. 4.*

HAEC lectio in qua tradit Apostolus methodum de donis spiritualibus, quibus credentes sunt præditi, quatuor questionibus constat. Prima est, quid sint ipsa dona, docetque ea esse aliud nihil quam meram gratiam, cum sic dicit: Vnicuique nostrum data est gratia. Sciendum autem hinc est, dona esse bifaria. Sunt enim quædam priuata, quædam publica. Priuata sunt, quæ priuati (hoc est, nullam publicam functionem habentes) priuatim (hoc est, citra ullam muneris publici iniunctionem seu impositionem) acceperunt, ac habent: veluti dona fidei & charitatis, item sermonis, sapientiæ & scientiæ, itæque cognitionis variarum linguarum, & interpretationis earundem, atque id genus alia, quæ etiam ijs contingunt qui nihil habent publici muneris, nec urgent quenquam ad publicam functionem obeundam. De his agit Apostolus, 1. Cor. 12. Cæterum publica sunt, quæ dantur ac contingunt publice, hoc est, ad publicam functionem pertinent, & donatum ad administrandam functionem illam cogunt: veluti dona publicæ præsentientiæ & gubernationis. Hæc autem dona publica rursus bifaria sunt. Sunt enim quædam politica seu ciuilia, & quædam Ecclesiastica. Politica quidem, ut principatus, *Donorum alia priuata, alia publica.* *Publica dona, alia politia, alia Ecclesiastica.*

consulatus, pratoriatu, triumuiratu, &c. De his agit Rom. 12. & 13. Ecclesiastica verò, vt Apostolatu, functio prophetica, Euangelicinu, pastoru, & doctoratu. De his agit in hodierna præsertim epistola, dicens: *Vnicuique nostrum data est gratia.* Gratia autem & meritum inter se contraria sunt. Si igitur dona sunt gratiæ, non sunt meritum: si non sunt meritum, non sunt ex operibus. Ergo gratis contingunt citra nostra aut merita aut opera. Si verò gratis, excluditur omnis gloriatio nostra, non est quiddè de ipsis superbiamus, præq; nobis alios aspernemur. Quid autem habes (ait alio loco) quod non accepisti? Si autem accepisti: quid gloriaris quasi non acceperis?

Gratia & meriti discrimin.

1. Corint. 4.

Ministeria Ecclesie publica instituta à quo & vnde.
Psal. 67.

2 A quo publica Ecclesiæ ministeria sint instituta, & vnde veniant. Et dicit Paulus ipsum Dominum Iesum eorum institutorem & authorem esse, dicens: *Data est gratia secundum mensuram donationis CHRISTI.* Propter quod dicit, *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hominibus, &c.* Si dona data sunt à CHRISTO, non donata sunt aliunde. Non igitur neque nobis, neque alijs creaturis accepta ferri debent, sed soli Christo. Ob id enim ipsi iugiter laudes gratiarumque actiones nuncupandæ veniūt. Ingratissimi enim fuerit hominis, ei non grates persolvere vellet, ex quo omnia sua habeat, sine quo nihil possit.

Ecclesiasticae functiones quia gratia dare, gratia ministranda.
1. Corint. 9.

Docemur igitur hic functiones Ecclesiasticas esse gratias seu dona Christi, iuxta suum ipsius arbitrium data. Si autem sunt gratiæ, gratis contigerunt: at si gratis, debent & gratis dispendi, iuxta Domini dictum Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Dispendere gratis, non sic intelligendum erit, quasi non sit prospiciendum ministris populi de vitæ necessarijs, sed quòd ipsi nullius lucri aut questus gratia ministrare debeant. 1. Pet. 5. Porro si munia illa Ecclesiastica data sunt iuxta Christi arbitrium, nemo propter illa (si habeat) superbiere debet: nec quisquā (si non habeat) ea habentibus inuidebit. Nam quis gloriatur de alienis? quis Christo manum occludat? Ad hæc, si Christus munium Ecclesiasticorum auctor est, debent & ipsa munia & ministri etiam in summo honore haberi, non autem contemni & derideri, vt hodie à plerisque fit. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, &c. 1. Tim. 4.

Dispensatores munium Ecclesiasticorum duplici honore digni.
Ecclesia dona publica quæ.
Propheta, Euangelista, Doctores, qui.

3 Quenam ac qualia ipsa dona seu officia sint, quod his verbis dilucidat, dicens: *Et ipse dedit quasdam quidem Apostolos, quasdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores.* Hic audimus, Apostolatu, Prophetiam, Euangelisteiam, Pastoru & Doctoratu esse dona illa publica Ecclesiastica, quæ Christus dedit. Apostoli sunt, qui à Christo in vniuersum mundum Euangelij prædicandi gratia ablegantur. Hoc verò nomen propriè duodecim illis conuenit. Prophetæ sunt, qui futura vel bona vel mala præsagiunt, ac vaticinantur, qualis fuit Agabus,

gabus, & quatuor filiae Philippi diaconi, quales & hodie nonnulli reperiuntur. Euangelistae sunt, qui Euangelicam doctrinam scriptis complectuntur: quales quatuor illi. Pastores & doctores sunt, qui Christi populum viva voce ac doctrina sana pascunt, quales fuerunt Timotheus, Titus, Dionysius, Clemes, &c. quales omnes episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi esse deberent.

Haec dona in speciem quidem videntur vilia, praesertim temporibus hisce postremis: verum si exactius considerantur, sunt omnibus modis insignia, maximaque. Liber id liquidò perspicere? Quid valent currus & equi citra aurigam? quid oves siue iuenculae citra pastorem? quorsum conducit thesaurus, si non adsit qui eum ostendat, eruatque? Nihil prorsus. Ita nimirum omnia dona quantumvis speciosa, inutilia sunt si non adsint Apostoli, Prophetae, Euangelistae, Pastores, & Doctores, qui populum doceant quo pacto his uti pie debeant. Imo quantum praestat animus corpore, tantò hi omnibus alijs donis. Quare ut huiusmodi dona eximia sunt, sic à nobis etiam praeter alijs omnibus maximo in pretio haberi debent. Nam ab his docemur veram fidem, docemur spem, charitatem, misericordiam, humilitatem, veram sapientiam, veram eloquentiam.

*Ecclesia dona
nisi his vite v.
tatur, inutilia.*

Hic etiam erroris conuincuntur qui dicunt ordinem ministeriumque Ecclesiasticum esse inuentum humanum. Conuincuntur quoque erroris & illi, qui omnes promiscuè ministerij huius publici capaces esse, & suggestum conscendere volunt. Nec hi minoris erroris redarguuntur, qui inuocatos sese in Ecclesiae administrationem ingerunt. Item & illi peccant, qui ministerium Ecclesiasticum atque ipsos ministros vilipendunt. Nā si Christus institutor est, non est inuentum humanum. Si is quosdam instituit peculiare, non omnes promiscuè sibi id usurpare debent. Si idem dat Ecclesiae ministros, nemo ab eo non datus, hoc est, inuocatus sese debet ingerere. Si denique ille huius ministerij est author, nemo illud contemnere, sed omnes honorare & magnificare debent.

*Ministeriorum
Ecclesiae Dei
potestas aqua
omnibus non
est concessa.*

Hebr. 5.

Ex his quoque verbis colligere licet, varios esse ministrorum Ecclesiae gradus, non omnes esse aequales. Errant itaque, qui omnes parem habere potestatem & dignitatem dicunt. Hae autem ministrorum diuersitas ac distinctio, pacis & vnitatis causa à Christo instituta est. Nam alioqui si omnes aequè sacerdotes & dignitate & potestate pares essent, tot essent in Ecclesia futurae sententiae, quot capita: nemo alteri cederet, nemo alteri obtemperaret. Sed vae illis qui dignitate sua & potestate abutuntur vel per superbiam, vel per quæstum. Certè in hunc finem non prætulit Dominus alios alijs. Quemadmodum verò digniores

*Ministrorum
Ecclesiae gra-
dus varij &
inaequales.*

inferioribus sese anteferre minimè debent, sic quoque nec inferiores superioribus debent inuidere. Cui multum commissum est, ab eo & multum exigetur: contrà, cui datum est parum, & is de modico dabit rationem.

4 In quem finem seu propter quam causam hæc munia data sint, institueritque Christus omnes Ecclesiæ ministros, cum dicit his verbis: Ad instaurationem sanctorum, in opus administrationis, in ædificationem corporis Christi, donec perveniamus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenè adultæ Christi. Quibus verbis docemur, Christum illa munera constituisse non sua gratia, sed propter instaurationem sanctorum, & sui corporis, Ecclesiæ nimirum. Propter nos, inquam, propter nostri instaurationem & ædificationem, totiusque Ecclesiæ & populi Christiani utilitatem, dedit Apostolos, Prophetas, Evangelistas, Pastores & Doctores, ut nimirum omnes omnium salutem prouehant, alij gubernando, alij concionando, alij scribendo, alij orando, alij legendo, alij canendo, alij visitando infirmos, alij cibando pauperes, alij administrando sacramenta, alij expellendis dæmonibus: quòd sic omnes & in fide & in vita proficiamus, tandemque læti occurramus Christo. Omnis quippe nostra salus in vnica illa fide, hoc est, agnitione filij Dei, & in viro perfecto, hoc est, charitate Dei & proximi sita est. At fides, & fidei primogenita proles charitas, ex auditu profisciscitur: auditus autem verbum habeat necessè est. Verbum verò audiri non potest, nisi adsit prædicans. Dedit igitur & dat Dominus ministros Ecclesiasticos, ut ex ipsius iussu illorum audiamus verbū, utque ex auditu concipiamus fidem ac charitatem, & sic fide saluemur.

*Unica nostra
salus in quo si-
ta sit.
Rom. 10.
Charitas fidei
prima proles.*

Hic igitur vnusquisque ministrorum sui muneris admoneri debet, siue sit papa, siue cardinalis, siue episcopus, siue pastor, siue sacerdos, ne solo & nudo titulo turgat, sed respondeat & titulo & professioni. Non enim propterea donis ornati sumus, ut nos alterutrum contempnamus, ut inuicem inuideamus, ut inde cristas erigamus, sed ut his seruiamus proximis, ut iuuemus inopes, consolemur desolatos, doceamus indoctos, reuocemus errantes, erigamus pusillanimes: in summa, ut regnum Christi dilatemus pro virili.

*Ecclesiæ dona
data nobis non
sunt ut super-
biamus.*

Hic ipsi quoque Christiani subditi ac laici admoneri debent, ut ministros & pastores sibi à Christo datos venerentur, audiāt, sequantur, ne frustra ipsis sint missi: Ecclesiæque munia suscipiant, venerentur & obseruent, ne & ipsa frustra sint data.

EPILOGVS.

1 Apostolus vehementi spiritu unitatem nobis commendat Ecclesiæ, quæ ne ob eam quam suis præpositis tenentur inferiores subiectionem colleretur,
dicit

dicit diuersa credentibus esse Dei dona concessa, diuersos & varios in Ecclesia status & gradus constituentia, quæ tamen dicte unitati non repugnant, sicut nec humani corporis repugnat unitati, quod in eo diuersa sunt membra, varijs officijs & operationibus deputata. Minime ergo vocationum varietates resolunt Ecclesiæ unitatem.

2 Distinguntur ordinum Ecclesiæ status, quorum præcipuus auctor & institutor est Christus. Ascendens namque in altum, dedit dona hominibus: quod primum factum est, teste Luca, dum complerentur à die suæ resurrectionis dies Pentecostes, mittens super Apostolos visibili specie varia dona Spiritus sancti, Act. 2.

Christus ordinum Ecclesiæ præcipuus institutor.

3 Rationem reddit Apostolus, quorsum varia dona & vocationum præmissarum ordines in Ecclesia esse velit Deus opt. max. ad consummationem, inquit, sanctorum, id est, ut consumment, & ad salutem prouehant per suum ministerium eos, qui fidei sacramento initiati, à peccatis mundati & sanctificati sunt. In edificationem corporis Christi, id est, ut ædificent eos in corpus Christi, qui adhuc alieni sunt: vultque hos ordines duraturos donec veniat retributor omnium bonorum Christus Iesus, regnum hoc Ecclesiæ patri suo cælesti oblaturus.

IN FESTO EODEM B. MATTHÆI APOSTOLI, EVANGELIVM.

In illo tempore, cum transiret Iesus, vidit hominem sidentem in telonio, Matth. 9. theum nomine, & ait illi, Sequere me. Et surgens sequutus est eum. Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu & discipulis eius. Et videntes Pharisei, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? At Iesus audiens, ait illis: Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.

Evangeliū hoc depingitur nobis regnum Christi: quod videlicet illud sit regnum pro peccatoribus suscipiendis. Sunt autem tria præcipuè obseruanda: primò, Matthæi persona. Fuit enim publicanus, sicut ipse confitetur. Matthæus nihil sibi nisi peccata ascribit. Consueuerunt quidem filij Adam aut beneficia sua iactare, aut malefacta defendere & excusare. nihil horum Matthæus, sed peccata sua ingenuè fatetur, publicanum se nominans: quod genus hominum quoniam artem exercebat fordidæ quæstus, & violentæ rapacitatis, multis modis infame erat, pessimèque audiebat, præsertim apud Iudæos, idque propter auaritiā & iniustitiā quibus obnoxierant omnes. Redimebant enim munus à principe iniqua summa, & inclementer extorquebant à nautis & viatoribus vectigal, ut vel hac exactione plusculum lucri ipsis accederet: quare diuitiæ illorum erāt rapina pauperum: potus & cibis, ipsorum caro & sanguis: vestis verò

Publicani, genus hominum infame & rapax.
Publicanorum officium & diuitiæ quales.

vulgi sudor & labor. In quos non ineptè torqueri potest illud Ierem. 2. Sub alis vestris, aut in oris vestimentorum vestrorum, sanguis animarum pauperum & innocentum inuentus est. Que sane vicia talia sunt, vt Paulus apertè dicat hisce obnoxios non possèssuros regnum Dei. 1. Corinth. 6.

Publicanum ergo se fuisse dicit Matthæus, & ad maiorem certitudinem, ne quisquam dubitaret de alio quopiam hæc scribi, quia potius omnes certi essent, Euangelistam ipsum talem fuisse, vulgatius suum nomen adscribit, dicens: *Vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine.* Quod nomen alij Euangelistæ subricuerunt, ac pro ipso aliud nomen minus notum, scilicet *Leui*, subscripserunt, ne consortem operis Euangelici, de prisca conuersatione palàm notabilem redderent. Confitetur igitur Matthæus peccata sua palàm, non vt in ipsis gloriari velit, sicut quidam gloriantur quando vsuris & iniquis contractibus simplicibus imposuerunt, quemadmodum illi, de quibus scriptum est Prouerb. 2. Latantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Item Isa. 3. Peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, &c. sed vt insignius prædicaret Christi erga se bonitatem, quemadmodum & nos quum medici alicuius artem & industriam alijs commendare volumus, morbi nostri acerbiteriam & foeditatem recitamus. quanto enim morbus maior, ac desperatior fuit, tanto maior accedit gloria medico, qui eundem expellit. Sic & Matthæus Christi bonitatem nobis commendare volens, suum morbum describit, quasi dicat: Ex me ipso nihil nisi peccator fui & publicanus, ac perpetuo permansissem, nisi per gratiam à Christo vocatus fuisset. Vides quã ob causam Matthæus peccata sua commemoret, nempe, vt gloriam Christi prædicaret, ac nobis spem daret, vt in ipso videamus Christum nedum peccatores non auersari, sed & ex eis gratiæ suæ Apostolos fecisse, & Euangelistas. Sic Dauid & Manassè sua agnoscunt & confitentur peccata. 2. Reg. 12. 2. Paral. 33. Ob eandem etiã causam Paulus peccata sua refert. Christus, inquit, venit peccatores saluos facere, inter quos præcipuus ego sum: sed ideo misericordiam consequutus sum, vt ostenderet in me primo Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam, 1. Timoth. 1. Item, Ego, inquit, sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, &c. Sequitur: Gratia autem Dei sum id quod sum. 1. Cor. 15. Et hic est primus poenitentiae gradus, vt dicitur Luc. 18. de Publicano, & 1. Cor. 11. Quod si nosmetipsos diiudicauerimus, &c.

Matthæus quam ob causam se peccatorem dixerit.

Primus poenitentiae gradus Pauli peccata sua confitentiu.

Oculi commiserationis Christi Matthæus est vocatus.

Enarratur autem ipsius Matthæi vocatio. Nã Christus præteriens illum vidit suis oculis non tantùm corporalibus (sic enim & crucifixoress suos vidit) sed commiserationis oculis, quibus aspexit Abraham in Chaldaea, Genes. 12. Loth in Sodomis.

Ibidem

Ibidem 19. Israelitas in Aegypto, Exod. 21. Zacchæum in arbore, Luc. 19. Petrum in domo Caiphæ, Ibid. 22. Latronem in cruce, Ibid. 23. & Paulum in itinere Damasci, Act. 9. Et hic aspectus penetrat carnem, sanguinem, medullam, ossa, spiritum & animam. Hoc videre, fuit agnoscere illum esse de numero illorum qui saluandi essent. O felix visio, de qua sanctus ille merito potest dicere verbum Agar, Genes. 16. Tu Deus qui vidisti me. Oremus supplices vt & nos sic videre dignetur in abyssu peccatorum sepultos, dicentes cum Dauide, Psal. 24. Respice in me, & miserere nostri, quasi dicat, Agnosce nos inter eos quibus misericordiam præstare decreuisti.

Sic vidit Matthæum, & vocauit internè per Spiritum sanctum, & externè per verbum, *Sequere me*. Superius mox dictum est, quo in statu fuerit Matthæus, non antè solùm, sed & in ipsa vocatione: nimirum in huiusmodi statu, vt & omnibus hominibus exosus esset, & coram Deo esset filius gehennæ. Quia verò cum in huiusmodi statu esset, vocatus sit à Domino, videmus itidem non promeruisse illi vocationem suam, sed ex mera gratuita que gratia à Christo esse vocatum: iuxta illud Pauli, Non volentis est, neque currentis, sed miserentis Dei, Roman. 9. Iam verò ex vno eodemque fonte omnium vocatio proficiscitur. Consequitur ergo, quemadmodum Matthæus ex gratia mera vocatus est, ita & nos omnes ex gratia vocatos esse ac vocari, non ex operibus aut meritis præcedentibus. Ne quis autem in hoc dubitet, audiamus Paulum. is sic Ephes. 2. inquit: Gratia estis seruati per fidem, idque non ex vobis. Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Item 2. Timoth. 1. Deus, inquit, saluos nos fecit, & vocauit vocatione sancta: non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum & gratiam, quæ data quidem est nobis per Christum Iesum ante tempora æterna, sed palàm facta est nunc per apparitionem Seruatoris nostri Iesu Christi. Hinc & Augustinus ppe. Misericordissimus Dominus, inquit, inuenit omnes quos condemnaret: at non inuenit quos saluaret. Nihil igitur hic aliud cum Matthæo & vocatis omnibus facere possumus, quàm vt consideremus in nobis iugiter Dei bonitatem, laudemusque illum super misericordia, Rom. 11. & 15. dicentes cum Dauide: Miserator & misericors Dominus, non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis: quoniam secundum alitudinem cali à terra, corroborauit misericordiam suam super timentes se. Quantum distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se, Psalm. 102. Summa: Iesus solus vocat, vocat ex mera gratia, vt discamus ne quid salutis tribuamus ulli creaturæ, & meritis nostris, sed omnem salutem & iustitiam

Vocatio fidelium non ex merito, sed gratia Dei.

Bonitas ac Dei misericordia à nobis semper laudanda.

Vocamur ex solius Dei gratia.

nostram tribuamus vni Christo. Nam Matthæum talibus inherentem spinis vocauit, vt de gratia Dei etiam nullus desperet, quantumcunque in vilibus & sordidis lucris fuerit occupatus. Potens est enim Deus de lapidibus suscitare filios Abrahæ. Et quamuis difficile sit diuitem intrare in regnum Dei, & apud homines impossibile, apud Deum tamen omnia possible sunt.

Math. 19.

*Matthæi fides
probat.*

Consequenter enarratur ipsius Matthæi fides. Nam non impeditur Matthæus opibus, nec remoratur officio, neque offende-
batur humili Christi persona, & calumnijs Phariseorum, sed audiens verbum, *Sequere me*: Spiritu sancto accensus non dubitat hanc vocationem verè esse diuinam. *Surgens sequutus est eum*. Audi-
uimus nec Matthæum, nec vllum vnquam hominem vocatum esse propter sua merita, sed propter meram Christi gratiam. Hoc quum sit verissimum, consequitur prorsus elegisse Domi-
num illos quos vocarit & vocet. Ergo tertum est, solos electos & prædestinatos vocari. Id autem verum esse Apostolus aper-
tè testatur Rom. 8. Scimus, inquit, quoddiligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, nimirum his qui iuxta proposi-
tum vocati sunt: quoniam quos præsciuerat, eosdem & præfi-
nierat conformes fieri imaginis filij sui, vt ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porro quos prædestinuit, eisdem & voca-
uit: & quos vocauit, eos & iustificat. Et Roman. 11. Electio con-
sequuta est, ceteri verò exæcati sunt. Quis verò Dominus non omnes elegerit & vocauerit, non est nostrum inuestigare. Ipsius iudicia imperscrutabilia sunt, & inuestigabiles viæ eius, Rom. 11. Hoc tantum pro certo sciamus: quoscunque non elegit, eos ipsos non elegisse ex ipsorum culpa: quoscunque autem elegit, hos elegisse & vocasse ex mera gratia & misericordia. non vltra progredi licet.

*Matthæi obe-
dientia.*

*Fides operatur
obedientiam.*

Enumeratur insuper ipsius Matthæi obedientia. Nam Mat-
thæus relinquit telonium, opes & pecuniam, & surgens sequi-
tur Christum, non secundum humanam prudentiam ratioci-
nans, quid amittat, aut consecuturus sit. Sic verbum auditum o-
peratur fidem, Rom. 10. Fides est ex auditu, fides verò operatur
obedientiam. Similem ferè obedientiam habes, 3. Reg. 19. in
Eliseo per Eliam vocato. Applica. Porro finis in quem electos
vocauit & iustificauit Dominus, est, vt se sequantur, hoc est, san-
ctè & immaculatè viuant, sic inquitente Paulo Ephes. 1. Deus e-
legit nos in Christo antequam iacerentur fundamenta mundi,
vt essemus sancti & irreprehensibiles coram illo per chasitatem.
Et Ephes. 2. Dei sumus creatura, creati in Christo Iesu in operi-
bus bonis, quæ preparauit Deus vt in illis ambulemus. Et Tit. 2. Illuxit gratia Dei saluatoris omnia hominibus, erudiens
nos, vt abnegata impietate & mundanis concupiscentijs, so-
briè

brīe & iuste & piē viuamus in præsenti seculo. Et profectò electi & vocati huic fini omnibus modis seruiunt ac respondent: *Electorum ad vocatōis finē.* vt vel hic in Matthæo videre licet. Simul atque vocatus est, statim secutus est Iesum, hoc est, ad huius sanctissimam voluntatem sese composuit, atque ipsum intimo amore complexus est.

Videmus hoc loco, quales esse debeant qui recipi in regnum Christi volunt, & quid illis sit faciendum: videlicet, vt audiant verbum, credant, & sequantur. Non enim reijcit Christus vllum peccatorem, sed omnes ad pœnitentiam vocat: Venite ad me omnes, &c. Matth. 11. Et Paulus inquit, Concluserit Deus omnia in incredulitate: vt omnium misereatur. Rom. 11.

2. Secundò quæ hic obseruanda occurrunt, sunt fructus & opera primùm fidei in Matthæo. Nam Matthæus emendat vitam priorem, reddit malè parta, operatur bona, inuitat Christū ad conuiuium, vocat & alios peccatores, vt & illi conuertantur. *Fructus fidei in Matthæo.* Quatuor in beato Matthæo veræ iustificationis indicia hic videmus. 1. Surrexit. 2. Secutus est eum. 3. Adornauit conuiuium. 4. Adduxit etiam alios peccatores, vt & ipsi conuerterentur. *Iustificationis veræ indicia quatuor.* Hæc enim sunt indicia veræ iustificationis: Surgere à peccatis. Si mortui, inquit Apostolus Roman. 6. sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? Sequi Christum. Non enim sufficit mala non agere, nisi & bonis studeas operibus infudare. Vocauit nos Deus, inquit Apostolus, in sanctificationem &c. Tertium est gratias agere pro acceptis donis. 1. Thesalon. 5. In omnibus gratias agite. Quartum, proximum quoque adiuuare.

Quod autem in fine subdit Paulus, Quos iustificauit, hos & magnificauit: in præsenti quidem vita ex parte contingit. Verè enim magnificum est, vacuum esse vitij, innocentie gloria florere, affectibus esse incorruptis, sic insitum esse corpori Christi, vt idem sis cum illo, spiritum illius habere pignus, heredem esse Dei, cohæredem Christi: vt de hoc quod superest suo tempore implendum, non liceat diffidere. Hæc autem magnificatio in futuro complebitur, cum absterget Deus omnem lachrymam, &c. cum Christus suis dicet: Venite benedicti patris mei, &c. Matth. 25. *Magnificum esse quid.* *Apec. 21.*

Ex verbis prædictis Euangelicis etiam apparet Matthæum fuisse gratum pro donata remissione peccatorum, hilaremque datorem. conuiuium enim apparat. Sanè Christus Matthæum inuitantem non despexit. Tunc enim Iesus obtemperat roganti, cum tu obtemperas vocanti. Cum autem tu non audis Christum vocantem, quomodo audiet ipse te clamantem? Hinc per Isaiam dicit cap. 50. Quis est hic liber repudij matris vestre, quo dimisi eam? quasi dicat, Vultis scire quæ ob causam id fecerim?

Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, &c. Vocauit, & non erat qui audiret. Sic & alio loco: Iniquitates, inquit, vestrae prohibuerunt bonum à vobis.

*Christus quo
modo à nobis
ad conuiuium
inuitandus.*

Sic & nos ergo B. Matthaei exemplo studeamus inuitare ad conuiuium Christum dominum: quod fit, quoties cum diligentia Euangelij conciones audimus, sacramentum corporis & sanguinis Christi sumimus, carnem propriam mortificamus, ac soli Christo adheremus, & quoties etiam aliquid beneficij egenis & pauperibus exhibemus. Sed hæc verè & rectè fieri non possunt, nisi prius omnia nostra relinquamus, id est, nisi agnoscamus & confiteamur, omne quod sumus & habemus, mera & gratuita esse dona Dei.

*Conuiuia nec
reijcenda nisi
damnanda.*

Christus autem suam præsentiam hic exhibens, ostendit sibi peccatorem fide per charitatem operante reconciliatum. Ostendit quoque se non reijcere aut damnare honesta conuiuia, modò Dei & pauperum non obliuiscamur. Deliciæ eius sunt, esse cum filiis hominum, Prouerb. 8. Est hæc historia quasi imago quæ ostendit quoniam Christo in suo regno sint proximi: nempe miseri peccatores. Nam & Petrus & Paulus etiam se aliquando lapsos confitentur. Ingens hæc nobis omnibus consolatio esse debet, ne desperemus in peccatis: sed confidamus per Dei misericordiam nos hæredes æterni regni Christi omnino futuros.

*Fructus &
opera increduli-
tatis Phari-
sæorum obser-
uanda.*

Deinde hic sunt fructus & opera obseruanda incredulitatis in Phariseis. Nam hi offenduntur quòd Christus cum peccatoribus conuiuetur, & propterea eum quoque peccatorem & hominem flagitia amantem iudicant. q. d. Quamobrem magister vester, quem vos deserto Iohanne vt sanctiorem sequimini, cum peccatoribus edit & bibit, cum mensæ communio summum sit familiaritatis indicium? An non legit: Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris? An non cogitat quòd hac consuetudine animos addit peccatoribus, qui vitati fortè propter erubescantiam respicerent? Nihil aliud hic moluntur, quàm discipulos adhuc rudes hoc venerato susurrio à Christo diuellere. Doctrinam quidem Christi in se calumniari non poterant, ob id alias occasionibus quærunt, quòd plures à doctrina Christi separarent. Et hæc est consuetudo & natura mundi, vt omnia Dei opera calumnietur. Habet enim Euangelium in hoc orbe duplices insensissimos hostes: primi illud externa tyrannide persequuntur, secundi illud derident, contemnunt, & calumniantur.

*Mundi consue-
tudo & natu-
ra.*

*Euangelij ho-
stes insensissi-
mi, duplices.*

Ante omnia ergo id agunt, vt discipulis Christum odiosum faciant. Facile enim displicent verba illius, cuius persona non placet. Ob eandem causam dicebant cæco: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Item: Nos scimus quòd hic homo peccator est. Item ad turbas dicebant de Iesu, Vorax est, & potator vini, &c. E quibus videre est quanta versutia diabolus

Iohann. 9.

verbum

verbum Dei nobis eripere conetur. Sicut enim in veteri testamen- *Diaboli ver-*
to, itemque in exordio ecclesiae, verbum Dei primò vi, deinde *sub-*
fraudibus pseudoprophetarum eripere conatus est, sic & nunc
videns fideles Christo adherere, cum aliud non potest, sal-
tem Phariseos ministros suos instigat, ut dicant, Quare
cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?
Tali modo suggillat vitam praedicatorum & pastorum, ut vel
sic à doctrina retrahat. Verum est enim illud Gregorianum di-
ctum: Cuius vita despiciatur, restat ut & praedicatio contemna-
tur. Cum autem verbum Dei nobis praeipuerit, tunc ad va-
rios errores inducit. Nemo igitur venenata talium susurria au-
diat, quia nemini obesse potest vita mala pastoris, si doctrina
fuerit sana. Hinc Christus ait: Super cathedram Moysi sederunt,
&c. *Quaeunque dixerint, facite, &c.* *Pastoris mala*
vita non obest,
si doctrina sa-
na sit.

3 Tertiò hic obseruanda est concio Christi, quae tres continet
doctrinas: Prima cum dicit, *Non est opus valentibus medico, sed male*
habentibus. Vbi ostendit, quis sit verus medicus, nempe Christus. *Medicus, mer-*
Psalm. 106. Misit verbum suum, & sanauit eos. *ui, agroti, &*
validi qui sint
ostenduntur.
Qui sint agroti, nempe peccatores agnoscetes suam imbecillitatem.
Qui sint validi, nempe superbi. Et quis morbus, nempe pecca-
tum, & aeterna damnatio. Cum igitur videamus in morbis cor-
poris homines non esse negligentes, sed quaerere remedia & au-
xilia: quanto diligentiores nos esse decet in morbis spirituali-
bus? Vocat autem Christus Phariseos validos, non quòd vali-
di sint, sed quòd per propriam iustitiam caelum ascendere co-
nantur.

His praemis verbis tacitè obstinatam Phariseorum mali-
tiam taxat, ostendens nedum scriptura, sed & exemplo externo, *Phariseorum*
obstinata ma-
litia.
ac sensu communi, non sereprehensione dignum, quòd peccato-
res receperit, sed magis ipsos Phariseos reprehensione dignos,
ut qui nec ipsi medicum quaerent, quum maximè agroti es-
sent, nec alios quaerere paterentur, iuxta illud Luc. 11. Tulistis
clauem scientiae: vos ipsi non introistis, & eos qui introibant
prohibuistis. Hoc igitur sibi vult Christus. Nemo sanae mentis *Christus tan-*
quam medi-
reprehensibilem iudicat medicum ob id quòd agrotos inuisit, *cus cum pec-*
catoribus con-
satus.
imò summè laudatur in medico, si id faciat quod ars profite-
tur. Cur igitur mihi in vitium vertitur, quod in alijs lauda-
tur? Eadem ratione nemo succentet agrotis, si medicum qua-
rant & consulant: cur igitur hos peccatores iudicatis ob id quòd
me audiunt & quaerunt, quos adiunisse oportuit? imò si vera
in vobis iustitia esset, non inuidendum eis erat, sed congrau-
dendum. Iam enim qui perierant, inuenti sunt: qui mortui e-
rant, reuiuiscere coeperunt. Non igitur ego qui peccatores susci-
pio, nec illi qui medicum requirunt & amplectuntur, reprehen-
sione digni sunt, sed vos, cum sitis omnium pessimi, iusti tamen
vobis

vobis videmini, nec medicum requirentes ipsi, nec alios querere finentes.

*Impij non ser-
uati.*

Cæterum obseruandum ex hac prima doctrina concionis Christi, quatenus cum peccatoribus conuersari possimus. Christus siquidem non aliter cum peccatoribus conuersatus fuit, quam vt medicus: quo nimirum docemur, impiorum confortium non esse vitandum, si spes sit illos nostra consuetudine fieri castigatiores. Neque statim reiiciendi sunt qui peccant, sed prius omnia tentanda, quemadmodum Christus docuit Matthæi 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum, &c. Item Paulus Galat. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, instruite eum, &c. Vbi autem nulla spes est emendationis, & nostra conuersatio contumaces eos efficit, in hoc casu agendum secundum dictum Pauli, Si quis est inter vos fornicator, aut auarus, &c. cum illo nec cibum sume. Quod obseruandum est si nulla ratione emendari possit: prius autem omnia tentanda. Cibus siquidem sumere cum peccatoribus malum non est per se: fit autem malum, si approbari à te illi sua peccata putent, aut conuiuerete videant, aut denique contagio suo te vel alios inficiant.

*1. Corinth. 5.
Cum peccato-
ribus quomodo
conuersan-
dum.*

*Osee 6.
Matth. 12.*

Secunda doctrina est, cum dicit, *Euntes discite quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium.* Vbi obseruandæ dictiones, Ego, volo, misericordiam. Et sciendum quod Deus ipse omnipotens hoc dicat, quod voluntas Dei sit seruanda, & hæc virtus requirat omnia erga proximum beneficia. Loquitur autem hic Christus de sacrificijs veteris legis, quibus præualet misericordia semper efficax, cum illa non semper valeant, & nunc finem suum habeant, Isa. 1. Psal. 46. Vide Hieronymum, Chrysostomum, Theophylactum in hunc locum.

*Misericordia
spirituali &
corporali.*

Sacrificium.

Ex vi enim terminorum, misericordia dicitur releuatio miserie alterius: sacrificium autem illud dicitur quod Deo fit & datur. Per misericordiam igitur hic intellige quicquid proximo impenditur, quo proximus adiuuatur, siue corporaliter siue spiritualiter, qualia sunt cibare, potare, consolari, docere, corrumpere, compati, orare, &c. De omnibus his intellige quod dictum est, *Misericordiam volo.* Sacrificium autem includit omnia illa quæ externè Deo facimus, qualia sunt certas preces persolvere, ieiunare, peregrinari, cultui diuino externo insistere, religionem intrare, Ecclesias construere, donaria in corbonam mittere, &c. Habes differentiam operum, nunc audi sententiam Christi de vtrisque. *Misericordiam, inquit, volo, non sacrificium.* Quod non sic intelligas, quasi ea quæ per sacrificium intelligi diximus, Deus fieri omnino non velit, sed quod misericordiam magis velit, ac eam propter sacrificium quodcumque

*Misericordiam
vult Deus.*

que intermitteri nolit, quemadmodum & Sapiens ait : Facere misericordiam magis placet Deo, quàm victimæ. Nec mirum. *Proverb. 21.*
 Quomodo enim placere poterit id quod tua sponte agis, si id omittas quod Deus tantoperè exigit ac præcipit, nempe misericordiam, cùm ipse dicat 1. Regum 15. Obedientiam vult Deus, non victimam, &c. Quomodo placere Deo poterit victima tua, si eum negligas pro quo Christus mortuus est? Non igitur sacrificium rejicit, sed misericordiam illi longè præfert. *Misericordiâ victimâ longè præfertur. Matth. 23.*
 Hæc enim (misericordiam scilicet) oportuit facere, & illa (externa) non omittere. Hinc est quod toties scriptura Iudæos reprehendit, qui tantum è sacrificijs pollicebantur sanctimoniam, neglecta interim misericordia erga fratres. Vnde & per Isaiam 1. cap. contra eos dicitur: Quo mihi multitudinem victimarum? &c. Sequitur: Quærite iudicium, subuenite oppresso, &c. Item apud eundem, cùm sibi placerent de ieiunio: Ieiunauimus, inquit, & non aspexisti, &c. Respondet Deus, Hoc est ieiunium quod præcepi vobis: Frange esurienti panem tuum, &c. Isai. 58. Sic & cùm in Michæa capite 6. dicerent: Quid dignum offeram domino? Nunquid victimas? Respondet propheta, Ostendam tibi, homo, quid acceptum sit coram Deo: facere misericordiam, &c. & ambulare sollicitum coram Deo. Sic & Christus Pharisæis obiicit, Væ, inquit, vobis qui decimatis anetum, &c. maiora autem reliquistis, misericordiam, iustitiam & veritatem. An non hæc etiam in plerosque nostrum dici possent? Imò & nimirum quàm verissimè. Nihil enim minus curamus quàm misericordiam. videmus tot egenos, &c. errantes, &c. nec tamen est qui misereatur. cadit iumentum, & non est qui subleuet: perit iustus, & non est qui recogitet, & interim tamen nobis videmur verè Christiani & religiosi. *Panem esurienti frangere, securum est. Matth. 23.*

Tertia doctrina est cùm dicit, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam, Luc. 5. Quod non sit intelligendum, quasi Christus aliquos inuenerit iustos. Vera enim est sententia Pauli Roman. 3. Omnes peccauerunt, &c. Sed sic est intelligendum, Non veni vocare iustos, id est, suæ confidentes iustitiæ, quales illi fuerunt, de quibus Paulus Rom. 10. Ignorantes Dei iustitiam, suam voluerunt constituere, &c. sed peccatores, hoc est, desperantes de omnibus viribus & conatibus suis, totoque desiderio suspirantes ad gratiam. His enim Christus medicus aduenit, non qualiscunque, sed animarum: id quod ipse testatur Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, &c. Iohannis septimo. Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Ad idem facit illud Apocal. 21. Ego dabo non cuiuis, sed sitiendi de fonte aquæ viuæ. Vocat ergo iustos, qui sibi ipsi iusti videntur, cùm tamen sint omnium sæpe iniustissimi. Peccatores vocat, qui suâ agnoscunt

1. Timoth. 1.

Iusti mundi huius.

Christus vocat peccatores.

*Peccatores
quos vocat
Christus.*

scunt imbecillitatem. Sumus enim omnes peccatores. Psal. 13. Omnes declinauerunt, &c. non est qui faciat bonum, nec vnus quidem. Salomon, Non est homo iustus in terra, &c. Ecclesiastes 7. Propter peccatores igitur venit, quemadmodum dicit Ezech. 33. Vno ego, dicit dominus Deus: nolo mortem impii, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat.

EPILOGVS.

*Iustificatio
vnde, & quo
ordine fiat.*

Rom. 9.

*Sanctitas sita
est in fide per
dilectionem.*

*Euangelij offi-
cium.*

1 Ostenditur hîc iustificatio peccatoris vnde sit, & quo ordine peragatur, quemadmodum & in his Pauli verbis Romanor. 8. Quos prædestinauit, hos & vocauit, iustificauit, magnificauit. Vt inque enim habes aperte, quod à Deo nullis nostris meritis præcedentibus vocamur & saluamur: ideo iustificatio peccatoris à solo Deo est. Hinc Psalm. 113. Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, super misericordia, &c. Eam ob causam Paulus ait, Ipse prædestinauit, ipse vocat, ipse iustificat, &c. Et Matthæus ait, Christus vidit, Christus vocauit. In ordine autem iustificationis primum est prædestinatio, quæ est æternum Dei consilium & decretum: vel electio, qua aliquos ab æterno elegit. in quibus ostenderet misericordiam & bonitatem suam: quæ admodum per prophetam Malachiam 1. cap. dicit, Iacob dilexi, Esau autem odio habui, etiam antequam nati essent, cum neque boni aut mali quicquam fecissent. Post prædestinationem inchoatur iustificatio internè per fidem, sed externè se ostendit per opera. Sic contigit in Matthæo.

2 Ex Osæ sententia probat Seruator sanctitatem non in externis sitam, sed in fide per dilectionem efficaci. Non igitur tibi de externis placeas, si charitatem negligas. Deinde nihil Deo gratum esse circa charitatem, quemadmodum & Christus docet Matthæi 5. Si, inquit, offers munus tuum, &c. Ob id monet Apostolus Hebr. 13. Beneficentia nolite obliuisci. talibus enim hostijs promeretur Deus.

3 Maximam spem & consolationem hæc historia confert peccatoribus, & veri Euangelij officium præstat. Summe enim nos consolatur: id quod Euangelij officium est, consolari scilicet deiectos. Consolatur autem nos hæc historia, primò ex eo quod publicanum vocauit, nec tantum vocauit, sed & Apostolum fecit & Euangelistam: quo nimirum docemur nullum hominum genus à Deo rejci, modò se conuertat ad meliora, Ezech. 18. 1. Timoth. 1. Deinde consolatur & illud quod se medicum nominat. Quid enim magis necessarium aegrotis, quales omnes sumus, quàm medicus? Demum omnium maxime consolatur nos quod in fine subdit, Non veni vocare iustos, sed peccatores.

IN FERIIS S. MICHAELIS

ARCHANGELI EPISTOLA.

Apoct. 1.

IN diebus illis. Significauit Deus quæ oportet fieri cito, loquens per angelum suum seruo suo Iohanni, qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque vidit. Beatus qui legit, & qui audit verba prophetiæ huius, & seruat ea, quæ in ea scripta sunt: Tempus enim prope est. Iohannes septem et-
elesta

gista quæ sunt in Asia, gratia vobis & pax in eo qui est, qui erat, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt: & à Iesu Christo, qui est testis fidelium primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lausit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

HÆc lectio mentionem facit de sermone Dei, & testimonio Iesu Christi, hoc est, de Euangelio. Est enim Euangelium verè Dei sermo, & Iesu Christi testimonium, quum verum ac diuinum sit nuntium, de quæ salute per Iesum Christum parata testificetur.

Et tria præsertim nobis proponit. Principio quidem quid sit Euangelium. Quod verò ad eius definitionem attinet: vocatur illud hic sermo Dei, & testimonium Iesu Christi. Nam aliud nihil testificatus est Iohannes, neque aliud mandatum à Deo per angelum accepit. Est igitur Euangelium huiusmodi doctrina, quæ ab ipso Deo prodijt: & Dei verbum est, in qua testimonium fertur Iesu, quòd is sit Christus filius Dei viuens: quod & Petrus testatus est, Matth. 16.

Euangelium doctrina quæ ab ipso Christo prodijt.

Quibus verbis nobis subaperitur, Euangelicam doctrinam non esse humanum commentum, sed doctrinam diuinam, ab ipso Deo progressam: huiusmodi, inquam, doctrinam, in qua nihil sit nisi merus sermo Dei & veritas, in qua testimonium feratur Iesu Christo. Sic verò & Paulus in Galatis Euangelij auctoritatem veritatemque probat, dum sic inquit: Notum facio vobis fratres Euangelium quod prædicatum est à me, non esse secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi, Galat. 1. Docemur igitur hic, summæ esse auctoritatis doctrinam Euangelicam, ideoque summæ à nobis loco habendam, vt verè dicere possimus cum Psalmista: Ideo dilexi mandata tua super aurum & Topazion.

Doctrina Euangelica doctrina prophetica.

2. Secundo proponit nobis fructum vtilitatemque Euangelij, & ad quid ipsum conducatur, cum dicit: Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius, & seruat ea quæ in ea scripta sunt. Tempus enim prope est. Per quæ audimus, lectionem, auditionem & obseruationem Euangelij adferre beatitudinem, hoc est, salutem & vitam æternam. Hinc Iohannes beatum illum pronuntiat, qui legit & audit illud, atque scripta in eo seruat: hoc est, credit doctrinæ Euangelicæ, & iuxta hanc sedulo componit vitam. Vocatur autem prophetia Euangelium, quòd illud sit declaratio & consummatio omnium prophetiarum, dum præsens exhibet, quicquid omnes prophetiæ futurum prædixerunt. Non solū itaque auctoritas, sed & excellentissima vtilitas nobis doctrinam Euangelicam commendat. De hac vtilitate, si nolumus credere vni testi, Iohanni nempe, audiamus testem alterum, nimirum Paulum, vt in ore duorum aut trium testium consti-

Vtilitas & fructus Euangelij.

Prophetia Euangelij consummatio.

stat

stat omne verbum. Is Roman. 1. sic inquit, Non pudet me Euangelij: est enim Dei potentia ad virtutem (salutem inquam) omni credenti. Et 1. Corinth. 1. Sermo crucis ijs quidem qui pereunt, stultitia est: at nobis, qui salutem consequimur, potentia Dei est. Et 1. Corinth. 15. Notum vobis facio fratres Euangelium quod euangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & salutem consequimini. Quam igitur cordi nobis est salus & aeterna vita, tam commendatum nobis habeamus Euangelium, legamus, & audiamus sedulo illud: sed & idem obleruamus, hoc est, credamus illi ex animo, vitamque illo dignam agamus, idque non cras, non perendie, non ultra mensem aut annum: sed statim, citò, citra moram, nam tempus prope est, adest iam opportunitas, poenitentia sera erit, si differamus. Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, &c. 2. Corinth. 6. Et Salomon Eccl. 9. Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas. Iohan. 9. Operamini dum dies est, &c.

3. Tertiò proponit quid Euangelium cõplectatur contineatque, quod his verbis explicat Iohannes, dicens, *Gratia vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septẽ spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terre, qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem ipsius, & fecit nos reges & sacerdotes Deo & patri suo: ipsi gloria & imperium in secula seculorum.*

*Insignes
saluatoris Iesu.

Ineffabilia
Christi cha-
ritas.*

Quibus verbis docemur Euangelium complecti lætum nuntium seu prædicationem gratiæ & pacis, quòd Deus pater cooperante Spiritu sancto per Iesum Christum filium suum, nos damnatos peccatores & inimicos donauerit aeterna & gratia & pace: cuius idcirco persona & conditio causaque & modus & fructus impetratæ gratiæ, ac pacis admodum disertè à Iohanne explicatur. Dicit igitur Iesum esse testem fidelem primogenitum mortuorum, & principem regum terræ. quibus quidem verbis innuit esse illum & verum hominem, & verum Deum, verum Christum, & Dei viventis filium. Deinde dicit, dilexisse illum nos. quibus nempe verbis innuit, non nostra merita promeruisse impetratam illam gratiam & pacem, sed contigisse hanc nobis gratuito, ex mero Christi erga nos amore. Tertiò dicit, lavasse illum nos sanguine suo à peccatis nostris: quibus nimirum verbis innuit, quòd Christus morte sua salvaverit nos, ideoque inpenisimè dilexerit. Quartò verò dicit, fecisse illum nos reges & sacerdotes Deo patri suo. quibus sanè verbis innuit nos per Christum ad summum euectos esse honorem, esse & liberos, & sanctos, & dominos, & Deo similes factos: innuit quoque simul, decere nos ut dominemur pravis nostris

1. Corinth. 15.
Coloss. 1.

nostris affectibus, utque corpora nostra offeramus Deo hostiam viuentem, Romanor. 12. Ecquid homini captiuo, & mortem meritò latius obtingere potest, quam audire, se & captiuitate, & morte commerita iri liberatum, idque gratuito, ex mera magistratus liberalitate? At quantò latius est audire insuper se sic per filium principis recòciliatum esse, utiam in filium sit adoptatus principis, imò factus rex & summus sacerdos? Sed millies lætius nuntium est, audire se à captiuitate diaboli, & morte aeterna esse liberatum, factumque filium Dei, sempiternum regem & sacerdotem.

Cum itaque ex Euangelio nobis constet, ad quantam euecti simus felicitatem, cumque illud aeternam beatitudinem certò adferat, admonebimur hinc, ut patrem Deum tam nostri amantem sedulò redamemus, ac veneremur. Spiritui sancto nostræ salutis & cooperatori & obsignaculo, corpus & animam templum viuum præbeamus: Iesu Christo filio Dei, nostro iustificatori constanter & fidamus & adhæreamus. Loti, inquam, à peccatis, puritati & innocentie vitæ studeamus: facti reges, rectè nosmetipsos ad Dei voluntatem gubernemus: facti sacerdotes, carnem nostram & concupiscentias occidamus, nosque Deo offeramus viuentes hostias, Rom. 12.

Causa cur lectio hæc Apocalypseos ad hodiernam sanctorum angelorum festiuitatem accommodata sit, inde est, quòd angeli in ea fiat mentio. Habet enim, Deum misisse mandatum per angelum suum seruo suo Iohanni. vnde nos facile colligere possumus, quodnam sit angelorum officium, ad quid etiam prosint, nimirum quòd sint (teste Paulo) administratorij spiritus, in salutem saluandorum missi. Num verò is angelus fuerit D. Michael, an alius quispiam ex angelorum sodalitie, non certò constat, sed nec scire magnopere nostra refert. Satis nobis sit (ut dictum est) quòd angeli sint administratorij spiritus, nostræque salutis gratia à Deo emittantur, ideoque gratias Deo agamus, quòd tantæ omninò ipsi sumus curæ, ut per tam excellentes spiritus & corpora nostra custodiat, & animam conseruet, perficiatque, Hebræorum 1. Psal. 33. & 90.

Angelorum officium.

EPILOGVS.

1 Quomodo Ecclesia Apostolorum predicatione fundata, latius propaganda fuit, ut predicatorum veritatis huius cognitionis fiducia freti, indubitanter functionem suam aggredierentur, pauci multos, inermes armatos, humiles superbos, infirmi nobiles, viui spiritualiter mortuos.

2 Tituli insignes saluatoris Iesu, qui est, qui erat, qui venturus est, testis fidelis, primogenitus & princeps regum terræ. Hinc fiducia augetur in cordibus credentium.

3 Ineffabilis Christi charitas, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris

nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo. Hunc sic amantem redamemus, 1. Iohan. 4.

IN FERIIS IISDEM ARCHANGELI

MICHAELIS, EVANGELIUM.

Matth. 18.

IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Quis, putas, maior est in regno calorum? Et aduocans Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit, Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum calorum. Quicumque ergo humilauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno calorum. Et qui suscepit unum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizauerit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Va mundo à scandalo. Necesse est enim ut veniant scandala: veruntamen vae homini illi per quem scandalum venit. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proice abs te: bonum tibi est unum oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis quia angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei, qui in caelis est.

Comitem habet inuidiam
ambitionis
vitium.

HOc Euangelio Christus facit quatuor. Primò impugnat in eo ambitionis vitium, quod ferme semper comitem habet inuidiam. Hoc vitium mirum in modum titillat animos Apostolorum: vnde Lucas ait quòd cogitatio intraverit inter eos quis eorum esset maior: quæ cogitatio, teste Marco, erupit in verba, nam in via inter se disputauerant de primatu: videntesque cum suas cogitationes, tum quaestiones Dominum non latere, accedunt ipsum, & dicunt, Quis maximus est in regno calorum? Quaestio hæc orta est, & dependet ex præcedentibus. Dixerat Dominus ad Petrum, Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. Subdlexerat quoque illum secum in montem vnâ cum duobus Zebedei filiis cum transfiguraretur, Matth. 17. Ad hæc paulò etiam antè censum non pro se tantum, sed & pro Petro soluerat. conspiciebant quoque illum audacius familiariusque colloqui cum Domino. Et super hæc audierant eum sæpius de regno calorum differentem, ac promittentem omnibus illud ex æquo, Matth. 19. Suspicati igitur sunt ex his coniecturis discipuli Petrum fortassis omnibus aliis fore præferendum in regno Christi. Atqui hoc ipsum iniquis ferebant animis. idcirco nimirum rogarunt Dominum, ecquis maximus futurus esset in regno ipsius, hoc est, quis ex Apostolorum numero primatum gesturus esset. Petro igitur subinuidebant, cui videbatur principatus regni calorum destina-

Apostolorum
inuidia.

destinatus, indignumque iudicabant illum aliis præferri, qui æquè omnia reliquissent pro Christo, æquè ad Apostolatum vocati, æquè denique miracula edendi potestatem acceperant ut ille. En hoc erat quod Apostoli animo volebant, hoc inter se disputabant, propter hoc & Christum interrogare ausi sunt, quia somniabant tales in regno Christi dignitates futuras, quales in regum & principum aulis videmus.

Hic igitur videmus quàm insolens pestis sit ambitio, quæ etiam sanctos nonnunquam inuadit: & quò quis melioris est spei, eò plus afficitur, imò vltimum est vitium cum quo congruere nos oportet, omnibusque aliis superatis vitiis, tunc primum & maximè irrepit ambitio, & appetentia laudis, arrogantia, superbia spiritualis, & complacentia suiipsius, quæ eò deducit hominem, ut sibi ipsi persuadeat probè se omnia perpetrasse, iamque nihil aliud quàm de solo præmio cogitet, dicatque cum Phariseo: Gratias tibi ago Deus quòd non sum sicut ceteri homines, &c. O verè periculosa tentatio, quæ neminem non inuadit, subtiliter irrepit, difficulter vincitur, imò vix sentitur. Contra huiusmodi, Apo. 3. dicitur: Dicis, diues sum, & nullius egeo, cùm sis pauper & miserabilis. Hinc David ille sanctus, cùm petisset, Præte de misericordiam tuam scientibus te, &c. statim subdit, Non veniat mihi pes superbiæ, quæ rursus in præcipitium ducat. Illi enim ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatem.

Coniicimus verò ex quæstione hac, in sanctis siue fidelibus non tantum reliquias peccati, sed grandia etiam peccata remanere. Fideles enim & sancti erant Apostoli, attamen ambitiosi, & inuidentia laborantes erant. Et sanè caro nostra corrupta pro ingenio suo nunquam non excellere cupit, aliisque hominibus præferri. Augustinus, Non ferè quisquam est qui careat amore dominandi, & humanam non appetat gloriam. Plus dicit Bernardus ad Eugenium, lib. 3. An nò limina Apostolorum Petri & Pauli amplius ambitio, quàm deuotio terit & sanctitas?

Nec hic prætereundum quòd tam diligenter propriam suam infirmitatem ob oculos nobis pingant Apostoli. Quid enim stultius, quàm in paupertate constitutis, de primatu disputare? Quid magis ridiculū, quàm pauper superbus? Et tamen etiam Apostoli vexantur hac amentia, eamque non erubescunt cōfiteri, non ut imitemur eandem, aut ex ea nostra vitia defendamus: (id quod plerique solent) sed ut discamus quàm verè dixerit Apostolus Rom. 11. Deus conclusit omnia sub peccato, ut omnium misereatur. Sic enim Deus ineffabili consilio dispēsat & tēperat res humanas, ut nullū sit genus hominū nō obnoxium

Ambitio insolens pestis subtiliter irrepit

Apostoli non tantum reliquias peccati laborant.

Infirmitas Apostolorum nobis proponitur. Eccles. 25.

Ad quid omnia Deus conclusit sub peccato.

peccato: non quòd ille cuiquam sit auctor peccandi, sed quòd ad rēpus sinat homines suo vitio prolabi, vt agnito errore, sentiant se non suo merito, sed gratuita misericordia seruatos esse, ne possint inolescere: cognoscamusque, quòd vbi abundauit peccatum, superabundet & gratia, Rom. 5.

*Humilitas, cā-
dor & inno-
centia commē-
dantur.*

2. Secundo mixta *propter* vtitur Dominus, tam actione nimirum, quàm oratione constante, vt sic altius infingeret quod docere voluit. Commendat autem humilitatem, candorem, ac simplicitatē seu innocentiam: exemploque puelli ad hanc suos inducit. Audiamus igitur quid Christus responderit. Primò, vt Marcus ait, confedit, veluti rem seriam cum auctoritate traditurus. Leue quidem videbatur, quòd Apostoli inter sese disputabant: Christus autem sciebat, quid non mali ex ambitione nasceretur, si non illicò & radicitus euelleretur: vnde & sæpius quasi data opera occasionem videtur captare in hoc vitium inuehendi. Iam enim præuidebat quantam perniciem allatura esset Ecclesiæ suæ ambitio & avaritia. Hæc enim duo quò magis in Ecclesiâ creuerint, eò longius à pura illa innocentia discessum est, donec eò peruentum est, vt hi potissimum Ecclesiæ nomine se venditent, qui omnium maximè pro temporalibus tumultuantur. Neque aliud quicquam obstat quò minus Ecclesiâ in pristinum statum redigatur, quàm ambitio & avaritia quorundam.

Vt igitur affectum hunc pestilentissimum penitus ex animis Apostolorum euelleret Christus, primò confedit: deinde accersitum ad se paruulum statuit in medio illorum, ac coram omnibus eum complectitur (vt Marcus ait) significans quàm auersaretur superbos, quàmque diligeret humiles spiritu & modestos. Denique & verbis exprimit quid hoc factò sibi vellet, dicens, Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum celorum. Est autem is verborum sensus, Contenditis de primatu & prælatura Ecclesiastica, quis primas Ecclesiæ futurus sit. At ego vobis pro certo dico, nisi ab huiusmodi ambitiosis affectibus mentes vestras auerteritis, & religiosè fueritis conuersi, ad eò non efficiemini in regno meo maximi & illustres, vt nec pro discipulis meis vos sim agniturus. Duo quidem hîc Christus à discipulis exigit. Primum, vt conuertantur, dicens, Nisi conuersi fueritis. Quibus verbis clarissimè innuit eos qui nihil aliud student, quàm vt magni sint coram mundo, aliosque aut potentia aut diuitiis præcellant, iam à via salutis declinasse, à Deo auersos esse, nihilque eis expectandum, quàm perditionem, nisi mature respiciant. 1. Timoth. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueos diaboli, &c. Huc spectat etiam quod in Luca dixit: Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Et Psal. 7.

Nisi

*Christus que-
rit à discipu-
lis: primum ut
conuertantur:
deinde ut fiant
sicut paruuli.*

Nisi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, &c.

Deinde addit: *Et niſi efficiamini ſicut paruuli.* Quid hoc aliud eſt, quàm ſi diceret, Qui vult aſcendere, deſcendat: qui præeſſe, miniſtre: qui vult in Chriſto adoleſcere, puer fiat. Hoc modo Paulus loquitur, 1. Corinth. 3. Qui vult ſapiens eſſe, *In hiſ que ſaluſtis ſunt, diuerſa via incedendum.* In hiſ enim quæ ſalutis ſunt, omnino diuerſa via incedendum. Auguſtinus de verbis Domini, ſic ait, Omnes delectat celligudo: ſed humilitas gradus eſt: excelsa eſt patria: humilitas eſt via. Ergo qui quærit patriam, quid recuſat viam? Qui viuere vult, moriatur: qui aſcendere ad cælum, in infernum prius deſcendat. Vides quàm verè dictum ſit, Nō ſunt cogitationes meæ ſicut cogitationes veſtræ, nec viæ meæ ſicut viæ veſtræ, Iſa. 55.

Neque carnaliter hæc verba intelligenda ſunt, vt cum Nicodemus dicas: Quomodo poteſt homo repuerſcere cū ſit ſe- *Iohan. 13.* nex? Non enim iubet Chriſtus vt ætatem habeas paruulorum, ſed innocentiam: vt quod hi per annos poſſident, tu per induſtriam poſſideas. Obſerua autē quodd non dicit Chriſtus, niſi loquamini ſicut paruuli. Non enim in omnibus vult nos eſſe pueris ſimiles. Nam Salomon huiusmodi reprehendit Proverb. 1. Quouſque, inquit, paruuli diligitis infantiam? Et Paulus Hebræor. 5. Cū deberetis eſſe magiſtri ſecundum tempus, facti eſtis, quibus lacte opus ſit. Sed in quibus nos velit eſſe ſimiles paruulis, ſubdit, *Quiſquis demiſerit ſemetipſum ſicut eſt puer iſte, hic eſt maximus in regno calorum.* Et Paulus 1. Corinth. 14. Malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti. Duo *Simplicitas & innocentia* in pueris imitanda proponuntur, ſimplicitas ſcilicet, & innocentia, veraque innocentia. Paruuli ſeu pueri non inuidere, nec inanem expectare gloriam, nec primatus deſiderare dignitatem nouerunt: nec lacſſi aut verberati odio afficiuntur, nec laudati honoratiue vlla commouentur arrogantia, ſed ſunt candidi, humiles, & ſimplices. Sic ergo & nos ab omni inuidia, gloria inani, arrogantia, odio & ambitione immunes eſſe oportet, ſi & in regnum calorum ingredi, & in eo magni eſſe velimus, 1. Pet. 2. Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias & omnes detractiōes, ſicut modò geniti infantes, rationabiles, ſine dolo, lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtaſtis quoniam ſuauiſ eſt Dominus.

Cæterū ne quis puelli contemneret exemplum, commendat porrò egregiè pueros Dominus, dicens: *Et qui receperit vnum puellum talem in nomine meo, me recipit.* Vnicus puerorum amator *Puerorū amator Dominus.* eſt Dominus: vnde & apud Marcum legimus quodd puellum in vlnas acceperit. Quicumque ergo receperit puerum *Chriſtum recipit, qui pue-* lem, magnificerit, benefecerit, erudierit, fouerit, idque in

Christum recipit qui pueros fineret, & in timore Christi educauerit.

nomine Christi, qui, inquam, in timore Dei educauerit, in-
formauerit vitam, imitationem Christi docuerit, ac eum è ter-
reno ac carnali caelestem fecerit & spiritualement, quia nimirum
pueros nobis commendauerit, inque his viuatur & operetur, is
ipsum Christum recipiet. Sunt etiam multi pauperum & ino-
pum pueri: sunt & inuenticii. hos si susceperis, Christum sus-
cipis. Quid enim Christo gratius facere potes, quam eos fo-
uere, pro quibus mortuus es?

Præterea quicquid hinc de puellis dicitur, id & de iis intelli-
gendum est qui puerorum sunt similes, id est, humilibus, inno-
centibus, sanctis, & simplicibus hominibus, propter Christum
sic effectis, quos iisdem verbis consolatur. Communis enim
omnium querela est. Si sic viuendum est ut præmissum est,
quis nos seruabit? quis pascet? quis tuebitur? Ob id Christus
promissionem addit dulcissimam: Quicumque vos recipiunt,
non minus recipient Christum, quam qui recipiunt pueros.
Idem dicit Matth. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mi-
hi fecistis. Quid. Noli curare quis te recipiat aut foueat: ego sum
qui iubeo, ego & qui retribuere possum his qui te suscipiunt.
Nunquam adeo refrigescet charitas, quin semper inueniantur,
qui veris Christi sectatoribus viam mandatorum eius ambu-
lare cupientibus bene faciant. Non enim propter vos, sed pro-
pter meipsum vos recipient, ac in vobis meipsum.

*Ad mutuam
charitatem v-
nusquisque
hortatur.*

Deinde his verbis omnes nos ad mutuam charitatem hor-
tatur. Quid enim aliud nos à beneficentia retrahit adeo, quam
quod non videmus aut speramus aliquam retributionem? Quod
ut excludat Christus, seipsum debitorem spondet, ut vel sic ad
misericordiam inuitet. Quid enim magis nos ad miserandum
pauperibus accendere possit, quam quod Christus hinc ait, se
in pauperibus suscipi ac honorari? Quam autem maiorem re-
tributionem quaris, quam si Christum suscipias? Quid enim
boni non habet Christus? Sic Genes. 18. Abraham angelos sus-
cipiens, benedictionem consecutus est. Et ibidem 19. Loth
liberationem à Sodomis, Raguel liberationem filiae à dæmo-
nio, Tob. 7. Vide item Heb. 13. & Prouerb. 19.

*Comminatur
Christus eis
qui pusillus
offendiculum
ponunt.*

Tertiò vehementer urget, impugnat & damnat pusillo-
rum offendiculum, cum dicit: Qui autem offenderit vnum de pu-
sillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaia in
collum eius, & demergatur in profundum maris. Secundum ver-
borum consequentiam, dici conueniebat, Qui non susci-
pit paruulos, me non suscipit: quæ res omne punitionis
genus excedit. tamen quia rudes & insensati homines ma-
gis mouentur poenis externis, molam potius & submersio-
nem posuit. Neque dixit molam collo eius suspensum iri, sed
expedit, inquit, huiusmodi si hoc pateretur: ut ostendat gra-
uius

nius quoddam & acerbius malum hunc manere.

Sicut igitur superiori sententia omnes nos ad beneficentiam excitare voluit, sic hac sententia omnes nos terrere voluit, ne offendamus simplices. Deus enim est qui retribuere vult quicquid in suos beneficij contuleris. Deus item est qui vindicare vult eorum offensam. Hinc ad Abraham dictum est, Genes. 12. Benedicam benedicientibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi. Sic per Moysen dicit Exod. 22. Viduæ & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, clamabunt ad me, & ego audiam clamorem eorum. Idem dicit Deuter. 15. & 24. Sic & per Psalm. dicit: Nolite tangere Christos meos, &c. & præmisit: Corripuit pro eis reges. Sæpe enim etiam regna perdidit Deus propter vnum hominem læsum iniuste. Sic Aegyptum puniuit propter Saram vxorem Abraham, Genes. 12. Sic & regem Abimelech, propter eandem causam, Genes. 20. Sic propter Dinam violatam omnes Sichimitæ perierunt, Genes. 34. Sic propter vxorem Leuitæ ludibrio expositam tota ferè tribus Benjamin periit, Iudic. 20. Sic propter Prophetas iniuste occisos, Ierusalem deuastatur, Matth. 22. Item Iudæis Christus comminatus est: Veniet, inquit, super vos omnis sanguis iustus, id est, vltio sanguinis, Matth. 23. Hæc scripturæ exempla attendant hi qui leue peccatum iudicant pauperes opprimere. nihilominus enim sanguinem Dominus Iesus pro redimendis illis quamlibet contemptis, quàm pro summis monarchis effudit: cumque venietur ad tribunal Christi, cui breui sistendi sunt omnes, quantumuis etiam potentes, non minus exactè rationem exiget iudex ille seuerus pro pauperibus illis, quàm pro Satrapis & magnatibus. Itaque qui putant esse leuem iacturam cum expilant, affligunt, eiciunt, exurunt, &c. humiles & tenues: Christum ipsum qui est sapientia Patris, stultitiæ condemnant, qui pro talibus seruandis pretiosum sanguinem effuderit. Summa: Nulla alia re magis lucrari potes, quàm bene faciendo verè Christianis. Stat enim sententia, Qui puerum suscipit, me suscipit. Ita nulla alia re certius tibi periculum ac perditionem adsciscis, quàm lædendo simplices illos pueros. Stat enim sententia Zachar. 2. Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Itemque, Qui scandalizauerit vnum de pusillis his, &c. Hoc est, Qui offenderit, contempserit, læserit, neglexeritve pueros, is adeo peccabit in Christum, vt summo supplicio sit afficiendus. Hæc iam expendant velim qui pueros corrumpunt institutione negligenti, dictis spurcis, carminibus obscænis, vita impura, & conuersatione contagiosa. Item hæc attendant qui spiritualiter offendunt simplices Christianos: hoc est, qui falsa doctrina vel peruersa vita alios à salute remorantur, aut in exitum ducunt.

Exemplis cauetur ne simplices & iusti ledantur.

Propter vnum hominem iniuste læsum Deus multos perdidit.

Nulla alia re lucratur Christianis, quàm verè Christianis benefaciendo.

cunt: contra quos specialiter Christus exclamat, dicens: *Vae mundo à scandalis.*

*Conduplicatio
vnius dictionis
vehementiam
importat.*

*Offendiculum
quadruplici ra-
tione patet esse
grauè peccatū.*

Ezech. 3.

*Paruulorum
offensio, cala-
mitatum no-
strarū causa.*

*Ecclesiasticus
ordo notatur
cum vulgo.*

Matth. 13.

Rom. 9.

*Hæresarcha
nō excusabun-
tur, per quos*

Quia enim offendiculum mundus pro nullo peccato ducit, idcirco aliquantò grauius nunc Christus agit contra scandala, *Vae*, inquit, *mundo à scandalis.* Eandem dictionem, *vae*, conduplicat. Conduplicatio quippe vnius dictionis in sacris maximam significat vehementiam. Dum igitur Dominus bis *vae* minatur offendentibus, innuit maximum impendere illis supplicium. Quam graue autem peccatum sit offendiculum, ex his patet: Primò, quòd Christus violentam mortem potius ferendam docet. Secundò, quòd *vae*, idque bis exclamat: quod plerunque in scriptura certam damnationem innuit vel maledictionem. Tertiò, quia scandalum charitatem oppugnat, quæ summa est Christianismi. Quartò, quia perdit etiam pro quo Christus mortuus est. Hinc Paulus 1. Corinth. 8. Sic enim peccantes, & infirmorum conscientias percutientes, in Christum peccatis. Item Romanor. 14. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est. Si apud Ezechielem sanguinem huius se requiriturum dicit de manu eius, cuius negligentia alius perit: quantò magis ab eo qui data opera alium perdit? hinc falsus propheta in lege occidi iubebatur, Deuter. 13. Nec dubium quin offensio paruulorum non minima hodie sit calamitatum nostrarum maximarum causa. Bona pars eorum qui sanctissimi & reuerendissimi in orbe Christiano salutantur, avaritia, ambitione, fastu, & libidine (proh) toti mundo ponunt scandala. Plerique doctores, & sacrarum literarum interpretes, proferunt subinde noua dogmata, ne dicam hæreses & schismata, quibus adeo offendunt simplices, ut quæ ad cælos via pateat, non modò dubitent, sed nesciant planè. Vulgus verò spurciloquentia, corporis habitu pudendo, moribus impuris, vitæque prophana & scelestæ, scæret scandalis. *Vae* ergo vobis, *vae* peccatis nostris, *vae* ingratitude & cæcitati nostræ.

Subdit Christus: *Necesse est enim ut veniant scandala: verumtamen vae homini per quem offendiculum venit.* Quandoquidem Ecclesia credentium ad finem vsque mundi in hoc mundo peregrinatur, qui totus in maligno positus est, atque aded tritico zizania permixta, fieri non potest, quin veniant offendicula ab impiis, qui semper ferè piis aduersantur. vnde nullo pacto hæc verba Christi patrocinantur his qui scandala præbent, seseque excusare, ac vitia sua in Deum referre moliantur. Si, inquit, necesse est ut veniant scandala, quis resisteret voluntati eius? Nam protinus subdit, *Vae autem homini per quem*, &c. Simili locutionis modo Paulus vtitur, 1. Cor. 11. Oporteret, inquit, hæreses esse, &c. Nō tamen ob id excusantur qui hæreses,

ac discordias seminant: unde idem Paulus Gal. 5. Qui, inquit, *ordo Ecclesiae*
conturbant vos, portabunt iudicium suum. Eodem modo & *sticus inuerti-*
Christus loquitur Luca 24. Oportebat Christum pati. Non *tur.*
tamen ob id excusatus fuit Iudas, quin ei diceret, Vae homini
per quem filius hominis tradetur. Sic oportebat Iudaeos puniri
propter peccata sua, non tamen ob id excusatus fuit rex Assy-
riorum, per quem puniti sunt. Vnde per Isaiam decimo capite
eidem dicitur, Vae Assur, virgæ furoris mei, &c. Sic & adhuc
Christianos impiè agentes puniri oportet, iuxta illud Psalm.
88. Visitabo in virgâ iniquitates eorum, non tamen ob id ex-
cusati sunt illi, quibus pro mediis vitur Deus ad punitionem
aliorum.

Deinde his quoque verbis Christus omnes pios excitat, vt
vigilent, quandoquidem omnia scandalis plena sunt; imò ob
id Deus scandala fieri permittit, vt eò vigilantiores nos reddat.
Natura enim nostra nisi crebrò exerceatur, in malū ruit: quod
vel ex hoc apparet. Quum enim tot ac tantæ nobis incumbant
tentationes, tamen dissoluti iacemus, nos excitamur ad Dei au-
xilium querendum. Quid ergo de nobis sperandum esset, si
magna in tranquillitate rerum viueremus? Sic & primus pa-
rens noster, quum breui tempore in paradiso deliciarum vixe-
rit, tamen eò dementiae peruenit, vt a qualitate Dei speraue-
rit. Quid ille non fecisset, si longissimo tēpore in illa tranquil-
litate fuisset? Scandala igitur etsi impios perdant, pios tamen
excitant & acuiunt, & perspicaciores faciunt, non solum eos
qui sibi diligenter cauent, verum etiam eos qui fortè ceciderunt.
Nam posteaquam se inde eripuerint, cautiore redduntur. Quid
igitur agendum ne scandala noceant? Audiamus Christum.

*Natura nostra
in malum ruit
nisi crebrò ex-
erceatur.*

*Scandala pios
reddunt per-
spicaciores.*

4. Quartò consilium dat Christus contra offendicula, vt tan-
dem à vae illo liberemur, quū dicit, Quod si manus tua vel pes tuus
obstaculo est tibi, abscinde eum; & projice abs te: bonum est tibi ad vitam
ingredi claudum aut mutilum potius, quam duas manus vel duos pedes ha-
bentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum, &
projice abs te: bonum est tibi vt luscus intres in vitam potius, quam vt duos
oculos habens mittaris in gehennam ignis. Non præcipit hic externam
resectionem membrorum corporis, sed resectionem affectuū,
vt nimirum nullus affectus nobis sit tam charus & intimus,
quin ei resistamus, ne committamus quo offendantur alij. O-
mnia etiam membra corpōis redigenda sunt in seruitutem ius-
titiae. Denique etiam hoc vult, vt nihil tam vile aut charum
nobis sit, quod non abiiciamus, si scandalo nobis sit. Amicus e-
nim quo vix carere possumus, veluti manus est homini. pater
cui inmitimur, pes est. vxor aut filij quos tenerè deamamus,
oculus sunt. Quod igitur faceres in periculo corporis, hoc fac
in periculo animæ. Si res vrgeret, vt aut occidendus esses, aut

*Resectio corpo-
ris externa, sed
interna præci-
piunt.*

*Dispendiū vi-
ta redimendū
membra vnius
abscissione.*

manus iactura seruanda vita: non dubitares amputare manū. & vnius membri quanuis necessarij dispendio vitam redimere. Idem hic faciendum docet Christus. Bonum est, inquit, tibi claudum intrare ad vitam, &c. Optabilius quidem est simul cū parentibus & amicis seruari: verū si id non licet, præstat te desertis amicis (qui non solū seruari nolunt, verū te conan- tur in exitium pertrahere) veluti mutilū ad vitā ingredi, quā vnā cum amicis in gehennam coniici: vbi (vt Marcus ait) ver- mis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.

Marc. 9.

*Ecclesiastica
resectio.*

Possunt autem hæc & de resectione Ecclesiastica intelligi commodè, vt scilicet turpiter agentes, aut peruersè docentes, abscondantur ab Ecclesia, quantumlibet alioqui excellentes & necessarij: quò intelligant omnes grauiter peccasse illos, ideoq; metuant. Sic Ambrosius anathematis gladio resecuit Theodo- sium imperatorem à communione fidelium.

Sequitur iam epilogus. Videte, inquit Dominus, ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis, quòd angeli eorum in calis semper vident faciem Patris mei qui in calis est. Hactenus commendauit pueros, quum propter ipsorum humilitatem & simplicita- tem, tum quòd ipsemet eos amet vnice. Hic verò commendat eosdem, propterea quòd angeli ipsorum custodes sint. Maxi- ma dignitas & beatitudo angelorum est. Nā semper perfruun- tur iucunda familiarique Dei præsentia. Hos autem fecit mini- stros & custodes puerorum, & qui his sunt similes, humiles & simplices homines. Consequitur ergo pueros & simplices in

*Angeli pue-
rum custodes.*

*Christianus vn
de æstimandus*

maxima esse æstimatione coram Deo, vt quibus tam excellen- tes dederit custodes. Videre hic licet vnde æstimandus sit Chri- stianus, non à diuitiis, aut sapientia, alijsq; externis, sed quòd angelos custodes habet: quòd etiam filius Dei propter eundem venerit: quòd & Pater celestis eius curam habet. Hæc, inquā, sunt quæ in Christiano cōsiderare debes. Hoc igitur vult Chri- stus: Si tibi occurrerit Christianus qui auxiliij tui indiget, noli attendere humilem ipsius speciem externam, sed attendas quæ modò dixi: & nisi saxo durior sis, ad misericordiam præstan- dam flecteris. Econtrā si ira vel vindictæ cupiditas incitat te vt proximo malum inferas, noli attendere illam humilem proximi conditionem, sed cogita diligenter quis sit quem ostendere paras, nempe cui angeli seruiunt, propter quem Christus venit (vt sequens textus testatur) quæ Deus ipse curat: illudq; pro- pheticum menti imprime, Qui tangit vos, tangit pupillam o- culi mei. & si aliquid in te est diuini timoris, abstinere ab in- iuria proximi.

Zacha 2.

*Joan. 12.
Hominum mi-
nister Deus.*

Summa igitur huius textus est, fideles summo in pretio ha- bēdos, vt quibus nedum angeli, sed & Deus ipse ministret. Nec alia causa est quòd Apostoli tanta promptitudine fidelium com- modi-

moditatibus seruiuerunt, ac pro eorum salute nihil non malorum sustinuerunt, quàm quòd viderunt ipsos etiam angelos, imò & Christum ipsum fidelibus seruire.

Angeli, inquit, eorum. Quibus verbis primò nihil aliud vult, quàm quòd Paulus ait Hebr. 1. Nónne omnes sunt administratores spiritus? &c. Et Dauid Psal. 90. Angelis suis mandauit de te, &c. Hoc Christus hic indicat quum dicit, Angeli eorum, id est, ad eorum seruitium deputati. Hic igitur diuine erga nos clementiæ magnitudinem considera. Confiteantur (a Psal. 106.) Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum. Vigilat super nos indefessus ille singularis clementiæ oculus. Non dormitat neque dormit qui custodit Israel. Et nunc quidem per seipsum implet splendoribus animas nostras, nunc per angelos uisitat, nunc per homines instruit ac consolatur: vnde meritò dixerit Psal. Quid est homo quòd memor es eius, aut filius hominis, quia reputas eum? &c. Psal. 20.
Psal. 3.

EPILOGVS.

1. Christus exemplo puelli (quæ ætas innocentia & simplicitate prædita est) veram animi modestiam & humilitatem (radicem Christianismi) docet, & affectum ambitionis detestatur.

2. Ne nobis aut aliis sinus offendiculo properantibus ad regnum celorum, docet exemplo manus, pedes, & oculorum, affectus omnes amputandos qui auocant à cura salutis æternæ, Colos. 3. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, auaritiã.

3. Pusillorum & abiectorum coram mundo, apud Deum tam iugis ratio est, ut & angeli eorum sint pedagogi & custodes, Psal. 90.

ALIVS SERMO DE ANGELIS.

DE angelis tria sunt nobis obseruanda. Primò, quando & quomodo angeli sint creati, & deinde lapsi, ex Moysè facile intelligitur eos creatos ante hominem. Sicut enim homo conditus est post absolutam terram, sic angeli post absolutum celum creati creduntur. Verùm hominem ex limo terræ Deus fecit quantum ad carnem attinet, Genes. 1. Animam ex nihilo creauit. Angelos quoque ex nihilo condidit, eorumque maximam multitudinem: Daniel. 7. Millia millium ministrabant ei: & decies centena millia assidebant ei. Matt. 26. An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquàm duodecim legiones angelorum? &c. Sunt autem Angeli, substantiæ spirituales, intelligentes, incorporeæ, & inuisibiles, & tamen interdum apparent in specie aliqua corporea. Intellectus acrimonia omnes homines longè antecellunt, & operatio eorum multò est quàm nostra expeditior & celerior. Angeli post celum absolutum creati.
Angeli substantiæ sunt inuisibiles.

Quo

*Angelorum la-
pſus cauſa.*

Quo ad lapſum obſeruandum, non omnes angelos in cælo permanſiſſe, ſed ingentem ex illis numerum cecidiſſe de cælo. Cauſam lapſus Chriſtus indicat Ioan. 8. Vos ex patre diabolo eſtis, ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit. Auguſt. quoque explicat lib. 11. de Geſeſi ad literam: Quemadmodum enim alij per incredulitatem, alij verò per malitiam, filium Dei, eiſque legem & eccleſiam catholicam aſpernantur, & ex beatitudine iuſtè in infernum ablegantur: ſic per ſuperbiam angeli, filio Dei contempto, cælo ſunt pulſi. Multos autem à veritate deſciuiſſe, ſatis apparet ex Chriſti verbis Matth. 12. vbi dicit ſatanam proprium habere regnum.

*Officiũ ange-
lorũ quadru-
plex.*

2. Secundò obſeruandum de angelorum officio, quod eſt quadruplex.

Primum officium eſt, laudare & glorificare Deum, & eiſ mandata exequi, teſte Iſa. 6. Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolum excellſum, &c. Seraphim ſtabant, & clamabant, Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus Deus exercituum.

*Pax in terris
ab angelis con-
ſeruat.*

Secundum officium eſt, conſeruare pacem in terris, tueri regna, ſingulos ab incurſu demonum defendere, bona ſuggerere, atque à malis abſtrahere, teſte Iohanne Apocaly. duodecimo, Et factum eſt prælium magnum in cælo: Michael & angeli eiſ præliabantur cum dracone. Videmus enim ſatanam omnibus locis excitare diſcordias, & interturbare pacem: quod etiam teſtatur Daniel capite 10. Princeps regni Perſarum reſtitit mihi, &c.

*Orant angeli
pro hominibus.*

Tertium officium eſt orare Deum, & pro hominibus intercedere, vt Deus velit ſuam clementiam ipſis exhibere, teſte Zacharia cap. 1. Angelus Domini dixit, Domine exercituum, vſquequo tu non miſereberis Ieruſalem & vrbium Iuda quibus iratus es, iſte iam ſeptuageſimus annus eſt? Sic & Chriſtus gaudium futurum in cælis affirmat ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, &c. Luca 15. Hæc tria officia angeli ſumma diligentia expedierunt nato Chriſto, vbi canunt, primò, Gloria in excelliſ Deo, Luca 2. deinde, Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

*Angeli contra
inſidias hoſtiũ
noſtriſ defen-
ſores.*

Quartum officium angelorum eſt, defendere nos contra inſidias hoſtium, qui ſunt diabolus, mundus & caro. Ab his oriuntur perſecutiones, tumultus, bella, falſæ doctrinæ, peccata, flagitia turpiſſima. Poſſet autem Deus etiam abſque angelis nos defendere: ſed vult vt mediis. Sic mundum delet diluuiò, Genef. 7. Sodomamigne, ibidem 19. Pharaonem mari, Exod. 14. Impios variis poenis, Pſalm. 10.

Quòd autem per angelos nos defendere, regere, gubernare, atque conſolari velit Deus, hæc exempla oſtendunt:

Conſolatur angelus ancillam Agar, Genef. 16. Ioseph, Mat. 2. Magda-

Magdalenam ac reliquas mulieres ad monumentum, Marc.
16. Lucæ 24.

Educunt angeli Loth ex Sodoma, Gen. 19.

Rursus Agar ab angelis consolationem accipit, Gen. 21.

Angelus prohibet ne Isaac à patre occidatur, Gen. 22.

Angelus Abrahamæ seruum conducit, Gen. 24.

Iacob ab angelis custoditur, Gen. 28.

Angeli Iacob obuiam veniunt, Gen. 32.

Angelus maledicta Balaam impedit, brutam afinam loqui faci-
ciens, Num. 22.

Angelus Israelitas ad pœnitentiam vocat, Iudic. 2.

Angelus Gedeoni contra hostes adest, Iudic. 6.

Angeli prænuntiant Samsonem nasciturum, Iudic. 13.

Angeli Eliam in deserto pascunt, 3. Reg. 19.

Angelus eidem suggerit, quid regi dicturus sit, 4. Reg. 1.

Sennacherib cum exercitu ab angelo cæditur, 4. Reg. 19.

Angelus Tobiam à pisce liberat, cap. 6.

Angelus defendit Iudith, cap. 13.

Angelus tribus pueris in fornacem coniectis adstat, Dan. 3.

Angelus Habacuc ad Danielelem perducit, Danielis 14.

Angelorum exercitus Eliseum custodit, 4. Reg. 6.

Angelus Ioannis natiuitatem annuntiat, Lucæ 1.

Angelus Mariæ incarnationem verbi annuntiat, Lucæ 1.

Angeli pastoribus apparent, Lucæ 2.

Angelus mādāt Ioseph vt fugiat cum puero & matre, Mat. 2.

Angelus iubet vt redeat, Ibidem.

Angeli Christo post tentationem in deserto ministrāt, Mat. 4.

Angelus piscinam Bethesda mouet, Ioan. 5.

Angeli in horto Christum consolatur, Lucæ 22.

Angeli post resurrectionem discipulis apparent, Matth. 28.

Angeli Apostolos ex carcere educunt, Act. 5.

Angelus Petrum liberat, Act. 12.

Angelus Philippum quò ire debeat, admonet, Act. 8.

Angelus indicat Cornelio in Cæsarea quid debeat facere: nimi-
rum vt Petrum vocet, qui ipsum instruat, Act. 10.

Angeli sunt custodes puerorum, Matth. 18.

Angelorum ministerio lex Iudæis data, Act. 7.

Angelos suscipit Abraham hospitio, Gen. 18. & 19.

Angelus præcedit castra Iudæorum, Exod. 14.

Angelus luctatur cum Iacob, Gen. 32.

Angeli separabunt malos de medio iustorum, Matth. 13.

Angeli vocabunt omnes mortuos ad iudicium, Matth. 24.

Angeli nos perducent in vitam æternam, Lucæ 16.

3 Tertiò obseruandum, quæ nos erga angelos facere deceat:
nempe vt,

1 Pueros ac vniuersos Christianos admoneat concionator, ne impuris colloquiis, aut impudicis gestibus angelos offendant, aut à se pellant.

Cuiuslibet homini angelus concessus.

2 Gratias Deo agamus, quòd talibus contra satanæ insidias nos munire custodibus voluerit. Hinc dicit Basilius, cuiuslibet homini angelum esse concessum, qui non nisi peccatis compulsi ab ipso discedat. Sicut enim apes fumo, & columbæ fœtore fugantur, sic angeli peccatis ab homine pelluntur.

Angeli à nobis discedunt, quando diaboli incitamentis assensimus.

3 Deum timeamus, ut ita occasionem habeant nobiscum permanendi, secundum Psalm. 33.

4 A peccatis ipsi abstineamus, ne fenestra diabolo ad nos ingrediendi paretur. Hinc dicit Augustinus angelos ab hominibus discedere, quando eos diaboli incitamentis assensuri sentiunt, idque fieri summo cum illorum dolore. Quemadmodum enim angeli gaudent super vno peccatore poenitentiam agente, ita & contristantur super multis à veritate aberrantibus.

5 Ut ipsos veneremur, atque oremus, ut quemadmodum olim pro populo Iudaico, & pro ciuitatibus Iudæ Deum orabant, ita & nunc pro nobis, pro nostris ciuitatibus orare & intercedere velint.

Christianus quisque tenet angelos suum venerari.

Summa ergo religione tenentur Christiani angelos colere, venerari atque amare: ut qui semper adstant Deo, semper videant faciem Patris, cui offerunt nostra bona opera, nostrasque preces, quem orant assidue pro nobis: bona nobis suggerunt, mala procul arcent, dæmoni sese pro nobis opponunt, & omnia quæ ad nostram salutem viderint esse utilia, nobis procurant. Doceant igitur concionatores populum, parentes, filios, caelestes hos spiritus multum amare, & frequenter memoriam eorum repetere, & diaboli nomen detestari, ut ipsi nobiscum habitent, pro nobis orent, & tandem ad vitam æternam animas nostras perducant, Amen.

IN FERIIS S. LVCAE EVANGELII

LISTAE, EPISTOLAE.

Ephes. 3.

Mibi enim omnium sanctorum minimo, data est gratia hæc, in Gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi: Et illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit: ut innotescat principibus & potentatibus in caelestibus, per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei, secundum præsentionem seculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro: in quo habemus fiduciam & accessum in confidentia, per fidem eius.

Postquam Apostolus ostendisset Ephesiis gratiam cognitionis diuersorum ministeriorum esse sibi collatam, consequenter pergit declarare ipsorum mysteriorum executionem, quodque sibi demandatum, quorum ipse factus erat minister secundum

dum donum gratiæ Dei, Act. 9. 1. Corinth. 4. Et præsertim facit tria. Primo ostendit ministerij sui officium sibi commissum quale fuerit, quum dicit, *Mihi omnium sanctorum minimo, data est gratia hæc in Gentibus euangelizare, &c.* Quibus verbis apertè declarat sibi Apostolicam legationem inter Gentes commissam, eamque non vulgarem, sed summam arcanaque complectentem mysteria, de qua dicturus Paulinæ modestiæ excellentiam ostendit. Quum enim diuinæ gratiæ magnificentiam prædicaturus est, audi quid dicat, *Mihi omnium sanctorum, vel vt alij volunt, hominum data est gratia hæc.* Animi quidem erat demissi, quòd super prioribus peccatis, deletis etiam, lamentabatur, illorumque recordabatur, ac modestiam tenebat: vt quando seipsum blasphemum vocat, & persecutorem, & contumeliosum. Verùm huic quod iam dicit, nihil poterit conferri. Primum enim, inquit, talis eram: Et abortiuum se etiam vocat, 1. Corinth. 15. Quòd verò post tantas virtutes, & in eo quòd præsens erat, adeò modestus est, vt & omnium se minimum esse dicat, multæ & excellentis est modestiæ, & eò quoque excellentioris, quòd non dicit, *Mihi omnium Apostolorum, sed sanctorum minimo.* nam alio loco dicit, *Non sum dignus vt vocer Apostolus.* Summa, quanuis minimus non erat quoad potestatem sibi commissam, ex consideratione tamen status præteriti se minimum vocat. Ego sum minimus, inquit, Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei, &c.

Paulinæ modestiæ excellentia

1. Timot. 3. Tit. 3.

Item quòd hic se omnium aliorum minimum vocet, & alibi etiam dicat, se plus omnibus laborasse, vtrunque verum est: & vnum referendum est ad laborem, aliud ad tempus vacationis suæ. Plus enim omnibus Apostolis laborauit, quia quum ceteri in locis sibi distributis prædicarent, ille nò solum Iudæis prædicauit, sed etiam omnibus Gentibus, quibus constitutus est magister & prædicator. Minimo autem quòd dicit, tale est, ac si diceret, nouissimo & vltimo. Nouissimus enim omnium Apostolorum ipse vocatus est ad gratiam Euangelij: quia illi ante passionem à Domino, hic verò post eius ascensionem de cælo vocatus est, Act. 9.

Apostolus minimus non tempore, non labore.

Paulus magister & prædicator gentium

Quamnam autem sit hæc gratia sibi data, subdit, *Vt euangelizem, inquit, in Gentibus imperuestigabiles diuitias Christi, &c.* Vnde & alio loco dixit, *Qui operatus est Petro in Apostolatam circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes.* Et cū cognouissent gratiam Dei quæ data est mihi inter gentes, &c. Gal. 2.

2. Secundò ponit commissæ gratiæ magnitudinem & excellentiam quæ fuit reuelare & manifestare secreta Dei, quæ sunt magna & occulta, quum dicit, *Data est mihi gratia hæc in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes quæ sit dispensatio*

Gratiæ Pauli commissæ magnitudo.

*Euangelium
bonis vultu statim*

dispensatio sacramenti absconditi, à seculis in Deo, qui omnia creauit. Euangelizare, est bona annuntiare, quia Euangelium est bonum nuntium. Euangelizat ergo non solum qui Euangelium prædicat Christi ore prolatum, sed qui bona annuntiat, gratiæ Dei magnitudinem prædicat, & gaudia patriæ cælestis promittit, quæ in lege, & Prophetis, & Psalmis, necnon Euangelis, dictisque sanctorum patrum continentur. Quasi ergo dicat Apostolus, Hæc gratia data est mihi, vt annuntiem Gentibus bonum. Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare, 1. Cor. 1. Et ibidem 9. Væ mihi, si non euangelizauero, hoc boni annuntiare præcipitur, Inuestigabiles, nempe, diuitias Christi, nimirum illas, de quibus idem Apostolus alibi dicit, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ preparauit Deus diligentibus se, hoc est, gaudia patriæ cælestis, vita sine fine manens. Et illuminare omnes, Non solum Iudæos, sed etiam Gentes. Nam omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, 2. Timoth. 2. Ad hoc, vt intelligant, quæ sit dispensatio sacramenti, hoc est, quàm ingenti & admirabili dispensatione facta sit per Christum generis humani arcana redemptio. Quia ergo hoc quod priori loco dixit diuitias, in subsequentibus appellauit sacramentum, ideo per diuitias præsertim mysteria incarnationis & passionis Christi intelligit Apostolus, necnon redemptionem generis humani, & fidem Gentium, & quoddam de cætero nulla distantia sit inter Iudæos & Gentes in gratia Dei, quæ omnia rectè sacramentum appellat, & diuitias imperuestigabiles, quia ante Christi aduentum occulta & secreta fuerunt: Quæ idem Apostolus vehementi stupore correptus admiratur, d. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius! &c. Sed illæ diuitiæ quas nullus antea potuit ad liquidum cognoscere, eo quod inuestigabiles essent: Domino veniente, vestigabiles & comprehensibiles factæ sunt. Et quæ in sua natura inuestigabiles sunt, per gratiam & reuelationem Spiritus sancti hominibus fidelibus peruiæ & cognitæ factæ sunt. Sicut verbigratia, Statua, quam non potuit intelligere Nabuchodonosor quidnam præfiguraret, per reuelationem sancti Spiritus Danieli vestigabilis & comprehensibilis facta fuit, vnde & eius mysterium ipsi regi interpretatus est, Daniel. 2. Sic etiam Apostolo data est gratia illuminare per fidem omnes qui

Euangelium redemptoris & saluum etiam Gentibus annuntiatum est

Rom. II.

Diuitias Christi, & sacramenti dispensationem, vocat incarnationis mysterium.

voluissent credere, nec solum illuminare, sed & euangelizare, quæ sit dispensatio, id est, distributio vel ministratio sacramenti absconditi, in Deo, qui omnia creauit. Hoc ipsum hic appellat Apostolus sacramentum, quod superius vocarat diuitias, mysterium scilicet incarnationis filij Dei, fidem & salutem gentium, & gaudia vitæ æternæ, quod à seculis, siue ab initio, abs-

con-

conditum fuit in Deo vero, id est, in sola notitia Dei, qui creavit omnia. Nec dicit, Deo fuit absconditum, sed in Deo, quousque ipse per semetipsum id manifestare dignatus est. Vnde appellatur sacramentum, quod est res secreta & occulta, antequam in publicum deducatur. Sacramentum hoc sapientibus & prudentibus, necnon huius seculi potentibus occultatum fuit, sed Apostolis apertum & reuelatum, Matth. 11. & 1. Cor. 2.

3 Tertiò ostèditur ab Apostolo quis finis fuerit reuelati sacramenti, & deinde quis inde sit subsequutus fructus, cū subdit, *Ut innotescat principatibus & potestatibus in caelestibus, per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei, secundum præsinitionem seculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro, in quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem eius.* Ac si dicat, In eum finem sacramentum salutis à seculis absconditum tandem reuelatum & denuntiatum est Gentibus, ut innotescat, hoc est, manifesta fiat, multiformis sapientia Dei principatibus & potestatibus in caelestibus. Sapientia Dei vnica in essentia, multiformis in variis effectibus declarata est. Filius Dei natus est de virgine citra virilis seminis commixtionem, vagiebat ut infans in presepio, sed ab angelis glorificabatur, ut Deus in cælo: ab Herode quærebatur ad necem, tanquam homo, sed à Magis stella duce quærebatur & adorabatur ut Deus: mortuus est ut homo, surrexit per virtutem diuinam: postquam resurrexisset à mortuis, apparuit discipulis in habitu hominis, sed Spiritum sanctum dedit eis, ut Deus. Ut ergo ista multiplex sapientia Dei manifestaretur principibus & potestatibus in caelestibus (quas B. Hieronymus angelicas virtutes vult intelligi in cælo residentes) filius Dei veniens in mundum, reuelauit eam Apostolis suis, & per Ecclesiā, hoc est in Ecclesia prædicantibus Apostolis, manifestauit angelicis virtutibus. Dicit namque B. Hieronymus, quod quædam angelicæ dignitates erant, quæ mysteria superius memorata ad purum non intellexerunt, donec completa est passio Christi, & Apostolis prædicantibus per omnes Gentes, cœpissent suā prædicatione Gentes ad fidem attrahere. Vnde Domino propria virtute ad cælos ascendente dixisse feruntur illud Isaia 63. Quis est iste qui venit de Edom, hoc est, de cruento & sanguinolento mundo? &c. Et illud Psalm. 23. Quis est iste rex gloriæ? &c. Enimvero angelis & archangelis illud & solis constabat, quod Israël esset pars Domini, populus eius, & allaturus esset Dominus populo suo salutem, & eundem à prauis facinoribus exempturus. Quod autem Gentiles tantum essent honoris consequuturi, & ad hoc, ut iuxta thronum Dei collocarentur, latebat utique tam superiores quā inferiores illas potestates. Gregorius autem Nyssenus ante incarnationem affirmat simplicem quandam potestates cælestes habuisse Dei co-

Sapientiā Dei in variis effectibus multiformis demonstrata est.

Vocatio Gentium latuit angelos & archangelos.

gnitionem, videlicet, quodd sola voluntate cuncta creavit, & eisdem licere omnia praeuidebant, moderarique vniuersa & sapienter curare omnia intelligebant. Incarnato autem Dei verbo, ex contrario contraria sunt effecta. Nam per mortem vita successit, per infirmitatem potentia, per ignominiam gloria, per viliora denique sunt consequuta quae Deum decerent. Sic igitur nunc multiformis cognita caelestibus Dei est sapientia atque potentia, quae vbi nobis innotuere, potestates illae per nos perfecta Ecclesia, quantis esset dignata bonis, ad certiores sunt diuinæ sapientiae cognitionem deductae, idque secundum praefinitionem vel praedestinationem siue praedestinationem seculorum, quam praefinitionem fecit siue impleuit in Christo Iesu, id est, per Christum Iesum. Sicut ergo Deus Pater praedestinauit ante omnia secula, sic compleuit & manifestauit multiformem sapientiam suam per Christum.

In quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem eius. Quod autem per Christum effecta sint omnia, patet, inquit, ex eo, quia ille sit qui nos ad Patrem deduxit. Verumtamen nequaquam sumus captiuorum more, nec ut fontes & noxij ad Patrem ducti: sed fiduciam habemus, non simplicem quandam, sed ut confidere plurimum possimus & audere. Verum vnde huiusmodi nobis bona proueniunt? Per fidem, inquit: haec namque prauis delectis facinoribus, fiduciam nobis adiecit & confidentiam. Summa, Duplicem ostendit fructum nobis à Christo prouenisse, spem scilicet perueniendi ad caelum & aeternam hereditatem, 2. Corinth. 3. & obtinendi facultatem, Roman. 5. Per quem accessum habemus per fidem in gratia ista in qua stamus, & gloriamur in spe gloriae filiorum Dei. Hinc admonet Hebr. 4. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae eius, ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

*Fides fiduciam
adiecit & con
fidentiam.*

EPILOGVS.

1 Paulus gratia Dei Gentibus destinatus Apostolus, ut sacramentum sibi apertum & concreditum, multis temporibus filiis hominum absconditum, reuelaret, Gentes esse scilicet cohæredes & cõcorporales, & cõparticipes promissionis Iudaicae in Christo Iesu per Euangelium, Rom. 15.

2 Predicationis Apostolicae præcipuus hic scopus fuit, Gentibus denuntiare parietem illum inimicitiarum, qui hætenus Iudeos à Gentibus segregauerat, per Christi sanguinem demolitum esse, omniuinque electorum, siue Iudeis siue à Gentibus, fore vnā Ecclesiam. Hinc Christus dicitur lapis angularis, Matth. vigesimoprimo, propterea quod duos in se populos tanquam parietes complectitur. Hinc & Paulus Ephes. secundo, Ipse, inquit, est pax nostra qui fecit vtrāque vnum. Et post pauca dicit Gentibus conuersis, iam vos estis hospites & aduenæ, sed ciues sanctorum & domestici Dei, superedificati super fundamentum Apostolorum, ipso summo angulari lapide Chri-

Pro Iesu: hoc sic futurum præcinit Zacharias capite sexto, Ipse, inquit, edificabit templum Domino, & consilium pacis erit inter duos illos, puta Iudæos & Gentes.

3 Fides omnium donorum & meritum donum, sine qua nemo placebit Deo. Hinc credere oportet accedentem ad Deum quia est, & inquitentium se remunerator sit, Hebr. 11.

Præfens lectio ab Ecclesia recitatur in honorem S. Lucæ, B. Pauli discipuli & itineris socij, eo quod & ipsi data sit gratia non solum euangelizandi, sed etiam Euangelium scribendi. Scripsit autem Euangelium sicut audierat non solum à Paulo qui cum Domino in carne non fuerat, sed & à cæteris Apostolis, ut Lucas ipse in principio sui voluminis declarat. De hoc etiam Paulus, Minimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio, 2. Cor. 8. Item 2. Tim. 4. Lucas, ait, est mecum solus, Et Colos. 4. Salutat vos Lucas medicus charissimus. Acta verò Apostolorum sicut viderat, composuit.

IN IISDEM FERIIS

EVANGELIUM.

Post hæc autem designant Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem & locum quod erat ipse venturus. Et dicebat illis, Messu quidem multus; operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messum ut mittat operarios in messum suum. Ite, ecce enim mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta: & neminem per viam saluaveritis. In quacunque domum intraveritis, primo dicite, Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: si autem, ad vos reuertetur. In eadem autem domo manete edentes & bibentes quæ apud illos sunt. dignus est enim operarius mercede sua. LUCÆ 10. 1

Quæ ad ministrandum Rempublicam assumuntur, his in primis necessarium est ut sciant eum ad id assumantur, & quid ad eorum munus requiratur: alioqui nec bonum promoveri, nec pericula Reipublicæ præcauere poterunt, & sibi & aliis perniciem adferunt. Vnde verè dictum est, Ecclesiast. 10. Væ terræ cuius rex puer est. Quantò igitur pericula animarum præponderant periculis corporum, tantò magis necessarium est Ecclesiastico pastori, ut sciat ea quæ officij sui sunt. Ob eam causam Christus emissurus septuaginta duos discipulos, prius eorum officium ipsis depingit, neque id solum, sed & præcipit ut certi sint hanc Dei esse voluntatem & præceptum, ut officio suo inuigilent, nimirum poenas daturi, si quid negligant eorum. Hinc est quod Apostolos legimus tam diligenter officio suo functos. Sic Petrus Actor. 6. Non est, inquit, æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Sic Paulus 1. Cor. 9.

Pastori Ecclesiastico necessarium est ut sciat quæ officij sui sunt.

Apostoli diligenter officio suo functi sunt.

Vae mihi si non euangelizauero: necessitas enim mihi incum-
bit: sequitur ibidem, Ob id quum liber essem, omnium me ser-
uum feci. Item Act. 20. Certus sum quod me vincula & carce-
res Ierosolymis manent, sed nihil horum vereor, dummodo con-
summẽ cursum ministerij mei. Hinc ibidem his quos presby-
teros constituerat, dixit, Attendite vobis & vniuerso gregi, &c.
Hinc est quod Ieremias 1. cap. dixit, a. a. Domine, ecce nescio
loqui. Et ob eandem causam Ionas cap. 1. fugit à facie Dei. Sic
Exod. 4. Moses diu relictus est, donec Dominus quasi ira-
tus cogeret ipsum subire munus illud, educendum scilicet po-
pulum. Hinc idem dicebat, Quare imposuisti mihi hoc o-
nus? &c. Quod si quidam ex nostris attenderent, non tanto
strepitu ad qualibet officia sese ingererent.

*Verbi Dei my-
stera non licet
cuius tractare
nisi diuini à
Deo docti &
missi.
Discipulorum
quatuor gene-
ra.*

Hæc dum Christus curat, potissimum sex facit. Primum desi-
gnat & emittit præter Apostolos etiam alios discipulos 72.
Nam sicut summum in Ecclesia est verbum Dei, quo nihil in
terrīs habemus diuinus, ita non cuius licet tractare hæc my-
stera, nisi diuinis planè & à Deo doctis ac missis. Vnde hic no-
tandum, quod quatuor genera discipulorum in scriptura legun-
tur: Primum eorum, qui à Deo non ab homine neque per ho-
minem eliguntur, quales fuerunt Prophetæ & Apostoli, & hi
septuaginta duo discipuli: sicut & Paulus hoc ipsum de se præ-
dicat, Galat. 1. Secundum genus eorum, qui à Deo quidem vo-
cantur, sed per hominem statuuntur, quales fuerunt ij de qui-
bus dicitur Numeri 11. Congrega mihi 70. viros, &c. Item ij
quos Apostoli ordinauerunt, quales fuerunt Titus & Timo-
theus. Huc quoque pertinent ij qui nunc quoque per Episco-
pos vel communitatem eliguntur. Tertium genus eorum, qui
ab homine, non à Deo vocantur, quales sunt ij qui hominum
fauore in sacerdotium vel prælaturam subrogantur: huc perti-
nent ij qui vel muneribus, nummis, vel aliis, eligentium ani-
mos demulcent, sicque eliguntur. Talis fuisse legitur Alcimus,
1. Machab. 7. miserrimi vtique huiusmodi homines, qui quod
onus est maximum, scilicet curam multarum animarum, ho-
norem æstimant, qui aliorum curam ambiunt, quum quisquam
vix pro seipso rationem reddere satis possit. Hinc Paulus Acto.
20. valde exaggerat hunc statum. Et Moses Num. 11. Cur af-
fixisti seruum tuum, vt paneres hoc onus super me? &c. At no-
stri ambitiosuli interim securè & otiosi viuunt, nullam curam
habentes pro ouibus. Quartum genus discipulorum est eorum
qui nec à Deo nec ab hominibus vocantur, sed seipsos ingerunt,
de quibus Dominus Ierem. 32. dicit, ipsi currebant, & ego non
mittebam eos, &c. Et Paulus 2. Corin. 11. Operarij iniqui, in-
quit, transfigurant se in Apostolos lucis, &c.

Sed de primo genere hic agitur, qui à Deo, non ab homine
missi

*Homines mi-
serrimi aliorum
curam am-
bientes.*

missi sunt, quum Lucas dicit, *Designauit Dominus & alios septuaginta duos.* Sicut Apostoli representarunt Episcopos, sic 72. discipuli secundi ordinis præsbyteros representarunt. Secundi ergo ordinis 72. designantur, qui totidem linguarum Gentibus Euangelium prædicarent, quemadmodum prius duodecim Apostoli ad conuertendas duodecim tribus Israel vocati erant. Vnde & prohibiti erant ne in vias Gentium irent, &c. Matth. 10. Ita, inquam, & ij propter exterarum gentes destinantur imbuedas, in septuaginta duas linguas diuisas. Designauit igitur hos Dominus Iesus, id est, signanter elegit, & quos ab aeterno prædestinauit ad hoc opus, temporaliter ad hoc instituit & ordinauit. Felices certè ij qui à Domino destinantur. Non enim possunt non esse animo sincero.

Et misit illos binos. Sicut misit eum Pater, sic misit eos, Ioann. 20. Misit eum Pater ad debellandum diabolum, destruendam mortem, peccatum, iram Dei, ad conferendam vitam, remissionem, &c. Hæc autem omnia parata sunt per mortem Christi, nondum tamen distributa erant. Idèd nunc eos mittit vt ea per verbum suum distribuant, & quidem tanto affectu, quanto ipse ea perfecit. *Binos misit*, vt vnus charitatis spiritum habeant. Ad idem facit illud quod ante passionem orans dixit, Ioan. 17. Volo vt vnum sint sicut & nos, hoc est, vnus voluntatis ac mentis, vt sint vnum corpus, ita vt quilibet sibi collata dona aliis communicet, quemadmodum membra in corpore, & tanto affectu, quanto tu me misisti, & obediui. Simul mittit, eadem præcipit vt doceant, vno ore annuntiandum esse Euangelium, alioqui nullum fructum, sed sectas, dissensiones, contentiones & inuidiam parit: id quod declarat dies hæc, quia non idipsum dicant omnes, 1. Corinth. 1. Ob id igitur discipulos binos misit & binos, nimirum admonens vt fraternæ charitatis memores essent, citra quàm nullus est Euangelij fructus. Quàmquam & ob id quoque binos emisit, vt sufficerent labori, & eo alacriores essent. Deinde vt se mutuo consolarentur in persecutionibus, irrationibus, tribulationibus, &c. Eccles. 4. Melius enim est duos esse simul, quàm vnum. Item Prouer. 18. Frater qui adiuuatur à fratre, tanquam ciuitas firma.

Misit illos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quo ipse erat venturus. Ne aduersus eius lateret, mittit illos ante faciem suam. Voluit enim omnibus notus esse, qui venit saluandis omnibus. Idèd, inquam, mittit illos, vt sicut præcurzor Ioannes præibat parare vias eius, ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum: necnon redderet Domino plebem perfectam, conuerteretque corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum: sic & illi corda hominum pararent ad suscipiendum Christum. Per prædicationem enim

Apostoli episcopos representant, & hi discipuli reliquos secundi ordinis præsbyteros & sacerdotes.

Binos cur misit discipulos Christus.

Notum omnibus esse voluit, qui venit saluandis omnibus. Lucæ 1.

*Prædicatione
verbi Domini
corda præpa-
rantur.*

verbi Dei Domino corda hominum præparantur. Gregorius, Prædicatio præuenit, & sic ad habitaculum mentis Dominus venit. Ad seruantem eius sermonem venit, & mansionem facit, Ioan. 14.

*Missionis &
designationis
causa.*

2. Secundò dicebat illis causam & rationem potissimam, quare & illos designaret ad hoc opus: *Messis quidem multa, operarij autem pauci.* Matthæus nono cap. sic ait, Et circumibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in synagogis eorum & prædicans Euangelium regni, & curans omnem languorem & omnem infirmitatem. Nam sequebatur eum turba multa, quia videbant signa quæ faciebat super iis qui infirmabantur, Ioan. 6. Hinc omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes, Lucæ sexto. Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati, & iacentes sicut oues non habentes pastorem, Matth. 9. Tunc dicit discipulis suis, *Messis quidem multa.* q. d. Sufficeret quidem mea prædicatio in Iudæa, sed habeo & aliam messem inter Gentes, aliasque oues quæ non sunt ex hoc ouili, Ioan. decimo: ad quas ego non visibiliter venturus sum: ad illas igitur adducendas necessaria est non solum Apostolorum, sed & aliorum discipulorum missio, &c. At-

Metaphora.

*Messim quid
vocalmus.*

*Messis duplex
ex scriptura.*

tendenda penitus est hæc similitudo vel metaphora messis. Messim enim dicimus quum fruges terræ iam ad maturitatem prouectæ, defecantur, & in horreo reconduntur, pro futuro cibo. Iuxta hoc duplicem in scriptura habemus messem. Altera de qua Christus Matth. decimotertio loquitur, quum dicit, Sinite vtraque crescere ad messem, &c. Et hæc messis Christo exponente, consummatio est seculi. Verum de hac nihil hic ad propositum. Altera de qua Ioan. quarto dicit, Videte regiones quàm albæ sint ad messem, & hæc nunc est, nihilque aliud est quàm prædicatio Euangelij, qua homines à terra retrahuntur ad aream Ecclesiæ, vt ibidem expurgati, tandem transeant ad æternam gloriam. Huius messis sata spiritalia & spicæ intellectuales, sunt qui prophetarum voce culti, ad fidem Christi perueniunt. Quæ seges albescit, quum iam maturus, hoc est, promptus animus est ad suscipiendam fidem & Christi religionem. Sicur enim fruges frustra & sine fructu ante maturitatem defecantur, sic vt Euangelium fructuosè prædicetur, necesse est vt seminatio præcesserit, scilicet prædicatio legis: quæ mortificat, terret, &c. Deinde necessarium est, quòd maturæ sint fruges, hoc est, salutem ficiant: & tunc est tempus metendi. At sicut in messe, nedum grana ipsa, sed & paleæ & stramina in horreum inuehuntur, vbi postmodum per triturationem & cribrationem ab inuicem separantur, imò semper plus palearum & straminum inuehitur, quàm tritici, adèd vt ipsum triticum præ paleis videri nequeat. Sic in Ecclesia verum

*Messis sata &
spica qui.*

bum

bum Dei omnibus sine discretionē personarum prädicatorum, omnes introducuntur ad domum conuiuij & boni & mali Discernuntur autem per triturationem, id est, tentationem & cribrationem, id est, hæresum permixtionem, hic soli electi perhistant, quorum paucissimi sunt. Semper enim maior pars paleæ sunt, hoc est, plures sunt semper qui verbo Dei abutuntur, vel infructuosè audiunt, adeò vt inter ipsos pij vix conspiciantur. Verè igitur dictum est, multi sunt vocati, pauci electi, Matth. 20.

Ecclesia omnes admittit bonos & malos.

Plus palearum habet Ecclesia quam tritici.

Operarij pauci. Ex prædicta similitudine messis colligimus operarios dici prædicatores. Nec dicit, Pauci sunt doctores, prædicatores, sacerdotes, sed pauci operarij. Non enim operarij omnes sunt qui sacerdotes aut prædicatores. Sunt quidam qui officia ambiunt, non vt operentur, sed vt otientur: quos Zach. cap. 11. idola vocat. Sunt alij qui operantur quidem, sed mercenarij sunt: sua enim quaerunt. Sunt alij qui operantur quidem, sed infideliter. Multa ergo requiruntur ad operarium: Primum vt sciat operari. Nemo enim tam stultus, qui ad metendum conducatur qui metere nesciat, is enim plus damni quàm vtilitatis adferret. Sic aliud est verbum Dei prædicare, aliud prædicare illud, quomodo oportet. Et quidem primùm plurimi sciunt, non autem secundum. Plerumque enim fit vt publicis concionibus homines magis offendantur, quàm ædificentur: nec mirum, cum nihil nisi conuitia, blasphemias & scômata in vtrâque dignitatē, & maxime in sacramenta, audiant: fieri quidē non potest, quin verbū Dei aliquos offendat, nepe Phariseos, sicut & Christo contigit: sed propter eos non intermittendū verbū Dei. Id autē curandum, ne nos aliquid cōmittamus, quo verbū Dei in contēptū veniat. Potestatem enim accepimus non in destructionem, sed in ædificationem, 2. Cor. 13. Sic idem Paulus docet 2. Cor. 6. Nemini dantes offensionem vllam, vt non vituperetur ministeriū nostrum. Deinde ad operariū requiritur quoddā fidelis sit. Hoc nunc quaeritur inter dispensatores, &c. 2. Cor. 4. Fidelis autem dicitur, si & fideliter laboreat, & fideliter prouideat, ne labor suus inutilis reddatur domino suo. Sic prædicatoris est, fideliter laborare, & præcauere omnia per quæ prædicatio impeditur. Huius figuram habes Nehem. 4. cū filij Israel reuer si è Babylone reædificarent ciuitatem, de ipsis scribitur, Vna manu faciebāt opus, altera tenebant gladiū, nimirum propter aduersarios. Sic Paulus docet Titum cap. 1. vt amplectatur sanā doctrinā, quod possit exhortari, & etiā aduersarios reuicere, &c. Exemplū autem fidelis operarij in Paulo quoque habes. Sic enim de seipso dicit, Act. 20. Vos scitis quod nihil omiserim, quo minus annuntiarem omne consiliū Dei vobis. Idem 1. Cor. 9. Cū essem liber, omnium me seruū feci, Et Gal. 4. Filioli quos

Operarij prædicatores sunt.

Operarij omnes non sunt, qui prædicatores & sacerdotes.

Requisita ad bonum operarium.

Operarius artem operandi scire debet.

Operarius fidelis sit.

Exemplum fidelis operarij Paulus.

iterum parturio, &c. De eodem legis quomodo aduersarios deuicerit, præsertim in epistola ad Galatas. En hi sunt operarij veri, quorum heu pauci sunt, qui nihil nisi Christum querant: de quibus idem Paulus, 1. Cor. 4. Et si decem millia paedagogorum habetis, sed non multos patres.

3 Tertiò monet Christus, quid in hac penuria nobis agendum sit, *Rogate*, inquit, *Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam*. Ex quibus verbis innuitur quàm defensu sit verbo Dei priuari. Nisi enim magnum aliquod damnum inde sequeretur, non diceret Christus: *Rogate*, *Rogat*, ut rogetur. Cum igitur Christus hic sic ingemuerit, & populo compassus sit, eò quòd non haberent operarios, denique & orate præceperit, ut Deus mittat operarios: sequitur quòd magnum est periculum vbi verbum Dei subtrahitur, econtra magnum donum cum Deus verbum suum mittit. Quanta autem utilitas consequatur prædicationem verbi Dei, ostendit Iohannes Apo. 14. cum ait: Vidi angelum qui habebat Euangelium æternum, &c. sequitur: Et audiui alium dicentem: Cecidit Babylon illa magna, &c. Viden quòd per verbum Dei regnum diaboli cadit, quòd alioqui inexpugnabile est? Ad idem facit illud Ierem. 3. dabo vobis pastores, &c. sequitur: Et tunc dices: Pater meus es tu. Ecce fructus: nec mirum. verbum enim Dei ignis consumens est, id est, accendens corda frigida, & malleus conterens petras, corda scilicet dura. Econtra nihil magis deflendum, quàm destitui verbo Dei. Id autem fit tripliciter, Primò cum omnino destituimur verbo Dei: quòd quàm sit miseru, patet ex hoc, quòd Deus comminatur Amos 8. dicēs, Mittam in vos famem verbi Dei, &c. sequitur: Tunc occidet vobis sol in meridiem, Et commouebuntur & deficient virgines. Imò, iuxta alium Prophetam, vbi non relinquit semen verbi Dei, quasi Sodoma & Gomorrha similes erunt. Secundò cum paleæ pro vero tritico proponuntur, & ideo periculosius est & perniciosius, quòd sub titulo verbi Dei simplices decipit. Cum enim eo titulo proponitur quasi esset verbum Dei, tantò auidius assumitur, & minimè cauetur. Idem fit de libris, qui titulum verbi Dei præ se ferunt, intus tamen nihil nisi humana fragmenta, deceptiones & blasphemias continent. Quem autem non deciperent huiusmodi pomposi tituli? Magis igitur officunt huiusmodi libri, quàm paganorum libri, qui nullum titulum verbi Dei præ se ferunt. Tertiò proponuntur etiam verba scripturæ, sed non debito modo. Huius figuram habes 1. Reg. 4. cum filij Israël aliquoties infeliciter pugnasent contra Philisthaos, tandem adduxerunt arcam, sed quia in arca tantum confidebant, sed sine fide, ideo & victoriam & arcam perdiderunt. Sic verè cum magno spiritu iactamus nos de scientia scriptura-

*Verbo Dei care-
re magnum
malu & dam-
num.*

*Utilitas verbi
Dei, et virtus.*

*Verbo Dei
possunt homi-
nes destitui
tripliciter.*

*Libri falsum
titulum verbi
Dei præ se fe-
rentes, magis
officiunt quam
Paganorum
libri.*

rum,

rum, quia tamen in ore tantum scripturas gestamus, non in corde, facile cadimus. Non enim litera scriptura in ore prolata saluat, sed verbum Dei corde conseruatum. Contra huiusmodi igitur pericula Christus remedium adhibet, dicens, Rogate Dominum mesius, &c. q. d. Potens est Deus omnia prestare in petentis. Rogate vt mittat operarios, non otiosos, qui aedificationem, non destructionem: animarum salutem, non proprium commodum querant. Rogate vt mittat, ne a seipsis veniant, vt vera doceant, ne per spiritum malum decipiantur. Ad hoc enim conatur diabolus, vt sit spiritus mendax in ore Prophetarum ad decipiendos homines, 3. Reg. 22.

Ex his verbis colligere possumus, quid agendum sit, cum destituimur pastoribus, aut cum pastores sibi viuunt, non gladio illud vindicandum, sed precibus. Propter peccata siquidem nostra, Deus regnare facit hypocritam, Iob. 34. Sic ad Ezechielem dicitur, Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans, quia domus exasperas est: deinde quod omnium maxime ea petere debemus quæ spiritualia sunt. Sic & Matth. 6. dicit: Primum querite regnum Dei. Item Luc. 11. Matth. 6. Sic orabit: Panem nostrum supersubstantialem da nobis, id est, panem viuum. Quod si talem panem à patre petierimus, certe non dabit nobis pro pane lapidem. Sed quia nos solum temporalia petimus, ideo nec temporalia, nec spiritualia habemus.

Quid agendum sit cum pastoribus destituti sumus.

Spiritualia omnium in eternum potenda.

3. Quartò docet discipulos hos, quales se erga peccatores præbere debeant, & quibus armis eos munitos esse velit. Nam 2. Timot. 3. Omnes qui pie volunt viuere, persecutionem patientur. Item Act. 14. Per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei. Ante omnia itaque suos munit & armat, quia eis prædixerat diabolus omnibus viribus ipsis restitutum. Et dicit: Ite: ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. En arma quæ diaboli insultibus opponas, humilitatem scilicet, patientiam, simplicitatem, beneficentiam, &c. Poterat quidem Christus suos etiam externè reddere fortes & formidabiles omnibus, sed non hoc expedit Euangelio. Neque enim violentia violentiam, iniuria iniuriam, superbia superbiam extinguit, sed mansuetudo, lenitas, munificentia, &c. iuxta illud Prouerb. 13. Vir iracundus suscitatur rixas, mitis extinguit fuscitatas: hæc vera fortitudo est, & optimū vincendi genus patientia. Is enim verè fortis est, qui magnum onus portare potest. Et quod onus maius & intolerabilius, quàm conuitia, ignominia, aduersitates? &c. Qui hæc ferre nouit æquo animo, is verè fortis est. Hinc Sapiens Prouer. 16. Melior est patienti viro forti, &c. Item 24. Vir sapiens fortis, & vir doctus robustus, &c. Hinc Christus Matth. 5. Beati mites, quoniam

Discipuli quales se erga peccatores gerere debeant, & quibus armis muniti debeant.

Arma discipulorum contra insultus diaboli.

Optimum vincendi genus patientia.

Onus magnū iniuriarum ferre.

ipsi possidebunt terram. Dicit ergo: *Mitto vos sicut oves, &c.* Nul-
lum periculum praesentius est oui, quam si in lupum inciderit:
maius periculū, si non vnus tantum lupus, sed plures irruant:
omnium autem maximum si in medio luporum sit. Hoc igitur
exemplo Christus futura discipulorum & omnium Chri-
stianorū pericula praedicat. Cum lupis, inquit, vobis res erit,
& iisdem multis, imò in medio luporum eritis, nullibi securi,
vndique imminebunt pericula, ex omni parte cautos esse oportet.
Idem dicitur Ezechiel. cap. 2. Fili hominis, mitto te, &c.
sequitur: cum scorpionibus habitas.

Quaestio.

Solutio.

*Animal nullū
commodius oue.*

Sed cur, obsecro, suos Apostolos Christus voluit esse in-
ter lupos, & ad lupos mittere? Nunquid vt ipsi quoque in
lupos verterentur? Nequaquam: sed sicut oues inquit. Oue
ad prospiciendum sibi nihil stultius, animal est proflus in-
erme, atque iniuriis omnium expositum, à solius pastoris
cura & defensione pendens: hominibus tamen nullum ani-
mal commodius oue. Tales nos esse voluit Christus, vi-
delicet, vt à solo Deo pendeamus, non nostra quaeramus
commoda, non aduersa extimescamus, sed tantum aliorum
commoditatibus inseruiamus. Hi verè oues Christi sunt.
Talis erat Paulus, qui ob praedicationem Euangelij aliorum-
que salutem, nulla non pericula & labores subiuit, 2. Co-
rinth. vndecimo, Ter virgis caesus sum, inquit. Vult igitur
Christus his verbis, vt qui Apostoli officium gerit vel discipu-
li, paratus sit omnibus succurrere, omnia perferre, etiam ani-
mam tradere pro omnibus, vt vel hinc discas quàm pauci veri
pastores sint.

*Impedimentum
omne negotij
Euangelici
abiciendum
praecipit.
Solicitudo om-
nibus Christia-
ni interdicti-
tur.*

*Dissidentia
gravius in prae-
latis quàm in
subditis puni-
etur.*

*Auaritia ma-
ximè clericum
infirmit.*

§ Quintò praecipit, vt omne impedimentum quod nego-
tium Euangelicum impedire posset, abiciant, omnemque fi-
duciam & totius vitae curam in Deum Patrem collocent, cum
subdit: *Nolite portare sacculum neque peram, neque calceamenta, &c.*
Quae verba nedum Apostolis, sed omnibus quoque Christia-
nis dicta sunt: Iuxta illud Matth. 6. Nolite solliciti esse animae
vestrae, quid manducetis, neque corpori vestro quid induami-
ni, &c. Si ergo haec omnibus Christianis praecipuntur, multò
magis sacerdotibus & pastoribus dicta erunt. Grauius enim
punietur in praelatis dissidentia, quàm in subditis: id quod pa-
tet in Mose, & Aarone, qui ob vnā dissidentiam puniti sunt,
Exod. 20. cum populus vix post decem tētationes Dei, eodem
iudicio punicus sit, Num. 14. Verum nunc nulli (vti vereor)
Deo minus fidunt, quàm sacerdotes, adeò vt & vulgi sermo-
ne feratur, neminem magis avaritiam sectari, tenacius reti-
nere quàm sacerdotes, vt verè de illis dictum videri possit il-
lud Isaia 56. Canes impudentissimi, nescierunt saturitatem.
Nolite, inquit, portare sacculum, ad reponendam pecuniam. Vnde
apud

apud Matthæum dicit: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris. Quo præcepto ab omni eos liberat sollicitudine terrenorum, vt vacationem omnem tribuerent verbo Dei. Verum enim est Christi dictum, Matt. 6. Nemo potest duobus dominis seruire. Vnde & Apostolus 2. Timoth. 2. monet, Nemo militans Deo, implicet se negotiis secularibus. Quod etiam discipulis ideò mandat, ne doctrina eorum suspecta esset, quam vel maximè suspectam reddit ambitio & auaritia: id quod & in externis experimur. Non facile creditur ei qui scitur ambitiosus esse & auarus. Deinde hoc exigit à discipulis, vt externa opera fidem facerent verbis eorū. Prædicaturis siquidem regnum cælorum, mortificationem carnis, contemptum mundi, &c. cōgruebat, vt & factis ostenderent se non terrena, sed cælestia querere. Alioquin frustra de cælestibus loquitur, quem nihil nisi terrena querere videmus. Huic certè rectè impropèrari posset illud Apostoli, Romanor. 2. Qui alium doces, teipsum non doces? qui doces legem obseruandam, per præuaricationem legis Deum ipse inhonoras? Et illud: Medice, cura teipsum. Demum his verbis voluit, vt expediti & alacres pergerent ad euangelizandum: ob id omnia interdixit, quæ impedimēto esse possent. Impediunt autem diuitiæ, sarcinæ, vestimenta superflua, arma ad defensionem, &c. Ne igitur discipuli dicerent, Mittis nos ad ignotas regiones & barbaras, quis nutriet? quis vestiet? quis defendet? sicque in externis præliis comparandis & portandis impedirentur. Ob id Christus omnia simul illis interdixit, q. d. Præcipua intentio vestra, non sit ex verbi prædicatione in sacculo pecuniam reponere audientium, neque victum in pera. Non enim prædicabitis vt edatis, sed edere debetis vt prædicetis, 1. Corinth. 9.

Non voluit Dominus tamen his verbis ostendere, quasi fas non esset, vnquam futurum, eos qui tractant rem Euangelicam aliquid necessariæ sarcinulæ secum ferre, imò plus laudis fortassis mereretur, qui suo sumptu Euangelium annuntiaret, quemadmodum Paulus fecit, 1. Corint. 9. Nec dubium quin in maiori pretio esset Dei verbum si hoc seculo infirmo competenter prouisum esset concionatoribus de superabundantibus & superfluis quorundam monasteriorum diuitiis, gratisque (prætermisso quæstu sordido) verbum Dei annuntiarent. Neque etiam peccaret Ecclesiasta si ad inhospitalem gentem profecturus, commeatus aut pecuniæ nonnihil secum ferret. Sed his verbis omne sermonis Euangelici impedimentum amouere voluit, quo feliciori successu eorum sermo curreret.

Neque virgam, addit Mat. 10. Quod etiam virgam prohibet accipe-

Sollicitudo terrenorum maxime sacerdotibus iniebitur. Doctrinam Euangelicam nihil sic suspectam reddit atque ambigua & auaritia.

Impedimenta sermonis Euangelici.

Laudem meretur magnam, qui Euangelium suo sumptu denuntiat.

Nō peccat concionator Euangelicus si quando comeatum sicut ferat.

Virga duplex.

*Doctrina pul-
chra ex Paulo
contra rigidos
praedicator.*

*In vet. Test.
sacerdotibus
gladius ut li-
cebat.*

*Virga viri
Euangelica
concessa.*

*Verbi Dei ne-
gotiū festinatē
peragendum.*

*Vfus humani
vati alios sa-
lutare.*

accipere, quam tamen apud Marcum 6. cap. concessit. Hoc modo dubium dissolvitur. Duplex est virga, vna regum gentium, quæ dominationis virga dicitur, hæc Apostolis inhi- betur, secundum illud Luc. 22. Vos autem non sic. Idem docet Petrus 1. cap. 5. non quasi dominantes in clerum. Item Paulus 2. Corin. 1. Non quasi dominemur fidei vestræ, id est, non hoc dico, fuisse me animaduersurum in vos, quod dominemur vestri propter fidem, quia videlicet credidistis, non hoc quero vt tyrannidem in vos exerceam, vt vestra quaerem, sed vt adiutores simus gaudij vestri, ministri sumus non ad vexandum vos, sed vt gaudium vestrum iuuenus. Per virgæ igitur bai- lationem prohibet Christus, ne terrenæ potentia aut defen- sioni innitatur, ne vindicandi libidinem in corde habeamus, ne vi nosipfos defendamus. Vult enim vt simus tanquam oues inter lupos. Item ne homines vi aut gladio ad fidem co- gere conemur, Apostolis certè gladio externo non vtendum, postquam Christus dixit Petro, Matth. 26. Conuerte gladium tuum in locum suum. Et Apostolus ad Timoth. 1. cap. 3. & Tit. 1. Episcopum, inquit, oportet esse irreprehensibilem, &c. subdit: non percussorem, &c. In vet. quidem Test. gladiis uti licebat, ne deleteretur gens è qua Christus nasciturus erat. Chri- sto autem nato, iam gladio alio non est opus, nisi gladio spiri- tus, quod est verbum Dei, Ephes. 6. Hinc de Christo dicitur, Psal. 44. Accingere gladio tuo, id est, assume humanitatē, qua nobis verbum salutis annunties. In eodem Psalmo, Sceptrum regni Christi nihil aliud est, quàm verbum Dei: virga, inquit, directionis, virga regni tui. Hæc igitur virga permittitur Apo- stolis, virga scilicet, directionis, virga pastoralis solitudinis super curam animarum sollicitē vigilantis, quæ nihil aliud est, quàm lex vitæ & disciplina. Faxit autem Deus vt virga nobis permissa ritè vtamur, ad ædificationem scilicet, & non ad destructionem.

Et neminem per viam salutauitis. Festinatē iubet verbi negotiū peragere, ne alicuius obuij confabulatione remorentur ab in- iuncto itinere. Neque simpliciter ait: Neminem salutaueritis, cum sit vsus humanitatis alios salutare. Nam Angelus saluta- uit Mariam, Lucæ 1. Christus discipulos & mulieres, Matth. 28. Luc. 24. Et Apostolus monet: Salutate inuicem in oscu- lo sancto: qui etiam scribit, quod Lucas medicus salutarit discipulos: Sed addidit, in via, quia non salutatio fra- terna inhihetur, sed ne per nimias salutationes & vana colloquia obstaculum fiat Apostolicæ functionis. Et tali mo- do loquendi vsus est Eliseus, cum mitteret festinanter Ziezi seruum suum ad suscitandum puerum mulieris defunctum, 4. Regum 4. dicens, Accinge lumbos tuos, &c. & sequitur:

Si oc-

Si occurrerit tibi homo, non salutes eum, &c.

In quancunque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui, &c. Quasi dicat, Quid solliciti estis de hospitio? Torus mundus vobis patria erit, Domini est terra & plenitudo eius. hu-
 ius autem vos negotium agitis, deinde cum calum hominibus annuntiaturi sitis, non deerunt, qui domicilium terrenum ad-
 ministrabunt. Magna bona portabitis, non deerunt qui illa gaudenter suscipiant, vix fieri poterit, ut usquam sit tam deplo-
 rata ciuitas, in qua nullus reperjatur, qui tales hospites non sit cupidè recepturus, cum sint qui medicum corporalem magno
 conducant, & è longinquo accersant. Qui enim ægroti sunt, in aduentu medici gaudent.

*Discipuli ve-
 ru non desu-
 rum hospitium.*

*Discipuli ve-
 ru non desu-
 rum hospitium.*

*Ecclesiastæ di-
 uersoria mero-
 toria vitare
 debent. Hos-
 pites qua-
 les querere de-
 beant viri Ec-
 clesiastici.*

Matth. 10. ait Seruator: In quancunque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit. Ac si dicat, Non opus est ut in diuersoria meritoria diuertatis, sed inquirete, si quis illic sit probitate vitæ cōmendatus, & avidus regni caelestis, itemq; veræ salutis, cui mundus hîc tædio sit, qui suspiret promissum Messiam, qui simplicitate vitæ & beneficentia in pauperes maioris etiam profectus spem de se præbeat. Huic vos eritis hospites gratissimi, deinde & ipse erit vobis hospes conueniens. Non enim passim ad quoscunque prædicator Euangelicus dinerti debet, ne Euangelium malè audiat, si ad sceleratos prædicator Euangelicus diuertat. 2. Corinth. 6. Nemini dan-
 tes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium no-
 strum. Ecclesiast. 7. Melius est, inquit, nomen bonum, quàm vnguenta pretiosa, maxime in prædicatore. Nam vnguenti pretiosus odor, totam quidem habitationem implet: bona au-
 tem fama omnes vicinos adit. Signanter autem dicit Christus, Interrogate quis dignus sit, non quis dives aut potens, ne viderentur sua querere, aut ambire favorem potentum, aut con-
 temnere pauperes.

Primum dicite: Pax huic domui. Verè Evangelica & Apostoli-
 ca salutatio, Quid iucundius & magis necessarium pace? Ve-
 rum non de pace externa hîc loquitur, sed interna, erga Deum scilicet, quæ quantum bonum sit ex Isaia 32. cap. discimus, di-
 cente: Quàm speciosi pedes evangelizantium pacem sequitur fructus: evangelizantium bona, salutē. dicentes, Sion, regna-
 bit Deus tuus, q. d. Omnia hæc consequuntur pacem hanc, om-
 ne bonum, salus, Deus ipse. Nam in pace factus est locus eius. Nihil enim melius pace conscientia, pace erga Deum. Tales enim securum accessum habent ad Deum in omni angustia. Et quoniam hanc pacem per Christum habemus, cuius re-
 gnum, regnum pacis dicitur, Isa. 2. & 3. ideo hanc pacem om-
 nibus offerre debebant discipuli. Ob id, & externis verbis iu-
 bentur salutare eos, quibus predicaturi essent.

*Evangelica &
 Apostolica sa-
 lutatio.*

*Bona pacem
 consequentia.*

Et se

*Iudicium Dei
aliud ad homi-
num iudicio.*

*Bona promissa
discipulis susci-
piuntibus in-
gentia.*

*Grauitas ma-
ximè decet Ec-
clesiasticos.*

*Apostoli &
fidelibus nun-
quam defutu-
ra temporalia.*

*Diffidentia ab
omnibus Chri-
stianis longe
abst.*

Et si ibi fuerit filius pacis : & (vt Matth. habet cap. 10.) domus fuerit digna, requiescet super illum pax vestra; sin autem, reuertetur ad vos. Hinc videre licet aliud esse iudicium Dei, aliud hominum. Non omnes recipientes Apostolos digni sunt. Sunt enim qui hypocriticè recipiunt. Dignus autem est qui sincero & auido corde suscipit. Super hunc itaq; requiescet et pax vestra. Vides quanta bona promissa sint suscipientibus Apostolos ac discipulos. Sin autem reuertetur ad vos, tamen commendabitur charitas vestra & sollicitudo, qua etiam indignis pacem obtulistis.

In eadem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt. Nolite transire de domo in domum, ne vel leuitatis vel cupiditatis argui possitis. Quævis domus, quouis victus sufficere debet viris Evangelicis. Vides ex his quòd Christus Apostolos suos ab omni suspitione leuitatis, ambitionis, auaritiæ, galtrimargiæ, &c. voluit esse alienissimos. Grauitas decet maximè Ecclesiasticos. Nec mirum quòd Apostoli talium praeceptorum memores, multos conuerterint, neque item mirum quòd non eodem feruore verba nostra accipiantur à populo, cum tam longè ab hac Apostolorum regula deflexerimus, vt nihil in nobis conspiciatur, quàm leuitas, ambitio, auaritia. Hinc Dominus ait, Quia scandalizatis plurimos in lege, dedi vos contemptibiles, Malachie 2.

6 Sextò. Discipulis omnem pusillanimitatem & diffidentiam eximit, certioresque facit de mercede, cum dicit: Dignus est enim operarius mercede sua. Quid Patris negotium agitis. Patri igitur erit curæ necessaria vobis suppeditare. An nò & id mūdani homines faciunt? Non sollicitus est seruus pro cibo, scit enim quòd Dominus suus ex seipso cibum suppedabit operanti. Si ergo mundani homines cum sint mali, bona tamen præstant seruis suis & operariis: quantò magis pater suis operariis, Luc. 11. qui solem suum oriri facit etiam super malos, Matth. 5. & temporalia etiam malis præstat? Non est cur vos diffidatis. Non deseret Deus fideles operarios, etiam in media fame. Id quod ex Elia discis, 3. Reg. 17. quem in fame etiam Dominus per coruus paut.

Deinde his verbis non tantum discipulis, sed omnibus etiam Christianis omnem diffidentiam eximit. Quid enim aliud sumus quàm operarij in vinea Domini? Operarius itaque suos pascet, iuxta verbum quod hic dicit, & Matt. 10. Dignus est operarius cibo suo. Ad hoc facit illud quod non semel inculcat: Scit Pater vester, quòd his indigetis, Matt. 6. Item Iohan. 16. Ipse Pater amat vos, quia vos me amastis. Item Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, complacuit Patri vestro vobis dare regnū. Qui ergo regnum dare vult, quomodo minora negabit? Hinc Dauid

David Psal. 33. Inquirentes Dñm, nō deficient omni bono. Sic Abraham, Isaac, etiam in aliena terra peregrinos nutruit, quod satis testatur liber Geneseos. Sic ipsi Ioseph nihil defuit. Sed eum quoque Dñm totius Aegypti cōstituit, Gen. 41. Sic ipsi Iob nihil defuit, etiam cū omnia amisset. Sic perire non potuit Loth, etiam in Sodomis, Gen. 19. Sic viduam Sareptanam etiam in media fame per Eliam nutruit, 3. Reg. 17. Omnia hæc scripturæ loca eō tendūt, vt discamus Deum etiam ventrem nostrum curare, si ex fide vocationi nostræ & Dei voluntati respondeamus. Salus enim iustorum à Domino. q. d. Ista ad te pertinent, alia non curato, committe Deo: omnem curam proiicite in eum, quoniam ipsi cura est de vobis, 1. Pet. 5. Hoc fecit David, cū diceret, Ad te leuavi oculos meos, &c. Item, Oculi omnium in te sperant Dñe, Psal. Præterea ex his verbis: Dignus est operarius mercede sua, ostendit Christus, quod ministris Ecclesiæ debetur victus & alia necessaria. Sic enim in lege dicitur, Deut. 25. Non alligabis os boui trituranti. Qui brutis consulit, nos vtique instruit. Qui non vult fraudari bouē cibo suo, non vult quoque fraudari operarium vel mercenarium operis sui, iuxta illud, Deut. 24. Non negabis mercedem indigenti. Multo minus fraudari vult cibo suo operarium & doctorem verbi sui. Hinc Paulus, Galat. 6. Communicet is qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat in omnibus bonis. Item 1. Thessal. 5. Rogamus vos fratres, vt noueritis eos, qui inter vos laborant. Et 1. Corinth. 9. Quis militat suis stipendiis vnquam? quis plantat vineam? &c. Vide Apostolum pulchrè hæc deducentem ibidem.

Deus etiam vstrum ventrem curat, modo vocationi nostra respondemus.

Ministri Ecclesiæ debent victus, & cetera vitæ necessaria.

EPILOGVS.

1 Ostendit Christus quanta diligentia Euangelicum semen spargendum sit, & quanta animi deuotione & desiderio suscipiendum & amplectendum. Hinc enim præter Apostolos, è numero discipulorum & alios septuaginta designauit, qui sua prædicatione prepararent animos audientium in aduentum Domini, quemadmodum ante duodecim selegerat Apostolos. In cuius rei figuram filij Israel olim venerunt in Elim, vbi fuerunt duodecim fontes, & septuaginta palme, Exod. 15. Numer. 33.

2 Admirabili sermonis tropo discipulis adhuc crassis eximere voluit Christus omnem sollicitudinem earum rerum, quæ solent animum temerari à celestibus, successusque verbi Dei. Nam vt poeticum dictum habet: Pluribus intentus deficit ad singula sensus. Nemo commode duobus dominis seruire potest, Matth. 6.

3 Mirabilis Dei operatio hic nobis expendenda relinquitur: Ab omnibus denudat Apostolos, & tamen omnia tribuit. Prohibet aurum & peram, & tamen promittit nihil horum eis defuturum: vnde tanquam nihil habentes omnia possederunt, 2. Corinth. 6.

I N

IN FESTO SIMONIS ET

IUDAE, EPISTOLA.

Rom. 3.

Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, *is qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Nam quos praesciuit, & praedestinavit conformes fieri imaginis filij eius: ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinavit: hos & vocavit, quos autem vocavit: hos & iustificavit, quos autem iustificavit: illos & glorificavit. Quid ergo dicimus ad haec? si Deus, pro nobis, qui contra nos? Qui etiā proprio Filio magno nō perperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Qui est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiā interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? (sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die: estimati sumus sicut oves occisionis) sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certum sum enim quia neque mori, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque insistentia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.

*Diligētes Dei
ij sunt qui om-
nia in bonum
cooperantur.*

IN hac lectione Apostolus nobis ostendit tria. Primò, quāta nobis bona proueniant ex charitate, nempe, dilectoribus Dei omnia in bonum & felicitatis cumulum cedere; cūm dicit: Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Si quis verò nouisse velit quinam reuera Deum diligant: dicit Apostolus eos diligere Deum, qui secundum propositum vocati sunt sancti, hoc est, quos praescierit, elegerit, vocauerit, iustificauerit Deus. nam hi Spiritum sanctum habent, per quem diffusa est charitas Dei in cordibus ipsorum: hoc est, per quem & cognoscunt summam erga se Dei charitatem, & dignè reādamare eum possunt. His ergo quos fide sola Deus saluare proposuit, & quos praesciens credituros vocauit ad salutem, non ex eorum meritis, sed suae proposito voluntatis: His, inquam, Deum pro vocationis gratia diligentibus, omnia cooperantur in bonū, siue prospera sint, siue aduersa. Nihil enim potest diuinæ voluntatis propositū elidere, quin potius etiam haec quae salutem electorum impedire videbantur, hanc Deo volente etiam promouent. Spiritus quoque sanctus omnia vertit in bonum suo auxilio.

*Indicia quibus
dilectores Dei
cōprehēda-
queant.*

Est iam soli Deo cognitum perspectumque est à quibus verè diligatur, quos, inquam, praedestinauerit: sunt tamen in promptu indicia certa, vnde dilectores Dei & ab hominibus cognosci queant, nimirum ex fructibus, ex pietate, & innocentia vitae. Vult sanè amari Deus, non corde duntaxat inuisibiliter, sed & verbis factisque visibiliter. Quicunque ergo iuxta cordis affectum omnia sua & verba & opera iuxta verbi
Dei

Dei præscriptum componunt, ij haud dubiè veri delectores Dei & electi sunt. Quare ti & nos verè electionis ac vocationis nostræ certiores esse velimus, per bona opera prodamus eam oporteri iuxta illud Petri. 2. cap. 1. Fratres satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abunde ministrabitur vobis introitus in æternum regnum domini & saluatoris nostri Iesu Christi, atque huc & illud Pauli. 2. Timoth. 2. spectat, vbi is ita dicit inrer alia: Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognouit Dominus, qui sint sui. Et, Discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini.

Electio ac vocatio nostra per bona opera est ponenda.

Sed quia non sat habet hæc vocatio Dei, sed omnino etiam nostra accedat voluntas necesse est, adiecit, Nam quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imagini filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Præscius vtique Deus est, præuidetque qui sint vocatione digni, dein prædestinauit, hos scilicet, quos sibi deuotos fore præsciuit, ipsosque eligit ad promissa præmia capeSSenda, ita quod prædestinationem (et si non tempore, natura tamen) præcedit agnitio. Prædestinationem intellige, optimam & immutabilem Dei de electorum salute voluntatem. Porro sicut non de omnibus hominibus dixit, prædestinauit, ita nec de omnibus dixit, præsciuit. Quos enim præsciuit, prædestinauit conformes fieri imagini filij sui: Ergo bonos tantum præscire Deus videtur. Nam cæteros non præscire, sed nescire dicitur. Nouit enim dominus qui sunt eius. Adeos autem qui non sunt digni, vt sciantur à Deo, Saluator ait Matth. 7. Discedite à me, quia nunquam noui vos, operarij iniquitatis. Nam omne quod malum est, scientia eius vel præscientia quodammodo habetur indignum. Itaque quos ab æterno olim gratos fore prænouit, hos etiam prædestinauit conformes fieri imagini filij sui. Ad hoc ergo vt diuinæ prædestinationis effectum consequamur, Dei filio nos conformari oportet: non quidem in mortuorum suscitatione, non in perscrutatione cordium, non in vniuersorum gubernatione, non in liquidi maris quasi solidi itineris calcatione, (hoc enim non Christianum esset, sed Luciferianum) sed in humilitate & mansuetudine, in paupertate & patientia, in castitate & innocentia, in obedientia vsque ad mortem, sicut in se nobis exemplum præbuit, dicens: Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me, Ioan. 5. Hac proinde ratione pater quos dignos prænouit, conformes facit imagini filij sui, vt quod ille est per naturam, hoc isti per gratiam adipiscantur, vt videlicet & ipsi nuncupentur filij Dei. Ad cuius gratiæ considerationem nos B. Iohannes hortatur: dicens: Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei

Prædestinatio.

Agnitio præcedit prædestinationem.

1. Tim. 2.

Omne malum scientia Dei est præscientia indignum.

3. Ioan. 3.

nominemur & simus: quorū ipse dicitur primogenitus, & est: unde (Hebr. 2.) non confunditur eos fratres vocare, dicens, Narrabo nomen tuum fratribus meis, &c.

*Ordo iustificatio-
nis depingit
tur.*

Consequenter enumerat prædestinationis effectus, cum subdit, Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & iustificavit: quos autem iustificavit, illos & magnificavit. Hic Apostolus depingit obiter ordinem iustificationis, & gradibus quibusdam ab eo quod est omnium primum, pervenit ad id quod est omnium summum, quod res sit firmitior & absolutior.

*Iustificationis
gradus qua-
druplices.*

Primus gradus electio, seu prædestinatio est, hoc est, libera Dei voluntas, qua hominem ab æterno in sui & amoris & regni consortium eligit, idque citra ullum respectum vel meritum vel operum, ex sola, mera & gratuita gratia sua.

Secundus gradus est vocatio, qua nimirum, Deus electum iam hominem factum, siue in infantia, siue pueritia, siue iuvenute, siue senectute vocat, non modò externa verbi sui prædicatione, sed & internè per Spiritum sanctum, corelecti innouantem, & fidei dono replentem.

Tertius gradus iustificatio est, hoc est, remissio peccatorum & donatio iustitiæ: simulatque enim Deus electum spiritu suo imbuunt, ut & peccata sua ex animo agnoscat, & in Christum omnem suam fiduciam collocet: statim eum gratia iustificat per fidem, remittit illi omnia peccata: perinde habet illum iustum, ac si ab æterno iustus fuisset, dat quoque illi voluntatem & facultatem vivendi posthac iuste & sanctè. Hic tum bona opera & merita incipiunt, quæ tamen mera ac gratuita sunt donata: atque hæc demum electionis, vocationis, & iustificationis testimonia sunt. 2. Pet. 1. ac magis etiam iustificatum iustificat, hoc est, maiorem gratiam à Deo impetrant. Largitur enim Deus gratiam pro gratia, Ioan. 1.

*Glorificatio bo-
norum operum
merces.*

Porro quartus gradus magnificatio, seu glorificatio est, hoc est, donatio immortalitatis, præmium vitæ æternæ. Hæc quidem bonorum operum & meritum vocatur merces, imò merces quoque est, verum certè merces tanta, ad quam ne omnes quidem totius mundi afflictiones pares sunt, Rom. 8. quæ nec omnia omnium piorum bona opera sunt digna: eoquæ merito & ipsa à diuò Paulo gratia Dei vocatur, Rom. 6. & ab omnibus item sanctis patribus. In summa, gratia est electio, gratia est vocatio, gratia est iustificatio, gratia est glorificatio. Porro horum quatuor vnum, videlicet prædestinatio, in Deo est. reliqua tria, videlicet vocatio, iustificatio, magnificatio, sunt in nobis. Nam prædestinatio nostræ salutis nequaquam in nobis est, sed occulta in thesauris suis apud Deum, sicut propheta ait: In manibus tuis sortes meæ. Discemus igitur hinc, non esse præsumendum alicui de meritis suis, nihil habere nos quod

*Prædestinatio
in Deo sola est
occulta.*

non

non acceperimus à Deo. 1. Cor. 4. eoq; in solo Deo esse glorificatum. 1. Cor. 1. & 2. Cor. 10.

Sensus ergo verborum hic est, Prædestinatos vocauit per prædicationem Iesu, iustificauit per mortem illius, glorificauit per resurrectionem, ac præmium immortalitatis. Siue vocauit per doctrinam Euangelicam, iustificauit per baptismum, glorificauit per dona spiritus. Aut dici potest hunc in modum, Quos Deus prædestinauit, seu prædestinauit, in hoc scilicet, vt per Christum adducantur sibi, hos vocat etiam in communionem Christi: & vocatos per hunc Christum suum, peccatis omnibus absoluit, id est, iustificat: tandemq; imagine sua in eis restituta, & diuinitate quadam plenius imperuta, gloriosos & sui communione beatos reddit.

Deus Christi prædicatione, morte & resurrectione prædestinatos vocauit, iustificauit, & glorificauit.

2. Secundò ostendit quòd diligentes Deum, illa bona habent cum securitate. Nam cum ij verè prædestinati sint ad glorificationem æternam, nulla prorsus creatura incommo- dare salutem eorum potest, sed omnia inferuire eidem (velint nolint) oportet. Si velit eis nocere quispiam, habent pro se Deum potentissimum. Si quis eos coram Dei iudicio accusare aut condemnare propter peccata velit, habent Deum iustificatorem, Iesumq; Christum aduocatum & defensorum. Si quis intentare illis velit afflictiones & mortem, aut liberantur diuinitus, aut per afflictiones mortemq; glorificantur mox vita æterna. Si labuntur in peccata, & remissionem consequuntur, & sollicitius pòst viuunt. Hinc subdit, Quid ergo dicemus ad hac? Si Deus pro nobis, quis contra nos? At si dicat: Si nos cum adhuc hostes essemus, post iustificationem acceptam tot bonis dignatus est Deus, quantò magis cum nos ille rutabitur, quis tum poterit aduersari? Quin etiam si in nos vel ipse terrarum orbis insurgat, in nostram gloriam diuina sapientia hunc omnem vertet insultum. Nam si Deus pro nobis, vt pater pro filiis, vt Saluator pro iis quos ad æterno ad salutem præfinit, vocauit, remisit peccatis cooptauit, paulò post gloria sua plenè donaturus: quis contra nos quicquam valeat, vt hanc plenam & solidam nostram felicitatem vlla ex parte imminuat?

Diligentes Deum, qua bona habent cum securitate.
Deus iustificator, Christus aduocatus & defensor.

Qui etiam proprio filio suo non pepercit, &c. Quis pater alteri cuiquam parcat amplius, quàm filio? quid seruatum aequè cupiat, atque proprium filium? imò quid non impendat quis, vt saluū habeat filium? At Deus sic pro nobis est, sic nostræ salutis studet, vt quò nos perpetuò salui essemus, non solum filio suo non pepercit, nec eum quouis modo pro salute nostra impendit, sed tradidit ipse eum, vt pro nobis vel turpissima morte moreretur. Idem expressit Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filiū suum vnigenitum daret, &c. Quod hic Apostolus per propriū

filium, id Dominus per vnigenitum expressit, nempe, verum Christum Deum & hominem. Sequitur:

*Christus enim
maior malorum
propulsor.*

Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Et liberati peccatis, eternam vitam viueremus, Deus filium suum proprium, malorum omnium depulsores donauit. Ergo cum hoc depulsores malorum, conciliatoresque bonorum omnium, donauit nobis omnia. Subdit:

*Mors Christi,
iustificatio nostra.*

*Spiritu sancto
adiuuante, ne-
mo potest no-
stram imbecil-
litatem dam-
nare.*

Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, &c. Interrogationes iste non videntur tam rogare, quam instare, & fiduciam veritatis exprimere: vt cum interrogatur, Quis accusabit aduersus electos Dei? Responderetur, Nemo. Et quod subiicitur, Deus qui iustificat: ratio est confidentiæ, quam interrogatio præcedens expressit. Deo enim iustificante & absolvente quis ausit accusare? Et vt id quis ausit, & reos nos etiã peragat, præstò est satisfactio, mors Christi, imò potens aduocatus, qui nos omni quamlibet merita cõdẽnatione eripiat, Christus mortuus, rediuiuus, & ad dexteram Dei sedens & regnãs. Hic enim interpellat pro nobis. Nemo ergo ausit criminari eos quos Deus nõ solũ vocauit, sed etiã elegit. Ecquis est qui cõdemnet spiritu adiuuante imbecillitatẽ nostrã, patre autem iustificante, filio verò pro nobis mortuo? Porro quos ipsa trinitas iustificauit, quis cõdẽnet? quasi dicat, nemo. Hæc certè irrefragabilia sunt. Animaduerte quòd non dixerit seruos Dei, sed electos, dignitatem illorũ amplificans. Item non dixit, Qui remittit peccata: sed quod maius est, Qui iustificat: ne per interpellationẽ diminutionem quandã intelligas. Primũ parem adeoque equam dignitatem posuit, nimirũ quòd sit ad dexteram patris. Deinde aducit, interpellat: hoc intelligens, quòd per incarnationẽ, quia homo factus est, pro nobis ad patrem interpellat, quoniam ipse Pontifex est, vt ad Hebræos docetur. Vnde etiã Ioannes 1. cap. 1. Aduocatum, inquit, habemus apud patrẽ, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Hæc autem Apostolus explicat, vt Christianos oppressos & tribulatos consoletur, ne animum despondeant.

*Beneficiorum
Christi memo-
res simus oportet.*

Cum ergo ita comparatum sit cum dilectoribus Dei, simus & nos in horum catalogo. Meminerimus quot quantaque ille in nos contulerit beneficia: creando scilicet nos, cum nihil essemus: sed in primis tradito pro nobis filio proprio, cum perditum essemus: eligendo & iustificando nos, cum reprobi & iniustissimi essemus. Cogitemus item, non semel duntaxat Christum morte resurrectioneq; sua expiassẽ nostrã peccata, sed & etiamnum intercedere pro nobis, placareque patrem: non quidem voce, sed passionis suæ merito. Ideoque quemadmodum Deus pater omnia sua nobis donauit, quemadmodũ Christus omnia pro nobis & passus est, & fecit: sic & nos, tum nos ipsos,
tum

eum omnia nostra addicamus perpetuò Deo: & in eius gratiâ, & ad nominis ipsius gloriam, quiduis & faciamus & vitemus & patiamur.

3 Tertiò Apostolus suo exemplo ostendit quòd Dei dilectores & ab eo prædestinati pro tot & tantis acceptis bonis, eum omni constantia & mentis firmitate illi adhæreant, nec ob quæque pericula ab eo diuellantur. Nam postquam ineffabilem patefecit patris & filij & Spiritus sancti in nos charitatem, diuino spiritu totus accensus sic ait: *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? &c.* Respexit ad illud, *Quis accusabit aduersus electos Dei? Quis condemnet?* Pertinent enim hæc ad probandum propositionem hanc: Omnia cooperantur in bonum, &c. Prædestinatos & electos erigit Paulus, ut ne succumbant, animum ve despondeant audientes afflictionem, persecutionem, & huiusmodi. Omnium, inquit, dominamur per gratiam Christi. Omnibus, inquit, ad iniuriam expositi sumus, nos Apostoli videlicet: tanquã nos oporteat primùm mactari, cui sanè rei nihil contradicamus. Catalogum istorum quibus ipse & alij Apostoli initio exerciti sunt, exposuit. 1. Cor. 4. 2. Cor. 4. 6. & 11. Totum hunc locum August. lib. de doctrina Christiana. 4. ca. 20. profert velut exemplar orationis, quæ vehementiam cum ornatu coniunxerit.

Superabit à charitate. Caritas hic videtur accipi, qua nos dilexit Deus, & ad redamandum prouocauit. In hunc sensum accipiunt beatus Ambrosius & Augustinus: Chrysostomus intellexit de dilectione Dei in nos, propter verbum conclusionis sequentis, cum addit: Quæ est in Christo Iesu.

Et ne fortè ob id videantur iis malis affligi quasi à Deo destituti, prophetam inducit huiusmodi clamantem, contestantemque illa plurimum consolationis habere, quæ propter Deum toleramus, etiam si quotidie mors ipsa sit subeunda: quod fieri voluntate potest, natura non potest. Sicut scriptum est, inquit: *Quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oves occasionis*, id est, oves occasioni destinatæ: Occisionis pro mactationis positum. Ea est, cum lanus contrectat & explorat pecudem, num idonea sit ut iuguletur. Locus hic desumptus est ex Psalm. 43. ac si diceret, quotidie reputati sumus ut oves mactationi destinatæ, à quibus quotidie aliqua mactantur. Vehemens est in eo Psalmi sanctorum querulatio. Vide quæ in hunc locum apud Dauidem adnotata sunt.

Sed in his omnibus superamus, &c. Non solum vincimus, sed etiã superuincimus, excellenter vincimus, hoc est, per eos qui nobis insidiantur, coronamur. Insidiatores enim & aduersarij nostri sunt nobis coronarum suppeditatores, si modò iniuriam propter Christum feramus. 1. Pet. 4. In his omnibus superamus

mus non nostra virtute, sed per eum qui dilexit nos.

*Satan nobis cō-
citāt, ut à Deo
deficiamus.
Matth. 4.*

Certus sum, &c. Persuasus sum (hoc modo legit Hieronymus ad Algasium, quest. 9.) siue confido, habeo compertum de istis, quæ patimur, afflictione, angustia, &c. quòd nihil nos auellet à charitate Christi. Satan illa nobis concitat, & in hoc, ut à Deo deficiamus, tanquam nullam curam nostri gerente, aut certè nos odiente: id quod ipsi Iob, & Domino nostro Iesu Christo esurienti in deserto persuadere conabatur: sed Deus donat spiritum suum, quo superuincimus omnia, id est, perstamus in fide Christi immoti.

Neque mors, inquit, neque vita. Nihil in vita, nihil in morte: vel, nihil inter viuos, nihil inter mortuos sic valet, & formidabile est, ut possit nobis auertere dilectionem Dei. Aut in hunc sensum dici potest, siue viuendum sit, siue moriendum, nihil tamè poterit incidere, quod alienet à nobis Deum.

*Virtutes ange-
l. ult. onñ Dei
executores.*

Neque angeli, neque principatus. Per angelos videtur intelligere non malos tantum, sed etiam bonos: ut huic dicto insit ea hyperbolè, qualis inest illi ad Gal. 1. Si angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Non quod boni angeli auertere à Deo velint: hoc absit. Enimvero vehemens desiderium significare quarens, & ardorẽ erga Deum, ad hos sermones peruenit Paulus. Angelos autem videtur dicere administratorios spiritus, quos mittit Deus in ministeriũ propter eos qui hereditatem capient salutis, Heb. 1. Principatus, angelos principatu, hoc est, ampliore imperio fungentes. Virtutes, qui mira & portenta efficiunt, vltionemq; Dei exequentur in malos: quales erant qui euerterunt Sodomam & Gomorram, qui secuerunt mare rubrum, & alia miracula ediderunt pro populo Dei contra hostes eius. Dicit etiam potest & intelligi de malis angelis: quia peccata nostra merentur ut & malis angelis sua sit in orbe potestas. Distribuit Paulus hos quoque in malos angelos, rectores mundi, tenebrarum huius sæculi, in principatus & potestates: ut Eph. 6. Col. 2. Et 1. Cor. 5. loquitur de vtrisque bonis & malis. Ita videtur in præsentī loco de vtrisque intelligere, cum dicit nullos principatus nullasq; virtutes posse nos separare à Dei dilectione: ut tamen in eum sensum accipiatur qui præmissus est.

*Altitudinem
regnum, profun-
dum gehennam
Paulus appel-
lat.*

Neque instantia neque futura, &c. Neque præsentia, neque futura bona poterunt nos separare, &c. Aut dici potest, neque præsentia, &c. id est, nulla temporis longitudine fiet, ut à Domini gratia separemur. Ad Phil. 1. ca. Confidens hoc ipsum, quia qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu. Altitudinem (ut opinantur quidam) regnum appellat: profundum autem gehennam: præterea æternam vitam, & æternam mortem, Aliter: id est, neque valde celebra, neque apprimè incele.

celebria nos separabunt à dilectione Dei: neque alia creatura, etiam si alia tanta creatura esset, quanta est visibilis & inuisibilis, nihil quicquam tamen ab ea nos charitate diuellet. Quia ergo supra audiuius diligētibus Deum omnia in bonum cooperatura, & his neque peccatum, neque Satanam, neque mundum, neque infernum nocere posse, idcirco quod & nos tanta securitate gaudere possimus, ipsi quoque sedulo diligamus Deum, hunc timeamus, huic fidamus, ad huius verbum & voluntatem nosmet componamus, hunc denique laudemus ore, corde, vita. Ipsi honor & gloria in secula seculorum. Amen.

EPILOGVS.

1. Consolatorius locus, habens argumentum ab utili: hoc est, Quacunque afflictio contingat à carne, mundo, vel Satana, eam prodesse, & misericordie Dei opus esse, quod nos inam aut plagam aliquando interpretamur.

2. Gradatione pulcherrima docet unde sit salus nostra, nimirum ab electione Dei. Quos predestinerat, eosdem & vocauit per Euangelium, vocatos iustificauit fide, tandem glorificaturus. Hac predestinationis necessitas, ne sit sita. docens misericordiam Dei, quod citra ulla merita predestinuit, grata est spiritui, odiosa carni.

3. Argumenta beneficentie Dei erga nos, maxima & summa solatia: Proprio filio non pepercit. Redamemus sic amati, nec quicquam separet nos à dilectione Dei, qua illi conglutinamur per Iesum Christum.

IN FESTO EODEM APOSTOLORVM,

EVANGELIYM.

IN illo tempore dixit Iesus discipulis suis. Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecepit vobis. Iam non dicam vos seruos: quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quaecunque audiui à Patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos: & posui vos ut eatis, & fructum afferatis: & fructus vester maneat: ut quodcumque petieris Patrem in nomine meo, det vobis. Hac mando vobis, Ut diligatis inuicem. Si mundus vos odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis, Non est seruus maior Domino suo. Si me persecuti sunt: & vos persequentur, si sermonem meum seruauerunt: & vestrum seruabunt. Sed & hac omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt enim qui me misit. Si non venissem & locutus fuisset eis: peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit, & Patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis quae nemo alius fecit: peccatum non haberent, nunc autem & videntur, & oderunt & me & Patrem meum. Sed ut adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, Quia odio habuerunt me gratis.

Ioan. 15.

Hoc Evangelium necessariam nobis proponit doctrinam de vita verè Christiana, & quæ pericula homini fideli in hoc mundo sint expectanda, & quibus consolationibus se debeat sustinere, ne ab aduersariis prorsus prosternatur. Christus enim in hac concione facit tria.

Fraterna dilectionis præceptum.

1. Primò cohortatur discipulos suos ad fraternam dilectionem, dicens, *Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem sicut dilexi vos.* quasi dicat, Moyses vestros patres & maiores multis oneravit legibus, & multa eis tradidit præcepta: sed spiritum & facultatem seruandi & implendi ea non subministravit: Ego Christus hoc vnicum mandatum do vobis, ut inuicem diligatis, ut huius dilectionis virtute mihi inferamini: quod si feceritis, veri mei discipuli eritis.

Christiano fides sola non sufficit.

Non enim sufficit in Christianismo, fidem ore confiteri: sed requiruntur etiam charitas, poenitentia, & legis obedientia. Fides excitat inuocationem, & inuocatio impetrat dilectionem, quæ facit arborem bonam. Fides autem ore iactata quamuis vera sit, si vitam per charitatem nō corrigit, nec legem impleat, nihil prorsus prodest, nec facit arborem bonā. 1. Cor. 13. Hinc hæreses & schismata oriuntur. Nam quando nos iuxta doctrinam Apostoli Iacobi & Christi Iesu clamamus fidem solam sine charitate esse mortuam, neminemq; iustificare, nec ipsam fidem facere nos veros discipulos Christi, sed illud charitatis esse officium: statim emergunt, qui contra Christum & eius Apostolum, falsò doceant solam fidem iustificare, & discipulos Christi nos facere, atque ad salutem sufficere: sed hæc opinio ut hæretica est reiicienda.

Hæreses et schismata, unde.

Fides iustificandi efficaciam à charitate accipit.

Nos catholici dicimus cum Christo, quoddam veri discipuli Christi cognoscantur in hoc, quoddam inuicem se diligant. Est autem sciendum, quoddam fides iustificet impiū, sed illa tantum, quæ per dilectionem operatur, dicente Paulo ad Gal. 5. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valere, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur: Fides iustificat, ita tamen ut iustificandi virtutem & efficaciam à charitate recipiat. Vnde opera iustificati cum ex charitate procedant, non solum sunt fidei testimonia, sed etiam charitatis actiones vita æterna dignæ propter spiritum inhabitantem vnde procedunt. Est autem dilectio præcipua virtus Christianismi. Nam iustificat impiū, Galat. 5. delet peccata, Lucæ 7. confert Spiritum sanctum, Actor. 2. facit nos manere in Deo, & Deum in nobis, Ioan. 15. & 1. Ioan. 4. dat meritum æternæ vitæ promerendæ, est patiens & benigna: non æmulatur: non agit perperam: non inflatur: non est ambiciosa: non quærit sua: non cogitat malum: omnia suffert, credit, sperat & sustinet: nunquam excidit. 1. Corinth. 13.

Mutua dilectionis virtus.

Hæc dilectio discipulis erat valde necessaria: quia

quia ab omnibus odium erat illis expectandum. Necessè igitur erat, ut se mutuo saltem amarent, & cum Christi essent discipuli, necessè erat ut magistro summum exhiberent cultum, dilectionem scilicet, erga Deum & proximum. Vnam fidem erant predicaturi: ideo necessè fuit ipsos vnum cor vnamque habere affectionem.

Impediunt autem dilectionem duo vitia: Avaritia seu cupiditas: de qua dicit Paul. 1. Timoth. 6. quòd radix sit omnium malorum: quæ sua tantum commoda querit, per quam incidunt homines in tentationem, & in laqueos diaboli. Alterum est invidia & odium: de quo Poëta: Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Caueamus ergo Christiani, ab his furiis: & oremus, ut Dominus charitatem & dilectionem diffundat in cordibus nostris per Spiritum sanctum, Rom. 5.

Modum dilectionis ex seipso tradit, d. Sicut dilexi vos. Dilexit autem nos Christus, primò gratis & spontaneè, Osèe. 14. Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei? Ro. 11. Hinc Ioannes. 1. 4. In hoc est charitas, quòd ipse prior dilexit nos, &c. Et Paulus, Ro. 5. Commendat charitatem suam Deus, quòd cum adhuc inimici essemus, &c. Deinde dilexit non nostra, sed nos: Item non peccata, sed personas. Præterea sic nos dilexit, quòd omnia sua ad dilectionem & commodum nostrum ordinavit: verba, opera, miracula, vitam, seipsum, corpus, sanguinem, animam, diuinitatem: verbis docuit, exemplis præcessit, miraculis confirmavit, & vitam expendit, seipsum obtulit, corpus & sanguinem in cibum dedit & potum, animam in pretium, diuinitatem in subsidium, & refugium contra diabolum. Eodem modo, & nos iubemur diligere proximum.

Hoc præcepto interdicitur nobis quæcunque vindicta, quem admodum Christus nulla iniuria ad odium, nullo damno ad vindictam permotus fuit. Dictum est enim Deut. 32. Mihi vindictam, & ego retribuam. Sicut enim Deo adimit gloriam, qui ipse se iustificat, qui sibi sapientiam arrogat, ita Dei gloriæ derogat, qui vindictam sibi arrogat.

Maiores hanc dilectionem nemo habet, &c. Hoc addit ne quis subiciat, quemadmodum olim Iudæi, In quo dilexisti nos? Ac planè ostendit, quòd non tantum nos dilexerit, sed & summè dilexerit, & summo gradu. Habet enim dilectio gradus quosdam: Infimus gradus est, ubi quis diligit diligentè se. Hoc enim etià publicani & ethnici faciunt, Mat. 5. Altior autem gradus est, si diligit eum qui non benefacit, aut diligit. Summus autem, si diligit inimicum, qui & odit & malefacit. Sic magna charitas est benefacere de suo: Maior autem benefacere de seipso: maxima autem, mori pro his, quos diligis. Facile enim pecuniam & operam impendimus, non sic autem vitam, quæ cha-

Auaritia & cupiditate homines incidunt in laqueos diaboli.

Dilexit nos Christus gratis & spontaneè, & non nostræ.

Christus sua omnia ad commodum nostrum ordinavit.

Proximum diligere iubemur, sicut dilexit nos Christus.

Malach. 1. In summo gradu dilexit nos Deus. Dilectionis & charitatis gradus tres.

riffima est. Vtroque autem modo Christus summam charitatem, & qua maior esse non potest, ostendit. Nam & inimicos dilexit, & denique vitam pro eis impendit. Nec huic dilectioni simile est, quod aliqui gentiliū pro patria mortui sunt : vt

*Curcius & duo
Decij pro pa-
tria amore
mortui.*

Curcius & duo Decij, qui se pro patria deuouerunt. Hoc enim fecerunt laudis cupiditate, & honorifica mortis consuetudine, qua mortis horror vel parte aliqua mollicur. Proinde non è vera charitate, qua ciues diliguntur, hoc proficiscabatur, sed qua potius vnusquisque se suamque gloriam diligit. Mori autem turpiter, idque pro inimicis, hoc opus, hic labor est. Posset adhuc inueniri qui gloriosa morte pro amicis occumberet, sed qui turpi morte & pro inimicis moriatur, nemo facile inuenietur.

*Nemo prior
Christum di-
lexit.*

Quod autem Christus dicit, pro amicis suis; non intelligit de his qui ipsum dilexerunt. Nemo enim Christum prior dilexit, sed de his quos ipse adhuc inimicos existentes, prior dilexit, & morte sua amicos fecit. Vnde Paulus, pro bono forsitan quis mori sustinet. Commendat autem charitatē suam Deus, quod cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est, Roma. 5.

*Summa dile-
ctionis à nobis
Christus exi-
git.*

Hoc suo exēplo Christus docet non simplicem à nobis exigī dilectionem, sed summam, quasi opus fuerit, etiam vitā pro fratribus ponamus, 1. Ioan. 3. Vbi videre licet, quantum nos absumimus ab hac dilectione, qui etiam grauamur vel minimū quid fratribus impendere. Signanter autem hoc verbo monet Apostolos ad fortitudinem, vt & ipsi exemplo suo discāt, proximorum salutem pluri facere, quā sua ipsorum incommoda, vel etiam mortem.

Vos amici mei estis, si feceritis quæ, &c. Ne causssetur de grauitate praeceptorum, addit promissionem, & quidem non vulgarem. Amicitiam enim suam offert, quæ quantum bonum sit, vel ex hoc conici potest, quod etiā in mundo nihil iucundius est amicitia vera & sincera. Nulla autem amicitia hominū gloriosior est, quā amicitia Dei. Hæc est de qua tam magnificē sancti gloriantur, vt Ioannes 1. cap. 3. Videte, inquit, qualem charitatem dedit nobis Deus, &c. Et 2. Pet. 1. Quoniam omnia nobis diuinæ virtutis suæ, quæ ad vitam & pietatē donata sunt, &c. Deinde nulla amicitia vtilior est quā Dei : id quod manifestant exempla Patrum & omnium piorum. Præterea, nulla amicitia constantior : Deus enim quos semel in amicitiam suscipit, perpetuū retinet, nisi ipsi descendant. Nunquid, inquit, Isa. 49. potest mater obliuisci infantis sui? &c. Ego tamen non obliuiscar tui. Ad hæc nulla amicitia insignis tam facile acquiritur, quā amicitia Dei. Tantū enim dicit : Si feceritis quæ præcipio vobis. Omnes igitur possumus hanc amicitiam adipisci, quicun-

*Amicitia ve-
ra nihil in mū-
do hoc iucun-
dus.*

*Nulla amicitia hominū est
gloriosior, vti-
lior, constātor
quā Dei.*

quicumque tandem sumus, si ipsius praecepta seruamus.

Iam non dicam vos seruos. Hoc loco Christus subiicit testimonia amoris sui, erga nos: quorum primū est, quod nos non seruos, sed amicos fecerit. Serui erāt omnes homines, quia peccatores, Ioan. 8. Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati: Nemo nostrum audebat coram Deo comparere, nemo audebat sperare hereditatem Dei, quin suo tempore etiam in domo Dei eiciendi eramus. Seruus enim non manet in domo in aeternum. In hoc mundo seruos nos fecit peccatum. Deinde serui eramus diaboli qui potēter nobis dominabatur, & quocunque volebat nos ducebat.

Homines omnes serui erāt, quia peccatores.

Peccatū seruos nos omnes fecit.

Præterea & lex seruitutis iugum augebat, quæ & multa & ardua exigebat, nec tamen vires subministrabat, quo fiebat, vt legem quidem ferentes, inuiti tamen & reluctantes, sola spe mercedis, aut timore poenæ sequerentur.

Seruitutis lex iugū augebat, ardua exigebat, nec vires subministrabat.

Atqui legem sic obseruare verē spiritus est seruitutis, non spiritus filiorum. Christus igitur dicendo: *Iam non dicam vos seruos.* Ostendit quod ipse nos & à peccatis, & à diabolo, & à lege liberare possit & velit, non vt lex non fiat, sed vt non damnet. Item vt voluntariē fiat & seruetur, quod solus Spiritus S. præstat, quem Christus dat. Emphasim autem habet, quod dicit, *Iam, iam, inquit, per passionem meam peccatum abolebo, Iam cum diabolo congrediar, & vincam, Iam maledictum legis destruiam, factus maledictum.* Rom. 8. *Iam spiritum vobis impetrabo, quo deinceps Dei praecepta non seruili spiritu, sed spiritu adoptionis, spiritu libertatis impleatis.*

Quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Sicut Paulus discernit filios in hunc modum, filios esse, in quibus spiritus adoptionis est, Roma. 8. seruos in quibus spiritus non est, filios habere esse vitæ æternæ, seruos eici: sicut & solus Isaac hereditatem patris adeptus est, Ismaël aliud ablegatus, Galat. 4. Ita Christus hic discernit seruos ab amicis, quod serui nesciant voluntatem domini, amici sciant. Non solemus enim seruis concedere arcana consilia. Verē autem dictum est, *Seruus nescit quid faciat dominus eius: Qui enim peccati & diaboli seruus est, non intelligit opera Dei, etiam in creaturis, nec attendit, cur quodque faciat Deus. Nescit ex creaturis cognoscere creatorem, eiusque potentiam & bonitatem,* Roma. 1. *Sed nec scit aut intelligit, quid Deus pro salute hominum fecerit & faciat, nec intelligit quid in futuro de bonis & malis futurum sit.* Hinc Christus Luc. 19. Si cognouisses & tu, &c. Sed abscondita sunt ab oculis tuis, &c. Mat. 13. Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus, &c. Tanta est cæcitas & ignorantia impiorum: Deinde etiam qui sub lege seruit, nescit quid faciat dominus eius, nescit quid sibi velit lex, nescit quod non ad iustificationem data sit, sed ad peccati ostensionem.

Filij Dei sunt in quibus spiritus est adoptionis.

Seruorum & amicorum distinctio.

Peccati & diaboli seruus Dei opera, consiliū, & bonā voluntatem nescit.

Lex nō ad iustificationē, sed ad peccati ostensionē data.

Deinde

Deinde nescit cur Dominus aduersa immitat, idèd cùm malū quippiam acciderit, irascitur, impatiens est, blasphematur, &c. Item nescit bonam Dei voluntatem etiam in aduersis constare, nescit quid de Deo boni sperare possit, Pij autem sciunt consiliū Domini esse, remittere peccatum, iustificare credentem, sub cruce benedicere, sub morte viuificare, &c.

Hominis Christiani dignitas, quod Dei amicus dicitur, & est.

Ephe. A. & 2. Ioan. 1.

Per Christum ad patrem accessum habemus.

Vos autem dixi amicos. Magna Christiani hominis dignitas, quod amicus Dei dicitur, & est. Hinc enim securè accessum habet ad Deum: hinc nihil non à Deo expectare & petere audet: hinc etiam ad hæreditatem filiorū Dei admittitur, &c. Verūm vnde hæc tanta gratia? Ego, inquit, vos dixi amicos, Ego illud nomen imposui, ad hunc honorem perduxī. Per ipsum enim gratificauit nos: Et per ipsum accessum habemus ad Patrem: Et de plenitudine eius accipimus. Monet igitur hoc verbo, vt deinceps non vt serui, sed vt amici, in domo Dei conuersemur: hoc est, vt non tantū timore pœnæ, vel sp̃e mercedis mala fugiamus, & bona faciamus, sed amore & voluntate, vt Deo complaceamus: monet etiam vt in amicitia Dei, quam accepimus, maneamus: iuxta illud: Manete in dilectione mea.

Amicitia & dilectionis signum maximum.

Quia omnia quæ audiui à Patre meo nota, &c. Signum amicitia & dilectionis est, quod nobis voluntatem Patris, hoc est, Euangelium annuntiāuit. Nisi enim nos dilexisset, non tanta bona nobis reuelasset. Magni igitur æstimemus verbū Dei, & Euangelium: quandoquidem audimus, quod solis amicis conceditur. Obserua quod nō simpliciter dicit, Omnia vobis nota feci, Non enim necesse est simpliciter omnia nosse, sed addidit, Quæ audiui: non dicit, quæ scio, sed quæ audiui: hoc est, quæ iussus sum manifestare. Omnia, inquam, quæ ad salutem vestram necessaria sunt, & iam ostendi per verbum meum, & deinceps ostendam per Spiritum meum. In hunc modum & Ioannes dicit, 1. cap. 2. vnctio vos docebit de omnibus. scilicet ad salutem necessariis. Ceterū per hoc quod dicit, se ea à Patre audiuisse, innuit, quod qui verbum suum recipit, non solū eius, sed & Patris amicus efficitur. Omnia hæc eō tendunt, vt videamus quæ à Deo donata sint nobis, 2. Pet. 1.

Exordium & finis nostræ salutis perfectio.

Non vos me elegistis, &c. Paucis & breuissimis verbis hic explicat exordium & finem, vel perfectionem nostræ salutis, vt non absurdè hic exclamare possim cum Mose, Deut. 6. Verbū quod hodie tibi præcipio, semper sit in corde tuo, narrabisque filiis tuis, sit quasi signum in manu tua, &c. Docet autem hoc primo verbo, quod Deus nullius hominis debitor est, q. d. Qui per alios honorem aliquem consequitur, meritō eorum debitores sunt. Vos autem me non elegistis, nihil mihi priores contulistis, nullius vestrum debitor eram, nihil meriti eratis, vt ad tantam gratiā perduceremini, poterā & vos cum aliis relinquere quod

quoddam in vobis est, non minus periissetis, quam ceteri infideles. Sic in Isaia dicit, cap. 43. Non me inuocasti Iacob, &c. sed seruire me fecisti in peccatis tuis, &c. Sic Paulus ait, Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, non ex operibus: Dei donum est, ne quis glorietur. Item Tit. 3. Apparuit benignitas & humanitas Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, &c.

Sed ego elegi vos. Quo verbo ostendit unde sit salutis nostræ principium, Ego, inquit, elegi vos, Quod potest intelligi, vel de electione ad Apostolatam, vel de electione æterna ad salutem. Utrobique enim gratia est, non meritum, & vtrunque per Christum fit. In ipso liquidem & per ipsum elegit nos Deus ante mundi constitutionem, Ephes. 1. Ipse item est, qui ascendens in altum, dedit dona hominibus. Et alios quidem dedit Apostolos, alios Euangelistas, &c. Ephes. 4. Singulæ autem dictiones emphasim habent. Ego, inquit, qui Deus sum, ac propterea nullius indigens, ego qui punire & damnare poteram, non simpliciter assumpsisti, sed elegi vos, multis aliis neglectis, ex massa corruptionis. Elegi autem vos qui in nulla re præ aliis conspicui eratis. Non, inquit, elegit te Dominus, quoddam maior essem aliis, sed tantum ob id quod dilexit, &c. Deuteron. 7. Nec propter iustitias vestras, cum sis populus duræ cervicis. Deuteron. 9. Elegi vos non diuites, non potentes, sed vos pauperes, idiotas, &c. Videte igitur vocationem vestram fratres, 1. Corinth. 1. Docet igitur Christus hoc verbo, quoddam ipse sit auctor nostræ salutis. Deinde quoddam gratia est, quicquid habemus, siue sint dona illa iustificantia, fides, spes, charitas, Spiritus S. siue externa illa dona, quæ alio nomine dicuntur gratiæ gratis datæ: de quibus Paulus in prima ad Corinth. 12. Et ad Ephe. 4. scribit, vtraque dona per Christum accepimus, vtraque in ipsum referenda sunt. Sequitur:

Et posui vos vt eatis. Iterum alludit ad parabolam de vite & palmitibus. Sicut, inquit, ex vna vite plures palmites nascuntur, quorum aliqui postea & ipsi plantentur, vt ex vna vite cum tempore efficiatur tota vinea: sic & ego vos posui & plantaui, vt & alij ex vobis pullulent, sicque totus mundus impleatur. Posui vos vt eatis, vos latius extendatis. Non enim tantum vestri causa electi estis, sed & pro salute aliorum. Item posui vos vt eatis: nolite sedentes expectare, donec homines ad fidem veniant, sed errantibus manum porrigite, & etiam audire nolentibus, imò & persequentibus sermonem salutis ingerite, &c. Hoc est officium Apostolorum. Pertinet hoc verbum etiam ad omnes. Idem enim in Ecclesia positi sumus, non vt nobis tantum consulamus, sed vt etiam alios, quos possumus adducamus. Item idem in Ecclesia positi sumus, vt eamus de bono in melius, de fide

Salutis nostræ principium est æterna electio ad salutem, pendet.

Electio ad Apostolatam & ad salutem pendet à Christo.

Elegit nos Deus, quia dilexit.

Salutis nostræ auctor Christus.

Donorum alia interna: alia externa.

Episcopi in Ecclesia positi non vt sibi, sed vt salutem aliorum consulant.

fide in opus, semperque proficiamus, non ut sedeamus, multo minus ut retrocedamus.

Episcoporum munus est, ut in horrea Domini fructus affuerant.
 Et fructum afferatis. Quod etiam refertur ad Apostolos, quorum officium est fructus ferre in horrea Domini, iuxta illud Psal. 25. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Hinc Paulus. 1. Corint. 9. Vae mihi si non euangelizauero. Signanter autem dicit, *ut fructum afferatis*, non ut ab aliis fructum accipiat, sed ut ipsi aliis proficiat. Licet quidem pastoribus accipere de lana ac lacte ouium, sed non hoc potissimum est, quod eis incumbit, sed pascere, custodire, fouere, &c. Deinde etiam ad omnes nos pertinet verbum hoc: nobis enim indicitur ut fecundifimus operibus bonis, si non volumus excindi, & in ignem mitti: hinc David dicit, Psal. 91. Iustus ut palma florebit, &c. Et Christus Mat. 5. Luceat lux vestra coram hominibus. Et Paulus. 1. Tim. 6. Studeant diuites fieri bonis operibus.

Pastor est ut bonis operibus diues fiat.

Et fructus vester maneat. Manet fructus Apostolorum, quia sunt Ecclesiae in aeternum manentis fundamentum, Iesu Christo summo angulari lapide existente, Ephes. 2. Deinde idem manet fructus eorum, quia praedicarunt Euangelium, quod est verbum in aeternum constans, Luc. 21. Calum & terra transibit, verba autem Christi non. Praeterea idem etiam fructus eorum manet, quia pro labore suo in aeternum praemiabuntur. Hoc igitur verbo Apostolos consolatur, ne propter suam humilitatem desperent se quicquam posse in mundo fructificare. Non solum, inquit, fructificabitis, sed etiam fructus vester manebit. Manet & piorum fructus, propterea quod sunt fructus spiritus in aeternum manentis, Galat. 5. Deinde quod & ipsi aeternaliter praemiabuntur. Admonemur ergo hoc verbo ut ea operemur, quorum fructus perpetuo manent, non temporalia quae transeunt. Qui enim in carne seminat, de carne metet corruptionem, Gal. 6. Thesaurizate ergo vobis thesauros in caelo, &c.

Euangelium, verbum est in aeternum constans.

Piorum fructus in aeternum praemiabuntur.

Ut quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, &c. Ne vel de labore, vel sua infirmitate causentur, addit insignem promissionem, qua ostendit unde auxilium sit petendum, ut fructificare possimus, nempe, a Deo per orationem. Primus fructus Spiritus S. oratio. Misit enim Deus Spiritum filij sui in corda nostra clamantem, Abba, Pater, Rom. 8. Manet autem iste fructus in nobis, nam quamprimum renati fuerimus e spiritu, sine intermissione Deum ut Patrem appellamus. Vnde Paulus. 1. Thef. 5. Sine intermissione orate. Non igitur habet Christianus quod conqueratur de impossibilitate praecceptorum, cum tantam habeat promissionem & toties repetitam.

Spiritus sancti fructus primus oratio.

1. Ioan. 4. Ante omnia a Christiano exigitur charitas.

Hec mando vobis ut diligatis inuicem. Hoc iam tertio praecceptum charitatis repetit, ut sciamus ante omnia a Christiano exig

charita-

charitatem. Hinc cum dixisset Apostolorum officium esse ut eantes fructum ferant, prædicando scilicet gentibus, congrue subiicit præceptum dilectionis, quod vel solum eos ad huiusmodi pios labores inducere debet. Qui enim cogitat sibi præceptum esse ut diligat proximum, is non facile fugit pro salute proximi labores subire. Præterea dicturus de futura ipsorum persecutione, præmittit præceptum dilectionis. Non paruum enim solatium præstat in aduersis, mutua dilectio fratrum, ut quando nullum a mundo habemus solatium, saltem inter nos alter alterum confoletur.

Fratri mutua dilectio præstat in aduersis solatium.

2. Secundò in hac concione prædicit Christus suis discipulis persecutionem, & admonet ne patiantur se ea diuelli à Christi & mutua dilectione. Mundus vos odio habebit & persequetur: non ait, prosequetur vos odio rex quidam, princeps aliquis, fratres, famulus, vicinus, vna ciuitas, aut vnum tantum regnum: sed totus mundus, qui nihil aliud est, quàm cœtus hominum contemnentium verbum Dei, non credentium Evangelio, abnegantium veritatem, negantium Ecclesiam Romanam, non agnoscantium septem sacramenta, non consensientium charitatis iustitiam. Hic cœtus iunctus principi & capiti suo diabolo, Catholicos omni tempore & loco persequetur. Necessè est ergo ut tantum odium mundi nimia charitate mei superetis. Nunquam enim conueniet inter Christum & mundum. Nam Christus, Apostoli, & Ecclesia catholica Romana docent diligendos esse inimicos, charitatem iustificare, opera iustificatorum, quia Spiritu Christi fiunt, digna esse vita æterna. Mundus verò docet odisse quotquot verè fideles sunt, ut qui filij Christi sint, negat charitatis virtutem, & eius dignitatem, facitque iniuriam Spiritui sancto, qui in nobis uiuit.

Christus & Romana Ecclesia docet inimicos diligendos. Mundus docet odissè fideles, regatque dignitatē charitatis ac virtutem. Mundus prius Christum odio habuit, quam nos. Melius est cum sanctis pati, quam cum impijs gaudere.

Cum enim mundus maior sit pars, nempe, Turcæ, Gentiles, Iudæi, Barbari, Lutherani, Hugonistæ, Geufiani, videtur pios omnes oppressurus. Sed consolatur nos Christus, dicēs: Ego elegi vos. Item: Scitote quia mundus me priorem vobis odio habuit. Ac si dicat, nihil noui vobis contingeret: vetus mundi ingenium est, quod ingratus est in bene consulentes. Hinc 1. Ioan. 3. Nolite mirari si odit vos mundus: Nec solum cum omnibus sanctis, sed cum capite vestro Christo patiemi. Multò autem melius est cum sanctis & Christo pati, quàm cum impijs gaudere. Si enim cum illis patimur, simul etiam cum illis glorificabimur.

2. Corinth. 12. Non est seruus maior domino suo. Nihil enim est quod æquè consolari potest hominem, & patientem reddere quàm si cogitet se non maiorem esse domino. Quomodo enim audebit murmurare, cum videat dominum eadem, imò maiora passum esse? Quomodo audebit dulcia appetere, qui videt dominum spinis passum esse.

Consolatio maxima inde nobis oritur, quia dominus maiora quàm nos passus est.

coro-

coronatum? Hoc modo Elias consolabatur seipsum, 3. Reg. 19. Obsecro, inquit, Domine, tolle animam meam. Non enim melior sum quam Patres mei. Summa, Ideò nos elegit, vocauit, iustificauit Deus, vt efficiamur conformes imagini filij eius, Ro. 8. Christus crucifixus est, nemo ergo meliora sperare debet. Qui, inquit, vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me, Matth. 16.

*Inimicitiarum
consuetudo.*

Si me persecuti sunt, & vos persequuntur. Hæc enim inimicitiarum consuetudo est, quòd qui Dominum persequitur, etiam seruos fidelitati eius studètes persequantur, Luc. 23. Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? inquit Christus. Qui in Deum impius est, quòmodo pius erit in proximum?

*Ideò non à præ-
dicatione es-
sandi si pauci
credant.*

Si sermonem meum seruauerint, & vestium seruabunt. Si me in verbis meis infidiosè obseruauerunt, & vobis laqueos ponēt. Vel si mihi crediderunt, & vobis credent. Quo verbo monet, ne ideò à prædicatione cessent si pauci credant: Nam & Christo pauci crediderunt. Et Moses fidelis in domo Dei, ex omnibus quos ex Aegypto duxit, vix duos in terrā promissam induxit, Num. 14. Et propheta nusquam non conqueruntur se non audiri. Domine, inquit Isaias 53. quis credidit auditui nostro? Item 49. Hæc dicit Dominus vt reducam Iacob ad eum, & Israël non congregabitur. Et Oseas 7. Ego, inquit, erudiui eos, & ipsi cogitauerunt in me malitiam. Exemplo igitur agricolæ, ager diligenter colendus, sed fructus Deo committendus, quòd ipsius opus est, ipse dat incrementum. 1. Corinth. 3. Paulus plantat, Apollo rigat. Summa.

*Agri fructus
Dei est opus.*

Ex his omnibus mirifica & incōparabilis oritur nobis consolatio, quæ minuit dolorem, cum scimus Christum eadem & maiora passum, quam nos patimur: cum scimus etiam nos non de mundo, id est, de regno satanæ, sed membra Christi esse. Et hæc edò attentius obseruemus, quò maior est, ac dignior, qui nobis doctrinam proposuit. Quis etiam dubitabit crucem subire, quam Christus ascendit? quis contemnet Ecclesiam Romanam, quam Christus edificauit? Incredibilem quoque lætitiā pariunt Christianorum animis verba illa Christi, Ego elegi vos: Scitote quia me mundus priorem vobis odio habuit. Quis est tam stupidus, qui non vltro lubensque gratissima quæque pro Christo Iesu, & pro eius Ecclesia catholica, atque eius doctrina, tormenta, conuitia, probra, & alia quæ mundus excogitare poterit, non toleret, potius quam ab ipso deficiat?

*Ego elegi vos,
antequàm in la-
tina sit annus
Christianorum.*

*Consolationis
genus quadruplex.*

Primum.

3. Tertio in hac concione consolatur Christus discipulos, vt patienter ferant futuras, & iam imminentes afflictiones. Est autem hæc consolatio quadruplex: Sic enim ait, 1. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Hæc considerabimus, iniquum

iniquum esse seruum illum, qui cum videat herum suum pane & aqua contentum, velit vino & delicatissimis cibari. Non decet nos igitur crucem, quæ est symbolum ducis nostri, militare, abhorre.

2 Ait, de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo: propterea odit vos mundus. Hic considerabimus, quod Christus nos elegerit de mundo, qui si sua misericordia nos non elegisset, ex mundo & de mundo, sicut ceteri essemus, & perdit. Et quia Christus nos elegit, & relicto mundo ipsum sequimur, confitemur, & imitamur: ideo mundus nos odit. Mala autem scabies non amat nisi commodè scalpentem. Obserua hic malitiam mundi, quod necdum malus est in se, sed & bonos odit, & argui non vult, quod est certissima damnatio eius. Prover. 29. Viro qui dura ceruice corripientem contemnit, repentinus superueniet interitus.

*Scabies mala
comodè amat
scalpentem.*

3 Hæc omnia facient vobis propter nomen meum, &c. Hic considerabimus tormenta & reliqua grauissima mala, Apostolis, martyribus, à tyrannis & mundo illata, non propter sua peccata, sed propter confessionem nominis Iesu illis fuisse infligta. Quia credebant & confitebantur Iesum esse salutem, Saluatorem, redemptorem, reconciliatorem animarum nostrarum: ideo illos neci dabant. Felices eos qui pro Christo patiuntur, atque reliquos pios catholicos, qui propter nomen Christi & eius sponsæ Ecclesiæ Romanæ, persecutionem patiuntur. Hinc B. Petrus 1. cap. 4. Si exprobramini in nomine Christi, beati. Itē, communicantes passionibus Christi gaudete, ut in reuelatione gloriæ eius gaudeatis. Et illud Eccl. 4. Pro iustitia agonizare pro anima tua, &c. quia Matt. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Ostendit igitur Christus hoc verbo sibi fieri, quicquid mali piis infertur, iuxta illud Luc. 10. Qui vos spernit, me spernit. Et illud Zach. 2: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.

*Tertium. 3
Grauissima tormenta non nisi
propter confessionem nominis
Iesu martyribus inflata.*

4 Nesciunt me, & oderunt me: Qui autem me odit, & Patrem meum odit. Hic considerabimus, quemadmodum olim Iudæi errabant, dicentes se nosse Deū, ipsumque Patrē habere, cum Christum verum eius filium persequerentur: ita & nunc nostri tēporis hæretici errant, dicētes, se nosse Christum, cum eius spōsam, Ecclesiam Romanam summo odio prosequantur. Qui odit Ecclesiam Romanam, odit & Patrem eius, & sponsum Christum Iesum Saluatorem nostrum: qui illam regit, gubernat, protegit atque defendit. Hinc impletum oraculum, Psal. 34. Quia odio habuerunt me sine causa, imò retribuebant mala pro bonis. Quibus verbis indicat Iudæorum peccatum in summo gradu esse. Tolerabile siquidem est apud mundum saltem, si quis prouocatus aliquem odit, utcumque ignosci potest, si quis ignotum oderit, ceterum quis ignoscat illi, qui & notum & benemerentem odio prosequatur?

*Quartum. 4
Hæretici ideo
errant, quia
Christi spōsam
odio prosequuntur.*

*Iudei gratia
Christum odio
habebant.*

quatur? Gratis igitur odiebant Christum, quia nihil mali ipsi fecerat, nec quicquam mali in ipso erat, neque aliquam odij causam, sed summae dilectionis fomite illis praeſtabat.

Qui igitur veri discipuli Christi sunt, doctrinam eius quam Romana tenet Ecclesia, charam habeant. Si ob illam causam complures odio ipsos prosequuntur, nec mirentur, neque turbentur: nam Christum etiam mundus odio magno persecutus est: non debet esse seruus supra dominum, discipulus supra magistrum. Quin latentur ut qui pro Christi nomine patiantur, & à Christo sint electi, ut cum ipso in aeternum regnent in gloria, Amen.

EPILOGVS.

*Mutua dilectionis
qualitas et
utilitas.*

1 Ostendit mutua dilectionis necessitatem, qualitatem & utilitatem. Ipsa enim in mediis malis, magno est solatio, inuictos reddens contra omnia mundi mala odiâque. Vnde Apost. Colos. 3. Super omnia autem charitatem habete, quod est vinculum perfectionis, & pax Christi exaltet in cordibus vestris, in quo & vocati estis in vno corpore. Augustinus, bonus magister dilectionem saepe commendat, tanquam sola præcipienda sit, sine qua non possunt proficere cetera bona, (1. Cor. 13.) & quæ non possit haberi sine ceteris bonis, quibus homo efficitur bonus.

*Ciuitas Dei et
diaboli ab exordio
mundi constructæ
sunt. Cives sancto-
rum, qui disti-
miles sunt
mundo.*

2 Due ciuitates ab exordio mundi constructæ caperunt: Prima Dei, altera diaboli: Prima bonorum, altera malorum. Et hæ ciuitates semper sibi aduersantur. Cives Babylonicos mundus diligit, ut suos: cives vero Ierosolymitanos odit & persequitur. Non tamen de hoc tristandum, sed potius gaudendum. Per hoc enim aperte monstratur, quod cives sint sanctorum, quod mundo dissimiles, quod iusti, quod veritatem dicant. Sui enim tempore stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiant. Sap. 5.
3 Causa omnium malorum quæ mundus agit, est quod nesciunt Deum, & quod non attendunt quod filium miserit.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM, EPISTOLA.

Apoc. 7.

Ecce ego Ioannes vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vni, & clamauit voce magna, quatuor angelis quibus datum est nocere terre & mari, dicens: Nolite nocere terre & mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Et audiui numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israël. Ex tribu Iuda duodecim millia signati. Ex tribu Ruben duodecim millia signati. Ex tribu Gad, duodecim millia signati. Ex tribu Aser, duodecim millia signati. Ex tribu Nephtalim, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse, duodecim millia signati. Ex tribu Simeon, duodecim millia signati. Ex tribu Levi, duodecim millia signati. Ex tribu Isachar, duodecim millia signati. Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia signati. Ex tribu Benjamin, duodecim millia signati. Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis,

geli stantes ante thronum, & in conspectu agni, amicti stola alba, & palma in manibus eorum: & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro qui sedet super thronum, & agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni, & seniores, & quatuor animalium, & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes: Amen, benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Amen.

IN HAC lectione Apocalypfica describitur nobis vniuersa Communitas, & politia Sanctorum, hoc est, Ecclesie mystice. Et sunt tria præsertim quæ in ea proponuntur, quæque & nos expendere oportet.

1 Primum est, quisnam sit Ecclesie seu Sanctorum auctor, Ecclesie seu collector, custos, & propugnator. de quo Apostolus sic inquit: *sanctorum auctor, custos & propugnator Iesus Christus.* Vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum Dei vi-
ni, & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicēs, Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque *Satana potestas in impios à Deo data.* signemus seruos Dei nostri in frontibus suis. Quemadmodum autem Satan princeps huius mundi est, Ioan. 14. sic etiam in mundo dominatur, imò tyrannidem exercet in suos. Nam hoc datū illi est à Deo, ut quando impij & increduli nolint resipiscere, ipse eorum sit dominus & tyrannus. Verū ille, quæ est crudelitate præditus, non satis habet suorum dominari, sed & electos Dei, ipsam nimirum Ecclesiam insuper aut in suum cōsortium abducere, aut extinguere conatur. Hinc nempe & Dominus dicit, Videte: Satanas expetiuit vōs, ut cribraret sicut triticum. Quare ne ille pro sua libidine cū Ecclesia agat, accedit angelus ille ab ortu solis ascendēs & habens sigillū Dei viui, nimirum ipse Iesus Christus Seruator noster. Nam is ab ortu solis ascendit verè, hoc est, ab alto cælo oritur: verus ille oriens & sol iustitiæ, verus Messias & Dei viuētis filius, quod ascendit, ut interpellaret pro nobis, qui secundū humanitatem angelus seu nuntius fuit, secundum verò diuinitatem, est sigillum Dei viui, hoc est, expressa imago inuisibilis Dei & paternæ gloriæ, Colos. 1. Hebr. 1. Is, inquam, auctor & caput Ecclesie est, Ephes. 5. Is Ecclesie est collector, Ioan. 10. & 11. Is quoque Ecclesie est defensor ac custos, Ioan. 17. Rom. 8. Is voce sua magna, sua diuina potestate, suo verbo prohibet quatuor angelis, terræ & mari nocituris, hoc est, ipsis dæmonibus, ne noceant Ecclesie, sanctis, electis, credentibus, ne eis vel capillum vnicum auferant. Permittit quidem illis nonnunquam, ut in externū sæuiant corpus, at ut in animam, nequaquam. Sic enim ait Ioan. 10. Oves meæ non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquā de manu mea. Sic & Ioan. 16. In mūdo pressurā habebitis, sed cōfidite, ego vici mundū. Et apud eundē 17. ad Patrē: Quos dedisti mihi, inquit, ego custodiui, & nemo ex eis periit. En-

tanto auctore, propugnatore, collectore, custode, & assertore, gaudet Ecclesia.

2 Secundum autem est, quibus populis constet Ecclesia, seu è quibus populis collecta sit, de quo Ioannes sic ait, Et audiui numerum signatorum, centum & quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israël. Ex tribu Iuda: 12000. signati. Ex tribu Ruben: 12000. signati. Ex tribu Gad: 12000. signati. Ex tribu Aser: 12000. signati. Ex tribu Neptalim: 12000. signati. Ex tribu Manasse: 12000. signati. Ex tribu Symeon: 12000. signati. Ex tribu Levi, totidem. Ex tribu Isachar, totidem. Ex tribu Zabulon, totidem. Ex tribu Ioseph, totidem. Ex tribu Benjamin: 12000. signati. Post hæc vidit, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palma in manibus eorum. Ex his verbis docemur Ecclesiam collectam esse, & ex Iudæis & omnibus gentibus. Nam (vt Petrus in Act. cap. 10. inquit) in omni gente qui timet Deum & iustitiam operatur, is acceptus est Deo. Propterea & Paulus, Rom. 10. dicit: Non est distinctio Iudæi & Græci: Nam idem Dominus omnium, diues in omnes inuocantes se. Et Ephes. 2. Christus viuens euangelizauit pacem, vobis qui procul aberatis, hoc est, gentibus: & iis qui prope, hoc est, Iudæis: Quia per illū habemus aditum vtrique in vno spiritu ad Patrem. Est igitur Ecclesia per vniuersum orbē, per omnes populos diffusa, ideoque rectē Catholica dicitur.

Iudæorum quidem populum præ omnibus aliis sibi prius in peculium elegerat Dominus, vnde & ex his primū Ecclesia collecta est: deinde verò vbi electis separatis, alijs iugum dominicum, suum Seruatorem, & Euangelicam gratiam prorsus aspernarentur, & reicerent, sunt & ipsi reiecti, Act. 13. Quare in illorum locum assumere dignatus est Dominus gētes quas-cunque & nationes. Ita Ecclesia, vt dictum est, populus est tam ex Iudæis, quā gentibus in fidei vnitatem & vnicam cælestis hæreditatis spem collectus: & semper stat ante thronum, & in conspectu agni, hoc est, conuersationem habet in cælis, conuersaturque sine querela & coram Deo, & coram hominibus. Hinc nimirum amictus est stolis albis, & palma in manibus eius. Nam stolarū albedo, vitæ signat puritatem: palma autem latam de peccatis victoriam. Et ex his signis vera Ecclesia deprehenditur.

3 Tercium verò est, quas proprietates siue quæ exercitia Ecclesia habeat, quis sit sermo eius, quid predicetur in ea, & è quibus signis possit deprehendi. de his Ioannes sic ait: Et clamabant voce magna, dicentes: Salus ei qui sedet super thronum Dei nostri & agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium, & procubuerunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt

Deum

Ex omni gēte
Ecclesia est con-
gregata, et præ-
cipue ex Iudæis

Stolarū albe-
do, vitæ purita-
tem: palma au-
tē lata signat
de peccatis vi-
ctoriam.

Deum dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Porro Deo & Agno clamore magno Deo & Agno dicere salutem, est salutem & omnino bona soli Deo & Christo tribuere, non suis viribus aut meritis, nec alicui creaturæ: est item omnia ad solius Dei gloriam, tanquam ad supremum finem referre. Si igitur verè sancti & de Ecclesia sunt, qui habent fidem veram, & conscientiam puram, qui sanctè & iustè viuunt, qui omnes tentationes, afflictionesque patientia superant, qui denique omnem salutem & gloriam vni Deo & Christo tribuunt. Quemadmodum enim Christus cognoscit suas oves, nempe Ecclesiam: sic & Ecclesia vicissim cognovit vocem sui pastoris & custodis. Hinc de nullo alio scit loqui, de nullo alio canere, nullum alium laudare, adorare, colere, & inuocare, quàm illum solum nempe, sedentem super thronum Dei, id est, ad dexteram Patris, & habentem omnem potestatem in celo & in terra, Matth. 28. Ei, inquam, vni ascribit omnem benedictionem, honorem, sapientiam, virtutem, & fortitudinè. Et hoc facit non ore solum, sed & corde atque vita.

Deo & Agno salutem dicere, est omnia Christo, non alicui creaturæ tribuere. Verè sancti & Christiani, qui.

Si ergo & nos in Ecclesia, ac sancti verè esse volumus, his iisdem studeamus præditi esse signis, simus & ipsi fide vera & conscientia pura, sanctè, & iustè per charitatem, perque bona opera viuamus, in omnibus tètationibus & afflictionibus presenti simus robore, omnemque denique & salutem & gloriam Deo per Christum acceptam feramus.

EPILOGVS.

1 Christus auctor, propugnator, collector, custos & assessor est sponsæ suæ Ecclesiæ. Quare oleum & operâ perdunt, angeli illi quatuor Tanarî, quatuor orbis terrarum fines peruolantes, vt noceant. Typus eius loci, est conseruator conseruatorum in Aegypto, Exod. 12. Angelus percudit quidem primogenita, sed non domus signata, hoc est, Ecclesiæ filios, ipsamque Ecclesiam.

2 Ecclesiæ Christi ex Iudeis & gentibus collecta constat. Virobique multa millia, & multe turbe signata, & ex omni natione quæ sub celo est ad vnâ Ecclesiam vocata, vnde Ecclesiæ omnium nationum & linguarum, soli Caluiniste, soli Anabaptiste, &c. esse non possunt, qui in vnico frigido orbis angulo, aut apud vnicam natiuinculam latitant.

3 Ad filios Ecclesiæ pertinet colere semper & magnificare Deum, & omnis nostra salus ascribenda, cum hoc etiam angeli faciant, Matt. 18. Heb.

1. & 4. Domini enim est salus, ait Psal. 3.

IN FESTO DIVORVM OMNIVM,

EVANGELIVM.

IN illo tempore, videns Iesus turbas, ascendit in montem: Et cum sedisset, ac- Matth. 1.
cesserunt ad eum discipuli eius: & aperiens os suum, docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum calorum. Beati miseres, quoniam

ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos mentientes propter me: Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in calu.

Opinio sapientum huius seculi varia de vera beatitudine.

Beatitudo vera à Christo simplicissime ostenditur.

OMNES quotquot sumus, nobis bene esse cupimus, & veram foelicitatem ante omnia inquirimus. Quibus verò in rebus sita sit vera foelicitas, & qui re vera beati sint, in hoc mirè variarunt huius seculi sapiētes. Nam D. Augustinus lib. de ciuitate Dei 19. cap. 1. ducentas & octoginta octo sententias de vera beatitudine variantes numerat. Non solum autem sapientes hic variarunt, sed vulgi quoque variæ fuerunt opiniones, vt & hodie plerunque sunt. Cæterum ex corruptis sententiis de foelicitate in primis oriuntur omnia peccata vitæ, dum quisque vitium pro virtute sectatur, sicque alijs subinde atque alijs implicatur peccatis. Vt igitur nostris prauis animis prauas opiniones eximeret Dominus, verasque contrā infereret, disserit in hoc Euangelio de vera beatitudine: & sic quidē disserit de hac, vt simplicissime eam ostendat, simulque refutet quæ mundus existimat beata.

Prius verò quàm ad beatitudinis explicationē veniamus, expendendæ sunt paucis historiæ circūstantiæ, quas Matthæus adducit. Sic enim inquit: Cū vidisset Iesus turbas, ascendit in montem. & cū sedisset, accesserunt ad illum discipuli eius: & aperiens os suum, docebat illos. Multæ turbæ (vt testatur Euangelista in fine præcedentis capituli) sequebantur Dominum à Galilæa, à Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis. Cū igitur has videret feruētī stomacho animi celestes appetere dapes, non frustratus est desiderium ipsarum: ideoque cū introducatur vbique in sacris clemēs & misericors, qui que possit affici sensu infirmitatum nostrarum, promptissimo animo totum pietatis negotium & ipsis Apostolis exposuit fidelissimè.

In montē cur Christus ascendit, & quid suo ascēsu declarare voluerit.

Exod. 19.

Quòd autem ascendit in montem, id primò fecit propter auditorum copiam: deinde verò & loci celsitudine declarauit, se nihil humile terrenumque traditurum, sed ardua celestiaque omnia. Quin & Moysi retulit exemplum, vt qui legem proditurus populo, montē ascendisse legitur. Item propheticum dictum Isaïæ 40. in sese completum opere declarauit. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion, qui euangelizas Ierusalem.

Præterea, quòd consedit concionaturus, eo corporis habitu innuit

innuit se animū requirere attentū & pacatū, nō oberrātē & tumultuantem per omnia. Sedit item tanquam doctor iustitiæ, & Euangelicæ legis institutor, Isa. 33. Et iuxta Bernardum benignissimē prorsus inclinavit sese, & exinaniuit vsque ad sessionem. Sedit enim, vt ad eum quē nec ipsi quidē angeli stantē attingere poterant, etiam publicani & peccatores accedant: accedat Maria Magdalena: accedat & Latro de cruce, & Petrus negans: quasi dicat, Venite filij: audite me: timorem domini docebo vos.

*Confessio Christi
fit quod porten-
debat.*

Quod verò dicitur os suum aperuisse, eo designatur dominum summā modestia & totius corporis gestu, habitu exquisitissimo in concionando esse vsum: suggillanturque illi qui in concionibus indecoro corporis gestu, athletica membrorum iactatione, & crebra turpique totius vultus transformatione videntur. Aperuit tunc os suum, qui prophetarum prius aperuit ora. Heb. 1. Multifariē multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissimē diebus istis, &c. ac si dicat illud Isa. 52. Ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

*Modestia Christi
fit in concio-
nando.*

Nunc consequenter in hoc Euangelio scalam certissimam erectam habemus; per quam ad æternam beatitudinem ascenderunt omnes sancti Dei: per quam & nos (si quidem beati cum illis esse velimus) ascendere oportet. Habet autem ea octo gradus distinctos: quorum primus est paupertas spiritus, de quo ad hunc modum dicit Dominus.

Scalā ad beatitudinem æternam nobis erexit Christus.

1 Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Mundus illos in primis beatos esse putat, quibus amplissimæ suppetunt opes, quas comitari solet superbia turgens, & insolens arrogantia. Psal. 143. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt, &c. At Christus illos potius beatos esse pronuntiat, qui pauperes sunt, & pauperes quidem spiritu: hoc est, qui humili ac submissa mente sunt præditi, qui modestissimē de sese sentiunt, quique nihil prælidij in perituris opibus ac inani huius mundi strepitu collocant. Hi enim vt reuera in terra foelices sunt, ita & post hanc vitam in summā extollentur in cælis sublimitatem. Hæc quoque paupertas spiritualis aliud nihil est, quam vera agnitio peccati, & ex hac abiectio condemnatioque sui ipsius. De qua nimirū spiritus paupertate loquitur dominus. Isa. 66. Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos? Quisquis ergo ad iustificationem & spem beatitudinis pertingere cupit, sic pauper ante omnia sit necesse est, vt agnoscat ex animo & peccata sua, & commeritis pœnas, & Dei iram aduersus peccata, vtque ob id sese & coram Deo & coram omnibus hominibus humiliet, ac condemnnet, quemadmodum Publicanus tundeat pectus suum, & ait: Deus propitijs esto mihi peccatori.

Luc. 6.

Primus gradus paupertas spiritus.

Paupertas spiritualis quid sit.

Luc. 18.

Paupertas spi- Hæc beatitudo quanuis omnibus electis sit communis, est
ritus beatis an- tamen beatis angelis propria, qui angelis apostatis superbien-
geli propria. tibus, non habuerunt elationis spiritum, ruentibus enim malis
 angelis per superbiam, omnes reliqui angeli stabant in circui-
 tu throni, & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, per
 humilitatem, & adorauerunt Deum, Apoc. 7.

Psal. 37. 2 Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Habentur à mundo
Secundus gra- beati, qui peritiam rei militaris, fortitudineque bellica, & reg-
dius mansuetu- na sibi complurima subiiciunt, & orbi vniuerso terrori sunt:
do. vt olim Assyrii, Babylonij, Medi, Persæ, Græci, Romani: item-
 que qui suum ius, imò suam libidinem citra respectum & me-
 tum cuiusquam per omnia grassando persequuntur.

Mites qui sint. Cæterum dominus contra mites beatos pronuntiat, qui vi-
 delicet cedunt improbitatibus, non resistent malo, sed in bono
 malum vincunt, ergaque omnes & animo & verbis lenes sunt
 His promittitur terra, longè nimirum spatiosior & melior ea
 quam crudeles illi vi possident: non quæ tribulos profert &
 spinas, sed de qua Psalmista canit, dicens: Credo videre bona
Psal. 26. Domini in terra viuentium.

Deinde hic gradus oritur ex primo: Qui enim vere peccata
 sua & commerita supplicia sentit, is sese quibuscumque homi-
 num iniuriis quantumuis immerito sibi illatis ducit dignum,
 ideoque leniter & citra ullam indignationem eas sustinet, co-
 gitans se longè grauiora commisisse ac commeruisse: timens-
 que si talionem reddiderit, & Deum mox sibi talionem reddi-
 turum. Si igitur videri volumus vere agnouisse peccata nostra,
 & humiles esse spiritu, simus mites, ne vlciscamur nos ipsos, con-
 donemus noxam lædenti, vincamusque in bono malum. Sic
 enim futurum est vt nec nos pro merito nostro puniturus sit
 Deus, sed transferat tandem in terram viuentium.

Mites pa- Hæc autem beatitudo potissimè patriarchis conuenit, qui
riarchis con- mitissimi fuerunt. Exemplo sunt, Abraham, Gen. 13. & 16.
uenit. Isaac, Gen. 32. & 33. Moyses, Numer. 12. Dauid. 2. Reg. 16.

Tertius gradus 3 Beati qui lugent quoniam consolabuntur. Vulgo illi putantur bea-
luctus. ti, quibus omnia cedunt prospere, quique in risu & gaudiis ver-
 santur. Verùm si rem æstimauerimus, deprehendemus hos mol-
 les & effeminatos omnium esse miserrimos. Nam dominus
 apud Lucam, 3. Væ, inquit, vobis qui ridetis nunc; quia luge-
 bitis & flebitis. At beati sunt domino lugentes, qui nimirum

Lugentes qui dolent & plorant apud semetipsos peccata commissa, errores,
sint. studium nimium terrenarum, & neglectum rerum diui-
 narum: qui item tanguntur infortunio fratrum, mundi-
 que adeò incredulitatem & ingratitude apud se serio deploran-
 t. Hos consolabitur Dominus Deus pater misericordiarum
 & Deus totius consolationis, remittens videlicet peccata, con-
 firmans

memans corda, & aeternum in cordibus excitans gaudium.

Et hic gradus ex superiori dimanat. Qui nanque intimè peccata agnouit, & immensitatem iræ diuinæ seridè expendit, quid is aliud potest atque flere & scindere cor suum: exemplo mulieris peccatricis. Luc. 7. Petri Luc. 22. Dauidis Psal. 6. 101. Lugemus itaque & nos ob peccata nostra, si sapimus, & consolationis diuinæ participes fieri velimus. Cor nanque contritum & humiliatum Deus non despiciet. Psal. 50.

Hæc beatitudo etsi omnibus electis conueniat, præcipuè tamen dici potest de Prophetis, qui lugebant populi peccata atque damnationem. Talis fuit Samuel, lugens Saulum. 1. Reg. 16. Ieremias cap. 9. Et Christus ipse Luc. 19. Quos Apostolus secutus est. 2. Cor. 12. & Philip. 3.

Luctus præcipuè Prophetarum proprius. Isa. 65.

4. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Cæcus mundus beatos censet Apicios, comedones & potatores, qui omnis generis cibis voluptatibusque sese ingurgitant. Atqui impurissimam hanc opinionem refutans Dominus, esurientes & sitientes beatos esse dicit, qui nimirum non deliciis sese expleant, neque felicitatis quicquam in voluptatibus, curaque ventris collocant, sed maximo & desiderio & studio iustitiam sectantur, fidem nempe & vitæ innocentiam. Nam in his iustitia vera consistit. Tales esurientes & sitientes saturabuntur à Deo: nā cōferetur ipsis vera iustificatio hic, & recipiunt tandem in sedes beatas, vbi summa est saturitas, Isa. 49. Iere. 31. Quod autem dominus disertè dicit: qui esuriunt & sitiunt, non, qui esurierunt & sitierunt: eo indicat pios nunquam putare se satis esse iustos, ideoque semper ad altiora eluctari: non vero subsistere, non fieri in iustitiæ studio segnes, iuxta illud Apoc. 22. Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.

Quartus gradus, esuries & sitis iustitiæ.

Esurientes & sitientes qui sine diebus.

Sij nunquam putant se satis esse iustos.

Præterea nec satis est ad consequendam iustificationem, vt agnoscamus peccata nostra, & ob ea lugeamus: sed summè necessarium est vt hæc esuries sitisque iustitiæ accedat, hoc est, vt ad Iesum Christum iustitiam nostram in conscientia pauperibus confugiamus, iustitiæque & meritum eius fiducia & oremus & speremus cibum potumque spirituales, remissionem, inquam, peccatorum. Quare & ad hunc gradum conscendamus nos semper, ne in desperationis baratrum incidamus.

Ad iustificationem consequendam non sufficit agnoscere peccata, edque lugere, nisi esuries sitisque iustitiæ accedat.

Hunc gradum conscenderunt Apostoli, qui præ omnibus hominibus mundi desiderium habuerunt diutandi iustitiam legis & Euangelij: propter quod discusserunt nudi per mundum, & pauperes, verbo & exemplo prædicantes, hominesque ad resipiscendum nec non iustitiæ amorem pellicientes: quorum in tantum creuit desiderium, vt pro iustitia fidei mortem subire non dubitarent: quod satis diffuse Actorū liber ostendit.

Esurie sitisque iustitiæ potissimum laborauerunt Apostoli.

Quintus gradus misericordiae.

Misericordes qui.

5 Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequuntur. Ponunt multi beatitudinem in frugalitate & avaritia: ideoque thesauros congerunt, sibi ac suis duntaxat viuunt, nihilq; impertiuntur pauperibus. Verum Dominus contra beatos pronuntiat misericordes, id est, benignos, beneficos & liberales erga inopes: hisq; misericordiam pollicetur tam in hac vita, quam in futura, iuxta illud: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, Psal. 41. Item Psal. 112. Beatus vir qui miseretur & commodat, in aeternum non commouebitur.

Hic item gradus, & reliqui etiam tres, fructus nobis poenitentia dignos, seu verae iustificationis effectus proponunt. Merum nimirum & gratuita misericordia est, quoties remittit nobis poenitentibus & credentibus Deus peccata. Imò quicquid praeterea nobis vel etiamnum donat, nil nisi misericordia est. Par igitur est, ut quemadmodum ille copiosa erga nos utitur misericordia, ita & ipsi misericordes vicissim simus erga proximos nostra ope indigentes. Ut autem aequitas huc nos hortari debet, sic multo magis secutura utilitas. Nam si nos misericordes simus, eam misericordiam Deus longè copiosiori misericordia compensabit.

Aequitas ut nos ad misericordiam hortari debet, sic multo magis secutura utilitas

Misericordia sanctis martyribus maxime competit.

Hac beatitudo conuenit sanctis martyribus: qui tanta misericordia pleni fuerunt, ut miseriae infidelium miserantes, quos errore perfidia inuolutos cernebant, eos ad fidem allicerent: necnon propter infirmitatem infidelium, ne in fide titubarent, non solum Deum orauerint, nec solum sua & suos, sed etiam seipsos neci exposuerint.

Sextus gradus, cordis munditia.

Mundi corde qui dicantur.

6 Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Sunt pleriq; qui propter hypocrisim & externam sanctimoniam speciem beati esse creditur, ut olim Pharisei, Mat. 23. & hodie Anabaptistae. Contra verò Dominus beatos pronuntiat, qui sunt mundo corde, hoc est, qui veram catholicamque habent fidem, & tam internè quam externè verae innocentiae student. Hi Deum videbunt: hoc est, Dei consortio & gloria aeterna perfruetur, de qua visione Apost. dicit 1. Cor. 13.

Non satis est semel mundatum esse, nisi et acceptam munditiam tueamur. Prov. 16. 1. Pet. 2.

Item in remissione peccatorum seu iustificatione mundantur per fidem & spiritum sanctum corda nostra, quae alioqui natura immunda sunt. Iam non satis est semel mundatum esse, sed & acceptam munditiam tueri oportet. Nam quid prodest sui quod lota sit, si statim reuertatur ad volutabrum luti? Mundati ergo nos, mundi ab inquinamentis scelerum maneamus: imò ipsum Deum oremus sedulo cum Dauide, ut magis magisque lauet nos ab iniquitatibus nostris, cor mundum creet in nobis, spirituque principali confirmet nos, Psal. 50.

Haec sexta beatitudo videtur praecipua sanctorum Confessorum,

rum, qui vt cordis mundiciam obtinere possent, contempserunt terrena, mortificauerunt corpora orationibus lachrymosis al-
tisque suspiriis supplicauerunt Domino, carnem suam crucifi-
xerunt cum vitiis & concupiscentiis. Et quia mundauerunt
oculum quo Deus ipse cernitur, consecuti sunt primum cæle-
ste, videntque Deum in æternum.

*Mundities cor-
dis præcipue cõ-
fessoribus attri-
buenda est.*

7 Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Non pauci reperiun-
tur qui videntur sibi beati, si rixas & dissidia seminant; bellis-
que & tumultibus conturbent omnia, tum enim in sinu gau-
dent. At dominus contrà pacificos pronuntiat beatos, qui scili-
cet vt ipsi pace gaudent, sic & dissidentes & tumultuantes mo-
dis omnibus conciliare conantur. Hi nimirum filij Dei voca-
buntur, qui vt ipse pacis Deus est, ita & pacem commendauit
omnibus.

*Septimus gra-
dus pax.*

Pacifici qui.

Ioan. 14.

Item iuxta Apostolum, iustificati fide pacem habemus ad
Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, qui est pax
nostra, Rom. 5. Ephes. 2. Vult igitur Christus, vt quemadmo-
dum ipse pacificauit nos, ita & nos alios porro pacificemus:
non eos solum qui alios læserunt, sed & qui nos ipsos. Si autem
inter alios dissidentes sarcire concordiam debemus: facile videre
est nos & in nobis ipsis cupiditatum omnium malarum rebel-
lionem compescere oportere, cumque omnibus viuere in pace.
Nam quomodo alioqui pacificabit alios, qui ipse pacem serua-
re nequit?

*Pacificandi nõ
solum sunt qui
alios læserunt,
sed & qui nos
ipsos.*

Hæc beatitudo sanctarum virginum est. Vera etenim pax est
non posse à Domino diuidi, secundum Augustinum, & in his
que Dei sunt, solum delectari. Hanc habuerunt sanctæ virgines.
Spreta etenim carnali delectatione, soli Deo adhæserunt, secun-
dum illud Apostoli. 1. Cor. 7. Virgo cogitat ea quæ domini
sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Vnde & sequuntur agnum
quocunque ierit. Quare & filij Dei meritò vocabuntur, tan-
quam Iesu Christi imitatores præcipui, ac fratres Angelorum,
qui in libro Iob filij Dei vocantur.

*Pax vera est,
non posse à Do-
mino diuidi, et
in iis quæ Dei
sunt, solum de-
lectari.
Pax sacras vir-
gines cõcernit.*

8 Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam illorum est
regnum celorum. Beati estis cum probra iniecerint in vos, &c. Mundus in-
felicissimos censet patria extorres, spoliatos facultatibus, &
omnium odiis persecutionibusque expositos: at Dominus hos
hic contra censet beatos, hortaturque ad exultationem & gau-
dium: sed eos beatos pronuntiat, non qui patiuntur ex merito,
verum qui propter iustitiam atque dominum affliguntur citra
meritum. His promittit mercedem copiosam in cælis, tanto ni-
mirum cumulationem illustrioremque, quanto maior fuerit
affectus.

*Octauus gra-
dus afflictionis
tolerantia.
1. Pet. 3.
Marc. 3.
Luc. 14.
Beati pronun-
tiantur, nõ qui
patiuntur ex
merito, sed qui
propter iustitiã
affliguntur.*

Item carissimè constitit Christo iustificatio & reconciliatio
nostra, vt qui innumera grauissimaque ob eam immerito
per-

perpeffus fit. Non igitur durum nobis eſſe debet, ſi & ipſi in eius gratiam à malis hominibus indignè affligamur, quippe qui, ſi meritorum noſtrorum haberetur ratio, non tēporalibus modo, ſed & æternis paſſionibus eſſemus digni: quique tamē pro breuiſſimi temporis afflictionibus, copioſiſſima mercede, nempe gaudiis nunquam perituris remunerandi ſumus.

*Perſecutionem
pati propter iu-
ſtitiam omni-
bus electis de-
bet eſſe com-
mune.*

Hæc octava beatitudo eſt omnium electorum communis, quia ut dicit Apoſtolus. 2. Tim. 3. Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur, aut à carne quaſi nobis innatam, aut à mundo peruerſè illatam. Vnde & Loth. teſte Petro 2. cap. 2. cruciabatur in Sodomis ex iniquis eorum operibus.

*Beatitudinem
amans per di-
ſtos gradus af-
cendat.*

Hic iam breuiter audiuiſus gradus, octo quibus ascendere pertingereque poſſimus ad veram, ſolidam, æternamque beatitudinem. Si itaque hanc ex animo cupimus, ut meritò cupere debemus, aſcendamus omnes pro virili per diſtos gradus: ſi- mus pauperes ſpiritu, lugentes, mites, ſitientes, & eſurientes iuſtitia, miſericordes, mundo corde, paciſici, & patientes. Sic enim & noſtra merces copioſa erit in cælis. Sed quia nemo venit ad Patrem niſi per ſupremam ſcalam Chriſtum, huius o- pem ante omnia imploremus, dicentes cum ſponſa myſtica: Trahe me poſt te, Cantic. 1.

Ioan. 14.

EPILOGVS.

1 Chriſtus Ieſus cæleſtis doctōr & orator, ſummam cæleſtis Philoſophia, hoc eſt, explicationem diuinæ legis clara breuitate, & blandiſſimis inuita- mentis & promiſſionibus exponit.

2 Oratorum alij ſunt grandes, graues, copioſi, tenues, ſubriles, breues, in- euerſecti, medij: Chriſtus omnia eſt, & optimus, qui dicendo animos audien- tium docet, delectat, permonet, promittens regnum cælorum, conſolationem, hæreditatem terræ, miſericordiam, viſionem Dei, adoptionem filiorum Dei, mercedem multam in cælis.

3 Paupertas ſpiritus, radix eſt omnis boni, ut ſuperbia mentis radix omnis mali. Hinc mala maxima, & quæ ferè perniciem toti orbi intulerunt.

*Sancti nō ſunt
illi qui ſorus ſpe-
cioſi ſunt, aut
qui ab hæreti-
cis celebrantur,
quiſque propter
hæreſim patiū-
tur, ac certò
ſtatuant ſe ſo-
la fide fieri ſan-
ctos.*

SEQUITVR ALIVS SERMO DE OM-

NIBVS SANCTIS.

EX HOC Euangelio obſeruabimus, Primò, quīnam ſunt veri ſancti: ſcilicet non illi qui coram mundo ſpecioſam agunt vitam. Nam de his dicit Chriſtus Matth. 6. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam: omnia faciunt ut videantur ab hominibus.

Nec illi ſunt, qui ab hæreticis celebrantur, quiſque propter hæreſim ſupplicio ſunt affecti, vel firmiter ac certò ſtatuant ſe ſola fide

fide sanctos fieri. Nam de his verè dicit Paulus. 1. Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest. Ipsos charitatem non habere clarum est, quia non seruant unitatem.

Veri sancti sunt, qui sacramento fidei initiati, mundo, carni, ac diabolo abrenuntiarunt, qui remissionem peccatorum sunt consecuti, qui gratiam Spiritus sancti receperunt, qui Christi sanguine redempti, reconciliati, iustificati, & sanctificati sunt, qui denique opera bona faciunt. Hos Christus quàm pulcherrimè describit præsentì Euangelio, cum ait:

Sancti verè qui sūt.

1 Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Nam pauperes spiritu sunt, qui in solum Christum, non in diuitias fiduciam reponunt: qui etiam nihil boni habere se sciunt tam in corpore quàm in anima, quod à Deo per Christum non acceperint. Tales fuerunt Abraham, Loth, Iacob, Ioseph, Dauid, Iob, Constantinus. Verus igitur est Christianus, verèque pauper spiritu, qui vel paupertatem patienter fert, vel opes ac diuitias propter Dei gloriam hilari animo potest amittere, & omnia bona quæ habet tam in corpore quàm in spiritu, Deo datori accepta refert, vel qui voluntariam in religione profectur paupertatem.

Sanctorum vè rerum descriptio.

Pauperes spiritu qui.

Verus pauper spiritu religiosus voluntariam professus paupertatem.

2 Beati qui lugent, quoniam consolabuntur, Nam 2. Cor. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros. &c. Lege ibidem ad longum.

3 Beati mites, quoniam possidebunt terram. Nam Psal. 36. Mansueti hæreditabunt terram.

4 Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam saturabuntur. Nam docet ut cuique suum tribuamus: scilicet

Iustitia virtus reddens unicuique quod suum est.

Deo fidem tanquam creatori, dilectionem tanquam redemptori, timorem tanquam iudici, & spem tanquam remuneratori.

Proximo superiori obedientiam, pari benevolentiam, & inferiori auxilium.

Sibi ipsi cor purum, os frænatum, & corpus castum conservando.

5 Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur. Nam Psal. 40. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, &c.

6 Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt. Nam Psal. 50. Cor mundum crea in me Deus, &c.

7 Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Nam Christus pacè nobis commendauit, Ioan. 14.

8 Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum. Nam multi patiuntur persecutionem, sed nò propter regnum Dei, nec propter iustitiam.

2 Secundò obseruabimus quibus in rebus consistat communio

*Communio san-
ctorum quibus
in rebus confi-
stat ex B. Pau-
lo discere licet.*

nio sanctorum. Hic audiamus ipsum doctorem gentium Paulum ad Ephesios ita dicentem cap. 4. Obsecro vos ut dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supponentes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Et deinde subiicit.

1 *Vnum corpus.* Hoc probat & testatur diuus Paulus Apostolus Rom. 12. Sicuti in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo, &c. Et 1. Cor. 12. Quemadmodum corpus vnum est, & membra habet multa, &c.

2 *Vnus spiritus.* Hoc probat & testatur idem Apost. Rom. 8. Legatur totum illud caput. Item 1. Cor. 6. An nescitis quoniam membra vestra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

3 *Sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrae.* Hoc probat & testatur idem Apost. 1. Cor. 1. Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri. Et 1. Tim. 6. Apprehende vitam æternam, in quam vocatus es, &c.

Vnus Dominus

4 *Vnus Dominus.* Hoc probat & testatur idem ad Gal. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis: non est Iudæus, neque Græcus: non est seruus, neque liber, &c. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu.

Vna fides.

5 *Vna fides.* Hoc testatur & probat exemplum patriarcharum, prophetarum, ac piorum omnium tam veteris quam noui Testamenti.

*Vnum baptis-
ma.*

6 *Vnum baptisma.* Hoc probat & testatur administratio baptismi. Non enim melior est baptismus ex Iordane, quàm ex Danubio, vel Rheno vel Schalda. Datur enim in Ecclesia in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen.

7 *Vnus Deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Hoc probat & testatur Paulus Roman. 3. An Iudæorum Deus tantum nonne & Gentium? &c. Item Roman. 10. Idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum, &c.

*Virtus vnus
membri corpa-
ris Ecclesie, cõ-
municatur ali-
is membris.*

Hinc docemur 1. quòd si vnum corpus sumus cum Christo, ipse autem est caput nostrum, & nos eius membra, quòd simus verè, & nò apprehensiuè tantum, participes virtutis eius, scilicet iustitiæ, innocentie, aliarumq; virtutum. Nam aliàs imaginaria duntaxat esset illa connexio. Secundò, si membra vnus corporis sumus omnes Christiani, ergo virtus vnus membri communicabitur aliis membris. Hoc probat scriptura ad Ro. 15. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, &c. & 1. ad Cor. 9. & Psal. 118. Particeps sum ego omnium timentium te,

2 Docemur, Cùm vnus spiritus sit qui viuificat omnes Christianos, qui etiam ipsos docet, non possunt Christiani sentire diuersa circa articulos fidei. Non est igitur idem spiritus Christi qui docuit Lutherum, Melancthonem, Caluinum, Zvinglium, Anabaptistas, ac reliquos nostri temporis hæreticos, sed est alius spiritus vel diaboli, vel mundi, vel carnis: cùm diuersa hi homines sentiant ac doceant ad salutem necessaria.

3 Docemur, non alia fide quàm ea quam catholica tenet Ecclesia, omnes pios esse saluatos: nempe fide, quæ coniunctam habeat bonam voluntatem: Non fide illa sola ante quadraginta annos excogitata. Augustin. epist. 157. & libr. 2. de peccatorum mer. & remiss. cap. 29. item de natura & gratia cap. 44.

Tertiò obseruabimus quòd Sanctos debemus orare, quia orant pro nobis. Sicut enim angelorum charitas qua Deum diligunt, incitat eos vt nos diligant, & pro nobis orent: ita etiam charitas perfecta Sanctorum ipsos incitat, vt pro nobis orent. Sumus enim inuicem mēbra. Hoc docet scriptura Exo. 31. Iob. 5. & 42. Act. 7. & 27. Hieronymus contra Vigilantiū: Cyprianus Epist. 1. lib. 1.

2 Quòd Sanctos debemus colere, quia templa fuerunt Spiritus Sacti, qui singulari amore ipsos amauit, donisq; maximis ornauit, & clarissimis virtutibus in ipsis habitauit: hoc docet Euseb. lib. 8. Ecclesiast. hist. cap. 6. & lib. 4. cap. 1. August. lib. 20. contra Faust. cap. 21. Idem cap. 8. & 10. de Ciuit. Dei, lib. 22. & lib. 8. cap. 27.

3 Quòd loca vbi reliquiae eorum sunt, debeamus visitare, quia præsentia illius loci vbi requiescunt, vel mortui sunt, aut eorum memoria sit, affectus commouetur, vt ardentiori charitate Deū amemus, qui solus potest virtutem præstare qua Sanctos imitemur. Hoc docet Aug. epist. 137. de reliquiis Sanctorum. Vide Genes. 50. 4. Reg. 13. Hieronym. tom. 2. epist. 11. ad Riparium. Aug. de Eccles. dogmat. cap. 73. Chrys. hom. 66. ad populum Antiochenum.

Sunt etiam Sancti inuocandi à Christianis propter duas causas. 1 Quia eorum meritis & orationibus multa Deus nobis concedit, alioqui non largiturus, tam spiritualia quàm corporalia. Hoc probant Dionys. cap. vlt. de Ecclesiastica hierarchia: Hieronymus ad Dardanum de terra promiss. Leo sermon. 2. & 3. de anniuers. Pontificatus sui: Ambros. lib. 1. de poenitentia; August. sermon. de S. Stephano; Hierony. contra Vigilantium; Greg. Nazianzen. in oratione in martyres Machabæos.

Sancti orationes nostras cognoscunt.

2 Quia sancti orationes nostras cognoscunt ad se directas, vel Spiritu Dei reuelante, vel angelis qui nobiscum sunt insinuantibus, vel praesentia sua audientes, sicut Moyses & Elias praesentes fuerunt Apostolis in monte, Matth. 17. Hoc probat August. lib. de cura pro mortuis cap. 15. & sequent. Item Hieron. in commentar. in Isaiam.

IN FESTO ANIMARVM,

EVANGELIVM.

Ioh. 11.

In illo tempore, Dixit Martha ad Iesum, Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio quia quaecunque poposceris a Deo, dabit tibi Deus. Dixit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha, Scio quia resurget in resurrectione, in novissimo die. Dicit ei Iesus, Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me: etiam si mortuus fuerit, vivet. Et omni qui vivit, & credit in me: non morietur in aeternum. Credis hoc? At illi, Virgine Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi qui in hunc mundum venisti.

*Querimonia
Marthae fidei-
que infirmitas.*

EVANGELIO hoc continentur quinque. Primum querimonia Marthae, & fidei infirmitas: cum ait, Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Prodit autem Martha his verbis querimonia quam corde occultam de Christo gerebat. Nam perinde est atque si dicat, Domine misimus ad te nuntium qui de fratris nostri deplorata valetudine te faceret certiore, & id quidem maturè satis, existimantes te nostri aut saltem Lazari tam esse amantem, ut mox opem esses laturus, sed frustratè sumus mea soror & ego nostra spe. Nam te tardante saeva mors dulcissimum ac vnicum fratrem crudeliter nobis eripuit.

Sed & nunc scio quia quaecunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus. Prodit autem Martha his verbis, qualis sit fides quam de Christo conceperat, & quid de illo sentiat. Nam perinde est atque si dicat, Credebamus te tantæ esse auctoritatis apud Deum, ut tua praesentia fratrem nostrum à morte eripere posses: quod & nunc potes, quia Deus nihil tibi negabit ex iis quae ab ipso petieris.

Martha verba quid nos docent.

Haec verba nos docent, 1 Quodd simul atque Christus petitionibus nostris annuere destiterit, mox conqueruntur homines, obliti illius diuinæ doctrinae qua Christus nos docuit in oratione semper dicere, Pater fiat voluntas tua. Ita ipse Christus oravit, ita Paulus, ita Petrus, ita ipsa virgo Maria: idem igitur dicamus & nos Christiani. 2 Quod qui aliter orat, magis affectui suo indulgeat, quam se Dei voluntati submittat. 3 Quodd Martha fidem quidem habuerit, permixtam tamen votis immoderatis, & imperfectione maxima infirmam. Nam potentiam Christi loco & tempori alligabat. Disceamus nos tā sublimiter de Christi potentia sentire, ut fide incon-

cussa

cussa apud nos statuamus, ipsum posse, si velit nostris malis opitulari: vt qui sua potentia vbique semper sit præsens, Ierem. 23.

Notandum hic quòd Martha videtur sentire suffragia fidelium etiam mortuis esse salutaria. Gradus autem infimus est, suffragia bonorum prodesse viuentibus. Exemplorum talium scriptura est plena: Abraham, Loth, Genes. 19. & sancti patres toties exorant Dominum Deum pro aliis. Moses iram Dei quasi violenter cohibuisse videtur. Dicit enim Dominus, Dimitte me vt irascat. Sed maior gradus est, credere fidelium intercessionem etiam prodesse mortuis. Fortè ante Christi resurrectionem fides illa necdum aded erat illustis, non tamen omninò ignorantia erat & incredulitatis tenebris sepulta. Precabatur enim synagoga pro mortuis, ex paterna traditione, quod haud quaquam fecisset nisi intercessionem eam pro mortuis salutarem esse credidisset. Martham hoc credidisse, eius verba ad Christum arguunt. Dicit, Sed & nunc scio, quia quaecunque poposceris à Deo (pro fratre scilicet meo Lazaro iam mortuo) dabit tibi Deus. Quasi dicat, Tamen si frater meus sit mortuus, tamen non dubito intercessionem illam tuam illi etiam in alio seculo salutarem. Non credidit tum plenè Christum esse filium Dei viui, iudicem viuorum & mortuorum, sed maximum omnium Prophetarum esse putabat.

*Martha con-
fiterur suffra-
gia fidelium,
etiam mortuis
esse salutaria.*

*Synagoga pra-
cata est pro
mortuis.*

Sic Ecclesia pro defunctis Deum interpellat. Augustinus, Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro defunctorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Illis autem prodesse, qui ante mortem ita vixerunt, vt possint eis utilia esse hæc post mortem. Nam qui sine fide per dilectionem operante, eiusque sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis à suis huiusmodi pietatis officia impenduntur, cuius dum hic essent, pignore caruerunt, vel non suscipientes, vel in vanum suscipientes Dei gratiam, & sibi non misericordiam, sed iram thesaurizantes. Romanor. 2. Prouerb. 11. Mortuo homine impio, nulla erit vltrà spes. Verùm illi utique abluunt spiritus mortuorum, qui orationes, oblationes, erogationes, multò feruentius obseruantiusque pro eis impèdunt, qui suos carne, non spiritu mortuos, non solùm carnaliter, sed & spiritaliter amant. Hinc & tempore synagogæ precibus & oblationibus defunctis subuenire studebant, vt patet 2. Machab. 12. Augustinus serm. 44. ad fratres in erem. Defunctis càm omni diligentia misereri & subuenire debemus, & studeamus, attendentes quid Iudas Machabæus fecerit. Dixit enim

*Ecclesia pro
defunctis Deum
interpellat.*

*Orationibus
Ecclesiæ qui
defuncti sub-
leuantur.*

Fidelibus defunctis non subveniendum dicentes, satana filij sunt:

Colloquium Christi & Marthæ. Comitas Christi erga Martham.

quod sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. 2. Machab. 12. Qui ergo contrarium aut docent aut sentiunt, non Ecclesiæ filios, imò nec synagogæ quondam, sed satanæ qui mendax est & pater eius, clare se ostendunt.

2. Secundò continetur hoc Evangelio colloquium Christi & Marthæ. Nam Iesus dicit, *Resurget frater tuus*. Hinc agnoscimus mirificam Christi comitatem, qui Marthæ infidelitatis vitio laboranti, suæque omnipotentiae atque diuinitati non parum detrahenti adedò conuiuet, ut non modò indignabundus à se eam non reiciat aut deserat, verum etiam incredibili benignitate ipsam ferat, & de resurrectione instruat, atque plura illi ultro promittat, quàm ipsa vnquã ausa fuisset petere. Promittit namque se illi resuscitaturum fratrem, à mortuisque reuocaturum.

Iohan. 5.

Luc. 14.

Iohan. 6.

Natura humana ingenium quàm pratum sit, panditur.

Martha dicit, *Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die*. Hinc cognoscimus naturæ humanæ ingenium, cuius ea est malitia, ut sibi relicta, auditis Christi promissionibus, vel de ipsis nimium presumat, adedò ut impunè sibi peccare licere arbitretur: vel ita extenuet, ut quæ Christus dicit & affirmat, neget aut deprauet. Illud faciunt Lutherani, hoc sacramentarii, atque alij hæretici. Debit Marthæ audita Christi promissione absque ulla dubitatione credere, Iesum qui sibi loquebatur, tã esse potentem, qui posset imperare morti ut discederet, animæ ut accederet, corpusque viuificaret, & inde magnopere letari, & in gratiarum actiones erumpere.

Christiani plurimi eodè vitio laborant quo Martha, eaq; deteriores sunt.

Discamus Christiani, quãdo mortuos nostros lamentamur, & ultra modum eorum mortem dolemus, eodè nos vitio laborare quo laborabat Martha: imò deteriores esse. Nã illa credebatur suum fratrem resurrecturum in nouissimo die: nos verò nostros mortuos deßimus quasi ethnici, ac quasi nunquã sint resurrecturi. Debet dolor què attulit mors, deliniri ac mitigari amplissima Christi promissione, *Resurget frater tuus*. Omnes mortui fratres nostri sunt, omnibus nobis Christus verba illa dixit: vnde admonet Apost. 1. Thes. 4. ut de dormientibus, hoc est, mortuis charissimis nostris, non contristemur sicut cæteri qui spem non habent resurrectionis et incorruptionis æternæ. August. Permittantur ergo pia corda de charorum suorum mortibus contristari dolore sanabili, & consolabiles lachrymas fundant, conditione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, qua creduntur fideles quando moriuntur, paululum à nobis transire, & ad meliora peruenire. Vnde de martyribus ait Apostolus Heb. 11. Alii dissentient, non suscipientes redemptionem, ut meliorem inuenirent resurrectionem.

Mortuos suos Christiani moderate lugere debent, spem resurrectionis habentes.

Conclusio colloquij.

3. Teriò continetur hæc conclusio colloquij. Dicit ei Iesus,

Ego

Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vi- *Resurrectionis*
uet: & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in aeternū. Hic pri- *nostra vita quae*
mum docet Christus, se resurrectionis nostrae atque vitae esse *auctor Christi-*
auctorem: moxque declarat de qua resurrectione loquatur: *stus.*
nempe de spiritali resurrectione, & vita gratiae. Christus di- *Genes. 3.*
cit primum se esse resurrectionem, quia ordine prior est resti- *Eccles. 40.*
tutio à morte in vitam, quam vitae status. docent haec verba Chri- *Sapient. 1.*
sti, totum genus humanum morti esse subiectum propter pec- *Rom. 5.*
catum. Docent etiam à morte hac nunquam resurgere posse, *Verba haec Chri-*
quem ipse Christus vitae non restituerit. Docet Christus se esse *sti quid nos*
initium vitae & auctorem, ipsumque solum esse qui sua virtute *docent.*
nos resuscitare, vitaeque restituere possit. 4. Reg. 4. Nec Giezi
nec baculus potuerunt puerum resuscitare, potuit tamen ipse
propheta.

Est etiam considerandum, quod sicut mors illa qua totum
genus humanum tenetur demersum, est perpetua damnatio
animae & corporis, propter inobedientiam Adami, nec non tē-
poralis carnis interitus, testante concilio Arausicano can. 2. ita
resurrectio illa quam Christus nobis pollicetur, & vita, est nō
tantum perpetua illa beatitudo quam pii omnes expectant:
verum etiam restitutio gratiae quam animabus nostris per Spi-
ritum sanctum regeneratis, virtute suae passionis confert, Iohā.
5. Ephes. 2.

4. Quartò hic continetur quomodo nobis resurrectio haec *Modus quo*
& vita contingant. Hoc Christus docuit, cum dixit, *resurrectio haec*
in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. hoc est, Qui mihi per fidem ad- *et vita homini*
haerit, etiam si corpore mortuus fuerit, tamen vivet: & si *bis contingat.*
mortuus infidelitate, mihi crediderit, vivet infidelitatis morte
sublata. Iohan. 5. Amen dico vobis, quia venit hora, & nunc
est, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint,
vivent. Et omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in
aeternum. Ratio est: nam vitam in se habet manentem, quia
Christus per fidē habitat in cordibus nostris, Ephes. 3. Igitur
quādiu sumus in Christo, manentē in nobis habemus vitam,
quae mori non potest, utcumque corpus moriatur, utcumque in
pulverem redigatur. Credens enim mortuus, vivit: sicut non
credens, vivens mortuus est. Apo. 3. Nōmē habes quod vivas,
& mortuus es. Vnde docet Ecclesia fidem in Christum per
charitatem operantem, esse vitam animae: qua si anima desti-
tuatur, mors statim ipsam interimit, ac deglutit.

Proinde qui volunt vitam aeternam consequi, & aeternam
mortem evitare, debent fateri, 1. Se mortuos esse, id est,
animas mortuas habere, quādiu fidem & charitatem non
habuerint: ac peccato aeternaeque damnationi obnoxias, di-
cente Paulo; Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo
vivunt.

omnes viuificabuntur, 1. Corinthiorum 15.

2 Fateri debent Christum solum esse qui animas ita mortuas resuscitare possit, non naturam, non legem, dicente Christo Iohan. 5. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso.

3 Fateri debent Christum non tantum resuscitare posse, verum etiam posse vitam gratiæ præstare, dicente Christo Iohan. 6. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet, Iohan. 11.

Anima fidelium in charitate manentes, uiuunt in gratia, & sperare debent se vitam habituram æternam.

Mors fidelium transitus est ex hac uita in aliam multo præstantiorem.

Martha confesso.

Hinc docemur, quod fidelium animæ quandiu in charitate manent, semper uiuent in gratia, sperentque se vitam habituras æternam. Nam & si corpus morti obnoxium est propter peccatum, spiritus tamen uiuit propter iustificationem, estque habiturus vitam æternam. Ideo Christiani non tristari, sed potius lætari deberent in obitu suorum fratrum: ut qui transeant ex hac uita in aliam multo præstantiorem, in qua æternum uiuent. Ideo Christus dicit, non morietur in æternum. Et Sap. 3. Iustorum animæ in manu Dei sunt. Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Item Sapient. 5. Iusti autem in perpetuum uiuent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio eorum apud Altissimum.

5 Quinto continetur hic Marthæ confessio. Post colloquium illud quod Christus cum Martha habuit, sciscitatus est Dominus ex ipsa: *Credis hoc?* Quasi dicat, Credis me non hominem tantum, sed verum etiam Deum, qui mortis ac uitæ imperium habeam? qui animas per peccatum mortuas uiuificare possim per gratiam? qui uiuificatas glorificare insuper possim, æternaque illa beatitudine donare? Respondit Martha, *Vtique Domine, ego credidi quia tu es Christus filius Dei uini, qui in hunc mundum uenisti.* Quasi dicat, Ego credo te esse verum Messiam in lege promissum, verum Dei filium, verum hominem, à quo cuncta bona tum animæ, tum corporis sunt nobis expectanda. Hinc docemur:

Confessio Marthæ quid nos doceat.

Nemo solum suis uiribus Christum Dei filium agnoscere aut confiteri potest.

1 Quod fides sit ex auditu, auditus autem per uerbum Christi, Rom. 10.

2 Quod ex cognitione humanitatis Christi perueniamus in confessionem diuinitatis: quod contigit Marthæ.

3 Neminem esse qui solis suis uiribus Christum Dei filium cognoscere aut confiteri possit, etsi eruditissimos audiat conuincatores, uel ipsum Christum audiat. Nam Martha frequenter Christum audiuerat, dum ipsum hospitio acciperet, non tamen potuit agnoscere eum esse filium Dei, priusquam à Christo altius informaretur, & intus illuminaretur. Mat. 16. Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis, &c.

4 Fœlices illos esse, qui mox ubi Christum audiuerint eorum corda

corda pulsantem, & mentes illustrantē, captiuant intellectum in obsequium fidei & eius amorem, confitenturq; cum Martha: Tu es Christus filius Dei viui.

APPENDIX.

1 Ex hac historia Euangelica colligimus quòd quamuis exterior noster homo corrumpatur de die in diem, aded vt tandem mortuus, putidum appareat cadauer: Christiani tamen perturbari minimè debeant: quòd interior homo renouetur de die in diem. 2. Corinth. 4. Et ipsa mors Christianorum est quædam à seruitute corruptionis mortis manumissio. Hoc credidit Martha, hoc crediderunt Apostoli, & vniuersi alij sancti: hoc credamus & nos Christiani: & cum animarum festi-
celebramus, letabimur de earum gloria, & tristabimur de calamitoso nostro exilio.

2 Christus ided de spiritali vita differt cum Martha, vt à cogitatione præsentis seculi & vitæ, Marthæ animum abducatur. Optabat Martha fratri suo vitam corporalem & temporalem restitui: Verùm Christus inde occasione capta, præstantioris vitæ auctore se esse ostendit, ad cuius contemplationem & desiderium vult animum Marthæ erigere. Ita Ecclesia præsentis festo occasione mortis corporalis mortuorum, vult accendere animos & affectus ad amorem vitæ gratiæ in hac vita, & vitæ æternæ in futura.

3 Celebratur hoc festum ab Ecclesia, vt de morte carnis nos admoneat, ne superbiamus: & de immortalitate animæ ne desperemus. Ad hæc docet Christus hoc festum ab Ecclesia celebratur. Christianos multò magis debere esse sollicitos de vita spiritali animæ non amittenda, vel obtinenda, qua anima æternùm viuet, quàm de vita temporali corporis, qua caro temporali-ter viuit.

EPILOGVS.

1 Inter miracula quibus Christus diuinitatem suam confirmat, hoc præcipuum est, quo docet se Dominum vitæ, mortis, & infirmitatum, 1. Regum 2. Sapient. 16. Deut. 32. Tobie 13. Augustinus, Inter omnia miracula quæ fecit Christus, Lazari suscitatio maximè prædicatur: sed si attendamus quis fecerit, delectari potius debemus quàm mirari. Ille suscitauit hominem, qui fecit hominem. Plus est hominem creasse, quàm suscitasse.

2 Consolatorius sermo omnibus mortem horrentibus, quod Christus hic dicit: Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. hic scito quod Augustinus habet: animæ tuæ animam fidem esse. his verbis unica spes nobis additur quæ fidelium animos ob mortem horrentem contristatos solatur. Hac spe primi parentis animum deiectum erexit Deus, quum sopore immisso vidit Ecclesiam Christo iungendam, & per

*Spes resurrectionis Patri-
bus animarum
addidit.*

ipsum glorificandam. vide Genesis 2. Ephes. 5. hac spe Abraham filium suum Isaac, in cuius semine benedicendæ omnes gentes, ad diuinum præceptum immolare voluit, Genesis 22. plenissime sciens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere, Romanorum 4. Hac Iob confirmatus ait, Etiam si occiderit me, in ipso sperabo, Iob. 13. Causam subdit suæ spei cap. 19. Scio quod redemptor meus viuit, &c. Hinc tertius septem fratrum, qui ob legem Dei ab Antiocho trucidabatur, linguam postularis, cito protulit, & manus constanter extendit, & cum fiducia ait: E caelo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despi- cio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Sit quoque reposita hæc spes in sinu nostro.

*Confessio Mar-
thæ confirma-
tur.*

3 Christus confessionem Marthæ confirmat. Linum sumigans non extinxit Martha, tunc inflammavit, ostendens se resurrectionem esse & vi- tam. quasi dicat: Si credis me supplicium vota suscipere pro animarum a- gentibus, crede etiam ea ipsa vota me suscipere pro vita fundis. Non credebatur peccata dimittere posse. Dixit ergo paralytico, Math. 9. Fili confide, remittuntur tibi peccata tua, &c. Suscitauit quoque Lazarum, ut credat totus mundus ipsum viuentium vota pro mortuis suscipere, iudicem viuorum & mortuorum. Vnum summo opere necessarium scitu, nempe nulla prorsus suffragia, neque pro viuis neque pro mortuis calum penetra- re, nisi per Christum, hoc est, fide Christi. Quam ob rem dicit Christus, Credis hoc? ut eam ad talem fidem pelliceret, diceretque, Ego credidi, quia tu es Christus filius Dei.

*Suffragia nul-
la calum pene-
trant, nisi per
Christum.*

ALIVS SERMO DE

ANIMABVS.

*Anima quot
modis adiuu-
tur.
Sacrificium
triplex.*

QVINQUE modis adiuuantur animæ quæ sunt in pur- gatorio: Primò, Sacrificio: quod est triplex: Oris: de illo ait David Psal. 49. Sacrificium laudis honorificabit me. Cordis: de illo ait David Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus contri- butus: cor contritum & humiliatum Deus non despicias. Hæc duo profunt animabus propter fidem, obedientiam, charitatem, pietatem, & alias virtutes eorum qui orant. Hæc sac- crificia in magno sunt pretio apud Deum, ut quæ Christi vir- tute & meritis sint condecorata, & spiritu eiusdem Christi, qui habitat in eorum animis, fiant.

*Altaris sacri-
ficium prodest
animabus.*

Tertium est altaris sacrificium. De illo ait David Psalm. 4. Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino, &c. Hoc prodest animabus propter inestimabilem suum valorem, & plusquam diuinam dignitatē, ac propriam excellentissimamq; virtutem: quæ tanta est, ut angelos & Sanctos ipsos lætificet, viuentes iustificet, & mortuos misericorditer iuuet, eos tamen qui in purgatorio sunt, quorum poenas delet.

Ratio

1 Ratio huius suffragij est, quia nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto, 1. Corint. 12. 2 Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, 2. Cor. 3. David ait, Potasti nos vino compunctionis, Psal. 59. Cùm Dei sint hæc dona, ipsi necesse est sint grata & accepta. 3 Inter reliqua opera charitatis Eu-

*Eucharistia
Ecclesiastica
unionis, sacra-
mentum est.*

charitia maximè ad charitatem pertinet, & eius oblatio: quia est sacramentum Ecclesiasticæ unionis. unde cùm ipsa sit vinculum nostræ unitatis, nobis omnibus communicat suas virtutes. August. homil. 17. de verbis Apostoli.

2 Secundò adiuuantur animæ oblationibus: quæ sunt multiplices: pecuniæ, cerei, animalia, ornamenta, panes, & vinum. Quæ omnia, quâvis iplis Deus opus non habeat, à suis tamen creaturis bono animo oblata libenter accipit, odorque harum oblationum celos transcendit, ad ipsumque penetrat. Quæ etiam tantò hilarius iucundiusque accipit, quantò maiori cū charitate à suis creaturis offeruntur: & ut illis pro quibus offeruntur, sint utilia, misericorditer concedit. Pertinent enim hæc omnia ad diuinum eius cultum, ob idque ipsi sunt accepta. Damascenus in sermone de mortuis, docet cereos oleumque pro his offerri.

*Psal. 15.
Anima adiu-
uantur obla-
tionibus.*

Hæretici nostri temporis hæc quasi suffragio scripturarum sacrarum destituta reiciunt: atque idcirco nobis minimè licere causantur, quin Deum talia detestari temerè præsumunt affirmare. Sed hos rogo, licueritne Abel sine expresso Dei mandato sacrificiū illud primogenitorum gregis sui, & adipem offerre? num fuerit Deus execratus illius sacrificiū? minimè quidem: respexit enim Dominus ad Abel, & ad munera eius, Genes. 4. Ita nobis Christianis licet primogenita gregis, panes, fructus, ac reliqua omnia Deo nostro offerre: qui respiciet ad nos, & ad munera nostra, modò bona conscientia offerantur. Iudas Machabæus 12. millia drachmas argenti obtulit pro mortuis, 2. Mach. 12. Consuetudo hæc sacris scripturis non aduersatur, imò illis est admodum consona. Patres eam confirmant: confirmat eam vniuersalis Ecclesia, tum occidentalis tum orientalis. Horum, ac præsertim Ecclesiæ auctoritas apud viros pios & bonos maioris ponderis esse debet, quàm hæreticorum vana audaxque præsumptio.

*Iudas Macha-
bæus obtulit
pro mortuis
12. millia
drachmas.*

Adiuuantur animæ quæ sunt in purgatorio, applicatione sacrificiorum. Nam quemadmodum Christus se obtulit in cruce æterno Patri hostiam cruentam in sacrificium verum, non tantum pro credentibus viuis qui tunc erant, & in posterum subsequuturis: verum etiā pro mortuis illis qui in fide & iustitia vera ex hoc mundo migrauerant: ita & modò oblatio eadē quam Ecclesia repetit ex Christi institutione, prodest

*Anima defun-
ctorum adiu-
uantur appli-
catione sacri-
ficiorum.*

*Ecclesia ab
Apostolis in-
formata sta-
uit, nō minus
pro mortuis
quā pro fide-
libus viuis al-
tariis sacrificiis
offerendum.*

*Pro matre
Augustini
sacrificium
pretij nostri
oblatum.*

*Annuersaria
pro mortuis ce-
lebrata Ter-
tulliani tem-
poribus.
Orationes mor-
tuis profunt.*

*Trigesimi diei
cōmemoratio à
morte defuncti
ab antiquis
temporibus
celebrata.*

non modò viuis credentibus, verum etiam mortuis, qui satisfactiōe plena pro suis peccatis nondum peracta hinc discesserunt: qui in loco aliquo iuxta Dei voluntatem poenas debitas luituri detinentur. Hinc Ecclesia ab Apostolis informata, & Spiritu sancto ipsam docente, statuit, non minus pro mortuis quā pro fidelibus viuis sacrificium illud in satisfactiōem poenarum aeterno Patri esse offerendum, & eius inestimabile pretium vtrisque debere applicari.

Quòd autem patres veri Apostolorum successores, & vicini eorum temporibus, ita vno ore consenserint, clarum est. Nam Tertullianus de Monogamia, Vxor, inquit, pro anima mariti oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius. Idem lib. de exhort. casti. Iam repete apud Deum pro cuius spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas, &c. Cyprianus lib. 1. epist. 9. negat pro eo offerri, nec sacrificiū pro dormitione eius celebrari debere, qui excedens ad tutelam aut curam clericum nominasset. Ambrosius de obitu Theodosij, trigesima um & quadragesimum obitus diem obseruari solitum scribit, atque vtrāque obseruationem habere auctoritatem, qua necessarium pietatis impleatur officium. Augustinus libr. 9. Confess. cap. 12. scribit pro matre sua oblatum fuisse sacrificium pretij nostri. Beatus Ephrem in suo testamento, cū trigessimū diem compleisset, sui memoriā fieri petiuit.

Vnde constat 1. anniuersariam illam memoriā quam pro mortuis Ecclesia celebrat, Tertulliani temporibus fuisse obseruatam.

2 Orationes mortuis prodesse, nam alioqui Tertullianus nō hortaretur vxorem, vt pro mortuo oraret marito.

3 Poenas pati animas in alia vita: aliās enim non instaret Tertullianus vt refrigerium vxor animæ mariti adpostularet.

4 Oblationem Missæ illis animabus prodesse, quæ cælo exclusæ, in aliquo plectuntur loco.

5 Trigesimi diei à morte defuncti commemorationem, quæ fit in Ecclesia à viris fidelibus, non esse nunc excogitatam, sed ab illis temporibus acceptam.

6 Consuetudinem hanc, quam tenet Ecclesia Romana, celebrandi annuè festum animarū, non esse recenter commentam atque introductam, sed ab ipsis Apostolorum temporibus ad nos vsque deuolutam.

7 Non temerè ea esse statuta quæ de mortuis docet Ecclesia, sed antiquissimæ consuetudinis auctoritate esse corroborata atque retenta. Quæ cū sint longè grauiissima testimonia, animos piorum in suam pertrahent sententiam.

Tertiò

3 Tertiò adiuuantur animæ defunctorum orationibus, dicente scriptura 2. Machab. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Item dicente Ecclesia suis fidelibus filiis, Oremus pro fidelibus defunctis. Et in canone post consecrationē, Memēto Domine famulorum, &c. Ad orationes autem reducuntur omnia opera spiritualia: quæ sunt obsecrationes, petitiones, gratiarum actiones, contemplationes, exercitia alia spiritualia, meditationes, quum spirituales sint hæ actiones, dependeatque earum applicatio ex orantium intentione. Hinc est quod dicamus orationes posse mortuos iuuare. Potest enim is qui orat, in eū finem suam orationem dirigere, vt illis animabus subueniat, quæ subsidiis summam habent necessitatem. Deus autem qui diues est in misericordia, quique humilium orationes respicit, ipsas acceperat, & iis pro quibus oratur, misericordiā suam clementer concedit, August. lib. de cura pro mortuis agenda, cap. 1.

Anima defunctorum adiuuantur orationibus

4 Quartò adiuuantur eleemosyna. Nam Sapientia Ecclesiastici 7. dicit, Mortuo ne prohibeas gratiam. August. quoque libro de cura pro mortuis agenda, refert eleemosynam ipsis prodesse. Et lib. de octo quæst. ad Dulcitium, quæstio 2. Ad eleemosynam reducuntur omnia opera misericordiæ tam spiritualia quàm corporalia. Corporalia sunt 7. pascere famelicum, potare sitientem, colligere hospitem, operire nudum, visitare ægrotum, redimere seu solari captiuum, sepelire defunctum. Spiritualia sunt totidem, scilicet patienter ferre infirmum, consolare dubitanti, docere ignorantem, consolari afflictum, corripere peccantem, remittere offensam delinquenti, orare pro persecutibus & calumniantibus nos.

Anima adiuuantur eleemosyna.

Matth. 25.

Omnia hæc opera mortuis suffragari possunt, quia ex charitate fiunt. Quæ charitas quum sit spiritus corporis mystici Iesu Christi, omnia facit communia, & cunctis membris infuit. Sunt autē membra corporis Christi etiam animæ illæ quæ in purgatorio poenas debitas luentes detinentur, atque ita participes fiunt omnium bonorum quæ alia membra Christi faciunt. sunt enim participes omnium timentium Dominum. Eleemosyna verò quum sit ipsius charitatis foetus, & primarius effectus, eaque ratione ad ipsam pertineat: facit charitas vt sicuti ipsa, ita & eius effectus pro sint non modò viuus, verum etiam mortuis mēbris: & tantò magis, quantò intentio orantis feruentius in hunc finem dirigitur.

Anima defunctorum participes fiunt omnium bonorum quæ viuus membra Ecclesie faciunt.

5 Quintò adiuuantur ieiunio: ad quod reducuntur disciplina, vigilia, peregrinationes, cilicia, maceratio carnis, lachrymæ & vniuersæ aliæ carnis afflictiones. Hæc omnia nec ex sui ratione ad charitatem pertinent, nec ad directionem intentionis: quum sint charitati quasi extrinseca. Angeli enim et si nunquā

Anima adiuuantur ieiunio.

ieiunauerint, tamen charitatem habent ardentissimā. Et multi etiam sancti antequam carnem macerare possent ieiuniis, abstinentia, vigiliis, cilicio, peregrinationibus, atque aliis corporalibus exercitiis, charitatem sunt consequuti, vt Latro, Zachar⁹, Publicanus, Martha, & plerique alij sancti. Nihilominus possunt hæc omnia ad charitatem reduci, & intentio ieiunantis potest ieiunij molestias & alias corporales afflictiones ex charitate assumere, & pro aliis ferre. Et quia ieiunium affligit corpus, potest tanquam poenale opus satisfactorium pro defunctorum poenis & eorum personis Deo offerri. Ideo Gregor. 4. lib. Dialogorum cap. 39. posuit quasi suffragium quartū post sacrificium, eleemosynam, orationem, & ieiunium.

Quibus animabus hæc omnia prædicta profint.

Quibus hæc omnia profunt? Augustinus in Enchiridij ca. 110. Neque negandum est, inquit, defunctorum animas pietate suorum uiuentium releuari, quum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt: sed eis hæc profunt, qui quum uiuerent, vt hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt. Item Gregor. lib. 4. Dialogorum: Dicamus ergo omnes in hac die, Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis. Amen.

IN FESTO B. MARTINI EPISCOPI, EPISTOLA.

Eccles. 44.

Ecce sacerdos magnus qui in diebus suis placuit Deo, & inuentus est iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Ideo iureiurando fecit illum Dominus crescere in plebem suam: benedictionem omnium gentium dedit illi, & testamentum suum confirmauit super caput eius. Cognouit eum in benedictionibus suis, conseruauit illi misericordiam suam, & inuenit gratiam coram oculo Domini. Magnificauit eum in conspectu regum, & dedit illi coronam gloria. Statuit illi testamentum sempiternum, & dedit illi sacerdotium magnum, & beatificauit illum in gloria, fungi sacerdotio, & habere laudem in nomine ipsius, & offerre illi incensum dignum in odorem suauitatis.

Sacerdotalis officij encomion.

Sunt duo præsertim in hac lectione notanda, à quibus noster venerabilis sacerdos & episcopus Martinus ab Ecclesia laudatur. Primum est vita & opus: & quantum ad hæc attinet, sic inquit Syrach, Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo, & inuentus est iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Hoc sacerdotale encomion, secundum literam quidem Aaroni & Phinee insignibus illis apud Israelitas pontificibus, ad æternā ipsorum memoriā, à Syrachō dedicatū est. Vndeque & omnibus sanctis episcopis ac sacerdotibus apud nos Christianos, quoties illorum solennitates agimus, porro nūcupatur, vt qui & ipsi sacerdotio sanctè functi sunt, ac proinde laudem mereantur sempiternam. At vero

rd secundum genuinum, internū & mysticum sensum, in nemi-
nē iustius ac verius competit, quā in illū solum, quē omnes pon-
tifices & sacerdotes veteris testamenti præfigurarunt, quemque
testamenti noui antistites semper sedulo sunt imitati, nimirum
Iesum Christum seruatore nostrum, ad quem sic pater celestis
medio iuramento, loquutus est, Psalm. 109. Tu es sacerdos in
æternū, secundum ordinem Melchisedech. Nā is omnia in se ab-
solutissimē expressit, quæ hic commemorantur, multi namque
fuerunt pij in utroque testamento qui Deo placuerunt: verū
nulli ita quemadmodū noster sacerdos Iesus. Nam quotquot
illi placuerunt, in hoc & propter hunc placuerunt illi: at hic il-
li placuit propter semetipsum, vnde & sic de illo in Euangelio,
Math. 3. & 17. testatus est: Hic est filius meus charissimus, in
quo mihi complacitum est, 1. Pet. 1.

Fuerunt & plerique iusti, qui iusticiam anxie coluerunt, & Legis paternæ
conseruauerunt Dei legem, sed nulli ita & tanta perfectione, at-
que ipse. Illi enim ex ipso iusti fuerunt & coluerunt iusticiam:
illi per hunc & huius auxilio legem conseruauerunt. Nam ipse
ipsissima omnium iustitia est, & finis legis ad iusticiam omni-
credenti. Verū ipse per semetipsum fuit & est iustus, adeo vt
peccatum non fecerit, nec inuentus sit dolus in ore eius, 1. Petr.
2. Ipse item per semetipsum legem excelsi conseruauit, adeo vt
ne vnum iota aut vnus apex sit in lege, quem ille non perfectis-
simē impleuit. Hinc ipse in cruce pendens post deglutatum a-
cetum, quod illa vinea subamara dabat, per sextum verbum ait,
Consummatum est.

Fuerunt etiam quidam piorum qui iram Domini precibus
assiduīs mitigauere, velut Abraham, Moyses, Iosue, & prophe-
tæ: verū nulli tanto fructu, quā noster sacerdos. Nam illi
pro vna atque altera gente interpellauerunt, noster autem pro om-
nibus: illi pro expiatione obtulerunt sanguinem hircorum
& vitulorum, at noster semetipsum & proprium sanguinem
Deo patri obtulit, Ephes. 5. Heb. 9. illi aliquando non exauditi
sunt, at noster pontifex exauditus est pro sua reuerentia, æter-
nam redemptionem inuenit, Heb. 5.

2. Posterius quod hic considerandū occurrit, est finis & præ-
mium eiusdem nostri sacerdotis. Et quantū ad istud attinet, sic
Syrachus ad eius laudem prosequitur, d. Ideo iureiurando fecit illum
Dominus crescere in plebem suam: benedictionē omnium gentiū dedit illi, &
testamentum suum confirmauit super caput eius, &c. Quia ille sic Deo
patri placuit, iustusque inuentus est, & omniū factus est recon-
ciliator, hunc vicissim illi pater honorem detulit iuxta huma-
nitatem, vt factus sit caput suæ plebis, hoc est, totius Ecclesiæ:
omnium item tum Iudæorum tum Gentium benedictio, at-
que ita diuini testamenti obſignaculum: adhuc magnificatio in
con-

*Encomion hoc
nulli iustius cō-
petit, quā vero
pontifici & sa-
cerdoti Christo*

*Legis paternæ
Christus obser-
uantissimus.
1. Cor. 1.
Rom. 10.*

*Ira paternæ
mitigator Chri-
stus.*

*Functionis sa-
cerdotalis præ-
mium.*

*Honorē sum-
mū detulit Pa-
ter Christo pro
sacerdotali of-
ficio ritē ex-
pleto.*

conspetu regum, & corona gloriæ, aded vtin nomine ipsius omne genu flectatur celestium, terrestrium & inferorum, & omnes confiteantur quod sit in gloria Dei Patris, Philip. 2. omnium Dominus, iudex viuorum & mortuorum. Certa de his adfert testimonia D. Paulus Colo. 1. Ipse, inquit, est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipso, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt. Et Petrus Act. 4. Hic est, inquit, lapis reprobatus à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli, & non est in alio quopiam salus. Item Acto. 10. Verbum misit Deus filiis Israel, annuntians pacem per Iesum Christum: hic est omnium Dominus.

Sic quia venerandus antistes B. Martinus ab infantia Deo placuit & inuentus est iustus, perverum nouæ legis Pontificem & sanctum sanctorum ad Præsulatum sublimatus est, in qua dignitate quia factus est deuotus populi reconciliator & intercessor, nec inuentus sit illi vix similis, qui in eadem conseruaret legem excelsi, ideo amauit eum Dominus & ornauit eum, stolaque gloriæ induit eum, necnon benedictione cælesti hæreditauit illum dominus Deus noster. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, Sap. 3.

Vitam autem B. Martini, quemadmodum à Sulpitio Seuerō descripta est, ex Latino hagiologio petitam, sacerdos pius clero populoque, tum ad eorum eruditionem, tum emendationē proferre potest, ac debet.

EPILOGVS.

1 Quia Ecclesia militans & triumphans vna sunt Ecclesia, idē merito ipsa militans Ecclesia laudes patrum vct. Test. in Christo dormientium, attribuit sanctis noui Testamenti, quia eodem Spiritu ducti, eadem fide præditi, iisdem virtutibus donati, eadem charitate succensi, omni conamine legem Dei adimplere studuerunt.

2 Omnis diuorum laus, tanquam in suum scopum, dirigenda est in ipsum caput sanctorum omnium Christum, è quo tanquam ex fonte, omnes sancti suam iustitiam, pietatem, legis diuinæ adimplerionem hausuerunt. vnde dixit Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Hinc est quod verè sancti dicunt cum Davide, Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, Psal. 113. Imò potissimum cōuenit hæc lectio pontifici nostro Christo, qui & ipse omnia quæ in ea commemorantur, in se absolutissime expressit.

3 Finis & præmium per gratiam Dei bene actæ vitæ, necnon sacerdotalis officij ritæ gesti, honor, benedictio, misericordia, gratia, corona gloriæ, & æterna beatitudo. Hinc dicturus est Dominus, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui, Matth. 25.

IN FESTO EIVSDEM S. EPI-
SCOPI, EVANGELIUM.

IN illo tempore dixit Iesus discipulis suis, *Sint lumini vestri præcincti, & lucerna ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptiis, ut quum venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui quos quum venerit Dominus, inuenit vigilantes. Amen amen dico vobis, quod præcinct se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias quâ hora fur veniret, vigilaret utique, & non fuisset perfoctus domum suam. Ideo & vos estote parati, quia quâ hora non putatis, filius hominis veniet.* Luca 2.

IN Euangelio hodierno, quod totum est parabolicum & allegorici, docet nos parabolicè Dominus quatuor. 1. Primò quonam pacto nosmet dignè ad ipsius actuentum, hoc est, mortis horam, & diem nouissimum parare debeamus, nè inopinatò rapiamur in æternum exitium, quum dicit, *Sint lumini vestri præcincti, & lucerna accense.* Hanc parabolam à viatoribus nocturnis sumpsit Dominus. Nam hi, ne vel stercorebus commaculentur, vel à sentibus remorentur, omniū primò vestimenta sua præcingunt, mox verò ne quâ impingant, aut à semita deflectant, sed expeditius iter conficiant, lumina seu lucernam gestant in manibus. Iam sumus nos viatores spirituales, adeoque viatores nocturni, hoc est, vita nostra perpetuus cursus est, & progredimur vsque de die in diem, quemadmodum viatores de miliari in miliare, fitque iter nostrum noctu, hoc est, in caliginoso cæcoque mundo. Hoc testatus est David 1. Paralip. 29. Peregrini sumus corâ te & aduenæ, sicut omnes patres nostri, dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora. Et Apost. Heb. 13. Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Nam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino, 2. Cor. 5. Vult igitur Dominus noster, vt & nos (viatorum & peregrinorum more) præcingamus lumbos nostros, luminaque geltemus in manibus, hoc est, vt animos nostros cohibeam, subducamusque à stercorebus peccatorum & sentibus voluptatum huius mundi, & vt Apostolus vult, Heb. 13. Sint mores alieni ab omni auaritia, contenti iis quæ adsunt: & iuxta B. Iacob. 1. cap. simus abiicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipientes insitum verbum, quod potest saluare animas nostras. Item iuxta Petrum 1. capite 2. tanquam aduenæ & peregrini abstineamus nos à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam, conuersationem inter gentes habentes bonam, & c. ac contrâ in fide veram vitam agamus, pudicam, sobriam, iustam sanctamque, necnon corpora nostra ieiuniis, vigiliis ac continencia

Similitudo apostolice a viatoribus nocturnis desumpta. Viatores spirituales sumus & nocturni.

*Lucerne lum-
borumque præ-
cinctis quid si-
gnificent.*

nentia, aliisque exercitiis carni ingratis maceremus castigemus-
que, 1. Corinth. 9. Galat. 6. Nam per præcinctionem lumborum,
peccatorum voluptatumque omnium constrictio seu resisten-
tia intelligitur: per verò lucernas accensas, bona opera (fide ni-
mirum lucida & charitate feruida) intelligenda veniunt. Sensus
itaque est: Si dignè ad Domini aduentum parare nos velimus,
ante omnia à peccatis abstinere, & innocèrè contrà viuere nos
oportet. Non enim satis est vt lumbi nostri præcincti sint, hoc
est, vt non peccemus: sed & lucernis contrà accensis instructi
simus necesse est, lucerna nimirum verbi Dei, Psal. 118. luce ve-
ræ fidei, Ioann. 12. & luce bonorum operum, Matth. 5. Sic lu-
ceat lux vestra coram hominibus, &c. Nam cui hæc nō adfuit,
istæcus est, & manu viam tentans, sicut Petrus habet 2. cap. 1.
Ideoque non tantū sciutum est, Declina à malo: sed & addi-
tur statim, Et fac bonum, Psal. 118. Item Isa. 1. Quiescite age-
re perversè: addis, & discite benè facere.

Atqui necdum hoc sufficere nobis debet, vt lucernas huius-
modi gestemus in nostris manibus, sed addendum etiam hoc,
vt vigilemus, expectemusque gnàviter, ad ipsum vsque Domi-
ni nostri aduentum reditumque, quemadmodum fideles serui,
noctu foris agente Domino, vigilare ac omni momento expe-
ctare illum sedulò consueverunt. Audiamus porrò Dominum
nos adhortantem, Et vos, inquit, similes estote hominibus expectanti-
bus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis, vt quum reuertit ac pulsa-
uerit, confestim aperiant ei. Hæc parabola à seruis fidelibus petita
est. Nuptiæ antiquitus noctu peragi solebant: oportebat igitur
seruos vigilare, & expectare dominos suos per totam noctem.
Sic nimirum & nunc spiritualiter agitur: inter Christum Do-
minum nostrum, atque nos ipsius seruos: Dominus quidè, qui
nuptiis interesse dicitur, dominus noster Iesus Christus est, rex
regum & dominus dominantium, Apoc. 19. Nuptiæ autem,
caelestia sunt gaudia, Apoc. decimonono. Serui verò sumus om-
nes nos, cuiuscunque sumus vel sexus vel conditionis: quum
enim venundati essemus per chirographum peccati diabolo,
redemit ille nos, fecitque nos sibi peculium, Colossen. 2. Tit. 2.
Nox verò potestas est tenebrarum, Luc. vigesimo secundo. mū-
di maligni summa perversitas, Ioan. 3. & finis temporis gratia,
Ioan. 9. At reditus domini à nuptiis, Christi aduentus est ad iu-
dicium: spiritualis quidem & invisibilis in hora mortis, corpo-
ralis verò & visibilis in nouissimo die, Ioan. 14. Matth. 25. In-
certus autem Domini reditus, & horæ mortis, & diei nouissi-
mi incertitudinem significat, Matt. 24. de die autè illa & hora
nemo scit, neque angeli caelorum, Marc. 13. neque filius, nisi so-
lus pater.

Est ergo Dominus noster profectus ad nuptias, hoc est, ascē-
dit

*Nuptiæ olim
noctu peragi
solebant.*

*Nuptiæ Chri-
sti caelestia sunt
gaudia.*

*Serui Domini
sumus omnes
nos.*

*Reditus Do-
mini à nuptiis
est aduentus
eius ultimus,*

dit ad cælos, sedetque ad dextram patris, & fruitur cælesti diuinaque gloria: at inde tandè rediturus est ad iudicium, idque in hora mortis inuisibiliter, & nouissimo die (vt dictum est) visibiliter. Quum ergo nos omnes simus serui ipsius, oportebit sanè & nos vigilare, & expectareque ipsum sedulò. Videmus enim, etiam si quis lucernis accensis noctu vel instructissimus sit, si tamè is somno indulgeat, excidere illas è manu ipsius, sicque mox extingui: ita videlicet, etiam si & nos quàm pietissimam arripuerimus vitam, sitamen dormiamus, hoc est, omnem merum ponamus, & agamus securè, peribit mox omnis nostra pietas. Nox enim adest, imò magis horribiliusque ea totum mundum indies occupat, hoc est, totus mundus in maligno positus est, 1. Ioan. 5. refrinxit charitas, nutat ac labascit fides, defecere ferme virtutes omnes, abundauitque interim iniquitas multorum, Matth. 24. Ideoque meritò sanè dicit Paulus dies esse malos, instareque periculosa tēpora, Ephe. 5. 2. Tit. 3. Veniet autem dominus certò in nocte hac, & veniet quidem eo tempore, quando longissimè adhuc abesse ipsum putabunt homines mundani, 1. Thes. 5. 2. Pet. 3. Apoc. 3. Si igitur consultum nos saluti nostræ volumus, procrastinationem ponamus, præcinctos habeamus lumbos, lucernas accensas gestemus, quàmque primùm & egrediamur Domino obuiam, vigilemus & expectemus ipsum citra intermissionem omni momento à nuptiis cælestibus reuersurum, hoc est, perseueremus, cumque metu ac tremore salutem nostram operemur. Scriptum enim est. 2. Timo. 2. Nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Et Matth. 24. Qui sustinuerit vsque in finem, hic saluus erit. Audiatur iterum Apostolus Tit. 2. Apparuit gratia Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegata omni impietate & secularibus desideriis, sobriè, & iustè & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Et Psal. 26. Expecta Dominum, viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Et rursus Psalm. 36. Expecta Dominum, & custodi viam eius, &c.

Audiuimus hætenus breuiter laborem nostrum. Ne ergo nos eius laboris & vigilæ tederet, addit & præmium hoc loco consequitur, quum ait Dominus, Beati sunt serui illi, quos quū uenerit Dominus, inuenierit vigilantes. Amen amen dico uobis, præcincti se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Hic Dominus vigilantes & succinctos pronuntiat beatos, atque ne quis beatitudinem hanc imaginariam censeat, addit modū beatitudinis: nimirum, se (utpote Dominum) collocaturū suos ad mensam, & ministraturum ipsis, hoc est, æternā eis concessurū requiem, & sua ipsius donaturum eos gloria: hæc ineffabile mercedem

Seruum Dei est vigilare & expectare ipsum

Nox totū mūdum occupat.

Dominus eo tēpore ueniet, quando longissimè abesse putabitur.

Premium suū cū gloriam & vigilantium.

cedem suis quoque promisit, Lucæ 22. d. vos estis qui perman-
sistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut
disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super
mensam meam in regno meo. Item Apoc. 16. Ecce venio citò
sicut fur. Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus
ambulet, & videantur puritatem eius. Idem cap. 21. Absterget
Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum. Iterum capite
22. Ecce venio citò, & merces mea mecum est, dare unicuique
secundum opera sua.

*Liberalitas do-
mini erga nos
quàm magna
sit.*

Ex his autem verbis colligere facillè possumus, quantopere
ficiat Dominus salutem nostram, vt nempe saluemur: colligere
quoque possumus, quanta ipsius erga nos sit liberalitas, etiam
si fecerim⁹ maximè omnia quæ & hic & alibi nobis præcipit,
nihil tamen deberetur nobis. Nam omnia nostra benefacta
plus quàm satis à Domino nobis antè refusa sunt, neque nostra
illi opus est beatitudine: nam sine nobis & ab æterno regnavit,
& porro regnare potest. Attamen pollicetur nobis æternam fe-
licitatem, tanquam præmium, ac si nostris iustitiis ea debere-
tur: & adeò beatos nos esse cupit, vt & suum nobis offerat mi-
nisterium, velitque ministrare nobis, tãquam seruis Dominus,
quum tamen nos ipsi ministerium re vera debeamus. Tantum
igitur, tamque liberale præmiũ nos meritis extimulare omnes
debet, vt alacrius studiosiusque spirituales nostros lûbos præ-
cingamus, habeamus lucernas accensas, vigilemus & expecte-
mus Dominum.

*Præmiij ma-
gnitudo ad
virtutũ amo-
rem & vitiorũ
odium nos ex-
citare debet.*

3 Tertiò ostendit dominus summam erga seruos suos lon-
ganimitatem, mansuetudinem & patientiam. Poterat enim
quispiam ad hæc dixisse, Audio quidem præmiij magnitudinẽ,
& maximam domini erga nos munificentiam: verum quis sem-
per habere potest præcinctos lûbos, & accensas lucernas? quis
semp̃ vigilare & expectare sic dominum potest? In multis
enim offendimus omnes, Iacob. 3. & nemo purus à peccato est,
teste Iob. Ad hoc ergo sic respondet consequenter dominus, *Et
si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, atq; ita inue-
nit, beati sunt serui illi. Quib⁹ verbis (vt diximus) patientiã & lon-
ganimitatem suam nobis commendat. Et si iure optimo nos o-
mni tempore paratos esse oportet in prima vigilia, in secunda,
& tertia, hoc est, in ipsa pueritia statim, in adolescentia & in
senectute, iuxta illud Thren. 3. Bonum est viro quum porta-
uerit iugum domini ab adolescentia sua: & illud Eccles. 39. Iu-
stus cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Deum qui fe-
cit illum, &c. tamen adeò clemens & longanimis est dominus,
vt quos non inuenit per omnia paratos in pueritia, cum his sit
patiens vsque ad adolescentiam: & quos nec in hac paratos in-
uenit, eos toleret vsque ad vltimam senectam. nouit enim pro-
nita-*

*Longanimitas
& patientia
Domini nobis
commendatur.*

nitatem nostram in malum, Genes. 8. & instabilitatem in bono. Ideo longanimis est super nos, nec statim vlsciscitur lapsos nos, sed patienter expectat ad poenitentiam, iuxta illud Isa. 30. Expectat Dominus vt misereatur nostri. Et 2. Pet. 3. Non tardat Dominus promissionem suam sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti. Si igitur cessauimus hactenus aut lapsi sumus, surgamus, resipiscamusque vel adhuc: nōdum enim serō est, quandiu differt aduentum Dominus spes est salutis. Sed tamen interim is beator erit, qui sic vitam suam componit vt omni momento liberē effari audeat hoc Dauidicum, Paratus sum & non sum turbatus, Psalm. 118. Item Psalm. 107. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.

*Spes salutis
quandiu Do-
minus differt
aduentum suū*

4. Quartō docet quid nos præterea debeat commouere potissimum, vt studiosius nosmet paremus. Estque horæ mortis iudiciiue futuri incertitudo. Quia ergo nescimus quando maxime sit venturus, eō quōd tempus illud ignotum est, certum tamen est adfuturum, (nam nihil morte iudicioque certius, horæ verō nihil incertius) præstat & vtile atque necessarium est, vt semper vigilemus, necnon perpetuō parati & instructi simus bonis operibus, atque ab omnibus mundanarum rerum impedimentis expediri. Ob id nimirum Dominus subiungit, Hoc autem scitote, quod si sciret paterfamilias quā hora sur esset venturus, vigilaret vtiq; & non sineret perfodi domum suam. Tam timent homines opibus suis terrenis, vt ob has vel totas noctes insomnes ducant, ne se dormientibus, irrūpant fures, & eas furentur. Quanto magis nos sollicitos esse oportebit, ne opibus spoliemur æternis ac cælestibus? Vigilandum igitur nobis est perpetuo, semper, inquam, studēdum iustitiæ & pietati, ne dies Domini (qui tanquam fur in nocte veniet) nos imparatos obruat, 2. Petr. 3. Nam sicut factum est in diebus Noë, ita erit & in diebus filij hominis: Edebant & bibebant, vxores ducebant, & dabant ad nuptias, vsque in diem qua intrauit Noë in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes. Similiter sicut factum est in diebus Loth: Edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & edificabāt: quā die autem exiit Loth à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo, & omnes perdidit: secundum hæc erit quā die filius hominis reuelabitur, Luc. 17. Matthæi 24. Et vos igitur, inquit, estote parati, quia quā hora non putatis, filius hominis veniet. Vltimam horam ignorare nos voluit Dominus, vt semper suspecta sit, & ad eam præparemur, Ecclesiast. 5. ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subitō enim venit ira illius, & in tempore vindictæ disperdat te. Ecclesiast. 9. Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia erunt apud in-

*Morte iudicioque nihil
certius, horæ
verō nihil im-
certius.*

*Dies aduentus
Domini furā
comparatur.*

*Horam ultimā
nos ignorare vo-
luit Dominus
vt semper sus-
pecta sit.*

*Sancti præde-
cessores nostri.*

feros quod tu properas. Quæ enim paratæ erant virgines, intra-
uerunt cum sponso ad nuptias, & clausa est ianua, Mat. 25. At-
que ne hic causemur nostram impotentiam, quam plurimos ha-
bemus prædecessores, ipsos Apostolos, Martyres, Confessores,
virgines & viduas, atque inter hos ipsum etiam B. Martinum,
cuius hodie memoriam agimus. Et hi omnes ob id præcesserunt
nos, & glaciem profciderunt, ut eos imitemur, eademque tan-
dem cum ipsis fruamur caelesti gloria, Amen.

EPILOGVS.

*Iudicij mortis-
que hora ex si-
gnis non sit cer-
ta.*

1 Christus nos hac lectione pramonet nostre mortis & iudicij sui, fate-
mur quotidie in articulo fidei Dominum venturum iudicare viuos & mor-
tuos, sed certum tempus eius aduentus nos latet. Signa quidem plurima Do-
minus prædixit, quorum aliqua præcessere, pleraque quotidie videntur, ple-
raque expectantur, tamen horrendi illius diei certam horam inde colligere non
possumus. Sic Heb. 4. Statutum est homini semel mori. Et Sap. 7. Vnus in-
troritus omnibus ad vitam, & similis exitus manet omnes: hora tamen in-
exta Euang. Matth. 24. & hic mortis, nulli certa. Vnde & Poeta dicit, Tacito
clam venit illa pede Et sicut iudicium quædam signa prænuntiant, sic mors
habet suos nuntios, casum, infirmitatem & senectutem, sed sic neque mortis
hora sit certa. Quare hoc? ut vigilemus, nosque appareamus bene viuendo
& orando, Matth. 24. & 25. Marc. 13. Luc. 21.

2 Ad studium bonorum operum quum in ultimam horam tum in extre-
mum diem, allicit nos & stimulat Seruator, præmiis allicit, incerto & im-
promiso suo reditu nos urget & stimulat, Apoc. 3. Si non vigilaueris, veni-
am ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.

3 Similitudine habitus ministrantium Dominus docet sedulitatem no-
stram, & stenus in fide, vigilemus in negotio salutis, mala non agamus, &
bonis operibus insudemus: Psal dicente, Declina à malo, & fac bonum. Nā
tali modo optimus Christus velut suos esse in hac sententia, ut extremum
illum diem semper expectarent parati, cum mox venturum. Et in hac senten-
tia fuisse Petrum, Paulum, Hieronymum, & innumerabiles alios constat. Fu-
rem Hilarius diabolum intelligit, sequitur Origenem: abj extremum diem.
Vterque enim fur est, teste Petro 1. Pet. 5. & 2. eiusdem 3. cap. Per patrem-
familias vnusquisque nostrum intelligitur, cui domus conscientie sub custo-
dia commissa est. Dictum est ergo omnibus nobis, Vigilate, Marc. 13. Nesci-
tur dies nec hora, mors est certa, dies incerta, incertior hora. Consulat ergo a-
nimæ qui sapit ille sue.

IN FERIIS CATHARINAE VIR-
GINIS ET MARTYRIS,
EPISTOLA.

Sap. 7. & 8.

Sapientia vincit malitiam. Attingit ergo à fine usque ad finem fortiter,
& disponit omnia suauiter. Hanc amauit, & exquisiuit eam à iuuentute
nostra, & quasi sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum forme il-
lius.

Ius. Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed & omnium Dominus dilexit illam. Doctrina enim est disciplina Dei, & electrix operum illius.

Lectionis huius verba sapientissimus Israelitarum rex Salomon in diuinæ sapientiæ encomiō loquutus est, quo nos omnibus aliis posthabitis in vnus eius amorem & admirationem citius & libentius rapiamur: & præsertim tractat duos:

1. Primò ostendit quæ sit hæc sapientia, ne quis arbitretur hic loqui eum de vulgari sapientia, quæ est affectio quædam animi, circa diuinarum humanarumque rerum cognitionem versans. Et ostendit se præcipuè loqui de ea sapientia quæ omnem sapientiam transcendit, & à qua omnis sapientia veluti riuulus ex fonte proficiscitur, nempe de ipsa sapientia Dei, quæ est *Sapientia Dei*, filius Dei Iesus Christus seruator noster. hic enim summa illa *filius Dei* Dei sapientia est, in quo omnes sapientiæ & scientiæ Dei thesauri reconditi sunt, Colos. 2. qui & nobis à patre factus est sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio, 1. Cor. 1. de hac dicit Salomon, *Sapientia vincit malitiam*. Vicit enim Christus mortem suam diabolum, mortem, peccatum, &c. Apoc. 5. Vicit leo de tribu Iuda. vide etiam Lucæ 11. Ioan. 12. & 14. Rom. 5. Neque hunc potuit, neque potest vincere malitia: nam peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, Isa. 53. 1. Pet. 2. Imò nec vllum eorum vnquam potuit malitia vincere, qui huic sapientiæ adhaeserunt, qui in hanc spei suæ collocarunt ancoram. Sic enim ipsa dicit, Matth. 16. Et portæ inferi non præualebunt aduersus Ecclesiam meam. Et Paulus ait, Nihil damnationis illos manet, qui insiti sunt Christo Iesu: nam si Deus pro nobis, quis contra nos? Rom. 8. hoc palàm factum est in S. Virgine Catharina, quæ annos nata octodecim, viros etiam grauissimos & humana philosophia clarissimos, sua disputatione superauit, & superatos ad Christi fidem cōuertit. Superest igitur, vt quando ipse vera sapientia sit, nos ab eo sapientiā postulemus, dicentes illud Prouerb. 5. Diriuenter viuuli tui foras, in plateis aquas tuas diuide. Et quando ipse victor sit malitiæ, sub ipsius agamus præsidio. Omnia, inquit Apostolus, possum per eum, qui me confortat.

Malitia non potuit vincere Dei sapientiā.

Malitia superare non potest Dei sapientiā inuidentes.

2. Secundo ostendit quos effectus habeat sapientia æterna, cū subdit, *Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter*. Iesus Christus æterni patris sapientia à fine usque ad finem attingit fortiter & disponit. Quia ille est per quem condita sunt vniuersa, visibilia pariter & inuisibilia: per ipsum omnia gubernantur & implentur, Col. 1. Eph. 4. Restat igitur, quando ipse omnia moderetur & gubernet, vt nos ipsum nostrum regem agnoscamus, Isa. 33. Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster, ipse veniet & saluabit nos.

Sapientia patris, Christum diligere debemus, quem pater tam intime amat.

Hunc Christum Dei sapientiam omnium dominus dilexit, ipse nanque Dei patris filius est charissimus, in quo sibi concupiscit, Matth. 3. & 17. In hoc voluit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare corporaliter, & reconciliari omnia erga se, siue quæ in cælis, siue quæ in terris. Quando ergo ipsum Deus ipse tam intime diligit, par est ut & nos eum diligamus, idque neque verbo, neque lingua, sed opere & veritate, Ioan. 3.

Sponsus noster fidem nos seruare oportet.

Hic quoque sponsus ille est, quem omnes electi exquisierunt & amplexi sunt, de quo testatus est Ioan. Bapt. Ioan. 3. d. Qui habet sponsam sponse est, &c. cui sponso & Paulus suos Corinthios desponsauit: Despondi, inquit, vos vni viro, virginem castam exhibere Christo, 2. Cor. 11. Par quoque est ut & nos huic sponso nostro seruemus fidem, ne nobis obiciatur quod olim de synagoga concupiscimus d. Iere. 2. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt venam aquæ viue, & foderunt sibi cisternas, &c. & Osee 4. Spiritus fornicationum, &c.

Doctor disciplina Dei Christus, & elector operum illius.

Christus etiam doctor disciplinæ Dei est, & elector operum illius: nam ipse cælestem doctrinam, voluntatemque patris à cælo attulit, & in nos aperte effudit. Verbum, inquit Petrus, misit Deus filiis Israel, nuntians pacem per Iesum Christum: hic omnium dominus est, Act. 10. Hic inuenit (ait Baruch. 3.) omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel seruo suo: potest in terris visus, & cum hominibus conuersatus est. Et ipse Dominus, Ioan. 15. Omnia quæcunque audiui à patre meo, annuntiaui vobis. Et ad Patrem, Ioan. 17. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi in mundo: Verba quæ dedisti mihi, dedi eis: ego tradidi eis sermonem tuum. Quum ipse denique doctor sit, quem dedit nobis Deus pater, teste Ioh. 2. cap. reliquum est ut ipsius doctrinam amplectamur, quum præsertim & pater cælestis hoc vnice exigat, dum inquit, Hunc audite, Matth. 17.

B. Catharina constantia & fortitudo.

Lectio hæc ob id hodiernæ festiuitati peculiariter consecrata est, quod & ipsa B. Catharina virgo, spreta munda & vmbilici sapientia, hanc vnam tanquam veram & omnia potentem, & elegerit, & amauerit, & exquisierit cum Salomone, atque adeo tam mordicus tenuerit, ut ab ea neque minis, neque pollicitis, neque verberibus, neque verbis, neque rotis, neque gladio potuerit auocari, sicque suo declarauerit exemplo, verissimum esse quod hic Salomon dicit, nempe malitiam non posse vincere sapientiam, & hanc à fine vsque ad finem attingere fortiter, & omnia disponere suauiter. Vnde non ineptè in eius encomion tale canticum canit Ecclesia, d. Regnum mundi & omnem ornatum seculi contempsit, propter amorem Domini mei Iesu Christi, quem vidi, quem amaui, in quem credidi, quem dilexi.

EPILOGVS.

1 Sapientie increatae commendatio & laus, in quam non incidit malitia, hoc est, peccatum, sed per eam potius à peccatis emundamur. 1. Ioan. 3. Scitis quia ille apparuit ut peccata tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat, &c.

2 Amabilem se reddit sapientia ab utilitate & pulchritudine. Ab utilitate, quia multo plura, maiora & meliora bona habentur per eam, quam per diuitias temporales. Hinc ait, Quid sapientia locupletius que operatur omnia? Infinitus thesaurus est, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitie Dei. A pulchritudine, quia nemo castum & immaculatum sese potest exhibere sponso suo Christo, nisi adsit donum sapientie. Hinc Zach. 9. Quid est bonum eius, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? id est, sapientia efficiens castas mentes.

3 Proverbium est apud D. Dionysium, Optimi est optima adducere. Sic omnium donorum mater sapientia nobis omnia secum adfert, contestante hoc Salomone, Sap. 7. Venerunt, inquit, mihi omnia bona pariter cum illa, temporalia scilicet & aeterna. Merito ergo ea à nobis inuocanda, super salutem & speciem diligenda, atque regnis & sedibus, & totius mundi diuitiis proponenda est.

IN FERIIS EIVSDEM S. VIRGINIS, EVANGELIUM.

In illo tempore dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum Matth. 25. calorum decem virginibus quae accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso & sponse. Quinque autem ex eis erant fatuae, & quinque prudentes. Sed quinque fatuae acceptis lampadibus, non sumpsērunt oleum secum. Prudenter vero acceperunt oleum secum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illae, & ornaverunt lampades suas: Fatuae autem sapientibus dixerunt, Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae extinguuntur. Responderunt prudentes dicentes, Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus: & quae parata erant intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. Novissimè vero venerunt & reliquae virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis. At ille respondens, ait, Amen amē dico vobis, nescio vos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

Saluator ostendit in hac parabola mortis iudicii que incertitudinem, atque post hanc vitam meritum vacuum. Et ideo admonet non dormitandum aut cessandū esse in vita hac, sed assiduo cultu pietatis, & officiis in proximum parandum nobis viaticum in vitam futuram, quod scilicet in resurrectione serdō nimis quæsituri hoc ipsum sumus, nisi hic parauerimus maturè. Hinc admonet Seruator Ioan. 12. Ambulate dum lucem habetis, veniet enim nox quando nemo potest operari, Mortis iudicii incertitudo ostenditur.

Ioan. 9. Et Paulus, 1. Cor. 16. Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini: omnia vestra in charitate fiant. Et Gal. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum, &c.

Ecclesia militans tantu statui, qualu hic sit ostenditur.

1 Præsertim in hac præsentī parabola notatū digna occurrūt tria. Primò delineatur nobis status præsentis Ecclesiæ militantis. Comparatur enim Ecclesia arcæ Noë continenti munda & immunda animalia: & arce, in qua est triticum cum palea: item fagena, omne genus piscium capienti, Mat. 13. & hic decem virginibus, inter quas quinque sunt sapientes, & reliquæ quinque imprudentes & fatuæ: in qua nunc ægre discerni possunt mali à bonis, & è conuerso. Discretio hæc tantū fiet post mortē in futuro iudicio, quādo exhibūt angeli, & separabunt malos de medio iustorū, & mittēt eos in caminū ignis, &c. Mat. 13. Tūc enim sicuti Saluator dicit Ioā. 5. Qui bona fecerūt, ibunt in resurrectionē vitæ, qui verò mala egerūt, in resurrectionē iudicij. dicit ergo Christus: Simile fiet regnū celoꝝ decē virginibus: quæ sumptis lampadibus suis exierunt obuiam sponso: Quinque ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpsērunt oleum secum. Prudentes vērō acceperunt oleum in vasis suis. Per decem virgines omnes in genere Christiani intelliguntur: qui nimirum dicuntur virgines, quōd castitatem habeant veræ fidei, sintque in baptismo desponsati vni Christo celesti sponso, satanaeque & omnibus eius operibus ac pompis renuntiauerint. Quem admodum enim quis virgo nascitur, sic & nos in baptismo renascimur spirituales virgines: hoc est, à peccatis & corpore & spiritu puri: idque in eum finem, vt virginitatem huiusmodi nostram erga sponsum Christum illibatam seruemus, hoc est, in fide & in vita stabiles sincerique simus, iuxta quod omnes hortamur ab Ecclesia, d. statim à baptismo accepto, Accipe stolam candidam, lampadem ardentem, & custodi baptismum tuum, vt possis Christo occurrere. Hinc nimirum & Paulus ad Corinthios suos, quos per baptismum & fidem Christo adduxerat, inquit, Desponsavi vos vni viro, vt virginem castam exhibeatis Christo, 2. Corinth. 11.

Fidei castitas sponso nostro seruanda.

Hic verò cogitet iam vnūquisque nostrum, num etiam adhuc virgines simus, num etiam fidem Christo sponso seruauerimus. Certè qui vel fornicati vel adulterati sunt, hoc est, vel in hæresim, vel in impiam vitam inciderunt, & extra veram orthodoxamque fidem agunt, Christumque vel ignorant vel abnegarunt, si in scripturis non virgines, sed meretrices & adultere dicuntur: iuxta illud Ose. 4. Spiritus fornicationum decepit populum meum, & fornicati sunt à Deo suo, nec in Christianorū verorū albo sunt, imò ne inter hypocriticos quidem Christianos numerari sunt digni: nam vt vt hypocrite sunt, virgines tamen adhuc sunt, si non internè, externe saltem.

Heretici adultere & Christianorū albo indigni.

Ratio-

Rationem cur Dominus Christianos decem virginibus compararit, hic scire oportet. Via Domini, per quam nos oportet Christo ire obuiam, est via mandatorum Dei, Psal. 118. Mandata autem decem sunt numero, vt omnibus constat. Comparantur igitur Christiani virginibus decem, vt admoneamur, decem praeceptorum à nobis exigi obseruationem: quemadmodum & Matt. 19. dominus ait: Si vis vitam ingredi, serua mandata. Porro mandatorum horum summa est, fides in Deum, & charitas tum in Deum tum in proximum. Hæc in genere de Christianis dicta sunt.

Sponsus autem cui obuiam exierunt virgines decem, Christus est, vti supra ex Paulo ostensum est, 2. Cor. 11.

Per quinque verò virgines prudentes, veri Christiani intelligendi veniunt, per fatuas Christiani adulterini & hypocritici: de vtrisque habes Matt. 7. vbi Christus dicit: Omnis qui audit verba mea, & facit ea, sapiens est, &c. Qui verò audit, sed non facit, stultus est, &c. Item Deut. 32. Gens absque consilio & sine prudentia, &c.

Habuerunt virgines singulae lampades, at non omnes oleum. Per lampades autem intelliguntur cōmodè, externa fidei confessio, & externa bona opera: per oleum verò, fides & charitas intelligi debent. Sic ergo omnes Christiani externè quidem fidem confitentur & bona opera exercent, verum non omnes fidē etiā cordis habēt, ac ex charitatis ductu, rectaq; intentione bonis incumbūt operibus. Sunt itaq; ij genuini Christiani, qui & ore fidem confitentur, & corde etiam fidem fouent, ac quorū opera bona ex vera fide & charitate rectaq; intentione proueniunt, Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Contrā hypocritici sunt, qui fidem ore duntaxat profitentur, & externè operantur, veritate fidei & charitatis rectaq; intentionis interim vacui, in quos torquetur hoc Euangelicum: Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit, vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Nam sicut lampas sine oleo foetet, sic opus sine intentione recta & charitate, ingratum est, 1. Cor. 13. Si charitatem non habueris, nihil sum, nihil mihi prodest. Hic iam colligere possumus, verine Christiani nos, an adulterini simus. In summa: Non externa fidei confessio, nec externa bona opera veros à falsis discernunt: nam vtrique his insigniti sunt, verum sola fides cordis, charitas ex vera fide promanans, conscientia bona & pura, ac recta ad Deum intentio alteros ab alteris determinant. Si ergo veri Christiani esse volumus, ante omnia, & vera perseuerantique fide, & vera charitate præditi esse studeamus: sic enim vltro & confessio & externa opera sequuntur.

Iam sponsi tardatio & mora, de qua sequitur: Morā faci-

Christiani cum decem virginibus comparantur.

Sponsus Christus.

Virgines prudentes veri Christiani.

Fatua adulterini & hypocritici.

Lampades externa fidei confessio & opera externa. Oleum fides & charitas.

Christiani genuini.

Christiani hypocritici.

Opera sine intentione recta & charitate ingrata.

Christiani veri ac falsi per quæ discernuntur.

Mora est aduentus Christi ad iudicium dilatio.

te sponſo, aduentus Chriſti ad iudicium extremum dilatio eſt: qui nimirum in longum differt reditum ſuum, non (vt impij iudicant) quòd omnino emanſurus ſit, ſed vt longanimitate ſua inuitet nos omnes maximè imprudètes ad poenitètiā & reſiſſiſcentiam, ac æternū ſeruet, teſtibus Paulo Rom. 2. & Petr. 2. cap. 3. Olim Gentiles in deorum ſuorum encomiō hoc pro- uerbiū ſtatuērunt d. Dij laneos habent pedes. Multò magis hoc deprædicādū eſt de Deo noſtro vero & ſeruatore Jeſu Chriſto, qui pius & longanimis eſt ſuper ſponſam ſuam Eccleſiam, de cuius pietate ſic ait Iſa. 30. Expeſtat nos Deus vt miſereatur noſtri. Sed attendenda & pertimeſcenda hic eſt Lactantiij ſen- tentia, d. Diuina quidem ira tardè ad vindictā procedit, ſed tarditatem ſupplicij grauitate compenſabit. Audiendus ergo Habacuc. 2. cap. Si moram fecerit, inquit, expeſta eum, quia ve niens veniet, & non tardabit.

*Sponſus lon-
ganimus ſuper
ſponſam ſuam*

2. Secundò oſtenditur qualis Eccleſiæ militantis ſtatus tan- dem in fine futurus ſit, & quis eius terminus, quum ſubdit Chriſtus, Moram autem faciente ſponſo dormitauerunt omnes ac dormie- runt. Quòd verd quum tardaret ſponſus, virgines omnes dor- mitare cœperunt & dormierunt: per hoc defectus & mors ſig- nificatur, quibus tam boni quàm mali hoc in mundo obno- xij ſunt: Nam omnibus ſemel moriendum eſt, ſiue veri ſiue hy- pocritici, ſiue boni ſiue mali, quia ſecundum corpus, vnus eſt omnium interitus, ſiue pij ſiue impij, ſiue ſapientes ſiue ſtulti, ſiue docti ſiue indocti, Eccl. 2. Heb. 9. Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudiciū. Media autem nocte clamor fa- ctus eſt: Ecce ſponſus venit, exite obuiam ei. Clamor in media nocte, quando altiffimè dormitur, aduentū Domini repentinū & in- expeſtatū ad iudicium ſignificat: quemadmodū enim fur in no- cte, ita dies Domini veniet. Quum enim dixerint pax & ſecu- ritas, tunc repētinus eis ſuperueniet interitus, 1. Theſ. 5. Iſa. 30. Dum non ſperat, veniet ei contritio, & ſicut in diebus Noë ve- nit diluuiū, & in diebus Sodomorum & Gomorrhæorum pluit Deus ignem & ſulphur, ita erit & aduētus filij hominis, Matth. 24. Item Apoc. 3. Si non vigilaueris, veniam ad te qualiſ fur in nocte, & nescis qua hora veniam ad te.

*Dormitio aut
dormitatio
mortē ſignifi-
cat.*

*Clamor in me-
dia nocte inex-
peſtatū Do-
mini aduentū
denotat.*

*Clamor tubæ
perſonatus eſt.*

Porro clamor ille nocte intempeſta, ſponſi præſentiam nun- tians, & virgines à ſomno ad occurrendum illi excitans, tubam angelicam denotat, qua (eo tempore quo minimè putabunt ho- mines) mortui omnes in ictu oculi excitabuntur ad vitam, ad iudiciūque Chriſti ſponſi citabuntur, iuxta illud Matth. 24. Tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filiū hominis venientem in nubibus cæli cum virtute & gloria multa. Et mit- tet angelos ſuos cū tubæ voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à ſummis cælorum vique ad terminos eorum,

eorum. Huius clamoris etiam Paulus meminit, 1. Corinthiorum 15. Canet, inquit, tuba, & mortui resurgent incorrupti. Item 1. Thessalon. 4. Ipse Dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de caelo, &c. O quantus hic clamor futurus est! Non erit anima tam altè in caelo, nec ita profundè in inferno, nec corpus ita absconditum in sepulchro, quin audiat hunc clamorem. Iste clamor semper feriebat aures Beati Hieronymini, qui ait: Quoties diem iudicij cogito, toto corde contremisco: siue bibo, siue comedo, semper videtur sonare in auribus meis illa terribilis tuba: Surgite mortui, venite ad iudicium. O utinam & nos sapius, maximè inter epulas, commestationes, ebrietates & vanas voluptates, iudicij huius & clamoris recordaremur: certè à tam enormibus luxuriis & peccatis abstinereamus. Memorare, ait Sapiens, nouissima tua, & in æternum non peccabis. Utinam Christi consilium adimpleamus, d. Luc. 21. Attendite ne grauentur corda vestra, crapula & ebrietate, & curis huius seculi, ne irruat super vos dies illa repentina. veniet enim tanquam laqueus super iis qui sedent super faciem vniuersæ terræ. Sed quid tuba canet? Haud dubiè: Ecce sponsus venit cum maiestate magna, exite de tumulis vestris obuiam ei. Et tunc ait Dominus Iohan. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei. Sanè, inquam, tunc in momento, in ictu oculi, iuxta Ezechielem 37. cap. in campo magno ossibus mortuorum pleno, ossa ad ossa, & nervi ad nervos colligentur, quia surget corpus spirituale, quod seminatum est animale, & resurgens à mortuis, iam non morietur, mors illi ultra non dominabitur. O quàm iucunda erit hæc vox in auribus piorum, & horrenda in auribus impiorum, quemadmodum ad aduentum iudicis lætantur boni, & timent mali. O Domine Iesu Christe fili Dei viui, da in illa hora auditui nostro gaudium & lætitiā, & exultabunt ossa humiliata: non timeamus tunc quæso Domine ab auditione mala, quam audituræ sunt virgines fatuæ, quibus dicturus es: Ite maledicti in ignem æternum. O quàm plangent se tum omnes tribus terræ, & dicent montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos. O dies illa, dies iræ, calamitatis & miseriæ. O Domine Iesu da nos esse in numero paratarum virginum, quibus dicturus es hanc vocem clamoris: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: venite ad nuptias, quia omnia parata sunt, quæ ad æternam beatitudinis vitam attinent. Sequitur: Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt, Date nobis de oleo vestro, quia

*Clamor tubæ
quàm efficax.*

*Tubæ vox quid
canitura sit.*

*Vox vltimæ
tubæ iucunda
& horribilis.*

Oratio.

1. Corinth. 5.

Resurrectio generalis diuersimodè fiet.

Opera in futuro iudicio examinabuntur.

Dies Domini reuelaturus est quæ hic fuerint abscondita.

*Merita aliena aut suffragia in extremo die nemini prode-
runt.*

lampades nostræ extinguuntur. Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis: ite potius ad vendentes, & emite vobis. In die extremo resurgent omnes boni & mali, sed modo diuerso: sicut in hac vita, quidam è somno corporali excitantur à Deo, aliqui à diabolo: alij ad peccatum, alij ad virtutes: alij ad orationem, alij ad fornicationem; alij ad Mis-
sam & ad sacram concionem; alij ad tabernam, &c. Secundum hunc modum variè resurgent in iudicio, Danielis 12. Multi de his qui dormierunt in terræ puluere euigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium vt videant semper. Quod verò sequitur, quemadmodum expegefactæ virgines omnes adornarint lampades suas: eo portenditur, simul atque mortui è terræ puluere euigilauerint, consideraturum tum vnumquemque opera sua, quæ in vita mortali gessit. Nam de solis operibus tunc quæstio fiet: iuxta illud Matthæi 16. Futurum est vt filius hominis veniat in gloria Patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuique iuxta facta ipsius. Et Paulus 2. Corinthiorum 5. Omnes manifestabimur ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque prout gessit propria corporis, siue bonum siue malum. Nam Apocal. 14. Opera illorum sequuntur illos.

Sed quòd prudentes ornauerunt incenderuntque lampades suas, fatuæ verò tandem tum se oleum non sumpsisse secum fenserunt, obque olei carentiam lampades suas non potuerunt incendere, ideoque à reliquis petierunt illud: eo delineatur quòd dies Domini reuelaturus sit abscondita tenebrarum & consilia cordium, 1. Corinth. 4. quòd etiam tum sunt poenitentia antea actæ vitæ tangendi hypocritæ & impij, sed serò nimis. Quandiu in hac mortali vita sumus, latet qui veri sint Christiani; qui contrà, adulterini; at vt ventum fuerit ad iudicium, vltima illa dies omnia declarabit. Tum enim iusti fulgebunt vt sol, Mat. 13. Iniusti verò & hypocritæ videbunt & se & sua opera meras esse nugas & tenebras. Ibi demum perent oleum, hoc est, tangètur poenitentia, volent aliter actum, at serò, Iohan. 9.

Quòd autem sapientes denegarunt fatuis olei sui communicationem; illud vix sibi sufficere dixerunt: significat, in illo die nemini prodesse posse aliena merita aut suffragia, sed vnumquemque suum ipsius onus portaturum, Galat. 6. In præsentì seculo, orationibus, ieiunijs, eleemosynis, sacrificijs possumus adiuuari: cum autem ante tribunal Christi ventum fuerit, nec Iob, nec Daniel, nec Noë, &c. rogare poterunt pro quoquam. Tunc vix quisque sibi sufficiet, vt sibi testimonium perhibeat conscientia sua, 1. Petri 4. Vix iustus

- salua-

saluabitur, impius autem ubi parebit? Significat item neminem piorum tunc confilurum suis meritis, sed in consideratione rigidi iudicii Dei omnia sua opera, pro insufficientibus habiturum, solaque diuina misericordia & gratuitis promissis nixurum.

Ad hæc verò, quod sapientes relegarunt fatuas ironice ad olei venditores: eo notatur illorum iustitia ac securitas, qui in presenti vita audiunt adulatōres spirituales, sicque veram pietatem negligunt: cuiusmodi assentatores sunt, qui alios ob externam iustitiæ speciem beatificant, neglecta vera animi pietate, aut peccatoribus ex falsis indulgentiis remissionem & culpæ & pœnæ (circa etiam omnem præcedentem pœnitentiam) pollicentur, aut in confessionibus (& præsertim in mortis hora) nimis largiter immensam Dei misericordiam inculcant, nulla interim iustitiæ diuinæ mentione habita: de quibus agit Ierem. cap. 5. Qui hos, inquam, paralitos audierunt, ij in iudicii die videbunt se miserrime esse deceptos: iuxta illud Isaïæ 3. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.

Dum autem irent emere, venit sponsus. Et quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua: nouissime verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens ait, Amen dico vobis, nescio vos. Dum irent emere, hoc est, quærere suffragium, sed nimis tardè, venit sponsus Christus, cum magna maiestate & gloria, qui prius venerat in summa paupertate & humilitate, Zach. 9. Matth. 21. Quod ergo sequitur postquam sponsus venisset, solas paratas virgines intrasse cum illo ad nuptias, clausamque mox esse ianuam: inde docemur, nemini obuenturum vnquam celestium nuptiarum & gaudiorum confortium, nisi qui paratus sit, hoc est, in fide veram charitatem, innocentiamque exercuerit, iuxta Sap. consilium, d. Eccl. 18. Ante mortem para iustitiam: aut saltem per veram anteactæ vitæ pœnitentiam, in sanguine Iesu Christi remissionem omnium suorum peccatorum sit consecutus: quia dixit Christus, Luc. 13. Si pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis. Nam alterutrum adit oportet. O quantæ exultationis vox: Ecce sponsus venit! o quantæ dulcedinis: Intrauerunt cum eo ad nuptias! Sed o quantæ item amaritudinis: Et clausa est ianua! Quæ ianua obsecro tum erit clausa? Ianua, inquam, misericordiæ, ad indulgendū, quæ modò omnibus aperitur: Ianua gratiæ ad merendum, quæ modò omnibus offertur: Ianua gloriæ, ad intrandum, quæ modò omnibus pœnitentibus reſeratur, Mat. 3. & 4. Sanè tū ea ianua erit clausa, quæ nunc patet venientibus ab oriente & occidente, vt

recum-

Stultitia et securitas adulatoribus fidentium reprehenditur. Olei venditores quis fiat.

Aduetus Christi ultimus gloriosus.

Nuptiarum celestium confortium nullus continget nisi paratus, & per veram pœnitentiam sanctificatus.

*Ianua modò
omnibus pa-
tens, in iudi-
cij die clausa
erit.*

recumbant cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum, Matthæi 8. Ianua tunc erit clausa, quæ nunc ait Iohan. 6. Eum qui venerit ad me, non eiiciam foras, ea inquam, quæ nunc intromittit per pœnitentiam, homicidas, publicanos, meretrices, adulteros, hocque genus reliquos, vel quamlibet graues peccatores, quandoquidem multus est Dominus ad ignoscendum, & præstabilis super malitiam, Iohel. 2. Tum verò non talis erit, quia dicit: Et clausa est ianua, pietatis scilicet, & misericordiæ, quæ nunc lachrymis, gemitibus, & precibus pœnitentium facile pater. tunc autem nullius pœnitentia, nullius oratio, nullius gemitus amplius admit-
tetur. Etenim tunc erit clausa ianua, quæ Aaraonem post idololatriam recepit, quæ Dauidem post adulterium intro-
misit & homicidium, quæ Petrum post trinam negationem non solum non repulit, sed claues suas ei seruandas commisit, quæ publicanum Matthæum ingredi passâ est, quæ latronem in cruce non exclusit, quæ & peccatricem Magdalenam non est dedignata. Hæc eadem ianua tunc omnibus virginibus fa-
tuis, id est, peruerlis & obstinatis peccatoribus & non para-
tis, æternaliter erit clausa: quia magna erit eius seueritas post iudicium, cuius ineffabilis misericordia prærogata est. Hinc Amos dicit 5. cap. Cunctis qui foris sunt, dicetur, vae, vae, vae, Apoc. 21. Pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphu-
re, quod est mors secunda.

*Seueritas eius
magna post iu-
dicium in eos
qui nunc mi-
sericordia eius
abusiuntur.*

Postremò verò quoddam fatuæ à venditoribus olei reuersæ inanes, quantumlibet & pulsarint ostium, & apertionem petierint, tulere tamen repulsam, nec intromissæ sunt: inde docemur, non solum post vltimum absolutum Christi iudi-
cium, neminem posse saluari contra opinionem Origenicam, sed & irrationabilem prorsus ac vanam esse illorum fiduciam, qui citra vel veram pietatem vel seriam pœnitentiam hoc in mundo exercitam, sperare audent gloriam regni cælestis. Non enim miserebitur omnibus, qui operantur iniquitatem, Psalm. 58.

*Redemptio &
salus post iudi-
cium nulla.
Fiducia quo-
rundam vana*

Ne quis autem hic latronem, & à suscepto baptismo morientes nobis obiciat: dicimus longè aliam in his & fuisse & esse rationem, quam in nobis. Latro enim mor-
te prohibebatur seu impediabatur, quo minus vitæ piete-
tem vrgere potuerit: & in eadem ratione ipsi etiam baptiza-
ti, si à suscepto baptismate moriantur statim, excusantur: ve-
rùm cum nos statim à suscepto baptismo aut accepta iustifi-
catione moriamur, vel piè viuamus; aut post peccatum ex
animo respiscamus oportet, vel nihil nobis salutis polliceri
queamus.

Tertiò

3 Tertio concludit Dominus parabolam, & hortatur ut ad exemplum prudentium virginum, serui fidelis, ac prouidi patrisfamilias, vigilemus, necnon in tempore nobis paremus bonorum operum commeatum, quia nescimus diem & horam illius aduentus, qui cum subito extiterit, iam non erit amplius tempus benefaciendi, sed unicuique ferendum erit primum pro retro gestis, & ait: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.* Ad nos viuentes hæc verba loquitur: ac si dicat, Si coronari cupitis, certate legitimè; si præoccupari nolitis, vigilate omni momento, atque occurrere sponso, Christo cum lucentibus sincere conscientie & bonorum operum lampadibus. Nemo poenitentiam in finem protrahat, dicens illud Augustini: Iuuenis sum, faciam illud quod me delectat, & postea poenitentiam agam: ac si diceret: Percutiam me gladio, postea vadam ad medicum. Heu nescis, vnius horæ puncto vulnus accipitur, quod vix longo tempore ad sanitatem reducitur. Si quis tamen in extrema necessitate constitutus cupit reconciliari Deo: fateor quidem, poenitentiam negare non possumus, sed nec securitatem dare possumus. Nunquid dico damnabitur? Sed nec dico liberabitur. Igitur vis à dubio liberari, tene certum, & dimitte incertum. Age poenitentiam dum sanus es, dum potes peccare, quia tunc deseris peccata. Quando autem poenites, cum peccare non potes, peccata te deserunt, & tu non illa. Sera enim poenitentia, raro vera, Hæc Augustinus. Hinc Sap. admonet Eccles. 5. dicens: Ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem, &c. Sed quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, &c. Eccles. 9. Nam virgines paratæ introierunt cum sponso ad nuptias, verum fatuis præclusæ sunt fores: hoc est, hypocritæ & impij coniciuntur in tenebras exteriores, Matth. 13. 24. ibunt in ignem æternum, Matthæi 25. At veri Christiani subuehantur à Christo in regnum cæleste. 1. Thessal. 4. Quod ut nobis omnibus contingat, vigilemus, & subministremus in fide virtutem, in virtute scientiam, in scientia temperantiam, in temperantia patientiam, in patientia pietatem, in pietate fraternam charitatem, in fraternitatis charitate dilectionem, 2. Pet. 1.

*Exhortatio ad
vigilantiam et
bonorum operum
commeatum.*

*Poenitentia in
ultimum finem
non protrahenda.*

*Poenitentia
sera, raro vera.*

*Christianorum
verorum & filio-
rum præmiū.*

EPILOGVS.

1 Virginitas quæ propter excellentiam suam præceptum non est, 1. Cor. 7. est res sublimis, quæ etiam apud veteres à priscis sanctisque viris coli non potuit. Hæc tamen ut sublimis virtus non sufficiat, nisi adsit opus fidei & labor charitatis, quibus Deo desponsamur virgines castæ.

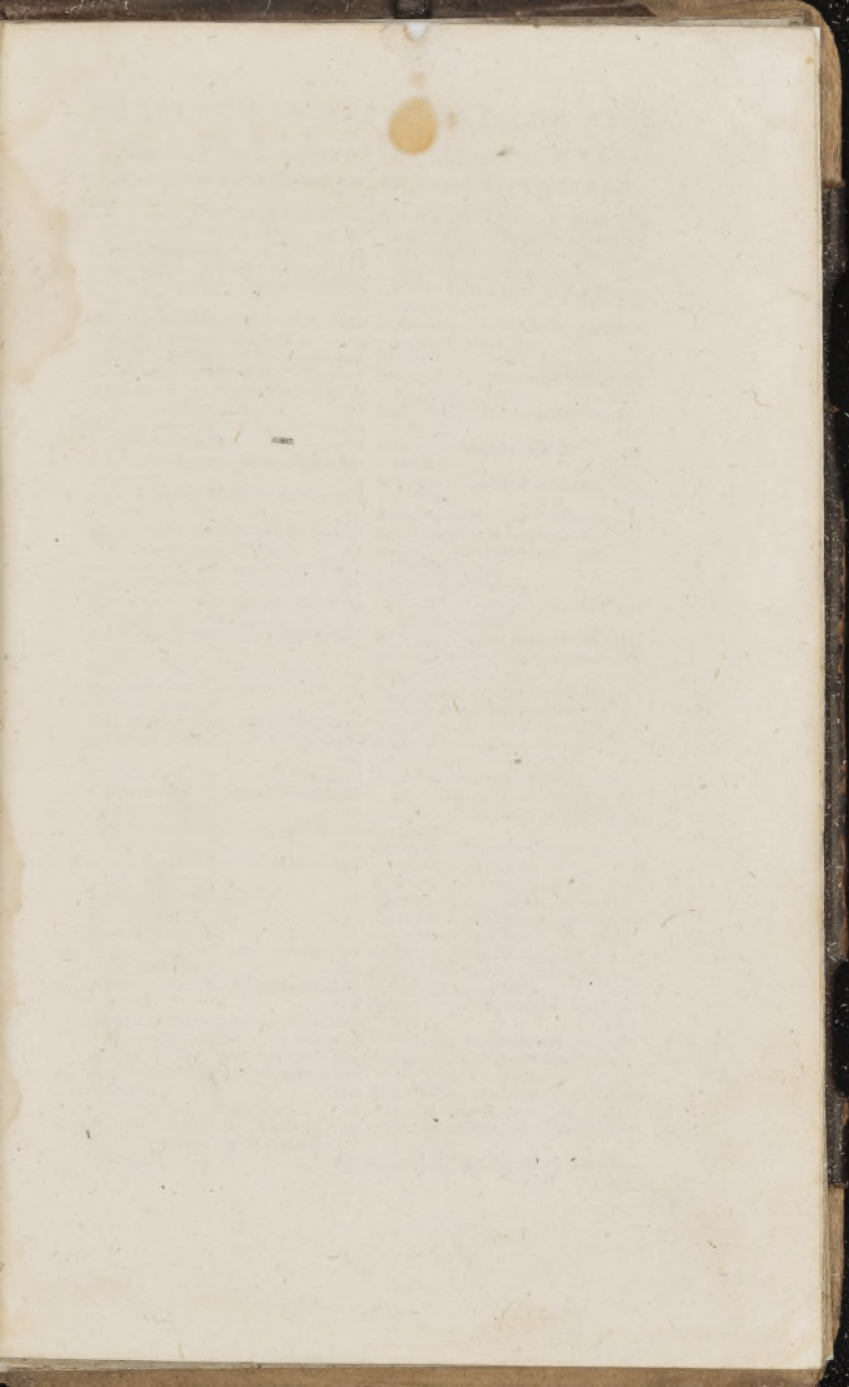
Quisque

2 Quisque pro se videat, ne erremus, Deus non invidetur. Nullus nos defendere poterit, si oleum non habuerimus in lampadibus. Hortamur cum Apost. 2. Cor. 6. ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. At enim Isa. 49. Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiui te, Ecce nunc tempus acceptabile, &c.

3 Crebro repetit Christus, vigilate, quia nescitis diem neque horam, ostendens ignorantiam exitus ab hac vita vtilem esse. Igitur cum illo Pauli-
 Ignorantia exitus ab hac vi-
 ta nobis utilis. no epilogo libet receptui canere. Vigilate, state in fide, viriliter agite, estote fortes, omnia nobis cum charitate fiant. Hec est vita Christiana. Et sic qui vixerint cum apparuerit Christus, habebunt fiduciam, nec pude-
 fient ab eo in aduentu eius, sed intrabunt cum sponso, scilicet, Christo ad nuptias.

FINIS EVANGELIORVM ET EPISTOLARVM
 DE SANCTIS, PARTIS AESTIVALIS.

EXCVDEBAT ANTVERPIAE CHRISTOPHORVS
 PLANTINVS, MENSE AVGVSTO,
 M. D. LXVII.

IN SERMONES AESTIVALES DE SAN-

CTIS INDEX ALPHABETICVS, IN QVO NVME-
RVS VNAMQVAMQVE PAGINAM INDICAT.

A B hominibus frustra seruatur, quem Deus ad ecclesiae vtilitate vult incolumem. 21	Ambitio & vulgi fauoris amor oem aequitate & iustitia deprauant. 31
Accessum per Christum habemus. 188	Ambitio ad quid coecitauit duos fratres & reliquos decem apost. 100
A Christiano ante omnia exigitur charitas. 190	Ambitio fons bellorum & dissidiorum. 100
Ad iustum iudicem spectat non ad gratiam, dare dignitatem, &c. 74	Ambitio tyrannica est, & graui indigena reprehensione. 75
Ad iustificationem consequendam non sufficit agnoscere peccata, &c. 201	Ambitio quid fecit in Romanis. 100
Ad iuramentum temerarium faciles & proprii sunt hodie multi. 117	Amicitia malorum non nisi scelere conciliari potest. 30
Ad modum vitis ex terra benedicta Christus prodit. 119	Amicitiae & dilectionis signum maximum. 188
Adolescentia prona & docilis ad flagitium. 114	Amicus constans & fidelis Christus Dominus. 2
Adolescentulus & adolescentulas quid deceat. 50	Amicitia vera nihil in hoc mundo iucundius. 186
Ad pietatem vertenda sunt ea quibus ad voluptatem vsi sumus. 62	Amoris precipui signum in Christo. 63
Ad quantum felicitatem per Christum venimus. 68	Angeli orant pro hominibus. 156
Aduentus Christi humano testimonio ostenditur factus. 48	Angeli nostri defensores contra insidias hostium. 156
Aduentus Christi vltimus gloriosus. 235	Angelorum officium. 145
Adulterini & hypocritici fatui. 114	Angelis & hominibus Maria demonstretur veneranda. 52
Adulterium vitium periculosum, & furto grauius. 110	Angelus cur praedixerit multos in Iohannis natiuitate gauissuros. 29
Adulteri peccat quadrupliciter. 110	Angeli quando creati. 155
Adulteri duplici poena a Deo puniuntur. 111	Angeli substatie sunt inuisibiles. 155
Aequitas vt nos ad misericordiam hortari debet, sic multo magis secutura vtilitas. 202	Angelorum partes quae sint. 21
Agendum quid sit, cum pastoribus desitui mur. 169	Angeli quando a nobis recedunt. 158
Agnitio praecedat praedestinationem. 177	Anima seu vita quomodo odienda sit ab externo odio descendunt. 81
Agrippina ambitiosissima. 71	Animae defunctorum adiuuantur orationibus. 217. eleemosyna, ieiunio, participatione bonorum operum. ibid.
Agri fructus Dei opus est. 192	Anima quomodo seruari poterit, ex grano tritici discitur. 83
Alabastrum quid. 61	Animam suam amare quid sit. 82
Alacriter & hilariter pauperibus subueniendum. 39	Anime adiuuantur oblationibus. 215
Albedo stolarum, & palmae quid significant. 196	Animae defunctorum adiuuantur applicatione sacrificiorum. ibid.
Altaris Sacramentum non est ratione & sensu perlustrandum, &c. 4	Animae quot modis adiuuentur. 214
Altaris sacrific. prodest animabus. 214	Animae fidelium in charitate manentes, viuunt in gratia. 212
Altitudinem & profundum quid Paulus vocet. 182	Anima vita corporalis intelligitur. 82
Amare primas gentiliu est. 76	Animal nullum commodius oue. 170
Amator pueroru Dns Christus. 149	Antithesis pulchra ad discernendum inter pios & impios. 105
Ambitio insolens peccis subtiliter irrepens. 147	Anniversaria pro mortuis celebrata Tertulliani temporibus. 216
	Ante conuersionem & fidem quales eramus. 67
	Apostoli diligenter officio suo funguntur. 67

- Si sunt. 262
 Apostoli non tantum reliquis pec-
 catorum laborarunt. 147
 Apostolos non decet regnare gladio
 externo, sed verbo diuino. 75
 Apostoli 12. & 72. discipuli quos re-
 presentent. 163
 Apostoli & catholici doctores gene-
 ratio Christi sunt. 124
 Apostolos cur Dominus permiserit
 labi. 76
 Apostolis & fidelibus nunquam de-
 futura temporalia. 174
 Apostolus minor tempore nō labo-
 re. 159
 A prædicatione non cessandum quia
 pauci credunt. 192
 Argumenta certa fidei, respicientiæ
 & charitatis. 62
 Arma discipulorum contra insultus
 diaboli. 169
 Artem operandi operarius scire de-
 bet. 167
 Assiduitas in labore. 57
 Auaritia & cupiditate homines inci-
 dunt in laqueos diaboli. 185
 Auaritia maximè clerū infamat. 170
 Autoritas summa in matrimonio
 apud maritum est. 23
 Auxiliatori Deo omnem nostram cō-
 solationem nostrumque bonū ac-
 ceptum ferre debemus. 35
Baptismus & prædicatione Ioannis
 quid effecerint. 28
 Baptisma nunc est quod olim circū-
 ciso. 23
 Beatitudinem Mariæ Elizabeth tri-
 buit fidei. 53
 Beatitudinis auidus quos gradus a-
 scendere debeat. 204
 Beatitudo vera à Christo simplicissi-
 mè ostenditur. 198
 Beati pronuntiantur non ex merito,
 sed propter iustitiam afflicti. 203
 Benedictio Dei non nostris meritis,
 sed per Christum nobis puenit. 97
 Benedicti à Deo multi à salute exci-
 dunt, electi verò minimè. 97
 Beneficiorum memores sinus oportet.
 180
 Benignitatis diuinæ summum indi-
 cium. 98
 Benedictio nostra spiritalis. 97
 Beneficia Iudæis & Ethnicis creden-
 tibus per Iesum facta enumeran-
 tur. 67
 Bestia nulla comparari potest malæ
 mulieri. 110
 Binos cur miserit discipulos Chri-
 stus. 165
 Blasphemi in Mariâ refelluntur. 52
 Bonitas ac Dei misericordia à nobis
 semper laudanda. 139
 Bonitas Christi instar boni medici
 industria prædicatur. 134
 Bona promissa discipulos suscipien-
 tibus ingentia. 174
 Bona reliqua sine charitate non pro-
 sunt. 194
Calix Christi bibitur, & eius ba-
 ptisma suscipitur triplicit. 73
 Calumnia Pharisei aduersus Chri-
 stum & mulierem. 64
 Caro & sanguis Christi viuificandi
 vim habent. 15
 Caro Christi verè cibus & potest. 13
 Caro Christi cur cibus, & sanguis po-
 tus dicantur. ibid.
 Canticum Mariæ. 53
 Castitas fidei sponso nostro seruanda.
 130
 Causam aliam occisionis Iohannis
 Bapt. adducit Iosephus. 109
 Causa præcipua trucidationis Ioa-
 nis foeda libido fuit. ibid.
 Cedrus arbor altissima. 87
 Charitatis est de alio magnificè sen-
 tire, &c. 53
 Caritas operit peccata. 65
 Caritas prima proles fidei. 132
 Christus factus est pacificator & me-
 diator noster. 67
 Christus Iesus institutor venerabilis
 Sacramenti, per ministerium Sa-
 cerdotis, &c. 9
 Christus in montè cur ascenderit, &
 quid suo ascensu declarauerit. 198
 Christus tanquam medicus cum pec-
 catoribus versatus. 139
 Christus quomodo à nobis ad conui-
 uium inuitandus. 138
 Christus sua omnia ad commodum
 nostrum ordinauit. 185
 Christus quomodo excipitur hospi-
 tio. 89
 Christus ex regibus ortus. 127
 Christus dignitatis & officij vocabu-
 lum est. 128
 Christus verus saluator, rex & sacer-
 dos. ibid.
 Christus vult vt discipuli prius con-
 uertantur, deinde vt fiant paruuli.
 148
 Christus permittit aliquando vt de-
 mones in corpus externū squiant,
 non in animam. 195
 Christus quomodo erga Ecclesiā af-
 fectus. 46
 Christus imbecillitate, stultitia, &c.
 mundanam potentiam, sapiētiam,
 euerfurus prædicatur. 55
 Christiani cur virgines dicantur. 230
 Chri-

Christianus vnde æstimandus.	154	cat, siquando comæteum secum	
Christianorum est sic traducere & arguere peccata, vt odio habeant vitia, & ament personas.	61	ferat.	17
Christiani plurimi eodem vitio laborant quo Martha, &c.	210	Conclusio colloquij Christi cū Martha.	210
Christianorum verorum & falsorū præmium.	237	Coniugia nec reiicienda aut damanda.	138
Christianus quisque tenetur angelos summè venerari.	118	Constantia & fortitudo B. Catharina.	228
Christiani genuini.	231	Conscientia bona Christianus potest administrare magistratum.	103
Christiani hypocritici.	ibid.	Confessus Christi quid portendebat.	199
Christiani veri ac falsi per quæ discernuntur.	231	Consuetudo Iudæorum in circumsione pueris suis indere nomina.	24
Christianorum victoria & fortitudo contra peccatum, &c.	14	Consuetudines piæ & sanctæ in Ecclesia non sunt obliterandæ.	24
Cibi indigus erat Christus quoad humanam naturam.	89	Conatus noster præcipuus quis esse debeat.	69
Cinamomum, balsamum, & myrrha arbores aromaticæ debilia corpora mirè confirmantia.	87	Confessio Petri clara, & omnibus ad salutem necessaria.	38
Ciues sanctorū mūdo dissimiles.	194	Coniugij sacramētū Deo placitū.	22
Ciuitas Dei & diaboli ab exordio mundi construi cœpit.	ibid.	Confessio Marthæ confirmatur.	214
Clamor in media nocte quid denotet.	23	Consolatio maxima nobis est, quia Dominus maiora quàm nos passus est.	191
Clamor tubæ personans quis.	232	Cōiuijs malorum raro deest impietas.	112
Clamor tubæ quān efficax.	233	Consolatio ingens omnibus Christianis, quòd Petro eiusque successoribus cælorum clauēs sint relictæ.	43
Claues quando dederit Christus.	42	Consuetudo praua apud Corinthios.	6
Claues regni cælorum dux.	ibid.	Cor rectum erit & affectus syncerus si vltro & hilariter detur.	79
Clementiam suam Deus re ipsa erga Mariam declarauit.	54	Cordis mundities præcipuè confessoribus attribuenda est.	203
Cœnæ dominicæ institutor & author Dominus Iesus.	2	Corui mali malum ouum.	113
Cœnam dominicam indignè sumentes rei sunt traditi corporis, &c.	7	Creator in ostro tria debemus.	96
Cœna dominica quid sit, &c.	4	Crudelitas maior esse nō potest, quāples ad òne flagitiū educare.	114
Cœna dominica in quem finē sit instituta.	ibid.	Crux non tantum ad Christum, sed etiam ad nos pertinet.	82
Cognitionem vllā non respicit Christus, sed idoneitatem.	69	Cum peccatoribus quomodo cōuersandum.	140
Colloquium Christi & Marthæ.	210	Curam habeant prælati de bono nemine.	39
Colloquium familiare Marthæ & Elizabeth.	50	Curti & duo Decij pro patria mortui.	186
Colloquium suauissimum inter Ecclesiam amicam, & Christum dilectum.	44	Custodes puerorum angeli.	154
Comitas Christi erga Martham.	210	Cypressus arbor violentissimi odoris.	87
Commemorationis dominicæ in hoc tempore causa.	7	Deo quomodo gratias agim⁹.	96
Communitas nulla sine rectore stare potest.	102	Deo & Agno salutē dicere quid sit.	197
Communicaturi fidem in primis habere debent.	12	De spiritali vita cur cum Martha disseruerit Christus.	213
Communicaturis necessaria.	ibid.	Deus iustificator, Christus aduocatus & defensor.	179
Cōcionatores pleriq; ambitiosi.	72	Deus quomodo prædestinatos vocauit.	179
Concionatores monentur vt Ioannis exēplo fortiter libereque peccata arguant.	111		
Concionator Euangelicus non peccat.			

- Deus non finit preces piorum esse frustraneas, &c. 36
- Deus quicquid Abraham promissit, id in Maria compleuit. 56
- Deus Pater quomodo Deus Christi & Pater Christi dicitur. 96
- Deus quomodo à nobis benedicitur. ibid.
- Deum quando laudamus. 96
- Deus maximè vult vt nemo pereat, &c. 98
- Deus nolentes non cogit, sed volentes trahit. 98
- Deus quando etiam ventrem nostrum curet. 175
- Deus quare nos elegit. 97
- Deus ad quid omnia concluderit sub peccato. 147
- Deus quomodo prædestinatos vocauit. 179
- Deuotio ingens clamorum auribus Dei. 51.
- Descriptio sanctorum verorum. 205
- Diaboli versutia. 139
- Dies aduentus Domini furi comparatur. 225
- Dies Domini reuelaturus est abscondita. 234
- Difficilius est mereri infernum quam celum. 74
- Diffidentia ab omnibus Christianis longè absit. 174
- Diffidentia grauius in prælatis punietur, &c. 170
- Dignitas regis & sacerdotis vno vocabulo comprehenditur. 119
- Dignitas ecclesiastica non debetur sanguini, sed virtuti. 75
- Dilectionis mutue virtus. 184
- Dilectionis mutue qualitas & utilitas. 195
- Dilectionis & charitatis gradus tres. 185
- Dilectus Christus quid suo aduentu Ecclesiæ contulerit. 47
- Dilexit nos Christus gratis & spontaneè, &c. 185
- Dilectionem summam à nobis Christus exigit. 186
- Dilecti natura depingitur. 46
- Dilectionem proximi & dilectionis modum ex factis Marthæ discere debemus. 89
- Diligentibus quomodo omnia cooperantur in bonum. 176
- Discipuli Christi sunt qui ipsum edunt & bibunt. 122. Item qui ipsum audiunt & in eo operantur. ibidem.
- Discipulis veris non defuturum hospitium. 173
- Discipuli æternæ sapientiæ qui. 123
- Discipuli quales se erga præceptores gerere debeant. 169
- Discipuli peccarunt dupliciter. 181
- Discipuli Christi sunt & honorum eius cõsortes qui eum concupiscunt. 121
- Discipulos nos æternæ sapientiæ docere claremus oportet. 123
- Discipulorum quatuor genera. 164
- Disceptatio discipulorum de primatu orta ex ignorantia. 101
- Discrimen facit Christus inter suum regnum & mundanum. 102
- Dispensatores munium ecclesiasticorum duplici honore digni. 130
- Dispendium vitæ redimendum vnus membri abscissione. 154
- Diuitias Christi, & sacramenti dispensationem quid vocet Paulus. 160
- Doctor disciplinæ Dei Christus. 228
- Doctores affirmantes ecclesiam super Petrum fundatam. 41
- Doctrina pulchra ex Paulo contra rigidos prælatos. 172
- Doctrina & passio filij Dei frugifera, utilis, &c. 18
- Doctrina euang. Dei Prophet. 143
- Doctrina saluatoris ense penetrabilior. 17
- Doctrinam Christi nos amplecti oportet. 228
- Doctrinam euangelicam quid maxime suspectam faciat. 171
- Dominus quo tempore veniet. 223
- Dominica cæna non est ubi pauper contemnitur. 6
- Dona ecclesiæ publica, quæ. 130
- Dona ecclesiæ nobis data non sunt vt superbiamus. 132
- Dona publica alia politica, alia ecclesiastica. 129
- Dona ecclesiæ inutilia, nisi iis ritè vtamur. 131
- Donorum alia interna, alia externa. 189
- Dormitio aut dormitatio mortem significat. 232
- Duo nos ad amorem crucis excitantia. 84
- Ecclesiæ omnes admittit, bonos & malos. 167
- Ecclesiæ ab apostolis informata quid pro mortuis statuerit. 216
- Ecclesiæ quomodo erga Christum affecta. 45
- Ecclesiæ etiam nunc spirituale spondit præsentiam, gratiam, &c. esurit & sitit. 45
- Ecclesiæ vera quæ sit, & quæ verè eius membra. 45
- Ecclesiæ ex omni gente congregata est. 45

- est, &c. 196 Euangelium doctrina ab ipso Chri-
 Ecclesia Christi alia arma nō nouit, sto prodiens. 190
 præter orationē & lachrymas. 33 Euangelium bonum nuntium. 160
 Ecclesia Romana cū Christo & apo- Euangelium redemptionis & salutis
 stolis docet inimicos diligendos. etiā Gentibus annuntiātū est. 160
 191 Euangelij officium. 142
 Ecclesia catholica & vera penes Euangelij hostes insensibilissimi dupli-
 quos sit. 42 ces. 138
 Ecclesia expugnanda prædicitur, sed Euangelio nemo abutatur in dete-
 minime succumbenda. 40 riorem partem. 101
 Ecclesia promittitur super Petrum Euangelista non personam, sed vitiū
 superstruenda. 40 detestatur. 61
 Ecclesia Petrum caput suum agno- Eucharistia est antidotum contra ca-
 scit, &c. 42 codemones, & pignus immorta-
 Ecclesia pro defunctis Deum inter- litatis. 11
 pellat. 209 Eucharistia quomodo communican-
 Ecclesie seu sanctorum auctor, cu- da & sumenda. 5. & 12.
 stos & propugnator Iesus Chri- Eucharistia ecclesiasticæ vnionis sa-
 stus. 195 cramentum est. 215
 Ecclesie ad sponsum suum ardens Eucharistie sacramentum maxime
 desiderium. 45 faciendum. 2
 Ecclesie militantis status qualis hic Eucharistie Sacramentū quando in-
 sit, ostenditur. 230 stituerit Christus. 9. & suos disci-
 Ecclesiasticus ordo notatur cū vul- pulos eorumq; successores sacer-
 go. 152 dotes consecrauit. ibid.
 Ecclesiasticis diuersoria meritoria Exemplum pietatis & bonorū ope-
 vitanda. 173 rum Maria peregrinantibus. 49
 Ecclesiastici prælati, & magistratus Exemplum fidelis operarij Paulus.
 politici sui iura sibi mutuò præ- 167
 ripiunt. 103 Exemplo suo nos prouocat Christus
 Effectus tres vener. Sacramenti. 11 ad se sequendum. 84
 Ego elegi vos, lætitia animis Chri- Exemplis cauetur ne simplices & iu-
 stianorum incredibilis. 192 sti lædantur. 151
 Eleemosynæ non pauperant, sed di- Exhortatio consolatoria contra de-
 tant. 79 sperationem. 35
 Electi soli & prædestinati vocantur. Exhortatio ad constantem beneficen-
 136 tiam Dei fidem, &c. 68
 Electio ac vocatio nostra per bona Exhortatio ad vigilantiam & bono-
 opera est ponenda. 177 rum operum commecatum. 237
 Elegit nos Deus, quia dilexit. 189 Exhortatio ad liberalitatem in pau-
 Elizabeth Spiritu S. repletur. 51 peres. 78
 Encomium parentum Iohannis. 21 Exordium & finis aut nostræ salutis
 Encomium nulli iustius competens perfectio. 188
 quàm vero pontifici & sacerdoti Exseruis facti sumus filij, ex alienis
 Christo. 219 ciues, &c. 68
 Episcopi cur in Ecclesia positi. 189 **F**erocitas & crudelitas Herodia-
 Episcoporum munus est vt in horrea dis. 114
 Domini fructus adferant. 190 Festinandum ad opera pietatis. 49
 Error & abusus turpis apud Corin- Festum animarum cur ab Ecclesia
 thios. 6 celebretur. 213
 Error Apostolicus. 72 Fides operatur obedientiam. 136
 Esurientes & sitientes qui sint dicen Fides iustificandi vim à charitate ac-
 di. 201 cipit. 184
 Esurie sitiq; iustitiæ potissimū la- Fides quantū possit & impetret. 24
 borarunt Apostoli. 201 Fides mulieris nō fuit otiosa, &c. 62
 Ethnicorum more Herodes diem na Fides fiduciam adūcit & confiden-
 talem celebrauit. 112 tiam. 162
 Eua non castellum, sed domus in- Fides sola Christiano nō sufficit. 184
 firma. 93 Fides catholica non neganda aut dis-
 Euangelium verbum est in æternum simulanda, sed consistenda. 40
 constans. 190 Fides Matthæi probatur. 176

INDEX

Fides per charitatem operâs vita est animæ.	211	clausio consideranda.	127
Fidem nostram per opera charitatis manifestam facere debemus.	64	Gentium vocatio latuit angelos & archangelos.	161
Fidem nos seruare oportet sponso nostro.	228	Genealogia Christi ex Abrahamo & Dauid.	128
Fidei fructus in Matthæo.	137	Gladum & potestâtê cur Deus tradidit magistratui.	108
Fidelibus defunctis non subueniendum dicentes, Satanâ filij sunt.	210	Glorificatio bonorum operum merces est.	178
Fidei virtus quanta sit.	53	Gloria vana in elemosynarum largitione fugienda.	79
Fiducia quorundam vana.	236	Gradus conianguinitatis & affinitatis non infringendi.	111
Filium Dei viuî Petrus Christû confitetur ad falsorum deorum distinctionem.	38	Gratiarû actiones Deo agendæ propter quinque erga nos beneficia.	96
Filius Dei vt humanitatem nostram assumeret ab æterno à Patre prædestinatus.	16	Grano frumenti curse cõparet Christus.	80
Filius festiuus amplexibus matri occurrît, &c.	95	Granum sufficiens Christus ad refectionem totius generis humani.	80
Filij Dei contẽptus apud Iudæos.	17	Grani similitudo apte quadrat morti & passioni Christi.	81
Filij Dei qui sint.	187	Gratia Paulo commisit magnitudo	159
Filij Ecclesiæ abrenuncient regno mundi, carnis, &c.	87	Gratiæ ingentis signum quoties nutriti Dei pauper mendicus ædes diuitis petit.	89
Finis ob quem ecclesiæ ministros instituit Christus.	132	Gratiæ & meriti discrimen.	130
Finis electorum ac vocatorum.	137	Gratitudo Matthæi pro remissione accepta peccatorum.	137
Flores vitis etiam fuere vulnera sanguinea.	120	Gravitas maximè decet Ecclesiasticos.	174
Fecunditas apud Iudæos illustris, sterilitas pro infamia.	21	H æreticorum falsa interpretatio de Sacramento corporis & sanguinis Christi.	9
Fons omnium virtutû Christus.	120	Hæretici adulteri & Christianorum albo indigni.	230
Fraternæ dilectionis præceptû.	184	Hæretici quare errent.	193
Fraternæ mutua dilectio præstat in aduersis solatium maximum.	191	Hæresiarchæ non excusabuntur, per quos ordo ecclesiasticus inuertitur.	152
Fructus libidinis, luxur & saltationes.	116	Hæreses & schismata vnde.	184
Fructus sex mulierem probam sequentes.	59	Herodias crudelis mater in filiâ.	114
Fructus vener. Sacramenti tres præcipui.	11	Herodis vulpinum signentum.	110
Fructus primus corporis Christi.	13	Herodes paternæ malitiæ imitator.	108
Fructus secundus corporis Christi.	14	Herodes Antipa Ioannem coniecit in vincula.	107
Fructus tertius & omnium maximus corporis Christi.	14	Herodes quid interpretetur. ibid.	
Fructus & opera incredulitatis Pharisæorum.	138	Herodes & Pharaonis impietatis fuere.	112
Functiones ecclesiasticæ gratis administrandæ, &c.	130	Hebræorum mos in genealogiis con texendis.	128
Fundamentum primarium Christus, Petrus secundarium.	ibid.	Hominum minister Deus.	154
Functionis sacerdotalis præmissi.	219	Homines miserrimi aliorum curam ambiunt.	164
C arrullitas muliercularum nonnullarum execrabilis.	58	Homini Christiani dignitas.	188
Genus optimum vincendi patientia.	159.	Homini cui libet angelus cõcessus.	158
Gentes longè remotius Iudæis sese Deo alienarant.	68	Homines omnes serui erât, quia peccatores.	187
Genus cõsolationis quadruplex.	192	Honestas & coniugij castitas suum apud Deum habent meritum.	22.
Gentium in lucem etiam Iohannes datur.	99	& fidei sinceritas suâ mercede ibi.	
Generationis & prosapiæ Christi cõ			Ho.

Honos ambitiosus mentes titillauit	69	Fi in suum afferuerit.	69
Apostolicas.	71	In sacra scriptura sæpe res vna diuer	
Honor non leuiss est quem Deus da-		sa habet significata.	93
bit suis ministris.	84	In contemplatiua vita mater Iesu su	
Honorem summum pro quo detule-		perauit Marthæ sororẽ Mariã.	94
rit Pater Christo.	219	In quæ mala per primi hominis lap-	
Horam vltimam nos ignorare voluit		sus incidimus.	126
vt semper suspecta sit.	225	In sumo gradu dilexit nos Deus.	185
Hospitalitas nobis in Martha com-		Incarnatio Christi saltus dicitur.	45
mendatur.	88	Incessum charitatis mutuz est ve-	
Hospitalitas & pauperum cura quã-		ner. Sacramentum.	11
do Deo grata.	91	Inclementia quarundam mulierum	
Hospitalitatis virtus ad omnes Chri-		in pauperes.	58
stianos pertinet.	90	Indicia quibus dilectores Dei com-	
Hospitalitatis fructus quadup. ibi.		prehendiqueant.	176
Hospites quales quærere debeat viri		Indoles & proprietates Ecclesiæ regni	
Ecclesiastici.	173	Christi.	86
Hospitalitatis consuetudo pedes ab-		Indignatio reliquorum Apostolorũ	
luere.	65	contra duos fratres.	75
Hospitalitatem exercuit Maria lon-		Ineffabilis Christi charitas.	144
ge perfectius Martha.	93	Infirmas Apostolorum nobis pro-	
Hospites iusti & timentes Deum ad		ponitur.	147
conuiuia vocandi.	60	Infirmis humanæ Christus dem-	
Humanitatis vsus alios salutare.	172	pto peccato obnoxius.	125
Humilitas discipulos Christi com-		Inhumanitas mulierum quarundam	
mendat.	76	in domesticos.	58
Humilitatis exemplum seipsum pro-		Inimicitiarum consuetudo.	192
ponit Dominus.	76	Innocentia & simplicitas puerorum	
Humilitatis exemplum sese præbuit		imitanda.	149
discipulis suis.	103	Innocentia paruulorum, & non vitæ	
Humilitatem eandem quam angelo,		regnum celorum acquiritur. ibid.	
hominibus quoque exhibuit Ma-		Insignia regni Christi spiritualia.	72
ria.	50	Insigne humiliationis indicium.	127
Humilitas, candor, & innocentia cõ-		Insidiatores & aduersarii nostri qui.	
mendantur.	148		191
Anua modò patēs omnibus, in die		Institutionis vener. Sacramenti cau-	
iudicii clausa erit.	236	sa.	2
Iesus iuxta humanitatem seruus Do-		Institutionis festi S. Petri ad vincu-	
mini in Israel.	18	la ratio.	77
Iesus Christus aptissima similitudine		Interrogationis Christi ratio.	37
se vitem dicit.	118	Inter omnia miracula Christi quid	
Iesus Christus sol oriens.	28	maximè prædicetur.	213
Ignorantia Apostolorum de regno		Inuidia Apostolorum.	146
Christi.	70	Inuidiam comitem habet ambitionis	
Ignorantia Apostolorum arguitur		vitium.	146
non temeritas.	72	Iohannes quid interpretetur.	24
Imbecilles robore donandos, humi-		Iohannes agnouit saluatorem prius-	
les exaltandos, &c. à filio suo vati-		quam aspexit cælum, &c.	51
cinatur Maria.	55	Iohannes præcurior Mesiæ, &c.	28
Impedimenta sermonis euangelici		Iohannes ab vtero vocatus & nomi-	
171		natus.	16
Imperfectio discipulorum non parũ		Iohannes Apost. etiam calicem Do-	
nobis profuit.	100	mini bibit.	74
Impij non semper vitandi.	140	Iohannes in lege natus secundum le-	
Impij ex verbis & factis cognoscun-		gem circumciditur.	23
tur.	106	Iohannes inter vetus & nouum te-	
Impedimentum omne negotij Euan-		stamentum venit.	22
gelici abiiciendum.	170	Ire paternæ mitigator Christ⁹.	219
In afflictionibus ad precationem cõ-		Iter ad regnũ Christi ostenditur.	73
fugiendum.	33	Iudas Machabæus obtulit pro mor-	
In quem finẽ Pater cælestis nos per-		tuis 12. millia drachmas.	215

- Iudicium Dei aliud ab hoc, quod iudicio. 174
 Iudicium humanum in rebus diuinis per sepe manet & cecum. 91
 Iudicij mortisque hora ex signis non sit certa. 226
 Iuramentum tres debet habere committens. 113
 Iusti mundi huius. 141
 Iustitia pax est, sicut inimicitia peccatum cum Deo. 65
 Iustitia virtus recondens unicuique quod suum est. 205
 Iustificatio unde & quo ordine fiat. 99
 Iustificationis gradus quadruplices. 178
 Iustificationis veræ indicia quatuor. 137
Labor & dolor regni Christi principium. 73
 Laboribus ac sumptibus non parcendum in excipiendis pauperibus. 89
 Lachrymis conscientia mundatur, &c. 63
 Lampades externa confessio & opera externa. 231
 Lapidis vini spiritualis structurae sunt Christi fideles. 41
 Lapidis veri, sed tamē mortui in ecclesia qui sunt. 42
 Largitas non tam in quantitate consistit, quam animo. 78
 Lapsus angelorum causa. 156
 Laudem meretur magnam, qui Euangelium suo sumptu denuntiat. 171
 Lectiones euangelicas multi audiunt, sed à peccatis non resipiscunt. 110
 Legis paternae Christus obseruantissimus. 219
 Lex non ad iustificationem, sed ad peccati ostensionem data. 187
 Liberalitas Domini erga nos quam magna sit. 224
 Liberalitas diuina, in duplum retribuire ablata. 26
 Liberalitas in familiam. 58
 Liberum arbitrium in rebus diuinis non valet sine Dei gratia. 101
 Libri falsum titulum verbi Dei praeferentes, quantum offiunt. 168
 Litera scripturae ore prolata non falsat, &c. 169
 Locus & tempus nonnunquam culpam aggrauant. 31
 Loca reliquiarum diuorum pie visitantur. 207
 Longanimitas & patientia Domini nobis commendatur. 224
 Lucerna lumborumque praecinctio quid significant. 222
 Lucrum duplex facit, qui largus est in pauperes. 79
 Luctus praecipuus Prophetis proprius. 201
 Lugentes qui. 200
 Lux Gentium Iesus à Deo datus. 18
 Luxuria non petulantes solum, sed etiam homicidas facit. 116
Magistratus politici ordine non reiecit Christus, sed confirmat. 103
 Magistratus longè absint ab Herodis exemplo. 111
 Magnificum esse quid. 137
 Mali timent bonos, vt Nero Senecam, &c. 110
 Malis mala placent. 112
 Malitia non potuit vincere Dei sapientiam. 227. nec potest superare Dei sapientia inuitentes. ibid.
 Malorum omnium propulsor Christus. 180
 Malum minus permittitur ad maius malum euitandum. 61
 Mauna panivitate non comparandum. 14
 Maria exaltata super omnes choros Angelorum. 95
 Maria quam sollicita, & quantum turbata fuerit. 94
 Maria quot rationibus benedicta. 57
 Maria non absurdè vitis fructificans dici potest. 123
 Maria castellum est quod Iesus intravit. 93
 Maria prophetat de misericordia Domini. 54
 Maria sese semper ad pedes Iesu composuisse, sacra testantur Euang. 91
 Martha hospita Domini. 89
 Martha confitetur suffragia fidelium etiam mortuis esse salutaria. 209
 Martha confessio. 212. & quid nos doceat. ibid.
 Martyrem facit non poena, sed causa. 74
 Mater pulchrae dilectionis Christus timoris, &c. 120
 Matthaeus cur Leui dictus. 134
 Matthaeus quam ob causam se peccatorem dixerit. 136
 Matthaei obedientia. 136
 Medicus, morbi, aegroti & validi qui sint. 139
 Melius est cum sanctis pati, quam cum impiis gaudere. 191
 Membrorum viutorum Ecclesiae notitia. 86
 Mentis firmitate Christo adherendum. 181
 Merita aliena aut suffragia in die extremo, nemini proderunt. 234
 Mes.

Messias & præcurfor mutua inter se se concēlebrant gaudia.	51	Mortui incertius.	225
Messis duplex.	166	Mortui iudicijque incertitudo ostenditur.	229
Messis fata & spicæ quæ.	ibid.	Mortuos suos Christiani moderate lugere debent.	210
Messis metaphora.	166	Mortuis humanitatis beneficia exhibere pium opus est.	117
Ministrū oportet sequi magistrū.	84	Mortuus & sepultus Christus, multo cum fenore resurrexit, &c.	81
Ministrū Ecclesiæ debetur victus, &c.	175	Moses plus effecit orando, quam loquendo.	33
Ministeriorum Ecclesiæ gradus varij & inæquales.	130	Mulier otiosa, mollis, lasciuia, morte est amarior.	57
Ministeria Ecclesiæ publica à quo instituta, & vnde.	131	Mulier praua, diabolo peior.	109
Ministorum Ecclesiæ Dei æqualis potestas, non omnibus concessa.	131	Mulieris probæ officia.	57
Miracula Dei & piorum facta, &c. divulganda.	25	Mulieres otiosæ & negligētēs.	ibid.
Misericordia victimæ longè præferatur.	141	Mulieres duo præferunt appetunt, honorari & diligi.	169
Misericordia spiritualis & corporalis.	140	Mundus docet odiendos esse fideles, &c.	191
Misericordia S. martyribus maxime conuenit.	202	Mundus prius Christū odio habuit, quam nos.	ibid.
Misericordiam Dei commendat Maria.	53	Mundi corde qui dicantur.	202
Misericors Deus post longam expectationem populum suum visitauit.	26	Munificentia in pauperes.	58
Misericordes qui sint.	202	Munus nostrum pro collatis beneficiis quod esse debeat.	69
Missionis & designationis causa.	166	Natio non est alia quæ habeat clauē regni celorum, sicut Christiana.	43
Mysterium historię mulieris peccatricis.	66	Natiuitas Iohannis miraculis plena.	25
Mythicę Euangelicę lectio non inconuenienter de B. virgine interpretari potest.	93	Natiuitatis Iohannis modus.	22
Mites qui sint.	200	Natiuitatis Christi gaudium & voluptas, vnde.	125
Mititas Patriarchis conuenit.	ibid.	Natura Phariseorum arrogans & superciliosa.	69
Modestia Christi in concionando.	199	Natura & consuetudo mundi.	138
Modestię Paulinę excellentia.	159	Natura nostra in malum ruit, nisi crebro exerceatur.	153
Modo eodem prædicit apostolus suscepturos regnum quo & ipse, &c.	104	Naturę humanę ingeniū quàm prauum sit.	210
Modus quo verbi Dei auscultatio dilectionis officio præferenda sit, &c.	91	Necessaria Christi cognitio ad salutem.	38
Modus quo resurrectio spiritualis & vita hominibus contingant.	211	Negotium verbi Dei festinatè peragendum.	172
Modus verus laudandi Deū & exultandi ex Maria petendus.	53	Neminē pudere debet & pigere, proprio ministerio pauperibus inferuire.	90
Mora & aduentus Christi adiudiciū dilatio.	231	Nemo præter Deum à tyrannide satanę nos expedire potuit.	155
Mors tametsi omnium terribilium terribilissima, non tamen illis qui cælestē philosophū audierūt.	34	Nemo solis suis viribus Christū Dei filium cognoscere aut confiteri potest.	212
Mors Christi iustificatio nostra.	180	Nemo prior Christum dilexit.	186
Mors Christianorum quæ sit.	213	Nihil naturę & mundo tam impossibile, quod non Deo longè sit facillimum.	22
Mors naturę, culpę & gratię.	126	Nobis quid faciendum, si cum Ecclesiā tātis Christi fructibus participare cupimus.	47
Mors fidelium transitus est ex hac vita in aliam multo præstantiorem.	212	Nox totum mundum occupat.	223
Morte iudicioſi; nihil certius, hora			

Nomen filij Dei longè an- tionem præordinatum.	16	Orationes mortuis profunt.	216
Nomen & vitæ conditio Christi na- ti, &c.	128	Orationibus Ecclesiæ qui defuncti subleuentur.	269
Non satis est mundatum esse semel, nisi & acceptam munditiam tuea- mur.	202	Oratio pro bono fine.	233
Non mortis supplicium, sed causâ mortis discernit pios ab imp.	109	Ordo disciplinæ vt mulier pauca lo- quatur, &c.	26
Non itur ad Deum pedibus, sed ani- mo.	121	Ordinum Ecclesiæ præcipuus insti- tutor Christus.	133
Notus omnibus esse voluit qui venit saluandis omnibus.	115	Ordinatione diuina maritus fidei v- xori ex animo confidit.	57
Notis his carentes in Ecclesiâ, verè non sunt, sed, &c.	86	Ordinum omnium in hoc mundo me- ra est confusio.	103
Nulla amicitia gloriosior, vtilior, cõ- stantior, quàm Dei.	186	Ordo iustificationis depingitur.	178
Nulla alia re lucratur Christus, quâ verè Christianis beneficiendo.	151	Ordines duos in mundo constituit Deus Pater.	76
Nullus hominum perfectius vidit & gustauit quàm suauis est Dominus supra Mariam.	94	Oris custodia.	98
Nuptiæ olim nosu peragi solebant.	222	Ornamentum muliebri præcipuum in obsequium Christi offerendū.	63
Nuptiæ Christi quæ sint. 222. & qui serui domini. ibid. & reditus do- mini à nuptiis.	ibid.	Ortus Christi ex patriarchis, sacer- dotibus, &c.	127
Nuptiarum cælestium consortium quibus continget.	235	Os Iohannis Bapt. quasi gladius a- cutus.	17
O Cæso erroris quorundam ex Christi verbis erronea.	102	Pacem bonam consequentia.	173
Oculis commiserationis Christi Mat- thæus vocatus.	134	Pacifici qui.	203
Ossendiculum ratione quadruplici est graue peccatum.	152	Pacificandi qui sint.	ibid.
Officium angelorū quadruplex.	156	Palma in cacumine fructus fert dul- cissimos.	87
Oleum fides & charitas.	231	Panem esurienti frangere ieiunium est.	141
Olei venditores qui sint.	235	Paruulorum offensio calamitatum no- strarum causa.	152
Oliua arbor corroboratiua & exhi- laratiua.	87	Parentū vitium commune quale.	71
Omnia ad salutem necessaria nobis Christus manifestauit.	188	Parce dans parcam mercedem rece- pturus est.	78
Omne malum scientia Dei & præ- scientia indignum.	177	Parentes duo debent suis filiis.	114
Onus magnum iniurias ferre.	169	Partes Episcoporum & Ecclesiæ præ- latorum quæ sint.	39
Opera in futuro iudicio examinabū- tur.	234	Pars Marthæ ablata est Mariæ.	94
Opera absque intensione recta & cha- ritate ingrata.	231	Pastor est vt bonis operibus diues fiat.	120
Operarij prædicatores sunt.	167	Passionem suam cur peculum & ba- ptisma vocet Christus.	73
Operarij omnes non sunt qui prædi- catores & sacerdotes.	167	Passio Christi & suorum martyrum vnus calix & vna passio.	74
Operarius fidelis sit.	ibid.	Pastori Ecclesiastico necessarium vt sciat quæ officij sui sunt.	163
Opiniones de Christo ac Messia va- riæ.	37	Patientia Christi erga reliquos A- postolos.	75
Opinio sapientium huius seculi va- ria de vera beatitudine.	198	Patientia Christi erga suos discipu- los.	101
Oppidulum quod intrauit Iesus, Bethania erat.	89	Patiëntia Christi erga duo fratres.	74
Orationes nostras sancti cognoscūt.	208	Pauperibus quantum & qua mensu- ra sit distribuendum.	78
		Pauperes spiritu qui.	205
		Paupertas spiritus beatis Angelis propria.	200
		Paupertas spiritus quid sit.	199
		Paulus magister & prædicator gen- tium.	159
		Pax ab angelis in terris conseruatur	
			156

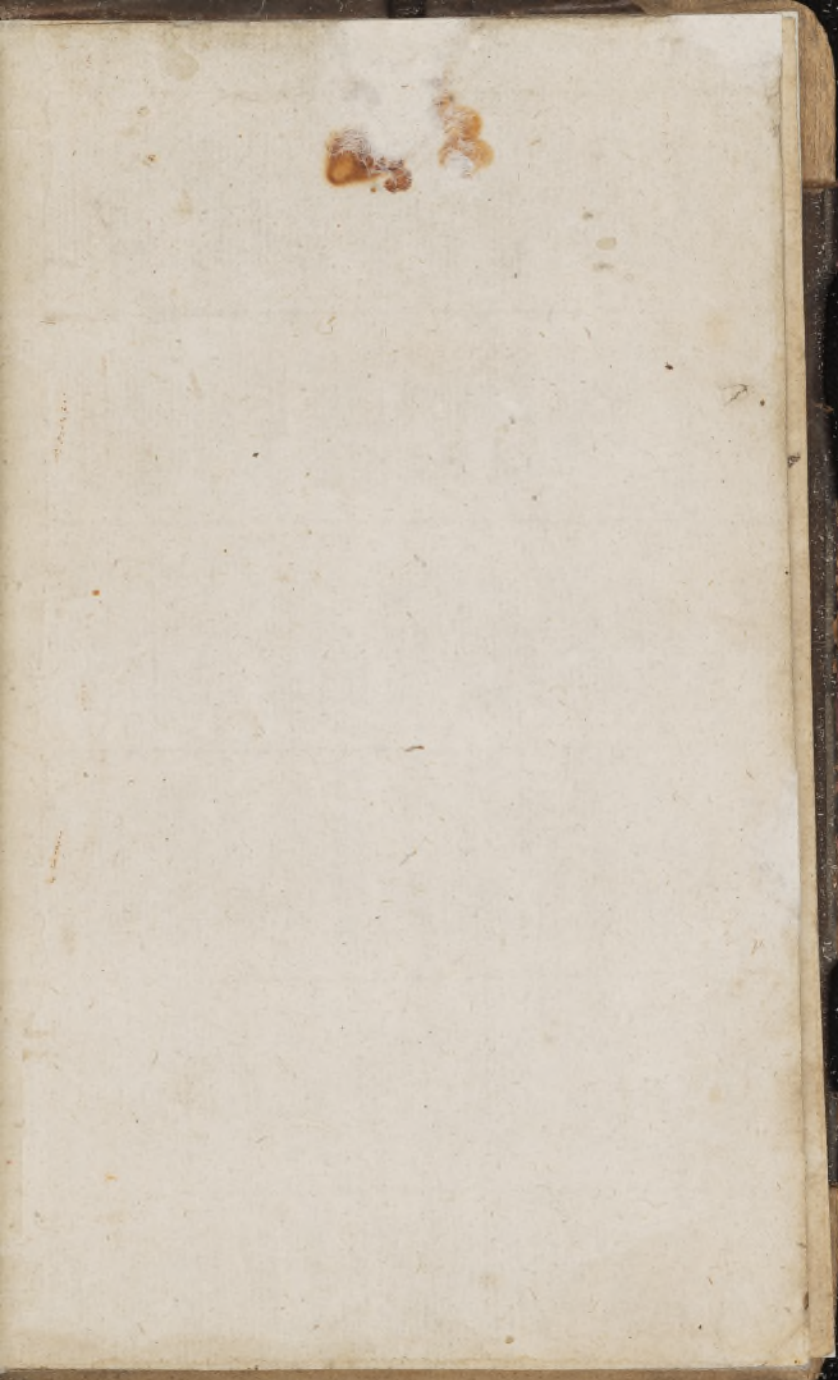
Pax vera quæ sit.	203	Prædictio in Deo solo est occultata.	177
Peccati & diaboli seruus quid nesciat	187	Prædictio in Deo solo est occultata.	178
Peccatrix pietas vicit Pharisæi iustitiam.	65	Præmium succinctorum & vigilantium.	223
Peccatum seruos nos omnes fecit.	187	Prædicatione verbi Domino corda præparantur.	166
Peccatum in Spiritum S. à nobis caueri debet.	111	Præsumptio suorum Apostolorum notatur.	73
Peccatores quos vocet Christus.	142	Præmia piorum & impiorum.	106
Peccatores quum conspiciamus quid facere debeamus.	64	Præmiū quod in nostra benedictione promittitur.	97
Pedes Christi sunt Euāgelij concionatores.	66	Præmia quomodo pollicetur Deus.	73
Per Sacramentum Christo incorporamur. 11. & corpus Christi mysticum efficiuntur.	ibid.	Principes Christiani quo propius accedunt ad tyrannidem, quid exigant à suis.	102
Pericula verorum Christianorum prædicuntur.	170	Principes mundani & Ecclesiæ principes quare creentur.	ibid.
Persecutionem pati propter iustitiam omnibus electis debet esse commune.	204	Probatio nostri in quibus consistat.	7
Petrus pater fidei in Ecclesia, &c.	40	Promissio de clauibus.	42
Petrus Iudæis leo in via, & spina in oculis.	30	Proximum diligere iubemur sicut nos Christus dilexit.	185
Petri præcinctura & calceatio quid prætendebat.	34	Propter hominem vnum iniuste laxum Deus aliquando multos perdidit.	151
Pij nunquam putant se satis esse iustos.	201	Prosapia Christi ex qua processit.	126
Pij in afflictionibus quomodo se gerere debeant.	32	Pro matre Augustini sacrificiū pretij nostri oblatum.	216
Pij qui verè sint simplices & recti.	105	Progenies Ioannis Bapt. illustris.	21
Piorum fructus in æternū præmiabitur.	190	Prosapia ac parentum Christi excellentia & submissio.	127
Piorum & impiorum vita.	106	Proles persæpe sollicitant & subornant parentes ad illicita & noxia consequenda.	72
Platanus arbor latè ramos extendens, &c.	87	Propheta, Euangelista, & Doctores qui.	130
Plus palarum habet Ecclesia quam tritici.	167	Prophetia Euangelij cōminatio.	143
Pœnæ indignè communicantium.	6	Promissionibus quibus inuitat nos Christus ad sesequendum.	
Pœnitentia in vltimum finem non protrahenda.	237	Promissio Christi consolatoria aduersus futuras calamitates.	104
Pœnitentia ob neminem erubescenda.	61	Publicani genus hominum infame & rapax.	133
Pœnitentia fera, rarè vera.	237	Publicanorum officium & diuitiæ quales.	ibid.
Pœnitentia semper fuit necessaria ad iustificationem.	23	Pueri à patris & cognatis adducuntur ad baptismum, &c.	24
Pœna in non deferentes senio.	50	Pueros qui fouerit & in timore Dei educauerit, Christus recipit.	150
Pœnitentiæ primus gradus Pauli peccata sua confitentis.	134	Puillis ostendiculu ponentibus cōminatur Christus.	150
Post peccatorum remissionem adiecit & operationem boni.	65	Quandiu erunt Petri & Iacobi, tandiu & Herodes erunt.	32
Potentiam Dei Maria cōmendat.	54	Quadruplicem culpam arguit temere accedentium.	5
Potestas clauium solis sacerdotibus concessa.	43	Quadruplex vius ex discipulorum imbecillitate nobis capiendus.	101
Potentiam suam Deus re ipsa declarauit.	55	Quatuor peccatrix obsequia in Christum.	162
Pharisæorum obstinata malitia.	139		Qua
Præmij magnitudo ad quid excitare nos debeat.	224		

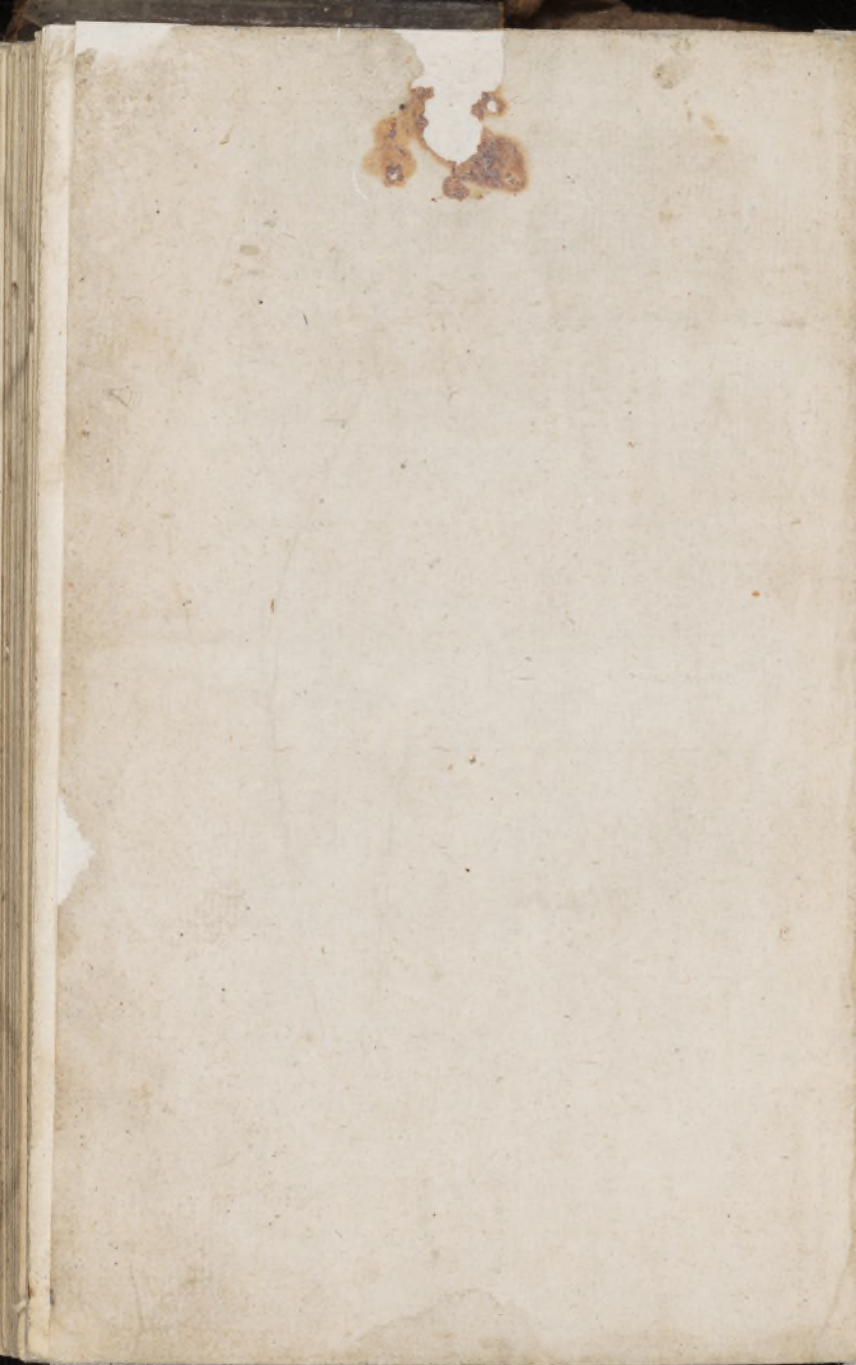
INDEX

Qua forte aut fortuna	Chri-	Regnum Christi eminetius, suauius,
itiani à mundo excipiantur, &c.	ar, &c.	&c. mundi regnis, declaratur. 87
32		Regnum Christi cornu salutis. 27
Quæ bona habeant diligētes Deum	Regnum Christi quale sit, & in quo	
cum scrupute.	197	constat. ibid.
Quæstio cum solutione.	170	Regni Christi insignia. 27
Quales nos Christus fecerit, tales	Religio præpostera Herodis. 115	
nos exhibeamus.	69	Religiosus voluntaria professus pau-
Quare Dominus Petrum comprehen-	perstatem, verus pauper spiritu.	
di permiserit.	33	205
Querimonia Marthæ, fideique infir-	Remissio peccatorum ex visceribus	
mitas.	208	miseri cordiæ Dei. 28
Qui in Ecclesia Christi sint.	41	Requisita ad boni operarium. 167
Quibus armis & insigniis Christi re-	Res parui momenti non est, quando	
gnum conficit.	26	Christicolæ sese mutuò salutāt. 50
Quibus animabus uiuentium suffra-	Refectio corporis externa non præ-	
gia profint.	218	cipitur, sed interna. 153
Quicquid cum verbo Dei pugnat,	Refectio Ecclesiastica. 154	
abominatio est coram Deo.	92	Resurrectio generalis diuersimodè
Quid fateri debeant qui vitam æter-	fiet. 234	
nam consequi, & æternam mortē	Resurrectionis nostræ vitæque au-	
euitare volunt.	211	ctior Christus. 211
Quid dilectus pro donis suis ab Ec-	Rigorem corporeum aliquando la-	
clesia postulet.	47	zare licitum est. 34
Quo quisque maior, hoc minus sibi	Rosa flos miræ pulchritudinis &	
vindicare debet violentiæ, &c. 103	suauiissimi odoris. 87	
Quo animo & intentione sint dādæ	Sacerdotalis officij encomion.	
elemosynæ.	78	218
Quod Christo est proprium, per com-	Sacerdotibus vet. Test. gladiis uti	
municationem & participationē	licebat. 172	
fit Petro commune.	41	Sacramentū cur cœna appelleretur. 4
Quomodo Eucharistia indignè & ad	Sacramenti altaris materia & for-	
iudicium sumitur.	5	ma. 9
Quot Maria in se habuit oblectamē-	Sacrificium quid includat. 140	
ta, tot de se inuenit holocausta. 53	Sacrificium triplex. 214	
Quotidie propter Christum quomodo	Salutis nostræ auctor Christus. 189	
de mors nobis subeunda. 181	Salutis nostræ principium unde aut	
R atio cur laudandus Deus. 96	ex quo pendeat. 189	
Rebus illis & membris placan-	Salus nostra in Dei electione est fi-	
dus est Deus, quibus offensus est.	ta. 183	
62	Salutatio euangelica & apostolica.	
Redemptio & salus post iudicium	173	
nulla. 236	Samaritanus Iesus Christus nostra	
Redemptionem accepimus per san-	etiam obligauit vulnera. 68	
guinem Christi. 99	Sancti nō sunt illi qui foris speciosi	
Reges & principes Christus suo in-	sunt, aut qui ab hæreticis celebrā-	
go subdidit. 13	tur, &c. 204	
Reges Iohannem venerati sunt. 18	Sancti prædecessores nostri. 235	
Regnum Christi quibus paratum sit.	Sancti veri qui sint. 205	
75	Sancti sunt colendi. 207	
Regnum Christi cur cornu vocetur.	Sancti inuocandi à Christianis dua-	
26	buss de causis. ibid.	
Regnum sapientiæ æternæ Ecclesia.	Sancta coinquinari non possunt, nisi	
86	vitiorum contagionem partici-	
Regnum ab origine mundi promif-	pent. 64	
sum, in Christo auspiciatū fuit. 26	Sanctos orare debemus, quia orant	
Regnum Christi ubi inchoatū. ibid.	pro nobis. 207	
Regnum celorum quare Apostolis	Sanctitas sita est in fide per dilectiō-	
datum. 75	nem efficaci. 142	
Regnum Christi non initio, sed per-	Sapientia diuina innuit se non alibi	
seuerantia exquiratur. 104	regnare, quàm in Ecclesia. 85	
	Sapi-	

Sapiētia Dei in variis effectibus mul- tiformis demonstratur.	161	conspiciendi.	115
Sapientia ipsa quid sit & possit.	118	Spes beatitudinis patribus animū addidit.	214
Sapientie æternæ discipuli qui sint.	121	Spes salutis, & quandiu Dominus differt aduentum suum.	225
Sapientiam Patris Christum dilige- re debemus.	228	Spiritu S. adiuuante, nemo potest imbecillitatem nostram damnare.	
Satan illa nobis concitat, vt à Deo deficiamus.	182	Spiritus S. primus fructus oratio.	
Satanæ potestas in impios à Deo data.	195	Spiritualiter cōmunicare quid sit.	
Scabies mala commodè amat scal- pentem.	193	Spiritualia omnium maximè peten- da.	169
Scalam ad beatitudinem æternā no- bis erexit Christus.	199	Sponsus longanimis super sponsam suam.	232
Scandala pios reddunt perspicacio- res.	193	Sponsæ dilectus vnde venerit, & cur venerit.	45
Schismaticorum mos in angustiis.	33	Sponsus Christus.	231
Scripturæ tractantes de calice.	8	Sponsus dilectus Deus & homo esse ostenditur.	46
Sedes Petri firmiter virtute Christi data.	43	Sponsæ suæ dilectus hodie etiā præ- sentissimus & colloquitur, &c.	
Seminis serpentis scaput contrituri delineatio.	125	47	
Sermo Christi consolatorius omni- bus mortem horrentibus.	213	Structura tanto digna fundamento, & templum tanto dignum inhabi- tatore finis.	69
Sermones nostri sint theologi & ædificatorii.	36	Studium Christi præcipuum.	64
Seneca dictum.	82	Stultitia & securitas adulatoribus sidentium reprehenditur.	235
Seruator vult nos sui esse imitato- res.	82	Succensus regni Christi.	86
Seruitutis lex iugū augebat, ardua exigebat, &c.	187	Suffragia nulla cælum penetrāt, nisi per Christum.	214
Seruorum & amicorum distinctio.		Sumptio spiritualis semper sacra- mentali includitur.	12
Seruorum Dei est vigilare & ipsum expectare.	223	Sumptio sacramentalis non est ne- gligenda.	13
Seueritas Dei magna post iudiciū in misericordia eius abutentes.	236	Synagoga precata est pro mortuis.	209
Sicut per aquam & spiritum, ita per lachrymas & cōfessionem denuō mundamur.	65	T errenorum sollicitudo maximè sacerdotibus inhibita.	171
Simile accommodum.	125	Testimonium ingens fidei & charita- tis in peccatrice.	62
Simile pulchrum.	103	Thesaurum qui in publico portat, ipso priuari desiderat.	49
Similitudo aptissima.	78	Thesaurum inuenit qui mulierem bonam & fortem nactus est.	57
Similitudo aptissima à viatoribus nocturnis desumpta.	221	Tituli insignes saluatoris Iesu.	144
Similitudo apta ex Augustino.	61	Tituli Christi insignes.	195
Similitudine ostēdit Christus quōd propter peccatores venerit.	64	Tormenta grauissima ob confessio- nem nominis Iesu martyribus il- lata.	193
Simoni imponitur nomen Petrus.	40	Tres Herodes scriptura S. commē- morat, vt pares nominis, ita & criminis.	30
Sine verbo Dei omnia sunt tenebræ &c.	92	Tributum fidei exigit Christus à di- scipulis.	37
Sol iustitiæ Christus, in quem finem nobis cælus exortus.	28	Trigesimi diei cōmemoratio à mor- te defuncti ab antiquis tempori- bus celebrata.	216
Sollicitudo omnibus Christianis in- terdicitur.	170	Tubæ vox quid canitura sit.	233
Sors piorum & omnium Christum consentientium in hoc mundo.	32	Vbi	

V Affricus Herodis	114	Virtutes angeli vltionum Dei executores.	182
Vbi saltus lasciuus.	113	Vita piorum duabus notis deprehenditur.	106
Vehementiam in sacris scripturis importat vnius dictionis conduplicatio.	152	Vita saluatoris instar sagittæ aboluta, &c.	17
Verbo Dei carere magnum malum & damnum.	168	Vita duplex seruatur vitam præsentem odiendo.	83
Verba Marthæ quid nos doceant.	208	Vita pastoris mala non obest, si doctrina sana sit.	139
Verè sancti & Christiani qui.	197	Vitia olim grauissima vix iam pro peccatis habentur, &c.	116
Verbo Dei possunt homines destitui tripliciter.	168	Vita duplex malè amando præsentem perditur.	82
Verbum Domini & eius promissiones non possunt mentiri.	22	Vitis nostra Christus vbi adoleuit flores produxit suauissimos.	120
Verbi Dei auditus in Maria sorore Marthæ nobis commendatur.	90	Vitis olim subamara erat.	118
Veritatem corporis Christi negantium doctrina falsa comprobatur.	10	Vitis Christi vbi produisset fructus protulit dulcissimos.	118
Veritas Dei seu fides in promissis à Maria commendatur.	56	Viuere propter Christum quid sit.	15
Verecundia principium poenitentię.	62	Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.	98
Verbi Dei mysteria quibus tractare liceat.	164	Vnica nostra salus in quo sita sit.	132
Verba & opera piorum vtilia.	106	Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.	106
Verba & opera impiorum inutilia noxia, &c.	ibid.	Vnum hoc molitur Christus semper vt suæ sponsæ Ecclesiæ adsit.	46
Via diuersa incedendum in his quæ salutis sunt.	149	Vnum summum opere nobis necessariū quid sit.	91
Vitatores spirituales sumus & nocturni.	221	Vnusquisque ad mutuam charitatē hortatur.	150
Viliter occisus, pretiosè gestatur.	115.	Vocatio fidelium non ex merito, sed Dei gratia.	139
Vinculorum Ioannis causa adulterij detestatio.	108	Vocationis nostræ admonemur.	83
Vini vitis quando expressum sit.	120	Vocamur ex solius Dei gratia.	139
Vinum nostra vitis protulit suauissimum, &c.	ibid.	Voluit Christus discipulos suos publicè suam fidem profiteri.	38
Vinum suum omnibus vitis vera offert.	121	Vox vltimæ tubæ iucunda & horribilis.	233
Virga viris Euangelicis cōcessa.	172	Vtilitas verbi Dei & virtus.	168
Vir & mulier sibi mutuò consentire debent.	23	Vtilitas & summa necessitas mortis Christi allegoricè ostenditur.	81
Virgines sacras pax concernit.	203	Vtilitas & fructus elemosynæ.	79
Virga duplex.	172	Vtilitas & fructus Euangelij.	143
Virtus vnius membri corporis Ecclesię communicatur aliis mēbris.	206	Vulgi communis defectus vacillare.	38
Virgines docentur verecundiam & honestatem.	49	Vulgi dissidentia.	79
Virginibus exemplum humilitatis, &c. præbet Maria.	50	Vulgi ambitio.	72
Virgines prudentes veri Christiani.	231	Vxorem propriam & legitimam Herodes repudiavit.	108
		Z Acharias & Elizabeth duplici promissione consolati.	21
		Zachariæ canticum.	25

KSIĘGARNIA

ANTYKWARIAT

2000.

863975 E

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

